

مظاہر حق

مشکوٰۃ المصابیح پست و شرحہ

تالیف

علامہ نواب محمد قطب الدین خان دیوبند

ترجمہ

مولانا عبد اللہ جاوید غازی پوری
فاضل دارالعلوم دیوبند

دوم جلد

مباحث

کتاب الصيد والذباح
کتاب الاطعمه
کتاب المباس
کتاب الطب والرفق
کتاب الروایا کتاب الادب

مباحث

۱۔ حدیث ثوبہ داعراب سرہ
۲۔ تحت لفظی ترجمہ
۳۔ حدیثونو تخریج
۴۔ دلالت وحل

مکتبہ دارالعلوم دیوبند

بسم الله الرحمن الرحيم

(د مشكوة المصابيح پښتو شرحه)

مظاهر حق

تأليف: نواب محمد قطب الدين خان دهلوي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ

ترتيب او تزئين: مولانا عبدالله جاويد غازي پوري (فاضل ديوبند)

خپزندوی: صداقت خپزندویه ټولنه

پښتو ژباړه: محمد رسول سعيد

تصحیح کوونکي: بسم الله رحيمي، مولوي عبدالکريم کریمي، مولوي عبدالجبار

لومړی چاپ: ۱۳۹۲ ش - ۲۰۱۴ ع.

پنځم چاپ: ۱۳۹۹ ل. / ۲۰۲۰ م.

د خپرونو لړ: ۱۸۳

چاپ شمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

د تر لاسه کولو ځایونه:

صداقت خپزندویه ټولنه-کندهار

اوله ناحیه، نوی سړک- کریم اعتماد مارکېټ

✉ Sadaqat.books@gmail.com / ۰۷۰۰۳۰۵۴۰۷ 📞

کندهار: صداقت خپزندویه ټولنه- ارگ بازار- قلم او کتاب مارکېټ ۰۷۰۰۳۰۹۲۴۴.
کابل: صداقت خپزندویه ټولنه، کوټه سنگي مینه یار مارکېټ او اکسوس کتاب پلورنځی. هلمند: تاج منور
خپزندویه ټولنه. هرات: صداقت کتاب پلورنځی- کوچه گدام. جلال آباد: مومند خپزندویه ټولنه. ننگرهار
مارکېټ. غزني: نعماني کتاب پلورنځی. پکتيکا: مجاهد کتاب پلورنځی. خوست: اسلامي کتاب پلورنځی.

د دې کتاب ټول حقوق په خپزندوی اړه لري!

د مظاهر حق اووم جلد فهرست

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۴۴	حيوان بې گټې مه وژنئ		كتاب الصيد والذبائح
۴۶	د ژوندي حيوان د جسم څخه پريكړل	۱۸	(د بنكار او ذبيحوبيان)
	سوي غوښه مرداره ده	۱۸	د سپي او غشي بنكار
۴۶	وينه بيول ضروري دي	۲۴	د بوي ناكه غوښو حكم
۴۷	د اوبو په حيواناتو كي ماهي ...	۲۵	د نوو مسلمانانو خوراك
۴۸	د ذبيحې اړوند څو مسئلې :	۲۵	د غير الله په نامه ذبحه حرامه ده
۵۰	د سپيانو بيان	۲۷	چي په كوم شي سره وينه بهيږي ...
۵۰	د شوق سپيان ساتل په ثواب كي	۲۹	په ډبره ذبح سوي حيوان حلال دي
	كمي راولي	۳۰	په ارامه سره ذبح كوي
۵۲	د سپيانو د وژلو حكم	۳۲	پر مخ وهل او داغ لگول
۵۴	د ټولو سپيانو نه وژل	۳۴	په كوم وخت كي داغ جائز دي
۵۶	د حيواناتو جنگول حرام دي	۳۵	چي وينه بهيوي په هغه شي ذبح
۵۶	د حلالو او حرامو حيواناتو بيان	۳۵	د تلواري ذبح حكم
۵۷	ذي ناب درنده حرام دي	۳۶	په روزل سوي سپي يا باز سره بنكار
۵۸	په پنجه بنكار كونكو مرغانو	۳۶	په غشي سره د بنكار كولو حكم
	غوښي حرامي دي	۳۷	د غير مسلم د لاس ذبح حلاله نه ده
۵۸	د كورني خړه غوښي حرامي دي	۳۷	د غير مسلم په لوبښي كي خوراك
۵۸	د آس حكم	۳۸	د اهل كتابو خوراك
۵۹	د ځنگلي خړه غوښي جائز دي	۳۹	د مجشمه د خوړلو منع
۶۰	سويگي حلال دي	۴۰	هغه ځناور چي خوراك يې حرام دي
۶۰	د سمسارې غوښي	۴۱	د ژوندي حيوان پوست ايستل ...
۶۲	د چرگ غوښي خوړل حلال دي	۴۲	د حيوان د نس چيچي خوړلو حكم
۶۲	ملخ حلال دي	۴۲	د نحر او ذبح تفصيل

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۸۶	د خره د غوښي ممانعت	۶۲	په درياب کي مړ سوي ماهي
۸۷	د پيريانو ډولونه	۶۴	د مچ په خوراک کي لويدل
۸۷	د عقيقي بيان	۶۴	په غوړو کي د مږي لويدلو حکم
۸۸	د عقيقي کولو حکم	۶۵	د مارانو د وژلو حکم
۸۸	تحنيک	۷۰	د کربوړي وژلو حکم
۹۰	د عقيقي د حيوانانو شمېر	۷۱	د مږي د وژلو مسئله
۹۱	د عقيقي اهميت	۷۳	په غوړو کي د مږي لويدلو مسئله
۹۳	د حضرت حسن <small>عليه السلام</small> عقيقه	۷۳	د سرخاب غوښه
۹۵	د حسنينو عقيقه	۷۴	مرداري خوړونکي حيوانان حرام دي
۹۵	د عقوق معنی	۷۴	د سمسارې خوړل حرام دي
۹۶	د کوچني په غوړ کي اذان سنت دی	۷۵	د پيشي خوړل حرام دي
۹۷	د عقيقي ورغ	۷۵	د خرو، غاترو او درندگانو غوښه
۹۹	کتاب الاطعمة (د خوراکو بيان)	۷۶	د آس د غوښو خوړل منع دي
۹۹	د خوراک درې ادبونه	۷۶	د معاهد د مال حکم
۱۰۰	په بسم الله سره د خوراک پيل کول	۷۷	ماهی، ملخ، اينه او توری
۱۰۱	په راسته لاس خوراک	۷۷	پروچه پاته ماهيان
۱۰۲	په چپه لاس د خوراک ممانعت	۷۸	د ملخ حکم
۱۰۲	په درو گوټو خوراک سنت دی	۷۹	چرگ ته بد مه وایاست
۱۰۴	که ګوله ايله سي نو بايد ...	۷۹	په کور کي بايد د مار سره څرنگه ...
۱۰۵	په تکیه کولو سره خوراک منع دی	۸۰	د مارد انتقام څخه بيرونکي
۱۰۶	د نبوي خوراک طريقه	۸۳	سپين کوچني ماران مه وژنئ
۱۰۸	د نبی کریم <small>عليه السلام</small> خوراک	۸۳	کله چي په لوبښي کي مچ ولويږي نو
۱۰۸	د نبی کریم <small>عليه السلام</small> ژوند	۸۴	د څلورو حيوانانو وژل منع دي
۱۱۰	نبی <small>عليه السلام</small> خوراک ته بد نه دي ويلی	۸۵	حلال او حرام د الله <small>جل جلاله</small> کار دی

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۱۴۰	په تکیه کولو سره خوراک	۱۱۰	مؤمن په یوه کولمه او کافر
۱۴۰	په مسجد کې د خوراک مسئله	۱۱۲	د دوو خوراک د درو کسانو بس دی
۱۴۲	دلاس غوښه	۱۱۴	تلبینه د مریض لپاره ښه شی دی
۱۴۲	غوښه په چارې پرېکولو مه خورئ	۱۱۴	د نبی کریم ﷺ کله و ډېر خوښ وو
۱۴۳	د مریض لپاره پر هیز ضروري دی	۱۱۵	د خوراک وروسته اودس نه کول
۱۴۴	د نبی کریم ﷺ خوښ کتنغ	۱۱۶	د نبی کریم ﷺ خوښ شی و ډېر خوښ وو
۱۴۴	د پیالې خټل د مغفرت ذریعه ده	۱۱۷	سورکه غوره کتنغ دی
۱۴۵	د خوراک وروسته لاسونه پر یو ل	۱۱۷	د پوڅکۍ خاصیت
۱۴۵	ثريد د نبی ﷺ خوښ خوراک وو	۱۱۹	بادرنګ او خرما
۱۴۶	د زیتون د تیلو فضیلت	۱۱۹	هر نبی پسونه پیولي دي
۱۴۶	د سورکې فضیلت	۱۲۱	نبی کریم ﷺ څه ډول کښېنستی
۱۴۷	خرما کتنغ دی	۱۲۱	دوې خرماوي په یو وار خوړل
۱۴۷	غیر مسلم ته د علاج لپاره ورتګ	۱۲۲	د خرما تعریف
۱۴۸	غذا معتدله کړئ	۱۲۲	د عجوه خرماوو ګټه
۱۴۹	چینجني خرماوي	۱۲۴	د نبی کریم ﷺ په لوږه وخت تېرول
۱۵۰	د پنیرو خوراک	۱۲۷	د وږي خوراک ښه نه دی
۱۵۰	حلال او حرام د الله ﷻ له لوري دي	۱۲۸	د وږي تر خوړلو وروسته مسجد ته ..
۱۵۱	د نبی کریم ﷺ د طرفه د ښه خوراک	۱۳۰	د خوراک د شیانو تلل
۱۵۲	اومه وږه مه خورئ	۱۳۱	د خوراک وروسته د الله ﷻ حمد
۱۵۳	پاخه پیاز خوړل	۱۳۳	د خوراک په شروع کې بسم الله ویل
۱۵۳	کوچي د نبی کریم ﷺ خوښ وه	۱۳۴	د خوراک په مینځ کې دعاء
۱۵۴	د خوراک ادبونه	۱۳۵	د خوراک وروسته شکر او حمد
۱۵۵	د حریرې ګټي	۱۳۷	د خوراک تر منځه او وروسته اودس
۱۵۶	عجوه د جنت خرما ده	۱۳۹	د خپل مخ څخه خوراک

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۱۸۲	د مېلمه لرونکي روزي	۱۵۷	په چاره پرېکولو سره خوراک
۱۸۲	د مجبور تيا د خوراک بيان	۱۵۸	د خوراک شروع په بسم الله
۱۸۳	د سخت حالت مسئله	۱۶۰	زيات خوراک د بې برکتۍ علامه ده
۱۸۸	د خېښاک د شيانو بيان	۱۶۰	د مالګې تعريف
۱۸۸	په درو ساه سره اوبه څښل	۱۶۱	د خوراک لپاره چمپل کښل
۱۸۸	د ژي د خولې څخه اوبه مه څښئ	۱۶۱	د خوراک يخول ښه دي
۱۹۰	په ولاړه اوبه مه څښئ	۱۶۱	د پيالې خټل
۱۹۱	د زمزم اوبه په ولاړه څښل	۱۶۲	د مېلمستيا بيان
۱۹۱	د اوداسه او زمزم اوبه په ولاړه څښل	۱۶۳	د مېلمه عزت کول
۱۹۳	د اوبو څښلو طريقه	۱۶۵	مېلمه دي تر درو ورځو زيات نه پاتيري
۱۹۴	د سرو او سپينو زرو په لوبني کي خورک حرام دی	۱۶۶	مېلمستيا کول واجب نه ده
۱۹۶	د راسته خوا څخه شروع	۱۶۸	د نبي ﷺ او يارانو د لوړي څخه د شپې وتل
۱۹۹	په ولاړه خوراک او خېښاک	۱۷۱	د مېلمه پالنې اهميت
۲۰۰	د اوبو په لوبني کي ساه مه کارئ	۱۷۲	د مېلمستيا بدله مېلمستيا نه ده
۲۰۰	په يوه ساه اوبه مه چښئ	۱۷۲	بېله اجازې د بل کور ته مه داخلېږه
۲۰۱	که په اوبو کي خاشه وي ...	۱۷۴	د پرهنز گاره خلکو مېلمستيا ښه ده
۲۰۲	د لوبني د ماتي خوا څخه اوبه نه ...	۱۷۵	د خوراک په وخت کي پرزنګنو ...
۲۰۳	د نبي ﷺ خوږي او يخي اوبه ...	۱۷۶	په يو ځای خوراک کول
۲۰۴	په څښلو کي شيدې ښه شى دی	۱۷۷	دوهۍ، کالي او کورد انسان ...
۲۰۴	د رسول الله ﷺ لپاره خوږي اوبه	۱۷۸	د څو کسانو يو ځای خوراک
۲۰۵	د سرو او سپينو زرو لوبني منع دي	۱۸۰	لوږه او درواغ مه يو ځای کوئ
۲۰۶	د خوږو اوبو او د خرماوو د اوبو بيان	۱۸۱	يو ځای خوراک کول د برکت باعث
۲۰۶	د حضرت انس رضی الله عنه پيال	۱۸۱	د مېلمه استقبال او رخصتول

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۲۲۹	د رينمو منع	۲۰۷	د نبیډ جوړولو ذکر
۲۳۲	طیلساني جبه	۲۰۹	د نبیډ منع لوبني
۲۳۳	د ضرورت په وخت کي د رېشمو ...	۲۰۹	ټول د نشې شيان حرام دي
۲۳۴	د کسم رنگ سوي کالي	۲۱۰	د شرابو نوم بدلول
۲۳۵	قيميص غوره جامه ده	۲۱۱	په شنه منگي کي نبیډ
۲۳۶	د لستونو اوږدوالی	۲۱۱	د لوبو او وغيره ټولو بيان
۲۳۶	د راسته لوري څخه اغوستل	۲۱۲	د شپې راتگ
۲۳۷	پرتوگ تر نيمي پونډۍ پوري	۲۱۵	لوبني پټوئ
۲۳۷	اوږد قميص منع دی	۲۱۵	د بېدېدو پروخت اور مړ کړئ
۲۳۸	د صحابو و خولۍ	۲۱۶	د سپي يا خره اواز په شپه کي
۲۳۸	د بنځي پرتوگ اوږدول	۲۱۷	د مړي شرارت
۲۳۹	خلاص گريوان	۲۱۸	کتاب اللباس (د جامو بيان)
۲۴۰	د سپيني جامې فضيلت	۲۱۸	د نبي ﷺ خوښي جامې
۲۴۱	د لنکوټې ول	۲۱۹	تنگ لستوټي جبه
۲۴۲	لنکوټه پر خولۍ تړل	۲۱۹	د نبي ﷺ آخري دوې جامې
۲۴۳	د بنځو لپاره سره زراو رينم	۲۲۰	د نبي ﷺ بستره
۲۴۴	د جامو اغوستلو دعاء	۲۲۰	د نبي ﷺ بالنبت
۲۴۵	زړې جامې مه غورځوئ	۲۲۲	د نبي ﷺ څادر
۲۴۷	گران بيه جامه نه ده پکار	۲۲۲	تر درو کور بچو بالا مه پريږدئ
۲۴۸	د بل قوم مشابهت	۲۲۳	پرتوگ تر بجلکو کښته کول حرام دي
۲۴۹	د زينت جامه پريږدئ	۲۲۴	زړيدلې جامه
۲۵۰	د الله تعالی نعمت څرگند کړئ	۲۲۵	په لباس کي ډېر ټوکر مه کاروئ
۲۵۱	ورينستان او جامه سم ساتئ	۲۲۶	ممنوع کالي
۲۵۲	د الله ﷻ نعمت پر ځان څرگند کړئ	۲۲۸	د نارينو و لپاره رېشم حرام دي

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۲۷۳	اسراف او تکبر مه کوه	۲۵۳	د نارینه لپاره سرې جامې حرامې دي
۲۷۴	د سپينو کالو فضيلت	۲۵۳	خوشبويي
۲۷۵	د گوتمې بيان	۲۵۵	د لسو خبرو ممانعت
۲۷۵	د سپينوزرو گوتمې	۲۵۷	د نارينه لپاره سره زړ او رېشم
۲۷۷	د سرو زرو گوتمې منع ده	۲۵۸	پر کوم زين سپرېدل منع دي
۲۷۸	د نبي ﷺ مهر	۲۵۹	د سور زين پوښ څخه منع
۲۷۹	د نبي ﷺ د گوتمې غمې	۲۵۹	د نبي کریم ﷺ د ورېښتانو سپينوالی
۲۸۰	گوتمې په کومه گوته کول	۲۶۱	پر سرو ليکو والا پټو لمونځ
۲۸۱	گوتمې په راسته لاس کول	۲۶۳	سرې جامې د ښځو لپاره جائز دي
۲۸۲	رېښم او سره زرد نارينه لپاره	۲۶۳	د سرو ليکو والا څادر
۲۸۴	لس خراب شيان	۲۶۴	تور څادر
۲۸۷	د ښځې لپاره پايزي بونه حرام دي	۲۶۴	د نبي ﷺ د ناستي طريقه
۲۸۸	د مجبورۍ په وخت کې سره زر...	۲۶۴	نازک ټوکر
۲۸۹	د سرو زرو په باره کې وعيد	۲۶۵	د پورني طريقه
۲۹۱	که د جنت کالي غواړي	۲۶۶	پر توگ تر نيمې پنډۍ پوري
۲۹۱	گوتمې	۲۶۷	د پر توگ تر ټولو طريقه
۲۹۲	کوچنيانو ته سره زر حرام دي	۲۶۸	د لنگوتې تر ټولو حکم
۲۹۲	د څپليو بيان	۲۶۸	د ښځو لپاره نرۍ جامه منع ده
۲۹۳	د نبي کریم ﷺ څپلۍ	۲۶۹	د نوو جامو اغوستلو دعاء
۲۹۳	د څپليو اهميت	۲۷۰	نرۍ پورنۍ منع دي
۲۹۴	اول راسته څپلۍ په پښو کوی	۲۷۱	د بي بي عائشې فقر او زهد
۲۹۵	يوه څپلۍ په پښه کول منع دي	۲۷۱	ريښمنه قباء
۲۹۶	د نبي کریم ﷺ د څپليو تسمې	۲۷۲	په کالو کې د ورېښمو تارونه
۲۹۶	په ولاړه څپلۍ په پښو کول	۲۷۳	ښه جامه

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۳۱۹	سر غورپول	۲۹۷	يوه خپلۍ په پښو کول
۳۲۰	د نبي ﷺ زلفي	۲۹۷	خپلۍ وکاره کښېنه
۳۲۰	په سر کي لاره ايستل	۲۹۸	د نجاشي له طرفه تحفه
۳۲۱	هره ورځ د پښو کول منع دي	۲۹۹	د پښو کولو بيان
۳۲۲	د پرعيش او ارام مه کوئ	۲۹۹	د حائضي بدن ناپاک نه دی
۳۲۳	ورښتان سم ساتئ	۲۹۹	پنځه فطري خبري
۳۲۳	د نکريزو استعمال	۳۰۰	د مشرکانو مخالفت
۳۲۴	تور خضاب	۳۰۰	د زائدو وښتانو صفا کولو وخت
۳۲۵	ژړ خضاب	۳۰۱	د نکريزو استعمال
۳۲۶	د خضاب حکم	۳۰۳	په سر کي لار ايستل او نه ايستل
۳۲۷	سپين وښتان	۳۰۵	د قزع څخه منعه
۳۲۸	د نبي کریم ﷺ د سر مبارک وښتان	۳۰۶	پر نرگدیانو لعنت
۳۲۹	نارینه بايد زائد وښتان ايسته کړي	۳۰۸	د انسان د وښتانو څخه فائده
۳۳۰	د ماتم کولو وخت	۳۰۹	د الله ﷻ د تخليق پر بدلونکي سزا
۳۳۱	د ښځو سنت کول	۳۱۲	بد نظر حق دی
۳۳۲	نکريزي د ښځو لپاره	۳۱۲	د سرد وښتانو مېنلول
۳۳۲	د ښځو پر لاسو نکريزي وهل	۳۱۳	د نارينه لپاره زعفران
۳۳۳	پر شپږو ښځو لعنت	۳۱۳	رنگ لرونکې خوشبويي
۳۳۴	د يوبل شکل اختيارول	۳۱۴	خوښبوداره لرگی دود کول
۳۳۵	د راحت او ارام ژوند نه خوښول	۳۱۴	د برېتو کوچني کول سنت دي
۳۳۶	رانجه	۳۱۵	برېتونه کوچني کوئ
۳۳۷	ښه دوا	۳۱۵	د بيري سمول
۳۳۸	حمام ته تگ	۳۱۶	د زعفرانو خوشبويي نارينه ته ...
۳۴۳	نبي ﷺ سر مبارک ته خضاب نه ...	۳۱۸	مرکبه خوشبويي

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۳۶۷	ترتولو سخت عذاب د چا دی	۳۴۴	د ژړ رنگ استعمال
۳۶۷	د سطرنج لوبه	۳۴۶	یو نر بنځی یې د بنار څخه وایستی
۳۶۹	د سپي او پیشي فرق	۳۴۷	د نارینه لپاره د زعفرانو خوشبویي
۳۷۰	کتاب الطب والرقي (د طب او دم بیان)	۳۴۷	وینبستان پرمونځ کول او تیل پر لگول
۳۷۱	هره ناروغي دوا لري	۳۴۸	د یهودو وضع مه اختیاروئ
۳۷۱	ناروغي د خدای په حکم جوړیږي	۳۴۹	د بنځو د سر خړیلو منع
۳۷۲	شفاء په درو شيانو کي	۳۴۹	د سر او ږيري وېنستان سم کړئ
۳۷۵	په داغ سره درملنه	۳۵۰	د کورونو غولۍ پاک ساتئ
۳۷۵	د سیاه دانې خاصیت	۳۵۱	برېتونه کوچني کول
۳۷۶	په عسلو کي شفا	۳۵۲	د عکسونو بیان
۳۷۸	په طب نبوي ﷺ او رواجي کي فرق	۳۵۲	سپی یا عکس
۳۸۰	د قسط فائدي	۳۵۳	غیر ضروري سپیان مړه کول
۳۸۱	د کوچنیانو د حلق ناروغي	۳۵۴	ټول عکسونه یې مات کړل
۳۸۲	ذات الجنب	۳۵۴	د عکس جوونکي عذاب
۳۸۴	د تبي درملنه او اوبه	۳۵۵	ارایشی پردې څیرل
۳۸۴	د دم کولو اجازه	۳۵۷	د عکس جوړونکي سزا
۳۸۸	د شفاء آیاتونه	۳۶۱	د نرد شیر بد والی
۳۸۹	بدا نظر حقیقت دی	۳۶۱	د جبرائیل علیه السلام کور ته نه تلل
۳۹۲	د هري ناروغۍ علاج سته	۳۶۳	د قیامت په ورځ درې دوږځیان
۳۹۲	په ناروغ په زوره خوراک مه خورئ	۳۶۳	شراب، خمار، طنبل
۳۹۳	د سرخ باد علاج	۳۶۴	د الله ﷻ او رسول ﷺ نافرمانی
۳۹۴	ذات الجنب	۳۶۵	کو تر بازي حرامه ده
۳۹۴	سنا بنه دوا ده	۳۶۵	د تصویر جوړونکي کسب
		۳۶۶	د کنیسه ذکر

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۴۲۵	د سحر (جادو احکام)	۳۹۵	په حرام شی سره درملنه مه کوی
۴۲۸	د سحر تعریف او حقیقت	۳۹۶	په مردار شي سره درملنه مه کوی
۴۳۵	د سحر بدل څه شي دی؟	۳۹۷	د سردرد، د پښو درد
۴۳۶	کوم علم چي گټه رسونکی نه وي د هغه څخه ځان ساتل هوښياري ده	۳۹۷	د زخم درملنه
۴۳۸	د ښه او بد فال بيان	۳۹۸	وینه کښل
۴۳۹	بد فال منع دی	۴۰۰	د چنگوښي څخه دوا جوړول منع دي
۴۴۰	يو څو بې اثره خبري	۴۰۰	د ويني کښل
۴۴۲	ساري ناروغي نسته	۴۰۱	د ويني کښلو ورځ
۴۴۴	جذامي	۴۰۳	کورنۍ ته ټوټکه منع ده
۴۴۶	ښه فال اخيستل	۴۰۵	نشره د شيطان کار دی
۴۴۶	بد فالي شرک دی	۴۰۵	د بې پروا خلکو کار
۴۴۸	د جذامي سره خوراک	۴۰۷	داغ لگول د توکل خلاف
۴۴۸	بد فالي نسته	۴۰۷	د دم اثر
۴۵۰	ښه نومونه ښه فال	۴۱۰	نظر
۴۵۲	په کور کي بې برکتی	۴۱۲	د بد نظريوه واقعہ
۴۵۲	د خرابي هوا والا منطقه	۴۱۴	پناه غوښتل
۴۵۵	د بد فالي دفع	۴۱۵	مغربون د انسان سره پيری
۴۵۵	د فال ويلو بيان	۴۱۶	د معدې جوړښت
۴۵۶	کاهن، فالگر او رمل ته مه ورځی	۴۱۷	د لږم چېچلو درملنه
۴۵۷	د کاهن خبري	۴۱۸	د نبي ﷺ په ويښته برکت
۴۵۹	نجومی او کاهن	۴۱۹	د پوڅکۍ خواص
۴۶۰	باران د خداي جل جلاله په فضل کيږي	۴۲۱	د شاتو فضيلت
۴۶۱	نجوم او جادو	۴۲۲	بې ضرورته پر سرد ويني کښلو اثر
		۴۲۳	د ويني کښلو ورځ

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۵۰۰	په سهار کي خوب لیدل	۴۶۲	د کاهن مشابَهت
۵۰۱	کتاب الاداب (د ادبونو بیان)	۴۶۳	د کاهن او نجومی خبري
۵۰۱	د سلام بیان	۴۶۵	ویشتونکي ستوري
۵۰۲	د ملائکو سلام	۴۶۶	ستوري د څه لپاره پیدا سوي دي
۵۰۵	ښه اعمال	۴۶۷	نجومی ساحر دی
۵۰۶	د یوه مسلمان پر بل مسلمان حقوق	۴۶۸	باران خدای ﷺ کوي
۵۰۷	د دوستۍ ښه لار سلام کول دي	۴۶۹	کتاب الرؤیا (د خوبو بیان)
۵۰۷	څوک دي اول سلام کوي	۴۶۹	د مسلمان ښه خوب
۵۰۸	د نبی کریم ﷺ شفقت	۴۷۱	د ښه خوب فضیلت
۵۰۹	غیر مسلم ته سلام	۴۷۱	نبی ﷺ په خوب کي لیدل
۵۱۰	د یهودو شرارت	۴۷۵	ښه یا خراب خوب
۵۱۱	د نبی کریم ﷺ حکم	۴۷۶	کله چي خراب خوب وويني
۵۱۳	مسلمان او کافر چي دواړه وي	۴۷۷	د خوبو تعبیر
۵۱۴	دلاري حقوق	۴۸۲	بېرونکی خوب
۵۱۵	د مسلمان پر مسلمان حقوق	۴۸۳	د نبی کریم ﷺ خوب لیدل
۵۱۶	د پرثواب والا سلام	۴۸۴	د هجرت متعلق خوب
۵۱۷	د مخکي سلام کولو فضیلت	۴۸۵	د یو خوب تعبیر
۵۱۹	د پرو خلکو ته سلام کول	۴۸۷	د عالم برزخ متعلق د نبی کریم ﷺ خوب
۵۱۹	په اشاره سره سلام		
۵۲۰	هر وار سلام کول	۴۹۳	خوب هر چاته مه وایه
۵۲۱	خپلي کورنۍ ته سلام	۴۹۵	ورقه بن نوفل په خوب کي لیدل
۵۲۲	اول سلام پسې کلام	۴۹۶	په خوب کي د نبی ﷺ پر تندي سجده
۵۲۳	د جاهلیت د زمانې سلام	۴۹۷	د ۴۴۱۶ نمبر حدیث متعلق خوب
۵۲۴	غائبانه سلام او د هغه جواب	۵۰۰	د ځانه خوب مه جوړوئ

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۵۵۰	د کوچنيانو سره مينه مستحب ده	۵۲۴	په خط کي د سلام ليکلو طريقه
۵۵۱	د مصافحي فضيلت	۵۲۶	د خط ليکلو وروسته خاوره دوړول
۵۵۲	د سلام په وخت کي بايد ...	۵۲۷	په غوږ کي د قلم ايسودلو خاصيت
۵۵۳	د مريض پوښتنه	۵۲۸	د کافرانو ژبه
۵۵۴	معافنه	۵۲۹	اول او اخير سلام
۵۵۶	د رسول ﷺ بدن مچول	۵۳۰	په لاره کي د ناستي حق
۵۵۷	معافنه او مچول	۵۳۱	حضرت ادم عليه السلام
۵۵۹	د رسول ﷺ لاسونه او پښې مچول	۵۳۴	ښځو ته سلام کول
۵۵۹	د اولاد مچول	۵۳۵	د سلام فضيلت
۵۶۰	اولاد د بزدلي سبب دی	۵۳۶	سلام نه کول بخل دی
۵۶۲	انسان او دده اولاد	۵۳۷	په سلام کولو کي لومړيتوب
۵۶۲	هديه او مصافحه	۵۳۸	د اجازې غوښتلو بيان
۵۶۳	د تعظيم لپاره د دريدو بيان	۵۳۸	د اجازې لپاره درې واړه سلام کول
۵۶۳	د اهل فضل تعظيم	۵۴۰	خاص اجازه
۵۶۶	په مجلس کي ناست مه ولاړوئ	۵۴۰	داسي مه وايه چي زه يم
۵۶۷	د خپل ځای حقداره	۵۴۱	بېله اجازې د بل کور ته مه داخلېږئ
۵۶۸	مکروه کار	۵۴۳	د غوښتونکي سره راتگ
۵۶۹	خلک ولاړ مه ساتئ	۵۴۴	د بل چا کور ته د تلو ادبونه
۵۷۰	د احترام لپاره مه ولاړېږئ	۵۴۵	د خپلي مور څخه هم اجازه غواړه
۵۷۲	چي ولاړېږي پر ځای يوشی پرېږده	۵۴۶	د اجازې طريقه
۵۷۳	د دوو کسانو په منع کي کښېنستل	۵۴۷	سلام نه کونکی
۵۷۴	د رسول ﷺ تعظيم	۵۴۷	د روغېږ او د غاړي د روغېږ بيان
۵۷۴	د راتلونکي هر کلی ښه کار دی	۵۴۸	د مصافحي او معافې احکام:
		۵۵۰	مصافحه مشروع ده

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۵۹۴	یرحمک الله ویل فرض دي که واجب	۵۷۵	د ناستي، خوب او تگ بیان
۵۹۵	یرحمک الله ویونکی	۵۷۵	د ناستي طریقه
۵۹۵	د الحمد لله نه ویونکی	۵۷۶	د پروتي طریقه
۵۹۶	د ترچي ادبونه	۵۷۷	د تکبر انجام
۵۹۷	د ارږمۍ په وخت کي	۵۷۸	تر ټولو غوره تگ
۵۹۸	د ترچي په وخت کي	۵۷۸	په تکیه لگولو سره ناسته مستحب ده
۵۹۸	د یرحمک الله ویونکي جواب	۵۷۹	د ناستي طریقه
۵۹۹	د یهودو د ترچي جواب	۵۷۹	د عاجزي ناسته
۵۹۹	د ترچي په وخت کي سلام	۵۸۰	د سهار تر لمانځه وروسته
۶۰۱	درې واړه د ترچي جواب	۵۸۰	د پروتي طریقه
۶۰۲	د ترچي صحیح جواب	۵۸۱	د رسول ﷺ بستره
۶۰۳	د خندا بیان	۵۸۲	پر مخي مه پریوځئ
۶۰۳	د رسول ﷺ تبسم	۵۸۴	پر داسي بام پر بوتل چي دیوال نه لري
۶۰۴	د صحابه کرامو خندل	۵۸۵	د خلکو په منع کي مه کښینئ
۶۰۴	زیات تبسم کونکی	۵۸۶	په پراخه ځای کي مجلس
۶۰۵	د صحابه کرامو تبسم	۵۸۷	یو ځای کښینستل
۶۰۶	د نوم ایښودلو بیان	۵۸۷	نیم په لمر او نیم په سایه کي ناسته
۶۰۶	د رسول ﷺ کنیت پر ځان مه اړېدئ	۵۸۸	نارینه او ښځي دي پر یو طرف نه ځي
۶۰۹	عبدالله او عبدالرحمان	۵۸۹	د ښځو په مینځ کي مه ځئ
۶۰۹	یو څو منع نومونه	۵۹۰	پر خالي ځای ناسته
۶۱۱	شهنشاه	۵۹۱	د ناستي غلطه طریقه
۶۱۲	د نفس تعریف	۵۹۲	پر موځی پړوته د دوږخیانو طریقه ده
۶۱۳	ښه نومان اړېدئ	۵۹۲	د ترچي او ارږمۍ بیان
۶۱۴	عبدی یا امتي مه وایاست	۵۹۲	ارږمۍ ښه نه وي

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۶۴۰	د خندق په غزا کي د عبدالله بن رواحه اشعار وويل	۶۱۷	انگورو ته کرم مه وياست
۶۴۱	د انصارو او مهاجرينو لپاره دعاء	۶۱۸	زمانې ته بد مه وياست
۶۴۲	د خراب شعر بد والي	۶۱۹	د بنو الفاظو ښودونه
۶۴۳	په توره او ژبه سره جهاد	۶۲۰	ابو الحکم کنيت يې بدل کړ
۶۴۴	لږ خبري د ايمان نښه ده	۶۲۱	اجدع د شيطان نوم دئ
۶۴۵	بې فائدي خبري مکروه دي	۶۲۲	ښه نوم ان پر دئ
۶۴۶	يوه پيشگويي	۶۲۳	د رسول ﷺ نوم او کنيت
۶۴۷	اوږد ژبي	۶۲۵	د حضرت انس رضى الله عنه کنيت
۶۴۸	د بې عمله نصيحت کونکو عذاب	۶۲۵	خراب نومونه بدلول
۶۴۹	د غوږ ژبي په باره کي وعيد	۶۲۶	منع نومونه
۶۴۹	لنډ تقرير ښه دى	۶۲۷	د زعموا لفظ
۶۵۰	ځيني علم جهالت وي	۶۲۹	منعه الفاظ
۶۵۱	د حسان شاعر فضيلت	۶۳۰	منافق ته سيد مه وياست
۶۵۲	د اوبنانود حدي اثر	۶۳۱	د خراب نوم خراب اثر
۶۵۳	د ښه شعرا ر بد شعر تعلق	۶۳۲	ښه نومونه
۶۵۴	د گناه شعرونه	۶۳۳	د بيان او شعر بيان
۶۵۵	سندري ويل نفاق پيدا کوي	۶۳۳	په ځيني بيان کي د سحر تاثير وي
۶۵۶	د ساز اواز	۶۳۴	ځيني شعر حکمت وي
۶۵۸	د ژبي ساتنه، غيبت او بد ويل	۶۳۵	مبالغه مه کوئ
۶۵۸	د ژبي او شرمگاه ساتونکي ته زيرى	۶۳۵	يو ښه شعر
۶۵۹	خپل ژبه وساته	۶۳۶	د رسول ﷺ شعرونه او ريدل
۶۶۰	مسلمان ته بد ويل فسق دى	۶۳۷	د رسول ﷺ خپلي گوتي ته خطاب
۶۶۱	مسلمان ته کافر مه وايه	۶۳۸	د حضرت حسان هجوه ويل
		۶۳۹	د قريشو هجوه

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۶۹۱	دوه ژبی	۶۶۳	چاته د خدای د بنمن مه وایاست
۶۹۲	کامل مؤمن نه دی	۶۶۳	ظالم او مظلوم
۶۹۳	بنېرامه کوی	۶۶۴	لعنت مه وایاست
۶۹۳	د لعنت راگرځېدل	۶۶۶	هلاکت مه وایاست
۶۹۵	د چاپه اړه بد مه وایاست	۶۶۷	دوه مخي
۶۹۷	د بد ویلو او حیاء اثر	۶۶۸	چغل خور جنت ته نه ځي
۶۹۷	مسلمان ته پیغور مه ورکوی	۶۶۸	همیشه رښتیا وایه درواغ مه وایه
۶۹۸	د چا پر ستونزه مه خوشحاله کیږئ	۶۷۰	د صلح لپاره درواغ
۶۹۹	د یو چا پېښې کول حرام دي	۶۷۱	مبالغه مه کوی
۶۹۹	د خدای ﷻ رحمت محدود نه دی	۶۷۳	د غیبت معنی او تفصیل
۷۰۰	د فاسق تعریف مه کوی	۶۷۵	غیبت په کوم صورت کي جائز دی
۷۰۱	د مؤمن زیرېدنه	۶۷۶	فحش ویونکی بد سړی دی
۷۰۲	د حضرت صفوان <small>رضی الله عنه</small> یادونه	۶۷۸	خپل عیب مه ښکاره کوی
۷۰۳	د شیطان فتنه	۶۷۹	د درواغو پرېښودل
۷۰۳	د خراب ملګري څخه لیري سه	۶۸۱	جنت او د ورځ ته د تللو سبب
۷۰۴	پټه خوله ښه عبادت	۶۸۲	د ښه او بدې خبرې پای
۷۰۵	د نبی <small>صلی الله علیه و آله</small> نصیحتونه	۶۸۴	د خلکو خندولو لپاره درواغ
۷۰۷	پټه خوله او ښه اخلاق	۶۸۵	پټه خوله خلاصون دی
۷۰۸	د ابوبکر صدیق <small>رضی الله عنه</small> توبه	۶۸۷	د ژبي عاجزي
۷۰۸	ژبي ته سزا	۶۸۸	ښه اسلام
۷۰۹	شپږ خبرې د جنت ضمانت	۶۸۹	په بې علمۍ سره خبره مه کوی
۷۰۹	د الله <small>جل جلاله</small> غوره څوک دی؟	۶۹۰	د ژبي فتنه
۷۱۱	غیبت کول روژه ماتوي	۶۹۱	درواغ ویل د ملائکو لیري کېدو
۷۱۱	غیبت تر زنا سخت دی	۶۹۱	تر ټولو لوی خیانت

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
		۷۱۳	د غيبت كفاره
		۷۱۴	د وعدې بيان
		۷۱۵	د رسول ﷺ وعده يې پوره كړه
		۷۱۸	د وعدې پوره كول واجب دي كه مستحب؟
		۷۱۸	د كوچني سره هم وعده پوره كړئ
		۷۱۹	دلمانځه په وجه بې قولې
		۷۲۰	د خوش طبعي (مسخرو) بيان
		۷۲۱	د نبي كريم ﷺ خوش طبعي
		۷۲۴	خوش طبعي
		۷۲۴	سپين سري جنت ته نه ځي
		۷۲۵	د خوش طبعي يوه واقعه
		۷۲۷	د نبي كريم ﷺ سره د صحابه كرامو خوش طبعي
		۷۲۹	د مسلمان سره چلن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کِتَابُ الصَّيْدِ وَالذَّبَائِحِ

(د بنکار او ذبحو بیان)

د بنکار حکم : د حرم د حدودو څخه دباندې هر ځای بنکار کول حلال دی په شرط ددې چې بنکار کونکی د احرام په حالت کې نه وي، د بنکار مباح کېدل د کتاب او سنت (يعني قرآن کریم او حدیثو) څخه ثابت دي او د امت اجماع هم پر دې ده، مگر د حضرت امام مالک رحمۃ اللہ علیہ د مذهب په یوه کتاب (رسالة ابن ابوزید) کې لیکلي دي چې محض د لھو او لعب لپاره بنکار کول مکروه دي، او د لھو او لعب څخه پرته بنکار مباح دی، او کوم چې د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ذات مبارک تعلق دی نو دا ثابت نه ده چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په خپله بنکار کړی دی مگر دا ثابت نه ده چې کله به رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ته بنکار راوړل سو نو رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به هغه نه منع کوی .

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د سپي او غشي بنکار

﴿۳۸۸﴾: عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت عدي بن حاتم رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایيل :

إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ فَإِنْ أُمْسَكَ عَلَيْكَ فَأَدْرَكْتَهُ حَيًّا فَادْبَحْهُ

هر کله چې تاسو د روزل سوو سپيانو (په بنکار پسې) د لېږلو اراده وکړئ نو د الله تعالی نوم اخلئ (يعني بسم الله اکبر وایاست) بیا که ستا سپی بنکار ونیسي او ته هغه ژوندی تر لاسه کړې نو ذبح یې کړه

وَإِنْ أَدْرَكْتَهُ قَدْ قَتَلَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ فَكُلْهُ وَإِنْ أَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّمَا أُمْسَكَ عَلَى

او که بنکار مړ تر لاسه کړې او سپي د هغه غوښه خوړلې نه وي نو د هغه غوښه خوره او که سپي د هغه بنکار څخه خوړلې وي نو بیا یې د هغه بنکار څخه مه خوره ځکه چې هغه سپي د خپل

نَفْسِهِ فَإِنْ وَجَدْتَ مَعَ كَلْبِكَ كَلْبًا غَيْرَهُ وَقَدْ قَتَلَ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي

خوراک لپاره ايښې ده، که ستا د سپي سره د بل چا سپي هم وي او په دواړو کي يوه سپي ښکار وژلی وي نو د هغه غوښه مه خوره ځکه چي تا ته معلومه نه ده چي

أَيُّهَا قَتْلَ وَإِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ فَإِنْ غَابَ عَنْكَ يَوْمًا فَلَمْ

په هغوی کي کوم يوه ښکار وژلی دی هر کله چي ته پر ښکار غشي ولې نو د الله تعالی نوم اخله بيا که ښکار يوه ورځ تا ته په لاس درنه سي او په دويمه ورځ ته هغه تر لاسه کړې

تَجِدُ فِيهِ إِلَّا أَثَرَ سَهْمِكَ فَكُلْ إِنْ شِئْتَ وَإِنْ وَجَدْتَهُ غَرِيقًا فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ . متفق عليه .

او په هغه شي کي ستا د غشي ښه موجوده وي نو هغه و خوره که ستا زړه غواړي، او که ته ښکار په اوبو کي پروت او مړ تر لاسه کړې نو مه يې خوره که څه هم په هغه کي د غشي ښه موجوده وي (ځکه چي کيداى سي چي هغه په اوبو سره مړ سوى وي . بخاري او مسلم).

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۷۹۱۱، رقم: ۱۷۵، ومسلم ۱۵۳۱۳، رقم: ۱۹۲۹-۶.

تشریح: د الله ﷻ نوم يادوه: ددې مطلب دادى چي د سپي پرېښودل د چارې تېرولو په درجه کي دی ځکه څرنگه چي د چارې په ذريعه د ذبح په وخت کي د الله ﷻ نوم اخيستل کيږي همدارنگه په ښکار پسې د تعليم يافته سپي پرېښودو په وخت کي هم د الله ﷻ نوم اخيستل يعنې بسم الله اکبر ويل ضروري دي، که يو چا په هېره سره بسم الله اکبر ونه وایه نو په دغه صورت کي د هغه ښکار خوړل حلال دي او که دا صورت وي چي د سپي پرېښودو په وخت کي يې په قصد سره بسم الله اکبر ونه وایه او هغه سپى يې پرېښودو او چيري چي سپى وو هلته ودرېدى اوس د سپي له درېدو څخه وروسته هغه بسم الله اکبر ووايه او سپى ښکار ونيوى او مړ يې کړى نو هغه ښکار به حلال نه وي .

دا ضروري ده چي د سپي پرېښودونکى مسلمان يا اهل کتاب (لکه عيسائي يا يهودي) وي که چيري يو سپى د يو چا د پرېښودو څخه پرته خپله ولاړى او ښکار يې زخمي کړ نو هغه به حلال نه وي همدارنگه که يو سړى د سپي پرېښودو په وخت کي بسم الله اکبر ونه وایي مګر هغه ښکار يې ژوندی تر لاسه کړ او هغه يې ذبح کړ نو هغه به د ښکار په حکم کي نه وي .

لکه څرنگه چي د ښکاري ذی ناب (دارونکي) حيوان لکه سپى، شرموش او دداسي نورو

حيوانان بنکار حلال دی همدارنگه د بنکاری ذي مخلب (پنجه لرونکي) نیول سوی بنکار هم حلال دی لکه باز، شاهین او داسي نور.

د ذي مخلب حيوان د بنکاری کېدو علامه داده چي هغه په دوه درې ځله بنکاره نیولو سره پرېږدي او خپله یې ونه خوري، او د ذي ناب حيوان د بنکاری کېدو نښه داده چي هغه د پرېښودو څخه وروسته راوبلل سي نو سمدستي راسي، که چيري د ذي مخلب حيوان يعني باز وغيره له بنکار څخه څه وخورل نو هغه بنکار هم حلال دی او د هغه خوړل صحيح دي، که چيري د ذي ناب حيوان څخه یو حيوان د بنکار سوي حيوان څخه څه وخوري نو هغه بنکار به حلال نه وي همدارنگه که چيري د بنکاری سپي وغيره د درې ځله بنکار نیولو سره د پرېښودو څخه وروسته یو ځل هم له بنکار څخه څه وخورل نو هغه د بنکاری سپي په حکم کي داخل نه دی تر دې چي هغه دوهم وار بنکاری جوړ کړل سي يعني تعليم یافته سي.

او بیا هغه بنکار تريوې ورځي پوري ستا څخه ورک وي... الخ: د حنفي علماوو په نزد د غشي په ذریعه د وژل سوي بنکار د حلال کېدو شرط دادی چي د غشي ویشتلو په وخت کي بسم الله اکبر ویل سوي وي او بیا هغه بنکار زخمي کړي او دا که چيري هغه بنکار د غشي په ذریعه له زخمي کېدو څخه وروسته د بنکاری څخه ورک سي او د هغه د پلټني څخه دی نه کښېني، ځکه ابن ابي شيبه رحمته الله علیه په خپل کتاب مصنف کي او طبراني رحمته الله علیه په خپل معجم کي له ابوزین رحمته الله علیه څخه دا روایت نقل کړی دی چي هغه د بنکار په اړه چي د بنکاری څخه ورک سوی وو د رسول الله صلی الله علیه و آله دغه ارشاد نقل کړی دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل: (لعل هوام الارض قتله) او عبدالرحمن همدارنگه روایت له بي بي عائشې رضی الله عنها څخه مرفوع نقل کړی دی.

له دغه حدیث څخه څرگنده سوه که چيري په بنکار پسي سپی، شرموښ، باز یا بل بنکاری حیوان پرېښودل سي او هغه بنکار مړ کړي نو هغه بنکار به حلال وي په شرط د دې چي هغه سپی یا بل حیوان معلم يعني تعليم یافته وي، د غیر معلم سپي وغيره وژل سوی بنکار به حلال نه وي

﴿۲۸۸﴾: وَعَنْهُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نُرْسِلُ الْكِلَابَ الْمُعَلَّمَةَ قَالَتْ كُلُّ مَا

د حضرت عدي بن حاتم رضی الله عنه څخه روایت دی چي ما وویل: اې د الله رسول! موږ روزل سوي سپي په بنکار پسي استوو (يعني د دې څه حکم دی) رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل:

أَمْسَكْنَ عَلَيْكَ قُلْتُ وَإِنْ قَتَلْنَ قَالَ وَإِنْ قَتَلْنَ قُلْتُ وَإِنَّا نُرْمِي بِالْبُعْرَاضِ

که هغه سپی ستا لپاره ښکار نیولی وي نو د هغه غوښه خوره، ما وویل که سپی زما ښکار مړ کړي؟ رسول الله ﷺ وفرمایل: که څه هم مړیې کړي، ما وویل: موږ د غشي څوکه نه ورته برابر وویو یعنې په پلنوالي یې ولو (نو ایا دا ښکار حلال دی؟)

قَالَ كُلُّ مَا خَزَقَ وَمَا أَصَابَ بِعَرَضِهِ فَقَتْلُهُ فَإِنَّهُ وَقِيدٌ فَلَا تَأْكُلُ . متفق عليه

رسول الله ﷺ وفرمایل: کوم ښکار چې غشي زخمي کړي هغه خوره او کوم غشي چې د څوکی د خوا څخه نه بلکه د عرض (پلنوالي) له لوري ولگيږي او هغه مړ کړي نو هغه وقيد دی (یعنې هغه ښکار دی چې هغه په لرگي یا ډبري سره ووژل او مړ سي نو هغه مه خوره). بخاري او مسلم
تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۶۰۴۱۹، رقم: ۵۴۷۷، ومسلم ۱۵۲۹۱۳، رقم: ۱-۱۹۲۹.

د لغاتو حل: المعارض: هو السهم الثقيل الذي لا ريش له. (هغه غشي چې تېره څوکه نه لري)

تشریح (معارض) هغه غشي ته وايي چې بې وزره وي، داسي غشي په تلو سره د څوکی له خوا څخه نه بلکه د پلنوالي له خوا څخه لگيږي.

(هغه وقيد دی): وقيد او موقود هغه څاروي ته وايي چې پخ شي سره ووژل سي که هغه لرگی وي یا ډبره او یا بل شی وی، د علماوو پر دې خبره اتفاق دی چې د معراض په صورت کي که چيري هغه ښکار د خپل تېره شی په ذریعه ووژني نو هغه حلال دی او که معراض هغه د خپل پلنوالي په ذریعه وژلی وي نو هغه حلال نه دی، علماوو دا هم ویلي دي چې له دغه حدیث څخه دا ثابتیږي چې هغه ښکار حلال نه دی چې هغه د مرمۍ په ذریعه وژل سوی وي.

او هغه ښکار چې د معراض د پلنوالي له خوا څخه په ژوبل کېدو سره مړ سوی وي دا ځکه حلال نه دی چې په ذکر سوي صورت کي د ښکار زخمي کېدل ضروري دي چې د ذبح معنی متحققه سي، حال دا چې د معراض پلنوالی ښکار نه زخمي کوي ځکه هغه ښکار هم حلال نه دی چې د غټ تېره شي د مرمۍ په ذریعه وژل سوی وي ځکه مرمۍ هډوکی ماتوي او زخمي کوي یې نه ځکه نو هغه د معراض په حکم کي دی، هو که چيري په مرمۍ کي سپکه تېره څوکه وي او ښکار د هغه په ذریعه مړ سوی وي نو هغه حرام نه دی بلکه په دغه صورت کي د هغه مرگ په زخم سره متحقق سوی دي.

که یو سړی یو ښکار په چاره یا توره ویشتلو سره ووژني او هغه ښکار مړ سي نو هغه حلال دی په شرط ددې چې هغه چاره یا توره د تېره خوا څخه لگېدلې وي کنه نو حلال به نه وي همدارنگه که چيري ښکار په یو داسي سپکه ډبره ویشتلو سره وژل سوی وي چې په هغه کي

تېره والی وي او هغه ښکار زخمي کړي نو هغه ښکار هم خوړل کېدای سي ځکه په دغه صورت کي د هغه ښکار مرگ د زخم په ذریعه یقیني وي او که ښکار په درنه ډبره ویشتلو سره وژل سوی وي نو د هغه خوړل به جائز نه وي که څه هم هغه یې ژوبل کړی وي ځکه په دغه صورت کي دا احتمال کېدای سي چي هغه ښکار د ډبري په وار سره مړ سوی وي .

خلاصه دا که چیري د ښکار مرگ د هغه د زخمي کېدو په وجه واقع سوی وي او د هغه یقین هم وي نو هغه خوړل کېدای سي او که د هغه مرگ د وار په اثر سره واقع سوی وي او د هغه یقین وي نو هغه ښکار به قطعاً نه خوړل کېږي، او که د شک صورت وي چي د هغه مړ کېدل د زخمي کېدو په وجه هم محتمل وي او د وار په وجه هم محتمل وي نو احتیاط دادی چي هغه ونه خوړل سي .

﴿۳۸۸۹﴾: وَعَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمٍ أَهْلِ

د حضرت ابو ثعلبه خشنې رضي الله عنه څخه روایت دی چي ما وویل: اې د الله رسوله! موږ په اهل کتاب خلکو کي اوسېږو

الْكِتَابِ أَفَنَأْكُلُ فِي آيَاتِهِمْ وَبِأَرْضِ صَيْدٍ أَصِيدُ بِقَوْسِي وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ

ایا موږ د هغوی د لوښو څخه خوراک کوو؟ او موږ د اهل کتاب په مځکه کي اوسېږو چي هلته ښکار زیات دی او زه په خپله لیندی او ناروزل سوو سپیانو او روزل سوو سپیانو سره

بِمُعَلِّمٍ وَبِكَلْبِي الْمُعَلِّمِ فَمَا يَصْلُحُ لِي قَالَ أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ آيَةِ أَهْلِ الْكِتَابِ

ښکار کوم په دې کي کوم شی زما لپاره صحیح دی؟ رسول الله صلی الله علیه و آله راته وفرمایل: تا چي د اهل کتابو د لوښو کومه یادونه وکړه (ددې په اړه دا حکم دی چي)

فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاغْسِلُوهَا وَكُلُوا فِيهَا وَمَا

که نور لوښي وي نو په هغه کي یې مه خوره او که نور لوښي نه وي نو هغه ښه پریوله او په هغه کي خوراک کوه او کوم شی چي

صِدْتَ بِقَوْسِكَ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ وَمَا صِدْتَ بِكَلْبِكَ الْمُعَلِّمِ فَذَكَرْتَ

ته په خپل لیندی سره ښکار کړې او پر هغه د الله صلی الله علیه و آله نوم واخلي هغه خوره او کوم حیوان چي په

روزل سوو سپيانو سره ښکار کړې او پر هغه دي

اَسْمَ اللّٰهِ فَكُلْ وَمَا صِدَّتْ بِكُلِّكَ غَيْرِ مُعَلِّمٍ فَأَذْرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ . متفق عليه

د الله ﷻ نوم اخيستی وي نو هغه هم خوره او کوم شی چي په ناروزل سوو سپيانو سره ښکار کړې او هغه ژوندی تر لاسه کړې نو ذبح يې کړه او خوره يې . بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۶۰۴/۹، رقم: ۵۴۷۸، و مسلم ۱۵۳۲/۳، رقم: ۸-۱۹۳۰.

تشریح: د هغوی په لوبنو کي خوراک مه کوئ: دغه حکم د احتیاط لپاره دی او ددې خو سببونه دي، یو خو دا چي د رسول الله ﷺ دغه ارشاد دی: (دع ما یریبک الی ما یریبک)، دوهم په دې خبره خبرول مقصد دي چي تر خپله وسه پوري د هغوی په مستعملو لوبنو کي خوراک او څښاک ونه کړل سي که څه هم هغه پرېولل سوي وي، دریم د مسلمانانو په ذهن کي دا خبره په ارزښت سره کښنول دي چي د مسلمانانو په وړاندي د هغوی دا ملي غوښتنه په هر صورت کي باید پاته وي چي هغوی دي له اهل کتاب سره د ناستي ولاړي او تعلق څخه نفرت کوي، بیا دغه حکم چي د هغوی په لوبنو کي خوراک مه کوئ دا په اصل کي د تقوا لپاره دی او په دې باره کي چي کومه فتوا ده نو هغه خپله حدیث بیان کړې ده.

هغه ښه پرېولئ: دا حکم به په هغه صورت کي د وجوب په توگه وي کله چي د هغوی د لوبنو د ناپاکه کېدو غالب گمان وي او په هغه صورت کي به د استحباب په توگه وي کله چي د هغوی د نجاست غالب گمان نه وي.

ابن مالک رحمه الله وایي: رسول الله ﷺ د کافرانو د لوبنو د پرېولو حکم کړی دی چي د هغه د نجاست او ناپاکۍ یقین وي او که دا یقین نه وي نو بیا د هغه لوبنو د پرېولو پرته استعمال به هم مکروه تنزیهي وي.

برماوي رحمه الله نقل کړي دي چي ددغه حدیث د ظاهري مفهوم څخه دا څرگندیږي که چيري د اهل کتابو د لوبنو څخه پرته نور لوبني په لاس راتلای سي نو په هغه صورت کي د هغوی لوبني په پرېولو سره هم د خپل خوراک او څښاک په استعمال کي باید نه راوستل سي، فقهاوو دا مسئله لیکلې ده چي ددغه لوبنو د پرېولو څخه وروسته استعمال په هر صورت کي جائز دی که څه هم نور لوبني وي یا نه وي، په دغه صورت کي به ویل کیږي چي له دغه حدیث څخه کوم کراهت ثابتیږي نو دا پر هغه لوبنو محمول دی چي په هغه کي هغه خلگ د خنزیر غوښه پخوي او خوري، یا د شرابو څښلو لپاره يې استعمالوي نو داسي لوبني د ایمان له

لحاظه د کرکي وړ وي ځکه نو د هغو استعمال مکروه دی که څه هم هغه ډېر پرېولل سي ، فقهاوو چي کومه مسئله بيان کړې ده دا په هغه لوبښي باندي محمول ده چي د خنزير د غوښو په ډول په ناپاکو شيانو کي زيات نه استعماليري .

د بوی ناکه غوښو حکم

﴿۳۸۹۰﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَعَابَ عَنْكَ فَأَذْرَكْتَهُ فَكُلْهُ مَا لَمْ يُنْتِن . رواه مسلم .

د حضرت ابو ثعلبه خشنې رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و فرمايل : هر کله چي ته خپل غشي وچلوئ او ستا ښکار غائب سي او بيا ته هغه تر لاسه کړې (او په هغه کي ستا د غشي ښه موجود وي) نو هغه خوره تر څو پوري چي ښکار بوی نه وي پيدا کړی . مسلم

تخریج: صحیح مسلم: ۱۵۳۲۱۳، رقم: ۹-۱۹۳۱.

تشریح: حنفي علماء وايي تر څو چي په هغه کي بدلون پيدا نسي نو دغه حکم به د استحباب په توگه وي کنه نو په غوښه کي بوی پيدا کېدل د هغه غوښو حرام کېدل نه واجبوي، په يوه روايت کي راغلي دي چي رسول الله صلی الله علیه و فرمايل داسي غوښه خوړلې ده چي په هغه کي بوی پيدا سوی وو . امام نووي رحمه الله علیه وايي : د بوی لرونکی غوښو له خوړلو څخه منع پر نهې تنزيهي باندي محمول ده نه پر نهې تحريمي باندي، بلکه دا حکم د هر هغه خوراک دی چي هغه بدبويه سوی وي مگر دا چي د هغه د خوراک په وجه د څه تکليف او تاوان رسېدو بېره وي .

﴿۳۸۹۱﴾: وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي الَّذِي يُدْرِكُ صَيْدَهُ بَعْدَ ثَلَاثٍ فَكُلْهُ مَا لَمْ يُنْتِن . رواه مسلم .

د حضرت ابو ثعلبه خشنې رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و فرمايل د هغه په اړه چي د ښکار کولو څخه وروسته يې ښکاري په دويمه ورځ تر لاسه کړي و فرمايل که هغه بوی نه وي اخيستی نو هغه خوړئ . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم: ۱۵۳۲۱۳، رقم: ۱۰-۱۹۳۱.

د نوو مسلمانانو خوراک

﴿۳۸۹۲﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هُنَا أَقْوَامًا حَدِيثُ عَهْدُهُمْ بِشِرْكٍ يَأْتُونَا بِالْحِمَانِ لَا نَدْرِي يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا أَمْ لَا قَالَ اذْكُرُوا أَنْتُمْ اسْمَ اللَّهِ وَكُلُوا. رواه البخاري.

د حضرت عائشې رضی اللہ عنہا څخه روایت دی چې صحابه کرامو وویل: ای د الله رسول! په دغه ځای کې داسې خلک او سیرې چې د هغوی د شرک زمانه ډیره نژدې ده (یعنې نوي مسلمانان سوي دي) دا خلک موږ ته غوښه راوړي او موږ ته ددې خبر نه وي چې هغوی د ذبح پر وخت د الله جل جلاله نوم اخلي یا نه، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: د خوراک پر وخت تاسو بسم الله پر وایاست او خورئ یې. بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۲۹۴/۴، رقم: ۲۰۵۷.

تشریح: تاسو د الله جل جلاله نوم پر وایاست... الخ: ددې دا مطلب نه دی چې تاسو په بسم الله ویلو سره هغه غوښه خورئ نو هغه وخت به ستاسو بسم الله ویل د ذبح کونکي د بسم الله ویلو قائم مقام سي بلکه ددغه ارشاد په ذریعه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم دا بیان کړی دی چې د خوراک خوړلو په وخت کې بسم الله ویل مستحب دي او تر څو چې ددې خبرې تعلق دی چې کومه غوښه تاسو ته راوړل سوې ده د هغه په باره کې تاسو ته دا څرگنده نه ده چې ایا دا هغه ذبیح ده چې په بسم الله ویلو سره ذبح سوې ده یا د بسم الله ویلو څخه پرته ذبح سوې ده نو ددې حکم دادی چې د هغه غوښې خوړل جائز دي په شرط ددې چې د هغه ذبح کونکي له هغه خلکو څخه وي چې د هغوی د لاس ذبیحه خوړل شرعا جائز وي او دا جواز د حسن ظن پر بنا وي چې د یو مسلمان حال او کیفیت پر صالح والی او نیکی باندې د محمولو کولو متقاضي وي که داسې یو سړی تاسو ته غوښه راوړي نو تاسو دا ښک گمان کوئ چې هغه په هر حال مسلمان دی ځکه نو هغه به د ذبح کولو په وخت کې د الله جل جلاله نوم خامخا اخیستی وي.

د غیر الله په نامه ذبحه حرامه ده

﴿۳۸۹۳﴾: وَعَنْ أَبِي طَفِيلٍ قَالَ سَأَلَ عَلِيٌّ هَلْ خَصَّكُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

د حضرت ابو طفیل رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې د حضرت علي رضی اللہ عنہ څخه پوښتنه وکړه چې ایا

رسول الله ﷺ تاسو (يعني اهل بيت) په يو خاص شي سره خاص کړي او ممتاز کړي ياست؟

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ فَقَالَ مَا خَصَّنَا بِشَيْءٍ لَمْ يُعَمَّ بِهِ النَّاسُ إِلَّا مَا فِي قِرَابِ

حضرت علي رضي الله عنه وفرمايل: موږ په هيڅ يو خاص شي سره خاص کړل سوي نه يو چي خلکو ته په عامه توگه سره نه وي ورکړل سوي البته په دې شي سره يې خاص کړي يو چي

سَيُفِي هَذَا فَأُخْرِجَ صَحِيفَةً فِيهَا لَعْنُ اللَّهِ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَلَعْنُ اللَّهِ مَنْ

زما د توري په پوښ کي دننه دي (يعني دا شي موږ ته په خاصه توگه سره را کړل سوي دی مگر زه دانسم ويلاي چي په دې کي کوم احکام دي هغه د عامو مسلمانانو لپاره دي يا خاص زموږ لپاره) په دې ويلو سره حضرت علي رضي الله عنه د توري د پوښ څخه يو کاغذ راو کښي چي په هغه کي ليکلي وه پر هغه چا دي د الله جل جلاله لعنت وي چي د الله جل جلاله د نامه څخه پرته د بل چا پر نامه حيوان ذبح کړي او پر هغه چا دي د الله جل جلاله لعنت وي چي

سَرَقَ مَنَارَ الْأَرْضِ وَفِي رَوَايَةٍ مِنْ غَيْرِ مَنَارِ الْأَرْضِ وَلَعْنُ اللَّهِ مَنْ لَعْنُ وَالِدَهُ وَلَعْنُ اللَّهِ مَنْ آوَى مُحْدِثًا. رواه مسلم.

د مخکي نښه (د حدودو د نښه ډبري وغيره) پټه کړي، او په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي پر هغه چا دي د الله جل جلاله لعنت وي چي د مخکي په پېژندلو کي تغير او تبديل وکړي او پر هغه چا چي پر خپل پلار لعنت وکړي او پر هغه چا دي د الله جل جلاله لعنت وي چي بدعتي ته پناه ورکړي. مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۶۷۱۳، رقم: ۴۳-۱۹۷۸.

تشریح: د مخکي له نښي څخه مراد ډبري او نور شيان دي چي د مخکي پر حدودو باندي نصب وي او د هغه په ذريعه د يوبل په مخکي کي فرق او بېلوالي کيږي او د هغه نښو پتولو او په هغه کي د تبديل کولو مطلب دادی چي هغه سړی په زور سره د خپل همسايه مخکي لاندي کول وغواړي،

څوک چي پر خپل پلار باندي لعنت وکړي: يعني يا خو پر خپل پلار باندي په صراحت سره لعنت وکړي يا د بل چا پر پلار باندي لعنت وکړي او هغه سړی د غچ اخيستنې لپاره د هغه پر پلار لعنت وکړي، په دغه دوهم صورت کي څه هم هغه پر خپل پلار باندي په څرگنده لعنت نه

دی کړی مگر د لعنت سبب هغه ګرځېدلی دی ځکه نو ویل کیږي چې هغه پر خپل پلار باندي لعنت کړی دی .

څوک چې یو بدعتي ته پناه ورکړي: بدعتي هغه سړي ته وايي چې په دین کي یو داسي خبره پیدا کړي چې د هغې اصل موجود نه وي او هغه خبره د شریعت خلاف او په سنتو کي تبدیلی راوستونکې وي ، داسي سړی یعنې بدعتي ته پناه ورکول د هغه عزت او تکریم کول او د هغه مرسته کول د شریعت په نظر کي د نیوکي وړ کار دی .

چي په کوم شي سره وینه بهیري په هغه سره ذبحه

﴿۳۸۹۳﴾: وَعَنْ رَافِعِ ابْنِ خَدِيجٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَأَقُو الْعَدُوَّ غَدًا

د حضرت رافع بن خديج رضي الله عنه څخه روايت دی چې ما وويل: اې دالله رسوله ! سبا موږ د دښمن سره مقابلې کونکي يو

وَلَيْسَتْ مَعَنَا مَدَى فَنَذَبُ بِالْقَصَبِ قَالَ مَا أَتَهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ

او زموږ سره چرې نسته ايا موږ په بانړس سره ذبح وکړو ، رسول الله ﷺ وفرمايل: کوم شی چې وینه ییوي او پر کومه ذبیحه چې د الله ﷻ نوم واخیستل سي هغه خوري ،

لَيْسَ السِّنُّ وَالظُّفْرُ وَسَاحِدَتُكَ عَنْهُ أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى

مګر په غاښ او نوک سره ذبح کول صحیح نه دي او ددې دواړو شیانو حال ماتهاسو ته بیان کړی دی ، غاښ خو هډوکۍ دی او نوک د حبشیانو چرې دي ،

الْحَبَشَ فَأَصَبْنَا نَهَبَ إِبِلٍ وَغَنَمٍ فَنَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ

د راوي بیان دی موږ ته د لوټ او ښان او پسونه تر لاسه سول په هغو کي یو اوښ و تنبډی یو سړي هغه اوښ په غشي وويشتی

فَحَبَسَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ

الْوَحْشِ فَإِذَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا شَيْءٌ فَافْعَلُوا بِهِ هَكَذَا . متفق عليه

او هغه یې تم کړ ، ددې په لیدو سره رسول الله ﷺ وفرمايل په ساتل سوو او په کورني او ښانو

کي ٽنٽه ڏونکي او نفرت کونکي او بنان هم وي لکه څرنگه چي ځنگلي حيوانان ٽنٽه ڏونکي او نفرت کونکي وي هر کله چي په کورني حيوانانو کي وحشت پيدا سي او دواک څخه ووځي نو د هغوی سره دا عمل کوئ (يعني د ځنگلي حيوان په ډول ښکار او ذبح يې کړئ). بخاري او مسلم
تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۳۱۵، رقم: ۲۴۸۸، و مسلم ۱۵۵۸۱۳، رقم: ۲۰-۱۹۶۸.

د لغاتو حل: فند: اي شرد وفر (و ٽنٽه ڏي). الاوابد: هي الابل التي توحشت ونفرت.

تشریح: غاښ خو هډو کی دی: يعني غاښ هډو کی دی او په هډو کي سره ذبح کول صحيح نه دي ځکه د غاښ ذبح سوی څاروی خوړل هم جائز نه دی.

شيخ ابن صلاح رحمته الله عليه ويلي دي: په دغه موضوع کي د ډېر زيات تحقيق، پلټني او فکر سربره زه په دې پوهېدو کي ناکام سوم چي د هډو کي په ذريعه د ذبح کولو د منع څه مطلب دی، او د دې څه وجه ده، له شيخ عبدالسلام څخه هم داسي خبره منقول ده، او کوم چي د حديث تعلق دی په هغه کي هم يوازي دا فرمايل سوي دي چي په غاښ سره ذبح کول ځکه صحيح نه دي چي هغه هډو کی دی، د دې څخه پرته بل يو ظاهري علت او سبب ته اشاره نسته مگر امام نووي رحمته الله عليه په هډو کي سره د ذبح کولو د منع دا علت بيان کړی دی که چيري په هډو کي سره ذبح وکړل سي نو هغه هډو کی به د ذبيحه په وینه سره نجس سي او د هډو کي د نجس او ناپاکولو منع منقول ده ځکه چي دا هډو کی د جناتو خوراک ښودل سوی دی.

هغه د حبشيانو چاره ده: دا لکه په نوک سره چي د ذبح کولو د منع علت وي يعني که چيري د نوک په ذريعه ذبح وکړل سي نو په دې کي د حبشيانو مشابهت اختيارول لازميږي ځکه چي د نوک په ذريعه د څاروي په شکولو سره خوړل له حبشيانو سره خاص دی او هغه حبشي غير مسلم وي. حال دا چي مسلمانانو ته دا حکم ورکړل سوی دی چي هغوی دي د غير مسلمانانو طريقې نه اختياروي بلکه د هغوی خلاف دي کوي.

څرگنده دي وي چي د غاښ او نوک په ذريعه د ذبح کولو منع د درې سره امامانو په نزد مطلق دي حال دا چي د امام ابو حنيفه رحمته الله عليه مذهب دادی چي هغه په غاښونو او نوکانو سره ذبح کول خو جائز نه دي چي په خپل ځای يعني خوله او گوتو کي وي مگر کوم غاښ او نوک چي د خپل ځای څخه په ايستلو سره د خولې او گوتو څخه بېل سوی وي د هغه په ذريعه ذبح کول جائز دي مگر دا جواز له کراهت سره دی، بيا هم د هغه ذبيحې په غوښه خوړلو کي څه حرج نسته، د درې سره امامانو دليل ذکر سوی حديث دی چي په هغه کي د غاښ او نوک په ذريعه د ذبح کولو

منع بېله قيد او استثنی نقل ده ، د امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ دلیل در سول الله صلی اللہ علیہ وسلم ارشاد دی چي (انهر الدم بما شئت او وافر الاوداج) او کوم چي د حضرت رافع رضی اللہ عنہ ددغه روایت تعلق دی نو په دې باره کي د حضرت امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ له خوا دا ویل کیږي چي دغه حدیث بېله کنبلي غاښ او نوک په ذریعه پر ذبح کولو باندي محمول دی ځکه چي د حبشیانو دغه طریقه وه .

نو له هغه سره هم داسي معامله کوی: ددې مطلب دادی که چیري کورنۍ یو څاوری لکه اوبښ، غوا، پسه یا بل څاروی و تنبتي نو هغه به د ذبح کولو په معامله کي د وحشي حیوان د بنکار په ډول وي لکه څرنګه چي وحشي حیوان د بنکار په مثل وي چي څرنګه پر وحشي حیوان باندي په بسم الله ویلو غشي یا شی و ویشتل سي نو هغه غشی د هغه حیوان د بدن پر یو برخه باندي په لګېدو سره هغه ختم کړي نو هغه به د ذبیحې په حکم کي سي، همدارنګه د هغه تنبېدونکي کورني حیوان ټول بدن او د هغه د بدن ټول اندامونه هم د ذبح په ځای کي دي نو په بسم الله ویلو سره پر هغه ویشتونکی غشی د هغه د بدن پر کومه برخه چي په لګېدو سره هغه ختم کړي نو د هغه غوښه به حلاله وي او دا حکم په هغه صورت کي دی کله چي اوبښ یا بل شی په څاه یا بل یو کنده وغیره کي ولویږي، دلته په خاصه توګه یوازي د اوبښ یادونه ځکه سوې ده چي په هغه کي وحشت ډېر زیات دی .

دا خبره باید په ذهن کي وي چي د ذبح دوه ډولونه دي یو ډول خو اختیاري دی او دوهم ډول اضطراري دی ، د اختیاري یو صورت خو د حیوان د حلق او سینې په مینځ کي په یو تېره شي سره لکه چاره یا بل شی سره په جراحت سره د رګونو پرېکول وي او دوهم صورت په نحر سره يعني د اوبښ په سینه کي د نیزې یا بل شي په وهلو سره وي او اضطراري حالت دا وي چي د حیوان د بدن یو برخه په زخمي کولو سره هغه ووژل سي .

په ډېره ذبح سوی حیوان حلال دی

﴿۳۸۹۵﴾: وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ كَانَ لَهُ غَنَمٌ تَرَعَى بِسُلْعٍ فَأَبْصَرَتْ

د حضرت کعب بن مالک رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي د هغه سره د پسیو یوه رمه وه چي پر سلع

جَارِيَةً لَنَا بِشَاةٍ غَنِمْنَا مَوْتًا فَكَسَرَتْ حَجْرًا فَذَبَحْتُهَا بِهِ فَسَأَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَهُ بِأَكْلِهَا . رواه البخاري .

غوندې باندي به څریدل ، یوه ورځ زموږ مینزي یو پسه د مرګ په حالت کي ولیدئ نو هغې د

دېري يوه تيره ټوټه راواخيستل او په هغه سره يې ذبح کړ بيا کعب ددې په اړه د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه ، رسول الله ﷺ د هغه د خوړلو اجازه ورکړه . بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۸۲۸۴، رقم: ۳۳۰۴.

په آرامه سره ذبح کول

﴿۳۸۹۶﴾: وَعَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ

د حضرت شداد بن اوس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل :

اللَّهُ تَعَالَى كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا

الله تعالی پر هر شي احسان کول واجب گرځولي دي (يعني د هر شي په ښه طريقه سره د استعمال حکم يې کړی دی) بيا هر کله چې تاسو (په قصاص وغيره کي) څوک وژنئ نو په ښه طريقه يې وژنئ او هر کله چې تاسو

ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلِيُحَدِّثْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِّحْ ذَبِيحَتَهُ. رواه مسلم

ذبح کول نو په ښه طريقه ذبح کول چې د ذبح کولو لپاره خپله چاره په ښه ډول تيره کړئ او مذبوح حيوان ته آرام ورکړئ . مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۴۸۳، رقم: ۵۷-۱۹۵۵.

تشریح: آرام دي ورکړئ : مطلب دادی چې د ذبح کولو څخه وروسته دي هغه حيوان پرېږدي چې د هغه ساه وڅېژي او هغه يخ سي ، يعني ذکر سوی عبارت او جمله په اصل کي په ذبح کولو کي دا احسان کولو وضاحت دی ، په ښه توگه او نرمۍ سره د ذبح کولو مطلب دادی چې هغه حيوان دي په تېره چاره سره ذبح کړي او ژر دي يې ذبح کړي او د ذبح کولو څخه وروسته دي هغه بيخېدو ته پرېږدي .

حنفي علماء وايي : د ذبح اسمي حيوان پوست کښل تر هغه وخته پوري مکروه دي تر څو چې هغه ښه يخ نسي او مستحب دادی چې کوم حيوان ذبح کېدونکی وي نو هغه دي د يو بل مخکي نه ذبح کوي او د ذبح کونکي حيوان په پښه نولو او کښولو سره دي له هغه ځای څخه نه ليري کوي .

﴿۳۸۹۷﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى
أَنْ تُصَبَّرَ بِهِيمَةٌ أَوْ غَيْرُهَا لِلْقَتْلِ . متفق عليه .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اوريدلي دي چې ددې څخه
يې منع کړې ده چې کوم حيوان په ولاړه قتل يا ذبح کړل سي . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۴۲۱۹، رقم: ۵۵۱۴، و مسلم ۱۵۴۹۱۳، رقم: ۵۸-۱۹۵۶.

د لغاتو حل: تصبر: اي تحبس (منعه يې کړې)

تشریح: ددغه حديث معنی يا خو داده چې هغه په تېرو درختو ، ډبرو يا بل شي سره وژل منع
دي يا دا معنی ده چې د يو حيوان بېله اوبه او دانې بندولو سره وژل منع دي .

﴿۳۸۹۸﴾: وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ مَنْ اتَّخَذَ شَيْئًا فِيهِ
الرُّوحُ غَرَضًا . متفق عليه .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم پر هغه سړي لعنت ويلي دي چې يو
ساه لرونکي شی په نښه کړل سي . (د وېشتلو لپاره) . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۴۲۱۹، رقم: ۵۵۱۵، و مسلم ۱۵۴۹۱۳، رقم: ۵۹-۱۹۵۸.

د لغاتو حل: غرضا: اي هدف .

﴿۳۸۹۹﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَتَّخِذُوا
شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ غَرَضًا . رواه مسلم

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : په کوم شي کي چې ساه
وي هغه نښه مه جوړوئ . مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۴۹۱۳، رقم: ۵۸-۱۹۵۷.

تشریح: دغه منع د نهي تحريمي په توگه ده ځکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: کوم څوک
چې داسي وکړي پر هغه دي د الله عز وجل لعنت وي او ددغه منع وجه داده چې ددغه فعل په ذريعه

نه يوازي دا چي يو ذي روح خاړوی په تکليف کي اخته وي بلکه د مال ضائع کول هم دي .
پر مخ وهل او داغ لگول

﴿۳۹۰۰﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الضَّرْبِ فِي الْوَجْهِ وَعَنْ الْوَسْمِ فِي الْوَجْهِ . رواه مسلم .

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم پر مخ باندي د وهلو څخه يا پر مخ باندي د داغ لگولو څخه منع کړې ده . مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۷۳۱۳، رقم: ۲۱۱۶-۱۰۶.

د لغاتو حل: الوسم: ای الکی . (داغ)

﴿۳۹۰۱﴾: وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَيْهِ حِمَارٌ قَدْ وُسمَ فِي وَجْهِهِ قَالَ لعنَ اللَّهُ الَّذِي وسمَهُ . رواه مسلم .

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله صلي الله عليه وسلم په خوا کي يو خر تير سو چي پر مخ يې داغ لگول سوی وو ، رسول الله صلي الله عليه وسلم وفرمايل پر هغه سړي دي د الله لعنت وي چي پر ده يې داغ لگولی دی . مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۷۳۱۳، رقم: ۲۱۱۶-۱۰۷.

تشریح: که چيري دلته دا سوال پيدا سي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم د هغه خره پر مخ داغ ورکونکي باندي لعنت کړی دی حال دا چي پر مسلمانانو باندي د لعنت کولو څخه يې منع فرمايلې ده نو ددې جواب به دا وي چي کيدای سي داغ ورکونکی مسلمان نه وو يا له منافقانو څخه وو، او دا هم کيدای سي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم دغه لعنت کول د ښهرا په توگه نه وي کړي بلکه د اخبار بالغيب په توگه وي يعني رسول الله صلي الله عليه وسلم د دغه جملې په ذريعه دا خبر ورکړ چي هغه سړی د الله تعالی په نزد د لعنت مستحق گرځول سوی دی .

په دې پوه سئ چي د هر حيوان پر مخ باندي داغ لگول په اتفاق سره د ټولو علماوو منع دي که څه هم هغه سړی وي يا حيوان وي ، د حيوان د مخ څخه پرته د هغه د بدن پر يو بله برخه باندي د داغ ورکولو مسئله داده چي د امتياز او تعين په مقصد سره د زکوٰۃ او محصول د حيوانانو

داغ کولو ته ځينو علماوو مستحب وييلي دي او له دې څخه پرته د نورو حيواناتو داغ کول هم محض جائز دي .

او کوم چي خلکو ته د داغ ورکولو مسئله ده نو په دې اړه د رسول الله ﷺ ، صحابه کرامو او نورو مختلف اخبار او آثار قول او فعلا منقول دي ، ځيني اقوال پر دې دلالت کوي چي دا بڼه کار نه دی ، ځيني اقوال پر پرېښودو باندي دلالت کوي او ځيني اقوال پر صريح منع باندي دلالت کوي ، حال دا چي د رسول الله ﷺ دغه عمل پر جواز باندي دلالت کوي چي رسول الله ﷺ طبيب حضرت ابي بن کعب رضی الله عنه ته واستوی چي د هغه رگ يې ووهی او داغ يې ورکړ ، همدارنگه حضرت سعد بن معاذ رضی الله عنه چي ژوبل سو نو رسول الله ﷺ هغه ته د داغ ورکولو اجازه ورکړه بلکه کوم وخت چي وپرسیدی نو بل داغ يې ورکړی او د حضرت جابر او ابو زراره رضي الله عنهما داغ کول هم منقول دي .

علماوو ليکلي دي چي په کومو اقوالو کي د انساني بدن د داغولو منع دي د هغه تعلق د قصد او بېله ضرورته داغولو سره دی هو که چيري د يو ناروغی يا بل څه په وجه وي د داغولو اړتيا وي نو بيا جائز دي .

علماوو دا هم ليکلي دي چي د درملني په نيت سره د انسان د بدن يو برخه داغل له اسباب وهميه څخه دي چي دغه اختيارول د جذبه توکله او اعتماد علی الله په اعتبار مناسب نه دي ، حال دا چي دوهم علاج اسباب ظنيه څخه د کېدو په وجه د توکل قطعاً خلاف نه دي مگر که چيري ددې خبري گمان وي چي داغ ورکول د مرض د فعيه لپاره يو گټور علاج وي نو په دغه صورت کي هغه اختيارول به غير مناسب نه وي ، اهل فتوا دا قول اختيار کړی دی چي داغ ورکول بذاته مکروه تحريمي دي مگر د غالب گمان حاصلېدو په صورت کي په دې توگه چي حاذق ډاکټر دا ووايي چي د ناروغی د دفع انحصار يوازي پر داغ باندي دی او له دې څخه پرته بل څه علاج نسته نو داغ کول به مکروه تحريمي نه وي .

ځيني حضرات وايي چي د داغ منع پر دې بنياد ده چي د جاهليت په زمانه کي اهل عرب پر دې پخه عقیده درلودل چي داغ ورکول د ناروغی لپاره يو قطعي او يقيني علاج دی ، څرگنده دي وي چي په اسلامي نظر سره دا يوه باطله عقیده ده ځکه مسلمانان له دې څخه منع کړل سول چي ددې په اختيارولو سره په شرک خفي کي اخته نسي .

په کوم وخت کي داغ جائز دی

﴿۳۹۰۲﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ غَدَوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ لِيُحَنِّكَهُ فَوَافَيْتُهُ فِي يَدِهِ الْبَيْسَمُ يَسْمُ إِبِلَ الصَّدَقَةِ . متفق عليه .

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چي ما د سهار په وخت کي عبدالله بن ابو طلحه رسول الله ﷺ ته بوتلی چي رسول الله ﷺ خرما وژويي او د هغه پر تالو يې وموړي ما وليدل چي هغه وخت د رسول الله ﷺ په لاس مبارک کي د داغ ورکولو آله وه چي په هغه سره يې د زکوة اوبنانو ته داغ ورکوي . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۶۶۱۳، رقم: ۱۵۰۲، ومسلم ۱۶۷۴۱۳، رقم: ۱۰۹-۲۱۱۹.

د لغاتو حل: البيسم: آله من حديد يکوی بها. (د داغ لگولو آله.)

تشریح: عبدالله ابن طلحه رضی اللہ عنہ د مور له خوا د حضرت انس رضی اللہ عنہ ورور وو، يعني د مور له خوا حقيقي ورور وو او د پلار له خوا ميرېزی ورور وو، ابو طلحه رضی اللہ عنہ د حضرت انس رضی اللہ عنہ د موز دوهم خاوند وو چي له هغې څخه عبدالله پيدا سوی وو، د خرما څوېښل او د هغه ناري د ماشوم په تالو کي لگول سنت دي .

د رسول الله ﷺ هغه اوبنان داغ کول دي يو اندېښنې باعث جوړېدل پکار نه دي ځکه چي رسول الله ﷺ د مخ څخه پرته د بدن په نورو برخو کي داغ ورکړ، او د داغ کومه منع چي نقل سوې ده د هغې تعلق په خاصه توگه له مخ سره دی يا بېله ضرورته داغ ورکول منع سوي دي حال دا چي د زکوة اوبنان په دغه ضرورت کي دي چي دهغوی او نورو اوبنانو په مينځ کي فرق او بېوالی وکړل سي .

﴿۳۹۰۳﴾: وَعَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي مِرْبَدٍ فَرَأَيْتُهُ يَسْمُ شَاةً حَسْبَتْهُ قَالَ فِي آذَانِهَا . متفق عليه .

حضرت هشام بن زيد د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روايت کوي چي زه د رسول الله ﷺ په خدمت کي حاضر سوم، رسول الله ﷺ د حيوانانو د تړلو په ځای کي وو، ما وليدل چي رسول الله ﷺ د پسو يو اندام ته داغ ورکوي، د هشام بيان دئ چي زما خيال دئ چي انس وويل چي د پسو غوړونو ته يې داغ ورکوي . بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۶۷۰/۹، رقم: ۵۵۴۲، ومسلم ۱۶۷۴/۳، رقم: ۱۱۰-۲۱۱۹.

د لغاتو حل: المرید: موضع یحبس فیہ الابل والبقر والغنم. (غوجل)

تشریح: له دغه حدیث څخه څرگنده سوه چي په مخ کي غوړ شامل نه دی ځکه چي پر مخ باندي له داغ ورکولو څخه منع فرمایل سوې ده که چيري دغوړ تعلق هم له مخ سره وي نور رسول الله ﷺ به پر غوړ ولي داغ ورکولای.

الْفَصْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

چي وينه بهيوي په هغه شي ذبح جائز ده

﴿۳۹۰۲﴾: وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ أَحَدُنَا

د عدي بن حاتم رضي الله عنه څخه روايت دئ چي ما وويل: اي د الله رسوله! که په موږ کي چاته ښکار

أَصَابَ صَيْدًا وَلَيْسَ مَعَهُ سِكِّينٌ أَيْذُبُحُ بِالْمَرْوَةِ وَشِقَّةِ الْعَصَا فَقَالَ أَمْرُ الدَّمِ بِمَا شِئْتَ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواه ابوداؤد والنسائي.

ترلاسه سي او د هغه سره چاره نه وي نو ايا په ډبره يا لرگي سره هغه ذبح کولای سي؟ رسول الله ﷺ وفرمایل: ته چي په کوم شي سره غواړي وينه ويوه او د ذبح په وخت کي د الله جل جلاله نوم واخله. ابوداؤد او نسائي

تخریج: سنن ابی داؤد ۲۴۹۱۳، رقم: ۲۸۲۴، والنسائي ۱۹۴۱۷، رقم: ۴۳۰۴.

د تلواري ذبح حکم

﴿۳۹۰۵﴾: وَعَنْ أَبِي الْعَشْرَاءِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَا تَكُونُ الذَّكَاةُ

ابو عشاء د خپل پلار څخه روايت کوي چي هغه وويل: اي د الله رسوله! ايا ذبح يوازي پر

إِلَّا فِي الْحَلْقِ وَاللَّبَّةِ فَقَالَ لَوْ طَعَنْتَ فِي فَخِذِهَا لَأَجْزَأَ عَنْكَ. رواه الترمذي و ابوداؤد والنسائي وابن ماجة والدارمي وقال ابوداؤد وهذا ذكوة المتردي

و قال الترمذي هذا في الضرورة .

غاړه او د سيني په سر کي کيږي . رسول الله ﷺ وفرمايل که ته د بنکار په وړانه کي زخم وکړې نو هم ستا لپاره بس ده . ترمذي ، ابوداؤد ، نسائي ، ابن ماجه ، دارمي ، ابوداؤد ويلي دي دا حکم د هغه بنکار لپاره دی چي په څاه کي لويدلی وي يا د لوري څخه را لغريدلی وي او ترمذي ويلي دي دا حکم پر ضرورت موقوف دی

تخريج: سنن الترمذي ۶۲/۴ ، رقم: ۱۴۸۱ ، ابوداؤد ۲۵۰/۳ ، رقم: ۲۸۲۵ ، والنسائي ۲۲۸/۷ ، رقم: ۴۴۰۸ ، وابن ماجه ۱۰۶۳/۲ ، رقم: ۳۱۸۴ ، والدارمي ۱۱۳/۲ ، رقم: ۱۹۷۲ .

د لغاتو حل: اللبة: آخر الحلق (د ستوني پای)

تشریح: امام ترمذي رحمه الله د امام ابوداؤد رحمه الله وضاحت په نور زیات تفصیل سره بیان کړ چي په دغه حکم کي د تنبهدلي او بن د ذبح کولو صورت هم شامل سي .
په روزل سوي سپي يا باز سره بنکار کول

﴿۳۹۰۶﴾: وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا عَلَّمْتُ

د حضرت عدي بن حاتم رحمه الله څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل :

مِنْ كُلِّ أَوْ بَازٍ ثُمَّ أُرْسِلَتْهُ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ مِنْهَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ قُلْتُ

کوم سپی يا باز چي تا روزلی وي او بيا هغه پريو بنکار پريږدي او د الله نوم واخلې نو کوم حيوان چي هغه ستا لپاره ونيسي او خپله يې ونه خوري نو هغه ته خوره ، ما وويل :

وَأِنْ قَتَلَ قَالَ إِذَا قَتَلَهُ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنَّمَا أَمْسَكَكَ عَلَيْكَ . رواه ابوداؤد .

که څه هم هغه بنکار مړ کړي ؟ رسول الله ﷺ وفرمايل : هو که څه هم سپی يا باز بنکار مړ کړي او خپله د هغه څخه ونه خوري نو هغه ستا لپاره نيولی دی . ابوداؤد

تخريج: سنن ابی داؤد ۲۷۱/۳ ، رقم: ۲۸۵۱ .

په غشي سره د بنکار کولو حکم

﴿۳۹۰۷﴾: وَعَنْهُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرُمِي الصَّيْدَ فَأَجِدُ فِيهِ مِنَ الْغَدْرِ

سَهْمِي قَالَ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّ سَهْمَكَ قَتَلَهُ وَلَمْ تَرَ فِيهِ أَثَرَ سَبْعَ فُكُلٍ . رواه ابوداؤد

د عدي بن حاتم رضي الله عنه څخه روايت دئ چي ما وويل: اي دالله رسوله! زه پر بنڪار غشي ولم بيا په دويمه ورځ په هغه بنڪار کي خپل غشي تر لاسه کړم، رسول الله ﷺ وفرمايل که تاته ددي يقين وسي چي ستا غشي هغه وژلی دئ او په هغه کي د درنده نښه نه وي نو هغه خوره. ابوداؤد

تخريج: الترمذي ۵۵۱۴، رقم: ۱۴۶۸.

د غير مسلم د لاس ذبح حلاله نه ده

﴿۳۹۰۸﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ نُهَيْنَا عَنْ صَيْدِ كُلِّ الْمَجُوسِ . رواه الترمذي .

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دئ چي د مجوسي (د اور عبادت کونکو) د سپي بنڪار کړل سوي شيانو څخه موږ منع کړل سوي يو. ترمذي

تخريج: سنن الترمذي ۵۴۱۴، رقم: ۱۴۶۵.

تشریح مطلب دادی چي کوم بنڪار مجوسيان په خپل سپي يا د يو مسلمان د سپي په ذريعه ونيسي نو د هغه خوړل جائز نه دي مگر که چيري هغه بنڪار ژوندي په لاس وړسي او ذبح کړل سي نو په دغه صورت کي د هغه خوړل جائز دي او همدارنگه که مسلمان د مجوسي د سپي په ذريعه بنڪار ووژني نو د هغه خوړل هم جائز دي او که چيري په سپي پرېښودو يا غشي وېشتلو کي مسلمان او مجوسي دواړه گډ وي او هغوی بنڪار ووژني نو هغه بنڪار به حلال نه وي.

دغه حديث ددي خبري دليل دی چي د غير مسلم د لاس ذبيحه حلاله نه ده که چيري هغه د سپي يا بل شي په ذريعه بنڪار مړ کړي نو د هغه بنڪار به هم حلال نه وي.

د غير مسلم په لوبښي کي د خوراک حکم

﴿۳۹۰۹﴾: وَعَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَيْنِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا أَهْلُ سَفَرٍ نَمُرُّ

د حضرت ابو ثعلبه خشنی رضي الله عنه څخه روايت دئ چي وويل اي دالله رسوله! موږ اکثره وخت سفر

بِالْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسِ فَلَا نَجِدُ غَيْرَ آيَتِهِمْ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا غَيْرَهَا فَاغْسِلُوهَا بِالْمَاءِ ثُمَّ كُلُوا فِيهَا وَاشْرَبُوا . رواه الترمذي .

کوو او د يهودو، نصاراوو او مجوسيانو په منځ کي تگ راتگ کوو او د هغوی د لوبښو څخه

پرته نور لوبني نه وي، رسول الله ﷺ راته وفرمايل که تاسو نور لوبني تر لاسه نه کړئ نو په اوبو سره هغه بڼه پریولئ او بیا په هغه کي خوراک کوی. ترمذي
تخریج: سنن الترمذي ۵۳۱۴، رقم: ۱۴۶۴.

تشریح: د غیر مسلمان په لوبني کي د خوراک او خېښاک په اړه په لومړي فصل کي هم حدیث تېر سوی دی او دلته هم د دغه مسئلې وضاحت سوی دی.

د اهل کتابو خوراک

﴿۳۹۱۰﴾: وَعَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 حضرت قبيصه بن هلب رضی اللہ عنہ دخپل پلار څخه روایت کوي چي ما د نبی کریم ﷺ څخه د نصار او

عَنْ طَعَامِ النَّصَارَى وَفِي رَوَايَةٍ سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ إِنْ مِنْ الطَّعَامِ طَعَامًا
 د خوراک په اړه پوښتنه وکړه، او په یوه روایت کي دا الفاظ دي چي یو سړي دا پوښتنه وکړه
 چي په خوراکونو کي یو خوراک داسي وي چي

اتَّحَرَجَ مِنْهُ فَقَالَ لَا يَتَخَلَّجَنَّ فِي صَدْرِكَ شَيْءٌ ضَارِعٌ فِيهِ النَّصْرَانِيَّةُ.
 رواه الترمذي و ابوداؤد.

د هغه څخه زه پرهیز کوم، رسول الله ﷺ راته وفرمايل ستا په زړه کي دي اندېښنه پيدا نه وي
 ځکه چي د شک او شبې پيدا کېدل د نصرانیت مشابه وي يعني د دې خوراکونو په باره کي ته په
 خپل زړه کي شکونه رانه ولې پر ظاهر امر باندې عمل کوه. ترمذي و ابوداؤد
تخریج: سنن الترمذي ۱۱۳۱۴، رقم: ۱۵۶۵، و ابوداؤد ۱۴۷۱۴، رقم: ۲۷۸۴.

د لغاتو حل: ضارعت: ای شابهت.

تشریح: تا د خپل عمل په ذریعه د عیسائیت مشابهت اختیار کړ: د دغه جملې په ذریعه رسول
 الله ﷺ پوښتنه کونکي ته دا څرگنده کړه چي ستا د عیسایانو د خوراک څخه پرهیز کول داسي
 عمل دی چي هغه ته د عیسایانو مشابهه کړلې ځکه چي دغه د عیسایانو طریقه ده چي هغوی د
 خوراک او خېښاک په اړه پر ځان بې ځایه پابندي لگوي او د هغوی پادریانو (دیني لارښود) په
 دین کي سختي پيدا کړې ده که د هغوی په زړه کي د ښه او حلال خوراک په اړه دغه اندېښنه
 پيدا کېږي چي دا حرام یا مکروه دي نو هغوی بې فکره د هغه څخه پرهیز کول پیل کړي نو ته بېله

دلیلہ پہ شک کي په لوېدو سره د هغوی د خوراک څخه پر هېز مه کوه ، ته مسلمان يې او ستا دين ډېر ساده او اسانه دي په دې کي د سختۍ نوم نسته ، تا ته له خپل عمل څخه د خپل دين نرمي او اسانول ظاهرول پکار دي که ته بېله تحقيقه يو خوراک حرام گڼې نو دا پر ځان باندي بې ځايه پابندي لگول دي او د خپل دين د سخت څرگندولو برابر به نه وي بلکه د عيسائيت د مشابهت اختيارولو برابر به وي .

ځيني حضرات د حديث د آخري برخي ترجمه داسي کړې ده چي ستا په زړه کي څه دا بيره رانسي چي د عيسايانو د خوراک په خوړلو سره ته د هغوی مشابه سوې په دغه صورت کي به مطلب دا وي چي خوراک محض په دې وجه پر ځان مه حراموه چي هغه غير مسلمان سړي تيار کړي دي او په دې وجه د هغه غير مسلمان مشابهت لازمېږي ځکه چي خوراک او څښاک په شيانو کي د يو قوم مشابهت تاوان نه کوي په شرط ددې چي د تشبه نيت نه وي .

په دغه ارشاد کي د عيسائيت خاصوالی يوازي ددې لپاره سوی دی چي پوښتنه کونکی صحابي حضرت عدي بن حاتم رضي الله عنه وو ، چي د اسلام منلو څخه وړاندي عيسائي وو .

په هر حال له حديث څخه دا څرگنده سوه چي تر څو پوري د يو خوراک د حرام کېدو يقين نه وي نو محض د شک په وجه له هغه څخه پر هېز کول او په هغه خوراک کي شک کول مناسب نه دي او د غير مسلم اقوامو په ډول په اسلام کي د خوراک او څښاک پر هېز نسته چي محض د يو چا په لاس لگېدو سره هغه خوراک ناپاکه کيږي بلکه مسلمانانو ته اجازه ده چي هغوی د هر قوم پوخ کړي خوراک خوړلای سي په شرط ددې چي دا يقين وي چي په هغه خوراک کي حرام شی نه دی يو ځای سوی يا هغه په نجس لوښو کي پوخ سوی نه دی ، ددغه حديث دا مطلب نه دی که چيري يو غير مسلمان يو شی پوخ کړي د مثال په توگه غير مذبوحه غوښه يا خنزير ، يا په خوراک کي شراب گډ کړي نو هغه دي هم خوړل کيږي .

د مجشمه د خوړلو منع

﴿۲۹۱۱﴾: وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ الْمُجَشَّمَةِ وَهِيَ الَّتِي تُصَبَّرُ بِالنَّبْلِ . رواه الترمذي .

د حضرت ابو درداء رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د مجشمه د خوړلو څخه منع فرمايلې ده او د مجشمه معنا داده چي حيوان مخته ودرول سي او په ښه کولو سره په غشي وويشتل سي . ترمذي

تخریج: سنن الترمذی ۵۹۱۴، رقم: ۱۴۷۳.

د لغاتو حل: المَجْثَمَة: هي كل حیوان ینصب ویرمى لیقتل.

تشریح: په روایت کي د مجثمه د وضاحت لپاره چي کوم الفاظ نقل سوي دي هغه د راوي الفاظ دي، جاهل او بې رحمه خلک داسي کوي چي مرغان او حیوانات په ترلو سره په نښه کوي، شریعت له داسي کولو څخه منع کړې ده او د داسي حیواناتو غوښه خوړل یې منع کړي دي ځکه چي په داسي وژلو سره د ذبح مقصد او مفهوم نه ترلاسه کیږي او کله چي حیوان په شرعي توګه ذبیحه نه وي نو د هغه خوړل هم حرام دي.

هغه ځناور چي خوراک یې حرام دی

﴿۳۹۱۲﴾: وَعَنِ الْعَرَبِاضِ بْنِ سَارِيَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى

د عرباض بن ساریه رضی الله عنه څخه روایت دی چي د خیبر په ورځ رسول الله صلی الله علیه و آله د دغه شیانو د خوړلو

يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَعَنْ كُلِّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ

څخه منع وفرمایل: (۱) په حیواناتو کي څیرونکي حیوانات (یعني دارونکي لکه زمری، شرموښ، ګیدړه، پړانګ او داسي نور) (۲) پنجه دار مرغان یعني کوم مرغان چي په پنجه سره ښکار کوي (لکه باز)

وَعَنْ لُحُومِ الْحُصْرِ الْأَهْلِيَّةِ وَعَنِ الْمَجْثَمَةِ وَعَنِ الْخَلِيسَةِ وَأَنْ تُوْطَأَ الْحَبَالَى

(۳) د کورني او ساتل سوي څرونو غوښه (۴) مجثمه (۵) خلیسه. او رسول الله صلی الله علیه و آله د هغه

مینځي سره هم د کوروالي څخه منع کړې ده د کومي چي امید (حامله) وي

حَتَّى يَضَعْنَ مَا فِي بُطُونِهِنَّ قَالَ مُحَمَّدٌ بْنُ يَحْيَى وَابْنُ أَبِي عَاصِمٍ عَنْ

تر څو پوري چي کوچنی یې پیدا نسي، محمد بن یحیی وایي ابو عاصم څخه د مجثمه د معنا

الْمَجْثَمَةِ فَقَالَ أَنْ يُنْصَبَ الطَّيْرُ أَوْ الشَّيْءُ فَيُزْمَى وَسُئِلَ عَنْ الْخَلِيسَةِ

پوښتنه وسول نو هغه وویل مجثمه داده چي مرغان یا بل حیوان مخته ودرول سي او په غشي

وويشتل سي، بیا د خلیسه معنا ځيني وپوښتل سوه

فَقَالَ الذُّبُّ أَوْ السَّبُعُ يُدْرِكُهُ الرَّجُلُ فَيَأْخُذُهُ مِنْهُ فَيَمُوتُ فِي يَدِهِ قَبْلَ أَنْ
يُذَكِّيَهَا. رواه الترمذي

نو هغه وويل چي شرمښ يا بل درنده يو حيوان نيولى وي او د هغه څخه يو څوک هغه حيوان په
زور واخلي او بيا هغه حيوان د ذبح کولو څخه مخکي د هغه په لاسونو کي مړسي. ترمذي

تخريج: سنن الترمذي ۵۹۱۴، رقم: ۱۴۷۴.

د لغاتو حل: الخلیسة: الماخوذ من فم السباع.

تشریح: د خیبر د ورځي څخه مراد دادی چي رسول الله ﷺ د ذکر سوو شيانو د منع حکم په هغه
کال جاري کړ او د احم کېدای سي چي په کومو ورځو کي په خیبر کي جهاد روان وو په هغه ورځو
کي يوه ورځ دا حکم جاری کړی وي.

ذي ناب: هغه حيوان ته وايي چي د هغه داړي يعني تېره غاښونه وي او د خپلو داړو په
ذريعه حيوانات شکوي لکه زمری، شرموښ، بزو، خنزیر، گېدړه او داسي نور، ځيني حضرات
وايي چي گېدړه په درندگانو کي شامل نه ده نو هغه حلال دی

ذي مخلب: هغه مرغې ته وايي چي په خپلو پنځو سره ښکار کوي لکه باز، تپوس، او
داسي نور. د کورني خرو څخه مراد هغه خرونه دي چي په ابادۍ کي اوسېږي، د ځنگلي خره
غوښه حلاله ده، په حديث کي د ذکر سوي منع څخه مخکي د کورني خره غوښه هم حلاله وه.

هغه له مينځو سره د جماع کولو څخه هم منع وفرمايل... الخ: دا حکم د هغه مينځو دی چي
د حامله کېدو په حالت کي د يو چا په واک کي راغلې وي، که چيري هغه حامله نه وي نو د هغې
په باره کي دا حکم دی چي له هغې سره دي تر هغه وخته پوري کوروالي نه کېږي ترڅو چي هغې
ته يو حيض رانسي (باز: د يو ښکاري مرغې نوم دی چي په عربي کي صقرو ته وايي).

د ژوندي حيوان پوست ايستل منع دی

﴿۳۹۱۳﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابن عباس او ابو هريرة (رضي الله عنهم) څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د شریطه

نَهَى عَنْ شَرِيطَةِ الشَّيْطَانِ زَادَ ابْنُ عِيسَى وَهِيَ تُذْبَحُ فَيُقَطَّعُ مِنْهَا الْجِلْدُ

وَلَا تُفْرَى الْأَوْدَاجُ ثُمَّ تُتْرَكُ حَتَّى تَمُوتَ . رواه ابوداؤد .

شیطان خنجه منع فرمایلی ده ، ابن عیسی راوی وایی شریطه شیطان خنجه مراد هغه حیوان دی چي د هغه پوست و کنبل سي او ذبح نه کرل سي تر خو چي په خپله مړ سي . ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داؤد ۲۵۱۱۳، رقم: ۲۸۲۶؟

د لغاتو حل: شریطه الشیطان: ای الذیحة التي لاتنقطع اوداجها .

تشریح: د جاهلیت په زمانه کي مشرکانو داسي کول چي د حیوانانو د حلق سر بهره به یې لږ پوست پرې کړ او هغه به یې پرېښودی ، د هغوی رگونه به پوره پرې سوي نه وه ځکه نو هغه به په اسانۍ سره د مړ کېدو پر ځای په ډېره سختي سره مړ کېدی ، دې ته شریطه په دې سبب ویل سوي دي چي شرط له شرط حجام خنجه اخیستل سوی دی ددې معنی نشتر وهلو ده یا شرط د علامې په معنی دی او ددې نسبت شیطان ته په دې اعتبار سره سوی دی چي ددغه بد کار باعث شیطان دی او هغه له داسي ذبح کونکي خنجه ډېر خوشحاله کیږي .

د حیوان د نس چیچي خوړلو حکم

﴿۳۹۱۳﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَكَاةُ الْجَنِينِ ذَكَاةُ أُمِّهِ . رواه ابوداؤد والدارمي ورواه الترمذي عن أبي سعيد .

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و سلم وفرمایل : د مور ذبح کول ، د هغې د نس د چیچي ذبح کول دي (یعني د یو حمل داره حیوان حلالولو سره د هغه د نس چیچي هم حلال سي او د هغه خوړل جائز دي) . ابوداؤد . ترمذي او دارمي .

تخریج: سنن ابی داؤد ۲۵۱۱۳، رقم: ۲۸۲۶، والدارمي ۱۱۵۱۲، رقم: ۱۹۷۹.

تشریح: د حدیث ظاهري مطلب دادی چي د مور ذبح کول د هغې د نس د بچي حلال کېدو لپاره کافي دي د مثال په توگه یو سړی اوښه قرباني کړي او د هغې په نس کي مړ بچی راو وځي نو د هغه خوراک جائز دی ، امام مالک ، امام شافعي او د امام احمد بن حنبل رحمة الله علیهم دا مذهب دی ، مگر د امام شافعي رحمه الله علیه په نزد هغه بچی خوړل په هر حال کي صحیح دي که څه هم د هغه پر بدن وېښتان وي یا نه وي او د امام مالک رحمه الله علیه په نزد د هغه بچی خوړل په هغه صورت کي جائز دي چي د هغه ساخت پوره سوی وي او د هغه پر بدن وېښتان راختلي وي .

ددغه درې سره امامانو پر خلاف د امام اعظم ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ مذهب دادی چي د هغه بچی خوړل حلال نه دي مگر که چیري هغه بچی د مورد نس خخه ژوندی راووځي او بیا ذبح کړل سي نو په دغه صورت کي د هغه په خوړلو کي څه پروا نسته . په حنیفه کي د امام زفر او امام حسن ابن زیاد رحمۃ اللہ علیهما هم دغه قول دی ، ددغه حضراتو له خوا د خپل مذهب د دلیل په توګه دا ویل کیږي چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلي دي : که ښکار په څاه کي یا په غشي خوړلو سره په اوبو کي ولویږي او بیا مړ راووځي نو د هغه خوړل جائز نه دي ځکه دا احتمال دی چي هغه ښکار په اوبو کي په ډوبېدو سره مړ سوی وي ، حال دا چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د ساه وتلو په سبب کي د شک واقع کېدو په وجه د هغه ښکار خوړل حرام وګرځول نو د هغه شي يعني ساه وتلو په سبب کي شک واقع کېدل د ذبیحه د نس خخه د راوتونکي مړ بچی په باره کي هم موجود دی ځکه نو هغه به هم حرام وي لکه څرنګه چي یا ، اوبو کي ولویږي او د ښکار د مرګ سبب معلومیدای نسي چي ایا هغه د خپل مورد ذبح کېدو په وجه مړ سوی دی یا د ساه بندېدو په وجه مړ سوی دی ، او کوم چي ددغه حدیث تعلق دی نو د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ په نزد ددغه حدیث په صحیح کېدو کي کلام سوی دی .

﴿۳۹۱۵﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت ابو سعيد خدري رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي موبړ وویل : ای دالله رسوله !

وَسَلَّمَ نَنَحْرُ النَّاقَةَ وَنَذْبَحُ الْبَقَرَةَ وَالشَّاةَ فَنَجِدُ فِي بَطْنِهَا الْجَنِينَ أَتُلْقِيهِ

موبړ او ښه ، غوا او پسه ذبح کوو او موبړ د هغه په نس کي بیا مړ چيچی تر لاسه کړو نو موبړ هغه

أَمْ نَأْكُلُهُ قَالَ كَلَاهُ إِنْ شِئْتُمْ فَإِنَّ ذَكَاتَهُ ذَكَاةُ أُمِّهِ . رواه ابو داؤد وابن ماجه .

وغورځوو او که یې وخورو ؟ رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایلي که تاسو خونې نو وه یې خورئ ځکه چي د هغه د مورد ذبح کول د هغه ذبح کول دي . ابو داؤد او ابن ماجه .

تخریج : سنن ابی داؤد ۲۵۲/۳ ، رقم : ۲۸۲۷ ، وابن ماجه ۱۰۶۷۲ ، رقم : ۳۱۹۹ .

تشریح : د مفهوم په اعتبار دا روایت هم هغه دی کوم چي مخکي نقل سوی دی او په دې اړه د امامانو چي کوم اختلافي اقوال دي هغه هم مخکي ذکر سوي دي .

د نحر او ذبح تفصیل : په مخکنيو مخونو کي ښودل سوي دي چي د ذبح دوه ډولونه دي : یو

اختیاري او دوهم اضطراري، اختیاري هم دوه صورتونه دي يو نحر او دوهم ذبح، نحر دادي چي ه اوبن سينه په نېزه ووهل سي يعني په نېزې سره څيري کرل سي او په اوبن کي مستحب نحر کول دی که څه هم د هغه ذبح کول هم جائز دي مگر په کراهت سره، او ذبح داده چي د حيوانانو د حلق رگ پرې کرل سي، د ذبح په صورت کي د حيوان د حلق چي کوم رگونه پرې کيږي هغه څلور دي يو خو هغه رنگ چي د هغه په ذريعه د ساه تگ راتگ کيږي، دوهم مری يعني هغه رگ چي له هغه څخه خولې ته اوبه ځي او دوه شا رگونه چي کرنکي راسته او چپه خوا ته وي، ددغه څلورو رگونو پرې کولو ته په شرعي توگه سره ذبح ويل کيږي که په دغه څلورو کي درې رگونه پرې سي نو بيا هم ذبح صحيح ده او د هغه حيوان خوړل حلال دي او که دوه رگونه پرې سي نو هغه حيوان به مردار وي د هغه خوړل به صحيح نه وي.

لکه څرنگه چي په اوبانو کي نحر کول مستحب دی همدارنگه په غوا او پسو کي ذبح کول مستحب دي مگر که چا هغه په نحر سره ذبح کرل نو دا هم جائز دي مگر په کراهت سره. که يو څوک پس يا بل حيوان د خټ له خوا څخه ذبح کړي نو که چيري هغه تر دويمره وخته پوري ژوندی وي چي هغه سړی د هغه رگونه پرې کړي نو د هغه خوړل جائز دي مگر په کراهت سره ځکه داسي ذبح کول د سنت خلاف دي او که د هغه د رگونو پرې کولو څخه مخکي مړ سي نو د هغه خوړل جائز نه دي.

که يو څوک يو حيوان مثلاً چرگ په ذبح کولو سره چاره حرام مغز ته ورسوي او د سر په پرې کېدو سره جلا سي نو د هغه خوړل جائز دي او مکروه هم نه دي مگر دويمره زيات ذبح کول چي سر ځيني پرې سي مکروه دي.

حيوان بې گټي مه وژئ

﴿٢٩١٦﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل :

وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا فَمَا فَوْقَهَا بِغَيْرِ حَقِّهَا سَأَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهَا

څوک چي په ناحقه يا پرته د ضرورته يو چوگکه يا تردې لوی مرغه ووژني الله تعالی به د هغه د قتل

پوښتنه ځيني کوي

يَوْمَ الْقِيَامَةِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا حَقُّهَا قَالَ حَقُّهَا أَنْ تَذْبَحَهَا فَتَأْكُلَهَا وَلَا

تَقْطَعُ رَأْسَهَا فَيُزْمِي بِهَا . رواه احمد والنسائي والدارمي .

د قيامت په ورځ ، پوښتنه وسول اې د الله رسول له ! د چوغي وغيره څه حق دي؟ رسول الله ﷺ وفرمايل د هغه ذبح کول او خوړل، دا نه چي بېله گټي سر ځيني پرېکړي او وه يې غورځوي. احمد، نسائي او دارمي.

تخريج: مسند الامام احمد ۱۶۶۱۲، والنسائي ۲۳۹۱۷، رقم: ۴۴۴۵، والدارمي ۴۱۲، رقم: ۱۹۷۸.

تشریح: د اسلامي لارښوونو سره سم د الله ﷻ په دغه وسيع کائناتو کي هر ساه لرونکی شی د خپل ځان د ساتني حق لري که هغه اشرف المخلوقات (انسان) وي يا حيوان، لکه څرنگه چي د يو انسان ناحقه وژل د شريعت له نظره لويه گناه ده او ډېر لوی ظلم دی همدارنگه د يو حيوان په ناحقه ختمول هم يو غير مناسب کار د بې رحمۍ خبره ده.

الله ﷻ انسان ته په طاقت او توان ورکولو سره پر حيوان باندي تسلط او اختيار ورکړی دی نو د دې دا مطلب نه دی چي انسان په خپل دغه طاقت او اختيار سره محض د خپل شوق پوره کولو لپاره يا محض د تفريح لپاره حيوانان وژني او د هغوی په لوبو کولو سره په ناحقه وژني . د کوم حيوان غوښه چي الله ﷻ د انسان لپاره حلاله گرځولې ده که هغه حيوان د ښکار په توگه په وژلو سره يا ذبح کولو سره د هغه غوښه وځوري او له هغه څخه گټه ترلاسه کړي نو هغه د خپل اختيار جائز استعمال کوي او که محض د لېو و لعب او تفريح لپاره هغه حيوان ناحقه او بې گټي ختموي او د هغه غوښه وغيره څخه د گټي ترلاسه کولو څخه پرته د هغه په وژلو سره يې غورځوي نو په داسي کولو سره هغه نه يوازي د خپل اختيار ناجائزه استعمال کوي بلکه پر يو ساه لرونکي باندي د ظلم کولو برابر دی ځکه په حديث کي داسي سړی خبردار سوی دی چي ستا دغه کار يعني حيوان او مرغان په ناحقه وژل به د الله ﷻ په دربار کي د نيوکي وړ وي او سبا به د قيامت په ورځ الله ﷻ ستا څخه په دې باره کي پوښتنه کوي او تابه په عذاب اخته کړي .

ابن مالک رحمه الله عليه وايي : له دغه حديث څخه څرگنده سوه چي د يو حيوان د خوړلو له مقصد څخه پرته ذبح کول يا په بله طريقه وژل مکروه دي مگر نور علماء وايي چي دغه کراهت تحريمي دی ځکه رسول الله ﷺ د هغه حيوانانو د وژلو څخه منع فرمايلې ده کوم چي نه خوړل کيږي يا د هغه خوړل حلال نه دي لکه څرنگه چي مخته به راسي .

طبيبي رحمه الله عليه وايي : د يو حيوان حق د هغه څخه د گټي اخيستنې څخه عبارت دی لکه څرنگه چي بېله قصده د هغه د سر په پرې کولو سره غورځول د هغه د حق ضائع کولو څخه

عبارت دی، نو ویل کیږي چي ددغه حدیث دغه الفاظ (ولا یقطع راسها فیرمي بها) د مخکني عبارت د تاکید او تائید په توګه دي.

د ژوندي حیوان د جسم څخه پریکړل سوې غوښه مرداره ده

﴿۳۹۱۷﴾: وَعَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ قَالَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ

د حضرت ابو واقد لیثي رضی الله عنه څخه روایت دی چي کله رسول الله صلی الله علیه و آله مدینې ته تشریف راوړ هغه

وَهُمْ يَجُبُّونَ أَسْنِمَةَ الْإِبِلِ وَيَقْطَعُونَ أَلْيَاتِ الْغَنَمِ فَقَالَ مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فَهِيَ مَيْتَةٌ لَا تَوَكَّلْ. رواه الترمذي و ابوداؤد.

وخت په مدینه کي دا رواج وو چي د ژوندو او ښانو قب او د پسو لمان به پریکېدل او خوړل کېدل به، رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل کوم شی چي د حیوان د بدن څخه پریکړل سي او هغه حیوان ژوندي وي نو هغه شی مردار دی هغه دي نه خوړل کیږي. ترمذي او ابوداؤد.

تخریج: سنن الترمذي ۶۲۷۴، رقم: ۱۴۸۰، و ابوداؤد ۲۷۷۷۳، رقم: ۲۸۵۸.

د لغاتو حل: یجبون: ای یقطعون (پري کوي)

تشریح: د جاهلیت په زمانه کي انساني عقل او طبائع آفت و هلي وه ځکه د هغه وخت انسانان په داسي طریقو کي اخته سوي وه چي له هغو څخه انسانیت هم پناه غوښتل، په دغه طریقو کي یو رواج په مدینو والاوو کي دا هم وو چي کله به هغوی غوښتل نو د خپلو ژوندي او ښانو قوبونه او د ژوندي پسو لمونه به یې پرېکول او هغه به یې په ایشولو سره خوړل، دا نه یوازي دا چي له څارویو سره یوه ډېره بې رحمانه طریقه وه بلکه د طبع سلیم خلاف هم وه، رسول الله صلی الله علیه و آله مدینې ته په رسېدو سره د هغه ځای خلګ له دغه بد کار څخه منع کړل او هغوی ته یې دا څرګنده کړه چي د ژوندي حیوانانو د بدن کوم یو اندام پري کړل سي نو هغه به مردار وي او د هغه خوړل به هم حرام وي.

الْفَصْلُ الثَّالِثُ (دریم فصل)

وینه بیول ضروري دي

﴿۳۹۱۸﴾: وَعَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي حَارِثَةَ أَنَّهُ كَانَ يَرْعَى لِقْحَةً

عطاء بن یسار رضی اللہ عنہ د بني حارث د یو سړي څخه روایت کوي چي هغه یوه اوښه چي لنگېدو ته

بِشْعَبٍ مِنْ شِعَابِ أَحَدٍ فَرَأَى بِهَا الْمَوْتَ فَلَمْ يَجِدْ مَا يَنْحَرُهَا بِهِ فَأَخَذَ

نژدې وه د احد د غره سره نژدې په یوه دره کي څرول، هغه یوه ورځ په هغه اوښه کي د مرګ اثار ولیدل هغه ته یو شی په لاس نه ورغلی چي په هغه سره اوښه حلاله کړي

وَتَدَا فَوَجَّأَ بِهِ فِي لَبَّتِهَا حَتَّى أَهْرَيْقَ دَمُهَا ثُمَّ أَخْبَرَ رَسُولَ اللَّهِ فَأَمَرَهٗ بِأَكْلِهَا.

رواه ابوداؤد ومالك و في روايته قال فذكها بشظاظ .

آخر هغه ميخ پورته کړ او د بوک د لوري يې د هغه په سينه کي چخ کړ تر څو چي د هغه وينه يې په ښه ډول و بيول ، بيا د دې پېښي ذکر رسول الله ﷺ ته وکړل سو ، رسول الله ﷺ د هغه د غوښو خوړلو هغه ته اجازه ورکړه . ابوداؤد ، مالک ، او په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي هغه سړي هغه اوښه په تيره لرگي سره ذبح کړل .

تخريج: سنن ابی داود ۲۴۹۱۳، رقم: ۲۸۲۳، و مالک ۴۸۹۱۲، رقم: ۳.

د لغاتو حل: لقحة: ای ناقة قریبه العهد بالنتاج. بشظاظ: خشبة محددة الطرف.

تشریح: (وتد) د لرگي هغه مېخ يا موبږي ته وايي چي په مخکې يا دېوال کي ټک وهل کيږي ، او (شظاظ) هغه لرگي ته وايي چي د هغه دواړي خواوي نوکداره وي ، هغه يې د دواړو نوکانو په مينځ کي په ښولو سره پړاوبن اچوي چي هغه دواړي خواوي په بېلېدو سره ونه غورځيږي . له دغه حديث څخه څرګنده سوه چي په شرعي توګه د ذبح يا نحر اصل مفهوم دادی چي په جراحت سره وينه و بېول سي او دا خبره چي په کوم شي سره تر لاسه سي د هغه په ذريعه د څاروي ذبح کول يا نحر کول کېدای سي که هغه د اوسپني چاره وي يا بل شی وي .

د اوبو په حيواناتو کي ماهی حلال دی

﴿۳۹۱۹﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ دَابَّةٍ فِي

الْبَحْرِ إِلَّا وَقَدْ ذَكَّاهَا اللَّهُ لِبَنِي آدَمَ . رواه الدارقطني .

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل : د دریاب هر حیوان (چي خوراک يې حلال وي) الله تعالی د خلکو لپاره ذبح کړی دی (يعني پرته د ذبح کولو څخه جائز

دی. دارقطني

تخریج: سنن الدارقطني ۲۶۷۸۴، رقم: ۴.

تشریح: د حدیث مطلب دادی چي د اوبو د حیوانانو بېله ذبح کولو خوړل حلال دي او د هغه محض ښکار کول او له اوبو څخه ژوندی راکښل د ذبح په حکم کي دی.

له دغه حدیث څخه په څرگنده دا معلومیږي چي ټول د اوبو حیوانان حلال دي که څه هم د هغه ښکار وکړل سي مگر کوم چي د اصل مسئلې تعلق دی نو هغه داسي نه ده بلکه د ماهي پر حلال کېدو باندي د ټولو علماوو اتفاق دی او د ماهي څخه پرته د نورو حیوانانو په باره کي اختلافي قولونه دي، د امام ابوحنيفه رحمته الله علیه مذهب دادی چي د اوبو په حیوانانو کي د ماهي څخه پرته بل هیڅ حیوان حلال نه دی او هغه ماهی هم حلال نه دی چي د یخ یا گرمۍ د آفت څخه پرته په خپله په مړ کېدو سره د اوبو پر سر راسي او کوم ماهی چي د یخ او گرمۍ د آفت څخه په مړ کېدو سره د اوبو پر راسي نو هغه حلال دی.

د ذبیحې اړوند څو مسئلې

کوم حیوانان او مرغان چي په ښکار کولو سره خوراک کوي یا د هغوی خوراک یوازي چټلي وي نو د هغوی خوړل جائز نه دي لکه زمري، شرموښ، گېډره، پیشي، باز، او داسي نور، او کوم حیوانان چي داسي نه وي لکه طوطي، کوتره، هوسی، هیلۍ، سویگی او داسي نورو حیوانانو خوړل جائز دي.

سمساره، شرموښکی، غاتره، خر او د خره غوښه خوړل او د خره شیدې څښل جائز نه دي، آس که څه هم حلال دی او غوښه یې خوړل کیږي مگر خوړل یې غوره نه دي. د ماهي او ملخ څخه پرته د نورو حیوانانو بېله ذبح کولو خوړل صحیح نه دي، کوم حیوانان چي بېله ذبح کولو په خپله مړه سي نو هغه به مردار وي او خوړل به یې حرام وي.

که په یو شي کي مېړۍ ولویږي او مړ سي نو د هغه میږي را ایستلو پرته د هغه شي خوړل صحیح نه دي که چیري په قصد سره یو میږۍ نیم حلق ته نننه باسي نو د مردار خوړلو گناه به وي. د مسلمان ذبح کول په هر حال کي صحیح ده که څه هم ښځه یې ذبحه کړي یا سړۍ، همدارنگه که هغه پاک وي یا ناپاک، په هر حال کي د هغه ذبح سوی حیوان خوړل حلال دی، کافر یعنی مرتد، د اور عبادت کونکي او د بتانو د عبادت کونکو او داسي نورو ذبح سوي حیوانان خوړل حرام دي.

که کافر غوښي پلوري او دا وايي چي ما په مسلمان باندي ذبح کړی دي نو دهغه څخه غوښه رانېول او خوړل صحيح نه دي ، مگر کوم مسلمان چي ذبح کړی دی که هغه وخت يو مسلمان د هغه سره ناست وي او ويني يې يا هغه څي نو بل دوهم مسلمان د هغه پر ځای ناست وي نو بيا د هغه غوښه خوړل به صحيح وي .

که يو داسي حيوان ذبح کړل سي چي د هغه خوړل حلال نه وي نو د هغه پوست او غوښه پاکېدای سي چي د هغه د خوړلو څخه پرته په بل استعمال کي راوستل بېله کراهت صحيح کيږي پرته د انسان او خنزير د پوست څخه چي په دغه دواړو کي د ذبح کولو هيڅ اثر نه کيږي ، د انسان پوست ناپاکه کېدل د هغه د نجس کېدو په وجه دي چي هغه په پاکولو سره هم هيڅکله پاکيدای نسي ، کومه چرگه چي مردار او چټل شيان خوري نو د هغې د درو ورځو په بندي کولو سره ذبح کول پکار دي بېله بندي کولو د هغه په ذبح کولو سره غوښه خوړل مکروه دي .

د څاروي په پڅي چارې سره ذبح کول مکروه او منع دي ځکه چي په دې کي څاروي ته تکليف وي همدارنگه د ذبح کولو څخه وروسته د يخېدو څخه مخکي د هغه پوست کښل ، لاسو او پښې ماتول او په ذبح کي چي د کومو څلورو رگونو پرېکول دي د هغو د پرې کېدو وروسته د هغه غاړه پرېکول دا ټول مکروه دي .

ملخ خوړل جائز دي او د ماهي په ډول د هغه د ذبح کولو ضرورت هم نسته ، د کومو حيواناتو غوښه چي خوړل کيږي او د کومو چي نه خوړل کيږي د دواړو بنکار کول جائز دي مگر دا ضروري ده چي د بنکار مقصد د لهو او لعب او تفريح لپاره نه وي بلکه د هغه د گټې اخيستلو نيت وي ، کوم حيوانات چي حلال دي د هغو غوښه خوړل د هغه څخه تر ټولو لويه گټه اخيستل دي مگر کوم حيوانات چي حلال نه دي د هغوی بنکار که چيري په دغه مقصد سره وکړل سي چي د هغوی د پوست يا بل شي څخه گټه واخيستل کيږي نو څه پرواه نسته .

خلاصه دا چي د حيواناتو قدر کول پکار دي ، بېله ضرورته او بېله مقصده د هغو بنکار کول ښه خبره نه ده ، د ذبح کولو مسنون طريقه داده چي حيوان مخ پر قبلې باندي په تېره چاره اخيستلو سره په بسم الله الله اکبر ويلو سره د هغه غاړه پرېکړل سي تر دې چي څلور سره رگونه يې پرې کړل سي .

=====

بَابُ ذِكْرِ الْكَلْبِ

(د سپيانو بيان)

په دغه باب کي هغه حديثونه نقل کيږي چي له هغو څخه د سپيانو اړوند احکام معلومېږي چي د کوم مقصد لپاره او کوم سپيان ساتل جائز دي او د کوم ناجائز دي او دا چي د کوم سپي وژل جائز دي او د کوم سپي وژل جائز نه دي.

الْفَضْلُ الْأَوَّلُ

(لومړی فصل)

د شوق سپيان ساتل په ثواب کي کمي راولي

﴿٣٩٢٠﴾: عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اقْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلَبَ مَاشِيَةً أَوْ ضَارَّ نُقْصُ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ . متفق عليه .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ فرمايلي دي : څوک چي د حيوانانو د ساتني او ښکار لپاره نه بلکه يوازي د شوق لپاره سپي ساتي د هغه د عمل څخه هره ورځ دوه قيراطه ثواب کمېږي . بخاري او مسلم

تخريج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ٦٠٨/٩ ، رقم : ٥٤٨٠ ، ومسلم ١٣٠١/٣ ، رقم : ٥٠ - ١٥٧٤ .

تشریح : (قيراط) په اصل کي د يو وزن نوم دی چي د ځينو په قول د دينار دوه پر شپږ برخي او د

ځينو په قول د دينار د لسمي برخي د نيمي برخي برابر وي مگر په حديث کي د قيراط استعمال د هغه مقدار لپاره سوی دی چي د هغه حقيقي علم الله تعالی ته دی که څه هم په ځينو حديثو کي دغه مقدار د احد د غره برابر ښودل سوی دی ، پر دې بنياد د دغه حديث مطلب به دا وي چي شريعت د کومو مقاصدو لپاره د سپيانو ساتلو اجازه ورکړې ده لکه د څارويو ، کورو او کښت د ساتني لپاره او د ښکار لپاره د دې څخه پرته محض د تفريح او شوق لپاره که چيري يو سپي سپي و ساتي نو هغه چي کوم نیک اعمال کړي دي او الله تعالی د هغه د اعمالو په وجه په خپل فضل او کرم سره د هغه په عمل نامه کي د اجر او ثواب کومي ذخيري ايښي دي نو د هغه څخه هره ورځ په دغه اندازه کمي راځي او که دغه مقدار د بدن تصور کړل سي نو هغه دوه به دا حد د غره برابر وي يا دا چي دوه قيراطه څخه مراد د هغه سپي د برخو څخه د دوو برخو کمي او تاوان دی ، په هر حال له دوو قيراطو څخه هر مقصد چي واخيستل سي د حديث اصل مقصد خو يوازي دا څرگندول دي چي بېله شرعي ضرورت د سپيانو ساتل د خپلو اعمالو د اجر او ثواب له

یو ډیری لوی برخي څخه لاس پرېولل دي .

او کوم چي ددغه سبب تعلق دی چي د سپي د ساتلو په وجه د اعمالو په ثواب کي د کمی بنیاد دی نو په دې اړه د علماوو اختلافي قولونه دي، د ځینو په نزد د کمی او تاوان سبب د رحمت د ملائکو کور ته نه راتلل دي لکه څرنګه چي فرمايل سوي دي چي په کوم کور کي سپي وي هلته د رحمت ملائکي نه راځي .

او ځيني حضرات دا سبب بيانوي چي کوم سړی سپی ساتي نو هغه د نورو لپاره د تکلیف رسولو سبب جوړېږي او ځيني حضراتو ویلي دي چي دغه کمی او تاوان په دې وجه دی چي په کوم کور کي سپیان ساتل کېږي نو د هغه کورنۍ په بې خبري کي سپی د هغه خلګو په خوراک او څېښاک کي خوله وهي او څرګنده ده چي د کور خلګ ناخبره وي ځکه نو هغوی هغه لوبښي د پرېولو څخه پرته خوراک او څېښاک پکښي کوي .

﴿۳۹۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اتَّخَذَ

كَلْبًا إِلَّا كَلَبَ مَاشِيَةٍ أَوْ صَيْدٍ أَوْ زَرْعٍ انْتَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ . متفق عليه

د حضرت ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمایل : څوک چي د حیوانانو د ساتنې ، ښکار کولو او د فصل د ساتنې لپاره نه بلکه د شوق په توګه سپی ساتي نو د هغه د ثواب څخه هره ورځ د یو قیراط په اندازه ثواب کمیږي . بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۵۱۵، رقم: ۲۲۲۲، و مسلم ۱۲۰۳/۳، رقم: ۵۸-۱۵۷۵.

تشریح: د مضمون او مفهوم په اعتبار دغه حدیث هم د لومړي حدیث په ډول دی مګر په دغه حدیث کي د هغه سپي د استثناء ذکر هم دی کوم چي د کښت د ساتنې لپاره وي او په دغه حدیث کي د یوه قیراط ذکر دی حال دا چي په لومړي حدیث کي د دوو قیراطو ذکر سوی دی، دغه فرق د سپیانو د مختلفو اقسامو پر بنیاد دی، چي بېله ضرورته په ساتونکو سپیانو کي ځيني سپیان خو خلګو ته تاوان رسوي د داسي سپیانو ساتلو په صورت کي د یوه قیراط برابر په ثواب کي کمی کېږي یا دا فرق د مقام او وجهي په اعتبار دی چي په ځینو ځایو کي خو د بېله ضرورته سپیانو ساتلو په وجه په ثواب کي دوه قیراط برابر کمی کېږي لکه مکه او مدینه چي دواړه مقدس ښارونه دي د خپل عظمت او بزرګي په لحاظ داسي دي که د هغه په حدودو کي اوسیدونکی یو سړی بېله ضرورته سپیان ساتي نو هغه زیات ګناه کار دی ځکه د هغه په ثواب

کي هره ورځ دوه قيراطه کمي کيږي حال دا چي ددغه دوو مقدسو ښارو څخه پرته په بل ښار کي د سپي ساتونکي نسبتا کم گناه کار وي ځکه د هغه په ثواب کي د يوه قيراط برابر کمي کيږي يا دا هم کيدای سي چي کوم خلگ په ښار يا کليو کي سپيان ساتي نو د هغوی په ثواب کي دوه قيراطه کمي کيږي او کوم خلگ چي په ځنگل او صحراء کي سپيان ساتي نو د هغوی په ثواب کي يو قيراط کمي کيږي ځکه چي په ابادۍ کي د سپي ساتلو مطلب دا وي چي د هغه په وجه زيات خلگو ته تکليف ورسول سي حال دا چي په ځنگل او صحراء کي دا صورت نه وي .

يا دا چي دغه فرق د زمانې د اختلاف په سبب دی چي مخکي خو د يوه قيراط برابر کمي کېدو خبردارۍ ورکړل سوې وو مگر وروسته چي خلگو سپيان زيات پالل او له هغوی سره اوسېدل يې پيل کړل او د هغوی ساتلو ته يې زيات شوق او رغبت سو نو د شريعت له خوا هم په زجر او خبردارۍ کي زياتوب او شدت اختيار کړل سو او په ثواب کي هره ورځ دوه قيراطه کمي کېدو وجه بيان کړل سوه .

د سپيانو د وژلو حکم

﴿۳۹۲﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ أَمَرَ نَارِسُ بْنُ سُلَيْمٍ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي موږ ته رسول الله ﷺ د سپيانو د وژلو حکم راکړ (موږ)

حَتَّىٰ إِنَّ الْمَرْأَةَ تَقْدَمُ مِنَ الْبَادِيَةِ بِكَلْبِهَا فَتَقْتُلُهُ ثُمَّ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

سپيان وژل پيل کړل ترڅو چي کومه ښځه به د ځنگل څخه راتلل او سپي به د هغې سره وو موږ به هغه هم وژئ ، بيا رسول الله ﷺ موږ ددغه ډول سپيانو د وژلو څخه منع کړو (يعني د کومو

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِهَا وَقَالَ عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ الْبَهِيمِ ذِي النُّقْطَتَيْنِ فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ . رواه مسلم .

سپيانو څخه چي د ساتني او ښکار کار اخيستل کيږي) او دا حکم يې راکړ چي پر تاسو د تورو سپيانو وژل واجب دي چي په سترگو کي يې دوه سپين ټکي وي ځکه چي هغه شيطان دی . مسلم **تخريج** : صحيح مسلم ۱۲۰۰/۳ ، رقم : ۱۵۷۲ - ۴۷ .

د لغاتو حل : الاسود البهيم : ای الذي لايباض فيه (چي سپينو الی پکښې نه وي) . ذي النقطتين : ای الذي فوق عينيه نقطتان بيضاوان (هغه چي تر سترگو پورته يې دوه سپين ټکي وي) . مرقاة .

تشریح: علماو و ليکلي دي چي د سپيانو وژلو حکم يوازي د مدينې منورې سره خاص وو
 ځکه چي هغه مقدس ښار محض يوازي په دغه اعتبار سره د تقدیس حامل نه وو چي په هغه کي
 رسول الله ﷺ اوسیدی بلکه په دې اعتبار سره هم هغه ته پاکي او عظمت حاصل وو چي هغه د
 وحی نازلېدو او د ملائکو د تگ راتگ ځای وو، نو دا خبره بالکل مناسب وه چي هغه مځکه د
 سپيانو د وجود څخه پاکه وساتل سي.

د ښځو خاصوالی يا خو په دې وجه دی چي کومي ښځي په ځنگل کي اوسېږي هغوی ته د
 څارویو د ساتني لپاره د سپيانو زیات ضرورت وو او کله چي به هغوی ښار ته راتلې نو هغه
 وخت به هم سپيان ورسره وه.

يا دا ویل کیږي چي دلته د ښځي قيد محض اتفاقي دی او مراد دادی چي هغه سپيان هم
 ژوندي نه پرېښودل سول کوم چي د صحراء څخه ښار ته راتلل که څه هم هغه د ښځو سره راتلل يا
 د خلگو سره راتلل کوم چي دوو ټکو والا وي يعني هغه تور سپی چي د هغه پر سترگو باندي
 دوه سپين ټکي وي، دا ډول سپيان ډېر شرير او خلکو ته سخت تکلیف رسونکي وي ځکه ورته
 شیطان فرمايل سوي دي.

هغه ته د شیطان ویلو یوه وجه داهم ده چي داسي سپيان نه د ساتني لپاره پکارېږي او نه د
 ښکار نیولو لپاره په دې سبب امام احمد او اسحاق رحمة الله عليهما ویلي دي چي د تور سپي
 نیول سوی ښکار حلال نه دی ځکه چي هغه شیطان دی.

امام نووي رحمه الله ویلي دي چي پر عقور، دارونکي سپي پر وژنه باندي د علماو اتفاق دی که څه
 هم هغه رنګ تور نه وي مگر د هغه سپي په اړه اختلافي قولونه دي کوم چي تاوان رسونکی نه وي.

امام الحرمین وايي: د سپيانو وژني د حکم اصل صورت دادی چي مخکي رسول الله ﷺ
 د هر ډول سپيانو وژلو حکم کړی وو وروسته د هغه حکم عمومیت منسوخ کولو سره يوازي د
 تور رنګ سپي پوري محدود کړل سو او بيا په آخري توګه د هغه ټولو سپيانو د وژلو منع نافذ
 سول کوم چي تاوان رسونکي نه وي تردې چي تور سپی هم په دغه حکم کي شامل کړل سو چي د
 هغه څخه د تاوان رسيدو ويره نه وي نو هغه دي هم نه ختم کیږي.

﴿۳۹۲۳﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ إِلَّا
 كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ كَلْبَ غَنَمٍ أَوْ مَاشِيَةٍ. متفق عليه.

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د سپیانو د وژلو حکم وکړ خو د ښکاری سپیانو، د پسو د ساتني لپاره او د حیوانانو د ساتني لپاره د سپیانو د وژلو څخه یې منع وفرمایل. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۶۰۱۶، رقم: ۲۳۲۳، صحیح مسلم ۱۲۰۰۱۳، رقم: ۴۶-۱۵۷۱.

تشریح: (او ماشیه) او د څارویو ساتونکي سپیان، دغه جمله د تعمیم بعد تخصیص په توګه ده یعني د استثنی په اړه مخکي خو په خاصه توګه د پسو د ساتونکو سپیانو ذکر وو بیا وروسته په عمومي توګه سره د ټولو حیوانانو د ساتونکو سپیانو ذکر یې وکړ مګر په دغه صورت کي د (او) حرف به د تنويع لپاره وي لکه څرنګه چي په مخکني عبارت کي دي .
یا دا چي په (او ماشیه) کي د (او) حرف د راوي د شک ظاهرولو لپاره دی یعني د دغه په ذریعه د حدیث راوي دا ښودل غواړي چي ما ته صحیح په یاد نه دي چي په دغه ځای کي د (الا کلب صید او کلب....) څخه وروسته د غنم لفظ یې وفرمایه او که د ماشیه لفظ .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د ټولو سپیانو نه وژل

﴿۳۹۲۲﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغْفَلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْلَا

د حضرت عبدالله بن مغفل رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: که چيري

أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا كُلِّهَا فَاقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدَ بَهِيمٍ،

سپیان د قومونو څخه یو قوم نه وای نو ما به د دې ټولو د وژلو حکم کړی وای په هر حال په دي کي یوازي تور سپیان وژنی.

رواه ابوداؤد و الدارمي و زاد الترمذي والنسائي وَمَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ

ابوداؤد، دارمي. او ترمذي او نسائي په دې روايت کي دا الفاظ زیات کړي دي چي کوم

يَرْتَبِطُونَ كَلْبًا إِلَّا نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِمْ كُلُّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ أَوْ كَلْبَ غَنَمٍ .

کوروالا سپی ساتي دهغه د عمل څخه هره ورځ یو قیراط ثواب کمیري مگر بنکاري سپیان او د فصلونو د ساتني سپي او درمي سپیان د دې څخه مستثنا دي.

تخریج: سنن الترمذي ۶۷۴، رقم: ۱۴۸۹، وابوداود ۲۶۷۱۳، رقم: ۲۸۴۵، والدارمي ۱۲۵۱۲، رقم: ۲۰۰۸، والنسائي ۱۸۵۱۷، رقم: ۴۲۸۰.

تشریح: سپیان هم د ډلو څخه یوه ډله ده: د دغه ارشاد په ذریعه رسول الله ﷺ د قرآن کریم دغه آیت کریمه ته اشاره وفرمایل:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ...

ژباړه: او څومره ساه لرونکي چي پر مخکې ګرځي او څومره مرغان دي چي هغوی په خپلو دواړو وزرو سره الوځي په هغوی کي هیڅ داسي نسته چي ستاسو په ډول یوه ډله یا امت نه وي. د دغه آیت کریمه مطلب دادی چي څرنگه انسانان یو امت او یو جنس دی همدارنگه حیوانان هم یو امت او یو جنس دی که پر مخکې باندې ګرځېدونکي وي او یا په هواء کي الوتونکي وي، څرنگه چي انسان په خپلو مختلفو نومونو او انواعو په ذریعه د یو بل څخه پېژندل کیږي همدارنگه د حیوانانو هم مختلف نومونه او مختلف اقسام دي چي د هغه په ذریعه د یو بل په مینځ کي فرق او امتیاز کیږي، او څرنگه چي انسان د الله تعالی یو مخلوق دی چي هر سړی د خپل خپل مقدر سره سم د الله تعالی له خوا رزق ترلاسه کوي همدارنگه حیوانانو ته هم د الله تعالی له خوا رزق ورکول کیږي او دا چي څرنگه چي الله تعالی، انسان د خپل خاص حکمت په بناء پیدا کړی دی همدارنگه حیوانان یې هم د حکمت سره سم پیدا کړي دي په دې اعتبار سره چي څرنگه د انسان ارزښت دی همدارنگه د حیوانانو هم ارزښت دی چي هغوی بېله ضرورتو او بېله مقصده وژل د الله تعالی د تخلیق او حکمت خلاف کار دی.

نور رسول الله ﷺ ارشاد وفرمایه چي د دغه آیت کریمه په موجب دا خو ممکن نه ده چي ټول سپیان دي ووژل سي ځکه چي د الله تعالی په مخلوق کي څومره ډلي دي په هغوی کي یوه ډله د سپیانو هم ده او د یو ډلي فنا کول د الله تعالی د هغه حکمت بالکل خلاف کار دی کوم چي د هر ساه لرونکي په تخلیق کي دی البته هغه سپیان چي توري نو هغه باید ووژل سي ځکه چي دا ډول سپیان ډېر شریر او خطرناک وي چي له هغو څخه د تکلیف پرته بل څه ګټه نه رسیږي او پاته نور سپیان چي د کښت او حیوانانو د څارني لپاره په کار راځي نو هغوی د انسان خدمت کوي ځکه نو د قرآن کریم د تعلیم څخه پرته هسي هم د عامي ګټي سره سم هغوی ژوندي پرېښودل زیات غوره او ګټور دي.

په حديث کي د (فاقتلوا) د لفظ د ترکيب نحوي په اعتبار جواب دی د شرط محذوف، يعني رسول الله ﷺ داسي وفرمايل: چي کله مذکوره سبب د آيت کریمه په موجب د ټولو سښانو د وژلو يوه لاره نه معلومېږي نو کم از کم هغه سپيان ووژئ چي خاص تور وي.

د حيواناتو جنگول حرام دي

﴿۳۹۲۵﴾: وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ التَّخْرِيشِ بَيْنَ الْبَهَائِمِ. رواه الترمذي وابوداؤد.

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د حيواناتو د جنگولو څخه منع فرمايلې ده (يعني سپيان، چرگان، کرکان وغيره). ترمذي، ابوداؤد.

تخریج: سنن الترمذي ۱۸۲۴، رقم: ۱۷۰۸.

تشریح: مطلب دادی چي اوبنان، فيلان، غوايان، سپيان، چرگان او داسي نور حيوانات جنگول او ددې څخه پرته د چارپايانو په خپلو کي جنگول بايد ونسي، همدارنگه د مرغانو هم دغه حکم دی، له دې څخه څرگنده سوه چي کله د حيواناتو په خپلو کي د جنگولو منع ده نو د خلکو په خپلو کي جنگول په درجه اولی منع دي.

=====

بَابُ مَا يَحِلُّ أَكْلُهُ وَمَا يَحْرَمُ

(د حلالو او حرامو حيواناتو بيان)

څرگنده دي وي چي د کوم شي حرامېدل د کتاب الله څخه ثابت دي هغه اول خو ميته يعني هر سوی حيوان دی، دوهم دم مسفوح يعني بهېدونکې وينه، دريم د خنزير غوښه او څلورم د هغه حيوان غوښه چي د غير الله په نامه ذبح سوې وي لکه څرنگه چي د دغه آيت څخه ثابت دي:

(قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مِيتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ

خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ) سورة الانعام: ۱۴۵.

ژباړه: (ای محمد ﷺ!) دوی ته ووايه چي کوم احکام د وحی په ذریعه ماته راغلي دي په هغو کي خو هيڅ حرام خوراک زه نه وينم د يو خوړونکي لپاره چي هغه و خوري مگر دا چي هغه هر سوی وي يا بهېدونکې وينه وي يا د خنزير غوښه وي ځکه چي هغه بالکل ناپاک دي يا کوم

حيوان چي د شرک ذریعه وي چي د غیر الله په نامه منسوب سوی وي .
له دې څخه وروسته سنت نبوي ﷺ په هغه حرامو شيانو کي د ځينو نورو حيواناتو زیاتوب وکړ
لکه ذی ناب ، ذی مخلب ، کورني خرونه او داسي نور ، د کومو حیواناتو چي د احادیث نبوي په
ذریعه حرامېدل ثابت دي په هغو کي ځيني حیوانات په سبب قطعیت احادیث په اتفاق سره د
ټولو علماوو حرام دي او د ځينو حیواناتو په باره کي د امامانو اختلاف دي ځکه چي د هغوی په
اړه احادیث هم مختلف منقول دي د ځينو حیواناتو په اړه د دغه آیت کریمه په بناء په علماوو کي
اختلاف پیدا سوی دي : (و يحل لهم الطيبات و يحرم عليهم الخبائث) ، ژباړه : او رسول الله
ﷺ پاک شيان د هغوی لپاره حلالوي او چټل شيان پر هغوی حراموي .

حنفي علماوو د دغه آیت په سبب د ماهي څخه پرته د اوبو ټول حیوانات حرام گرځولي دي
ځکه چي د دغه حضراتو په نزد د ماهي څخه پرته د اوبو نور حیوانات هم سته چي هغه خبيث او
چټل دي په دغه دليل چي له خبيث څخه مراد هغه شی دی چي هغه طبیعت سلیم چټل وگڼي او
په اوبو کي د ماهي څخه پرته کوم شی چي ساه لرونکی وي هغه طبیعت چټل گڼي .

په هدایه کي لیکلي دي چي د امام مالک او علماوو د یو ډلي مذهب دادی چي د اوبو ټول
حيوانات مطلق حلال دي مگر په هغو کي ځينو علماوو دریابي خنزیر ، دریابي سپی او دریابي
انسان مستثنی کړی دی ، د امام شافعي رحمه الله په نزد مطلق د دریاب حیوانات حلال دي د هغوی
دلیل دغه آیت کریمه دی : (احل لكم صيد البحر وطعامه) ژباړه : ستاسو لپاره د دریاب بنکار
نیول او د هغه خوړل حلال سوي دي .

او هغوی د رسول الله ﷺ د دغه ارشاد څخه هم استدلال کړی دی چي رسول الله ﷺ د اوبو په
باره کي فرمایلي دي چي : (هو الطهور ماوه والحل ميتته) ژباړه : د هغه (دریاب) اوبه
پاکونکي دي او د هغه مردار حلال دي .

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

ذی ناب درنده حرام دی

﴿۸۹۲﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ ذِي
نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ فَأَكُلُهُ حَرَامٌ . رواه مسلم .

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه ثخه روايت دئ چي رسول الله ﷺ وفرمايل : هر خيرونكي درنده (يعني چي هغه په غابونو سره بنكار کوي) حرام دئ . مسلم .
تخريج : صحيح مسلم ۱۵۲۴/۳ ، رقم : ۱۵ - ۱۹۳۳ .

په پنجه بنکار کوټکو مرغانو غوښي حرامي دي

﴿۳۹۲۷﴾ : وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَعَنْ كُلِّ ذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ . رواه مسلم .

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه ثخه روايت دئ چي رسول الله ﷺ د خيرونکو درندگانو او په پنجه سره د بنکار کونکي مرغانو (د خوراک) ثخه منع فرمايلي ده . مسلم .
تخريج : صحيح مسلم ۱۵۲۴/۳ ، رقم : ۱۶ - ۱۹۳۴ .

د کورنی خړه غوښي حرامي دي

﴿۳۹۲۸﴾ : وَعَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ قَالَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لُحُومَ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ . متفق عليه .

د حضرت ابو ثعلبه رضي الله عنه ثخه روايت دئ چي رسول الله ﷺ د کورني خړونو غوښه خوړل حرام گرځولي ده . بخاري او مسلم .

تخريج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۶۵۳/۹ ، رقم : ۵۵۲۷ ، و مسلم ۱۵۳۸/۳ ، رقم : ۲۳ - ۱۹۳۶ .

تشریح . مگر ځنگلي خړونه چي هغوی ته گور خروايي په اتفاق د ټولو علماوو حلال دي .

د آس حکم

﴿۳۹۲۹﴾ : وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ وَأُذُنٍ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ . متفق عليه .

د حضرت جابر رضي الله عنه ثخه روايت دئ چي رسول الله ﷺ د خيبر په ورځ د کورني خړونو د غوښو خوړلو ثخه منع وفرمايل او د اسانو د غوښو اجازه يې ورکړه . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۶۵۳۱۹، رقم: ۵۵۲۴، و مسلم ۱۵۴۱۱۳، رقم: ۳۶-۱۹۴۱.

تشریح د نورو امامانو پر دې اتفاق دی چې د آس غوښه خوړل مباح دي مگر د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ او امام مالک رحمۃ اللہ علیہ قول دادی چې د آس غوښه خوړل مکروه دي، ځیني وايي چې کراحت تحریمي مراد دی او ځیني کراحت تنزیهي مراد اخلي مگر په کفایت المنتهی کې نقل سوي دي چې ځینو علماوو واضحہ کړې ده چې امام اعظم ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ د خپل وفات څخه درې ورځي مخکي له خپل دغه قول څخه رجوع کړې وه یعنې د نورو امامانو په ډول هغه هم د آس د غوښو د اباحت قائل سوی وو، په حنفي مذهب کې پر دې فتوا ورکول کیږي، همدارنگه د فقه حنفي مشهور او معتبر کتاب درمختار کې هم دا لیکلي دي چې د امام ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ په نزد د آس غوښه حلاله نه ده حال دا چې امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ او په حنفیه کې امام ابویوسف، او امام محمد رحمۃ اللہ علیہم په نزد حلاله ده، او ځینو علماوو صراحت کړی دی چې د امام اعظم ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ له خپل وفات څخه درې ورځي مخکي د حرمت له قول څخه رجوع کړې وه نو پر دې فتوا ده. مولانا شاه محمد اسحاق محدث دهلوي رحمۃ اللہ علیہ به هم د دغه روایت فتوا ورکول چې امام اعظم ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ له خپل قول څخه رجوع کړې وه او په حنفي مذهب کې د آس غوښه خوړل حلال دي.

د ځنگلي خره غوښي جائز دي

﴿۳۹۳۰﴾: وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّهُ رَأَى حِمَارًا وَحُشِيًّا فَعَقَرَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهِ شَيْءٌ قَالَ مَعَنَا رِجْلُهُ فَأَخَذَهَا فَأَكَلَهَا.

متفق عليه.

د ابو قتاده رضي الله عنه څخه روایت دی چې هغه یو ځنگلي خر ولیدئ او هغه یې وویشتئ، بیا رسول الله صلی الله علیه و آله پوښتنه وکړه ایا ستاسره د دغه ځنگلي خره د غوښو څخه یو څه سته؟ ابو قتاده وویل: یوه پښه یې زموږ سره سته، رسول الله صلی الله علیه و آله هغه واخیستل او وه یې خوړل. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۲۲۱۴، رقم: ۱۸۲۱، و مسلم ۸۵۵۱۲، رقم: ۶۳-۱۱۹۶.

سویگی حلال دی

﴿۳۹۳۱﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ أَنْفَجْنَا أَرْنبًا بِمِرِّ الظُّهْرَانِ فَأَخَذْتُهَا فَاتَيْتُ أَبَا طَلْحَةَ فَذَبَحَهَا وَبَعَثَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِوَرَكِهَا أَوْ وَخَذِيهَا فَقَبِلَهُ. متفق عليه

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي موږ په مر الظهران نامي ځای کي په يوه سویگی پسي وځغاستو ما هغه ونيوئ او ابو طلحه ته مي يووړ نو هغه ذبح کړ او هغه دواړه ورنونه يې او د مچۍ رسول الله ﷺ ته وليږل، رسول الله ﷺ هغه قبول کړل. بخاري او مسلم

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۰۲۱۵، رقم: ۲۵۷۲، ومسلم ۱۵۴۷۱۳، رقم: ۵۳-۱۹۵۳.

د لغاتو حل: انفجنا: ای هیجنا واثرنا: (په پسې سوو)

تشریح: له دغه حديث څخه څرگنده سوه چي سوی کی یو حلال حیوان دی ځکه چي رسول الله ﷺ د هغه غوښه قبوله کړه، که چيري د هغه د غوښي خوړل حلال نه وای نو رسول الله ﷺ به نه قبلولای، بلکه نور به يې له هغه څخه منع کولای، په کتاب الرحمة في اختلاف الائمة کي ليکلي دي چي په اتفاق د ټولو علماوو د سویگی غوښه حلاله ده.

د سمسارې غوښي

﴿۳۹۳۲﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الضَّبُّ لَسْتُ أَكَلُهُ وَلَا أُحَرِّمُهُ. متفق عليه

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: زه نه سمساره خورم او نه يې حراموم. بخاري او مسلم

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۶۲۱۹، رقم: ۵۵۳۶، ومسلم ۱۵۴۲۱۳، رقم: ۴۰-۱۹۴۳.

تشریح: د سمسارې عمر تر اووه سوه کالو پوري وي او عجيب و غريب خصوصيات يې بيانيزي د مثال په توگه اوبه نه څښي بلکه د هوا په ذريعه ژوند کوي، په څلورنښتو کالو کي يو څاڅکی بولني کوي، غاښونه يې هيڅکله نه ماتيزي.

ځينو علماوو ليکلي دي چي د رسول الله ﷺ د سمسارې نه خوړل د کراهت طبعي په توگه وو او د هغه نه حلالولو وجه دا وه چي تر هغه وخته پوري رسول الله ﷺ ته د وحی په ذريعه د سمسارې په اړه حکم نازل سوی نه وو، مخته هغه حديث راځي چي د سمسارې پر حرمت دلالت

کوي، د هغه حديث په وجه د امام اعظم ابو حنيفه رحمته الله عليه په نزد سمساره خوړل حرام دي حال دا چي د امام احمد او امام شافعي رحمۃ الله عليهما په نزد د سمسارې په خوړلو کي څه پروا نسته د هغوی دليل تېر سوی حديث دی.

﴿۳۹۳﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دئ چي د حضرت خالد بن وليد رضي الله عنه بيان دئ چي هغه د

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مَيْمُونَةَ وَهِيَ خَالَتُهُ وَخَالَهٗ ابْنُ عَبَّاسٍ فَوَجَدَ

رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د بي بي ميموني کره چي د هغه او د ابن عباس خاله وه داخل سوو، او د هغې

عِنْدَهَا ضَبًّا مَحْنُودًا فَقَدَّمَتْ الضَّبَّ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَفَعَ

سره يوه پنځه سوې سمساره وه، بي بي ميموني هغه سمساره د رسول الله صلى الله عليه وسلم په مخکي کښېښودل

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ عَنِ الضَّبِّ فَقَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ

رسول الله صلى الله عليه وسلم خپل لاس مبارک را ايسته کړ (يعني هغه يې ونه خوړل) حضرت خالد رضي الله عنه

پوښتنه وکړه

أَحْرَامُ الضَّبِّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لَا وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي فَأَجِدُنِي

اي د الله رسول له! ايا سمساره حرامه ده؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل يا، دا زما د قوم په محکه کي نه ده له دې کبله زه ځيني کرکه کوم،

أَعَافُهُ قَالَ خَالِدٌ فَاجْتَرَزَتْهُ فَأَكَلَتْهُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْظُرُ

إِلَيْهِ. متفق عليه.

د حضرت خالد رضي الله عنه بيان دئ چي هغه سمساره ما خپل په لور را کش کړل او وه مي خوړل او

رسول الله صلى الله عليه وسلم ماته کتل. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۶۲۱۹، رقم: ۵۵۳۷، ومسلم ۱۵۴۲۱۳، رقم: ۴۴-۱۹۴۶.

د لغاتو حل: محنودا: ای مشويا (سور کړی).

تشریح: مخته چي کوم حديث راڻي او په هغه کي د سمسارې د خوړلو منع نقل سوي ده دا واقعه تر هغه مخکي ده په دې اعتبار سره دغه حديث منسوخ گرځول کيږي.

د چرگ غوښي خوړل حلال دي

﴿۳۹۳۲﴾: وَعَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ لَحْمَ الدُّجَاجِ. متفق عليه.

د حضرت ابو موسی رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما ليدلي دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د چرگ غوښه خوړل. بخاري او مسلم.

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۴۵۱۹، رقم: ۵۵۱۷، ومسلم ۱۲۷۰۱۳، رقم: ۱۶۴۹-۹.

ملخ حلال دی

﴿۳۹۳۵﴾: وَعَنْ ابْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَ غَزَوَاتٍ كُنَّا نَأْكُلُ مَعَهُ الْجَرَادَ. متفق عليه.

د حضرت ابن ابی اوفی رضي الله عنه څخه روايت دی چي موږ د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په اوو غزاوو کي گډون کړی دی موږ به د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره ملخان خوړل. بخاري او مسلم

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۲۰۱۹، رقم: ۵۴۹۵، ومسلم ۱۵۴۶۱۳، رقم: ۱۹۵۲-۵۲.

تشریح (کنا ناکل معه الجراد) دلته د معه لفظ (يعني له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره) نه خو د مسلم په اصل روايت کي دی او نه په ترمذي کي، بلکه دغه حديث چي کومو نورو محدثينو نقل کړی دی په هغوی کي د اکثرو روايت له دغه لفظ څخه خالی دی مگر کومو محدثينو چي په خپل روايت کي دغه لفظ زیات نقل کړی دی هغوی دا معنی مراد اخیستې ده چي موږ به د رسول الله صلى الله عليه وسلم په ملگرتيا کي ملخان خوړل، دغه تاویل که څه هم په حديث د نقل سوو الفاظو د ظاهري معنی خلاف دی مگر دا ضروري ځکه دی چي دا ثابته ده چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ملخ نه دی خوړلی بلکه په دې اړه د رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد نقل سوی دی چي زه یې نه خورم او نه یې حرام گرځوم.

په دریاب کي د مړ سوي ماهي خوراک

﴿۳۹۳۶﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ غَزَوْتُ جَيْشَ الْخَبَطِ وَأَمَرَ أَبُو عُبَيْدَةَ فَجُعْنَا جُوعًا

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چې موږ د خبط د يو لښکر سره جهاد وکړ ددې لښکر امير ابو عبیده و و موږ د لوږي څخه ډیر تنگ سوو

شَدِيدًا فَأَلْقَى الْبَحْرُ حُوتًا مَيِّتًا لَمْ نَرَ مِثْلَهُ يُقَالُ لَهُ الْعَنْبَرُ فَأَكَلْنَا مِنْهُ

په دغه ورځو کې موږ د درياب پر غاړه يو مړ ماڼی تر لاسه کړ دو مړه لوی ماڼی موږ هيڅکله نه و وليدلی دا ډول ماڼی ته عنبر وايي دا ماڼی

نِصْفَ شَهْرٍ فَأَخَذَ أَبُو عُبَيْدَةَ عَظْمًا مِنْ عِظَامِهِ فَمَرَّ الرَّاکِبُ تَحْتَهُ فَلَمَّا

موږ پنځلس ورځې وخورې . ابو عبیده رضی اللہ عنہ د هغه د هلو کو څخه يو هلو کی واخيستی (او هغه يې ودرول) تر هغه لاندې سپورسې تيريدای سواي

قَدِمْنَا ذَكَرْنَا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ كُؤَارِزُ قَا أَخْرَجَهُ اللّٰهُ وَأَطْعَمُونَا إِنْ كَانَ مَعَكُمْ

موږ چې د رسول الله صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ په خدمت کې حاضر سوو نو موږ رسول الله صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ته د هغه يادونه وکړه ،

قَالَ فَأَرْسَلْنَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ فَأَكَلَهُ . متفق عليه .

رسول الله صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وفرمايل هغه رزق چې الله تعالی تاسو ته رالېږلی دئ په موږ يې هم وخورئ که د هغه څخه ستاسو سره يو څه وي ، حضرت جابر رضی اللہ عنہ وايي موږ د هغه ماڼی څخه يو څه رسول الله صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ته وليږل چې رسول الله صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هغه وخورل . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۷۸۱۸، رقم: ۴۳۶۲، ومسلم ۱۵۳۶۱۳، رقم: ۱۷-۱۹۳۵.

د لغاتو حل: الخبط: ورق الشجر (د درختي پانه)

تشریح: خبط په اصل کې د خ او ب په زور سره دی مگر د ب په جزم سره هم منقول دی چې معنی يې د درختي پاني ده چې په لرگي وهلو سره راولويږي .

په حديث کې د ذکر سوې پېښې تعلق چې د کوم اسلامي لښکر سره دی هغه د دو مړه سخت حالت سره مخامخ سوی و و چې د لاري د خوراک په وجه د لښکر د خلکو د ژوندي پاته کېدو لپاره مجبورا د درختو د پانو په څنډلو سره خورلې تر دې چې ددې په وجه د هغوی خولې او شونډان خوږ سوي وه بلکه د هغوی شونډان د اوبسانو د شونډانو مشابه سوي وه ځکه نو ددغه لښکر نوم جيش الخبط يعني پاني څنډونکی سره مشهور سو، دغه پېښه په ۶ هجري کال کې د

صلح حدیبیہ خُخہ مخکی دہ .

عنبر دیو خوشبویی نوم دی چي د هغه په باره کي په قاموس کي لیکلي دي چي دا په اصل کي د دریاب د حیوانانو گندگي ده یا دیو خاص ډول چینی خُخه تر لاسه کيږي چي د دریاب په بېخ کي وي، او یو ډول لوی ماهي ته هم عنبر ویل کيږي چي د هغه د پوست خُخه سپر جوړيږي .

تر نیمي میاشتي پوري: په ځینو روایاتو کي تر یوې میاشتي پوري دي، او په ځینو روایاتو کي دا راغلي دي چي لښکر له هغه ماهي خُخه تر اتلس ورځو پوري خوراک کوی په دغه ټولو روایتو کي داسي مطابقت پیدا کيږي چي هغه ماهي تر نیمي میاشتي پوري ټول لښکر وخورې ددې خُخه وروسته د لښکر ځینو خلکو تر اتلس ورځو پوري او ځیني خلکو تر پوره میاشت پوري وخورې .

د مچ په خوراک کي لويدل

﴿۳۹۳۷﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِهُ كَلَّهُ ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ فَإِنَّ فِي أَحَدٍ جَنَاحَيْهِ شِفَاءً وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ. رواه البخاري.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه خُخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و سلم وفرمايل: هر کله چي ستاسو په لوبني کي مچ ولويږي نو پکار ده چي مچ ته غوټه ورکړئ او بيا يې راوکارئ ځکه چي د هغه په يوه وزر کي شفا ده او په بل کي ناروغي . بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۵۱۰-، رقم: ۵۷۸۲.

تشریح: دغه ډول يو بل حديث له حضرت ابوهريره رضي الله عنه خُخه هم منقول دی چي په دوهم فصل کي به راسي، په هغه کي دا هم بيان سوی دی چي مچ د ناروغۍ وزر مخکي اچوي نو ټول مچ ته غوټه ورکول چي د هغه شفاء والا وزر هم ډوب سي او همدارنگه د هغه خوراک او څښاک له شيانو خُخه هغه مضر اثرات هم زائل سي چي د ناروغۍ د وزر په ذريعه رسيدلي دي .

په غوړو کي د مري لويدلو حکم

﴿۳۹۳۸﴾: وَعَنْ مَيْمُونَةَ أَنَّ فَارَةَ وَقَعَتْ فِي سَمْنٍ فَمَاتَتْ فَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْهَا فَقَالَ الْقُوَهَا وَمَا حَوْلَهَا وَكُلُّوهُ. رواه البخاري.

د حضرت میمونې (رض) څخه روایت دی چې یوه مږه (مورک) په غوړو کې ولويدل، د هغه په اړه د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وسول، نو رسول الله ﷺ وفرمايل مږه راوکارئ او وه یې غورځوئ دا شاوخوا غوړي ځیني ليري کړئ او پاته وخوړئ. بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۶۶۷۱۹، رقم: ۵۵۳۸.

تشریح: دا د هغه غوړو حکم دی چې یخی سوي وي او کوم غوړي چې ویلي وي په هغه صورت کې ټول مردار یې او په اتفاق د ټولو علماوو د هغه خوړل جائز نه دي همدارنگه هغه غوړي پلورل هم د اکثر و امانو په نزد جائز نه دي مگر امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ د هغه پلورل جائز ګرځولي دي.

په دې اړه د علماوو اختلاف دی چې ایا هغه غوړو څخه بله ګټه اخیستل کېدای شي که یا؟ د ځینو حضراتو په نزد له هغه څخه هېڅ ګټه اخیستل جائز نه دي مگر ځیني حضرات وايي چې هغه دي په خراغ کې وسوځل سي، په کبستيو باندې د موږلو يا دا ډول بل کار کې ګټه ور څخه اخیستل کېدای سي، دغه قول د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ دی، د امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ په دوو قولو کې یو قول چې زیات مشهور دی هغه هم دادی مگر دغه جواز په کراهت سره دی، د امام مالک او امام احمد رحمۃ الله علیهما څخه دوه روایتونه نقل سوي دي، له امام مالک رحمۃ اللہ علیہ څخه یو روایت دا هم دی چې هغه غوړي په مسجد کې سوځل جائز دي.

د مارانو دوژلو حکم

﴿۳۹۳۹﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اقْتُلُوا

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې هغه د رسول الله ﷺ څخه اوریدلي دي چې ماران وژئ

الْحَيَّاتِ وَاقْتُلُوا إِذَا الطُّفَيْتَيْنِ وَالْأَبْتَرِ فَإِنَّهُمَا يَطْبِسَانِ الْبَصَرَ وَيَسْتَسْقِطَانِ

(په خاصه توګه) هغه مار چې د هغه پر شا دوې کرښې وي او د تور رنګ وي او هغه مار چې د هغه نوم ابتر دی (یعني هغه مار چې د هغه لکۍ کوچنۍ وي) ځکه چې دا دواړه ماران بنائي زائل کوي (یعني د دوی په لیدو سره سړی رنډیږي) او حمل غورځوي،

الْحَبَلُ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ فَبَيْنَا أَنَا أَطَارِدُ حَيَّةً أَقْتُلُهَا نَادَانِي أَبُو لُبَابَةَ لَا تَقْتُلْهَا

عبد الله وايي یو وار ما دیو مار د وژلو لپاره حمله وکړه نو ابو لبابه راته آواز وکړ خبردار! دا مه

وژنه، ما ورته وویل رسول الله ﷺ د مارانو د وژلو حکم کړی دی،

فَقُلْتُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْحَيَّاتِ فَقَالَ إِنَّهُ نَهَى
بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ وَهَنَّ الْعَوَامِرُ . متفق عليه .

هغه وویل رسول الله ﷺ د حکم ورکولو څخه وروسته د هغه مارانو د وژلو څخه منع کړې ده کوم
چې په کورونو کې اوسېږي او هغه کورونه ابادونکي دي. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۴۷/۶، رقم: ۳۲۹۷، و مسلم ۱۷۵۲/۴، رقم: ۱۲۸-۲۲۳۳.

د لغاتو حل: الابتر: هي الحية القصيرة الذنب. (هغه مار چې لنډه لکۍ يې وي)

تشریح: هغوی کور ابادونکي دي: په اصل کې د عمر او عمر معنی د ابادولو ده تر اوږدې
مودې پورې د ژوندي پاته کېدو، دغه مارانو ته عوامر ځکه ویل کېږي چې د دوی عمرونه
زیات دي او په دې وجه هغوی په کور کې اوسېږي .

تور پشتي ﷺ ویلي دي: په اصل کې د عوامر اطلاق پر جناتو (پیریانو) باندې کېږي،
په دې اعتبار سره چې هغوی کور ابادونکي دي له دې څخه به مراد دا وي چې په کورو کې
زیات وختونه کوم ماران چې لېدل کېږي هغه په حقیقت کې جنات وي چې د مار صورت یې
اختیار کړی وي نو په کورو کې اوسیدونکو مارانو د وژني په اړه باید احتیاط وسي، داسې نه
وي چې یو مار ووژني او هغه په حقیقت کې جن (پیری) وي او د هغه په وژلو سره کوروالا ته
تاوان ورسوي .

طبراني رحمه الله له ابن عباس رحمه الله څخه مرفوع دا روایت نقل کړی دی چې : (اقتلوا الحية
والعقرب وان كنتم في الصلوة)، ژباړه: مار او لږم ووژئ كه څه هم تاسو د لمانځه په حالت کې
یاست . همدارنګه ابوداؤد او نسائي له حضرت ابن مسعود رحمه الله څخه او طبراني له جریر څخه
او هغه د حضرت عثمان بن ابوالعاص رحمه الله څخه مرفوع دغه روایت نقل کړی دی چې : (اقتلوا
الحيات كلهن فمن خاف ثارهن فليس مني) ژباړه: هر ډول ماران ووژئ، څوك چې د مارانو د
بدلې څخه بیرېږي او په دې وجه هغه مړ نه کړي نو هغه زموږ څخه نه دی .

مګر دغه روایتونه چې له هغو څخه د مارانو د وژنې مطلق حکم ثابتېږي په اصل کې په
کورو کې د اوسیدونکو مارانو څخه پرته پر نورو مارانو باندې محمول دی لکه څرنګه چې د
ابن عمر رحمه الله ذکر سوی روایت یا راتلونکو نورو روایاتو څخه څرګندېږي .

﴿۲۹۴۰﴾: وَعَنْ أَبِي السَّائِبِ قَالَ دَخَلْنَا عَلَى أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ فَبَيْنَا نَحْنُ

د حضرت ابو سائب رضی اللہ عنہ خخه روایت دی چي موبد ابو سعيد خدری رضی اللہ عنہ کره ورغلو موبد هغه

جُلُوسٌ اِذْ سَمِعْنَا تَحْتَ سَرِيرِهِ حَرَكَهٖ فَنَظَرْنَا فَاِذَا فِيْهِ حَيَّةٌ فَوَثَبْتُ لِاَقْتُلَهَا

په کور کي ناست وو چي د هغه تر تخت لاندي حرکت محسوس سو ، موبد چي وکتل چي مار دی

زه د هغه د وژلو لپاره سمدستي ولاړ سوم

وَأَبُو سَعِيدٍ يُصَلِّي فَأَشَارَ إِلَيَّ أَنْ اجْلِسُ فَجَلَسْتُ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَشَارَ إِلَى بَيْتِ

هغه وخت ابو سعيد رضی اللہ عنہ لمونځ کوئ هغه په اشاره سره وويل چي کښينه، کوم وخت چي هغه

لمونځ وکړ نو هغه د کورد يوې خونې په لور اشاره وکړه

فِي الدَّارِ فَقَالَ اَتَرَى هَذَا الْبَيْتَ فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ كَانَ فِيْهِ فَتًى مِّنَّا حَدِيثٌ

او وه يې ويل تا دا خونه ليدلې ده؟ ما ورته وويل: هو، حضرت ابو سعيد رضی اللہ عنہ وويل په دغه

خونه کي زما د کورنۍ يو زلمی او سيدئ چي نوی

عَهْدٍ بَعْرُسٍ قَالَ فَخَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْخَنْدَقِ

واده يې سوی وو، بيا زه او هغه زلمی د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم سره د خندق په غزا کي شریک سوو دا

فَكَانَ ذَلِكَ الْفَتَى يَسْتَأْذِنُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَنْصَافِ النَّهَارِ

زلمی په غرمه کي د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په اجازه سره کورته تلئ، يوه ورځ هغه د معمول سره سم د

فَيَرْجِعُ إِلَى أَهْلِهِ فَاسْتَأْذَنَهُ يَوْمًا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم خخه اجازه واخيستل، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ورته وفرمايل: خپل وسله د ځان سره واخله

خُذْ عَلَيْكَ سِلَاحَكَ فَإِنِّي أَخْشَى عَلَيْكَ قُرَيْظَةً فَأَخَذَ الرَّجُلُ سِلَاحَهُ ثُمَّ رَجَعَ

حکه چي ماته د بنو قريظه خخه اندېښنه ده (يعني يهود بني قريظه چي په مدينه منوره کي

اوسيدل او د مسلمانانو سره يې معاهده کړې وه) هغه زلمی وسله واخيستل او روان سو ،

فَإِذَا أَمْرَاتُهُ بَيْنَ الْبَابَيْنِ قَائِمَةً فَأَهْوَى إِلَيْهَا بِالرُّمَحِ لِيَطْعُنَهَا بِهِ وَأَصَابَتْهُ

کله چي هغه کورته ورسيدئ نو هغه وليدل چي د هغه ښځه (ناوې) د دوو تنبو په منځ کي ولاړه ده هغه د شرم او غيرت څخه متاثره سو (چي د هغه بي بي دباندې ولي ولاړه ده) د هغې په لور يې نيزه پورته کړه چي هغه په ووهي ،

غَيْرَةٌ فَقَالَتْ لَهُ اكْفُفْ عَلَيْكَ رُمُحَكَ وَادْخُلِ الْبَيْتَ حَتَّى تَنْظُرَ مَا الَّذِي

بي بي ورته وويل نيزه سنبال کړه او دومره تيزي مه کوه کورته دننه ورسه او وگوره نو درته معلومه به سي چي زه څه شي

أَخْرَجَنِي فَدَخَلَ فَإِذَا بِحَيَّةٍ عَظِيمَةٍ مُنْطَوِيَةٍ عَلَى الْفِرَاشِ فَأَهْوَى إِلَيْهَا

د کور څخه دباندې را ايستلې يم ، زلمی چي کورته داخل سو نو يو لوی ماريې وليدئ چي پر بستره باندي يې حلقه جوړه کړې ناست دئ ، زلمي پر هغه په نيزې سره حمله وکړه

بِالرُّمَحِ فَانْتَضَمَهَا بِهِ ثُمَّ خَرَجَ فَرَكَزَهُ فِي الدَّارِ فَاضْطَرَبَتْ عَلَيْهِ فَمَا يُدْرَى

او ماريې په نيزه کي وپيښئ بيا د کور څخه دباندې راووتئ او نيزه يې په غولي کي ښځه کړه ، مار پر هغه زلمي حمله وکړل او بيا دا معلومه نه سوه

أَيُّهَا كَانَ أَسْرَعَ مَوْتًا الْحَيَّةُ أَمْ الْفَتَى قَالَ فَجِئْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

چي په هغوی کي کوم يو (زلمي که مار) ژر مړه سو؟ ابو سعيد رضي الله عنه وايي موږ د رسول الله صلی الله علیه و آله په

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ وَقُلْنَا ادْعُ اللَّهَ يُحْيِيهِ لَنَا فَقَالَ اسْتَغْفِرُوا لِصَاحِبِكُمْ

خدمت کي حاضر سو تهوله پېښه مو ورته بيان کړه او رسول الله صلی الله علیه و آله ته مو خواست وکړ چي د الله جل جلاله څخه دعاء و غواړي چي دا زلمی زموږ په مخکي ژوندي کړي ، رسول الله صلی الله علیه و آله راته وفرمايل د خپل دوست لپاره بخښنه وغواړئ

ثُمَّ قَالَ إِنَّ لِهَذِهِ الْبُيُوتِ عَوَامِرُ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَحَرِّجُوا عَلَيْهَا ثَلَاثًا

بيا رسول الله صلی الله علیه و آله ورته وفرمايل ددغه کورونو لپاره ابادونکي دي (يعني مؤمن او کافر پيريان

چي دا کورونه آباد ساتي هر کله چي تاسو د هغوی څخه يو څوک ووينئ (يعني د مار په شکل کي) نو ورته ووايست چي ته په تنگي کي يې که بيا راووتلې نو موږ به دي مړ کړو د آئنده لپاره ستا اختيار دئ، درې واره دا الفاظ ورته ووايست

فَإِنْ ذَهَبَ وَالْأَفَاقُتُلُوهُ فَإِنَّهُ كَافِرٌ وَقَالَ لَهُمْ اذْهَبُوا فَأَذْفِنُوا صَاحِبَكُمْ، وَفِي

که هغه ولاړ سي نو خير کنه مړ يې کړئ ځکه چي هغه کافر دئ، رسول الله ﷺ انصارو ته وفرمايل ولاړ سي او خپل دوست بنځ کړئ او په

رَوَايَةِ قَالَ إِنَّ بِالْمَدِينَةِ جَنًّا قَدْ أَسْلَمُوا فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهُ شَيْئًا فَأَذْنُوهُ ثَلَاثَةَ

يوه روايت کي دا الفاظ دي چي نبي کریم ﷺ وفرمايل په مدينه کي د پيريانو يوه ډله ده چي مسلمانان سوي دي هر کله چي تاسو په هغوی څوک (د مار په شکل کي) ووينئ نو د درو

أَيَّامٍ فَإِنْ بَدَا لَكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فَأَقْتُلُوهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ورځو اجازه ورکړئ که د درو ورځو څخه وروسته بيا بنکاره سي نو مړ يې کړئ ځکه چي هغه شيطان دئ. مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۵۶۱۴، رقم: ۲۲۳۶-۱۴۰.

تشریح تاسو د الله ﷻ څخه دعاء غواړئ: علماوو ليکلي دي چي صحابه کرامو دا رويه نه وه چي رسول الله ﷺ ته داسي خواست وکړي، دلته ددغه خلکو دا فکر وو چي زلمی په حقيقت کي مړ سوی نه دی بلکه د زهرو په اثر بې هوشه سوی دی ځکه نو هغوی رسول الله ﷺ ته د دعاء خواست کړی وو.

مغفرت و غواړئ: په دغه ارشاد سره د رسول الله ﷺ مطلب دا وو چي دده د ژوندي کولو دعاء ولي غواړئ ځکه چي هغه پر خپل لار باندي په تللو سره د مرگ غېږي ته رسيدلی دی د هغه لپاره دعاء کول گټوره نه ده اوس خود هغه په اړه تر ټولو گټوره خبره داده چي الله تعالی ته د هغه د مغفرت او بخښني خواست وکړئ.

پر هغه تنگي اختيار کړئ: يا هغه خبردار کړئ، مطلب دادی چي کله مار ووينئ نو هغه ته ووايست چي ته راگېر سوی يې اوس مه راوځه که بيا هم راووځي نو موږ به پر تا حمله وکړو او تابه ووژنو، اوس ته پوه سه او کار دي پوه سه.

په يوه روايت کي له رسول الله ﷺ څخه دا نقل سوي دي چي د مار په لېدو سره دا ويل پکار دي: (انشدکم بالعهد الذي اخذ عليكم سليمان بن داؤد عليهما السلام لا تاذونا ولا تظهروا لنا) ژباړه: زه تاته د هغه قول قسم درکوم چي حضرت سليمان ﷺ ستا څخه اخیستی وو چي موږ ته تکلیف مه راکوه او زموږ مخته مه راځه.

هغه شیطان دی: یعني که چیري د خبر ورکولو څخه وروسته هم هغه غائب نسي نو ددې مطلب به دا وي چي هغه مسلمان جن (پیری) نه دی بلکه یا خو کافر جن دی یا په حقیقت کي ماردی یا د ابلیس له ذریات څخه دی، په دغه صورت کي هغه سمدستي وژل پکار دي، هغه ته شیطان په دې اعتبار ويل سوي دي چي د خبردارۍ څخه وروسته هم هغه غائب نسو نو هغه ځان سرکش ثابت کړی دی او دا عامه خبره ده چي څوک سرکښ سي که څه هم هغه له پیریانو څخه وي یا له انسانانو او حیوانانو څخه وي نو هغه ته شیطان ويل کیږي.

د کربوړي وژلو حکم

﴿۳۹۴۱﴾: وَعَنْ أَمْرِ شَرِيكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزَغِ وَقَالَ كَانَ يَنْفُخُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ . متفق عليه .

د ام شریک (رض) څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د وزغ (د کربوړي په ډول يو حيوان) د وژلو حکم ورکړ او وه یې فرمایيل چي دغه حيوان به د حضرت ابراهيم ﷺ اورپوکي . بخاري او مسلم **تخریج**: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۸۹۱۶، رقم: ۳۳۵۹، و مسلم ۱۷۵۷۴، رقم: ۱۴۲-۲۲۲۷.

د لغاتو حل: الوزغ: هو دویبه مؤذیه وسام ابرص.

تشریح اوریې پوه کوی: یعني دا د کربوړي خباثت بیان سوی دی چي کله نمرود، حضرت ابراهيم ﷺ په اور کي واچوی نو کربوړي به هغه اوږد تېزولو لپاره پوکي . دا خبره هم څرگنده سوې ده چي دغه حيوان ډېر زهرجن او ضرري دی که چیري د خوراک او څښاک شيانو ته دده زهرجن جراثیم ورسیري نو په هغه سره خلکو ته ډېر سخت تکلیف او تاوان رسیدلای سي .

﴿۳۹۴۲﴾: وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزَغِ وَسَمَّاهُ فُؤَيْسِقًا . رواه مسلم .

د حضرت سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ د کربوړي د وژلو حکم کړی دی او ددې نوم یې کوچني فاسق ایښی دی . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۵۸/۴، رقم: ۱۴۴-۲۲۳۸.

تشریح (فویستق) ، د فاسق تصغیر دی چې معنی یې د کوچني فاسق ده، کربوړي ته فویستق یعني کوچنی فاسق په دې اعتبار ویل سوي دي چې دی د هغه فواسق خمسه یعني پنځه بدو حیوانانو له ډول څخه دی چې د هغوی په هر حالت کې د وژلو حکم دی که څه هم هغوی د حل د حدودو څخه وتلي وي یا په حرم کې وي ، په لغت کې د فسق معنی د خروج ده او د شریعت په اصطلاح کې له فسق څخه مراد دادی چې د حق د اطاعت څخه وتل او د صحیح لاري څخه مخ اړول .

﴿۳۹۳﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَتَلَ وَزَغًا فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ كُتِبَتْ لَهُ مِائَةٌ حَسَنَةٍ وَفِي الثَّانِيَةِ دُونَ ذَلِكَ وَفِي الثَّالِثَةِ دُونَ ذَلِكَ . رواه مسلم

د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل : څوک چې کربوړی په اول گذار (وهلو) مړ کړي د هغه په حساب کې سل نیکۍ لیکل کېږي او څوک چې یې په دویم گذار مړ کړي د هغه په حساب کې تر سلو کمي او څوک چې یې په دریم گذار مړ کړي نو د هغه په حساب کې تر دې هم کمي نیکۍ لیکل کېږي . مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۵۸/۴، رقم: ۱۴۷-۲۲۴۰.

تشریح ددغه حدیث په ذریعه دې ته رغبت ورکړل سوی دی چې کربوړی ژر تر ژره وژنی .

د میري د وژلو مسئله

﴿۳۹۴﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَصَتْ نَمْلَةٌ نَبِيًّا

د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل : یو میري یو نبی وچپچۍ

مِنْ الْأَنْبِيَاءِ فَأَمَرَ بِقَرِيَةِ النَّمْلِ فَأُحْرِقَتْ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ قَرَصَتْكَ نَمْلَةٌ
أُحْرِقَتْ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ تُسَبِّحُ . متفق عليه .

هغه نبي حکم وکړ چې د مېريانو غاردې وسوځل سي ، الله ﷻ هغه نبي ته وحي راوړل چې ته خو يوه مېرې وچيچلې نو تاييې ټول قوم وسوزئ چې د الله پاکي يې بيانول . بخاري او مسلم **تخريج** : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۱۵۴۶ ، رقم : ۳۰۱۹ ، و مسلم ۱۷۵۹۱۴ ، رقم : ۱۴۸-۲۲۴۱ .

تشریح . غاريې وسوځل سو : په دې اړه ځينو علماوو ويلي دي چې ددې مطلب دادی چې نبي د هغه درختي د سوځلو حکم کړی وو چې په هغه کې د مېريانو غاروو ، هغه درخته وسوځل سوه ، ددغه پېښې په اړه روايت دی چې يو ځل هغه نبي د الله ﷻ په دربار کې عرض کړی وو چې پروردگار! ته يوه سيمه د هغه ځای د اوسېدونکو د گناهو په سبب په عذاب کې اخته کوې او هغه ټوله سيمه خرابه سي حال دا چې په هغه سيمه کې ځيني فرمانبرداره خلک هم وي نو الله ﷻ فيصله وکړه چې د هغه د عبرت لپاره يو مثال وړاندي کړي نو پر هغه نبي يې سخته گرمي مسلطه کړه تر دې چې هغه د گرمۍ څخه د خلاصون لپاره د يوې سایه داره درختي لاندې راغلی ، پر هغه خوب غلبه وکړه او هغه بېده وو ، يو مېرې هغه وچيچی نو هغه حکم يې وکړ چې ټول مېريان دي وسوځل سي ځکه چې د هغه لپاره دا اسانه نه وه چې د هغه خاص مېرې په پېژندلو سره هغه وسوځي کوم چې دی يې چيچلی وو يا دا چې ټول مېريان د هغه په نزد تکليف ورکونکي وه او د تکليف رسونکي ټول جنس وژل جائز دي .

حضرت شيخ عبدالحق محدث دهلوي رحمته الله عليه ليکلي دي چې د قرية النمل څخه مراد د مېريانو غاردی .

الله ﷻ هغه ته وحي وکړې ... الخ : يعنې دا پر هغه نبي باندي د الله ﷻ له خوا عتاب دی ، علماوو ليکلي دي چې دا پر دې محمول دی چې د هغه نبي په شريعت کې د مېريانو وژل يا سوځل جائز وه او عتاب ځکه پر وسو چې هغه تر يوه مېرې زيات وسوځل مگر واضحه دي وي چې په شريعت محمدي کې د هيڅ حيوان سوځل جائز نه دي که څه هم سپرې او نور څه وي ، او د تکليف رسونکي حيوان څخه پرته د نورو حيواناتو وژل هم جائز نه دي ، له حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه نقل سوي دي چې رسول الله ﷺ د هر حيوان د وژلو څخه منع فرمايلي ده که څه هم هغه تکليف رسونکی وي .

په مطالب المؤمنين کې له محمد ابن مسلم رحمته الله عليه څخه د مېريانو د وژلو په اړه دا نقل سوي دي که چيرې مېريانو تا ته تکليف رسولی وي نو هغه مېرې مړ کړه او که تکليف يې نه وي درکړی نو هغه مه وژنه ، فقيه ويلي دي موږ پر دې قول فتوا ورکوو چې همدارنگه د مېريانو په اوبو کې غورځول هم مکروه دي او د يوه مېرې لپاره چې تا ته يې تکليف درکړی وي د ټولو مېريانو غاردې نه سوځل کيږي او نه دي تباه کيږي .

الْفَصْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

په غوپړو کي د مېري لويديلو مسئله

﴿۳۹۳۵﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وَقَعَتْ

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: هر کله چې مېړه ولويږي

الْفَارَةُ فِي السِّنِّ فَإِنْ كَانَ جَامِدًا فَأَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَإِنْ كَانَ مَائِعًا فَلَا تَقْرُبُوهُ. رواه احمد وابوداؤد ورواه الدارمي عن ابن عباس.

په غوپړو کي نو که غوپړي يخی وي نو مېړه ځيني وکارې وي په غورځوئ او په څلورو خواوو کي لږ لږ غوپړي وکارې (او بيا يې وخورئ) او که غوپړي وي يې نو نژدې مه ورځئ (يعني مېړه استعمالوئ)، احمد، ابوداؤد او دارمي د ابن عباس څخه روايت کړی دئ.

تخريج: مسند الامام احمد ۲۳۲/۲، وابوداؤد ۱۸۱/۴، رقم: ۳۸۴۲

د سرخاب غوښه

﴿۳۹۳۶﴾: وَعَنْ سَفِينَةَ قَالَ أَكَلْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَحْمَ

حُبَارَى. رواه ابوداؤد.

د حضرت سفينه (رض) څخه روايت دئ چې ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د سرخاب (يو ډول حيوان) غوښه خوړلې ده. ابوداؤد. (سرخاب ته په فارسي کي چرزاو تغدري ويل کيږي).

تخريج: سنن ابی داؤد ۱۵۵/۴، رقم: ۳۷۹۷.

د لغاتو حل: لحم حباری: هو طائر كبير العنق رمادي اللون. (سرخاب)

تشریح: (حباري) يعني سرخاب هغه مرغه دی چې د هغه په باره کي په عربي کي مشهور دي چې هغه تر ټولو بې عقل مرغه دی ځکه د يو سړي د حماقت څرگندولو لپاره د حباري مثال ورکول کيږي، (سرخاب): د اوبو يو مرغه دی چې د هغه په اړه دا خبره مشهوره ده چې هغوی تل جوړه جوړه اوسيدې که چيري د جوړې څخه يو مړسي نو بل هم ورپسي مړ کيږي، د سرخاب وزر د هېري ښکلا په وجه په سر کي لگول کيږي او ښکاريان يې په لنگوته يا خولۍ کي لگوي.

مرداري خوړونکي حيوانات حرام دي

﴿۳۹۴﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ

الْجَلَالَةِ وَالْبَانِيهَا. رواه الترمذي وفي رواية أبي داود وقال نهي عن ركوب الجلالة

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د جلاله (مرداري خوړونکي حيوان) د غوښو خوړلو څخه او د هغه د شېدو چېښلو څخه منع فرمايلې ده. د ابوداؤد په روايت کي دي چي پر جلاله باندي د سپرلي څخه هم منع فرمايلې ده. ترمذي

تخريج: سنن الترمذي ۲۳۸۱۴، رقم: ۱۸۲۴، وابوداؤد ۱۴۸۱۴، رقم: ۳۷۸۵.

د لغاتو حل: الجلالة: هي الدابة التي تاكل العذرة، اي الاوساخ.

تشریح (جلالة) هغه حيوان ته وايي چي د هغه غوښه خوړل حلال دي مگر هغه ته د نجاست خوړلو عادت وي، په دې اړه تفصيل دادی که هغه حيوان کله نا کله نجاست خوري نو هغه ته به جلاله نه وايو او د هغه غوښه خوړل به حرام نه وي لکه چرگه، او که هغه حيوان داسي وي چي د هغه خوراک په عامه توگه نجاست او مرداري وي تر دې چي د هغه په وجه د هغه په غوښه او شېدو کي بدبويي راسي نو د هغه غوښه خوړل به حلال نه وي که څه هم هغه په تړلو يا بندي کولو سره وساتل سي او هغه ته پاک شيان ورکړل سي، تر دې چي د هغه غوښه او شيدې سمې سي نو د هغه غوښه او شيدې خېښل به صحيح وي، د امام اعظم ابو حنيفه، امام شافعي او امام احمد رحمه الله عليهم دا قول دی، مگر امام مالک رحمه الله فرمايي چي د هغه د بندي کولو او پاکو شيانو خوړلو څخه وروسته هم د هغه غوښه د مبالغې تر حده پرېول ضروري دي، په فتاوی کبري کي ليکلي دي چي تر څو پوري مخلات مرغې (چرگ) تر درو ورځو پوري او جلاله تر لسو ورځو پوري بندي نه کړل سي يا ونه تړل سي نو تر هغه وخته پوري د هغه غوښه خوړل به حلال نه وي. پر جلاله باندي د سپرليا څخه ځکه منع فرمايل سوې ده چي د هغه خوله د غوښي پېدا کېدو په وجه مرداره وي او د سپاره سړي بدن ته به ورسېږي.

د سمساري خوړل حرام دي

﴿۳۹۴﴾: وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ شُبَلٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى

عَنْ أَكْلِ لَحْمِ الضَّبِّ. رواه الترمذي.

د حضرت عبدالرحمن بن شبل رضی اللہ عنہ ثخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د سمساري د غوبنو خوړلو ثخه منع فرمایلي ده . ترمذي .

تخریج: سنن ابی داود ۱۵۵۱۴، رقم: ۳۷۹۶.

تشریح دغه حدیث د سمساري پر حرام کېدو باندي دلالت کوي لکه څرنگه د امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ مذهب دی او کیدای سي چي مخکي د سمساري غوبنه خوړل مباح وه مگر وروسته د دغه حکم د منع په ذریعه هغه اباحت منسوخ سوی وي .

د پيشي خوړل حرام دي

﴿۳۹۴۹﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ أَكْلِ الْهَرَّةِ وَاکْلِ ثَمْنِهَا. رواه ابو داؤد و الترمذي .

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ ثخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د پشي د خوړلو او د هغې د قیمت خوړلو ثخه منع فرمایلي ده . ابو داؤد او ترمذي

تخریج: سنن ابی داود ۱۶۱۱۴، رقم: ۳۸۰۷، و الترمذي ۵۷۸۱۳، رقم: ۱۲۸۰.

تشریح: د پيشي غوبنه خوړل د ټولو علماوو په اتفاق حرامه ده مگر د پيشي پلورل او د هغه بیه د خوراک او څښاک په شيانو کي مصرفول حرام نه دي بلکه مکروه دي .

د خړو، غاترو او درندگانو غوبنه حرامه ده

﴿۳۹۵۰﴾: وَعَنْهُ قَالَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ الْحُمَرَ الْإِنْسِيَّةَ وَلُحُومَ الْبِغَالِ وَكُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ. رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب .

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ ثخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د خيبر په ورځ د کورني خړونو، غاترو او هر څيرونکي درنده او په پنجو سره د ښکار کونکو مرغانو غوبنه حرامه ګرځولې ده . ترمذي ، او ترمذي ويلي دي چي دا حدیث غريب دی .

تخریج: سنن الترمذي ۶۱۱۴، رقم: ۱۴۷۸.

د لغاتو حل: الحمر الانسية: ای الحمر الاهلية (کورني خړونه)

د آس د غوښو خوړل منع دي

﴿۳۹۵۱﴾: وَعَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْخَيْلِ وَالْبُغَالِ وَالْحَمِيرِ. رواه ابوداؤد والنسائي.

د حضرت خالد بن وليد رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د آس ، غاتري او خره د غوښي خوړلو څخه منع فرمايلي ده . ابوداؤد او نسائي .

تخريج: سنن ابی داود ۱۵۱۱۴، رقم: ۳۷۹۰، والنسائي ۲۰۲۱۷، رقم: ۴۳۳۲.

تشریح: دغه حديث چي د هغه څخه د آس د غوښو خوړلو منع ثابتيږي، ضعیف دی ځکه دا د حضرت جابر رضي الله عنه د هغه حديث خلاف کيداى نسي کوم چي مخکي تېر سوی دی او له هغه څخه د آس د غوښو اباحت ثابتيږي، بیا هم د آس د غوښو د خوړلو منع د اکثر و علماوو په نزد د هغه حديث په ذریعه منسوخ گرځول سوې ده کوم چي مخکي تېر سوی دی لکه څرنگه چي د حضرت جابر رضي الله عنه د روايت په تشریح کي دغه مسئله په وضاحت سره بیان سوې ده .

د معاهد د مال حکم

﴿۳۹۵۲﴾: وَعَنْهُ قَالَ غَزَوْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ فَأَتَتْ

د حضرت خالد بن وليد رضي الله عنه څخه روايت دئ چې د خيبر په ورځ ما د نبي کریم صلى الله عليه وسلم په ملگرتيا کي اليهود فشکوا ان الناس قد أسرعوا إلى خضائرهم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم جهاد وکړ، يهوديان د رسول الله صلى الله عليه وسلم په خدمت کي حاضر سول او دا شکايت يې وکړ چي خلکو د هغوی د خرماوو په لور تلوار وکړ (يعني خرماوي يې وشکولې) رسول الله صلى الله عليه وسلم مسلمانانو ته

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَّا لَا تَحِلُّ أَمْوَالُ الْمُعَاهِدِينَ إِلَّا بِحَقِّهَا. رواه ابوداؤد.

و فرمايل: خبردار! د هغه خلکو مال حلال نه دئ د چا سره چي معاهده سوې ده مگر په حق سره . ابوداؤد. يعني که ذمي وي جزيه حق ده او که مستامن وي نو په سوداگري سره يې د مال اخستل روا دي . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۱۶۱۱۴، رقم: ۳۸۰۶.

تشریح: معاهد: هغه سړي ته وايي چي له هغه سره قول او اقرار سوی وي، که هغه معاهد

ذمي وي نو هغه حق چي د هغه له مال سره متعلق دی جزیه دی او که هغه معاهد مستامن وي او د هغه سره د تجارت مال وي نو د هغه مال سره چي کوم حق متعلق دی هغه پر هغه باندي جاري کېدونکی عشر دی .

ماهی، ملخ، اینه او توری

﴿۳۹۵۳﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجَلْتُ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ الْمَيْتَتَانِ الْحُوتُ وَالْجَرَادُ وَالدَّمَانِ الْكَبِدُ وَالطِّحَالُ . رواه احمد وابن ماجه والدارقطني .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : موږ ته دوه مړه بېله حلالولو او دوې ويني حلالې کړل سوي دي مړه خو ماهيان او ملخان دي او دوې ويني اينه او توری دی . احمد ، ابن ماجه او دارقطني .

تخریج: مسند الامام احمد ۹۷/۲، وابن ماجه ۱۱۰۱/۲، ۱۱۰۲، رقم: ۳۳۱۴، والدارقطني ۲۷۱/۴، رقم: ۲۵

پروچه پاته ماهيان

﴿۳۹۵۴﴾: وَعَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

حضرت ابو زبير رضي الله عنه د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَلْقَاهُ الْبَحْرُ أَوْ جَزَرَ عَنْهُ فَكُلُّهُ وَمَا مَاتَ فِيهِ وَطَفَا فَلَا

کوم شی چي درياب وغورځوئ يعنې ماهی ، يا اوبه وچي سوې يا اوبه په بل لوري ولاړې (او ماهيان پاته سول) نو هغه ماهيان خورئ او کوم ماهيان چي په اوبو کي مړه سي او د اوبو پر سر

تاکلوه . رواه ابوداؤد وابن ماجه و قال محي السنة الاكثرون على انه

موقوف على جابر .

راسي هغه مه خورئ، ابوداؤد، ابن ماجه، امام محي السنة ويلي دي چي د اکثرو محدثينو په نزد دا پر حضرت جابر رضي الله عنه موقوف دی .

تخریج: سنن ابی داود ۱۶۵۱۴، رقم: ۳۸۱۵، وابن ماجه ۱۰۸۱۲، رقم: ۳۲۴۸.

تشریح دغه حدیث د امام اعظم ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ د هغه مذهب دلیل دی چي هغه ماهیچي په اوبو کي په مړ کېدو سره را پورته سي، حرام دی، د صحابه کرامو له یو ډلي څخه همدارنگه نقل سوي دي مگر د امام مالک او امام شافعي رحمۃ الله عليهما په نزد داسي ماهي په خوړلو کي څه پرواه نسته ځکه چي رسول الله ﷺ مطلق (احل لكم الميتان) يعني ستاسو لپاره دوه مړه سوي شيان حلال دي، فرمایلي دي نو ميتۀ بحر يعني د اوبو مړ سوۍ شی (ماهی) به مطلق حلال وي که څه هم هغه د اوبو څخه د راوتلو وروسته مړ سوۍ وي یا په اوبو کي په مړ کېدو سره را پورته سوۍ وي، حنفيه علماء وايي چي د بحر ميتۀ څخه مراد هغه ماهی دی چي درياب دباندې راغورځولی وي او د هغه وجه مړ سوۍ وي نه هغه ماهی چي بېله یو آفت په اوبو کي خپله مړ سوۍ وي.

د ملخ حکم

﴿۳۹۵۵﴾: وَعَنْ سَلْمَانَ قَالَ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْجَرَادِ فَقَالَ أَكْثَرُ جُنُودِ اللَّهِ لَا أَكْلُهُ وَلَا أَحَرِّمُهُ. رواه ابو داود وقال محي السنة ضعيف

د حضرت سلمان رضي الله عنه څخه روايت دی چي د نبي کریم ﷺ څخه د ملخانو په اړه پوښتنه وسول، رسول الله ﷺ وفرمايل ملخان اکثر د الله ﷻ لښکر دي نه يې زه خورم (ځکه چي زما زړه يې نه غواړي) او نه يې زه حرام گرځوم. ابو داود، محي السنة ويلي دي چي دا حدیث ضعيف دی.

تخریج: سنن ابی داود ۱۶۵۱۴، رقم: ۳۸۱۳.

تشریح ملخان د الله ﷻ لښکر په دې وجه دي چي کله پر یو ډلي یا قوم باندي الله ﷻ عذاب راوړي نو هغوی ته په ډلو ډلو ملخان ورلیږي چي د هغه قوم فصلونه او درختي و خوري چي په هغه سره وچ کالي رامنځته سي، په تېرو زمانو کي داسي ډېر ځله سوي دي چي کله د یو ځای فصلونه او باغونه د عذاب په وجه ملخانو نیست او نابود کړي دي او په دې وجه هلته وچ کالي راغلې ده نو یوه انسان بل انسان خوړل پیل کړل همدارنگه دهغه ځای ټول اوسیدونکي برباد سول، کوم چي د ملخانو مسئله ده نو د هغه خوړل د اکثر و احادیثو په سبب حلال دي د څلورو امامانو همدغه مذهب دی چي ملخ خوړل حلال دی که څه هم خپله مړ سوۍ وي یا ذبح کړل سوۍ وي یا د ښکار په ذریعه مړ سوۍ وي او ښکار هم که مسلمان کړی وي یا مجوسي، او که څه هم

د هغه څخه څه پرې سوي وي يا نه .

چرگ ته بد مه وياست

﴿۳۹۵۶﴾: وَعَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ سَبِّ الدِّيكِ وَقَالَ إِنَّهُ يُؤْذِنُ لِلصَّلَاةِ . رواه في شرح السنة

د حضرت زيد بن خالد رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم چرگ ته د بد ويلو څخه منع فرمايلي ده او دا يې فرمايلي دي چې چرگ د لمانځه لپاره اذان کوي . شرح السنة .

تخريج: البغوي في شرح السنة ۱۹۹/۱۲، رقم: ۳۲۷۰.

تشریح: د لمانځه څخه د تهجد لمونځ مراد دی ، په حديث شريف کي راغلي دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به د تهجد لپاره هغه وخت را پورته کېدی کله چې به چرگ اذان وکړ او دا هم کيدای سي چې د فجر لمونځ مراد وي په دغه صورت کي به دا مطلب وي چې هغه د خپل اذان په ذريعه خبر ورکوي چې د سهار د لمانځه وخت نژدې سوی دي او بيا دوهم وارد هغه اذان د خبرداري لپاره وي ، له دغه حديث څخه څرگنده سوه چې کله په حيوان کي هم ښه خصلتونه وي نو هغه ته د بد ويلو څخه منع سوي ده نو بيا يو مؤمن ته د بد ويونکي به څه پای وي .

﴿۳۹۵۷﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسُبُّوا الدِّيكَ فَإِنَّهُ يُوقِظُ لِلصَّلَاةِ . رواه ابوداؤد .

د حضرت زيد بن خالد رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : چرگ ته بد مه وياست ځکه چې هغه د لمانځه لپاره وينبول کوي . ابوداؤد

تخريج: سنن ابی داود ۳۳۱/۵، رقم: ۵۱۰۱.

په کور کي بايد د مار سره څرنگه چلن وسي

﴿۳۹۵۸﴾: وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ قَالَ أَبُو لَيْلَى قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

د حضرت عبدالرحمن بن ابو ليلی رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ظَهَرَتِ الْحَيَّةُ فِي الْمَسْكَنِ فَقُولُوا لَهَا إِنَّا نَسْأَلُكَ

په کور کي چي کله مار راو وځي هغه ته دا وواياست چي موبړ ستا څخه د حضرت نوح عليه

بِعَهْدِ نُوحٍ وَبِعَهْدِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ أَنْ لَا تُؤْذِنَا فَإِنْ عَادَتْ فَأَقْتُلُوهَا. رواه

الترمذي و ابوداؤد .

السلام او حضرت سليمان بن داؤد عليه السلام د عهد په ذريعه دا غواړو چي ته موبړ ته تكليف مه رسوه كه د دې څخه وروسته هغه بيا وليدل سو نو مړ يې كړئ. ترمذي او ابوداؤد .

تخريج: سنن الترمذي ۶۴۱۴-۶۵، رقم: ۱۴۸۵، و ابوداؤد ۴۱۵۷۵، رقم: ۵۲۶۰.

تشریح: حضرت نوح عليه السلام هغه وخت د مار څخه قول اخيستی وو کله چي يې په خپل کبتي کي حيوانان داخلول .

د مار د انتقام څخه بيرونکي باندي وعيد

﴿۳۹۵۹﴾: وَعَنْ عِكْرَمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَفَعَ الْحَدِيثَ أَنَّهُ كَانَ يَأْمُرُ بِقَتْلِ الْحَيَّاتِ وَقَالَ مَنْ تَرَ كَهَنَ خَشِيَّةَ ثَائِرٍ فَلَيْسَ مِنَّا. رواه في شرح السنة.

حضرت عكرمة رضي الله عنه د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت كوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم به د مارانو د وژلو حكم كوي او فرمايل يې چي څوك مار د دې اندېښنې څخه مړ نه كړي چي دويم مار به د هغه څخه بدل واخلي نو هغه زموږ څخه نه دي. شرح السنة

تخريج: شرح السنة ۱۹۵۱۱۲، رقم: ۳۲۶۵.

تشریح: د بدلې د بيړي مطلب دادی چي هغه د دغه بيړي څخه مار مړ نه كړي چي د هغه جوړه زما څخه انتقام وانخلي، كله داسي هم كيږي چي يو سړی يو مار ووژني او بيا د هغه جوړه هغه سړی وچيچي او بدله يې واخلي، وژلی مار كه چيري نړوي نو د هغه ښځه انتقام اخيستو ته راځي او كه وژل سوی مار ښځه وي نو د هغه نر مار د بدلې اخيستلو لپاره راځي، د جاهليت په زمانه کي د عربو په نزد دغه بيړه د يوې عقيدې حد ته رسيدلې وه، هغوی به ويل چي مار بايد هيڅکله ونه وژل سي که چيري هغه ووژل سي نو د هغه جوړه به خپل انتقام اخلي، نبي کریم صلى الله عليه وسلم د داسي عقيدې څخه منعه وفرمايل .

﴿۳۹۶۰﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا سَأَلْنَا هُمْ مِنْذُ حَارِبْنَاهُمْ وَمَنْ تَرَكَ شَيْئًا مِنْهُمْ خِيفَةً فَلَيْسَ مِنَّا. رواه ابو داود.

د حضرت ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل: د کوم وخت څخه چې موږ د مارانو سره جگړه پيل کړې ده د هغه وخت څخه موږ (هيڅکله) د هغوی سره صلح نه ده کړې څوک چې مار ددې بيرې څخه پرېږدي او مړيې نه کړي چې هغه به بدله ځيني واخلي نو هغه زموږ څخه نه دئ. ابو داود

تخريج: سنن ابی داود ۴۰۹۵، رقم: ۵۲۴۸.

تشریح: په يو بل روايت کي د (منذ حاربناهم) پر ځای (منذ عاديهاهم) الفاظ نقل سوي دي يعني کله چې زموږ او مارانو په مينځ کي جگړه او دښمني رامنځته سوه، په هر حال مراد دادی چې د انسان او مار په مينځ کي دښمني او جگړه يو طبعي شی دی چې هر يو دوهم ته تاوان رسوي که انسان مار وويني نو خامخا د هغه د وژلو هڅه کوي او که مار انسان وويني نو د هغه د چيچلو څخه پرته نه پاته کيږي بلکه ځينو علماوو دا ويلي دي چې ددغه جنگ او دښمنۍ څخه مراد هغه دښمني ده چې د آدم د اولادې د تخليق څخه مخکي د حضرت آدم ﷺ او مار په مينځ کي قائمه سوې ده لکه څرنگه چې په يوه روايت کي بيان سوي دي چې کله ابليس لعين د حضرت آدم ﷺ د دوکې کولو لپاره په جنت کي داخلېدل وغوښتل نو هغه د جنت چوکېدار منع کړ، دغه مار وو چې د ابليس مرسته يې وکړه هغه ابليس په خپله خوله کي په اخيستلو سره جنت ته ورسوی او بيا ابليس لعين حضرت آدم ﷺ او حواء لپاره د خپل مکر او فريب جال اچولو سره هغوی په وسوسه کي اخته کړل او هغوی دواړو د جنت د هغه درختي څخه خوراک وکړی چې هغه ته د ورتلو څخه منع سوی وه او آخر هغه دواړه له جنت څخه را وايستل سول، او الله ﷻ، حضرت آدم ﷺ او حواء عليها السلام، ابليس او مار ته په مخاطب کولو سره وفرمايل: (اهبطوا بعضکم لبعض عدو)، ويل کيږي چې مخکي د مار شکل او صورت ډېر ښکلی او ښائسته وو خو هغه ددغه سخت جرم په عذاب کي چې هغه د ابليس آله کار جوړ سوی د هغه صورت مسخ کړل سو نو مار ددې مستحق دی چې له هغه سره عداوت او نفرت د همېشه لپاره وکړل سي. څرگنده دي وي چې په: (ما سالماهم منذ حاربناهم) کي د مارانو لپاره د ذوي العقول ضمير ځکه استعمال سوی دی چې هغوی ته د صلح نسبت سوی دی چې د ذوي العقول له کارو

خنه دی لکه څرنگه چي په دغه آیت کریمه کي (والشمس والقمر رایتهم لی ساجدین) یعنی لمر او سپوږمۍ لپاره د ذوی العقول ضمیر استعمال سوی دی ، کله نو د قاعدې په اعتبار د هغوی لپاره د غیر ذوی العقول ضمیر استعمالولو سره دا ویل پکار وه چي : (ما سالماهم منذ حاربناهم) .

﴿۳۹۲۱﴾: وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ كُلَّهُنَّ فَمَنْ خَافَ ثَأْرَهُنَّ فَلَيْسَ مِنِّي . رواه ابوداؤد والنسائي .

د حضرت ابن مسعود رضی الله عنه خنخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل : ټول ماران وژنئ (یعني هر ډول ماران) څوک چي ددې د بدلې خنخه بیرېزي هغه زما خنخه نه دی . ابوداؤد او نسائي .

تخریج : سنن ابی داود ۴۰۹۵ ، رقم : ۵۲۴۹ ، والنسائي ۵۱۱۶ ، رقم : ۳۱۹۳ .

تشریح : د دغه حدیث د ظاهري مفهوم خنخه دا ثابتېزي چي د هر ډول مارانو وژل پکار دي مگر حقیقت دادی چي د دغه عمومي حکم خنخه عوامر يعني په کورو کي اوسیدونکي ماران استثناء دي ، یا دا ویل کیږي چي د قتل خنخه مراد دادی چي د خبردار کولو خنخه وروسته یې وژنئ ، لکه څرنگه چي مخکي د حضرت ابوسائب رضی الله عنه په حدیث کي بیان سوی دی .

﴿۳۹۲۲﴾: وَعَنِ الْعَبَّاسِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّا نُرِيدُ أَنْ

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه خنخه روایت دی چي ما وویل : اې د الله رسول له ! زموږ اراده ده چي د

نَكْنَسَ زَمْزَمَ وَإِنَّ فِيهَا مِنْ هَذِهِ الْجَنَانِ يَعْنِي الْحَيَّاتِ الصَّغَارَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِهنَّ . رواه ابوداؤد .

زمزم څاه پاک کړو په هغه کي پیریان یعنی کوچني ماران دي ، رسول الله صلی الله علیه و آله د هغو د وژلو حکم وکړ . ابوداؤد .

تخریج : سنن ابی داود ۴۱۰۵ ، رقم : ۵۲۵۱ .

تشریح : له دغه حدیث خنخه څرگندېزي چي رسول الله صلی الله علیه و آله د هر ډول کوچنیو مارانو د وژلو حکم کړی دی مگر مخته چي کوم حدیث راځي له هغه خنخه دا ثابتېزي چي رسول الله صلی الله علیه و آله په هغه کي د یو ډول مارانو وژلو خنخه منع فرمایلي ده د هغه وجه داده چي په دغه وخت کي د زمزم د څاه د

پاکولو لپاره دهغه ټولو مارانو د وژلو څخه پرته پاکوالی ممکن نه وو حال دا چي په نورو صورتو کي په هغوی کي د ځينو مارانو استثناء ممکن ده.

سپين کوچني ماران مه وژئ

﴿۳۹۶۳﴾: وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ كُلَّهَا إِلَّا الْجَانَّ الْأَبْيَضَ الَّذِي كَأَنَّهُ قَضِيبُ فِضَّةٍ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: ټول ماران وژئ مگر هغه نري سپين چي د سپينو زرو د لښتۍ په ډول معلومېږي هغه مه وژئ. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۴۱۵۷۵، رقم: ۵۲۶۱.

تشریح: د دغه مارد وژني څخه ځکه منع فرمايل سوې ده چي هغه تاوان نه رسوي.

کله چي په لوبښي کي مچ ولوېږي نو هغه ته غوټه ورکړئ او راوه یې کارئ

﴿۳۹۶۴﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وَقَعَ

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: هر کله چي د چا (د خوراک

الذُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَاْمَقْلُوهُ فَإِنَّ فِي أَحَدٍ جَنَاحَيْهِ دَاءٌ وَفِي الْآخِرِ شِفَاءٌ وَإِنَّهُ يَتَّقِي بِجَنَاحِهِ الَّذِي فِيهِ الدَّاءُ فَلْيَغْسِئْهُ كُلُّهُ. رواه ابوداؤد.

او چېښاک) په لوبښي کي مچ ولوېږي نو هغه ته دي غوټه ورکړي ځکه چي د دغه په يوه وزر کي ناروغي ده او په دويم کي شفا، مچ هغه وزر په لوبښي کي مخکي اچوي په کوم کي چي ناروغي ده له دې کبله هغه بايد په لوبښي کي غوټه سي. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۱۸۲۷۴، رقم: ۳۸۴۴.

د لغاتو حل: اَمَقْلُوهُ: ای اغمسوه في الطعام (غوټه یې کړئ)

﴿۳۹۶۵﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا

د حضرت ابو سعيد خدري رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: هر کله چي د چا په

وَقَعَ الذُّبَابُ فِي الطَّعَامِ فَأَمَقْلُوهُ فَإِنَّ فِي أَحَدِ جَنَاحَيْهِ سَسًا وَفِي الْآخَرِ شِفَاءً وَإِنَّهُ يُقَدِّمُ السَّمَ وَيُؤَخِّرُ الشِّفَاءَ. رواه في شرح السنة.

خوراک کي مچ ولويڙي نو هغه ته دي غوته ورکړي ځکه چي د هغه په يوه وزر کي زهر دي او په دويم کي شفاء، او مچ زهر والا وزر مخکي اچوي بيا شفاء والا. شرح السنة.

تخريج: البغوي في شرح السنة ۱۱/۲۶۱، رقم: ۲۸۱۵.

د څلورو حيوانانو وژل منع دي

﴿۳۹۲۶﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ النَّمْلَةُ وَالنَّحْلَةُ وَالْهُدُودُ وَالصُّرَدُ. رواه ابوداؤد.

حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د څلورو ډولو حيوانانو د وژلو څخه منع فرمايلې ده: (۱) مېږي (۲) د شاتو مچ موچي (۳) ملا چرگک (هد هډ) (۴) اولاهو (يو ډول مرغۍ ده چي توره يا توربخونه وي). ابوداؤد. وژل يې ځکه منع دي چي چوغکي خوري نو په دې خاطر غوښه يې حرامه ده نو چي غوښه يې حرامه سوه نو بې گټي وژل يې منع دي.

تخريج: سنن ابی داود ۵/۴۱۸، رقم: ۵۲۶۷، والدارمي ۱۲/۱۲۱، رقم: ۱۹۹۹.

د لغاتو حل: الصرد: طائر ضخم الراس والمنقار له ريش عظيم نصفه ابيض ونصفه اسود. (يو ډول مرغۍ)

تشریح: د مېږيانو د وژني څخه د منع مراد دادی چي هغه دي تر هغه وخته پوري نه وژل کيږي ترڅو چي څوک ونه چيچي، که يې وچيچي نو بيا يې وژل جائز دي، ځيني حضرات وايي د کوم مېږي د وژني څخه چي منع فرمايل سوې ده د هغه څخه هغه غټ مېږيان مراد دي چي د هغه پښې اوږدې اوږدې وي او د هغه وژل ځکه منع دي چي د هغه په چيچلو سره تاوان نه رسيږي. د غسلو موچي وژل ځکه منع دي چي له هغه څخه انسان ته ډېري گټي رسيږي په دې توگه چي غسل او موم د هغه په ذريعه ترلاسه کيږي.

هډ هډ (ملا چرگک) يو مرغۍ دی، صرد هم يو مرغۍ ته وايي چي لوی سر، لويه موبنوکه او لوی لوی وزرو والادي چي نيم تورو وي او نيم سپين وي، ځيني حضرات وايي چي هغه ښکاري مرغۍ دي چي د مرغانو ښکار کوي ددغه دواړو مرغانو له وژلو څخه ځکه منع سوې ده چي د

هغه خوړل حرام دي او کوم حيوانان او مرغان چي نه خوړل کيږي د هغو وژل منع ګرځول سوي دي او ځيني حضرات وايي چي په هد هد کي بدبويي وي ځکه هغه د جلالة په حکم کي راځي ، عربو د هد هد او سرد آوازونه بدفاله ګڼل په دې وجه هم رسول الله ﷺ د دوی د وژلو څخه منع وفرمايل چي د خلکو زړونه د هغوی د بدوالي د عقيدې څخه راووځي .

الفصل الثالث (دریم فصل)

حلال او حرام د الله ﷻ کار دی

﴿۳۹۶﴾: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَأْكُلُونَ أَشْيَاءَ وَيَتْرُكُونَ

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چي د جاهلیت په زمانه کي خلکو ځيني شيان خوړل او

أَشْيَاءَ تَقْدُرُ أَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ تَعَالَى نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنْزَلَ كِتَابَهُ وَأَحَلَّ

ځيني يې نه خوړل ، بيا الله تعالی خپل نبي راوليږي او خپل کتاب يې نازل کړ او خپل حلال شيان

حَلَالَهُ وَحَرَّمَ حَرَامَهُ فَمَا أَحَلَّ فَهُوَ حَلَالٌ وَمَا حَرَّمَ فَهُوَ حَرَامٌ وَمَا سَكَتَ

يې حلال او حرام شيان يې حرام ګرځولي دي ، اوس کوم شيان چي الله تعالی حلال کړي دي هغه

حلال دي او کوم شيان چي الله تعالی حرام کړي دي هغه حرام دي ، او په کوم شي کي چي يې سکوت (چپتيا) اختيار کړې ده هغه معاف دي ،

عَنْهُ فَهُوَ عَفْوٌ وَتَلَا { قُلْ لَا أَجِدُ فِيهَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا

أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً } الْآيَةِ . رواه ابوداؤد .

بيا يې دا آيت تلاوت کړ (قل لا اجد ...) اي محمد ﷺ ! خلکو ته ووايه کوم شی چي د وحی په

ذريعه ما ته رالېږل سوی دی زه په هغه کي هيڅ شی پر خوړونکي حرام بيا نه ترلاسه کوم مګر

چي هغه مردار وي . ابوداؤد .

تخريج : سنن ابی داؤد ۱۵۷/۴ ، رقم : ۳۸۰۰ .

تشریح : د (حلاله) په لفظ کي مصدر استعمال سوی دی چي د مفعول قائم مقام دی ، معنی

يې داده چي الله تعالی د خپل نبي رالېږل او د خپل کتاب د نزول په ذريعه يې هغه شی ظاهر او

واضح کړ کوم چي حلال سوی دی .

حضرت ابن عباس رضی الله عنه چي کوم آیت تلاوت کړ هغه آیت دغه دی :

(قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ

لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلًا لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ) سورة الانعام : ۱۴۵ .

ژباړه : اې محمد ! (ﷺ) دوی ته ووايه چي کوم احکام د وحی په ذریعه ماته راغلي دي په هغه کي زه څه حرام خوراک نه وینم د خوړونکي لپاره چي هغه وخوري مگر دا چي هغه مردار (مړ سوی) وي ، يا بهېدونکې وينه وي يا د خنزیر غوښه وي ځکه چي هغه بالکل ناپاک دي يا کوم حيوان چي د شرک ذریعه وي چي د غیر الله په نامه سره اېښودل سوی وي .

دغه آیت کریمه حضرت ابن عباس رضی الله عنه د هغه خلکو په رد کي ووايه چي هغوی محض د خپل خواهش په وجه د یو شی د حلالوالي او حراموالي فیصله کول ، چي کوم شي ته به یې شوق کېدی هغه به یې حلال گڼی او خوړی به یې او له کوم شي څخه چي به یې بد کېدل هغه به یې حرام گڼی ، نو حضرت ابن عباس رضی الله عنه پر هغه خلکو باندي د دغه آیت کریمه په ذریعه دا واضحه کړل چي حلال هغه شیان دي کوم چي الله تعالی او د هغه رسول ﷺ حلال گرځولي دي او حرام هغه شیان دي چي الله تعالی او د هغه رسول ﷺ حرام گرځولي دي نه دا چي د حراموالي او حلالوالي تعلق د نفس د خواهش سره دی .

د حیوانانو او غوښو په اړه چي د کومو شیانو د حرام کېدو حکم په کتاب الله کي بیان سوی دی هغه هم هغه دی کوم چي په دغه آیت کي ذکر سوي دي ددې څخه پرته د نورو شیانو حرمت له سنت نبوي ﷺ څخه ثابت سوي دي او هغه زیات دي ځکه ابن عباس رضی الله عنه د هغه په اړه نقل سوي حدیثونه بیان نه کړل محض د دغه آیت کریمه پر تلاوت یې اکتفاء وکړل .

د خره د غوښي ممانعت

﴿۳۹۲۸﴾: وَعَنْ زَاهِرٍ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ إِنِّي لَأَوْقِدُ تَحْتَ الْقِدْرِ بِلُحُومِ الْحُمُرِ إِذْ

د حضرت زاهر اسلمي رضی الله عنه څخه روایت دی چي ما د خره غوښه په خپل کټو کي پخول چي د

نَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَاكُمْ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ . رواه البخاري .

رسول الله ﷺ اعلان کونکي دا اعلان وکړ چي رسول الله ﷺ د خړو د غوښو خوړلو څخه منع فرمايلي ده . بخاري .

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۵۱۱۷، رقم: ۴۱۷۳.

د پيريانو ډولونه

﴿۳۹۶۹﴾: وَعَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ يَرْفَعُهُ الْجِنُّ ثَلَاثَةَ أَصْنَافٍ صِنْفٌ لَهُمْ أَجْنَحَةٌ يَطِيرُونَ فِي الْهَوَاءِ وَصِنْفٌ حَيَّاتٌ وَكِلَابٌ وَصِنْفٌ يَحْلُونَ وَيَطْعَنُونَ . رواه في شرح السنة .

د حضرت ابو ثعلبه خشنې رضي الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله ﷺ فرمايلي دي : د پيريانو درې ډوله دي يو خو هغه دي چي د هغوى وزران وي او هغوى الوحي دويم ډول ماران دي او سپيان دي او دريم ډول هغه دي چي په كورو كي ديره كيږي هم او كوچ هم كوي . شرح السنة .

تخریج: البغوي في شرح السنة ۱۹۵۱۲، رقم: ۳۲۶۴.

=====

بَابُ الْعَقِيقَةِ (د عقيقي بيان)

عقيقه د عَقّ څخه مشتق دى ، د عَق معنى په لغت كي د څپرلو ده او په اصطلاح كي عقيقه هغه وېښتانو ته وايي چي د پيدا سوي ماشوم په سر كي وي ، دغه وېښتانو ته عقيقه ځكه ويل كيږي چي هغه وېښتان په اوومه ورځ خريل كيږي او په دغه مناسبت سره عقيقه هغه پسه ته هم وايي چي د ماشوم د سر خريلو پر وخت ذبح كيږي .

د عقيقي شرعي حيثيت : د عقيقېد شرعي حيثيت په اړه اختلافي قولونه دي ، ائمه ثلاثه يعني امام احمد ، امام مالك او امام شافعي رحمه الله عليهم په نزد عقيقه سنت ده او د اكثر و حديثو څخه هم سنت كېدل ثابتيږي ، د امام احمد رحمه الله عنه څخه يو روايت دا هم دى چي عقيقه واجب ده ، د امام اعظم ابو حنيفه رحمه الله عنه په اړه ويل كيږي چي د هغه په نزد عقيقه سنت نه ده بلكه مستحب ده چي له سنتو څخه ثابته ده ، مشهور حنفي امام احمد رحمه الله عنه په خپل كتاب مؤطا كي

دا ليکلي دي چي موږ ته دا خبره را رسېدلې ده چي عقيقه په اصل کي د جاهليت د زمانې يو رسم وو چي د اسلام په پېل کي رواج نه وو بيا قربانۍ د هر هغه ذبح وچوب منسوخ کړ چي د قربانۍ څخه مخکي رواج وو، او د رمضان روږو د هر هغه روږو وچوب منسوخ کړ چي تردې مخکي رواج وو، د جنابت غسل د هر هغه غسل وچوب منسوخ کړ چي تردې مخکي رواج وو، زکوة د هري هغه صدقې وچوب منسوخ کړ چي تردې مخکي رواج وو.

د عقيقې احکام : کوم احکام او شرطونه چي د قربانۍ په اړه نقل سوي او معتبر دي هغه احکام او شرطونه د عقيقې په اړه هم منقول او معتبر دي.

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د عقيقې کولو حکم

﴿٣٩٤٠﴾: عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ مَعَ الْغُلَامِ عَقِيقَةً فَأَهْرِيقُوا عَنْهُ دَمًا وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى. رواه البخاري.

د حضرت سلمان بن عامر ضبي رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د رسول الله ﷺ څخه دا واوريدل چي د هلك د پيدا کېدو سره عقيقه کول سنت ده د هغه د لوري خون (ذبح) ورکړئ او د هغه څخه ضرر من شی ليري کړئ. بخاري.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ٥٩٠/١٩، رقم: ٥٤٧١.

تحنيک

﴿٣٩٤١﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُؤْتِي بِالصَّبْيَانِ فَيُبْرِكُ عَلَيْهِمْ وَيُحَنِّكُهُمْ. رواه مسلم.

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ ته به د دعاء لپاره کوچنی راوستل سو، رسول الله ﷺ به د هغه لپاره د برکت دعاء کول او د هغه د تالو سره به يې ټول سوې خرما موبنلول. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ٢٣٧١، رقم: ١٠١-٢٨٦.

تشریح: (تحنیک) دې ته وايي چي خرما يا بل خوړشي په ژوولو سره د ماشوم پر تالو وموړل سي، تحنیک يو سنت عمل دی او غوره داده چي تحنیک کونکی يو ښک او صالح سړی وي.

﴿۳۹۷﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهَا حَمَلَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ بِمَكَّةَ

د حضرت اسماء بنت ابي بکر (رض) څخه روايت دی چي په مکه کي عبد الله بن زبير د هغې په

قَالَتْ فَوَلَدْتُ بِقُبَاءٍ ثُمَّ أَتَيْتُ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُهُ

نس سو بيا هغه په قبا کي پيدا سو، زه د رسول الله ﷺ په خدمت کي حاضره سوم او هغه مي د

فِي حَجْرِهِ ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ فَمَضَغَهَا ثُمَّ تَفَلَ فِي فِيهِ ثُمَّ حَنَّكَهُ بِالتَّمْرِ ثُمَّ دَعَا
وَبَرَكَ عَلَيْهِ وَكَانَ أَوَّلَ مَوْلُودٍ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ . متفق عليه .

رسول الله ﷺ په غيږ مبارکه کي کښېښودئ، رسول الله ﷺ خرما راوغوښتل هغه يې په خپلو غاښونو مبارک پسته کړل بيا يې د خپل خولې مبارکي ناري د عبد الله په خوله کي واچولې او د خرما لعاب يې د هغه د تالو سره وموښلول بيا يې هغه لپاره دعاء وکړه او (بارک الله عليك) يې ورته وويل، عبد الله لومړی کوچنی وو چي د اسلام په عهد کي پيدا سوئ دی. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۴۸۱۷، رقم: ۳۹۰۹، و مسلم ۱۶۹۱۱۳، رقم: ۲۶-۲۱۴۶.

تشریح: قباء د مدينې منورې څخه جنوب لويديځ ته تقريبا پر يونيم ميل فاصله باندي يوه سيمه ده، له مکې څخه مدينې منورې د هجرت په سفر کي د رسول الله ﷺ دغه آخري پړاو وو چي رسول الله ﷺ مدينې ته له داخلېدو څخه مخکي تم سوئ وو او درې يا څلور ورځي قيام يې کړی وو، چيري چي رسول الله ﷺ قيام کړی وو هلته د يو مسجد بنياد کښېښودل سو چي هغه ته مسجد قباء وايي، قباء که څه هم له مدينې څخه وتلی دی مگر تعلق يې يو ډول دی په هغه ځای کي ډېره شنګيا او د مختلفو ګلانو او ميوو باغونه دي، په قباء کي د اريس په نامه يو څاه دی دلته رسول الله ﷺ څو صحابه کرامو ته د جنت زيری ورکړی وو او په هغه ځای کي د حضرت عثمان رضي الله عنه د خلافت په زمانه کي د رسول الله ﷺ هغه ګوتمی لوېدلې وه چي په هغه سره به رسول الله ﷺ او د هغه څخه وروسته خلفاء راشدينو مهر لګوی، د دغه څاه اوبه ډېرې تروې وې، ويل کيږي چي رسول الله ﷺ خپل ناري مبارکي په دغه څاه کي واچولې نو د هغه اوبه خوږې

سوې مگر اوس دغه شاه وچ سوې دی .

عبداللہ ابن زبیر رضی اللہ عنہ لومړی کس وو ... الخ: مطلب دادی چي د هجرت څخه وروسته په مهاجرینو کي تر ټولو وړاندي ماشوم چي پیدا سو هغه عبداللہ بن زبیر رضی اللہ عنہ وو، د مهاجرینو قید ځکه لگول سوې دی چي د هجرت څخه وروسته د حضرت عبداللہ بن زبیر رضی اللہ عنہ د زېږېدنې څخه مخکي هم په مدینه کي د مسلمانانو تر ټولو لومړی پیدا کېدونکي ماشوم نعمان ابن بشیر انصاري رضی اللہ عنہ وو .

الفصل الثانی (دوهم فصل)

د عقیقې د حیوانانو شمېر

﴿۳۹۷﴾: عَنْ أَمْرِ كُرْزٍ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَقْرُوا

د حضرت ام کرز (رض) څخه روایت دی چي ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه اوریدلي دي چي مرغان د

الطَّيْرِ عَلَى مَكَانَتِهَا قَالَتْ وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ وَعَنِ الْجَارِيَةِ

هغوی په ځالو کي په کراره پرېږدی (یعني د هغوی ځالي مه خرابوئ) او د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه مي دا اوریدلي دي چي د هلك په عقیقه کي دوه پسونه او د انجلۍ په عقیقه کي یو پسه او د

شَاةٌ لَا يَضُرُّكُمْ أَذْكَرَانَا كُنَّ أَمْ إِنْثَا . رواه ابوداؤد والترمذي والنسائي من

قوله يقول عن الغلام الى آخره وقال الترمذي هذا حديث صحيح .

دوی په نر او بنځي کي څه تاوان نه رسيږي يعني د نر او بنځي حيوان تخصیص نسته. ابوداؤد او ترمذي، او د نسائي په روایت کي د يقول عن الغلام څخه تر آخري پوري دی. او ترمذي ويلي دي چي دا حديث صحيح دی.

تخریج: سنن ابی داود ۲۵۷/۳، رقم: ۲۸۳۵، والترمذي ۸۲/۴، رقم: ۱۵۱۶، والنسائي ۱۶۵/۷، رقم: ۴۲۱۷.

تشریح: (مکنات) د میم په زور او د کاف په زېر او زور دواړو سره ویل کیږي، د مشکوة په یوه نسخه کي د کاف په پېش سره هم نقل سوې دی او معنی یې د مکان ده .

د دغه ارشاد (مرغان د هغوی په ځالو کي پرېږدی) مطلب دادی چي دغه مرغان د هغوی په

خالو کي پرېږدئ او په هواء کوي يې مه، ځيني حضرات وايي چي ممکنات په اصل کي د مکنه جمع ده او معنی يې د سمساري د هگيو ده، مگر دلته دغه لفظ مطلق د هگيو په معنی کي استعمال سوی دی، په دغه صورت کي به د ارشاد مطلب دا وي که چيري مرغان پر هگيو ناست وي نو هغوی ته د الوتلو تکليف مه ورکوي، يا د دغه ارشاد تعلق د تطير او بد فالي اخيستلو څخه منع ده لکه څرنگه چي په عربو کي دا قاعده وه چي کله به يو چا د يو کار کولو قصد کوي يا د سفر کولو اراده به يې کول نو د مرغانو ځالي ته به ورتلی او هغه به يې په هواء کولې، که چيري هغه مرغې به راسته خوا ته ولاړی نو مبارک به يې گڼی او د ښک فال په اخيستنې سره به يې هغه کار کوي يا به په سفر تلی، او که چيري هغه مرغې به چپه خوا ته ولاړی نو د هغه کار او سفر څخه به منع کېدی، دې ته تطير وايي، رسول الله ﷺ له دې څخه منع وفرمايل چي مرغې چيري وي هم هلته يې پرېږدئ او هغه مه په هواء کوي او مه په هغه سره بد فالي کوي.

د عقيقي اهميت

﴿۳۹۷۲﴾: وَعَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حضرت حسن د سمرة (رض) څخه روايت کوي چي رسول الله ﷺ وفرمايل :

الْغَلَامُ مُرْتَهَنٌ بِعَقِيقَتِهِ تُذْبَحُ يَوْمَ السَّابِعِ وَيُسْتَى وَيُحْلَقُ رَأْسُهُ . رواه

هلک د عقيقي په بدله کي گرو دئ، په اوومه ورځ دي پسه ذبح کړي عقيقه دي وکړي د هغه نوم دي کښېږدي او د هغه سر دي وڅريي.

احمد والترمذي و ابوداؤد والنسائي لکن في روايتهما رهينة بدل مرتهن و

في رواية لاحد و ابي داؤد يديمي مكان ويسى وقال ابوداؤد يسي اصح .

احمد، ترمذي او ابوداؤد او نسائي دواړو په روايت کي د مرتهن پر ځای د رهينة لفظ دئ او د احمد او ابوداؤد په روايت کي د يسمی پر ځای و يدعی دئ. ابوداؤد ويلي دي چي يسمی زيات صحيح دئ.

تخريج: مسند الامام احمد ۵ \ ۱۲، والترمذي ۴ \ ۸۵، رقم: ۱۵۲۲. و ابوداؤد ۳ \ ۲۶۰، رقم: ۲۸۳۸، والنسائي ۱۶۶ \ ۱۷، رقم: ۴۲۲۰.

تشریح: څرگنده ده چي ماشوم مکلف نه وي که د هغه عقيقه ونه کړل سي نو د هغه د ماخوذ

کېدو سوال هم نه پيدا کيږي په دغه صورت کي دا سوال پيدا کيږي چي بيا د عقيقتي په عوض کي د ماشوم د گرو کېدو څه مطلب دی، امام احمد رحمته الله عليه ددغه ارشاد مطلب دا بيان کړی دی چي د کوم ماشوم عقيقه ونسي او هغه په کم عمرۍ کي مړ سي نو هغه د خپل مور او پلار د شفاعت څخه منع کيږي تر څو چي مور او پلار د هغه عقيقه ونه کړي او هغه به د هغوی په حق کي د شفاعت کولو اهل نه وي، ځينو حضراتو دا معنی بيان کړې ده چي تر څو پوري مور او پلار د کوچني عقيقه ونه کړي نو هغه د سلامتی، آفاتو او غوره روزني څخه منع کيږي او بيا چي د هغه کوم خراب نتائج رامنځته کيږي نو په حقيقت کي د مور او پلار د مؤاخذې سبب وي چي عقيقه هغوی پرې ايښې ده او ځيني حضرات وايي چي د گرو کېدو څخه مراد دادی چي هغه ماشوم د خپلو وېښتانو په چټلۍ او تکليف کي اخته وي، لکه څرنگه چي په يو حديث کي راغلي دي (فاميطوا عنه الاذى) يعني ماشوم د تکليف څخه وساتئ، يعني د هغه وېښتان، وينه وغيره پاک کړئ کله چي د ماشوم عقيقه وسي نو د هغه د سرو وېښتان وغيره په پاکېدو سره هغه ته د تکليف څخه خلاصون تر لاسه سي.

(يدحي) د ياء په پېښ، د دال په زور او دميم مفتوحه په شد سره دی، او د تدميه څخه مشتق دی چي معنی يې په وينه لړلو ده او په يوه روايت کي (ويسمی) يعني د هغه نوم يې کښېښود پر ځای د يدمی دی مگر څرنگه چي ابوداؤد ويلي دي زيات صحيح دادی چي په دغه ځای کي بايد ويسمی سي مگر قتاده رحمته الله عليه د يدمی شرح دا کړې ده چي کله د عقيقه څاروی ذبح کړل سي نو د هغه لږ وېښتان دي واخلي او د هغه د غاړي مخته دي کښېښودل سي چي هغه وېښتان په وينه ولړل سي کوم چي د ذبح کولو په وخت کي د هغه د غاړي د رگونو څخه راوځي او بيا په وينه لړل سوي وېښتان دي د هغه ماشوم پر جامه باندي داسي کښېښودل سي چي وينه د هغه پر جامې د ليکي په صورت کي وبهيري او ددې وروسته دي د ماشوم د سر په پرېولو سره هغه وخريل سي، د سفر السعادت مصنف ليکلي دي چي دغه تدميه دي نه ورکول کيږي ځکه چي په روايت کي د يدمی لفظ د راوي له خوا تحريف دی چي د رسول الله ﷺ د ارشاد سره هيڅ تعلق نه لري او نه له رسول الله ﷺ څخه تدميه ثابته ده، رسول الله ﷺ د امام حسن او امام حسين رضي الله عنهما عقيقه وکړه مگر دغه عمل (تدميه) يې ونه کړه او دا يې هم ليکلي دي چي دغه عمل په اصل کي د جاهليت د زمانې يو رواج وو چي منسوخ کړل سو لکه څرنگه چي ددغه باب په دريم فصل کي له راتلونکي حديث څخه څرگند يږي.

علماوو ليکلي دي چي د ابوداؤد په روايت کي د يدمی نقل کېدل د حديث د راوي همام

وهم دی او قتاده رضی اللہ عنہ ددغه لفظ په تشریح کي چي څه لیکلي دي هغه منسوخ دي ، خطابي رحمۃ اللہ علیہ ویلي دي: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د ماشوم د بدن څخه د اذیت او مرداری لیري کولو حکم وفرمایه نو د هغه سر په وینه سره په لړلو سره د نجس کولو حکم څرنگه کېدای سي بیا هم ځینو علماوو د ماشوم د سر په وینه سره لړلو پر ځای په خلوق او زعفران په ډول خوشبویي سره لړل نقل کړي دي

د حضرت حسن رضی اللہ عنہ عقیقه

﴿۳۹۷۵﴾: وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ عَقَّ

حضرت محمد بن علي بن حسين رضی اللہ عنہ د حضرت علي رضی اللہ عنہ څخه روایت کوي چي

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْحَسَنِ بِشَاةٍ وَقَالَ يَا فَاطِمَةُ اخْلُقِي

رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د حسن رضی اللہ عنہ عقیقه په یوه پسه سره وکړه او وه یې فرمایل ای فاطمه! دده سر

رَأْسُهُ وَتَصَدَّقِي بِزَنَةِ شَعْرِهِ فَضَّةً فَوَزَنَاهُ فَكَانَ وَزْنُهُ دِرْهَمًا أَوْ بَعْضُ دِرْهَمٍ .

وخریه او د ورښتانو په وزن سپین زر صدقه کړه ، موږ ورښتانه وزن کړل نو هغه یو درهم یا تر درهم کم وه .

رواه الترمذي وقال هذا حديث حسن غريب و اسناده ليس بمتصل لان

محمد بن علي بن حسين يدرك على بن ابي طالب .

ترمذي ویلي دي دا حدیث حسن غریب دی . ددې حدیث اسناد مسلسل او متصل نه دي ځکه

چي محمد بن علي بن حسين حضرت علي ابن طالب نه وولیدلی

تخریج: سنن الترمذي ۸۴۱۴، رقم: ۱۵۱۹.

تشریح: له دغه حدیث څخه څرگنده سوه چي د هلک په عقیقه کي یو پسه هم ذبح کېدای سي ،

ابوداؤد هم د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه دا روایت نقل کړی دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د حضرت

حسن او حضرت حسین رضي الله عنهما له خوا په عقیقه کي یو پسه ذبح کړ ، دغه حدیث مخته

را روان دی مگر نسائي د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه د دوو پسو روایت نقل کړی دی او

حضرت بریده رضی اللہ عنہ مطلق نقل کړي دي چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د حضرت حسن او حضرت حسین رضي

الله عنهما له خوا عقیقه وکړل .

د سفر السعادت مصنف لیکلي دي: که څه هم د یوه پسه روایت هم صحیح دی مگر زیات

ملا علي قاري رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ اللہ علیہ دا ليکلي دي چي کيدای سي د هلک په اړه د استحباب کم از کم درجه يو پسه وي او کمال د استحباب دوه پسونه وي ، په کوم حديث کي چي د يوه پسه ذکر دی د هغه په باره کي دا کيدای سي چي دغه حديث پر کمي درجې باندي د اکتفاء کولو د جواز ظاهرولو لپاره وي يا دا چي دغه حديث په اصل کي پر دې دلالت کوي چي دا لازمه او ضروري نه ده چي د هلک په عقيقه کي دي چي دوه پسوه يا دوې مېړي ذبح کېږي هغه دي په اوومه ورځ ذبح سي نو کيدای سي چي رسول الله ﷺ د حسن او حسين رضي الله عنهما له خوا يو يو پسه د هغوی د زېږېدنې په ورځ ذبح کړی وي او دوهم پسه يې په اوومه ورځ ذبح کړی وي چي ددغه تاويل او وضاحت په صورت کي ددغه ټولو روايتو په مينځ کي مطابقت پيدا سي او هيڅ سوال پاته نسي ، يا دا ويل کيږي چي رسول الله ﷺ د يوه پسه په ذريعه عقيقه کړې وي او بيا يې حضرت علي او بي بي فاطمې رضي الله عنهما ته حکم کړی وي چي دوهم پسه هغوی ذبح کړي .

دهغه سر و خريه : دغه حکم يا خو حقيقتا وو چي اي فاطمې عليها السلام ! ته په خپل لاس سره دهغه سر و خريه، يا دا مطلب وو چي بل چا ته حکم وکړه چي دده سر و خريي، دغه امر يعني د رسول الله صلي الله عليه و آله له خوا د سر خريلو حکم د استحباب په توگه دی همدارنگه د وينستانو د وزن کولو حکم هم د استحباب په توگه دی .

د حسنینو عقیقه

﴿۳۹۷۶﴾: وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَّ عَنْ

الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ كَبْشًا كَبْشًا. رواه ابوداؤد و عند النسائي كبشين كبشين

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د حضرت حسن او حضرت حسين رضي الله عنهما عقیقه په يوه يوه پسه سره وکړه. ابوداؤد، او نسائي د دوو دوو پسونو روايت کړی دی

تخريج: سنن ابی داود ۲۶۱۱۳، رقم: ۲۸۴۱، والنسائي ۱۶۶۱۷، رقم: ۴۲۱۹.

د عقوق معنا

﴿۳۹۷۷﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ سَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ

عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ رضي الله عنه د خپل پلار څخه او هغه د خپل پلار څخه روايت کوي چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه د عقیقې د مسئلې په اړه وپوښتل سوه،

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْعَقِيقَةِ فَقَالَ لَا يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْعُقُوقَ

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: الله تعالى عقوق نه خوښوي (د عاق معناه نافرمانی کونکی) مطلب

وَكَأَنَّهُ كَرِهَ الْإِسْمَ وَقَالَ مَنْ وَلِدَ لَهُ وَلَدٌ فَأَحَبَّ أَنْ يَنْسُكَ عَنْهُ فَلْيَنْسُكَ

عَنْ الْغُلَامِ شَاتَانِ وَعَنْ الْجَارِيَةِ شَاةً. رواه ابوداؤد والنسائي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم د عقوق لفظ بد گڼی بیا رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل د چا چې کوچنی پیداسي نو غوره داده چې د هغه د لوري ذبح وکړي يعني د هلک د لوري دوه پسونه او د انجلې د لوري یو پسه. ابوداؤد او نسائي

تخريج: سنن ابی داود ۲۶۲۱۳، رقم: ۲۸۴۲، والنسائي ۱۶۲۱۷، رقم: ۴۲۱۲.

تشریح: الله جل جلاله عقوق نه خوښوي: ددې مطلب دادی چې کوم څوک دا غواړي چې د هغه زوی لوی عمر ته په رسېدو سره د مور او پلار په حق کې عاق نه وي يعني د مور او پلار نافرمانی کونکی نه وي نو هغوی باید د هغه په وړکتوب کې د عقیقې څاروی ذبح کړي ځکه

چي د مور او پلار عقوق يعني د مور او پلار د خپل ماشوم عقيقي نه ذبح کولو سره يو ډول نافرمانی کوي ، او دا په اصل کي د هلک د عقوق يعني د نافرمانۍ کېدو سبب کېږي او الله ﷻ عقوق په هيڅ حالت کي نه خوښوي ، په دغه اعتبار سره د حديث الفاظ (من ولد له) يعني د چا چي زوی پيدا سي ... الخ ، د تمهيد په توگه دي .

يعني رسول الله ﷺ دغه فعل د عقيقي په لفظ سره موسوم کول خوښ نه کړل ، د روايت دغه الفاظ دراوي دي ، رسول الله ﷺ عقيقه د عقيقه په لفظ سره خوښ نه کړل چي دا گمان ونسي چي عقيقه د عقوق څخه مشتق ده چي د هغه معنی د مور او پلار څخه سرکښي او د هغوی نافرمانی کول دي ، او رسول الله ﷺ دا خوښ کړل چي هغه دي په غوره نامه لکه ذبيحه يا نسيکه سره ونومول سي (نهایه) ، مگر تورپشتي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه ويلي دي چي د رسول الله ﷺ له خوا ددې خبري نسبت چي رسول الله ﷺ عقيقه ويل ناخوښ کړل غير موزون دي حال دا چي رسول الله ﷺ په خپل څومره ارشاداتو کي د عقيقي لفظ استعمال کړی دی که چيري د رسول الله ﷺ په نزد دغه لفظ ناخوښ وای نو د هغه ذکر به يې نه فرمايلای مگر په دې اړه که چيري دا وويل سي نو زياته غوره به وي چي دا احتمال دی چي پوښتنه کونکي دا گمان کړی وي چي په ماده اشتقاق کي د عقيقي او عقوق مشترک کېدل ددې خبري متقاضي دی چي د حکم په اعتبار د عقيقي زيات ارزښت نه وي مگر رسول الله ﷺ د خپل جواب په ذريعه دا څرگنده کړه چي امر واقعي ددې خلاف دی ، شيخ عبدالحق محدث دهلوي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه د نهایه د ذکر سوي وضاحت له نقل کولو څخه وروسته ليکلي دي چي کوم حديثونه د رسول الله ﷺ څخه د عقيقي په لفظ سره ذکر کول منقول دي نو هغه له دغه څخه کراهت څخه مخکي دي .

د کوچني په غوږ کي اذان سنت دی

﴿۳۹۷۸﴾: وَعَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُذِّنَ فِي

د حضرت ابو رافع رَضِيَ اللهُ عَنْهُ څخه روايت دی چي ما وليدل کله چي حسن بن علي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ د بي بي فاطمې رضي الله عنها څخه وزېږېدی

أُذِّنَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ بِالصَّلَاةِ . رواه الترمذي و ابو داود وقال الترمذي هذا حديث حسن صحيح .

نو رسول الله ﷺ د لمانځه په ډول د هغه په غوږ کي اذان وکړ . ترمذي او ابو داود . ترمذي ويلي

دي دا حديث حسن صحيح دئ

تخريج: سنن الترمذي ۸۲۴، رقم: ۱۵۱۴، وابوداود ۳۳۳۵، رقم: ۵۱۰۵.

تشریح له دغه حديث څخه څرگنده سوه چي د ماشوم د زېږېدنې څخه وروسته د هغه په غوږ کي اذان کول سنت دي، مسند ابو لیلی په موصلي کي له حضرت حسين عليه السلام څخه په مرفوع طريقه نقل کړي دي چي د چا ماشوم پيدا سي او د هغه په راسته غوږ کي اذان وکړي او په چپه غوږ کي يې اقامت وکړي نو هغه ته به د ام الصبيان څخه تاوان نه رسيږي او د امام نووي په کتاب الروضه کي ليکلي دي چي د ماشوم په غوږ کي دغه الفاظ ويل هم مستحب دي: (اني اعيزها بك و ذريتها من الشيطان الرجيم).

الفصل الثالث (دریم فصل)

د عقیقې ورځ

﴿۳۹۷۹﴾: عَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا وَلَدَ لِأَحَدِنَا غُلَامٌ ذَبَحَ شَاةً

د حضرت بريدۀ رضي الله عنه څخه روايت دئ چي د جاهليت په ورځو کي کله چي به په موږ کي د يو چا کوچنی پيدا سو نو يو پسه به يې ذبح کوي

وَلَطَخَ رَأْسَهُ بِدَمِهَا فَلَمَّا جَاءَ اللَّهُ بِالْإِسْلَامِ كُنَّا نَذْبَحُ شَاةً يَوْمَ السَّابِعِ

او د هغه په وينه به يې د کوچني سر لړی، بيا چي اسلام راغلی نو موږ په اوومه ورځ پسه ذبح کوي

وَنَحْلِقُ رَأْسَهُ وَنُلَطِّغُهُ بِزَعْفَرَانٍ. رواه ابوداؤد وزاد رزين ونُسَبِيهِ.

د کوچنی سر به مو خړوي او سر به مو په ميده زعفران ورلړی. ابوداؤد، رزين په خپل روايت کي دا الفاظ زيات کړي دي او موږ به د هغه نوم ايښودی.

تخريج: سنن ابی داود ۲۶۳۸۳، رقم: ۲۸۴۳.

تشریح څرگنده دي وي چي د اکثرو احاديثو په وجه د ماشوم عقیقه د هغه د زېږېدنې په اوومه ورځ بايد وسي، حضرت امام شافعي او امام احمد رحمه الله عليهما فرمايي که چيري په اوومه ورځ عقیقه کول ممکن نه وي نو بيا په څوارلسمه ورځ دي وکړل سي او که چيري په څوارلسمه ورځ هم ممکن نه وي نو په يوويشتمه ورځ او که په يوويشتمه ورځ هم ممکن نه وي نو بيا په اته ويشتمه ورځ، بيا په پنځه دېرشمه ورځ علی هذا القياس.

په يوه روايت کي نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ خپله عقيقه د نبوت څخه وروسته کړې ده ځکه چي رسول الله ﷺ ته دا علم نه وو چي د زېږېدنې په ورځ د رسول الله ﷺ عقيقه سوې وه که يا، مگر دغه روايت اسناد ضعيف دي، دوهم د معنی په توگه هم دغه روايت د ليري والي څخه خالي نه دی.

د امام مالک رحمه الله په نزد د عقيقې د هډوکي ماتول صحيح نه دي بلکه د غوښو په را ايستلو سره دي هډوکي دي ښخ کړل سي، د امام شافعي رحمه الله په نزد د هډوکي ماتول صحيح دي او د شوافع په کتابو کي ليکلي دي که چيري د عقيقې غوښه په پخولو سره صدقه کړل سي نو غوره ده او که د حلاوت يعني د هلک د ښه اخلاقو او کردار لپاره د عقيقې غوښه په يو خواږه شي کي پنځه کړل سي او صدقه کړل سي نو زياته غوره ده.

=====

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کِتَابُ الْأَطْعِمَةِ

(د خوراکونو بیان)

په کتاب الاطعمة کي چي کوم بابونه راځي او په هغو کي چي کوم حديثونه نقل کيږي له هغو څخه دا څرگنديږي چي رسول الله ﷺ کوم شيان خوړلي دي او کوم شيان يې خوړلي نه دي، او د خوراک او څښاک کوم کوم ادبونه او قواعد دي هغه به هم له دغه حديثو څخه څرگند سي.

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د خوراک درې ادبونه

﴿۳۹۸۰﴾: عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

د حضرت عمر بن ابی سلمه رضی الله عنه څخه روایت دی چي زه کوچنی وم او د رسول الله ﷺ په روزنه

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَتْ يَدَيَّ تَطِيْشُ فِي الصَّحْفَةِ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِّ اللَّهَ وَكُلْ بِيَمِينِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ . متفق عليه

کي وم زما لاس به په کاسه کي آخوا ديخوا کيدئ ، رسول الله ﷺ (يوه ورځ) ما ته وفرمايل بسم الله وايه، په راسته لاس سره خوره او د خپل مخ څخه خوراک کوه. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۲۱۹، رقم: ۵۳۷۶، رقم: ۱۰۸-۲۰۲۲.

د لغاتو حل: تطيش: ای تدور (راڅرخي)

تشریح: په دغه حديث کي د خوراک درې بنيادي ادبونه توجیه سوي ده تر ټولو لومړی ادب خو دادی چي د خوراک پیل باید په بسم الله سره وسي ، دوهم ادب دادی چي په راسته لاس باید خوراک وسي او دریم ادب دادی چي د خوراک په لوبښي کي د خپل مخ څخه باید خوراک وکړل سي ، د جمهورو علماوو رجحان دې خواته دی او په دغه حديث کي د ذکر سوو درېو شيانو چي کوم حکم سوی دی هغه د استحباب په توگه دي همدارنگه په بل روایت کي د خوراک څخه وروسته د الله جل و علا د حمد او شکر چي کوم حکم ورکړل سوی دی هغه هم د استحباب په توگه دی

مگر ڄيئي حضرات وايي چي په راسته لاس د خوړلو حکم د وجوب په توگه دی، د جمهورو علماوو په نزد دا مسئلہ ده که چيري پر يوه دسترخوان باندي ډېر کسان د خوراک لپاره کښيني نو ټول خلک دي بسم الله ووايي حال دا چي د ځينو علماوو په نزد چي په هغوی کي امام شافعي رحمہ اللہ هم شامل دی، دا وايي چي محض د يوه سري بسم الله ويل د ټولو لپاره کافي دي، د اوبو يا دواء څښلو پر وخت هم د بسم الله ويلو هغه حکم دی کوم چي د خوراک په پيل کي د بسم الله ويلو حکم دی.

په بسم الله سره د خوراک پيل کولو اهميت

﴿۳۹۸۱﴾: وَعَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَسْتَحِلُّ الطَّعَامَ أَنْ لَا يُذْكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ. رواه مسلم

د حضرت حذيفة رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل: که پر خوراک باندي د الله نوم وانه خيستل نو شيطان د ځان لپاره هغه خوراک حلال گڼي. مسلم
تخريج: صحيح مسلم ۱۵۹۷/۳. رقم: ۱۰۲-۲۰۱۷.

تشریح: حلال گڼي: مطلب دادی چي شيطان د هغه پر خوړلو باندي قادر کيږي يعني د خوړونکي سره خوراک کوي، دا مطلب په هغه صورت کي دی کله چي حديث د هغه پر ظاهري معنی محمول کړل سي او ځينو حضراتو دا تاويل کړی دی چي کوم خوراک په بسم الله ويلو سره ونه خوړل سي هغه داسي دی لکه شيطان چي خوړلی وي يا دا مراد دی چي هغه خوراک د الله جل جلاله په نزد د ناخوښۍ په ځاي کي مصرف کول دي.

﴿۳۹۸۲﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل: هر کله چي څوک خپل په کور

بیته فذکر الله عند دُخوله وعند طَعَامِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ لَا مَبِيتَ لَكُمْ وَلَا

کي داخل سي او په کور کي په قدم اېښودلو سره الله جل جلاله ياد کړي او د خوراک پر وخت هم نو په داسي کولو سره شيطان خپلو ملگرو ته وايي څي په دې کور کي نه خوتم ځای سته او نه

عشاء وإذا دخل فلم يذكر الله عند دُخوله قَالَ الشَّيْطَانُ أَذْرَكْتُمُ الْمَبِيتَ

خوراک، او څوک چې داسي په کور کي داخل سي چې الله جل جلاله ياد نه کړي نو شيطان وايي تم
ځای خو مو تر لاسه کړ

وَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ أَدْرَكْتُمُ الْبَيْتَ وَالْعِشَاءَ. رواه مسلم

او کله چې د خوراک په وخت کي د الله جل جلاله نوم واخلې نو شيطان وايي تم ځای او خوراک دواړه
تر لاسه سول. مسلم

تخريج: صحيح مسلم: ۱۵۹۸۱۳، رقم: ۱۰۳-۲۰۱۸.

په راسته لاس خوراک

﴿۳۹۸۳﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ. رواه مسلم.

د حضرت ابن عمر رضی الله عنهما څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: هر کله چې په تاسو کې یو
کس خوراک کوي نو په راسته لاس دي خوراک کوي او هر کله چې چېنېل کوي نو په راسته لاس
دي چېنېل کوي. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم: ۱۵۹۸۱۳، رقم: ۱۰۳-۲۰۱۸.

تشریح په دغه حدیث کې چې کوم حکم ورکړل سوی دی هغه په څرگنده د وجوب لپاره دی
لکه څرنگه چې د ځینو علماوو مذهب دی، ددې تائید د صحیح مسلم د هغه روایت څخه هم
کیږي چې مسلم ابن اکوع رضی الله عنه بیان کړی دی چې رسول الله ﷺ یو سړی په چپه لاس خوراک
کولو سره ولېدی نو هغه ته یې وفرمایل: په راسته لاس خوراک کوه، هغه سړي وویل زه په
راسته لاس د خوړلو توان نه لرم، د راوي بیان دی چې د هغه سړي راسته لاس صحیح وو هغه
محض د تکبر په وجه دغه الفاظ ویلي وه، رسول الله ﷺ هغه ته وفرمایل: الله جل جلاله دي وکړي
چې تا ته په راسته لاس د خوړلو توان په برخه نسي، نو ددې څخه وروسته هغه سړي هیڅکله
خپل راسته لاس خولې ته پورته نه کړای سو، همدارنگه طبراني دغه روایت نقل کړی دی چې
رسول الله ﷺ یوه ورځ سلبيه اسلامیه په چپه لاس خوراک کولو سره ولیدی نو د هغه لپاره یې
بڼېرا وکړه چې د هغه نتیجه دا سوه چې هغه په طاعون کې اخته کېدو سره مړ سو، د جمهورو
علماوو په نزد په راسته لاس د خوړلو حکم د وجوب په توګه نه دی بلکه د استحباب په توګه دی

هغوی دغه روایتونه پر زجر او توبیخ او پر شرعي مصالحو باندې محمول کړې دی .

په چپه لاس د خوراک ممانعت

﴿۳۹۸۲﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَأْكُلَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِشِمَالِهِ وَلَا يَشْرَبَنَّ بِهَا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِهَا .

رواه مسلم .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنهما څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و فرمایل : هیڅوک دي په چپه لاس سره یو شی نه خوري او نه چپېني ځکه چې شیطان په چپه لاس سره خوري او چپېني . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم: ۱۵۹۸۳، رقم: ۱۰۶-۲۰۲۰.

تشریح: تور پشتي رحمته الله علیه په چپه لاس سره د خوړلو او څېښلو دا مطلب بیان کړی دی چې کوم کسان د شیطان تر اثر لاندې او د هغوی تابعدار وي هغه دغه خلک په چپه لاس خوړلو او څېښلو باندې اماده کوي ، طيبي رحمته الله علیه ویلي دي چې دغه حدیث پر خپل ظاهري معنی باندې محمول دی یعنې شیطان په چپه لاس سره خوراک او څېښاک کوي .

حسن ابن سفیان رحمته الله علیه په خپل مسند کې د حضرت ابوهریره رضي الله عنه څخه په حسن سند دا روایت نقل کړی دی چې کله په تاسو کې یو څوک خوراک کوي نو هغه باید په راسته لاس سره خوراک وکړي او په راسته لاس څېښاک وکړي او که یو چاته یو شی ورکوي یا له یو چا څخه یو شی اخلي نو په راسته لاس دي یې اخلي او په راسته دي یې ورکوي ځکه چې شیطان په چپه لاس سره خوراک او څېښاک کوي او په چپه لاس ورکول او اخیستل کوي .

په درو ګوتو خوراک سنت دی

﴿۳۹۸۵﴾: وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ بِثَلَاثَةِ أَصَابِعٍ وَيَلْعَقُ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يَمْسَحَهَا . رواه مسلم .

د حضرت کعب بن مالک رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و فرمایل به په درو ګوتو سره خوراک کوي (یعنې ټټي ګوتي سره ، د شهادت په ګوته سره او په منځنۍ ګوته سره) او د لاس وچولو یا پریولو څخه تر مخه به یې لاس څټي . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم: ۱۶۰۵۱۳، رقم: ۱۳۱-۲۰۳۲.

تشریح: نووي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه ويلى دي: په درو گوتو خوراک کول سنت دي، نو ددغه درو گوتو سره باید خلورمه او پنځمه گوته یو خای نه کړل سي که څه هم د خلورمي او پنځمي گوتي یو خای کول د ضرورت په وجه صحیح دي، د لاس خټلو څخه مراد دادی چي په کومو گوتو یې خوراک کړی وي هغه باید وختي، لومړی به یې د مینځ گوته خټل بیا له هغه سره نژدې گوته او بیا به یې بټه گوته خټل.

طبراني رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه د عامر بن ربیعہ څخه داسي نقل کړي دي چي رسول الله ﷺ به په درو گوتو سره خوراک کوی او د هغوی د مرستي لپاره به یې خلورمه گوته هم یو خای کول، په یوه مرسل حدیث کي داسي بیان سوی دی چي رسول الله ﷺ په پنځو گوتو سره خوراک کوی، دغه روایت یا خو پر نري شي خوړلو باندي محمول دي او یا دا چي رسول الله ﷺ د بیان جواز لپاره کله کله داسي کول مگر په زیاتو وختونو کي یې په درو گوتو سره خوراک کوی.

په ځینو روایتو کي د (یمسحها) څخه وروسته د (بشی) لفظ هم نقل سوی دی او دغه الفاظ هم نقل سوي دي (ثم یغسلها) يعني اوس به یې خټل او بیا به یې پرېول.

﴿۳۹۸۶﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِلَعْقِ الْأَصَابِعِ وَالصَّحْفَةِ وَقَالَ إِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ فِي أَيِّهِ الْبَرَكَةُ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه څخه روایت دی چي نبي کریم ﷺ د گوتو او کاسې خټلو حکم وکړ او وه یې فرمایل تاسو نه پوهیږئ چي په کومي گوتي یا گولي کي برکت دی. مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۰۶۱۳، رقم: ۱۳۳-۲۰۳۳.

تشریح: په (والصحفة) کي د واو حرف د مطلق جمع لپاره دی نو تر هر څه وړاندي دي لوبني وغيره پاک کړل سي او بیا دي گوتي وختي، لفظ د (ایة) په تاء تانیث سره نقل سوی دی ځکه نو ژباړه یې په گوتو یا گولي سره سوې ده مگر په ځینو نسخو کي دغه لفظ په ه يعني د مذکر په ضمیر سره نقل سوی دی په دغه صورت کي به معنی دا وي چي تاسو ته څرگنده نه ده چي په کوم خوراک کي برکت دی (ایا په هغه خوراک کي چي خوړلی دی یا په هغه خوراک کي چي وختل سي)، ددې تائید د راتلونکي حدیث ددغه الفاظو څخه هم کیږي چي (فانه لا یدري في اي طعام تكون البركة)، له دې څخه څرگنده سوه چي په اصل کي سنت گوتي خټل دي او هغه شی

پاکول دي چي په څو ټو سره لږ ځي دي نه دا چي محض څو ټي د مبالغې لپاره په خوله کي داخلول.

﴿۳۹۸﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعَقَهَا. متفق عليه.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايل: هر کله چي څوک ډوډى خوري نو د لاسونو وچولو يا پريولو څخه ترمنځه دي يې وختي يا په بل چا دي يې وختي، بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۷۷۱۹، رقم: ۵۴۵۶، و مسلم ۱۶۰۵۱۳، رقم: ۱۲۹-۲۰۳۱.

تشریح: په بل چا يې و نه ختي: ددې مطلب دادى که چيري څو ټي په خپله نه ختي نو په هغه چا دي يې وختي چي له هغه څخه کراحت نه محسوسوي لکه بنځه، ماشوم، مينځه، خادم، غلام او داسي نور، ځکه هغوى ته د خپل طبعي تعلق او ميني په وجه نه يوازې دا چي هغه ته څه کراحت نه محسوس کيږي بلکه يو ډول لذت محسوس کيږي په دغه حکم کي شاگرد او هغه خلک هم شامل دي چي داسي کول د سعادت تر لاسه کېدل گڼي.

که څو له ايله سي نو بايد پاکه يې کړي او وه خوري

﴿۳۹۸﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ الشَّيْطَانَ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دى چي ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه دا اوريدلي دي چي شيطان

يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا

ستاسو په هر کار کي ستاسو سره موجود وي تر دې چي د خوراک کولو په وخت کي هم هر کله

سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمُ اللَّقْمَةُ فَلْيُبِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَذَى ثُمَّ لِيَأْكُلْهَا وَلَا

چي په تاسو کي د يو چا څخه څو له ايله سي نو هغه ته پکار ده چي هغه پورته کړي، پاکه يې

کړي او وه يې خوري او

يَدْعُهَا لِلشَّيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ تَكُونُ الْبَرَكَةُ. رواه مسلم.

د شیطان لپاره هغه پرې نه ږدي او هر کله چې خوراک کوي نو ګوتي دي و خټي ځکه چې هغه ته نه ده معلومه چې د خوراک په کومه برخه کې برکت دی. مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۰۷/۲، رقم: ۱۳۵-۲۰۳۳.

تشریح: هغه دي په پاکولو سره و خوري، مګر که چیرې پر هغه ګوله باندي نجاست او مرداري لګېدلې وي نو هغه دي په پرېولو سره و خوري، په شرط ددې چې د هغه پرېول ممکن وي او طبیعت هم هغه ته اماده وي او که چیرې دا ممکن نه وي نو بیا دي هغه سپي، پیشې یا بل حیوان ته واچوي او هغه دي د شیطان لپاره نه پرېږدي، دغه حدیث یا خو پر خپل حقیقت محمول دی چې هغه یې په حقیقت کې خوري او یا کنایه ده د هغه ګولې د ضائع کېدو او د هغه سپک ګڼلو، په دغه حدیث کې دې ته اشاره ده چې داسې کول یعنې هغه لوېدلې ګوله سپکه ګڼلو سره نه پورته دا په اصل کې د متکبرو خلکو مشابعت او دهغوی عادت اختیارول دي ځکه چې متکبر خلک لوېدلې ګوله پورته پېغور ګڼي او دا ډول شیان یعنې د ګولې ضائع کول او د هغه سپک ګڼل او د متکبرینو خلکو عادت اختیارول د شیطاني کارو څخه دي.

او کله چې خوراک وکړي... الخ: دا که څه هم یو بېل حکم دی مګر په حقیقت کې د لومړي حکم څخه د حاصلېدونکي مفهوم، تکبر پرېښودلو او تواضع اختیارولو د تاکید لپاره دی چې د خوراک کولو څخه وروسته د لاس پرېولو څخه مخکې دي ګوتي و خټل سي چې د الله ﷻ د رزق په خپل کامل احتیاج او تواضع سره اظهار وي او د تکبر هیڅ شبه پکښې پاته نسي.

په تکیه کولو سره خوراک منع دی

﴿۳۹۸﴾: وَعَنْ أَبِي حُجَيْفَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا أَكُلُ

مُتَّكِئًا. رواه البخاري.

د حضرت ابو حجیفه رضی الله عنه څخه روایت دی چې نبی کریم صلی الله علیه و آله فرمایلي دي زه په تکیه لګولو سره خوراک نه کوم. بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۵۴۰۱۹، رقم: ۵۳۹۸.

تشریح: د سفر السعادت مصنف لیکلي دي چې د خوراک کولو په وخت کې د څنګ وهلو درې صورتونه دي، یو دا چې اړخ پر مخکې ولګول سي، دوهم دا چې چارزانو کښېني، او دریم دا چې په یوه لاس تکیه کولو سره کښېني او په بل لاس خوراک کوي، دغه درې سره صورتونه بد

دي او ځينو حضراتو څلورم صورت دا بيان کړی دی که چیري دېوال، بالنبت يا بل شي ته په تکیه کولو سره کښېني، سنت طریقه داده چي د خوراک کولو په وخت کي یوازي خوراک ته په کښته کېدو او متوجه کېدو سره کښېني، او اکثر و علماوو د څنگ و هلو دا وضاحت کړی دی چي د دواړو اړخونو څخه د یوه په کښته کېدو سره او پر هغه تکیه کولو سره کښېني، د خوړلو په وخت کي د داسي ناستي صورت ځکه غیر مسنون دی چي په داسي حالت کي خوړل تاوان رسوي په دې توګه چي په بدن کي خپل ځای ته سم خوراک نه رسیږي او پر طبیعت باندي په بوج کېدو سره د بد هضمی شکایت پیدا کیږي.

سیوطي رحمۃ اللہ علیہ په عمل الیوم واللیله کي لیکلي دي چي په تکیه کولو سره پر موخي یا په ولاړه دي خوراک نه کوي بلکه په داسي ناسته دي خوراک کوي چي یا دوه زانو وي یا د اقعاء په صورت کي وي يعني دواړه کوناتي دي ولګول سي او دواړه ورنونه دي ودرول سي او پر چپه زنگون دي کښېني.

د نبوي خوراک طریقه

﴿۳۹۹﴾: وَعَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ مَا أَكَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

حضرت قتاده رحمۃ اللہ علیہ د حضرت انس بن مالک رضی اللہ عنہ څخه روایت کوي چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم هېڅکله پر

وَسَلَّمَ عَلَى خَوَانٍ وَلَا فِي سُكْرُجَةٍ وَلَا خُبْزَ لَهُ مُرَقَّقٌ قِيلَ لِقَتَادَةَ عَلِمَا
يَأْكُلُونَ قَالَ عَلَى السُّفْرِ. رواه البخاري.

خوانچه (مجمه) باندي ډوډی نه ده خوړلې او نه یې په رکیبې کي او نه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لپاره نرمه ډوډی پخه سوې ده. د قتاده څخه پوښتنه وسول نو بیا پر څه شي باندي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ډوډی خوړل، هغه وویل پر دسترخوان باندي. بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۵۳۰۹، رقم: ۵۳۸۶.

د لغاتو حل: سکرجه: اناء صغیر (یو کوچنی لوبی)

تشریح: د خوان یا خوان معنی د دسترخوان ده، مګر دلته له خوان څخه چوکۍ یا مېز دي چي پر هغه باندي د خوراک په اېښودو سره و خوړل سي چي د خوراک په وخت کي د سرکښته کېدل نه وي، دا د شتمنو، عیش پسندو، مستکبرینو او د غیر اسلامي تهذیب والا خلکو طریقه ده چي هغوی پر مېز یا چوکۍ باندي د خوراک په اېښودو خوړل کوي ځکه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په دغه

طریقه سره خوراک کول خوښ نه کړل.

سکرَجَة یا څرنګه چي ځينو علماوو سکرَجَة ته زیات فصیح ویلي دي، ددې معنی د کوچنۍ کاسې ده چي په هغه کي پر دسترخوان باندې اچار، مربا یا نور شيان اېښودل کېږي ددې لپاره چي د ډوډۍ سره وخورل سي چي لوږه زیاته سي او خوراک ته زیات شوق پیدا سي او څه چي وخورل سي هغه هضم سي نو په دغه حدیث کي ښودل سوي دي چي د رسول الله ﷺ پر دسترخوان باندې هیڅکله کوچنۍ کاسه نه وه لکه څرنګه چي د شتمنو او عیاشو خلکو پر دسترخوانانو باندې د داسي کاسو اېښودل رواج دي.

او نه رسول الله ﷺ ته څپټي پاخه سوي دي، ددې مطلب دادی چي نه خو په خاصه توګه رسول الله ﷺ ته څپټي پاخه سوي دي او نه یې خورلي دي که څه هم د رسول الله ﷺ لپاره پاخه سوي وي یا د بل چا لپاره پاخه سوي وي لکه څرنګه چي په بل حدیث کي بیان سوي دي چي رسول الله ﷺ هیڅکله څپټي خورلي نه دي.

شیخ عبدالحق محدث دهلوي رحمه الله په خپل کتاب کي چي کوم نقل کړی دی د هغه څخه په ظاهره دا معلومېږي چي په خاصه توګه د رسول الله ﷺ څپټي پاخه سوي نه دي مګر یو سړي د ځان لپاره پاخه کړه او بیا یې د رسول الله ﷺ منځته راوړل نو رسول الله ﷺ به هغه خورل او له خوراک څخه به یې انکار نه کوی مګر دغه قول د راتلونکي حدیث خلاف دی چي حضرت انس رضی الله عنه بیان کړی دی، په حدیث کي د څپټي څخه پرته د دوو شيانو نفي بیان سوې ده یو پر دسترخوان باندې د خوراک کولو او دوهم په کوچنۍ کاسه کي د خوراک کولو څخه، په دغه دواړو شيانو کي د کوچنۍ کاسې د نفي د بیان پر وخت د پوښتنه کولو موقع نه وه چي بیا د خوراک سره د یو شي په اېښودو سره یې خورې، چي ایا د دسترخوان څخه پرته بل شی وو چي پر هغه یې خوراک اېښودی یا هیڅ شی نه وو، نو دا پوښتنه وکړل سول او قتاده رحمه الله جواب ورکړ چي پر دسترخوان باندې، نو سنت طریقه داده چي خوړونکی چیري کښېني هلته دي د دسترخوان په هوارولو سره پر هغه خوراک کښېږدي او وه دي یې خوري.

هغوی پر څه شي خوراک کوي؟ د پوښتنه کونکي مراد د صحابه کرامو په اړه معلومات کول وو ځکه چي صحابه کرامو په اصل کي د رسول الله ﷺ د سنتو پیروان وه او د رسول الله ﷺ پر طریقه باندې عمل کونکي وه ځکه د صحابه کرامو په اړه پوښتنه کول په حقیقت کي د رسول الله ﷺ په اړه پوښتنه کول وه، یا دا هم صحیح ده چي د یاکلون ضمیر رسول الله ﷺ او صحابه کرامو دواړو ته راجع کړل سي، د روایت د آخري برخي څخه ثابته سوه چي پر دسترخوان ډوډۍ

اېښودل او خوړل سنت دي او اسلامي تهذيب دی او پر خوان يعني مېز او چوکۍ باندي د ډوډۍ اېښودل او خوړل بدعت او محض د تکلفاتو څخه دی او که چيري پر مېز باندي د خوراک په صورت کي د تکبر او لويي نيت نه وي نو بيا د مجبوري په حالت کي پر مېز او چوکۍ باندي ډوډۍ خوړل به جائز وي.

د نبي کریم ﷺ خوراک

﴿۳۹۹۱﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ مَا أَعْلَمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَغِيفًا مُرَقَّقًا حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ وَلَا رَأَى شَاةً سَبِيطًا بِعَيْنِهِ قَطُّ. رواه البخاري.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما ته نه ده معلوم چي رسول الله ﷺ د خپل وفات پوري خپتي (نرمة ډوډۍ) ليدلې وي او نه رسول الله ﷺ دم پخته پسه ليدلې دی چي د هغه د سترگو په مخکي دم پخته کرل سوی وي. بخاري

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۳۰/۹، رقم: ۵۳۸۵.

د لغاتو حل: سميطا: ای مشويا (سور کرل سوی).

تشریح: سميط هغه پسه يا وري ته وايي چي هغه په الويلو سره د پوست سره سوريا پوخ سوی وي، دا په هغه زمانه کي د اهل چين خاص خوراک وو چي په خپل زمانه کي ډېر عياش او پر مخ تللي وه ځکه نو په خاصه توگه ددې يادونه سوې ده، لفظ د بعينه د تاکيد په توگه استعمال سوی دی لکه څرنگه چي ويل کيږي (کتب بيده) يعني هغه په خپل لاس سره ولېکل يا (مشي برجله) هغه د خپلو پښو په ذريعه روان سو.

د نبي کریم ﷺ ژوند

﴿۳۹۹۲﴾: وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ مَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت سهل بن سعد رضي الله عنه څخه روايت دی چي د کله څخه رسول الله ﷺ ته نبوت ورکړل سوی

النَّبِيِّ مِنْ حِينَ ابْتَعَثَهُ اللَّهُ حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ قَالَ مَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

دی د هغه وخت څخه تر آخر عمر پوري رسول الله ﷺ هيڅکله میده نه ده ليدلې (يعني د ميدې څخه تيار کرل سوی شی يې نه دی خوړلې او نه يې د نبوت څخه تر وفات پوري

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْخُلًا مِنْ حِينَ ابْتَعَثَهُ اللَّهُ حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ قِيلَ كَيْفَ كُنْتُمْ

غلبيل ليدلی دی (يعني به چنه اوږه يې خوړل) د سهل بن سعد رضي الله عنه څخه پوښتنه و سول چي
تاسو به پرته د چن کولو څخه د

تَأْكُلُونَ الشَّعِيرَ غَيْرَ مَنْخُولٍ قَالَ كُنَّا نَظْحَنُهُ وَنَنْفُخُهُ فَيَطِيرُ مَا طَارَ وَمَا
بَقِيَ ثَرَيْنَاهُ فَأَكَلْنَاهُ. رواه البخاري

اور بشو ډوډۍ څنگه خوړل هغه وويل موږ به اوربشي تېکولې او په پوه کولو سره به مو ځيني
بوس په هوا کول، بيا به مو اوږه واغږل او د هغه ډوډۍ به مو پخول او خوړل. بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۴۹۱۹، رقم: ۵۴۱۳.

د لغاتو حل: النقي: اى الخبز اخالي من النخالة.

تشریح: د څه وخت څخه چي الله ﷻ هغه رسول کړ نو رسول الله ﷺ د هغه وخت څخه ... الخ:
عسقلاني رحمته الله عليه وايي: زما گمان دی چي حضرت سهل رضي الله عنه د دغه الفاظو په ذريعه د هغه
زمانې د يادوني څخه پرهېز کړی وي چي کومه مرتبه پر رسالت باندې په فائز کېدو څخه
مخکي تېره سوې ده او د دغه پرهېز سبب دادی چي رسول الله ﷺ دوه واره د شام تجارتي سفر
اختيار کړی وو هغه د پيغمبرۍ څخه مخکي واقعه ده او د هغه سفر په دوران کي بحيره راهب
(عيسائي مشر) د رسول الله ﷺ د کوربه توب شرف تر لاسه کړ او رسول الله ﷺ د هغه سره
خوراک وکړ او د هغه ځای خلک خوشحاله او شتمن وه ځکه په څرگنده دا امکان دی چي رسول
الله ﷺ د هغوی سره دغه شيان ليدلي وي مگر رسول الله ﷺ د پيغمبرۍ څخه وروسته د خپل
ژوندي تر آخري شېبو پوري چي کومه زمانه تېره کړه هغه د تنگۍ، اقتصادي کمزورۍ او
بدحالي لپاره مشهور او معروف ده، څرگنده ده چي په دغه زمانه کي د دغه شيانو يادونه وه.

دغه حديث په اصل کي د رسول الله ﷺ د ساده طبيعت او بې تکلفه ژوند څرگند غماز دی
چي رسول الله ﷺ ته د خپل خوراک او څېښاک دومره پابندي هم نه وه څومره چي په مالي توگه
سره د يو معمولي حيثيت انسان سره وي او دا هغه بنيادي سبق دی چي موږ ته دا بنيادي چي د
خوراک او څېښاک شيانو ته متوجه کېدل د بې عقلو او غافلو خلکو د ژوند طريقه ده.

نبی ﷺ خوراک ته بد نه دي ويلي

﴿۳۹۹۳﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ مَا عَابَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامًا قَطُّ إِلَّا اشْتَهَاهُ أَكْلَهُ وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ. متفق عليه

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ هيڅکله يو خوراک ته بد نه دي ويلي او نه يې بد گڼلی دئ که خواش به يې وو نو خوړل به يې او که رغبت به يې نه وو نو پرېښودل به يې. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۴۷۹، رقم: ۵۴۰۹، و مسلم ۱۶۳۲۱۳، رقم: ۱۸۷-۲۰۶۴.

تشریح: مطلب دادی چې د خوراک د شيانو په اړه د رسول الله ﷺ دا معمول وو چې کوم شی به يې خوښ وو هغه به يې په مينه خوری او کوم شی چې به يې خوښ نه وو هغه به يې نه خوړی، دا نه وو چې کوم شی به يې خوښ نه وو هغه ته به يې بد ويل او نه به يې په هغه کي عيب را ايستی. **مؤمن په يوه کولمه او کافر په اوو کولمو خوراک کوي**

﴿۳۹۹۳﴾: وَعَنْهُ أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا كَثِيرًا فَأَسْلَمَ وَكَانَ يَأْكُلُ قَلِيلًا فَذَكَرَ د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چې يو سړي به ډير خوراک کوي بيا هغه مسلمان سو او کم به يې خوړل،

ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ نَبِي كَرِيم ﷺ ته د هغه يادونه و رسول نور رسول الله ﷺ و فرمايل: مؤمن په يوې کولمې سره خوراک کوي او کافر

يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ، رواه البخاري و روى مسلم عن ابي موسى وابن عمر په اوو کولمو سره خوراک کوي. بخاري. او مسلم د حضرت موسى او حضرت ابن عمر څخه

المسند منه فقط و في اخرى له عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ يوازي ددې مسند روايت کړی دئ د مسلم په يو بل ره ايت کي چې د ابوهريرة څخه منقول دئ دا الفاظ دي چې يو کافر د رسول الله ﷺ ميلمه سو،

وَسَلَّمَ ضَافَهُ ضَيْفٌ وَهُوَ كَافِرٌ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَاةٍ

رسول الله ﷺ د یوې میږي د لوېشلو حکم وکړ نو هغه ولوېشل سو او هغه میلمه ټولي شیدې

فَحُلِبَتْ فَشَرِبَ حِلَابَهَا ثُمَّ أُخْرَى فَشَرِبَهُ ثُمَّ أُخْرَى فَشَرِبَهُ حَتَّى شَرِبَ

وچېنبلی، بیا د دویمې میږي شیدې ولوېشل سوې د هغه ټولي شیدې هم وچېنبل سوې داغسې

حِلَابَ سَبْعِ شَيَاهٍ ثُمَّ إِنَّهُ أَصْبَحَ فَأَسْلَمَ فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

هغه د اوو میږو شیدې وچېنبلی، سبا ته هغه کافر مسلمان سو، رسول الله ﷺ د هغه لپاره د

وَسَلَّمَ بِشَاةٍ فَحُلِبَتْ فَشَرِبَ ثُمَّ أَمَرَ بِأُخْرَى فَلَمْ يَسْتَتِمَّهَا فَقَالَ رَسُولُ

یوې میږي د لوېشلو حکم وکړ، شیدې راوړل سوې هغه شیدې وچېنبلی بیا دویمه میږه ولوېشل

سوه او د هغې ټولي شیدې هغه ونه چېنبلی، رسول الله ﷺ وفرمایل:

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤْمِنُ يَشْرَبُ فِي مَعَى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَشْرَبُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءَ .

مؤمن په یوې کولمې سره چېنبل کوي او کافر په اوو کولمو سره چېنبل کوي .

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۵۳۶۱۹، رقم: ۵۳۹۵، و مسلم ۱۶۳۱۱۳، رقم: ۱۸۲-۲۰۶۰.

تشریح: ویل کېږي چې د انسان په نس کې اووه کولمې دي مگر ددې څخه قطع نظر دلته یوه

کولمه او له اوو کلمو څخه مراد د حرص کموالی او زیاتوالی دی، ددې مطلب دادی چې

مسلمان په خوراک او څېبناک کې لږ حرص لري او کافران زیات حرص لري او دا خبره د اکثر و

او اغلب په اعتبار ده یا د هغه سړي خاص حالت بیانول مراد دي چې د هغه په روایت کې ذکر

سوی دی چې کله هغه مسلمان سو نو کم خوړل یې پېل کړل مگر کله چې کافر وو نو زیات

خوراک یې کوی، او یا کامل الایمان مؤمن مراد دی چې هغه د الهي ذکر په برکت سره او د

ایمان د نور په سبب هر وخت موږ وي، چې هغه ته نه د خوراک او څېبناک حرص وي او نه یې

خوراک ته شوق وي، ددې برعکس د کافر حال بل وي، دا په حقیقت کې په دغه حدیث کې

خبردارۍ دی چې د مؤمن د شان غوښتنه داده چې هغه صبر او قناعت پر ځان لازم کړي، زهد او

ریاضت اختیار کړي د خوراک او څېبناک پر هغه حد اکتفاء وکړي کوم چې د ژوند د بقاء لپاره

ضروري وي او خپل معده دومره خالي وساتي چې د زړه نورانیت د باطن پاکوالی او د شپې

بیداری و غیره لپاره تیاروي .

نقل سوي دي چي يو وار يو فقير حضرت عمر فاروق رضي الله عنه ته راغلی او د ډېر خوراک وروسته ولاړ سو ، حضرت عمر فاروق رضي الله عنه چي هغه په دومره زيات خوراک کولو باندي ولېدي نو وه يې فرمايل: بيا دی مه را پرېږدئ ، علماوو ددې وجه دا ليکلې ده چي کله هغه فقير په دومره غير معمولي توگه خوراک وکړ نو هغه د کفارو مشابه سو او کوم څوک چي د کافرانو مشابهت اختيار کړي نو د هغه سره يو ځای کېدل بايد پرېښودل سي ، څرگنده دي وي چي د کم خوړلو عادت اختيارول د اهل حقيقت او عاقلانو په نزد غوره او محمود دي او ددې برعکس مذموم او بد دي ، مگر هغه لوړه د افراط حد ته ورسېږي د ضعيف بدن او قوت بدني د اختلال سبب کېږي چي د هغه په وجه د دين او دنيا په چارو کي خنډ پيدا کېږي نو هغه د منع او حکمت خلاف دي .

د دوو خوراک د درو کسانو بس دی

﴿۳۹۹۵﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامُ الْإِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْأَرْبَعَةِ . متفق عليه .

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي د دوو کسانو خوراک د درو کسانو لپاره بس دی او د درو کسانو خوراک د څلورو لپاره بس دی . بخاري او مسلم

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۳۵۱۹، رقم: ۵۳۹۲، و مسلم ۱۶۳۰۱۳، رقم: ۱۷۹-۲۰۵۹.

تشریح: د دغه حديث هغه تاويل دی کوم چي مخکي بيان سوی دی مگر په مخکني حديث کي د ثلث او ربع په حساب سره فرمايل سوي دي چي د يوه خوراک دوو ته او د دوو خوراک درو ته کافي دی او دا د تضاعف (دوه برابری) په حساب سره فرمايل سوي دي چي د يوه خوراک دوو ته او د دوو خوراک څلورو ته کافي دي . دغه اختلاف د اشخاصو د احوالو د تفاوت په سبب دی چي په کوم صورت کي د دوو کسانو خوراک د درو لپاره کافي کېږي ، په ځينو حالاتو او ځينو کسانو کي هغه قناعت نور هم زيات وي چي د دوو کسانو خوراک د څلورو کسانو لپاره هم کافي گرځي ، نقل سوي دي چي حضرت عمر فاروق رضي الله عنه يو وار د وچ کالۍ په ورځو کي و فرمايل: زما اراده ده چي د هري کورنۍ لپاره د هغوی د شمېر په اندازه خلک واستوم ځکه چي سړی په نيم نس خوراک سره نه هلاکېږي ، د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه مطلب دا وو چي د وچ

کالی په زمانه کي خلکو ته د عیش او آرام اسباب میسر دي او هغوی دواړه وخته په ماړه نس هوی خوري حال دا چي خومره داسي انسانان دي چي هغوی د ژوندي پاته کېدو په اندازه هم خوراک نه لري، زه غواړم چي کومو کورو ته الله ﷺ د نس مړولو په اندازه روزې ورکړې ده په هغوی کي د هر کور پر ذمه د ناتوانو خلکو هغومره روزي وټاکم خومره چي خپله د کور والا وي، د مثال په توګه په یوه کور کي پنځه کسان وي نو د هغه کور پر ذمه د پنځو ناتوانو خلکو روزي وټاکم چي هغوی یې په خپل خوراک کي ورګډ کړي، همدارنګه هغوی د خپل نیم نس په مړولو سره د هغه ناتوانه د ژوند ذریعه وګرځي کوم چي پر خوراک توان نه لري او څرګنده ده چي د نیم نس په مړولو سره د بدن په توان کي بېله شکه کمی رامنځته کیږي مګر د دې په وجه انسان نه هلاکيږي، په هر حال د دغه حدیثو او روایتو اصل مقصد دادی چي د غریبانو خبر ایستل او خپل ځان قناعت او قربانی ته هڅول مقصد دي او دې ته اشاره ده چي د نفس اماره تقاضا خو داده چي هر څه په لاس ورسي هغه په خپل نس کي واچوي مګر د انسانیت تقاضا داده چي الله جلالتا ته څه درکړي وي په هغه کي هغه خلک هم شریک کړه کومو ته چي هیڅ هم تر لاسه نه دي.

﴿۳۹۹۶﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ
طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْاِثْنَيْنِ وَطَعَامُ الْاِثْنَيْنِ يَكْفِي الْاَرْبَعَةَ وَطَعَامُ الْاَرْبَعَةِ
يَكْفِي السَّامِيَةِ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چي ما د رسول الله ﷺ څخه اوریدلي دي چي د یوه کس خوراک د دوو لپاره بس دی او د دوو کسانو خوراک د څلورو کسانو لپاره بس دی او د څلورو کسانو خوراک د اتو کسانو لپاره بس دی. مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۳۰/۱۳، رقم: ۱۷۹-۲۰۵۹.

تشریح: د حدیث مطلب دا نه دی چي کوم خوراک دوه کسان مړوي هغه څلور کسان هم مړوي بلکه مطلب دادی چي کوم خوراک دوه کسان په ماړه نس خوري هغه د څلورو لپاره هم د قناعت په توګه کافي دی چي هغه د څلورو کسانو لږ لږ لږه ختموي او هغوی ته د عبادت او طاعت قوت ورکوي او د هغوی کمزوري ليري کوي. پر دغه باندې راتلونکی عبارت چي د درو کسانو خوراک د څلورو لپاره کافي دی، قیاس کیږي، د حدیث مقصد په اصل کي دې ته توجه

کول دي که چيري تاسو ته دومره خوراک په لاس درغلی وي چي ستاسو نس ډکولای سي نو هغه محض د خپل نس په ډکولو کي مه مصرفوئ بلکه د قناعت درجه اختيار کړه او د هغه څخه دومره وخوره چي ستا د خوراکي ضرورت په اندازه وي او کوم چي ستا د ضرورت څخه زيات وي هغه بل يو اړکس ته ورکړه چي وه يې خوري .

تلبينه د مريض لپاره ښه شی دی

﴿۳۹۹﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

التَّلْبِينَةُ مُجِمَّةٌ لِفَوَادِ الْمَرِيضِ تَذْهَبُ بِبَعْضِ الْحُزَنِ . متفق عليه

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دئ چي ما د رسول الله ﷺ څخه دا اوريدلي دي چي تلبينه (د اوږو او شېدو څخه تيار سوې شيره چي په هغه کي ځيني وخت شات هم گډيږي) د ناروغ زړه ته سکون او راحت رسوي او غمونه ځيني ليري کوي . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۵۰/۱۹، رقم: ۵۴۱۷، ومسلم ۱۷۳۶/۱۴، رقم: ۹۰-۲۲۱۶.

د لغاتو حل: التلبينه: هو حشورقيق يتخذ من الدقيق واللبن (د شېدو او اوږو څخه تيار سوې خوراک)

تشریح: تلبينه هغه حريرې ته وايي چي د اوږو او شېدو څخه جوړيږي ، کله غسل هم وراچول کيږي ، د حريرې حلوا خاص شيدې وي او د شېدو په ډول سپين وي ځکه نو تلبينه ورته وايي چي د لبن (شېدو) څخه مشتق دی .

د نبي کریم ﷺ کډو ډېر خوښ وو

﴿۳۹۹۸﴾: وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ خِيَّاطًا دَعَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِبَطْنِ صَنْعَةٍ

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روايت دئ چي يو خياط د رسول الله ﷺ مېلمستيا وکړه کوم خوراک

فَذَهَبَتْ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَّبَ خُبْزَ شَعِيرٍ وَمَرَقًا فِيهِ دُبَاءٌ

چي هغه تيار کړی وو چي هغه په رسول الله ﷺ وخوري ، زه هم د رسول الله ﷺ سره ولاړم هغه د اورېشو ډوډۍ او ښوروا راوړل چي په هغه کي کډو او

وَقَدِيدٌ فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَتَبَعُ الدُّبَاءَ مِنْ حَوَالِي الْقَصْعَةِ

قَالَ فَلَمْ أَزَلْ أَحِبُّ الدُّبَاءَ بَعْدَ يَوْمِئِذٍ . متفق عليه

وچه غوښه وه ، ما نبي کریم ﷺ وليدئ چي د پيالې په شاوخوا کي يې کډو لتوئ او خوړئ يې ددغه ورځي څخه زه کډو ډير خوښوم . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۱۸۱۴، رقم: ۲۰۹۲، و مسلم ۱۶۱۵۳، رقم: ۱۴۴-۲۰۴۱.

تشریح: د حضرت انس رضی الله عنه دغه بلني ته ورتلل په دې وجه وو چي هغه ته به بلنه ورکړل سوې ده يا هغه د رسول الله ﷺ خاص خادم وو او په اکثرو بلنو کي د خاص خادم اجازه هم په عامه توگه کيږي ځکه حضرت انس رضی الله عنه د رسول الله ﷺ سره په هغه بلنه کي گډ سو ، له دغه حديث څخه يوه خبره دا څرگنده سوه که چيري پريو دسترخوان باندي په کاسي يا بل شي کي د خوراک مختلف شيان يو ځای وي نو د هغه پيالې يا لوبښي نورو کونجانو ته لاس غزول جائز دي ، په دغه صورت کي د خپل لاس محض خپلي خوا ته محدود کول ضروري نه دي ، په شرط ددې چي پر دسترخوان باندي ناست خلک داسي کول ناخوښ کړي ، دوهمه خبره دا څرگنده سوه چي د غريبانو بلنه قبلول پکار دي او د هغوی پر دسترخوان باندي د خوراک کوم شی چي کښېښودل سي هغه بايد په شوق وخوړل سي ، دريمه خبره دا څرگنده سوه که د خوراک په وخت کي خپل خادم ورسره وي نو د هغه سره يو ځای بايد خوراک وسي ، دا يوازي د شتمنو خلکو طريقه ده چي خپله په بېل کښېښتو سره خوراک کوي او خادم په بل ځای کي کښېښوي ، څلورمه خبره دا څرگنده سوه چي کډو خپل خوښ خوراک گرځول سنت دی او همدارنگه هر هغه شی خوښول سنت دی کوم چي رسول الله ﷺ ته خوښ وو .

د خوراک وروسته اودس نه کول

﴿۳۹۹۹﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْتَزُّ

د حضرت عمرو بن اميه رضی الله عنه څخه روايت دئ چي ما رسول الله ﷺ وليدئ چي د پسه د ولي

مِنْ كَتِفِ شَاةٍ فَدُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ فَلَقَاهَا السَّكِينُ الَّتِي يَحْتَزُّ بِهَا ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ . متفق عليه .

(اوږدې) څخه يې غوښه پريکول ، کله چي رسول الله ﷺ دلمانځه لپاره وبلل سو نو غوښه او چاره يې پرېښودل او لمانځه ته يې تشریف يووړ او اودس يې ونه کړ . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۱۱۱۱، رقم: ۲۰۸، و مسلم ۲۷۴۱۱، رقم: ۹۳-۳۵۵.

تشریح له دغه حديث څخه څرگنده سوه چي د خوړلو په وخت کي د غوښو يا بل شي په پرېکولو سره خوړل جائز دي په شرط ددې چي د هغه ضرورت وي که چيري غوښه يا بل شي خوړين سوي وي او نرم وي چي په چاره سره د پرېکولو اړتيا يې نه وي نو بيا په چارې سره پرېکول او خوړل مکروه دي ځکه چي بېله ضرورته داسي کول د عجميانو (يعني کافرانو) سره مشابهت دی لکه چي په دوهم فصل کي به راسي .

له دغه حديث څخه دا هم څرگنده سوه چي د آذان په اورېدو سره بايد ولاړ سي او لمانځه ته ولاړ سي که څه هم خوراک تيار پروت وي مگر دا د هغه صورت حکم دی کله چي د خوراک د ضائع کېدو اندېښنه نه وي او هغه خوراک ته سخت ضرورت هم نه وي يعني دومره وېرې نه وي چي د هغه خوراک خوړلو څخه پرته لمانځه ته ولاړ سي نو په لمانځه کي يې توجه نه وي او ددې خبري بېره نه وي چي د لمانځه څخه د راتلو وروسته به خوراک تر لاسه نسي .

له دغه حديث څخه دا هم څرگنده سوه چي پر اور باندي د پاخه سوي شي په خوراک سره اودس کول ضروري نه دی لکه څرنگه چي د ځينو علماوو مذهب دی د هغوی په نزد پر اور باندي د پاخه سوي شي په خوراک سره اودس ماتيږي .

د نبي کریم ﷺ خوړشي ډېر خوښ وو

﴿۴۰۰۰﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ الْحُلُوءَ وَالْعَسَلَ . رواه البخاري .

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به حلوا او شات خوښول . بخاري .

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۵۷۱۹، رقم: ۵۴۳۱.

تشریح په عربي ژبه کي د حلواء (يعني په مد سره) او حلواء (يعني په قصر) سره د دواړو اطلاق پر هغه خواره شي کيږي چي د خوړوالي او غوړوالي ذريعه سي چي په پښتو کي حلوا ورته وايي، ځيني حضرات وايي چي مطلق يعني هر خواره شي ته حلوا وايي، په دغه صورت کي د الحلواء څخه وروسته د والعسل لفظ به د تخصيص بعد تعميم په توگه وي يعني مخکي يې د حلوا ذکر وکړ چي يو عام لفظ دی او د هغه په حکم کي عسل هم داخل دي مگر وروسته يې په خاصه توگه سره د عسل ذکر هم وکړ .

خطابي رحمه الله ويلي دي: د رسول الله ﷺ خوړشي ډېر خوښ وو، دا د طبعي خواهش د

زیاتوب په وجه نه وو چي زیات وختونه به یې خوړل شی خوړل خوښول بلکه د ډېرو خوښولو مطلب دادی چي کله به پر دسترخوان باندې خوړل شی وړاندې سو نو په دومره شوق به یې خوړی چي معلومېدل به چي دا د رسول الله ﷺ ډېر خوښ دی .

سورکه غوره کتغ دئ

﴿۴۰۰۱﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَ أَهْلَهُ الْأُدْمَ فَقَالُوا

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روایت دئ چي نبي کریم صلی الله علیه و آله د خپلي کورنۍ څخه کتغ وغوښتی ، هغوی ورته وویل :

مَا عِنْدَنَا إِلَّا خَلٌّ فَدَعَا بِهِ فَجَعَلَ يَأْكُلُ بِهِ وَيَقُولُ نِعْمَ الْأُدْمُ الْخَلُّ نِعْمَ الْأُدْمُ الْخَلُّ . رواه مسلم .

پرته د سرکې څخه بل شی نسته ، رسول الله صلی الله علیه و آله سورکه وغوښتل او د هغې سره یې ډوډۍ خوړل او وه یې فرمایل سورکه غوره کتغ دئ ، سورکه غوره کتغ دئ . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۶۲/۳ ، رقم: ۱۶۶-۲۰۵۲ .

تشریح سورکه غوره کتغ دئ : دا یې په وار وار ځکه وفرمایل چي د سورکې زیات تعریف وسي ، له دغه حدیث څخه څرگنده سوه چي په خوراک او څښاک کي اعتدال او میانه روي اختیارول او خپل نفس د خوندورو شیانو څخه ساتل ښه خبره ده ، د حدیث مفهوم دادی که چیري یو سړی دا قسم وکړي چي زه به د کتغ سره ډوډۍ نه خورم او بیا د سورکې سره ډوډۍ وخوري نو هغه حانث (قسم ماتونکی) دی ځکه چي د سورکې کتغ کېدل له حدیث څخه ثابت دي . په حدیث کي راغلي دي چي سورکه د انبیاء علیهم السلام کتغ دی او په طبي توګه چي د سورکې کومي ګټي دي هغه ډېري زیاتي دي چي د هغه تصدیق د طب په کتابو کي د طبیبانو په ذریعه هم کیدای سي .

د پوځکۍ خاصیت

﴿۴۰۰۲﴾: وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

د حضرت سعید بن زید رضي الله عنه څخه روایت دئ چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل :

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكَمَاءُ مِنَ الْمَنِّ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ . متفق عليه و في رواية

لمسلم من المن الذي انزل الله تعالى على موسى عليه السلام

پوڅکی د من څخه دی یعنی د نعمت الهي څخه دی ددی اوبه د سترگو لپاره شفاء ده . بخاري او مسلم . او د مسلم په یوه روایت کې دا الفاظ دي چې پوڅکی د من څخه دی چې الله تعالی پر حضرت موسی علیه السلام نازل کړی وو چې د هغه یادونه د قرآن کریم په دې آیت کې ده : (و انزلنا علیکم المن والسلوی .)

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۱۰/۱۶۳، رقم: ۵۷۰۸، و مسلم ۱۳/۱۶۱۹، رقم: ۱۵۷-۲۰۴۹.

د لغاتو حل: الکماء: نبت بالبرية تنشق عنه الارض (پوڅکی)

تشریح (کماء) د کاف په زېر، د میم په جزم او د همزه په زور سره، د رحمت پر وزن دی، کماء پوڅکی ته وایي چې د نباتاتو له ډول څخه د وازګي په ډول یو شی دی او زیات وختونه د باران په وخت کې خپله پیدا کېږي، په عربي ژبه کې شحم الارض هم ورته وایي، زموږ په نزد په عامه توګه پوڅکی وایي، پوڅکی حلال شی دی او ډېر خلک یې خوري که څه هم په ځینو ځایو کې د هغه خوړل په طبعي توګه مکروه ګڼل کېږي ځکه چې هلته یې د خوړلو عادت نه وي .

پوڅکی د من یو ډول دی: ددې مطلب دادی چې پوڅکی په اصل کې هغه من دی چې ددغه آیت کریمه (وانزلنا علیکم المن والسلوی) ژباړه: او موږ پر بني اسرائيلو من او سلوا نازل کړل، مطابق د حضرت موسی عليه السلام پر قوم بني اسرائيلو باندې به نازلېدی ځکه چې من خود ترنجبین په ډول یو شی وو چې له آسمان څخه نازلېدی او دغه پوڅکی له مخکې څخه را پورته کېږي، بلکه پوڅکی د من یو ډول دی ددې مطلب دادی چې څرنگه من د الله جل جلاله یو نعمت وو چې بېله مشقته به له اسمان څخه نازلېدی همدارنگه پوڅکی هم د الله جل جلاله یو نعمت دی چې بېله محنته د مخکې څخه پیدا کېږي، یا دا مراد دی چې پوڅکی د ګټو په اعتبار د من مشابه دي .

د پوڅکی اوبه د سترگو لپاره شفاء ده: ځینو علماوو ویلي دي چې د پوڅکی اوبه هغه وخت د سترگو لپاره د شفاء حکم لري کله چې د نورو دواوو لکه رانجه یا نورو شیانو سره په یو ځای کېدو سره په سترگو کې واچول سي، ځیني حضرات وایي چې یوازي د پوڅکی اوبه هم د سترگو لپاره ګټوري دي او د حدیث د مطلق مفهوم په وجه دغه خبره زیاته صحیح ده، ځینو علماوو خپل ذاتي مشاهده بیان کړې ده چې هغوی یو داسې سړی ولېدی چې د هغه نظر

ختمېدونکې وو ، هغه د پوڅکۍ اوبه سترگو ته اچولې نو د هغه نظر سم سو .
 د حضرت ابوهريره رضي الله عنه دا قول هم نقل کيږي چي حضرت ابوهريره رضي الله عنه وويل : ما درې يا پنځه پوڅکۍ و نستېږلې او د هغو اوبه مي په يو بوتل کي واچولې ، يوې انجلۍ هغه په سترگو کي واچولې نو هغه ښه سوه ، په هر حال په دې اړه تفصيل به په باب الطب والرقى کي بيان سي .
بادرننگ او خرما

﴿۲۰۰۳﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ الرُّطْبَ بِالْقِثَاءِ . متفق عليه .

د حضرت عبد الله بن جعفر رضي الله عنه څخه روايت دئ چي ما رسول الله صلى الله عليه وسلم وليدې چي تازه خرما يې د بادرننگو سره خوړل . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۶۴/۹، رقم: ۵۴۴۰، و مسلم ۱۶۱۶/۳، رقم: ۱۴۷-۲۰۴۳.

تشریح: د بادرننگ او خرما يو ځای خوړلو صورت به يا خودا وو چي د دواړو په يو ځای کېدو سره به يې په خوله کي اېښودل او خوړل، يا دا چي مخکي به يې خرما په خوله کي اچول او بيا به يې يوه ټوټه د بادرننگ اېښودل او دواړه به يې يو ځای خوړل، رسول الله صلى الله عليه وسلم دواړه ځکه يو ځای خوړل چي د دواړو په يو ځای کېدو سره معتدل سي ځکه چي په خرماوو کي حرارت وي او په بادرننگ کي يخوالی او د مرکباتو تر ټولو لوی اصل اعتدال دی چي معتدل شی د تعديل مزاج باعث هم وي او ډېر گټور هم وي .

دغه حديث پر دې دلالت کوي چي په يوه وخت کي د خوراک دوه شيان غذا گرځول يا خوړل او څښل جائز دي، ددغه جواز په اړه د علماوو هيڅ اختلاف نسته البته کومو علماوو چي مکروه ورته ويلي دي هغه پر دغه صورت محمول دی چي کله د خوراکنو زيات اندازه او ډولونه تيارول او خوړل د عادت په توگه اختيار کړل سي او د خوړلو دغه تنوع او کثرت د يو ديني گټي پر ځای محض لذت او خوند لپاره وي .

هر نبي پسونه پيولي دي

﴿۲۰۰۴﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَرِّ الظُّهْرَانِ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دئ چي موږ په الظهران نامي ځای کي د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره وو

نَجْنِي الْكِبَاثَ فَقَالَ عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ مِنْهُ فَإِنَّهُ أَيُّطَبُ فَقَالَ أَكُنْتَ تَرْعَى
الْغَنَمَ قَالَ نَعَمْ وَهَلْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا رَعَاهَا . متفق عليه .

هلته موږ د پليو د درختو ميوه جمع كړه رسول الله ﷺ و فرمايل توره توره ميوه واخلي دا مزه
داره وي ، د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه و سول ايا تاسو پسونه پيولي دي (ځكه چي شپانه خلك
دا خوري او ددې ښه او بد پيژني) رسول الله ﷺ و فرمايل كوم نبي دى چي هغه پسونه نه وي
پيولي . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۷۵۹۹، رقم: ۵۴۵۳، ومسلم ۱۶۲۱۱۳، رقم: ۱۶۲۳-۲۰۵۰.

تشریح: ايا تاسو پسونه پيولي دي : رسول الله ﷺ و فرمايل : هو ، ددغه سوال مطلب دا وو چي
د پليو مېوه د هغه خلكو خاص خوراك او غذا وه چي په صحراء كي او سېدل يا پسونه پيايي ، او
په دې اعتبار سره هغه خلك ددغه مېوې د ښه او بد بيلوالى كولاى سي ، له دې څخه څرگنديږي
چي رسول الله ﷺ هم پسونه پيولي دي . او داسي كوم نبي دي چي هغه پسونه پيولي نه وي ،
ددغه ارشاد په ذريعه رسول الله ﷺ دغه حقيقت ته اشاره و فرمايل چي الله تعالى د نبوت منصب
هيڅكله هم شتمنو ، پاچاهانو او متكبرينو ته نه وركوي بلكه د دين او دنيا دغه لوى منصب تل
هغه خلكو ته حواله كړى دى چي پسونه يې پيولي دي ، مفلس او نادار وه او په ډېره تواضع او
انكساري سره يې په خپل لاس سره كسب اختيار كړى وو ، نقل سوي دي چي حضرت موسى
عليه السلام په مزدورى سره د حضرت شعيب عليه السلام پسونه پېول ، حضرت زكريا عليه السلام به د نجارى كار
كوى او حضرت ايوب عليه السلام د خياطۍ كار كوى او په دې كي د الله تعالى حكمت دا وو چي د
انساني طبقې ددغه غوره خلكو روزنه او پالنه د حلال رزق په ذريعه وي چي په عامه توگه سره د
سخت محنت او مشقت په نتيجه كي تر لاسه كيږي ، د عمل صالح زياتي موقع تر لاسه وي او
هغوى زيات ټېك كارونه وكړي او په خاصه توگه په پسونو پېولو كي يوه لويه گټه دا وه چي د
خلكو څخه يوازېوالي او د الله تعالى سره د خلوت موقع تر لاسه سي چي د رعايت طريقې او د
كمزورو خلكو سره د شفقت او نرمۍ چلن كولو سبق تر لاسه كيږي .

په يوه روايت كي بيان كيږي چي يوه ورځ الله جل و علا پر موسى عليه السلام باندي وحي نازلي كړې
چي اې موسى عليه السلام ! پوهېږې چي موږ تا ته د نبوت منصب ولي دركړ ، حضرت موسى عليه السلام
وويل : اې پروردگاره ! ته ښه پوهېږې ، الله جل و علا ورته و فرمايل : هغه ورځ در په ياد كړه چي تا په

وادي الايمن کي پسونه ثرول او يو پسه تنبهدلي وو نو ته په هغه پسي و خفاستې چي د هغه په وجه تا ته ډېر زيات تکليف پېښ سو بيا چي تا هغه پسه لاندي کړ نو تا هغه پسه ونه وهی او نه دي د غيظ او غضب اظهار وکړ بلکه د هغه سره دي د شفقت او نرمۍ چلن وکړ او د هغه په مخاطب کولو سره دي ورته وويل: اي بې چارې! تا خپل ځان هم په تکليف کي کړ او زه دي هم په تکليف کړم، موږ د حيوان سره ستا دغه شفقت او نرمي ولېدل نو پر تا باندي زموږ رحمت متوجه سو او ته مو په نبوت سره ونازولې او خپل غوره بنده مو جوړ کړلې.

نبي کریم ﷺ څه ډول کښېنستی

﴿۴۰۰۵﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُقْعِيًا يَأْكُلُ

تَمْرًا. وفي رواية يأكل منه اكلا ذريعاً. رواه مسلم.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما رسول الله ﷺ ورون پر مخکه لگولی او زنگون پورته کړی پر خرما خوړلو باندي ليدلی دی، او په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي رسول الله ﷺ خرماوي ژر ژر خوړلې. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۱۶۱۳، رقم: ۱۴۸-۲۰۴۴.

تشریح: د اقعاء په هیئت: ددې څخه د ناستي هغه صورت مراد دی چي په هغه دواړه کوناتي پر مخکه لگېدلي وي او دواړه زنگونه درول سوي وي، د خرماوو ژر ژر خوړلو وجه دا وو چي کيدای سي رسول الله ﷺ ته يو کار پېښ وو ځکه نو خرماوي يې ژر ژر و خوړلې چي د هغه په فارغه کېدو سره په هغه کار کي بوخت سي.

دوې خرماوي په يو وار خوړل

﴿۴۰۰۶﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَقْرُنَ

الرَّجُلُ بَيْنَ التَّمْرَتَيْنِ حَتَّى يَسْتَأْذِنَ أَصْحَابَهُ. متفق عليه.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د دوو خرماوو په يو وار خوړلو څخه منع فرمايلې ده البته که ورته ملگری اجازه ورکړي نو جائز دي. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۳۱۱۵، رقم: ۲۴۸۹، ومسلم ۱۶۱۷۱۳، رقم: ۱۵۱-۲۰۴۵.

تشریح: سيوطي رحمه الله عليه وايي: ددغه منع تعلق د هغه وخت سره وو کله چي مسلمانان په فقاو

مفلسی کی اختہ وہ مگر کله چي الله تعالى پراخي راوستل نو د رسول الله ﷺ ددغه ارشاد په ذریعہ منع منسوخ سول چي ما تاسو د خرماوو جمع کولو څخه منع کولاست مگر اوس الله ﷻ تاسو ته د رزق پراخي درکړل نو جمع کوی یې یعنی اوس تاسو د یوې څخه زیاتي خرماوي یو ځای کولو سره خورئ او دا حرام یا مکروه نه دي .

د خرما تعریف

﴿۴۰۰۷﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَجُوعُ أَهْلُ بَيْتٍ عِنْدَهُمُ التَّمْرُ، وَفِي رَوَايَةٍ قَالَ يَا عَائِشَةُ بَيْتٌ لَا تَمْرَ فِيهِ جِيَاعٌ أَهْلُهُ قَالَهَا مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا. رواه مسلم.

د حضرت عائشې (رض) څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: د هغه کور خلک وږي نه وي چي په هغه کي خرماوي وي او په يوه روایت کي دا الفاظ دي چي اې عائشې! په کوم کور کي چي خرماوي نه وي د هغه خلک وږي وي، د الفاظ رسول الله ﷺ دوه واره يا درې واره وفرمايل. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۱۸۲، رقم: ۱۵۲-۲۰۴۱.

تشریح: ځينو علماوو وضاحت کړې دی چي د هغه کور اوسیدونکو څخه مراد اهل مدینه او هغه خلک دي چي دهغوی خوراک خرماوي وې، نووي ﷺ ویلي دي: په دغه حدیث کي دا حقیقت د خرماوو د فضیلت او ارزښت بیان دی او ددې په ذریعہ د خپلو کورونو د غذائي اړتیاوو لپاره د خرماوو د ذخیره کولو د جواز اظهار او ترغیب مقصد دی.

د عجوه خرماوو ګټه

﴿۴۰۰۸﴾: وَعَنْ سَعْدٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ تَصَبَّحَ بِسَبْعِ تَمَرَاتٍ عَجْوَةٍ لَمْ يَضُرَّهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ سُمٌّ وَلَا سِحْرٌ. متفق عليه

د حضرت سعد رضی الله عنه څخه روایت دی چي ما د رسول الله ﷺ څخه واوریدل چي څوک د سهار په وخت کي اووه عجوه خرماوي وڅوري نو په هغه ورځ به هغه ته زهر تاوان نه سي رسولای او نه یو جادو. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۵۶۹۱۹، رقم: ۵۴۴۵، و مسلم ۱۶۱۸۱۳، رقم: ۱۵۵-۲۰۴۷.

تشریح عجوه د مدینې منورې په خرماوو کې یو ډول دی چې تور رنګ یې دی، دا ډول خرماوي د مدینې په ټولو خرماوو کې ښه او غوره خرماوي دي، ویل کېږي چې ددغه خرماوو درختي رسول الله ﷺ په خپله لگولي دي.

له زهر څخه مراد هغه زهر دي کوم چې مشهور دي یعنې هغه شی چې د هغه په خوړلو سره انسان مړ کېږي، د مار، لږم او دا ډول نورو زهرجنو حیواناتو زهر هم مراد کېدای سي، مذکوره خاصیت په دغه خرماوو کې د الله تعالی له خوا پیدا کېږي لکه څرنګه چې قدرت دا ډول نباتات نورو شیانو کې د مختلف اقسامو خاصیتونه ایښي دي او دا خبره رسول الله ﷺ ته د وحی په ذریعه معلومه شوې ده چې په خرما کې دا خاصیت دی یا دا چې د رسول الله ﷺ د دعاء په برکت په دغه خرما کې دا خاصیت اچول سوی دی، او کوم چې د اوو د تخصیص سوال دی نو ددې وجه د شارع څخه پرته بل چا ته معلومه نه ده بلکه ددې علم توصیفی دی، یعنې د رسول الله ﷺ څخه پر سماع باندې موقوف دی، چې رسول الله ﷺ د اوو شمېر و فرمایه او اورېدونکو هغه نقل کړ، نه خو رسول الله ﷺ ددغه تخصیص وجه بیان کړه او نه اورېدونکو پوښتنه وکړه لکه څرنګه چې د رکعتو او نورو شیانو د شمېر مسئله ده.

﴿۴۰۰۹﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ فِي عَجْوَةِ الْعَالِيَةِ شِفَاءً أَوْ إِنَّهَا تَرِيَّاقٌ أَوَّلُ الْبُكْرَةِ. رواه مسلم.

د حضرت عائشې (رض) څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: د عالیه نامي حای په عجوه خرماوو کې شفاء ده او ددې په سهار وخت کې خوړل د زهر و لپاره تریاق دي. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم: ۱۶۱۹۱۳، رقم: ۱۵۶-۲۰۴۸.

تشریح د مدینې منورې په شاوخوا کې د قباء خوا ته چې کومه سیمه پر لوړې خوا واقع ده هغې ته عالیه یا عوالي ویل کېږي، په دغه مناسبت سره په دغه خوا کې چې څومره کلي او سیمي دي هغو ته عالیه یا عالي وايي، په دغه خوا کې د نجد سیمه هم ده او د هغه په مقابل کې چې څومره سیمي دي هغه لاندې دي او هغو ته سافله ویل کېږي.

په هغه زمانه کې عالیه یا عوالي تر ټولو نژدې کلی مدینې ته درې یا څلور میله او تر ټولو لیرې کلی پر اووه میله یا اته میله فاصله باندې واقع وو.

د عاليه په عجوه کي شفاء ده : ددې مطلب يا خو دادی چي د نورو ځايو په نسبت د عاليه په عجوه خرماوو کي شفاء زياته ده يا ددغه حديث څخه د مخکني مطلب تقليد مراد دی يعني په تهر سوي حديث کي د مطلق عجوه خرماوو چي کوم تاثير او خاصيت بيان سوی دی هغه ددغه حديث په ذريعه واضح سوی دی چي ذکر سوی تاثير او خاصيت د عاليه په عجوه خرماوو کي دی . ترياق : د تاء په پيښ او زهر دواړو سره هغه مشهوره دوايي ده چي د زهر لپاره دافع دي .

د نبي کریم ﷺ په لوړه وخت تېرول

﴿۴۰۱۰﴾: وَعَنْهَا قَالَتْ كَانَ يَأْتِي عَلَيْنَا الشَّهْرُ مَا نُوْقِدُ فِيهِ نَارًا إِنَّمَا هُوَ التَّمْرُ وَالْمَاءُ إِلَّا أَنْ نُؤْتَى بِاللَّحِيمِ . متفق عليه .

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دی چي ځيني مياشتي به پر موږ داسي تيريدلې چي موږ به اور نه بلوی او يوازي خرماوي او اوبه مو خوراک وو ، مگر دا چي کله به لږ غوښه راغلل نو اور به موبل کړی . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۸۲۱۱، رقم: ۶۴۵۸، و مسلم ۲۲۸۲۱۴، رقم: ۲۶-۲۹۷۲.

تشریح: مگر دا چي کله به لږ غوښه راوړل سول : ددې مطلب دادی چي د تنگی په وخت کي به موږ يوازي خرماوي خوړلې او اوبه به مو څېښلې ، يا کله چي به يو سړي لږ غوښه راواستول نو هغه به مو خوړل ، يا دا مطلب دی چي په کور کي د هيڅ سامان نه موجود کېدو په وجه زموږ په نغري کي اور نه بلېدی مگر کله چي به يو څه غوښه راوړل سول نو د هغو د پخولو لپاره به موږ اور بلوی .

﴿۴۰۱۱﴾: وَعَنْهَا قَالَتْ مَا شَبَعَ آلُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَيْنِ مِنْ خُبْزٍ بَرٍّ إِلَّا وَاحِدَهُمَا تَمْرٌ . متفق عليه .

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ د کورنۍ خلکو هيڅکله تر دوو ورځو پوري غنم نه دي خوړلي په دغه دواړو کي به د يوې ورځي غذا خرماوي وې . بخاري او مسلم .

تشریح: د حديث مطلب دادی چي رسول الله ﷺ او د هغوی کورنۍ هيڅکله هم پرله پسې دوې ورځي د غنمو ډوډۍ نه ده خوړلې . د غنمو د ډوډۍ قيد ځکه دی چي کيدای سي د اورېشو ډوډۍ ورته تر لاسه کېدل .

﴿۴۰۱۲﴾: وَعَنْهَا قَالَتْ تُوفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا شَبِعْنَا مِنْ
الْأُسُودَيْنِ . متفق عليه .

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفات سو او موږ هيڅکله په دوو
تورو شيانو نس ډک نه کړ (يعني په خرماوو ماره نه سوو). بخاري او مسلم

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۸۲۱۱، رقم: ۶۴۵۵، ومسلم ۲۲۸۲۱۴، رقم: ۲۵-۲۹۷۱.

تشریح: دا حديث هم څرگندوي چې رسول الله ﷺ او د هغه کورنۍ په څومره سختۍ او تنگۍ
سره خپل ژوند تېروي، او سره ددې چې رسول الله ﷺ غوښتي وای نو د دنیا ټول خوندونه او
وسائل به د رسول الله ﷺ په قدمو کې وای مگر رسول الله ﷺ پر کمال ايثار او استغناء باندي
عامل وو.

د اسودين (دوه تور شيان) څخه خرما او اوبه مراد دي، د اوبو په تور شي سره تعبير کول د
مجاورت او تفاوت په وجه دي او داسي کلام د اهل عرب په نزد مستعمل دی لکه څرنگه چې
موږ او پلار ته ابوين يا سپوږمۍ او لمر ته قمرين وايي، دې ته په عربي کې تغليب وايي،
څرگنده دي وي چې په دغه ارشاد کې د اوبو ذکر د خرماوو په ضمن کې دی اصل مقصد د خرما
ذکر کول دی ځکه اوبه د نس مړولو لپاره نه استعمالېږي او نه د هغه کمي وي.

ددغه حديث څخه دا خبره هم څرگنده سوه چې رسول الله ﷺ او د هغه کورنۍ ته خرماوي ته هم
په دومره اندازه نه تر لاسه کېدې چې د نس مړولو لپاره کافي سي بلکه دومره به تر لاسه کېدې
چې په هغه سره نس ته توان تر لاسه سي.

﴿۴۰۱۳﴾: وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ أَلَسْتُ فِي طَعَامٍ وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ
لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يَجِدُ مِنَ الدَّقْلِ مَا يَنْلَأُ بِهِ
بَطْنُهُ . رواه مسلم .

د حضرت نعمان بن بشير رضی الله عنه څخه روايت دئ چې هغه (د رسول الله ﷺ د وفات څخه وروسته
خلکو ته وويل) ايا تاسو د خوراک او چېښاک په شيانو کې په عيش او آرام سره وخت نه تېروي
او څه چې مو زړه غواړي هغه نه خوري او چېښئ؟ ما رسول الله ﷺ ليدلی دئ چې وچي

خرماوي به يې هم نه درلودلې چې په هغه سره رسول الله ﷺ موږ سوى وای . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم ۲۲۸۴/۴، رقم: ۳۴-۲۹۷۷.

د لغاتو حل: الدقل: التمر الرديء (خرابي خرماوي)

تشریح: ایا تاسو ... الخ: حضرت نعمان بن بشیر رضی الله عنه دا خبره یا خو د تابعین په مخاطب کولو سره وکړه یا د رسول الله ﷺ د وفات څخه وروسته د صحابه کرامو په مخاطب کولو سره یې وکړه ستاسو د نبی ﷺ سره ... الخ: مخاطبینو ته د نبی ﷺ اضافت او نسبت هغوی ته د الزام ورکولو یا داسي به ووايو چې د غیرت ورکولو لپاره یې داسي وکړه چې تاسو د کوم نبی امت یاست او د هغه په نامه فخر کوئ د هغه نبی خو دا حال وو چې هغه ته د خپل نس مړولو لپاره معمولي خرماوي هم نه تر لاسه کېدې او یو تاسو یاست چې ډول ډول خوراکونه خورئ او د عیش او عشرت ژوند مو اختیار کړی دی، او همدارنگه تاسو د دنیا او د دنیا د لذتونو څخه په پرېهز کولو کې د خپل نبی ﷺ طریقې اختیارولو څخه مخ گرځولی دی، څرگنده دي وي چې په لومړي حدیث کې دا بیان سوى دی چې پر رسول الله ﷺ باندي داسي ورځي تيري سوي دي چې په هغو کې د رسول الله ﷺ خوراک محض خرماوي وې، په دوهم حدیث کې بیان سوى دی چې هغه خرماوي به هم په دومره اندازه نه تر لاسه کېدی چې په هغه نس موږ سي، او دلته دا بیان و سو چې هغه لږ اندازه خرماوي به هم نه وې بلکه هغه به معمولي خرماوي وې چې د محتاج او مفلس سړي څخه پرته بل چا یې خوړل نه خوښول، او دا ټولي خبري ددې حقیقت شاهدي ورکوي چې د رسول الله ﷺ په نزد د دنیا د خوندونو هیڅ ارزښت نه وو او رسول الله ﷺ د معمولي درجې په ژوند تېرولو کې هم زړه نه لگوي بلکه رسول الله ﷺ په بنيادي توگه فقر او ترک لذات اختیار کړی وو او دا د رسول الله ﷺ معمول جوړ سوى وو چې پر هغه باندي الله جل جلاله قائم وساتي، کله چې پر اسلام او مسلمانانو باندي د سختۍ او تنگۍ زمانه وه نو هغه وخت رسول الله ﷺ په دې عامل وو او کله چې د اسلام او مسلمانانو شوکت په برخه سو او د دنیا خزاني د رسول الله ﷺ په قدمو کې راغلې نو په هغه حالت کې هم رسول الله ﷺ پر فقر او عسرت باندي په ژوند تېرولو قناعت وکړ، داسي ولي وو؟ محض ددې لپاره نه وو چې رسول الله ﷺ په حقیقت کې مفلس او اړ وو او رسول الله ﷺ د خواش سرېره پر یو ښه او خوشحال ژوند مهیا کولو باندي قادر نه وو ځکه چې دا ښودل سوي دي چې وروسته مسلمانانو ته ډېر اسباب او پراخي په برخه سوه بلکه داهم پر ځای ویل کېدای سي چې د عسرت او تنگۍ په

زمانه کي هم که رسول الله ﷺ غوڻبتي وای نو د عيش او تنعم هغه کوم وسائل وه چي رسول الله ﷺ ته تر لاسه کېدای نسوه، حقيقت دادی چي د رسول الله ﷺ دومره سخت او تنگ ژوند تېرول د هغه د سخاوت په وجه وو. کور ته چي به څه راتلل هغه به يې هم په نورو خوړل، ددغه ايشار وجه وه چي ځان به يې په سخت تکليف کي اخته کوی مگر نورو ته به يې راحت رسوی، ددغه زهد، تقوا، قناعت او توکل وجه وه چي د آخرت د لوړتيا او د الله ﷻ د رضا لپاره يې د دنيا هر خواش او خوند تر شا غورځولی وو.

يو لوی سبب دا هم وو چي رسول الله ﷺ د خپل عملي ژوند په ذريعه خپل امت د عيش او تنعم د ژوند څخه پرېهز کولو د قناعت او توکل د صفت پيدا کولو او خپل حقيقي مقصد په لاره کي د سختۍ او تکليف زغملو تعليم او تربيه ورکول وو.

د وري خوراک ښه نه دی

﴿۴۰۱۳﴾: وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا

د حضرت ابو ايوب انصاري رضي الله عنه څخه روايت دی چي نبي کریم ﷺ ته به څومره خوراک راوړل
أَنِّي بِطَعَامٍ أَكَلْتُ مِنْهُ وَبَعَثْتُ بِفَضْلِهِ إِلَيَّ وَإِنَّهُ بَعَثَ إِلَيَّ يَوْمًا بِقِصْعَةٍ لَمْ يَأْكُلْ

سو څومره چي به يې خواش وو د هغه څخه به يې وخوړل او پاته به يې ما ته رالېږل، يوه ورځ رسول الله ﷺ ما ته يوه پياله راو لېږل چي دهغې څخه يې خوراک نه وو کړی

مِنْهَا لِأَنَّ فِيهَا ثَوْمًا فَسَأَلْتُهُ أَحْرَامٌ هُوَ قَالَ لَا وَلَكِنِّي أَكْرَهُهُ مِنْ أَجْلِ رِيحِهِ
قَالَ فَإِنِّي أَكْرَهُهُ مَا كَرِهْتَ. رواه مسلم.

ځکه چي په هغه کي وږه وه، ما د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه ايا وږه حرامه ده؟ رسول الله ﷺ وفرمايل يا، مگر زما ددې بوی خوښ نه دی، ابو ايوب وايي ما وويل کوم شی چي تاسو نه خوښوی هغه زه هم نه خوښوم. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۲۳/۳، رقم: ۱۷۰-۲۰۵۳.

تشریح حضرت ابو ايوب انصاري رضي الله عنه يو لوی جليل القدر صحابي دی، نوموړي ته يوه امتيازي درجه دا تر لاسه ده چي کله چي رسول الله ﷺ د خپل کور په پرېښودو سره د مکې څخه هجرت وکړ او مدينې منورې ته ولاړی نو تر ټولو وړاندي د ابو ايوب انصاري رضي الله عنه سره تم سواو

هغه ته د مېلمستيا شرف په برخه سو، او کيدای سي چي حضرت ابو ايوب انصاري رضي الله عنه د کوم معمول ذکر کړی وي (يعني دا چي د رسول الله صلي الله عليه وسلم پاته سوی خوراک به يې هغه ته استوی) داد هغه ورځو پېښه وي چي کله رسول الله صلي الله عليه وسلم د حضرت ابو ايوب انصاري رضي الله عنه سره اوسېدی. زه دا نه خوښوم: په دغه ارشاد کي پر خوراک باندي عيب لگول مقصد نه دی بلکه په اصل کي ددې خبري اظهار مقصد دی چي ددغه شي بوی مسجد ته د تلو څخه او د ملائکو مخته راتللو څخه منع کوي.

نووي رحمه الله عليه ويلي دي: په دغه حديث کي ددې خبري وضاحت دی چي د وږي خوړل مباح دي. مگر د هغه چا لپاره مکروه دي کوم چي په جماعت کي د گډون کولو اراده ولري (يعني د وږي په خوړلو سره مسجد ته تلل مکروه دي)، او دغه حکم د هر هغه شي دی چي د هغه څخه بدبويي پيدا کيږي، کوم چي د رسول الله صلي الله عليه وسلم د ذات تعلق دی نو رسول الله صلي الله عليه وسلم به هر وخت د وحي نازلېدو متوقع وو ځکه نو رسول الله صلي الله عليه وسلم هيڅ وخت وږه نه خوړل او ځان يې ځيني ساتی. په دې اړه د علماوو مختلف قولونه دي چي د پياز، وږي، گندنې حکم د رسول الله صلي الله عليه وسلم لپاره څه وو؟ ايا دغه شيان د رسول الله صلي الله عليه وسلم لپاره حرام وه که يا؟ ځيني حنفي علماء وايي چي دغه شيان د رسول الله صلي الله عليه وسلم د ذات لپاره حرام نه وه، د هغوی په نزد صحيح خبره داده چي مکروه تنزيهي وو. ددغه حديث څخه څرگنده سوه چي د خوړونکي او څېښونکي لپاره دا مستحب دي چي هغه کوم شی خوري يا څېښي نو په هغه کي دي لږ څه شی پرېږدي او بيا دي هغه پر خپلو اړو همسايگانو باندي ویشي.

کوم شی چي تاسو ناخوښه کړی دی... الخ: په دې خبره کي يا خو د رسول الله صلي الله عليه وسلم پوره پيروي ته اشاره ده چي رسول الله صلي الله عليه وسلم وږه نه خوښول ځکه زه يې هم نه خوښوم يا دا چي حضرت ابو ايوب انصاري رضي الله عنه د خپل دغه ارادې اظهار وکړ چي په جماعت د گډون کولو لپاره مسجد د تلو په وخت کي وږه نه خورم.

د وږي تر خوړلو وروسته مسجد ته مه ځئ

﴿۴۰۱۵﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي نبي کریم صلي الله عليه وسلم وفرمايل: څوک چي (اوم) پياز يا اوږه

بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْ لَنَا أَوْ قَالَ فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى

و خوري هغه دي زموږ څخه بېل سي (يعني زموږ په مجلس کي دي گډون نه کوي)، يا رسول الله ﷺ داسي وفرمايل چي هغه دي خپل په کور کي کښيني، او نبي کریم ﷺ ته

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِقَدَرٍ فِيهِ خَضِرَاتٌ مِنْ بُقُولٍ فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا فَقَالَ قَرَّبُوهَا إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ وَقَالَ كُلُّ فَاَنِّي أَنَا جِي مَنْ لَا تُنَاجِي. متفق عليه.

يوه ورځ کتور اوړل سوه چي په هغه کي سبزي (ترکاري) وه رسول الله ﷺ ته د هغه بوی ورغلئ نو وه يې فرمايل، دا فلاني صحابي ته نژدې کړئ او وه يې فرمايل چي ته يې خوره ځکه چي زه د هغه چا سره مناجات کوم چي تاسو يې ورسره نه کوئ، يعني په هغه ترکای کي پيازي اوږه گډه وه. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۳۹۱۲، رقم: ۸۵۵، و مسلم ۳۹۴۱۱، رقم: ۷۳-۵۶۴.

تشریح: زموږ په مسجد کي: ددغه مفرد لفظ څخه دا معلومېږي چي دغه حکم يوازي د مسجد نبوي لپاره دی او په صيغه متکلم کي د مع الغير استعمال (يعني زما د مسجد پر ځای زموږ مسجد ويل) د مسجد نبوي د تعظيم او اکرام لپاره دی مگر ددغه حکم په علت او سبب کي ټول مسجدونه بلکه د خير ټول مجلسونه، د درس او تدریس ځايونه، د اولياء الله او عالمانو مجلسونه هم شامل دي ځکه کوم حکم چي د مسجد نبوي دی چي د وږي وغيره په خوړلو سره مسجد ته مه ځي نو دا حکم د نورو مسجدو او د خير د مجلسو هم دی او که دا احتمال هم مدنظر وساتل سي چي په دغه ارشاد کي د مفرد لفظ څخه مراد جنس دی (چي رسول الله ﷺ د مسجد لفظ په ويلو سره ټول مسجدونه مراد اخيستي دي نو بيا دغه تاويل ته هم ضرورت نسته، د دې څخه پرته په ځينو روايتو کي د مسجدنا يعني زموږ د مسجدو لفظ نقل سوی دی، په دغه صورت کي به د ټولو مسجدو لپاره دغه حکم بالکل واضح وي.

په (او ليقعد في بيته) کي د او حرف که چيري د راوي د شک د اظهار لپاره وي نو مراد به دا وي چي رسول الله ﷺ يا خو فليعتزلنا، يعني هغه بايد زموږ څخه بېل سي، ويلي دي يا يې دا فرمايلي دي چي فليعتزل مسجدنا، يعني هغه بايد زموږ د مسجد څخه ليري سي، يا يې دا فرمايلي دي چي: من اكل ثوما او بصلا فليقعد في بيته، يعني څوک چي وږه يا پياز و خوري نو هغه بايد په خپل کور کي کښېني بل چا ته دي نه ورځي، که څه هم هغه په مسجد کي وي يا د مسجد څخه پرته په بل ځای کي وي، مگر دا احتمال هم دی چي په (او ليقعد في بيته) کي د او

حرف د راوي د شک د اظهار لپاره نه وي بلکه د تنويع او تقسيم لپاره وي .
 ددې تعلق د مخکنۍ جملې يعني (فليعتزل مسجدنا) سره دی، په دغه صورت کي به
 معنی دا وي چي د وږي او پياز په خوړلو سره مسجد ته راتلل مکروه دي چي هلته ملائکي،
 رسول الله ﷺ او صحابه کرام موجود دي، او د دغه شيانو په خوړلو سره په عامه توگه د خلکو
 سره اختلاط او مجلس کول مباح دي، يا دا چي بايد له دې څخه هم پرهېز وکړل او په خپل کور
 کي کښېني، او د مطلق اختلاط او مجلس څخه دي منع سي ځکه چي دا زياته غوره ده .
 د هغه ذات څخه مراد حضرت جبرائيل عليه السلام او ملائکي دي، مطلب دا وو چي دغه ملائکي
 ما ته راځي او زه د هغوی سره خبري کوم حال دا چي تاسو ته هغوی نه راځي ځکه کوم شی چي
 زما لپاره جائز نه دی نو هغه ستاسو لپاره جائز دی يعني د وږي او پيازو خوړل، په دغه ارشاد
 کي دې ته اشاره ده چي انسان بايد د خپل ناستو خلکو او ملگرو د عاداتو او طبيعت او د هغه
 حال لحاظ هم وساتي او د هغه جائز خوښي او مرضي پوره کړي .

د خوراک د شيانو تلل

﴿۴۰۱۶﴾: وَعَنِ الْقَدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كِيلُوا طَعَامَكُمْ يُبَارِكْ لَكُمْ فِيهِ . رواه البخاري .

د حضرت مقدم بن معديکرب رضی الله عنه څخه روایت دی چي نبي کریم ﷺ وفرمايل : د خپل خوراک
 د شيانو تول کوی (يعني په اندازه کولو سره يې رانيسي او خرڅوي) ځکه ستاسو لپاره به په
 دې کي برکت و اچول سي . بخاري .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۴۵/۴، رقم: ۲۱۲۸.

تشریح مطلب دادی چي کوم شی په پېمانه او وزن سره تلل کيږي هغه د پور وړکړي او راکړي،
 خرڅولو او رانيولو او پخولو لپاره د ورکولو په وخت کي وتلل سي، چي د هغه صحيح اندازه
 قائمه پاته سي او د کمي او زياتوب اندېښنه پاته نسي نو دغه شی يعني تلل او غله او نور
 شيان وزن کول د شارع عليه السلام د دوو حکمو په وجه په خير او برکت کي د زياتوب خاصيت
 او تاثير لري، په خاصه توگه کله چي د سنت خيال وساتل سي، او د رسول الله ﷺ د حکم پر ځای
 راوړلو مقصد وي (شيخ عبدالحق محدث دهلوي رحمه الله عليه) .

ملا علي قاري رحمه الله هم د مظهر څخه داسي خبره نقل کولو سره ليکلي دي که دا اشکال

پیدا سی چي په دغه حدیث او هغه حدیث کي به مطابقت څرنگه وي کوم چي د بي بي عائشې څخه روایت سوی دی چي هغې بیان وکړ کله چي رسول الله ﷺ له دې دنیا څخه رخصت سو نو هغه وخت زما سره هیڅ نه وه چي ساه لرونکي خوړلي وای پرته د هغه لږ اوربشو څخه ، الله ﷻ په هغه لږ اوربشو کي دومره برکت اچولی وو چي ما تر یو وخت پوري په را ایستلو سره د خپل خوراک بندوبست کوی ، بیا یوه ورځ ما هغه وتللې نو د هغه وخت څخه برکت ولاړی ، ددې جواب دادی چي په اصل کي د رانیولو او پلورلو په وخت کي د تللو او ناپ حکم سوی دی چي برابري او توازن برابر قائم سي او د مصرفولو په وخت کي تلل او ناپول احصار او ضبط دی چي یو ډول بخل او د زړه د تنگی مظهر دی ، او ددې څخه منع فرمایل سوې ده .

نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ حضرت بلال رضی الله عنه ته وفرمایل : ای بلال ! ته مصرف کوه د صاحب عرش (الله ﷻ) له خوا او د کمی پېره مه کوه .

نو د شیخ عبدالحق محدث دهلوي رحمه الله علیه په حوالې سره چي کوم مطلب نقل سوی دی د هغه مطابق د ناپ او تول حکم پر ټولو باندي محمول دی چي د راکړي ورکړي او رانیولو او پلورلو کي ناپ تول باید وسي او د مصرف په وخت کي هم د ناپ او تول خیال ساتل پکار دي ، د ملا علي قاري رحمه الله علیه څخه نقل ذکر سوی اشکال او د هغه جواب دا څرگندوي چي د ناپ او تول حکم محض د راکړي او ورکړي ، رانیولو او پلورلو پر صورت باندي محمول دی . والله اعلم .

د خوراک وروسته د الله ﷻ حمد او ثناء

﴿۴۰۱۷﴾: وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرُ مَكْفِيٍّ وَلَا مُودَعٍ وَلَا مُسْتَغْنَى عَنْهُ رَبَّنَا . رواه البخاري .

د حضرت ابو امامه رحمه الله څخه روایت دی چي کله به د رسول الله ﷺ څخه دسترخوان پورته کړل سو نو رسول الله ﷺ به فرمایل : (الحمد لله) د الله لپاره تعریف دی ډېر تعریف او برکت ناک تعریف دهمېشه لپاره نه کفایت کړل سو او نه ترک کړل سو او نه د هغه څخه اې زموږ ربه بي پرواهي وکړل سوه . بخاري .

تخریج : صحیح البخاري (فتح الباري) : ۵۸۰/۱۹ ، رقم : ۵۴۵۸ .

تشریح (غیر مکفي) ته علماوو په څو طریقو سره صحیح ویلي دي او ددې معنی یې بیان

کړې ده که د هغه پوره تفصیل دلته نقل سي نو بحث به ډېر اوږد سي ، د هغه خلاصه داده چي لفظ د غير او ربنا مرفوع هم گرځول سوی دی او منصوب هم يا په دغه دواړو کي يو منصوب او دوهم مرفوع دی ، همدارنگه علماوو چي کوم مطلب بيان کړی دی د هغه خلاصه داده چي دغه الفاظ ، د هغه څخه کفايت سوی دی او نه متروک او نه د هغه څخه بې پړاو هي وي ، دغه الفاظ يا خو د حمد او تعريف د احوال او صفاتو د اظهار لپاره دي چي انسان بايد د خپل پروردگار داسي تعريف او ثناء بيان کړي چي هغه په هيڅ درجه کافي ونه گڼل سي ، نه حمد او ثناء بيانول پرېښودل سي او نه له هغه څخه بې نيازي وکړل سي بلکه څرنگه چي الله تعالی هر وخت پر انسان باندي په خپل رحمت سره متوجه وي ، هر وخت په تسلسل او دوام سره هغه ته خپل نعمتونه ورکوي همدارنگه انسان دي هم هر وخت په تسلسل او دوام سره د الله تعالی حمد او ثناء بيانوي ، چي دا د خپل منعم حقيقي په حضور کي د شکر ادا کول هم دي او د خپل پروردگار تعريف هم دی ، يا دا چي دغه الفاظ په اصل کي د خوراک کولو په اړه د صفت درجه لري چي خوراک د الله تعالی ډېر لوی نعمت دی چي دا په هيڅ درجه کي هم د ځان لپاره کافي ونه گڼل سي بلکه هر وخت خپل ځان د رزق الهي محتاج تصور کړل سي چي د هغه خواهش او طلب ترکیدای نسي ، او نه له هغه څخه بې نيازه کېدای سي ، يا دا چي دغه الفاظ د الله تعالی د اوصاف جلیله د اظهار لپاره دي چي داسي هيڅ ذات يا داسي هيڅ شی نسته چي هغه ذات ته کافي وي بلکه هغه خپل ټول جهان او ټولو شيانو لپاره کافي دی د هغه د قربت طلب او خواهش پرېښودل کېدای نسي او نه د هغه د فضل او کرم څخه مستغني او بې نيازه کېدای سي .

﴿۴۰۱۸﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و سلم وفرمايل : الله تعالی د خپل بنده په دې

عَنْ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيُحْمَدَهُ عَلَيْهَا أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيُحْمَدَهُ عَلَيْهَا

حال لیدو سره خوشحاله کېږي چي هغه یوه گوله و خوري او پر هغه د الله تعالی تعريف وکړي يا يو غږ و چېښي او پر هغه د الله تعالی تعريف وکړي .

رواه مسلم ، و سنذکر حدیثي عائشة و ابي هريرة ما شبع آل محمد

وخرج النبي صلی الله علیه و سلم من الدنيا في باب فضل الفقراء ان شاء الله تعالی .

مسلم. او ڏير ٿر به موڙ، انشاء الله د فضل الفقراء په باب کي د بي بي عائشې او حضرت ابو هريرة رضی الله عنه دوه حديثونه بيان کړو چي آل محمد ﷺ هيڅکله په ماږه نس ډوډۍ نه ده خوړلې ترڅو چي نبي کریم ﷺ د دنيا څخه تشریف يووړي.

تخريج: صحيح مسلم ۲۰۹۵/۴، رقم: ۸۹-۲۷۳۴.

تشریح (اکله) د الف په زور سره دی او معنی يې په يو وار مړېدو سره خوړل دي، دغه الفاظ د الف په پېش سره هم نقل سوي دي چي معنی يې د گولې ده.

د حديث خلاصه داده چي کله يو څوک د خوراک څخه فارغ سي يا يو شی وڅېښي او د هغه وروسته د الله جل جلاله شکر ادا کړي، د هغه حمد او ثناء ووايي نو الله جل جلاله د هغه ددغه عمل څخه ډېر خوشحاله کيږي.

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د خوراک په شروع کي بسم الله ويل

﴿۲۰۱۹﴾: عَنْ أَبِي أَيُّوبٍ قَالَ كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَّبَ طَعَامٌ

د حضرت ابو ايوب انصاري رضی الله عنه څخه روايت دی چي موږ د رسول الله ﷺ په خدمت کي ناست وو چي رسول الله ﷺ ته خوراک نژدې راوړل سو.

فَلَمْ أَرِ طَعَامًا كَانَ أَعْظَمَ بَرَكَهَ مِنْهُ أَوَّلَ مَا أَكَلْنَا وَلَا أَقَلَّ بَرَكَهَ فِي آخِرِهِ قُلْنَا

ما تر اوسه پوري دومره د برکت خوراک نه وو ليدلی چي د هغه په شروع کي برکت وو او په آخر کي برکت ټېخي ولاړی، موږ وويل:

يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ هَذَا؟ قَالَ إِنَّا ذَكَّرْنَا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ حِينَ أَكَلْنَا ثُمَّ قَعَدَ مَنْ أَكَلَ وَلَمْ يُسَمِّ اللَّهَ فَأَكَلَ مَعَهُ الشَّيْطَانُ. رواه في شرح السنة.

اې د الله رسوله! دا څنگه وسول؟ رسول الله ﷺ وفرمايل: موږ د خوراک د شروع کولو په وخت کي د الله جل جلاله نوم اخيستی وو بيا په هغه کي هغه سړی د خوراک خوړلو لپاره شريک سو چي هغه د الله جل جلاله نوم نه واخيستی او د هغه سره شيطان خوراک وکړ. شرح السنة

تخريج: البغوي في شرح السنة ۲۷۵/۱، رقم: ۲۸۲۴.

تشریح موبد الله ﷺ نوم اخیستی وو: په دغه جمله کې دې ته اشاره ده چې د بسم الله ویلو سنت په محض بسم الله ویلو سره تر لاسه کیږي مگر غوره داده چې پوره بسم الله یعنې بسم الله الرحمن الرحیم وویل سي، د خوراک پیل کولو په وخت کې بسم الله ویل مستحب دي تر دې که چیرې یو څوک جنب (ناپاکه) وي یا یوه ښځه د حیض یا نفاس په حالت کې وي نو دغه استحباب د هغو لپاره هم دی په شرط ددې چې د بسم الله ویلو په وخت کې د تلاوت نیت ونه کړي بلکه د ذکر په نیت سره یې ووايي کنه نو حرام به وي ځکه چې د ناپاکۍ، حیض او نفاس په حالت کې د قرآن کریم تلاوت کول حرام دی او بسم الله هم د قرآن کریم یوه جمله ده.

د کومو شیانو خوراک یا څښاک چې د شریعت له نظره مکروه یا حرام دی د هغو د خوړلو یا څښلو په وخت کې بسم الله ویل مستحب نه دي، که چیرې یو څوک د شراب څښلو په وخت کې بسم الله ووايي نو هغه کافر کیږي، ځینو علماوو د مطلق حرام شي خوړلو په وخت کې د بسم الله ویلو ته کفر ویلي دي.

د شیطان په خوراک کې ګډون کول د اکثر علماوو سلفو او خلفو په نزد پر حقیقت باندي ټول دی چې هغه د بسم الله په نه ویلو سره د خوړونکي سره په خوراک کې حقیقتا ګډیږي چې د هغه په وجه په خوراک کې بې برکتی رامنځته کیږي.

منځکې دا ذکر سوي دي چې د ځینو علماوو په نزد د اجتماعي خوړ ک په صورت کې د یوه سړي بسم الله ویل د ټولو لپاره کافي دي او د هر سړي بسم الله ویل ضروري نه دي نو دغه حدیث د هغه علماوو د مذهب خلاف یو دلیل دی.

د خوراک په مینځ کې دعاء

﴿۴۰۲۰﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَانْسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اللَّهَ تَعَالَى عَلَى طَعَامِهِ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ أَوْ لَهُ وَآخِرُهُ. رواه الترمذي وابدأؤد.

د حضرت عائشې (رض) څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایيل: کله چې په تاسو کې یو څوک خوراک شروع کړي او د الله ﷻ نوم اخیستل ځیني هېر سي نو هغه ته پکار ده چې دا الفاظ ووايي بسم الله اوله واخله. ترمذي او ابوداؤد.

تخریج: سنن الترمذي ۲۵۳۱۴، رقم: ۱۸۵۸، وابدأؤد ۱۳۹۱۴، رقم: ۳۷۶۷.

تشریح د الله جلّ و علا نوم اخیستل هر سي ... الخ: له دې څخه څرگنده سوه چي د خوراک پېل کولو په وخت کي محض د الله جلّ و علا د نامه ذکر کول کافي دی يعني بسم الله وويل افضل دي .
په محیط کي لیکلي دي که چيري یو سړی د اوداسه کولو په وخت کي د بسم الله پر ځای لاله الا الله یا الحمد لله یا اشهد ان لا اله الا الله ووايي نو هغه ته به سنت ادا کونکی وويل کيږي همدارنگه د خوړلو په صورت کي هم دا مسئله ده مگر که چيري یو سړی د اوداسه په پېل کي بسم الله وويل هر کړي بیا د اوداسه په مینځ کي ورپه یاد سي او بسم الله ووايي نو هغه ته به سنت باندې د عمل کولو درجه نه تر لاسه کيږي پر خلاف د خوراک که چيري د خوراک په مینځ کي بسم الله ورپه یاد سي او وه یې وایي نو د سنت د ادا کولو لپاره کافي کيږي .

﴿۴۰۲۱﴾: وَعَنْ أُمِّيَّةَ بْنِ مَخْشِيٍّ قَالَ كَانَ رَجُلٌ يَأْكُلُ فَلَمْ يُسَمِّ حَتَّى لَمْ يَبْقَ

د حضرت امیه بن مخشي رحمه الله څخه روایت دی چي یو سړي دوهی خوړل او بسم الله یې نه وويل

مِنْ طَعَامِهِ إِلَّا لُقْمَةً فَلَمَّا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ فَضَحِكَ

هر کله چي یې یوه گوله پاته سوه هغه چي خولې ته پورته کول نو وويل یې بسم الله اوله و آخره ،

النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ مَا زَالَ الشَّيْطَانُ يَأْكُلُ مَعَهُ فَلَمَّا ذَكَرَ

اسْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ اسْتَقَاءَ مَا فِي بَطْنِهِ . رواه ابوداؤد .

رسول الله ﷺ و خندل او بیا یې وفرمایل : شیطان دده سره خوراک کوی کله چي ده بسم الله وويل نو هغه د خپل نس ټول خوراک د باندي وغورځوی . ابوداؤد

تخریج : سنن ابی داود ۱۴۰/۴ . رقم : ۳۷۶۸ .

تشریح شیطان د خپل نس هر څه قی کړل : دا پر حقیقت باندي محمول دی یا دا مراد دی چي د خوړلو په وخت کي د بسم الله نه ویلو په وجه چي کوم برکت تللی وو هغه یې بېرته راوغورځوی ، يعني هغه برکت د هغه شیطان په نس کي امانت وو کله چي هغه سړي بسم الله وويل نو هغه برکت هم په خوراک کي بېرته راغلی .

د خوراک وروسته شکر او حمد

﴿۴۰۲۲﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

إِذَا فَرَغَ مِنْ طَعَامِهِ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ .

رواه الترمذي و ابوداؤد وابن ماجه .

د حضرت ابو سعيد خدری رضی اللہ عنہ خنجه روايت دئ چي رسول الله ﷺ به کله د خوارک خنجه فارغ سو نو الحمد لله الذي أطعمنا وسقانا وجعلنا مسلمين، به يي ويل . ترمذي، ابوداؤد او ابن ماجه .

تخريج: سنن الترمذي ۴۷۳/۵، رقم: ۳۴۵۶، و ابوداؤد ۱۸۷/۴، رقم: ۳۸۵۰، و ابن ماجه ۱۰۹۲/۲، رقم: ۳۲۸۳ .

﴿۲۰۲۳﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّاعِمُ

لِلشَّائِرِ الصَّائِمِ الصَّابِرِ . رواه الترمذي و رواه ابن ماجه والدارمي عن

سنان بن سنة عن ابيه .

د حضرت ابو هريره رضی اللہ عنہ خنجه روايت دئ چي رسول الله ﷺ و فرمايل : د خوراک وروسته شکر کونکی د صبرناک روژه دار په ډول دئ ، ترمذي، او ابن ماجه او دارمي د سنان بن سنة خنجه او هغه د خپل پلار خنجه روايت کړی دئ

تخريج: سنن الترمذي ۵۶۳/۴، رقم: ۲۴۸۶ .

تشریح د شکر ادا کولو ادنا درجه داده چي د خوراک پېل کولو په وخت کي بسم الله ووايي او د خوراک فارغه کېدو وروسته د الله تعالی حمد او ثناء ووايي ، د صابر روژاتي ادنا درجه داده چي خپل ځان د روژې د مفسداتو خنجه وژغوري .

صابر د روژاتي په ډول دی : دغه تشبیه په اصل کي په ثواب کي گډون دی نه دا چي په مقدار کي تشبیه ورکول مراد دي . د مثال په توگه به داسي ووايو لکه چي ويل کيږي زید کعمرو ، يعني زید د عمرو په ډول دی ، ددې معنی داده چي زید په ځينو عادتو کي د عمرو مشابه دی نه دا چي هغه په ټولو عادتو کي د عمرو هم مثل دی ، په دې کي دې ته اشاره ده چي صابر فقیر د شاکر شتمن خنجه غوره دی ځکه چي مشبه به د مشبه خنجه اقوی وي .

﴿۴۰۲۴﴾: وَعَنْ أَبِي أَيُّوبٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَكَلَ أَوْ شَرِبَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَ وَسَقَى وَسَوَّغَهُ وَجَعَلَ لَهُ مَخْرَجًا. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابو ايوب رضی اللہ عنہ ڄڻهه روايت دئ چي رسول الله ﷺ به کله خوراک يا چينباک وکړ نو الحمد لله الذي أطعم وسقى وسوَّغَهُ وَجَعَلَ لَهُ مَخْرَجًا، به يې ويل. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود، ۱۸۷۱۴، رقم: ۳۸۵۱.

د خوراک تر مخه او وروسته اودس

﴿۴۰۲۵﴾: وَعَنْ سَلْمَانَ قَالَ قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ أَنَّ بَرَكَתَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ بَعْدَهُ

د حضرت سلمان رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چي ما په تورات کي ولوستل چي د خوراک د برکت سبب د خوراک څخه وروسته اودس کول دي،

فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

ما رسول الله ﷺ ته ددې يادونه وکړه، رسول الله ﷺ وفرمايل:

وَسَلَّمَ بَرَكَתَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ. رواه الترمذي و ابوداؤد.

د خوراک برکت د خوراک څخه تر مخه اودس او د خوراک څخه وروسته اودس کول دي. ترمذي، ابوداؤد

تخريج: سنن الترمذي، ۲۴۸۱۴، رقم: ۱۸۴۷.

تشریح: د اوداسه څخه مراد د خوراک څخه مخکي د لاسونو او د خوړلو څخه وروسته د دواړو لاسو او خولې پرېول دي، د خوراک څخه مخکي اودس يعني د لاسو پرېول په هغه خوراک کي د برکت ذريعه په دې توگه وي چي د هغه لاس پرېولو په وجه الله تعالی په خوراک کي زياتوب ورکوي او د خوراک څخه وروسته اودس په هغه خوراک کي د برکت ذريعه کېدل دادي چي د هغه په وجه طبيعت ته سکون تر لاسه کيږي او د خوراک څخه وروسته لاسونه او خوله پرېول يا د لاسونو او خولې په پرېولو سره طبيعت ته سکون تر لاسه کېدل په عباداتو، اخلاق حسنه او اعمال صالحه کي د تقويت او زړه لگېدو سبب وي.

د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ د بیت الخلاء څخه راووتی نو رسول الله ﷺ ته خوراک راوړل سو ، صحابه کرامو وویل : موږ د اوداسه لپاره اوبه راوړو؟ رسول الله ﷺ وفرمایل ما ته دا حکم سوی دی چي کله دلمانځه لپاره ودریږم نو اودس وکړم . ترمذي ، ابوداؤد . نسائي او ابن ماجه د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ څخه روایت کړی دی .

تشریح دغه جمله رسول الله ﷺ د اکثر او اغلب په اعتبار و فرمايل ، چي د وجوب په توگه د اوداسه کولو حکم يوازي د لمانځه لپاره دی ، کله نو د سجده تلاوت ، قرآن کریم مس کولو او طواف کولو لپاره هم اودس واجب دی ، په دغه وخت کي رسول الله ﷺ دا وگڼل چي صحابه کرام دا عقیده لري چي د خوراک څخه مخکي اودس کول واجب دی نو رسول الله ﷺ ددغه عقیدې د نفي په بڼه ډول څرگندولو لپاره په خپل ارشاد کي د حصر طرز اختیار کړ او دا ددې خبري خلاف نه دی چي د خوراک څخه مخکي اودس کول جائز بلکه مستحب دی دلته د اوداسه څخه مراد هغه اودس دی کوم چي د لمانځه لپاره کيږي نه د خوراک کولو اودس يعني د لاسو او خولې پرېولل. د حديث سياق هم پر دې دلالت کوي ، بيا هم که چيري په دغه جمله کي (الا ناتيک بوضوء) : ايا موږ ستاسو لپاره د اوداسه اوبه راوړ ، که چيري دلته د اوداسه څخه مراد خوراک اودس وي او ددغه جملې (انما امرت بالوضوء) کي د اوداسه څخه مراد د لمانځه اودس واخيستل سي نو داهم کېدای سي او د خوراک څخه مخکي لاسونه پرېولل د سنتو او ادابو څخه دی نه د واجباتو څخه ، ځکه رسول الله ﷺ په دغه وخت کي د جواز بنووني لپاره هغه پرېښود ، او په دغه صورت کي به د حديث خلاصه دا وي چي دغه اودس يعني د خوراک څخه مخکي لاسونه پرېولل چي د هغه لپاره تاسو ما ته خواست کوئ ، واجب او مامور نه دی که چيري زه دا پرېږدم يعني د خوړلو څخه مخکي خپل لاسونه نه پرېولم نو څه تاوان نسته مگر دلته يو بل اودس دی او هغه د لمانځه اودس دی چي واجب دی .

د خپل مخ څخه خوراک

﴿۴۰۲﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ أَتَى بِقِصْعَةٍ

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ ته د بنورو اپیاله راوړل سوه ،

مِنْ ثَرِيدٍ فَقَالَ كُلُوا مِنْ جَوَانِبِهَا وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ وَسْطِهَا فَإِنَّ الْبَرَكَهَ تَنْزِلُ فِي

رسول الله ﷺ صحابه کرامو ته وفرمايل د غاړو څخه خورئ د منځ څخه مه خورئ ځکه برکت په

وَسْطِهَا. رواه الترمذي وابن ماجه والدارمي وقال الترمذي هذا حديث

منځ کي نازلېږي، ترمذي، ابن ماجه او دارمي، ترمذي ويلي دي دا حديث حسن صحيح دی.

حسن صحيح وفي رواية ابوداؤد قَالَ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَأْكُلُ مِنْ

او د ابوداؤد په يوه روایت کي دا الفاظ دي څوک چې خوراک کوي نو د خپل مخ د خواد ي يې

أَعْلَى الصَّحْفَةِ وَلَكِنْ لِيَأْكُلَ مِنْ أَسْفَلِهَا فَإِنَّ الْبَرَكَهَ تَنْزِلُ مِنْ أَعْلَاهَا .

خوري د منځ يا د بلې خواد ي يې نه خوري ځکه چې برکت پر سرېره برخه نازلېږي .

تخريج: سنن الترمذي ۲۲۹/۴، رقم: ۱۸۰۵، وابن ماجه ۱۰۹۰/۲، رقم: ۳۲۷۷، والدارمي ۱۳۷/۲، رقم:

۲۰۴۶، وابوداؤد ۱۴۲/۴، رقم: ۳۷۷۲.

تشریح ثريد هغه خوراک ته وايي چې ډوډۍ په بنورو کي خسته کړل سي ، د جمع لفظ د جمع

د صيغې په مقابل کي راوړل سوی دی ، مطلب يې دادی چې هر سړی دي د خپل مخ څخه

خوراک کوي د مينځ په برخه کي د برکت نازلېدل په دې سبب دي چې د يو شي په منځنۍ برخه د

نورو برخو په نسبت افضل وي نو د خوراک د لوبني منځنۍ برخه ددې وړ ده چې د خير او برکت

نزول پر هغه وي او کله چې د خوراک درمياني برخه د خير او برکت نازلېدو ځای وگرځول سو نو

تر دې غوره خبره بله څه کېدای سي چې هغه برخه د خوراک تر پايه پاته وي چې د خوراک برکت

هم تر پايه پوري وي نو د خپل مخ په پرېښودو سره لومړی د درمياني برخي څخه خوراک او د

هغه ختمول به مناسب نه وي .

د کاسې د سرېره څخه مراد د هغه منځنۍ برخه ده او د هغه د لاندي څخه مراد د هغه

خوندي دي ، ددې مطلب هم دادی چې د خپل مخ څخه بايد خوراک وکړل سي .

په تکیه کولو سره یې خوراک نه دی کړی

﴿۲۰۲۸﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ مُتَكِنًا قَطُّ وَلَا يَطْأُ عَقِبَهُ رَجُلَانِ . رواه ابو داؤد .

د حضرت عبد الله بن عمرو رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم هيڅکله خوراک په داسي حالت کي نه دی کړی چې تکیه دي يې لگولې وي او په رسول الله صلى الله عليه وسلم پسي به دوه کسان هم نه تلل. حاصل دا چې د کمال تواضع څخه به رسول الله صلى الله عليه وسلم د صحابه کرامو څخه مخکي نه تلی ځکه چې دا د متکبرانو عادت دی. ابو داؤد.

تخریج: سنن ابی داؤد ۱۴۱۴، رقم: ۳۷۷۰.

تشریح په څنگ و هلو سره د خوراک په اړه په تېرو مخونو کي تفصیلي خبره سوې ده ، د وروستیو الفاظ مطلب دادی چې کله به رسول الله صلى الله عليه وسلم یو ځای تلی نو په رسول الله صلى الله عليه وسلم پسي به یات خلک نه بلکه دوه یا درې کسان به هم نه ور پسي تلل بلکه رسول الله صلى الله عليه وسلم به د تواضع او عاجزی په وجه د خپلو صحابه کرامو سره داسي تلی چې یا خو به رسول الله صلى الله عليه وسلم د ټولو په مینځ کي وو یا به تر ټولو وروسته وو ، لکه څرنگه چې په بل حدیث کي دغه الفاظ نقل سوي دي چې (و یسوق اصحابه) یعني رسول الله صلى الله عليه وسلم به د خپلو صحابه کرامو څخه وروسته تلی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم به د خپلو اصحابو او ملگرو څخه مخکي نه تلی لکه څرنگه چې د امیرانو ، پاچاهانو ، متکبرینو او شتمنو خلکو طریقه ده او تر هغوی مخکي تلل د خپل لویي سبب گڼي ، بلکه ددې هڅه کوي چې زیات خلک پسي روان وي ، د دوو د قید څخه څرگنده سوه چې کله ناکله به لږ خلک لکه حضرت انس رضي الله عنه یا بل څوک ور پسي وو او هغه هم د ضرورت په وجه نو دا د تواضع او انکساری خلاف نه دی .

په مسجد کي د خوراک مسئله

﴿۲۰۲۹﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَارِثٍ بْنِ جَزْءٍ قَالَ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخُبْزٍ وَلَحْمٍ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَآكَلْنَا مَعَهُ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى وَ

صَلَّيْنَا مَعَهُ وَلَمْ نَزِدْ عَلَىٰ أَنْ مَسَحْنَا أَيْدِينَا بِالْخُصْبَاءِ . رواه ابن ماجه .

راوړل سوه ، رسول الله ﷺ دغه وخت په مسجد کي وو ، رسول الله ﷺ او موږ يو ځای ډوډۍ و خوړل بيا رسول الله ﷺ ولاړ سو او لمونځ يې وکړ او موږ هم د رسول الله ﷺ سره لمونځ وکړ موږ يو ازي دو مړه وکړل چي خپل لاسونه مو د مسجد په کوچنيو ډبرو وچ کړل . ابن ماجه

تخريج: سنن ابن ماجه ۱۰۹۷/۲، رقم: ۳۳۰۰.

تشریح: مطلب دادې چي د خوراک کولو څخه وروسته موږ خپل لاسونه په اوبو سره نه پرېوړل او د هغه وجه دا وه چي په هغه خوراک کي به غوړوالی نه وو يا دا چي د لمانځه لپاره به زموږ تلوار وو يا دا سبب وو چي موږ د تکلف په پرېښودو سره پر اسانۍ باندي عمل کړی وو ځکه چي پر غير واجب کارو باندي کله نا کله پر اجازې باندي عمل کول هم د الله تعالیٰ په نزد داسي خوښ دي لکه څرنگه چي هغه په زیاتو وختو کي پر عزیمت باندي عمل کول خوښوي .

په احیاء العلوم کي له ځینو صحابه کرامو څخه نقل سوي دي چي هغوی ویلي دي: د خوراک څخه وروسته زموږد پښو پندو به زموږ لپاره د دسمال کار کوی یعنی موږ به د خوراک کولو څخه وروسته خپل لاسونه پر خپل پوندو موږل لکه څرنگه چي په دسمال سره وچول کيږي . په څرگنده دا معلومیږي چي د حدیث الفاظ: (لم نزد او مسحنا) کي د متکلم مع الغير صیغه رسول الله ﷺ او صحابه کرامو ټولو ته شامله ده یعنی رسول الله ﷺ او هلته موجود ټولو صحابه کرامو خپل لاسونه په ډبرو سره وچول .

ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چي په مسجد کي خورک او څښاک جائز دی او دا خبره په حدیثو کي نقل سوې ده په خاصه توگه د خرما او داسي نورو شيانو په باره کي زیات نقل سوي دي مگر علماوو لیکلي دي چي دغه جواز په دې سره مقید دی چي د هغه په وجه په مسجد کي چټلي وغيره پیدا نسي ، کنه نو د چټلۍ پیدا کېدو په صورت کي په مسجد کي خوراک او څښاک به حرام یا مکروه وي ، او د فقهي په کتابو کي لیکلي دي چي کوم څوک د اعتکاف په حالت کي نه وي نو هغه دي په مسجد کي خوراک نه کوي ، نه دي هلته څښل کوي او نه دي بدیږي ، نه دي پلورل او رانیول کوي چي دا مکروه دي ، مگر د هغه مسافر لپاره اجازه ده چي د هغه د مسجد څخه پرته بل ځای نه وي .

علماوو لیکلي دي چي کله یو څوک مسجد ته ننوزي نو د اعتکاف نیت دي وکړي چي په مسجد کي خوراک ، څښاک او نور کارونه ورته مباح سي او د اعتکاف ثواب يې هم په برخه سي .

دلاس غوبنه

﴿۴۰۲۰﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَحْمٍ فَرَفَعَ إِلَيْهِ الذِّرَاعُ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَتَهَسَّ مِنْهَا. رواه الترمذي وابن ماجه.

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته پخه غوبنه راوړل سوه او په هغه کي رسول الله صلى الله عليه وسلم ته د ورانه (لاس) غوبنه ورکړل سوه چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم ډېره خوښه وه، رسول الله صلى الله عليه وسلم غوبني په خوله ځني شکولې او خوړلې. ترمذي او ابن ماجه.

تخريج: سنن الترمذي ۲۴۴۱۴، رقم: ۱۸۳۷، وابن ماجه ۱۰۹۹۱۲، رقم: ۳۳۰۷.

تشریح: رسول الله صلى الله عليه وسلم د بې تکلفۍ، سادگۍ او تواضع په سبب د ورانه د هلوکو غوبنه د غاښو په ذریعه په شکولو سره و خوړل، داسي غوبنه خوړل مستحب دي، طيبي رحمه الله عليه وايي: د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ورانه غوبنه خوښول په دې وجه وو چې هغه ښه خوړینه کيږي، ژر هضم کيږي او زياته خوندوره وي، ددغه خوښۍ وجه داده چې د ورانه غوبنه د چټلۍ د ځايو څخه لکه کلمې وغيره څخه ليري وي، په شمائل ترمذي کي د بې بي عائشې رضي الله عنها دا روايت نقل سوی دی چې د ورانه غوبنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم زياته خوښه نه وه مگر رسول الله صلى الله عليه وسلم ته به کله نا کله غوبنه تر لاسه کېدل او د ورانه غوبنه ژر خوړینه کيږي ځکه نو د ورانه غوبنه به يې خوښول، او په يوه روايت کي داسي دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: زياته خوندوره او زياته خوښه غوبنه د ملا غوبنه ده.

غوبنه په چارې پرېکولو سره مه خوړئ

﴿۴۰۲۱﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقْطَعُوا

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: مه پرې کوئ

اللَّحْمَ بِالسَّكِّينِ فَإِنَّهُ مِنْ صَنِيعِ الْأَعَاجِمِ وَأَنْهَسُوهُ فَإِنَّهُ أَهْنَأُ وَأَمْرَأُ. رواه

ابوداؤد والبيهقي في شعب الايمان وقال ليس هو بالقوي

غوبنه په چاره سره ځکه چې دا د عجمي خلکو طريقه ده (بلکه) په غاښونو پرېکولو سره يې خوړئ ځکه چې په غاښونو سره خوړل يې خوندور او هاضم وي. ابوداؤد او بيهقي په شعب الايمان کي او دواړو ويلې دي چې دا قوي نه دئ

تخریج: سنن ابی داود ۱۴۵۸۴، رقم: ۳۷۷۸، والبیهقی فی شعب الایمان ۹۱۸۵، رقم: ۵۸۹۹.

تشریح د عربو خلکو د خپل ځان څخه پرته د دنیا ټولو خلکو ته عجمیان ویل، مگر دلته اهل فارس (ایرانیان) مراد دي چي هغو خلکو د تکبر او غرور له مخي غوښه او نور شيان په چاره سره پرېکولو سره خوړل، مگر په ځينو وختو کي د رسول الله ﷺ څخه هم دا ثابت دي چي رسول الله ﷺ په چاره پرېکولو سره غوښه خوړلې ده، نو په دغه دواړو روايتو کي داسي مطابقت پيدا کيږي که چيري غوښه نرمه او خوړينه نو د چارې پر ځای په غاښو سره پرېکول او خوړل پکار دي او که غوښه کلکه وي نو بيا په چاره سره پرېکول به جائز وي. څرگنده دي وي چي ذکر سوې منع د نهي تنزيهي په توگه ده.

د مريض لپاره پر هيز ضروري دی

﴿۴۰۲۲﴾: وَعَنْ أَمْرِ الْمُنْذِرِ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ام منذر (رض) څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ زموږ کره تشریف راوړ

وَمَعَهُ عَلِيٌّ وَلَنَا دَوَالٍ مُعَلَّقَةٌ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ

او د رسول الله ﷺ سره حضرت علي رضی الله عنه هم وو، زموږ په کور کي د خرماوو غونچه زړېدل،
د دغه غونچې څخه رسول الله ﷺ

وَعَلِيٌّ مَعَهُ يَأْكُلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيِّ مَهْ يَا عَلِيُّ

او حضرت علي رضی الله عنه خوړل، رسول الله ﷺ حضرت علي رضی الله عنه ته وفرمايل اي علي! ته يې مه خوره

فَإِنَّكَ نَاقِهٌ قَالَتْ فَجَعَلْتُ لَهُمْ سِلْقًا وَشَعِيرًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ځکه چي ته اوس جوړ سوې يې (ناروغ وو او سترگي يې خوږيدلې) بي بي ام منذر، وايي ما د رسول الله ﷺ او د هغوی د ملگرو لپاره چغندر او اوربشي تيار کړي وې رسول الله ﷺ وفرمايل:

يَا عَلِيُّ مِنْ هَذَا فَأَصِْبْ فَإِنَّهُ أَوْفَقُ لَكَ. رواه احمد والترمذي وابن ماجه.

اي علي! دا خوره ځکه چي دا ستا لپاره ډېر گټور دي. احمد، ترمذي او ابن ماجه

تخریج: مسند الامام احمد ۳۶۴۸۶، والترمذي ۳۳۵۸۴، رقم: ۳۰۳۷، وابن ماجه ۱۱۳۹۱۲.

تشریح: ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چي د ناروغ سړي لپاره پرهېزه پر ضروري دي بلکه ځينو طبيبانو ويلي دي څوک چي د ناروغۍ څخه را پورته سي او پر هغه د کمزورۍ غلبه وي نو دهغه لپاره پرهېزه پر گټور دی حال دا چي د روغ سړي لپاره پرهېزه تاواني دی.

د نبي کریم ﷺ خوش کتنغ

﴿۴۰۳۳﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ

الثُّفْلُ. رواه الترمذي والبيهقي في شعب الإيمان.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ سفل (کوينی يعني د دېگ پای) ډېر خوښ وو. ترمذي او بيهقي په شعب الايمان کي.

تخريج: رواه الترمذي في الشمائل المحمدية ص ۸۷، رقم: ۱۸۶، والبيهقي في شعب الايمان ۹۶۱۵، رقم: ۵۹۲۴.

د لغاتو حل: الثفل: هو ما يبقى بعد العصر او ما يلتصق بالقدر (کوينی)

تشریح: د رسول الله ﷺ عادت دا وو چي د نورو اړتياوي به يې پر خپل اړتيا مخکي کولې، رسول الله ﷺ به تر ټولو وړاندي خوراک پر خپل کورنۍ، مېلمنو او اړو کسانو باندي ویشی او کوم خوراک چي به پاته سو هغه به يې د ځان لپاره اېښودی، دا د رسول الله ﷺ د قربانۍ او سخاوت دليل هم وو او د رسول الله ﷺ د تواضع او انکساری، صبر او قناعت مظهر هم وو، دا خبره د شتمنو خلکو لپاره يو څرگند دليل هم دی چي په عامه توگه سره د تکبر له موخي پاته سوی خوراک پېغور گڼي او هغه ضائع کوي.

د پيالې څټل د مغفرت ذريعه ده

﴿۴۰۳۴﴾: وَعَنْ نُبَيْشَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَكَلَ فِي

قَصْعَةٍ فَلَحَصَهَا اسْتَغْفَرَتْ لَهُ الْقَصْعَةُ. رواه احمد والترمذي وابن ماجه

والدارمي وقال الترمذي هذا حديث غريب.

: حضرت نبیشه رضي الله عنه څخه روايت دي چي رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چي د پيالې څخه توراک وکړي او بيا هغه وڅټي نو پياله د هغه لپاره استغفار کوي (بخښنه غواړي). احمد،

ترمذي، ابن ماجه او دارمي، ترمذي ويلي دي دا حديث غريب دئ.

تخريج: مسند الامام احمد ۷۶۱۵، والترمذي ۲۲۸۱۴، رقم: ۱۸۰۴، وابن ماجه ۱۰۹۸۱۳، رقم: ۳۲۷۱، والدارمي ۱۳۱۱۲، رقم: ۲۰۲۷.

تشریح: خرگنده خبره داده چي کاسه په حقيقت کي استغفار کوي، علماوو دا هم ليکلي دي چي کاسه خټل په اصل کي د تواضع اختيارول دي او د تکبر څخه ځان ساتل دي او دغه شيان د مغفرت او بخښني سبب دي او کاسې ته د استغفار نسبت په دې اعتبار سوی دی چي په ظاهره د دغه مغفرت او بخښني سبب کاسه وي.

د خوراک وروسته لاسونه پريولل

﴿۴۰۳۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ بَاتَ وَفِي يَدِهِ غَمْرٌ لَمْ يَغْسِلْهُ فَأَصَابَهُ شَيْءٌ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ. رواه الترمذي و ابوداؤد وابن ماجه.

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: څوک چي بیده سي او د هغه پر لاس (د خوراک) غوړ والی وي چي د خوړلو څخه وروسته يې پريولی نه وي او په دغه حالت کي هغه ته تاوان ورسېږي نو هغه دي خپل ځان ملامت کړي. ترمذي، ابوداؤد او ابن ماجه.

تخريج: سنن الترمذي ۲۵۵۱۴، رقم: ۱۸۶۰، و ابوداؤد ۱۸۸۱۴، رقم: ۳۸۵۲، وابن ماجه ۱۰۹۶۱۲، رقم: ۳۲۹۷.

ثريد د نبي صلى الله عليه وسلم خوښ خوراک وو

﴿۴۰۳۶﴾: وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ أَحَبَّ الطَّعَامِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الثَّرِيدُ مِنَ الْخُبْزِ وَالثَّرِيدُ مِنَ الْحَيْسِ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دئ چي په ټولو خوراكونو کي د رسول الله صلى الله عليه وسلم ښورواډيره خوښه وه يعني د ډوډۍ ښوروا او د حيس ښوروا. ابوداؤد. (حيس: خرما، غوړي، اوږه او د پښير يو ځای کولو څخه جوړېږي).

تخريج: سنن ابی داؤد ۱۴۷۱۴، رقم: ۳۷۸۳.

تشریح د ډوډۍ شرید هغه خوراک ته وایي چي ډوډۍ په بنورو ا کي خشته کړل سي او د حیس شرید هغه خوراک ته وایي چي د غوړو او گرتو يعني مستو په یو خای کولو سره د مالېدې په ډول سي (چي په پښتو کي ناتار ورته وایي).

د زيتون د تیلو فضيلت

﴿۴۰۳۷﴾: وَعَنْ أَبِي أُسَيْدٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ. رواه الترمذي وابن ماجة والدارمي.

د حضرت ابو اسيد انصاري رضي الله عنه خخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : د زيتون تیل خورئ او بدن په غوړوئ ځکه چي دا د يو برکتناکي درختي تیل دي . ترمذي ، ابن ماجة او دارمي .
تخریج : سنن الترمذي ۲۵۱۴ ، رقم : ۱۸۵۲ ، وابن ماجة ۱۱۰۳۲ ، رقم : ۳۳۱۹ ، والدارمي ۱۳۹۱۲ ، رقم : ۲۰۵۳ .

تشریح زيتون ځکه د برکت درخته ده چي په دې کي زيات خير ، برکت او گټي دي ، د قرآن کریم په آيت (الله نور السماوات والارض... الخ) کي چي کومي درختي ته شجره مبارکه ويل سوي دي له هغه خخه د زيتون درخته مراد ده چي غوره درختي يې په شام کي پيدا کيږي . په سورة التين والزيتون کي الله تعالی ددغه درختي قسم اخيستی دی ، عرب خلک په خاصه توگه د شام اوسيدونکي ددغه درختي خواږه تېل خوري او ترخه تیل يې په څراغ وغيره کي مصرفوي ، په طبي توگه سره دا ثابته ده چي د بدن د زيتون په تېلو غوړولو سره ډيري گټي تر لاسه کيږي .

د سور کي فضيلت

﴿۴۰۳۸﴾: وَعَنْ أُمِّ هَانِئٍ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ دَامَ هَانِئُ (رض) خخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم زموږ کره تشریف راوړ او وه يې فرمايل :
أَعِنْدَكَ شَيْءٌ فَقُلْتُ لَا إِلَّا خُبْزُ يَابِسٌ وَخُلٌّ فَقَالَ هَاتِي مَا أَقْفَرَ بَيْتٌ مِنْ أَدَمٍ فِيهِ خُلٌّ. رواه الترمذي وقال هذا حديث حسن غريب.

د خوراک یو شی سته؟ ما وویل: هیڅ نسته مگر وچه ډوډی او سورکه سته، رسول الله ﷺ وفرمایل هغه راوړه، هغه کور د کتغ څخه خالي نه دی چې په هغه کې سورکه وي. ترمذي، ترمذي ویلي دي دا حدیث حسن غریب دی.

تخریج: سنن الترمذي ۲۴۶۶۴، رقم: ۱۸۴۱.

تشریح: رسول الله ﷺ په ډېره بې تکلفۍ سره ذکر سوی خوراک وغوښتی، ددې سبب دا وو چې د بې بي ام هانئ رضی الله عنه زړه هم خوشحاله سي او هغې ته دا هم څرگنده سي چې په کور کې څه موجود وي په هغه سره قناعت باید وکړل سي.

خرما کتغ دی

﴿۴۰۳۹﴾: وَعَنْ يُوسُفَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ كِسْرَةً مِنْ خُبْزِ شَعِيرٍ فَوَضَعَ عَلَيْهَا تَمْرَةً وَقَالَ هَذِهِ إِدَامُ هَذِهِ وَأَكَلَ. رواه ابوداؤد.

د حضرت یوسف بن عبد الله بن سلام رضی الله عنه څخه روایت دی چې ما رسول الله ﷺ ولیدئ چې د اوربشو د ډوډۍ یوه ټوټه یې واخیستل د هغه سربیره یې یوه خرما کښېښودل او وې یې فرمایل دا ددې کتغ دی او هغه یې وخوړل. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داؤد ۵۷۵۱۳، رقم: ۳۲۵۹.

غیر مسلم ته د علاج لپاره ورتګ

﴿۴۰۴۰﴾: وَعَنْ سَعْدِ قَالَ مَرَضْتُ مَرَضًا أَتَانِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت سعد رضی الله عنه څخه روایت دی چې زه ناروغ سوم او رسول الله ﷺ زما پوښتني ته راغلی

يَعُودُنِي فَوَضَعَ يَدَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَهَا عَلَى فُؤَادِي فَقَالَ إِنَّكَ

او خپل لاس مبارک یې زما پر سینه کښېښودئ چې د هغه یخ والی زما زړه ته ورسیدئ بیا یې

رَجُلٌ مَفْئُودٌ أَنْتَ الْحَارِثُ بْنُ كَلْدَةَ أَخَا ثَقِيفٍ فَإِنَّهُ رَجُلٌ يَتَطَبَّبُ فَلْيَأْخُذْ

و فرمایل: ته د زړه په درد اخته یې ته حارث بن کلدۀ ته ورسه چې د قبیلۀ ثقیف څخه دی هغه په

طب پوهيږي، ددې وروسته رسول الله ﷺ وفرمايل:

سَبْعَ تَمَرَاتٍ مِنْ عَجْوَةِ الْمَدِينَةِ فَلْيَجَاهُنَّ بَنَوَاهُنَّ ثُمَّ لِيُكَدَّ بِهِنَّ . رواه
ابوداؤد.

هغه دي د مدينې د عجوه خرماوو څخه اووه دانې واخلي او هغه دي په هډوکي سره وکوټي بيا
دي يې ستا په خوله کي واچوي . ابوداؤد

تخريج: سنن ابی داود ۲۰۷۸۴، رقم: ۳۸۷۵.

د لغاتو حل: يلد: ای یصب الدواء فی الفم (په خوله کي دوا اچول).

تشریح: که چيري دا سوال پيدا سي چي ددې څه سبب وو چي رسول الله ﷺ مخکي سعد رضي الله عنه ته
و طبيب ته د تلو حکم وکړ او بيا يې خپل علاج هم تجويز کړ مگر د دواء جوړولو کاريې طبيب
ته وسپاري، ددې جواب دادی چي مخکي خويې سعد رضي الله عنه ته و طبيب ته د تلو مشوره ورکړه
چي په هډوکي سره د هغه علاج وکړي بيا چي رسول الله ﷺ ته د هغه ناروغۍ يو آسانه علاج ورپه
ياد سو چي ژر گټه کونکی وو نو د شفقت او تعلق له موخي يې هغه ته تجويز ورکړ، يعني د
دواء بنودل او استعمال د طبيب لپاره زيات اسان وو ځکه نو دغه کاريې هغه ته وسپاري .
علماوو ليکلي دي چي دغه حديث پر دې دلالت کوي چي غير مسلم طبيب ته ورتلل او مشوره
کول جائز دي ځکه چي حارث بن کله د اسلام په لومړنۍ زمانه کي مړ سوی دی او د هغه اسلام
منل ثابت نه دي .

غذا معتدله کړئ

﴿۴۰۳۱﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْكُلُ الْبَطِيخَ
بِالرُّكْبِ . رواه الترمذي وزاد ابوداؤد يقول يكسر حر هذا ببرد هذا وبرد

هذا بحر هذا وقال الترمذي هذا حديث حسن غريب.

د عائشې (رض) څخه روايت دی چي نبي کریم ﷺ به تازه هندوانه (خټکی) د خرماوو سره
خوړل . ترمذي، ابوداؤد دا الفاظ زيات ليکلي دي چي رسول الله ﷺ به فرمايل ددې يخوالي
ددې گرمي ماتوي او ددې گرمي ددې يخوالي ماتوي . ترمذي ويلي دي دا حديث حسن غريب دی

تخریج: سنن الترمذي ۲۴۶۱۴، رقم: ۱۸۴۳، وابوداؤد ۱۷۶۱۴، رقم: ۳۸۳۶.

تشریح: ذکر سوو دواړو شيانو په يو خای کولو سره خوړلو کي لوی حکمت دادی چي یو شی یخ او بل شی گرم دی، د دواړو په يو خای کولو سره معتدل خوراک جوړیږي، طيبي رحمه الله عليه ویلي دي: د خټکي څخه مراد کيدای سي اوم خټکی وي ځکه چي هغه یخ وي او پوخ خټکی گرم دی مگر د خرما په نسبت هغه هم یخ وي، اکثر و علماوو لیکلي دي چي د بطیخ څخه مراد خټکی نه دی بلکه هندوانه مراد ده چي هغه یخه وي.

چینجني خرماوي

﴿۲۰۲۲﴾: وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ عَتِيقٍ فَجَعَلَ يُفْتِشُهُ يُخْرِجُ السُّوسَ مِنْهُ. رواه ابوداؤد.

د حضرت انس بن مالک رضي الله عنه څخه روایت دی چي نبي کریم صلي الله عليه وسلم ته زړې خرماوي راوړل سوې (چي چینجني یې کړي وه) رسول الله صلي الله عليه وسلم به هغه څیرلې چینجني به یې د هغه څخه ایستل او غوړځول به یې. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داؤد ۱۷۴۱۴، رقم: ۳۸۳۲.

تشریح: طبراني په حسن سند سره د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه مرفوع نقل کړي دي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم د خرما د پرېکولو څخه منع فرمایلي ده، په دغه صورت کي په ظاهره د رسول الله صلي الله عليه وسلم په فعل او قول کي تضاد معلومیږي ځکه نو ویل کیږي چي د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه کومه منع نقل سوې ده د هغې تعلق د نوو خرماوو سره دی او د هغه مقصد د وهم او وسوسې څخه ساتل دي یا دا چي د حضرت انس رضي الله عنه څخه کوم فعل منقول دی هغه پر بیان جواز باندي محمول دی او ذکر سوې منع د نهی تنزیهي په توګه ده.

طيبي رحمه الله عليه ویلي دي: دغه حدیث پر دې دلالت کوي که چیري په خوراک کي چینجیان وي نو هغه خوراک نه مردار یږي او په مطالب المؤمنین کي لیکلي دي که چیري چینجیان په پنیر یا سبب کي ولویږي او د خوړلو په وخت کي نس ته ولاړ سي نو هغه به حلال وي ځکه چي د هغه څخه ځان ساتل ممکن نه دي.

مګر که چیري د دغه شيانو څخه ایستل سوي وي نو بیا د هغه حکم به دمچ موچی، مچ او هر هغه حیوان وي کوم چي دم مسفوح (روانه وینه) نه لري چي د هغه خوړل حرام دي مګر که چیري

هغه په اوبو يا خوراک کي ولويږي نو هغه به ناپاک نه وي .

د پنير و خوراک

﴿۴۰۴۳﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ أَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِجُبْنَةٍ فِي تَبُوكَ فَدَعَا بِسِكِّينٍ فَسَتَى وَقَطَعَ . رواه ابوداؤد .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته د تبوک په غزا کي د پنير يوه ټوټه راوړل سوه ، رسول الله صلى الله عليه وسلم چاره راوغوښتل بسم الله يې وويل او هغه يې پريکړل . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۱۶۹۱۴ . رقم: ۳۸۱۹ .

تشریح دغه بسم الله ويل د خوراک پېل کولو په وخت کي د بسم الله ويلو پر ځای وه نه دا چې هغه بسم الله کوم چې د ذبح پر وخت ويل کيږي لکه څرنګه چې ځيني جاهل خلک د کډو پرېکولو په وخت کي د ذبح په نيت سره بسم الله وايي ، مظهر رحمه الله عليه ليکلي دي دغه حديث پر دې دلالت کوي چې داوښ يا پسه د بچي لری او کولمې پاکي دي که چيري هغه ناپاکه وای نو بايد پنير هم ناپاک سي ځکه پنير د هغه څخه پرته نه جوړيږي .

حلال او حرام د الله جل جلاله له لوري دي

﴿۴۰۴۴﴾: وَعَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ السَّمَنِ

د حضرت سلمان رضي الله عنه څخه روايت دئ چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وسوه د غوړو ،

وَالْجُبْنِ وَالْفِرَاءِ فَقَالَ الْحَلَالُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ

پنير او ځنگلي خړه په اړه ، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : حلال هغه دي چې الله تعالی خپل په کتاب کي حلال کړي دي او حرام هغه دي چې الله تعالی حرام کړي دي

فِي كِتَابِهِ وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ . رواه ابن ماجة والترمذي وقال

هذا حديث غريب موقوف على الاصح .

په خپل کتاب کي او د کوم شي څخه چې الله تعالی خاموشي اختيار کړې ده هغه معاف دي . ابن ماجة او دارمي . . . ترمذي وييلي دي دا حديث غريب دئ او د صحيح قول سره سم موقوف هم دئ .

تخريج: سنن الترمذي ۱۹۲۱۴ . رقم: ۱۷۲۶ .

تشریح د غورو په اړه ځکه پوښتنه وسول چي په ظاهره د اسلام په پیل کي ځينو خلکو ته د هغه په حلال کېدو کي شک سوی وو، د پنیړ معامله بذات خود محل اشتباه او سوال وو ځکه چي په هغه زمانه کي هغه د اوبن یا پسه د لري او کولمو څخه جوړیدی، دریم شی چي د هغه په اړه پوښتنه وسول هغه فراء وو، د فراء په اړه اکثر و شارحینو ویلي دي چي د فرئي جمع ده چي معنی یې د ځنگلي خره ده، او ځينو د فرو جمع ورته ویلي دي چي معنی یې د پوست ده ځکه ترمذي دغه روایت په باب اللباس کي نقل کړی دی په دغه صورت کي به ویل کیږي چي د فراء په اړه سوال د کفارو د عمل څخه د پرهیز کولو په جذبه سوی وو ځکه چي کفارو به د فراء پوست د دباغت څخه پرته استعمالوی.

په خپل کتاب کي حرام گرځولي دي: ددې مطلب دادی چي یا خو هغه شیان حرام دي چي د هغو حرام کېدل په وضاحت سره بیان سوي دي یا ددغه آیت (وما اتاکم الرسول فخذوه وما نهاکم عنه فانتهوا) په ذریعه اجمال بیان سوی دی او دا وضاحت ځکه ضروري دی چي د هغه اکثر و شیانو په اړه سوال پیدا نسي کوم چي حرام دي مگر د هغو حرام کېدل په کتاب الله کي په وضاحت سره بیان سوي نه دي بلکه د هغو حرام کېدل د حدیثو په ذریعه ثابت دي، د حدیث آخري جمله ددې خبري دلیل دی چي ټول شیان د خپل اصل په اعتبار مباح دي نو کوم شیان چي شریعت حرام کړي نه دي هغه مباح دي.

دغه حدیث موقوف دی: ددې مطلب دادی چي دا د حضرت سلمان رضی الله عنه خپل قول دی نه د رسول الله صلی الله علیه و آله ارشاد. د فن حدیث په اصطلاح کي د صحابه کرامو قول او فعل ته موقوف ویل کیږي لکه څرنګه چي د رسول الله صلی الله علیه و آله قول او فعل ته مرفوع ویل کیږي.

د نبی کریم صلی الله علیه و آله د طرفه د ښه خوراک خواهش

۴۰۴: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدِدْتُ أَنَّ

د حضرت ابن عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل: زړه مي غواړي چي

عِنْدِي خُبْزَةٌ بَيْضَاءُ مِنْ بُرَّةٍ سَمَرَاءَ مُلَبَّقَةً بِسَمْنٍ وَلَبَنٍ فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ

زما سره د سپینو ښه غنمو ډوډۍ وي او هغه په غورو او شیدو کي خشته سوې وي: د مسجد

الْقَوْمِ فَاتَّخَذَهُ فَجَاءَ بِهِ فَقَالَ فِي أَيِّ شَيْءٍ كَانَ هَذَا قَالَ فِي عُكَّةٍ ضَبٍّ قَالَ

اَرْفَعُهُ. رواه ابوداؤد وابن ماجه وقال ابوداؤد وهذا حديث منكر.

څخه يو سړی ولاړ سو او دغه ډول ډوډۍ يې تياره کړې راوړل، رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه په کومو غوړو سره دا ډوډۍ خشته سوې ده هغه په کوم لوبښي کي وه، هغه وويل: د سمسارې د پوست په کېۍ کي، رسول الله ﷺ وفرمايل دا پورته کړه. (يعني يوسه). ابوداؤد، ابن ماجه او ابوداؤد، ترمذي ويلي دي دا حديث منکر دی.

تخريج: سنن ابی داود ۱۶۸۴، رقم: ۳۸۱۸، وابن ماجه ۱۱۰۹۱۲، رقم: ۳۳۴۱.

د لغاتو حل: ملبقه: ای مبلولة مخلوطة.

تشریح: رسول الله ﷺ دخپل مخ څخه د هغه ډوډۍ د پورته کولو حکم ځکه وکړ چې رسول الله ﷺ د سمسارې څخه طبعي نفرت درلودی ځکه چې هغه د رسول الله ﷺ د قوم په سیمه کي نه ترلاسه کېدلې، لکه څرنګه چې په تېرو مخونو کي د حضرت خالد رضی الله عنه روایت په دې اړه تېر سوی دی، که د سمسارې پوست نجس وای نو رسول الله ﷺ به د سمسارې په پوست کي د ایښي غوړو د غورځولو حکم کړی وای او نور به يې د هغه څخه منع کړي وای.

د رسول الله ﷺ د ډوډۍ غوښتل او د نفس د خواهش سره سم د هغه اظهار کول یوه داسي پېښه وه چې د رسول الله ﷺ د عادت او مزاج بالکل خلاف معلومېږي ځکه ابوداؤد دغه روایت ته منکر ويلي دي او که چیري دغه روایت صحیح ومنل سي نو په هغه صورت کي به دا توجیه کېږي چې رسول الله ﷺ د داسي خواهش اظهار د بیان جواز لپاره کړی دی.

او مه وره مه خورئ

﴿۲۰۴۶﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ

الثُّومِ إِلَّا مَطْبُوخًا. رواه الترمذي و ابوداؤد.

د حضرت علي رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ د اومي وږي د خوړلو څخه منع کړې ده خو کله چې پنځه سي نو د هغه خوړل صحیح دي. ترمذي او ابوداؤد.

تخريج: سنن الترمذي ۲۳۰۱۴، رقم: ۱۸۰۸، و ابوداود ۱۷۳۱۴، رقم: ۳۸۲۸.

تشریح: د پنځې وږي خوړلو څخه يې ځکه منع نه ده فرمايلي چې په پنځولو سره د هغه بوی له منځه ځي، دغه حکم د پياز او داسي نورو بدبو يو شيان هم دی مګر څرګنده دي وي چې ذکر

سوې منع د نهې تنزيهي په توگه ده .

پاخه پياز خوړل

﴿۴۰۴﴾: وَعَنْ أَبِي زِيَادٍ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْبَصْلِ فَقَالَتْ إِنَّ آخِرَ طَعَامٍ أَكَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَعَامٌ فِيهِ بَصْلٌ . رواه ابو داود

د حضرت ابو زياد رضي الله عنه څخه روايت دئ چې د بي بي عائشې (رض) څخه د پيازو په اړه پوښتنه ورسول، هغې وويل: رسول الله صلى الله عليه وسلم چې په خپل ژوند کي کوم آخري خوراک په آخري وار خوړلی وو په هغه کي پياز وو. (يعني پاخه پياز). ابو داود.

تخريج: سنن ابی داود ۱۷۴/۴، رقم: ۳۸۲۹.

تشریح: په دغه مسئله کي تفصيل دادی چې په روايتو کي راغلي دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم پياز او وږه نه ده خوړلې بلکه په ځينو روايتو کي دادی چې امت يې هم له دې څخه منع کړی دی مگر د بي بي عائشې رضي الله عنها د روايت څخه ثابتيږي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم پياز خوړلی دی، ځيني حضرات وايي چې د پياز او وږي د خوړلو منع چې نقل سوې ده ددې تعلق د اومه پياز او وږي سره دی نه د پاخه وږي او پياز سره، بلکه صحيح خبره داده چې د اومه پياز او وږي په اړه منع د نهې تنزيهي په توگه ده د نهې تحريمي په توگه نه ده، دغه شيان نه خو پر رسول الله صلى الله عليه وسلم حرام وو او نه پر امت باندې حرام دي بلکه طحاوي په شرح اثار کي داسي حديثونه نقل کړي دي چې پر دې خبره دلالت کوي چې پياز، وږه، گندنه او داسي نور شيان خوړل مباح دي که څه هم هغه اومه وي يا په خوراک کي پخ سوي وي، مگر دغه اباحت د هغه چا لپاره دی چې د هغه د خوړلو څخه وروسته په کور کي وي او د هغه بوی سره مسجد ته ولاړ نسي ځکه چې ددغه شيانو په خوړلو سره مسجد ته تلل مکروه دي، د امام ابو حنيفه، امام ابو يوسف او امام محمد رحمه الله عليهم قول هم دادی، ابن مالک رضي الله عنه وايي تر څو چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ذات تعلق دی نو رسول الله صلى الله عليه وسلم د خپل ژوند په پای کي داسي شيان خوړل چې په هغو کي پياز وه د بيان جواز لپاره او دا څرگندول يې مقصد وو چې ددغه شيانو خوړل د نهې تنزيهي په توگه دي نه د تحريمي په توگه.

کوچي د نبی کریم صلى الله عليه وسلم خوښ وه

﴿۴۰۴﴾: وَعَنْ ابْنِ بُسْرِ السُّلَمِيِّ قَالَ دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَدْ مَنَّا زُبْدًا وَتَمْرًا وَكَانَ يُحِبُّ الزُّبْدَ وَالتَّمْرَ . رواه ابو داؤد .

د حضرت بسر سلمي رضي الله عنه د ددو زامنو څخه روایت دی چې هغوی وویل : رسول الله صلی الله علیه و آله زموږ کره تشریف راوړ موږ کوچي او خرماوي په مخ کې ورته کښېښودلې ، رسول الله صلی الله علیه و آله به کوچي او خرماوي ډیر خوښول . ابو داؤد .

تخریج : سنن ابی داود ۱۷۶۱۴ ، رقم : ۳۸۳۷ .

د خوراک ادبونه

﴿۴۰۴۹﴾ : وَعَنْ عِكْرَاشِ بْنِ ذُوَيْبٍ قَالَ أُوتِينَا بِجَفْنَةٍ كَثِيرَةٍ الشَّرِيدِ وَالْوُذْرِ

د حضرت عکراش بن ذؤیب رضي الله عنه څخه روایت دی چې موږ ته یو تالی راوړل سول چې په هغه کې بنسوروا او غوښه وه

فَخَبَطْتُ بِيَدِي فِي نَوَاحِيهَا وَأَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْنِ

ما خپل لاس د تالی په شاوخوا کې په تیزی سره وگرځوئ او رسول الله صلی الله علیه و آله د خپل مخ څخه خوړل

يَدَيْهِ فَقَبَضَ بِيَدِهِ الْيُسْرَى عَلَى يَدِي الْيُمْنَى ثُمَّ قَالَ يَا عِكْرَاشُ كُلْ مِنْ

رسول الله صلی الله علیه و آله په خپل چپه لاس سره زما راسته لاس ونيوئ او وه یې فرمايل اې عکراش ! دیو

مَوْضِعٍ وَاحِدٍ فَإِنَّهُ طَعَامٌ وَاحِدٌ ثُمَّ أُتِينَا بِطَبَقٍ فِيهِ الْوَانُ التَّمْرَ فَجَعَلْتُ أَكُلُ

ځای څخه خوراک کوه ځکه چې دا یو خوراک دی ، بیا زموږ په مخکې غاب کښېښودل سو چې په هغه کې ډول ډول خرماوي وې ما

مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَجَالَتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الطَّبَقِ وَقَالَ يَا

د خپل مخ څخه خوراک پیل کړ او د رسول الله صلی الله علیه و آله مبارک لاس په غاب کې گرځیدئ ، رسول الله صلی الله علیه و آله و فرمايل اې

عِكْرَاشُ كُلْ مِنْ حَيْثُ شِئْتَ فَإِنَّهُ غَيْرُ لَوْنٍ وَاحِدٍ ثُمَّ أُتِينَا بِمَاءٍ فَغَسَلَ

عکراش ! د کوم ځای څخه چې دي زړه غواړي خوره یې په دغه غاب کې یو ډول شی نه دی ، بیا

مورد ته اوبه راوړل سوي

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدِيهِ وَمَسَحَ بِبَلَلِ كَفِّهِ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ
وَرَأْسَهُ وَقَالَ يَا عِكرَاشُ هَذَا الْوُضُوءُ مِمَّا غَيَّرْتُ النَّارُ. رواه الترمذي.

رسول الله ﷺ خپل دواړه لاسونه مبارک پریول او د خپلو لاسونو لوندوالی یې پر خپل مخ،
څنگلو او سرباندي وموړل او وه یې فرمایل ای عکراش! دا دهغه خوراک اودس دی چې هغه
اور متغیر کړی وي (یعنې پخ کړي یې وي). ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۲۴۹۱۴، رقم: ۱۸۴۸.

د لغاتو حل: الجفنة: ای القصعة (کاسه)

تشریح: یو ډول خوراک دی: ددې مطلب دادی چې کله په کاسه کې یو ډول خوراک وي او
هرې خوا ته یو ډول وي نو بیا د کاسې په شاوخوا کې لاس وهل د طمع او حرص څخه پرته بل
هیڅ نه دي، یعنې که خوراک څو ډوله وي یا یو ډول وي مگر د کاسې په هره برخه کې بېل بېل
رنگ وي نو د خپل طبیعت د میلان په وجه د هرې خوا څخه خوړل مناسب دي مگر کله چې
خوراک یو ډول وي او یو رنگ وي نو بیا هرې خوا ته لاس غزول مکروه دي، د کومې خوا څخه
چې غواړي، مگر په دې کې د مینځ ځای مستثنی دی ځکه چې هغه د برکت نازلېدو ځای دی او
دا کیدای سي چې د مینځ څخه نه خوړل د هغه خوراک سره مخصوص دی چې یو رنگ وي او
دلته د خرماوو خوړلو په صورت کې یو رنگ نه وو ځکه د مینځ څخه هم د خرما په پورته کولو
کې څه پرواه نسته، ابن مالک رحمته الله علیه وایي ددغه ارشاد څخه دا مفهوم اخیستل کیږي که د
خوراک شی د میوې له قسم څخه وي او هغه یو ډول وي نو په دغه صورت کې د لوبني هرې خوا
ته لاس غزول نه دي پکار لکه څرنگه چې د خوراک حکم دی او دا هم څرگنده سوه چې په یوه
لوبني کې خوراک مختلف وي نو یوازې د خپل مخ څخه د خوړلو قید به نه وي بلکه د کومې
خوا څخه چې ئې زړه غواړي خوړلای ئې سي.

د حریرې ګټې

﴿۴۰۵۰﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَخَذَ

د حضرت عائشې (رض) څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ په کورنۍ کې به یو څوک

أَهْلَهُ الْوَعَاكَ أَمَرَ بِالْحِسَاءِ فَصْنَعَ ثُمَّ أَمَرَهُمْ فَحَسَوْا مِنْهُ وَكَانَ يَقُولُ إِنَّهُ

ناروغ سو نو رسول الله ﷺ به د حریره (نرمي شیري) تیارولو حکم کوي، نو حریره به تیاره سوه

لَيَزْتُقُّ فُوَادَ الْحَزِينِ وَيَسْرُو عَنْ فُوَادِ السَّقِيمِ كَمَا تَسْرُو إِحْدَاكُنَّ الْوَسَخَ

بِالْمَاءِ عَنْ وَجْهِهَا. رواه الترمذي وقال هذا حديث حسن صحيح.

بيا به رسول الله ﷺ د حریره د خټلو حکم کوي او هغوی به حریره خټل. او رسول الله ﷺ به دا فرمايل چي حریره غمجن زړه ته قوت ورکوي او د ناروغ د زړه څخه ناروغي ليري کوي لکه څرنگه چي تاسو په اوبو سره د مخ څخه خيري ليري کوي. ترمذي، او ترمذي ويلي دي دا حديث حسن صحيح دی.

تخریج: سنن الترمذي ۳۳۶۱۴، رقم: ۲۰۳۹.

د لغاتو حل: الوعک: ای الحمي او شدتها (تبه)

تشریح حساء د خوراک يو نرم ډول دی چي د اوږو، اوبو او غوږو په يو ځای کولو سره پخېږي. د مکې خلک حریره هم ورته وايي او تلبينه هم، چي يادونه يې د لومړي فصل په حديث کي تېره سوې ده، رسول الله ﷺ په دغه ارشاد کي د حريرې د گټو څرگندولو لپاره خپله خبره بنځو ته ځکه وگرځول چي په اصل کي بنځي د خپل بدن او خبرو پرېولو او دمخ پاکولو زياته هڅه کوي يا دا چي کله رسول الله ﷺ دغه ارشاد وفرمايه نو هغه وخت بنځي موجود وې ځکه هغوی يې مخاطب کړل.

عجوه د جنت خرما ده

﴿٢٠١﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَجْوَةُ

مِنْ الْجَنَّةِ وَفِيهَا شِفَاءٌ مِنَ السُّمِّ وَالْكُمَاءُ مِنَ الْمَنِّ وَمَاؤها شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ.

رواه الترمذي.

د حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: عجوه د جنت څخه ده او په دې کي د زهرو څخه شفاء ده او پوځکی د من څخه دی او د دې اوبه د سترگو لپاره شفاء ده. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذی ۳۵۰۴، رقم: ۲۰۶۶.

تشریح عجوه د جنت خرما ده: ددې مطلب دادی چي د عجوه اصل د جنت څخه راغلی دی یا دا چي په جنت کي کومي خرماوي دي هغه عجوه دي، یا دا چي عجوه داسي گټوره او خوندوره خرما ده لکه د جنت مېوه. زیات صحیح مطلب لومړنی دی، د حدیث د پاته برخي وضاحت په اول فصل کي تېر سوی دی.

الفصل الثالث (دریم فصل)

په چاره پرېکولو سره خوراک

﴿۴۰۵۲﴾: عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ ضِفْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د مغیره بن شعبه رضی الله عنه څخه روایت دی چي یوه شپه (د یو چاکره) رسول الله صلی الله علیه و آله میمله سو (هغه

ذات لیلۀ فامر بجنب فشوي ثم أخذ الشفرة فجعل يحزني بها منه فجاء

سړي پسه حلال کړ) رسول الله صلی الله علیه و آله هغه ته د ورانه کبابولو امر وکړ ورون کباب سو، رسول الله صلی الله علیه و آله چاره واخیستل او غوښه یې زما لپاره پرېکول، په دغه وخت کي

بلاک يؤذنه بالصلاة فألقى الشفرة فقال ماله تربت يدها قال وكان شاربهُ

بلال رضی الله عنه راغلی او د لمانځه خبر یې ورکړ، رسول الله صلی الله علیه و آله چاره هلته کښېښودل او وه یې فرمایل: بلال ته څه وسول د هغه دي لاس په خاورو ولړل سي، مغیره وایي چي د هغه (یعني

وفاء فقال لي أقصه لك على سواك؟ أو قصه على سواك. رواه الترمذي.

مغیره) بریتونه لوي سوي وه، رسول الله صلی الله علیه و آله ما ته وفرمایل چي زه ستا بریت په مسواک (یعني مسواک سربیره اېښودو سره) غچي کړم یا دايې وفرمایل چي خپل بریت په مسواک غچي کړه. ترمذی.

تخریج: الشمايل للترمذي ص ۸۶، رقم: ۱۶۷.

تشریح د هغه لاسونه دي په خاورو سي: دا په اصل کي د ذلت خواری او مفلسۍ څخه کنایه ده او یو ډول ښهرا ده مگر ددغه جملې استعمال په عامه توګه د عربو په نزد د هغه سړي لپاره ویل کیږي چي د هغه ملا متول مقصد وي او په حقیقت کي د ښهرا واقع کېدو مطلب او خواش

نه وي بلکه د ورځنۍ محاورې په توګه دغه جمله وايي او ددې څخه مراد محض ملامتيا وي ، دلته هم پر رسول الله ﷺ باندي دا ناخوښه سول چي اوس د لمانځه وخت پاته دی نو بلال رضی الله عنه د خوراک د بوختيا په وخت کي د لمانځه لپاره پورته کول وغوښتل او دا هم کيدای سي چي رسول الله ﷺ ددغه جملې استعمال د کوربه د کيفياتو او حالاتو په لېدو سره فرمايلې وي چي هغه وخت به کوربه ته لوی ذهني اذيت رسيدلی وي ځکه رسول الله ﷺ د هغه لپاره پر حضرت بلال رضی الله عنه باندي ددغه جملې په ذريعه د ناخوښۍ اظهار و فرمايه .

د هغه شونډي (برېتونه) اوږده سوي وه ، شارچينو ددغه جملې وضاحت په څو ۱ وله کړې دی يو خو دا چي د شارب ضمير د حديث راوي حضرت مغیره رضی الله عنه ته راجع دی ، په دغه صورت کي که څه هم د ظاهري طرز تقاضا دا وه چي داسي ويل سوي وای (وکان شاربِي) يعني ضمير د متکلم استعمال سوی وای مګر ددې پر ځای و شاربو ويلو سره د غائب ضمير استعمال سوی دی ددې وجه محض تفنن کلام دی چي د اهل معاني په اصطلاح کي تجريد والتفات ورته ويل کيږي نو ددغه جملې مطلب دادی چي زما برېتونه لوی سوي وه او په مسواک يې پرېکوي ، مطلب دا وو چي د شونډو لاندې د مسواک په اېښودو سره برېتونه يې په چاره يا غچي سره پرېکول . يا دا يې و فرمايل : دا په اصل کي د راوي خپل شک ظاهرول دي چي يا خو رسول الله ﷺ لومړنۍ جمله و فرمايل يا دا يې و فرمايل چي زه ستا برېت پرېکړم ، بلکه حضرت مغیره رضی الله عنه ته يې حکم وکړ چي هغه دي خپل برېتونه پرېکړي ، شارچينو دوهم صورت دا بيان کړی دی که د شارب ضمير رسول الله ﷺ ته راجع کړل سي يعني د حضرت مغیره رضی الله عنه مطلب دادی چي د رسول الله ﷺ برېتونه اوږده سوي وه نو رسول الله ﷺ ما ته و فرمايل : زه خپل برېتونه ستا لپاره پرېکوم چي د هغه وېښتان ستا سره پاته سي او ته د هغه څخه برکت ترلاسه کړې يا دا چي رسول الله ﷺ حضرت مغیره رضی الله عنه ته حکم وکړ چي ته زما د شونډو وېښتان پرې کړه .

د خوراک شروع په بسم الله

﴿۴۰۵۳﴾: وَعَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ كُنَّا إِذَا حَضَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حذيفه رضی الله عنه څخه روايت دی چي کله موږ د رسول الله ﷺ سره په يو خوراک کي ګډ سوي يو نو

طَعَامًا لَمْ نَضَعْ أَيْدِينَا حَتَّى يَبْدَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَضَعُ

موږ به تر هغه وخته پوري خوراک ته لاس نه وروړئ ترڅو پوري چي رسول الله ﷺ پيل نه وای

يَدُهُ وَإِنَّا حَضَرْنَا مَعَهُ مَرَّةً طَعَامًا فَجَاءَتْ جَارِيَةٌ كَانَتْهَا تُدْفَعُ فَذَهَبَتْ لِتَضَعَ

کړي . يو وار موږ د رسول الله ﷺ سره په يو خوراک کي حاضر سوو يو ه انجلی د خوراک لپاره راغلل يعني د لوبږي څخه بهي اختياره پر خوراک را پرېوتل هغې غوښتل چي خوراک ته لاس

يَدَهَا فِي الطَّعَامِ فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهَا ثُمَّ جَاءَ أُعْرَابِيٌّ

کړي چي رسول الله ﷺ د هغې لاس ونيوئ بيا يو صحرائي راغلی هغه هم پر خوراک

كَانَمَا يُدْفَعُ فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الشَّيْطَانَ

راو غورځيدئ رسول الله ﷺ د هغه لاس هم ونيوئ ، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل شيطان هغه

يَسْتَحِلُّ الطَّعَامَ أَنْ لَا يُذْكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ جَاءَ بِهَذِهِ الْجَارِيَةِ

خوراک د ځان لپاره حلال گڼي چي پر هغه د الله نوم نه واخيستل سي ، شيطان هغه انجلی

لَيْسَتْ حِلًّا بِهَا فَأَخَذَتْ بِيَدِهَا فَجَاءَ بِهَذَا الْأَعْرَابِيَّ لَيْسَتْ حِلًّا بِهِ فَأَخَذْتُ

راو ستل چي د ځان لپاره (يعني شيطان) خوراک حلال کړي (ځکه چي هغه پرته د بسم الله ويلو

څخه خوراک پيل کونکې وه) نو ما د هغې لاس ونيوئ ، بيا شيطان دغه صحرائي راوستئ چي

دده په ذريعه د ځان لپاره خوراک حلال کړي ما دده لاس هم ونيوئ ،

بِيَدِهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ يَدَهُ فِي يَدَيَّ مَعَ يَدِهَا، وَزَادَ فِي رَوَايَةٍ ثُمَّ ذَكَرَ

اسم الله واکل . رواه مسلم .

په هغه ذات دي مي قسم وي چي د هغه په واک کي زما ساه ده د شيطان لاس ددغه انجلی د لاس

سره زما په لاس کي دئ ، حذيفه وايي ددې څخه وروسته په بسم الله ويلو سره خوراک پيل سو . مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۹۷/۳، رقم: ۱۰۲-۲۰۱۷.

تشریح په يوه روايت کي (مع يدها) يعني د هغه انجلی په لاس سره، پر ځای د (مع يديهما)

يعني د هغه انجلی او همسايه په لاس سره، الفاظ نقل سوي دي ، او دا زيات صحيح

معلومېږي بيا هم په کوم روايت کي چي ديدها لفظ دی هغه د انجلی سره مخصوص دی او دا

ددې خلاف نه دی چې د هغه صحرائي لاس هم د رسول الله ﷺ په لاس کي وي ځکه چې رسول الله ﷺ دا فرمایلي وه چې ما د هغه صحرائي لاس هم ونيوی مگر مخکي یې د هغه انجلی لاس نیولی وو ځکه په خاصه توګه یې د هغې ذکر وکړ.

زیات خوراک د بې برکتۍ علامه ده

﴿۴۰۵۴﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَادَ أَنْ يَشْتَرِي

د حضرت عائشې (رض) څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ د یو غلام رانیولو اراده وکړه،

غُلَامًا فَالْتَقَى بَيْنَ يَدَيْهِ تَمَرًا فَأَكَلَ الْغُلَامُ فَأَكْثَرَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ كَثْرَةَ الْأَكْلِ شُومٌ وَأَمَرَ بِرَدِّهِ. رواه البيهقي في شعب الإيمان.

رسول الله ﷺ د هغه غلام مخ ته خرماوي وغورځولې غلام ډیري خرماوي وخوړلې، ددې په لیدو سره رسول الله ﷺ وفرمایل: زیات خوراک د بې برکتۍ سبب دی بیا د هغه غلام د بیرته ورکولو حکم یې وکړ. بیهقي

تخریج: البیهقي فی شعب ایمان ۳۱۵-۳۲، رقم: ۵۶۶۱.

د مالګي تعریف

﴿۴۰۵۵﴾: وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّدُ إِذَا مَكُمُ الْمَلُحُ. رواه ابن ماجه.

د حضرت انس بن مالک رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: مالګه ستاسو د کتغونو سرداره ده. ابن ماجه.

تخریج: سنن ابن ماجه ۱۱۰۲۸۲، رقم: ۳۳۱۵.

تشریح مالګي ته غوره کتغ په دې اعتبار ویل سوي دي چې هغه په ډېره اساني سره تر لاسه کیږي او د قناعت تر ټولو نژدې ذریعه ده. په دې وجه اکثر و عارفینو او اهل الله به په مالګه باندي قناعت کوی. په دې اعتبار سره د رسول الله ﷺ دغه ارشاد د هغه خلاف نه دی چې (سید الادم فی الدنيا والاخرة اللحم) یعني په دنیا او آخرت کي د ټولو کتغونو سردار غوښه ده.

د خوراک لپاره چمپل کنبل

﴿۴۰۵۶﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وَضِعَ الطَّعَامُ فَاخْلَعُوا نِعَالَكُمْ فَإِنَّهُ أَرْوَحُ لِأَقْدَامِكُمْ.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم و فرمايل : هر کله چې خوراک کنبېښودل سي نو چمپل وکارئ ځکه چې د چمپلو په کنبلو سره پښو ته ډير آرام رسيږي . دارمي .

تخريج : سنن الدارمي ۱۴۸۱۲ ، رقم : ۲۰۸۰ .

د خوراک يخول ښه دي

﴿۴۰۵۷﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا أَتَيْتُ بِثَرِيدٍ أَمَرْتُ بِهِ فَغُطِّي حَتَّى تَذْهَبَ فَوَرَّةٌ دُخَانِهِ وَتَقُولُ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ هُوَ أَعْظَمُ لِلْبَرَكَةِ . رواها الدارمي .

د حضرت اسماء بنت ابوبکر (رض) څخه روايت دئ چې کله به هغې ته ښوروا راوړل سو ه نو د هغې د پټولو حکم به يې ورکړ هغه به پټه کړل سو ه ترڅو چې د هغې توبښ به ووتئ (يعني يخه به سول) او دا به يې فرمايل : ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اوريدلي دي چې د خوراک څخه د گرمۍ وتل د لوی برکت سبب دئ . دارمي .

تخريج : سنن الدارمي ۱۳۷۱۲ ، رقم : ۲۰۴۷ .

تشریح : د ثريد ذکر محض اتفاقي دی چې د هغه وخت عام خوراک ثريد (ښوروا) وو ځکه نو هغه يې ذکر کړ ، کله د نورو خوراكونو هم دغه حکم دی ، په جامع الصغير کي نقل سوي دي چې (ابردوا بالطعام فان الحار لا بركة فيه) يعني خوراک په يخولو سره خورئ ځکه چې په تاوده کي برکت نه وي ، همدارنگه بيهقي مرسلا دا روايت نقل کړی دی چې : (نهى عن الطعام الحار حتى يبرد) يعني د تاوده خوراک خوړلو څخه منع سوې ده ترڅو چې هغه يخ سي .

د پيالې څټل

﴿۴۰۵۸﴾: وَعَنْ نُبَيْشَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَكَلَ فِي

قَصْعَةٍ ثُمَّ لَحِسَهَا تَقُولُ لَهُ الْقَصْعَةُ أُعْتَقَكَ اللَّهُ مِنَ النَّارِ كَمَا أُعْتَقْتَنِي مِنَ الشَّيْطَانِ . رواه رزين .

د حضرت نبیشتہ ﷺ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل : څوک چې په کاسه کې خوراک وکړي او بیا هغه وڅټي نو کاسه هغه مخاطب کړي ورته وایي الله تعالی دي . تاد دوبرځ څخه داسي وساتي لکه څرنگه چې تازه د شیطان څخه وساتلم . رزين .

تخریج : رواه رزين .

تشریح : د ترمذي ، احمد ، ابن ماجه او دارمي په روایت کې دغه الفاظ دي : (استغفرت له القصعة) يعني هغه کاسه د سړي لپاره بخښنه غواړي ، او طبراني د حضرت عرباض څخه نقل کړي دي : (من لعق الصفحه ولعق اصابعه اشبعه الله في الدنيا والاخرة) يعني څوک چې کاسه او خپل ګوتي وڅټي نو الله تعالی به هغه په دنیا او آخرت کې موږ کړي .

=====

بَابُ الضِّيَافَةِ (د مېلمستيا بيان)

د ضاف معنی د مېلمه کولو ده ، او د اضاف معنی د مېلمستيا کولو ده ، د ضيف معنی د مېله او د مضيف معنی د کوربه ده ، په دغه باب کې چې کوم حديثونه نقل کېږي له هغو څخه څرګندېږي چې د مېلمستيا څومره فضيلت دی ، د شريعت له نظره د مېلمستيا څه طريقې او ادبونه دي او دا چې د مېلمه او کوربه په مينځ کې د مراتبو او تعلق څه حدود دي .

د ضيافت (مېلمستيا) حکم :

د اکثرو علماوو په نزد مسئله داده چې د مېلمستيا د حقوقو او ادبونو رعايت کول د ښه اخلاقو او تهذيب ښه ده او مستحب هم دي ، زيات حديثونه پر دې دلالت کوي ، ځيني حضرات وايي چې د يوې ورځې مېلمستيا کول واجب دي او د يوې ورځې څخه وروسته مستحب دي ، د مېلمستيا اته ډولونه دي چې علماوو بيان کړي دي چې تفصيل يې په باب الوليمه کې تېر سوی دی .

الفصل الأول (لومړی فصل)

د مېلمه عزت کول

﴿۴۰۵۹﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : څوک چې

يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ

پر الله ﷻ او د آخرت پر ورځ ايمان لري هغه دي د خپل مېلمه عزت کوي او څوک چې پر الله ﷻ

الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ

او د آخرت پر ورځ ايمان لري هغه دي خپل همسايه ته تکليف نه ورکوي او څوک چې پر الله ﷻ
او د آخرت پر ورځ ايمان لري دي هغه دي ښه خبره کوي يادي

لِيَصُتْ ، وَفِي رَوَايَةٍ بَدَلَ الْجَارِ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ

رَحِمَهُ . متفق عليه

پته خوله اوسي ، او په يوه روايت کي دهمسايه پر ځای دا الفاظ دي چې څوک پر الله ﷻ او د
آخرت پر ورځ ايمان لري هغه دي صله رحمي کوي (يعني د خپلوانو سره دي ښه چلن کوي) .
بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۴۵۱۱۰، رقم: ۶۰۱۸، ومسلم ۶۸۱۱.

تشریح: څوک چې پر الله ﷻ او د قیامت په ورځ ايمان لري ... الخ: ددې مطلب دا نه دی چې د
ایمان درلودل پر ذکر سوو دوو خبرو باندې موقوف دی ، د مثال په توګه که یو څوک د خپل
مېلمه خاطر نه کوي ، خپل همسايه ته تکلیف رسوي نو هغه به مؤمن نه ګڼل کیږي ، بلکه اصل
مقصد ددغه شیانو ارزښت بیانول دي او د عمل کولو زیات تاکید کول دي ، ددې مثال داسي
دي لکه یو سړی چې د خپل زوی د اطاعت او فرمانبرداره کولو لپاره داسي ووايي که ته زما
زوی یې نو اطاعت او فرمانبرداري کوه ، څرګنده ده که هغه اطاعت او فرمانبرداري ونه کړي نو
له دې څخه دا نه ثابتیږي چې هغه دده زوی نه دی .

يا دا مراد دی چي د چا ايمان د کمال درجې وي (يعني کوم مسلمان چي کامل الايمان وي) نو د هغه شان به دا وي چي هغه به په دغه خبرو عمل کوي، يعني د دغه شيانو اختيارول د ايمان نښه ده، اکرام ضيف يعني د مېلمه اکرام کول په شرعي توگه دادی چي کله يو مېلمه راسي نو له هغه سره په پراخ تندي او ښه اخلاقو وويني او له هغه سره په نرمه خبري اتري وکړي، او هغه ته تر درو ورځو پوري داسي خوراک او څښاک ورکړي چي لومړۍ ورځ د خپل حيثيت او توان سره سم د هغه مېلمستيا وکړي په شرط ددې چي د هغه په وجه د خپلو متعلقينو او لواحقينو حق ضائع نسي، او وروسته په دوو ورځو کي بېله تکليف څه چي حاضر وي هغه ته ورکړل سي، چي پر دواړو مېلمه او کور به باندې بوج نه وي، او بيا د درو ورځو څخه وروسته که مېلمه پاته سي نو هغه ته خوراک او څښاک ورکول به د صدقې په حکم کي وي، که چيري کوربه وغواړي نو خوراک او څښاک دي ورکوي او که نه نو انکار دي وکړي.

خپل همسايه ته دي تکليف نه ورکوي: يعني دا د همسايه تر ټولو کمه درجه ده چي هغه ته دي تکليف نه رسوي، او کوم چي د همسايه د حقوقو تعلق دی نو هغه ډېر زيات دي، د بخاري او مسلم په يوه روايت کي دغه الفاظ راغلي دي چي (فليکرم جاره) يعني هغه بايد د خپل همسايه سره د تکریم معامله کوي، د بخاري او مسلم په يو بل روايت کي داسي نقل سوي دي چي (فليحسن الی جاره) يعني هغه بايد د خپل همسايه په هغه شي کي مرسته وکړي چي د هغه ورته اړتيا وي، او د هغه مصيبت ليري کړي، همدارنگه امام غزالي رحمه الله عليه په اربعين کي دا روايت نقل کړی دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله صحابه کرامو ته په مخاطب کولو سره وفرمايل: تاسو ته معلومه ده چي د همسايه څه حق دی، که هغه ستاسو څخه مرسته وغواړي نو د هغه مرسته کوئ که ستاسو څخه پور وغواړي نو پور ورکوئ که هغه اړ او مفلس وي نو هغه ته يو څه ورکړئ، که هغه ناروغ وي نو د هغه پوښتنه وکړئ، که هغه مړ سي نو د هغه د جنازې سره ولاړ سئ، که هغه ته خوشحالي تر لاسه سي نو مبارکي ورکړئ که مصيبت ورته ورسېږي نو ډاډ ورکړئ د مثال په توگه د هغه په کور کي مرگ واقع سي نو د هغه کور ته ورسئ او تعزيت يې وکړئ، د هغه د سرای څخه لوړ سرای مه جوړوئ چي د هغه هوا منع سي،

که تاسو مېوه يا بل شی رانيسئ نو د تحفې په توگه يې هغه ته هم واستوئ او که دا ممکن نه وي نو بيا هغه مېوه يا بل شی کور ته په پټه وړئ او خپلو ماشومانو ته هم ټېنگار کوئ چي هغه مېوه يا بل شی د کور څخه دباندې نه يوسي چي ستاسو د همسايه ماشوم هغه وويني او د محرومۍ په وجه غم او افسوس وکړي، د خپل نغري په دود سره هغه ته تکليف مه ورکوئ او دا

چي د هغه کتخ څخه هغه ته هم يو څه واستوي او تاسو ته څرگنده ده چي د همسايه حق څه شی دی ؟ قسم دي وي په هغه ذات چي د هغه په لاس کي زما ساه ده د خپل همسايه حق هغه څوک پېژني چي پر هغه د الله ﷻ رحمت وي.

نېکه خبره دي کوي يا دي پته خوله سي : ددې مطلب دادی چي کله د ژبي څخه د يوې خبري را ايستلو اراده وکړي او دا معلومه وي چي هغه خبره د نيکۍ ده چي پر هغه باندي ثواب ورکول کيږي که څه هم هغه واجب وي يا مستحب وي نو هغه دي د ژبي څخه راوباسي او که د هغه خبري خیر معلوم نه وي يا ورته معلوم وي چي دا خبره حرامه يا مکروه ده نو هغه دي د ژبي څخه نه راباسي ، خلاصه دا چي تر خپله وسه دي پته خوله اوسي او که خبره کول ضروري وي نو د ژبي څخه دي د خير خبره راباسي چي د خبر او ښېگڼي وي نه يوازي دا چي په حرام او مکروه خبرو کي پته خوله کېدل پکار دي بلکه د مباح خبرو څخه هم ځان ساتل د هوبښياري غوښتنه ده.

مېلمه دي تر دروور څو زيات نه پاته کيږي

﴿۴۰۶۰﴾: وَعَنْ أَبِي شَرِيحٍ الْكَعْبِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

د حضرت ابو شريح کعبي رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل :

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ جَائِزَتَهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ

څوک چي پر الله ﷻ او د آخرت پر ورځ ايمان لري هغه ته پکار ده چي د خپل مېلمه عزت کوي ، د خاطر او دار مدار وخت يوه ورځ او شپه ده (يعني د تکلفاتو او احسان کولو)

وَالضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فَمَا بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ صَدَقَةٌ وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَتُوبِيَ عِنْدَهُ حَتَّى يُخْرِجَهُ. متفق عليه

او د مېلمه د مېلمستيا وخت درې ورځي او درې شپې دي او ددې څخه وروسته مېلمستيا صدقه او خيرات ده او مېلمه ته پکار ده چي هغه دي د خپل کوربه سره دومره نه پاته کيږي چي هغه تنگ سي . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۴۵\۱۰، رقم: ۶۰۱۹، ومسلم ۱۳۵۳\۲، رقم: ۴۸-۱۴.

د لغاتو حل: يحرره: ای يضيق صدره يوقعه في الحرج (تنگوي يې).

تشریح په نهایه جزري کي ددغه حديث وضاحت ليکل سوی دی چي د مېلمه دي درې ورځي داسي مېلمستيا وکړل سي چي په اوله ورځ کي د هغه په خوراک او څېښاک کي تکلف او اهتمام وکړل سي بيا په دوهمه ورځ دي بېله تکلفه او اهتمامه څه چي حاضروي هغه دي ورکړي . ددې څخه وروسته دي هغه ته د خوراک او څېښاک دومره شيان ورکړل سي چي د هغه په مرسته يوه ورځ او يوه شپه سفر وکړل سي ، په حديث کي د جائزه لفظ راغلی دی چي مفهوم يې دادی ، د لغت په اعتبار د جائزه معنی د بخښني او تحفي ده مگر دلته هغه شی مراد دی چي د يوې ورځي د خوراک او اړتيا په اندازه وي او د هغه په مرسته منزل ته ورسېږي . مېلمه ته د جائزې څخه وروسته چي څه ورکړل سي نو هغه به زيات يوشی وي او د صدقې په حکم کي به وي ، ددغه وضاحت سره سم جائزه يعني مېلمه ته د يوې ورځي په اندازه د لاري توبڼه ورکول به د مېلمستيا څخه وروسته وي ، حال دا چي په حديث کي ددې يادونه مخکي سوې ده او دا جائزه به د مېلمستيا کولو څخه يو زيات شی وي .

دا هم کيداى سي چي دغه جائزه د درو ورځو مېلمستيا کولو څخه زيات يوشی نه وي بلکه په حديث کي ددې ذکر د هغه تکلف او اهتمام د وضاحت په توگه وي چي کوربه د مېلمستيا درو ورځو څخه مخکي د خپل مېلمه لپاره کوي ، د ابوداؤد د روايت څخه هم دا معلومېږي چي جائزه د مېلمه هغه تواضع او احسان ته ويل کيږي کوم چي په لومړۍ ورځ کيږي همدارنگه مولانا شاه عبدالحق محدث دهلوي رحمۃ الله عليه هم وايي چي زموږ علم هم دادی چي د جائزې دغه معنی ده .

د مېلمه لپاره دا جائزه ده ... الخ: ددې څخه څرگنده سوې چي کوم څوک د چا سره مېلمه سي نو د هغه لپاره دا مطلق مناسب نه دي چي هغه د خپل کوربه سره تر درو ورځو زيات پاته سي مگر که چيري د کوربه خواهش وي او هغه خواست ورته وکړي نو د هغه پر غوښتنه باندي تر درو ورځو زيات پاته کېدو کي پروا نسته ، ځکه علماوو ويلي دي که چيري يو مسافر (مېلمه) د يو چا سره پاته سي او هغه د يو عذر په وجه تر درو ورځو زيات پاته سي نو هغه دي تر درو ورځو وروسته کوربه د خوراک او څېښاک په اړه نه تنگوي .

مېلمستيا کول واجب نه ده

﴿٢٠٦١﴾: وَ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكَ د حضرت عقبه بن عامر رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما وويل: اي دالله رسوله ! تاسو

تَبَعْنَا فَنَزَّلُ بِقَوْمٍ لَا يَقْرُؤُوا فَمَا تَرَى فِيهِ فَقَالَ لَنَا إِنْ نَزَّلْتُمْ بِقَوْمٍ فَأَمِرٌ

مور (د جهاد يا بل کار لپاره) ليرئ او مور د يو قوم سره تم سو مگر هغوی زمور ميلستيا نه کوي ددې په اړه تاسو څه حکم کوئ؟ رسول الله ﷺ وفرمايل هر کله چې تاسو د يو قوم ميلمانه

لَكُمْ بِمَا يَنْبَغِي لِلضَّيْفِ فَاقْبَلُوا فَإِنْ لَمْ يَفْعَلُوا فَخُذُوا مِنْهُمْ حَقَّ الضَّيْفِ

الَّذِي يَنْبَغِي لَهُمْ . متفق عليه

سئ او هغوی ستاسو لپاره د ميلستيا مناسب بندوبست وکړي نو هغه قبول کړئ او که داسي ونه کړي نو تاسو د هغوی څخه د ميلستيا حق واخلي يعني دومره څومره چې د ميلمنو لپاره مناسب وي . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۰۸۱۵، رقم: ۲۴۶۱، ومسلم ۱۳۵۳۱۳، رقم: ۱۷-۱۷۲۷.

تشریح ددغه حديث ظاهري مفهوم پر دې خبره دلالت کوي که چيري کوربه د مېلمه حق ادا نه کړي نو مېلمه د هغه څخه خپل حق په زور اخيستلای سي ، په دې اعتبار سره دا حديث د هغه حضراتو د مذهب دليل هم دی چې هغوی مېلمه د خوراک او څښاک ورکول واجب گرځوي، مگر د جمهورو علماوو دا مذهب نه دی ځکه د هغوی له خوا ددغه حديث څو تاويلونه کيږي يو خو دا چې دغه حديث په اصل کي مخصصه (د نس تش کېدو) او اضطراري حالت پر صورت باندي محمول دی او په داسي صورت کي چې مېلمه سخت وږی وي نو د هغه مېلمستيا کول بېله شکه پر کوربه باندي واجب ده ، او که هغه کوربه دا حق ادا نه کړي نو دا حق د هغه څخه په زور اخيستلای سي ، دوهم دا حکم د اسلام په پېل کي وو هغه وخت د اړتيا او فقر خبر اخيستل واجب وو وروسته چې الله تعالی په مسلمانانو کي په عامه توگه د فقر او مفلسۍ پر ځای وسعت او پراخي راوستل نو دغه حکم منسوخ سو ، دريم دا چې ددغه ارشاد تعلق د اهل ذمه (يعني هغه کافران چې د هغوی د مسلمانانو سره د ځان او مال د مصالحت معاهده سوې وي) سره د قيام کولو وو ، چې د هغوی سره معاهده کي يو شرط دا هم وو که مسلمانانو د هغوی سره قيام وکړي نو د مسلمانانو مېلمستيا به پر اهل ذمه ضروري وي، ددغه شرط په وجه د مسلمانانو مېلمستيا کول پر هغوی واجب وه او کوم حق چې واجب وي نو هغه په زور اخيستل کيدای سي او څلورم دا چې دغه حديث د معاوضې او بدلې پر صورت باندي محمول دی يعني

د مثال په توګه که چیري مسافر یو ځای قیام وکړي او د هغه ځای خلک نه یوازې دا چي د هغوی مېلمستیا ونه کړي بلکه پر هغوی باندي دداسي شي پلورلو څخه هم انکار وکړي کوم چي د هغه مېلمه مسافر سره نه وي او هغوی د لوږې او بې تابې په حالت کي وي نو د هغوی لپاره دا جائزه چي د هغه خلکو څخه هغه شی په زور رانیسي .

د نبي ﷺ او یارانو د لوږې څخه د شپې وتل

﴿۴۰۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ د کور څخه ووتی

يَوْمٍ أَوْ لَيْلَةٍ فَإِذَا هُوَ بِأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ فَقَالَ مَا أَخْرَجَكُمَا مِنْ بُيُوتِكُمَا هَذِهِ السَّاعَةَ

د ورځي يا د شپې په وخت کي ، ناڅاپه د حضرت ابوبکر صديق او حضرت عمر رضي الله عنهما سره یو ځای سو ، رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه تاسو کوم شي د خپلو کورونو څخه په دغه وخت

قَالَا الْجُوعُ قَالَ وَأَنَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَخْرَجَنِي الَّذِي أَخْرَجَكُمَا قَوْمُوا

کي را ایستلي یاست ؟ هغوی وویل د لوږې له کبله ، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل : قسم په هغه ذات چي د هغه په واک کي زما ساه ده ، زه هم دغه شي د کور څخه را ایستلی یم کوم چي تاسو را ایستلي یاست ، راځئ !

فَقَامُوا مَعَهُ فَأَتَى رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَإِذَا هُوَ لَيْسَ فِي بَيْتِهِ فَلَمَّا رَأَتْهُ الْمَرْأَةُ

نو دواړه د رسول الله ﷺ سره سوه او د یو انصاري کور ته ورسیدل هغه وخت هغه په کور کي موجود نه وو د هغه ښځي چي رسول الله ﷺ ولیدئ

قَالَتْ مَرْحَبًا وَأَهْلًا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَنْ فُلَانٌ

نو وه یې ویل مرحبا واهلا ، رسول الله ﷺ د هغې څخه پوښتنه وکړه فلانی چیري دی ؟

قَالَتْ ذَهَبَ يَسْتَعْذِبُ لَنَا مِنَ الْمَاءِ إِذْ جَاءَ الْأَنْصَارِيُّ فَنَظَرْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ

هغې وویل زموږ لپاره د خوږو اوبو راوړلو لپاره تللی دی ، په دغه وخت کي هغه انصاري هم راغلئ ، رسول الله ﷺ او د هغوی دواړه ملګري چي یې ولیدل

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَاحِبِيهِ ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ مَا أَحَدُ الْيَوْمِ أَكْرَمَ أَضْيَافًا

نو هغه وويل د الله ﷻ شکر دى نن ورځ د بزرگو ميلمنو د اعتبار څخه زما څخه زيات خوش

مِنِّي قَالَ فَانْطَلَقَ فَجَاءَهُمْ بِعَذْقٍ فِيهِ بُسْرٌ وَتَمْرٌ وَرُطْبٌ فَقَالَ كُلُوا مِنْ هَذِهِ

بخته څوک نسته، د راوي بيان دى بيا هغه سړي روان سو او د خرماو ويو وانبكى يې ورته
راوړ چي په هغه کي نيم پخته او پنځې او وچي خرماوي وې او عرض يې وکړ دا خوړئ،

وَأَخَذَ الْمُدِيَّةَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاكَ وَالْحُلُوبَ فَذَبَحَ

بيا يې چاره راواخيستل او د پسه ذبح کولو اراده يې وکړه، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل د
شيدو پسونه مه ذبح کوه نو هغه د ميلمنو لپاره پسه ذبح کړه،

لَهُمْ فَأَكَلُوا مِنَ الشَّاةِ وَمِنْ ذَلِكَ الْعَذْقِ وَشَرِبُوا فَلََمَّا أَنْ شَبِعُوا وَرَوُّوا قَالَ

لنډه دا چي رسول الله ﷺ، ابوبکر صديق ﷺ او حضرت عمر ﷺ د پسه غوښه او د خرماو و
وانبكي و خوړئ او اوبه يې وچېښلې، هر کله چي ماړه سول نور رسول الله ﷺ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتُسْأَلَنَّ

ابوبکر ﷺ او عمر ﷺ ته وفرمايل: په هغه ذات دي مي قسم وي چي د هغه په واک کي زما ساه
ده! پوښتنه به کيږي

عَنْ هَذَا النَّعِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمُ الْجُوعُ ثُمَّ لَمْ تَرْجِعُوا

د قيامت په ورځ به ستاسو څخه د دغه نعمتونو په اړه لوږي تاسو د کور څخه را ايستلي واست
او کور ته لا تللي نه واست

حَتَّى أَصَابَكُمْ هَذَا النَّعِيمُ. رواه مسلم و ذکر حديث ابي مسعود كان رجل

من الانصار في باب الوليمة.

چي الله تعالى دا نعمتونه درکړل. مسلم، او د وليمې په باب کي د حضرت ابو مسعود ﷺ
حديث: کان رجل من الانصار، بيان سوي دى.

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۰۹۳، رقم: ۱۴۰-۲۰۳۸.

د لغاتو حل: العذق: الغصن من النخل (د خرما د ونې بناخ).

تشریح د دغه حدیث څخه څو مسئلې ثابتېږي: یو خو دا که چیري پر کوربه باندي باور ولري نو د ځان سره د نورو ملگرو بېول صحیح دي. دوهم دا چي خپلو ملگرو ته د خپل غم او تکلیف څرگندول جائز دي، په شرط ددې چي دغه څرگندول د شکوه او شکایت، بې صبر او ناراضگۍ په توگه نه وي، په خاصه توگه کله چي په کور کي د خوراک او څېښاک شی نه وي او د لوږي سختوالی نه یوازې دا چي په بدني توگه ورته تکلیف رسوي بلکه په عبادت کي هم خنډ جوړېږي، نقل سوي دي چي کله به مفلسو صحابه کرامو ته د خوراک او څېښاک شيان ترلاسه نه سول او د لوږي سختوالي به پرېشانه کړل نو هغوی به د رسول الله ﷺ په خدمت کي حاضر سول او د رسول الله ﷺ د مخ مبارک زیارت به یې کوی نو د هغوی لوږه او ټول تکلیف به دفع سو او د جلوه حق نورانیت به هغوی د خوراک او څېښاک څخه بې پروا کړل. دریم دا چي د اړتیا په وجه د پردۍ ښځي سره خبري کول او د هغې خبري اورېدل جائز دي همدارنگه د ښځي لپاره دا جائز دي که د هغې خاوند په کور کي موجود نه وي، نو هغه راتلونکي مهلمه ته د راتلو اجازه ورکولای سي په شرط ددې چي د هغه مهلمه کور ته د راتلو څخه بهر نه وي او دوهم دا چي د خپل خاوند په خونۍ یې یقین وي يعني ددې خبري شبهه نه وي چي خاوند به د هغه مهلمه کور ته په راتلو باندي ناراضه سي.

څلورم دا چي هغه انصاري ﷺ په خپل کور کي د معزز او غوره مهلمنو په لېدو سره په خپل اړه یو عظیم نعمت تصور کړ او د هغه الحمد لله ویل ددې خبري نښه ده چي د یو نعمت پر ظاهرېدو باندي د الله تعالی شکر ادا کول مستحب دي او دا هم مستحب دي چي کله مهلمه راسي نو باید د هغه په مخکي د خونۍ اظهار وسي.

پنځم دا چي کله یو مهلمه راسي نو د خوراک څخه مخکي د هغه لپاره مېوه راوړل یا په کور کي چي خوږشی یا بل شی موجود وي د هغه مخته ژر راوړل مستحب دي.

کله چي په خوراک او څېښاک یې نس موړ سو: په دې باره کي نووي ﷺ وايي چي ددې څخه دا خبره ثابته سوه چي په ماړه نس خوړل به د رسول الله ﷺ په زمانه کي هم کېدل او د نس مړول جائز دي يعني په ماړه نس خوراک او څېښاک جائز دي، او کوم چي د هغه قولو تعلق دی چي د نس د کولو د کراهت په اړه نقل سوي دي نو هغه پر عادت او همېشتوب باندي محمول دي

چي د عادت او همبشتوب په توگه په ماږه نس خوراک د غريبانو او اړو کسانو د هېرېدو او د زړه د سختوالي مظهر دی .

د قيامت په ورځ به ستاسو څخه د دغه نعمتو په اړه پوښتنه کېږي : ددې مطلب دادی چي الله تعالی خپلو بندگانو ته په دغه دنيا کي کوم نعمتونه ورکړي دي د هغو په باره کي به د قيامت په ورځ پوښتنه ور څخه کېږي او دغه پوښتنه به د ځينو په حق کي د توبيخ او سختوالي په توگه وي ، يعني په هر صورت کي الله تعالی پر خپل نعمت باندي د بندگانو څخه پوښتنه کوي چي موږ تاسو ته په دنيا کي فلانی او فلانی نعمت درکړی وو نو تاسو د هغه شکر ادا کړ که یا . د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه دغه روايت (کان رجل من الانصار) د کتاب النکاح په باب الوليمه کي تېر سوی دی .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د مېلمه پالنې اهميت

﴿۴۰۶۳﴾: عَنْ الْبِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت مقدم بن معديکرب رضي الله عنه څخه روايت دی چي هغه د رسول الله صلي الله عليه وسلم څخه اوریدلي دي

يَقُولُ أَيُّهَا مُسْلِمُ ضَافَ قَوْمًا فَأَصْبَحَ الضَّيْفُ مُحْرُومًا كَانَ حَقًّا عَلَى كُلِّ

چي کوم مسلمان د يو قوم مېلمه سي او په داسي حال کي سبا کړي چي د هغه مېلمستيا ونه سي يعني د شپې د هغه مېلمستيا يې ونه کړه نو بيا پر هر

مُسْلِمٍ نَصْرُهُ حَتَّى يَأْخُذَ لَهُ بِقَرَاهُ مِنْ وَمَالِهِ وَ زَرْعِهِ. رواه الدارمي و

ابوداؤد ، و في رواية له و ايما رجل ضاف قوما فلم يقروه كان له ان يعقبهم

بمثل قراه .

مسلمان د هغه مرسته فرض سي يعني دهر مسلمان دا فرض دي چي د هغوی څخه د هغه د مېلمستيا حق واخلې تر څو چي هغه خپل حق د هغوی د مال او زراعت څخه تر لاسه کړي . دارمي او ابوداؤد ، او دده په يوه روايت کي داسي دي چي که څوک د يو قوم مېلمه سي او

هغوی یې میلستیا ونه کړه نو حق یې سته چي د هغوی د مال څخه پرته د پوښتني د خپلي میلستیا حق واخلي .

تخریج: سنن الدارمي: ۱۳۴/۲، رقم: ۲۰۲۷، وابدود ۱۲۹۱۴، رقم: ۳۷۵۱.

د لغاتو حل: بقراه: ای بضیافته (میلستیا).

تشریح: د دغه حدیث د ظاهري مفهوم څخه د میلستیا مطلق واجبه بدل ثابتیږي؛ مگر په حقیقت کي داسي نه ده بلکه د دغه حدیث هغه تاویل او توجیه کیږي کوم چي مخکي د حضرت عقبه ابن عامر رضی الله عنه په روایت کي تېر سوي دی .

د میلستیا بدله میلستیا نه ده

﴿۴۰۶۳﴾: وَعَنْ أَبِي الْأَخْوَصِ الْجُمَيْي عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ

حضرت ابو الاحوص رضی الله عنه د خپل پلار څخه روایت کوي چي هغه وویل: ای د الله رسول! که زه د

إِنْ مَرَرْتُ بِرَجُلٍ فَلَمْ يَقْرَأْ بِي وَلَمْ يُضَيِّفْنِي ثُمَّ مَرَّ بِي بَعْدَ ذَلِكَ أَقْرَبُهُ أَمْ أَجْزِيهِ قَالَ بَلْ أَقْرَبُهُ. رواه الترمذي.

یو چا میلمه سم او هغه زما د میلستیا حق ادا نه کړي نو بیا هغه سړي راسي زما سره میلمه سي نو ایا زه د هغه میلستیا وکړم یا د هغه څخه بدله واخلم؟ رسول الله صلی الله علیه و آله ورته وفرمایل: د هغه میلستیا وکړه. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۳۲۰/۴، رقم: ۲۰۰۶.

تشریح: د حدیث خلاصه داده چي د بدی بدله دا نه ده چي ته به بدی ورسره کوي بلکه څوک چي بد چلن درسره وکړي نو ته ښه چلن ورسره وکړه او دا تر ټولو غوره بدله ده لکه څرنگه چي یو چا ویلي دي:

بدي را بدي سهل باشد جزا اگر مردي احسن الى من اساء

بېله اجازي د بل کور ته مه داخليږه

﴿۴۰۶۵﴾: وَعَنْ أَنَسٍ أَوْ غَيْرِهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَأْذَنَ

د حضرت انس رضی الله عنه څخه او یا د یو بل چا څخه دا روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله اجازه وغوښتل

عَلَى سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فَقَالَ سَعْدٌ وَعَلَيْكُمْ

د سعد بن عبادۀ رضی اللہ عنہ شخصہ د دنه ورتلو ، رسول الله ﷺ و فرمايل السلام عليكم ورحمة الله ،
سعد رضی اللہ عنہ وويل : وعلیکم

السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَلَمْ يُسْمِعِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى سَلَّمَ ثَلَاثًا

السلام ورحمة الله ، سعد رضی اللہ عنہ دا الفاظ په کراهه وويل چي رسول الله ﷺ يې نه واورې ، ترڅو
چي رسول الله ﷺ درې واره سلام ادا کړ

وَرَدَ عَلَيْهِ سَعْدٌ ثَلَاثًا وَلَمْ يُسْمِعْهُ فَرَجَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاتَّبَعَهُ

او سعد رضی اللہ عنہ درې واره همداسي په کراهه جواب ورکړ ، مگر په رسول الله ﷺ يې نه واوريدل (د
خاموشۍ د دې حالت په ليدو سره) رسول الله ﷺ ولاړی ،

سَعْدٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَيِّ أَنتَ وَأُمِّي مَا سَلَّمْتُ تَسْلِيمَةً إِلَّا هِيَ بِأُذُنِي

سعد ورپسې ورغلی او عرض يې وکړ اې د الله رسول له ! زما مور او پلار دي پر تاسو قربان وي
هر څو واره چي تاسو سلام ووايه زما دواړو غوږونو واوريدل

وَلَقَدْ رَدَدْتُ عَلَيْكَ وَلَمْ أُسْمِعْكَ أَحَبَبْتُ أَنْ أُسْتَكْثَرَ مِنْ سَلَامِكَ وَمِنَ الْبَرَكَاتِ

او ما د هغه جواب هم درکړی مگر خپل جواب مي ستاسو غوږونو ته ونه رسوئ ځکه چي زه
ستاسو د سلام او برکت زيات خواهشمند وم ،

ثُمَّ دَخَلُوا الْبَيْتَ فَقَرَّبَ لَهُ زَيْبًا فَأَكَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا فَرَغَ

بيا رسول الله ﷺ او هغه د هغه کور ته دننه راغلل ، سعد رضی اللہ عنہ د رسول الله ﷺ په خدمت کي وچ
انگور راوړل او نبي کريم ﷺ هغه وخورل

قَالَ أَكَلْ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ وَأَفْطَرَ عِنْدَكُمْ

الصَّائِمُونَ . رواه في شرح السنة.

رسول الله ﷺ و فرمايل : نيکانو ستاسو خوراک و خوړئ او ملائکو ورته دعاء وکړه او روژه

ارانو ورسره روژه ماته کړه . شرح السنه .

تخریج: شرح السنه ۲۸۲۱۲، رقم: ۳۲۲۰.

د پرهیزگارو خلکو مېلمستیا ښه ده

﴿۴۰۶۲﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَثَلُ الْمُؤْمِنِ

د حضرت ابو سعيد رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم وفرمايل : ايماندار سپړی

وَمَثَلُ الْإِيمَانِ كَمَثَلِ الْفَرَسِ فِي آخِيَّتِهِ يَجُولُ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى آخِيَّتِهِ وَإِنَّ

او ايمان د هغه آس په ډول دی چي په رسي سره تړلی وي چي هغه په هغه رسي سره هر لوري ته گرځي او بيا خپل ځای ته راځي،

الْمُؤْمِنِ يَسْهُوُ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى الْإِيمَانِ فَأُطْعِمُوا طَعَامَكُمْ الْأَتْقِيَاءَ وَأُولُوا
مَعْرُوفِكُمُ الْمُؤْمِنِينَ. رواه البيهقي وابونعيم في الحلية.

همدا ډول مؤمن سهو او غفلت کوي او بيا د ايمان په لور راگرځي نو ته خپل خوراک په پرهیزگارانو خلکو وخوره او خپل بخښن ټولو مسلمانانو ته ورکړئ . بیهقي

تخریج: ابونعيم في حلية الاولياء ۱۷۹۸، رقم: ۳۹۷، والبيهقي ۴۵۲۱۷، رقم: ۱۰۹۶۴.

تشریح (اخيه) هغه لرگي ته وايي چي د هغه دواړه سرونه د کلفک په ډول په دېوال کي ټينگوي او بيا په هغه لرگي کي په تناو سره آس يا بل حيوان تړي او هغه ته وابښه وغيره اچوي، نو وفرمايل سول څرنگه چي يو آس په خپل رسي سره تړلی آخوا دېخوا گرځي او بيا خپلي رسي ته په راتلو سره درېږي چي هغه خپلي رسي ته کله نژدې کېږي او کله ځيني ليري کېږي مگر د هغه څخه بېلېدای نسي، همدارنگه حال د ايمان او مؤمن په مينځ کي د تعلق دی چي کله خو د اعمال صالحه په ذريعه هغه ته قرب الهي ترلاسه کېږي او کله د گناهو په وجه ليري کېږي مگر د اصل ايمان څخه نه بېلېږي که چيري هغه په گناهو کي اخته سي نو آخر پر هغه گناه پښېمانه کېږي او استغفار کوي او د خپل قضا سوو عباداتو په تدارک کولو سره د ايمان د کمال درجه ترلاسه کوي .

نو تاسو خپل خوراک په پرهیزگارانو وخورئ : دغه جمله په اصل کي جزاء ده د شرط محذوف، په دې اعتبار به مفهوم دا وي چي ددغه مثال سره سم کله چي د ايمان دغه حیثیت سي

کوم چي درسی دی نو ددغه شيانو د ټينگوالي او قوي کولو طريقې اختيار کړي چي ستاسو او ايمان په مينځ کي د وساتلو درجه لري او ددې يوه غوره او اسانه طريقه مهلمستيا کول يعني خوراک ورکول دي ، پاته سوه دا خبره چي د خوراک ورکولو په اړه د پرهيزگاري تخصيص ولي سوي دی ؟ نو ددې سبب دا څرگندول دي چي که څه هم هر وړي ته خوراک ورکول جائز او نېک عمل دی که څه هم هغه پرهيزگار وي يا غير پرهيزگار وي مگر غوره داده چي که چيري يو وړي ته خوراک ورکول غواړي نو داسي وړي ته دي يې ورکړي چي هغه پرهيزگار او د خدای ﷻ څخه بهرېدونکی وي . دوهم دا چي پرهيزگارانو ته خوراک ورکول نه يوازي دا چي تاسو ته پر دغه نېک عمل ثواب درکول کيږي بلکه هغه چي په خوراک کولو سره کوم عبادت کوي د هغه ثواب به هم تاسو ته تر لاسه کيږي او هغوی به ستاسو په اړه دعاء کوي او هغه به قبلېږي ، نو د پرهيزگارانو تخصيص په مذکوره سبب سره دی او کوم چي د مطلق احسان او اعانت تعلق دی نو هغه بايد د ټولو مسلمانانو سره وسي لکه څرنگه چي فرمايل سوي دي چي په خپلو صدقو سره ټول مسلمانان نازوي .

د خوراک په وخت کي پر زنگنو کښېستل

﴿۴۰۶﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ قَالَ كَانَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِصْعَةٌ

د حضرت عبدالله بن بسر رضي الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ سره يوه پياله وه

يَحْمِلُهَا أَرْبَعَةُ رِجَالٍ يُقَالُ لَهَا الْغَرَاءُ فَلَمَّا أَضْحَوْا وَسَجَدُوا الضُّحَى أُتِيَ بِتِلْكَ

چي څلورو کسانو به پورته کول او د هغې نوم غراء وو ، کله چي به د څانبت وخت سو او خلکو به د څانبت لمونځ وکړ نو هغه پياله به راوړل سوه

الْقِصْعَةِ وَقَدْ ثُرَ فِيهَا فَالْتَفُوا عَلَيْهَا فَلَمَّا كَثُرُوا جَثَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

او په هغې کي به بنور واتياريه سوه او خلک به شاوخوا کښېستل او د خلکو شمير چي به زيات سو نو رسول الله ﷺ به پر گونډو کښېستئ ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ مَا هَذِهِ الْجُلُوسَةُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يوه ورځ يو صحراوي وويل ستاسو دا ناسته څنگه ده ؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل زه الله ﷻ

إِنَّ اللَّهَ جَعَلَنِي عَبْدًا كَرِيمًا وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا عَنِيدًا ثُمَّ قَالَ كُلُّوا مِنْ جَوَانِبِهَا وَدَعُوا ذُرْوَتَهَا يُبَارِكُ فِيهَا . رواه ابوداؤد .

يو متواضع (عاجزه) انسان جوړ کړی يم سرکش او ضدي يې نه يم جوړ کړي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل : د خپل خپل لوري څخه خوراک کوئ ، په منځ کي او د سربيره څخه لاسونه مه وهي ستاسو لپاره به په دې کي برکت واچول سي . ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۱۴۲۸۴، رقم: ۳۷۷۳.

تشریح: (غرا) ددې لغوي معنی د روښانه او ځلانده ده ، دغه لوی لوبني ته به يې غرا په دې مناسبت سره ويلو چي هغه به د لوی کېدو په وجه خلاص او پراخ وو .
په دې کي برکت لويږي : ددې مطلب دادی چي همداسي خوراک کوئ نو ددغه لوبني خوراک به د برکت باعث وي ، ددې پر خلاف کله چي د منځنۍ برخي څخه وخورل سي نو د لاندې برخي برکت ختمیږي .

په يو ځای خوراک کولو کي برکت وي

﴿۴۰۶۸﴾: وَعَنْ وَحْشِيِّ بْنِ حَرْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى

وَحْشِي بن حرب د خپل پلار څخه او هغه د خپل پلار څخه روايت کوي چي د رسول الله ﷺ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَأْكُلُ وَلَا نَشْبَعُ قَالَ فَلَعَلَّكُمْ تَفْتَرِقُونَ

اصحابو يوه ورځ وويل: اي دالله رسوله! موږ خوراک کوو او زموږ نس نه مېږي، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل کيدای سي تاسو بيل بيل خوراک کوئ،

قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَاجْتَمِعُوا عَلَى طَعَامِكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ يُبَارِكُ لَكُمْ

فِيهِ . رواه ابوداؤد

هغوي وويل: هو، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل خپل خوراک پر يو ځای خورئ او پر هغه دالله ﷻ نوم اخلئ ستاسو لپاره به په دې کي برکت وي . ابوداؤد .

تشریح: د حديث د راوي وحشي ابن حرب د نېکه نوم هم وحشي ابن حرب وو ، دغه (وحشي

ابن حرب چي د راوي د وحشي نيکه دی هغه وحشي دی چي د احد د غزا په ورځ ئې د رسول الله ﷺ اکا سيد الشهداء حضرت حمزه ابن عبدالمطلب شهيد کړی وو ، هغه وخت وحشي کافرو و او د کفارو له خوا له مسلمانانو سره جنگېدی مگر وروسته الله تعالی هدايت ورته وکړ او په اسلام مشرف سو ، د اسلام راوړلو څخه وروسته د هغه لويه کارنامه داده چي هغه مشهور د نبوت دعوه کونکی مسيلمه کذاب په وژلو سره جهنم ته رسولی وو ، ددغه حديث څخه څرگنده سوه چي پېل پېل خوراک کول د بې برکتۍ سبب دی او يو ځای خوراک کول د برکت ذريعه ده او خوراک ته يو ځای کښېنستل او د خوړلو په وخت کي د الله ﷻ نوم اخيستل يعنې بسم الله ويلو سره خوراک پېل کول په دغه دواړو کي هريو د برکت باعث دی او که دواړه يو ځای سي چي خوراک ته يو ځای کښېني او د خوړلو په وخت کي بسم الله هم ووايي نو دا په برکت کي د زياتوب سبب کېږي او د الله ﷻ د ذکر د زياتوب ذريعه هم کېږي ، پاته سوه دا خبره چي الله ﷻ په قرآن کریم کي فرمايلي دي چي : (ليس عليكم جناح ان تاكلوا جميعا او اشتاتا) يعنې په دې اړه پر تاسو گناه نسته که تاسو يو ځای خوراک کوئ يا پېل پېل ، نو په اصل کي دغه آيت پر رخصت باندي محمول دی يا ددې تعلق د هغه خلکو د تنگی څخه د ساتني لپاره دي کوم چي يوازي اوسېږي .

الفصل الثالث (دریم فصل)

ډوډۍ ، کالي او کور د انسان اساسي ضرورت

﴿٢٠٦٩﴾: عَنْ أَبِي عَسِيْبٍ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلًا

د ابو عسيب رضی الله عنه څخه روايت دی چي يوه شپه رسول الله ﷺ د کور څخه دباندې راووتی ،

فَمَرَّ بِي فَدَعَانِي فَخَرَجْتُ اِلَيْهِ ثُمَّ مَرَّ بِأَبِي بَكْرٍ فَدَعَاَهُ فَخَرَجَ اِلَيْهِ ثُمَّ مَرَّ

زما سره تيريدئ زه يې وغوښتم ، زه د رسول الله ﷺ سره ملگری سوم ، بيا يې حضرت ابوبکر

رضی الله عنه راوغوښتئ هغه راغلئ

بِعُمَرَ فَدَعَاَهُ فَخَرَجَ اِلَيْهِ فَأَنْطَلَقَ حَتَّى دَخَلَ حَائِطًا لِبَعْضِ الْأَنْصَارِ فَقَالَ

بيا يې حضرت عمر رضی الله عنه راوغوښتئ هغه هم راغلئ ، بيا موږ ټول د رسول الله ﷺ سره يو ځای

روان سوو او د يو انصاري باغ ته ورسيدو ، رسول الله ﷺ د باغ خاوند ته وفرمايل :

لِصَاحِبِ الْحَائِطِ أَطْعِمْنَا بُسْرًا فَجَاءَ بِعَذْقٍ فَوَضَعَهُ فَأَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

په موږ خرماوي و خوره ، هغه د خرماوو يو و انښکی راوړ ، رسول الله ﷺ د ملگرو سره خرماوي

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ بَارِدٍ فَشَرِبَ فَقَالَ لَتُسْأَلَنَّ عَنْ هَذَا

و خورلې ، بيا يې يخي اوبه و غوښتلې او وه يې چېنلې د هغه څخه وروسته يې وفرمايل :

قيامت په ورځ به ستاسو څخه ددغه

النَّعِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ فَأَخَذَ عُمَرُ الْعَذْقَ فَضَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ حَتَّى تَنَاطَرَ

نعمت په باره کي پوښتنه کيږي ، د راوي بيان دئ چي ددې په اوږدو سره حضرت عمر رضی الله عنه د

خرماوو و انښکی راواخيست او پر مخکي يې وغورځوئ چي د هغه ټولي خرماوي د رسول الله

الْبُسْرِ قَبْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا

ﷺ مخ ته دانه دانه سوې او عرض يې وکړ ايا د قيامت په ورځ به زموږ څخه ددې په اړه هم .

لَسْئُلُونَ عَنْ هَذَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ نَعَمْ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ خُرْقَةٍ كَفَّ بِهَا

پوښتنه کيږي؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل : هو ، مگر د درو شيانو پوښتنه به نه کيږي يو هغه

جامه چي په هغه سره سپړ خپل ستر پټوي ،

الرَّجُلُ عَوْرَتَهُ أَوْ كِسْرَةَ سَدٍّ بِهَا جَوْعَتُهُ أَوْ حَجَرٍ يَتَدَخَّلُ فِيهِ مِنَ الْحَرِّ

وَالْقُرِّ . رواه احمد والبيهقي في شعب الایمان مرسلًا .

دويم د دودۍ ټوټه چي په هغې سره انسان خپل لوږه دفع کوي ، او دريم کوچنۍ خونه چي په

هغې کي انسان خپل ځان د گرمۍ او يخ څخه ساتي . احمد او بيهقي

تخريج : مسند الامام احمد ۸۱۵ ، والبيهقي في شعب الایمان ۱۴۳۴ ، رقم : ۴۶۰۱ .

تشریح : د يوه انصاري په اړه احتمال دی چي هغه ابو الهيثم وي چي د هغه باغ ته د تلو ذکر د

لومړي فصل په يو حديث کي هم تېر سوی دی او دا پېښه د دوهم ځل ده ، يعنې يوه پېښه هغه وه

چي د هغه ذکر د لومړي فصل په دریم نمبر حدیث کي تهر سو او دوهمه پېښه داده چي دلته په حدیث کي بیان سوې ده او دا کیدای سي چي د یو انصاري څخه مراد ابو الهیثم نه وي بلکه بل انصاري صحابي مراد وي .

او هغه یې پر مخکې وويشتی : د حضرت عمر رضی الله عنه دغه عمل د هغه د جذبي مظهر وو چي د قیامت په ورځ به هر کوچنی او لوی شی او هر ډول جزئي او کلي امور د پوښتنه کولو په اړه د الله تعالی د خوف او مؤاخذه په وجه پر هغه هیبت خپور سوی وي .

حجر د حاء په پېښ او د جیم په سکون سره هم صحیح دی چي د هغه معنی د حجرې (خوني) ده مگر د مشکوٰۃ په یوه صحیحه نسخه کي دغه لفظ په حُجر يعني د جیم په پېښ او د حاء په سکون سره هم نقل سوی دی چي د هغه معنی د سوري ده ، په دغه صورت کي به دا مراد وي چي یو داسي کوچنی سرای چي د هغه د ډېر کوچني او حقیر کېدو په وجه د مړي په سوري سره تعبیر کيږي او په هغه کي د گرمۍ او یخ په وجه په تکلیف سره اوسېږي .

د څو کسانو یو ځای خوراک

﴿۴۰۷۰﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وُضِعَتْ

د حضرت ابن عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و فرمای : هر کله چي وغوړول سي

الْمَائِدَةُ فَلَا يَقُومُ رَجُلٌ حَتَّى تُرْفَعَ الْمَائِدَةُ وَلَا يَرْفَعُ يَدَهُ وَإِنْ شَبَعَ حَتَّى

دسترخوان نو هیڅوک دي تر هغه وخته پوري د هغه څخه نه ولاړيږي تر څو پوري چي دسترخوان پورته نه سي او نه دي تر هغه وخته پوري د خوراک څخه لاس نیسي تر څو پوري چي

يَفْرُغَ الْقَوْمُ وَلْيُعْذِرْ فَإِنَّ ذَلِكَ يُخْجَلُ جَلِيسَهُ فَيَقْبِضُ يَدَهُ وَعَسَى أَنْ يَكُونَ لَهُ فِي الطَّعَامِ حَاجَةٌ . رواه ابن ماجة والبيهقي في شعب الايمان .

ټول خلک فارغ نه سي که څه هم چي دده نس موړ سوی وي ، مگر که د یو وجي څخه زیاته ملګرتیا نسي کولای نو په معذرت کولو سره دي بیل سي ځکه چي د خوراک څخه په لاس نیولو سره ناست کسان شرمندې کيږي او خپله هم د خوراک څخه لاس نیسي او ډیر ممکنه ده چي هغه تر اوسه لا وږی وي . ابن ماجة او بیهقي

تخریج : سنن ابن ماجة ۱۰۹۶۱۲ ، رقم : ۳۲۹۵ والبيهقي في شعب الايمان ۸۳۱۵ ، رقم : ۵۸۶۴ .

تشریح: ددغه حدیث څخه علماوو دا مسئله اخذ کړې ده که چیري پر دسترخوان باندي تريوه زيات خلک ناست وي نو هغه یو سړی باید تر نورو مخکي خپل لاس د خوراک څخه منع نه کړي په شرط ددې چي د هغه د لاس په غزولو سره د هغه ملگري هم د شرم په وجه خوراک پرېږدي، او که چیري خوراک کم وي چي د کم خوړلو په وجه د دسترخوان د نورو ملگرو سره تر آخره پوري پاته کېدل مشکل وي نو په دغه صورت کي د هغه لپاره غوره طریقه داده چي هغه په کراره کراره خوراک کوي او تر پایه پوري د نورو سره ملگرتیا وکړي.

﴿۴۰۷۱﴾: وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ إِذَا أَكَلَ مَعَ قَوْمٍ كَانَ آخِرُهُمْ أَكْلًا. رواه البيهقي في شعب الإيمان مرسلًا
حضرت جعفر بن محمد رحمته الله د خپل پلار څخه روایت کوي چي رسول الله صلی الله علیه و آله به د خلکو سره خوراک کوي نو تر آخر وخته پوري به یې خوراک کوي. دا حدیث بیهقي په شعب الايمان کي مرسلا روایت کړی دی.

تخریج: البيهقي في شعب الإيمان ۱۲۲۸۵، رقم: ۶۰۳۷.

تشریح: امام محمد باقر رحمته الله علیه تابعي دی او هغه ته د خپل پلار امام زين العابدين رحمته الله علیه او حضرت جابر بن عبد الله څخه د حدیث د اورېدو شرف حاصل دی، په دې اعتبار سره دغه حدیث مرسل دی، د حدیث مطلب دادی چي رسول الله صلی الله علیه و آله به پر دسترخوان باندي د موجودو نورو خلکو څخه مخکي خپل لاس نه نیوی بلکه تر پایه به یې خوراک کوي، یا دا چي رسول الله صلی الله علیه و آله به پیل کي خوراک نه کوي یا ډېر کرار کرار به یې خوراک کوي او همدارنگه په خوړلو سره به یې د ټولو ملگرتیا کول چي نور خلک هم شرم ونه کړي او خوراک پرېږدي.

لویه او درواغ مه یو ځای کوي

﴿۴۰۷۲﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ قَالَتْ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَعَامٍ

فَعَرَضَ عَلَيْنَا فَقُلْنَا لَا نَشْتَهِيهِ قَالَ لَا تَجْمَعْنَ جُوعًا وَكَذِبًا. رواه ابن ماجه
د حضرت اسماء بنت يزيد (رض) څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله ته خوراک راوړل سو بیا هغه خوراک موږ ته کښېښودل سو موږ وویل زموږ خوا ته نه کیږي (یعني خوراک ته مو زړه نه کیږي) رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل لویه او درواغ مه یو ځای کوي. ابن ماجه

تخریج: سنن ابن ماجه ۱۰۹۷/۲، رقم: ۳۲۹۸.

تشریح: مطلب دادی که یو سړی د لوږې او خواش سرېره د تکلف په توگه د خوراک څخه انکار وکړي او دا ووايي چې زما خواش نسته چې په حقیقت کې هغه درواغ وایي نو د هغه څخه زیات ناپوه څوک دی چې د دوو تاوانو زغملو ته تیار سو یو خو د دنیا تاوان چې د لوږې تکلیف یې پورته کړ او دوهم د دین تاوان چې درواغ یې وویل.

یو ځای خوراک کول د برکت باعث دی

﴿۴۰۷۳﴾: وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّوا جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا فَإِنَّ الْبَرَكَهَ مَعَ الْجَمَاعَةِ. رواه ابن ماجه.

د حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: ټول یو ځای خوراک کوئ، بیل بیل یې مه خورئ ځکه چې په یو ځای خورک کې برکت وي. ابن ماجه

تخریج: سنن ابن ماجه ۱۰۹۳/۲، رقم: ۳۲۸۷.

د مېلمه استقبال او رخصتول

﴿۴۰۷۴﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ السُّنَّةِ أَنْ يَخْرُجَ الرَّجُلُ مَعَ ضَيْفِهِ إِلَى بَابِ الدَّارِ. رواه ابن ماجه ورواه البيهقي في شعب الايمان عنه وعن ابن عباس وقال في اسناده ضعف.

د حضرت ابوهريره رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: سنت دادی چې سړی د خپل مېلمه د رخصت په وخت کې د کور تر دروازې پورې ووځي، ابن ماجه او بیهقي، او بیهقي په شعب الايمان کې د ابوهريره او ابن عباس (رض) څخه روایت کړ او ویلي یې دي چې ددې په اسناد کې ضعف دی.

تخریج: سنن ابن ماجه ۱۱۱۴/۲، رقم: ۳۳۵۸.

تشریح: دا هم د مېلمه اکرام او درناوی دی چې کله هغه راسي نو د کور تر دروازې پورې د هغه استقبال وکړل سي او کله چې ځي نو تر دروازې پورې د هغه سره ووځي، په دې کې یو لوی حکمت دا هم دی چې د هغه په وجه نور خلک په کور کې د یو پردي سړي په راتلو سره څه وهم او

وسوسه ونه کړي .

دا سنت دي : ددې مطلب دادی چي دغه عمل يعني د مېلمه د استقبال او رخصتولو لپاره د کور تر دروازي پوري تلل يو پخوانی عادت دی چي د تل څخه د تهذيب مظهر هم گڼل کيږي او د انسان د سليم فطرت غماز هم دی ، يا دا مطلب دی چي دغه عمل زما سنت او زما طريقه ده ، په دغه سند کي کمزوري ده : په دې سره د نفس حديث پر صحت باندي اثر نه لويږي ځکه چي دغه روايت په ډېرو سندو سره نقل سوی دی که يو روايت په ډېرو سندو سره نقل سوي وي او د هغه په سند کي کمزوري هم وي نو د سندو د ډېروالي په وجه هغه ته تقويت تر لاسه کيږي ، دا خبره هم بايد په فکر کي وي چي د اعمالو د فضائلو په اړه ضعيف روايت هم د منلو وړ دی .

د مېلمه لرونکي روزي

﴿۴۰۴۵﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخَيْرُ أَسْعَ إِلَى الْبَيْتِ الَّذِي يُؤْكَلُ فِيهِ مِنَ الشَّفْرِقَةِ إِلَى سَنَامِ الْبَعِيرِ . رواه ابن ماجه

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : نيکي ، روزي او برکت د هغه کور په لوري په تيزي سره ځي په کوم کور کي چي (په ميلمنو) خوراک خوړل کيږي ، دا ډول لکه څرنگه چي د اوبښ د بوک په غوښه پريکولو کي چاره په تيزي سره ننوزي . ابن ماجه .

تخريج : سنن ابن ماجه ۱۲ / ۱۱۱۴ ، رقم : ۳۳۵۷ .

تشریح کله چي د اوبښ غوښه پرېکيږي ، نو تر ټولو وړاندي د هغه قُوب (بوک) پرېکوي او د بوک غوښه زياته خوندوره وي ځکه هغه په شوق سره خوړل کيږي ، بيا يې وفرمايل : لکه څرنگه چي بوک ته چاره ژر رسيږي تر دې زيات هغه کور ته خير رسيږي کوم چي پر مېلمنو باندي خوراک خوري .

=====

بَابُ فِي أَكْلِ الْمُضْطَرِّ (د مجبور تيا د خوراک بيان)

دغه باب په يو عنوان سره مقيد سوی نه دی ، ددې مطلب دادی چي په تېر باب کي کومه موضوع را روانه ده په دغه باب کي هم له هغه سره اړوند حديثونه نقل کيږي ، بيا هم د

مشکوة په ټينو نسخو کي دلته دا عنوان ورکړل سوی دی : (باب في اكل المضطر) يعني د مضطر (اضطراري حالت) د خوراک بيان .

په دغه باب کي لومړی فصل نسته : يعني په دغه باب کي صاحب د مصاييح د بخاري او مسلم هيڅ روايت نقل کړی نه دی ځکه هغه دغه باب د فصل اول څخه خالي کړی دی ، څرگنده دي وي چي په ټينو نسخو کي د لفظ الاول څخه وروسته د الثالث لفظ هم سته ځکه چي په دغه باب کي دريم فصل هم نسته مگر صحيح خبره داده چي بايد د الثالث لفظ نه وي ځکه چي د مشکوة مصنف اصل مقصد د صاحب مصاييح په باره کي بيانول دي چي هغه دغه باب د اول فصل څخه خالي کړی دی او د دريم فصل شاملول د مشکوة د مصنف سره تعلق لري که هغه يو باب د دريم فصل څخه خالي کړي نو د هغه بيانول به يوه غير ضروري خبره وي او دا خبره هم ده چي صاحب مشکوة د هغه بيانول معمولي کړي نه دي لکه څرنگه چي راتلونکی يو باب (باب تغطية الاواني) څخه څرگنديږي چي په دغه باب کي د مشکوة مصنف دريم فصل شامل کړی نه دی او دا ئې هم نه دي ويلي چي په دغه باب کي دريم فصل نسته .

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د سخت حالت مسئله

﴿٢٠٤٦﴾: عَنْ الْفَجِيعِ الْعَامِرِيِّ أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا

د حضرت فجييع عامري رضي الله عنه څخه روايت دی چي هغه رسول الله ﷺ ته راغلی او وه يې ويل چي

يَحِلُّ لَنَا مِنَ الْبَيْتَةِ قَالَ مَا طَعَامُكُمْ قُلْنَا نَغْتَبِقُ وَنَصْطَبِحُ قَالَ أَبُو نُعَيْمٍ

د مردار په باره کي تاسو څه حکم کوئ؟ رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه تاسو څومره خوراک کوئ؟

موږ وويل چي هم يې ماښام چښو او هم يې سهار څښو ، ابو نعيم ويلي دي چي

فَسَرَّهُ لِي عُقْبَةُ قَدَحٍ غُدُوَّةً وَقَدَحُ عَشِيَّةً قَالَ ذَاكَ وَأَبِي الْجُوعِ فَأَحَلَّ لَهُمُ

الْبَيْتَةُ عَلَى هَذِهِ الْحَالِ . رواه ابو داود .

ددې تفسير ما ته عقبه داسي وکړی چي يوه پياله د شېدو ماښام او يوه پياله د شيدو سهار ، رسول الله ﷺ وفرمايل دومره خوراک! ، په خپل پلار دي مي قسم وي د لوږي موجب دی

(رسول الله ﷺ د غير الله قسم منع ڪېدو ۽ ڇڻه مخڪي دا قسم خوڙي وو) رسول الله ﷺ د هغوي لپاره مردار حلال ڪړل. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۱۶۷۸۴، رقم: ۳۸۱۷.

د لغاتو حل: نغبتق ونصطبیح: ای شرب مرة في العشاء ومرة في الغداء

شريح: خوراک د انسان د ژوند پاته ساتلو لپاره يو ضروري شی دی، انسان ته د خوراک نه ترلاسه کېدل يا په دومره اندازه کي ترلاسه کېدل چي په هغه سره نه يوازي دا چي لوږه ختمېدای نسي بلکه د ژوند وجود په خطره کي وي نو داسي حالت ته د شريعت په اصطلاح کي (حالت اضطرار) وايي، د اضطرار په حالت کي شريعت دا اجازه ورکوي که انسان د يو حرام شي په خوړلو سره خپل ځان ساتلای سي نو هغه بايد و خوري، د پوښتنه کونکي په دغه پوښتنه کولو سره چي زموږ لپاره د مردارۍ څڅه څه شي حلال دي، دا په اصل کي معلومول يې غوښتل چي هغه کوم صورت دی چي پر هغه د اضطرار اطلاق کېږي چي په هغه صورت کي د مردار يا حرام شي خوړل جائز سي يعني د اضطرار حد څه شي دی، او د لوږي نوعيت به د کومي درجې وي چي د هغه په وجه د حرام شي خوړل مباح کېږي، که څه هم سائل د سوال لپاره کوم طرز او الفاظ اختيار کړي دي د هغو ظاهري مفهوم څڅه دا څرگنديږي چي هغه د مردار خوړلو په باره کي پوښتنه کړې وه چي د مردارو شيانو څڅه کوم شيان يا د هغه کوم مقدار داسي دی چي د هغه خوړل زموږ لپاره حلال دي مگر په حقيقت کي د سائل مقصد دا نه وو او نه د هغه جواب ورکړل سوی دی بلکه مقصد دادی کوم چي مخکي ذکر سو، يعني د حالت اضطرار په باره کي سوال کول، نو رسول الله ﷺ جواب هم د هغه په اړه ورکړ، له دې څڅه پرته دا عبارت: (ما يحل لنا من الميتة) چي د هغه څڅه د مردارو شيانو په اړه سوال کول معلومېږي، د ابوداؤد دی مگر طبراني وغيره چي دا روايت څرنگه نقل کړی دی په هغه کي دغه عبارت (يحل) يا په پيش سره داسي دی: (ما يحل لنا الميتة) يعني هغه کوم حالت دی چي زموږ لپاره مردار خوړل حلال گرځوي، دغه عبارت د سائل اصل مقصد په څرگنده طرز کي څرگندوي.

تاسو خلکو ته خوراک په کومه اندازه ترلاسه کېږي: د دغه سوال مقصد دا وو چي دوه صورتونه کيدای سي يو خو دا چي تاسو ته د خوراک په نامه چي څه شی ترلاسه نه وي نو په دغه صورت کي څه مشکل نسته کله چي په نس کي دا چولو لپاره يو شی هم په يوه اندازه کي ترلاسه نسي نو حالت اضطرار بالکل په څرگنده توگه متحقق کېږي، دوهم صورت دادی چي د

خوراک په نامه څه نا څه شی او په کوم مقدار کي تا سو ته تر لاسه سي نو په هغه صورت کي دا کتل کيږي چي د هغه مقدار نوعیت څه شي دی چي د هغه مطابق د حالت اضطرار په اړه فیصله وسي نو ته وښییه که تا سو ته د خوراک د ډول څخه یو شی تر لاسه کيږي نو د هغه مقدار څه شي دی، چي د هغه مقدار په معلومولو سره دا اندازه وکړل سي چي د هغه په ذریعه ستاسو نسو نو ته څومره مرسته تر لاسه کیدای سي او ستاسو لوږه د اضطرار حد ته زیږي که یا، رسول الله ﷺ د دغه سوال کولو په وخت کي د مخاطب لپاره د جمع د صیغې په استعمال سره جماعت مخاطب کړ، حال دا چي سوال کونکی یو سړی (یعني فجیع عامري) وو، ددې وجه دا وه چي رسول الله ﷺ کوم حکم بیانول غوښتل هغه که څه هم د یوه سړي د سوال مقصد وو مگر په حقیقت کي د هغه تعلق د ټولو خلکو سره وو ځکه رسول الله ﷺ د دغه حکم عمومي حیثیت واضح کړ، دا وجه ده چي فجیع رضی الله عنه هم په خپل جواب کي د جمع صیغه راوړل یعنی داسي یې وویل: موږ ویل... الخ

د نصطبح ماده اشتقاق صبح ده چي معنی یې د سهار د خوراک او څښاک ده، همدارنگه د نعتیق ماده اشتقاق د غبوق ده او معنی یې د ماښام د خوراک او څښاک ده، دلته په روایت کي د دواړو الفاظو څخه مراد د سهار او ماښام یوه یوه کاسه شیدې څښل مراد اخیستل سوي دي لکه څرنګه چي د حدیث یو راوي ابو نعیم رضی الله عنه د حضرت عقبه رضی الله عنه څخه دا وضاحت نقل کړی دی او کیدای سي چي د ابو نعیم رضی الله عنه نقل سوی وضاحت د حضرت عقبه رضی الله عنه پر اوږدو مېني وي یا په نورو روایتو کي هم دا وضاحت نقل سوی وي، په هر حال د راوي دغه وضاحت مستند هم دی او د باور وړ هم دی.

د رسول الله ﷺ د خپل پلار قسم کول په ظاهره یو تعجب امر دی چي د هغه تاویل دا کيږي چي د رسول الله ﷺ دغه قسم کول په اصل کي د هغه وخت پېښه ده کله چي د غیر الله د قسم کولو منع نوه نازل سوې یا دا چي مخکي به عربو دا ډول قسمونه کول او دا سي قسم کول د هغوی پر ژبه عادت سوي وو ځکه نو عادت سره سم د رسول الله ﷺ د ژبي څخه هم دا قسم بېله قصده او ارادې ووتی.

رسول الله ﷺ په دغه صورت کي د هغوی لپاره مردار حلال وګرځول: دلته د دغه صورت څخه مراد د سهار او ماښام د یوې یوې پیالې شېدو څښلو صورت دی یعنی رسول الله ﷺ داسي وفرمایل چي د خوراک دومره لږ اندازه تا سو ته یقینا کافي نه دي او تا سو ټول به وږي یا ست ځکه دغه صورت د اضطرار دی چي په هغه کي مردار خوړل حلال دي نو تا سو د مجبوري

په صورت کي د مردار په خوړلو سره هم خپل ځان ساتلای سئ.

﴿۲۰۷۷﴾: وَعَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَكُونُ بِأَرْضِ

د حضرت ابو واقد لیثي رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي یو سړي وویل: ای د الله رسول! کله موږ داسي مځکي ته ورسیږو چي

فَتَصِيبُنَا بِهَا الْبُخْصَةُ فَمَتَى يَحِلُّ لَنَا الْمَيْتَةُ؟ قَالَ مَا لَمْ تَضْطَبَحُوا

موږ ته لوږه تکلیف راکوي (يعني هلته د خوراک شی نه وي) زموږ لپاره مردار کله حلال کیږي؟ رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ورته و فرمایل هر کله چي تاسو تر سهاره پوري خوراک تر لاسه نه کړئ

أَوْ تَغْتَبِقُوا أَوْ تَحْتَفِقُوا بِهَا بَقْلًا فَشَأْنُكُمْ بِهَا مَعْنَاهُ إِذَا لَمْ تَجِدُوا صَبُوحًا أَوْ غُبُوقًا لَمْ تَجِدُوا بَقْلَةً تَأْكُلُونَهَا حَلَّتْ لَكُمْ الْمَيْتَةُ. رواه الدارمي.

او په هغه مځکه کي تاسو ته د سبزيو د ډول څخه هيڅ شی په لاس رانسي نو ستاسي کار له مردارۍ سره دی معنی يې داده چي تاسو د ماښام يا سهار خوراک پيدا نه کړئ او سبزي هم پيدا نه کړئ چي وه يې خورئ نو مرداره درته حلاله ده، دارمي.

تخريج: سنن الدارمي ۱۲۰۱۲، رقم: ۱۹۹۶.

تشریح په دواړو حديثو کي په څرگنده ټکر معلومیږي ځکه چي په اول حديث کي د سهار او ماښام د شېدو تر لاسه کېدو صورت هم د لوږي او مخمصه يعني پر اضطرار باندي محمول کړ او مردار خوړل يې مباح وگرځول، او په دوهم حديث کي د حالت اضطرار تر لاسه کېدل په دې سره مشروط کړل چي تر سهار يا ماښام پوري د خوراک او څښاک هيڅ شی هم تر لاسه نسي بلکه تر دې هم زیات دغه دائره يې دومره تنگه کړل که سبزیجات او شنگياوي او داسي نور شيان لکه وښه، د درختي پاني او داسي نور شيان هم تر لاسه سي او هغه په نس کي اچول کيدای سي نو په دغه صورت کي به د اضطرار حالت نه وي او مردار خوړل به مباح نه وي، ددغه حديثو د اختلاف په وجه د علماوو په مذهب او اقوالو کي هم اختلاف پيدا سوی دی، د امام اعظم ابو حنيفه رحمته الله عليه مذهب دادی چي د ځان ساتني لپاره د مردارو شيانو خوړل په هغه صورت کي حلال دي کله چي د لوږي په وجه د ځان هلاکېدو بېره پيدا سي، او دومره خوراک به حلال

وي چي په هغه سره ځان وساتل سي ، د امام شافعي رحمته الله عليه يو قول هم دادی ، دغه مذهب او قول په ظاهره پر سختۍ او تنگۍ باندې محمول دی مگر په حقيقت کي احتياط او تقوا ده .

د دې پر خلاف د امام مالک ، امام احمد او د يوه قول مطابق د امام شافعي رحمه الله عليهم مذهب دادی که چيري يو سړی په دومره اندازه خوراک تر لاسه نه کړي چي په هغه سره موړ سي او د هغه طبعي خواهش اړ او متقاضي وي نو د هغه لپاره مردار خوړل حلال دي تر دې چي هغه خپل حاجت طبعي پوره کړي يعني هغه موړ سي او هغه ته هغه قوت تر لاسه سي کوم چي په ماړه نس خوړلو سره تر لاسه کيږي ، د دغه قول د عمل دائره زياته وسيع او په دغه مذهب کي زياته نرمي او اساني ده ، خلاصه دا چي په حالت اضطرار کي د مردار له ډولو څخه د يو شي خوړلو په اړه د امام اعظم ابو حنيفه رحمته الله عليه په نزد سدر مق اعتبار دی چي مضطر دومره مردار خوړلای سي چي په هغه سره ځان وساتي ، حال دا چي د نورو امامانو په نزد د قوت تر لاسه کېدل يعني په ماړه نس خوراک اعتبار دی ، د دغه امامانو دليل اول حديث دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم په هغه حالت کي د مردار خوړل حلال وگرځول کله چي سائل ته يوه کاسه شيدې په ورځ کي او يوه پياله شيدې په شپه کي تر لاسه کېدل ، او په ورځ او شپه کي تر لاسه کېدونکي يوه يوه کاسه شيدې بېله شکه سدر مق يعني د ځان ساتني تر حد پوري کافي کيدای سي که څه هم د دې په ذريعه نس مړېدای نسي نو د دې څخه معلومه سوه چي د اضطرار د حد په وجه مردار خوړل مباح کيږي ، په اصل کي د نس مړېدل نه تر لاسه کېدل دي او په اندازه د قوت مردار خوړل حلال دي ،

د دغه امامانو پر خلاف امام اعظم ابو حنيفه رحمته الله عليه خپل مذهب د دوهم حديث څخه ثابتوي چي د هغه وضاحت مخکي بيان سوی دی ، د امام اعظم ابو حنيفه رحمته الله عليه په نزد کوم چي د اول حديث تعلق دی چي د هغه څخه نور امامان استدلال کوي د هغه په باره کي د هغه له خوا دا ويل کيږي چي په دغه حديث کي د سهار او ماښام د يوې يوې کاسې شېدو څېښلو چي کوم ذکر سوی دی هغه په اصل کي بر سبيل اشتراک وو يعني سهار او ماښام به يوه يوه پياله شېدې پوره قوم ته تر لاسه کېدلې نه يوه يوه سړي ته ، نو په لفظ د طعامکم کي د جمع صيغه د دې خبري څرگند دليل دی .

همدارنگه د حضرت فجييع عامري رحمته الله عليه سوال کول محض د خپل ذات لپاره نه وو بلکه په حقيقت کي د خپل پوره قوم له خوا سوال وو ځکه هغه دغه الفاظ وويل : (ما يحل لنا) يعني زموږ لپاره د مردارو شيانو څخه څه شي حلال دي ، او په دې کي څه شک نسته چي د يو ډلي لپاره محض يوه کاسه شېدې سدر مق يعني ځان ساتني لپاره هم هيڅ کافي کيدای نسي او نه

غه د يو سړي لورډه ختمولو کي مرسته کولای سي ، هو که هريوه ته يوه يوه پيال له شيدې تر لاسه سي نو هغه بېله شکه د ځان ساتني لپاره د خوراک په اندازه کافي دي .

=====

بَابُ الْأَشْرَبَةِ

(د څښاک د شيانو بيان)

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

په درو ساه سره اوبه څښل

﴿۴۰۷۸﴾: عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا، متفق عليه وزاد مسلم في رواية وَيَقُولُ إِنَّهُ أَرَوَى وَأَبْرَأُ وَأَمْرًا.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به داوبو څښلو په منځ کي درې واره ساه کښل . بخاري او مسلم او د مسلم په يوه روايت کي دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به دا فرمايل چې داسي اوبه څښل سړی ښه مړوي ، صحت مند وي او ژر هضم کيږي .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۹۲/۱۰، رقم: ۵۶۳۱، ومسلم ۱۶۰۲۸۳، رقم: ۱۲۳-۲۰۲۸.

تشریح: درې واره به يې ساه اخيستل: يعنې رسول الله صلى الله عليه وسلم به په درو ساوو اوبه څښلې، حضرت انس رضي الله عنه دغه خبره د اکثر په اعتبار بيان کړې ده چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به زيات وختونه داسي اوبه څښلې او په ځينو روايتو کي د رسول الله صلى الله عليه وسلم په اړه په دوو ساوو هم د څښلو ذکر راغلی دی، په هر حال په دوو يا درو ساوو د څښلو طريقه دا وه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به هر وار لوبی د خولې څخه بېلوی .

د ژي د خولې څخه اوبه مه څښی

﴿۴۰۷۹﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الشُّرْبِ مِنْ فِي السِّقَاءِ. متفق عليه

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د ژي د خولې څخه اوبه څښل منع

فرمايلي دي . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۹۰۱۱۰، رقم: ۵۶۲۹، لم نجده عند مسلم.

تشریح: د ژي يا داسي نورو شيانو (لکه منگی وغيره) د خولې څخه د اوبو څښلو منع په دې وجه ده چي په دغه طريقه سره اول خود ضرورت څخه زياتي اوبه مصرف کيږي دوهم دا چي هغه اوبه پر جامو وغيره باندي په غورځېدو سره هغه خرابوي ، دريم دا چي داسي اوبه څښل په زياته اندازه په نس کي د معدې د ځای لپاره تاواني دي او څلورم دا چي د اوبو څښلو کومه سنت طريقه ده دا د هغې خلاف کيږي .

﴿۴۰۸۰﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ اخْتِنَاكِ الْأُسْقِيَةِ وَزَادَ فِي رَوَايَةٍ وَاخْتِنَاثُهَا أَنْ يُقْلَبَ رَأْسُهَا ثُمَّ يُشْرَبَ مِنْهُ. متفق عليه.

د حضرت ابو سعيد خدري رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ددې څخه منع فرمايلې ده چي په ژي پورته کولو سره دي اوبه وچښل سي او په يوه روايت کي داسي دي چي ژي پورته کول دادي چي هغه خوله لاندي کړل سي او بيا دهغه څخه اوبه وچښل سي (مطلب دا چي د ژي څخه اول بل لوبني ته اوبه واچوئ او بيا يې وچښئ) . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۸۹۱۱۰، رقم: ۵۶۲۵، و مسلم ۱۶۰۰۸۳، رقم: ۲۰۲۳-۱۱۱.

تشریح: ددغه منع وجه هم هغه ده کوم چي مخکي ذکر سوې ده ، د ژي د خولې په تاوولو سره د اوبو څښلو په صورت کي يوه اندېښنه دا هم وي چي په هغه ژي کي چنيجی يا بل شی وي يا يو زهرجن حيوان پکښې وي او هغه سمدستي خولې ته ولاړ سي او تاوان ورسوي ، په يوه روايت کي دا راغلي دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د ژي د خولې څخه اوبه څښلي دي دغه روايت به په دوهم فصل کي راسي ، په دې سره د ژي د خولې څخه د اوبو څښلو جواز ثابتيږي ، ځينو علماوو ويلي دي له کومو روايتو څخه چي منع ثابتيږي د هغو تعلق د لوی ژي سره دي چي د هغه خوله زياته پراخه وي او کوم چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم د عمل تعلق دی نو هغه پر کوچني ژي باندي محمول دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم به د داسي ژي د خولې څخه اوبه څښلي وي چي هغه به کوچنی وو او د هغه خوله به تنگه وه ، ځيني علماء وايي چي د منع تعلق د دوام او عادت سره

دی یعنی د ژي د خولې څخه د اوبو څښلو عادت باید جوړ نسي ځکه چې د دې په وجه د مشک په خوله کې بدبويي پيدا کېږي او که کله نا کله د ژي د خولې څخه اوبه وڅښل سي نو دا به منع نه وي. یا دا هم ویل کېږي چې د اباحت تعلق د ضرورت او احتیاج په وجه دی، فرض کړه د اوبو څښلو ضرورت وي او هلته داسې لوبنۍ موجود نه وي چې په هغه کې اوبه راوړل سي او وڅښل سي نو بیا په دغه صورت کې به څه پروا نه وي چې د مشک یا منگي د خولې څخه اوبه وڅښل سي هو بېله اړتیا او احتیاجه داسې اوبه څښل منع دي ځکه چې په دغه طریقه سره په اوبو څښلو کې د ذکر سوو تاوانو بېره کېدای سي.

په خاصه توګه په هغه ژي کې دننه د یو زهرجن حیوان د موجودتیا خطر نظر انداز کیدای نسي. په یوه روایت کې راغلي دي چې یو سړي د ژي د خولې څخه اوبه وڅښلې نو په هغه کې دننه مار وو، او په پای کې یوه خبره دا هم کیدای سي چې داسې اوبه څښل مخکې مباح وو مګر وروسته د دغه منع په وجه دغه اباحت منسوخ کړل سو.

په ولاړه اوبه مه څښئ

﴿۴۰۸۱﴾: وَ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَشْرَبَ الرَّجُلُ قَائِمًا. رواه مسلم.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ په ولاړه د اوبو څښلو څخه منع فرمایلي ده. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۰۰۳، رقم: ۱۱۳-۲۰۲۴.

﴿۴۰۸۲﴾: وَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَشْرَبَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ قَائِمًا فَمَنْ نَسِيَ فَلْيُسْتَقْبَلْ. رواه مسلم.

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ و فرمایلي: هيڅوک دي په ولاړه اوبه نه څښي او څوک چې يې په هيره وڅښي هغه ته پکار ده چې هغه قی کړي. مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۰۱۳، رقم: ۱۱۶-۲۰۲۶.

تشریح: په حديث کې چې د قی کولو کوم حکم بیان سوی دی هغه د وجوب په توګه نه دی بلکه د استحباب په توګه دی، د دغه حديث د وضاحت سره سم که یو سړی په هيره په ولاړه اوبه

و څښېني نو د هغه لپاره دا مستحب دي چي هغه قی کړي .
 قاضي رحمۃ اللہ علیہ ویلي دي: په ولاړه د اوبو څښلو دغه منع په اصل کي غوره او ښه طریقه
 یعني په ناسته د اوبو څښلو تلقین او د هغه پر خلاف باندي د تادیب او خبرداري په توگه دي،
 نه دا چي دغه منع د نهی تحریمي په توگه ده، خلاصه دا چي ددغه ارشاد څخه دا گڼل نه دي
 پکار چي په ولاړه اوبه څښل حرام دي په دې اعتبار سره دغه حدیث به د هغه روایت خلاف نه
 وي چي په هغه کي دا نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ یو یا دوه واره ددې خلاف عمل کړی دی .

د زمزم اوبه په ولاړه څښل

﴿۴۰۸۳﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِدَلْوٍ مِنْ
 زَمْزَمَ فَشَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ. متفق عليه.

د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي ما د زمزم د اوبو یو سلواغه رسول الله ﷺ ته
 راوړل رسول الله ﷺ هغه په ولاړه وڅښلې. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۴۹۲/۳، رقم: ۱۶۳۷، و مسلم ۱۶۰۲/۳، رقم: ۱۲۰-۲۰۲۷.

تشریح: رسول الله ﷺ په ولاړه د زمزم اوبه څښلې: دا یا خو د تبرک په وجه وویا دا وجه وه
 چي هلته ازدحام (رش) زیات وو نو کښېنستل ممکن نه وه یا دا وجه ده چي خلکو د زمزم اوبه
 څښلې وې او هلته ختمې جوړې سوي وي ځکه نو د ناستي امکان نه وو، یا دا چي د رسول الله
ﷺ په ولاړه د زمزم اوبه څښل محض د جواز لپاره وو .

د اوداسه او زمزم اوبه په ولاړه څښل

﴿۴۰۸۴﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ صَلَّى الظُّهْرُ ثُمَّ قَعَدَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ

د حضرت علي رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي هغه د ماښین لمونځ وکړ بیا د کوفې په یو پراخ ځای

فِي رَحْبَةِ الْكُوفَةِ حَتَّى حَضَرَتْ صَلَاةُ الْعَصْرِ ثُمَّ أَتَى بِمَاءٍ فَشَرِبَ وَغَسَلَ

کي د خلکو د معاملاتو د فیصله کولو لپاره کښېنستی ترڅو چي د مازدیگر وخت سو بیا د هغه
 لپاره اوبه راوړل سوې چي د هغه څخه یې لومړی وڅښلې او بیا یې

وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ وَذَكَرَ رَأْسَهُ وَرَجَلَيْهِ ثُمَّ قَامَ فَشَرِبَ فَضْلَهُ وَهُوَ قَائِمٌ ثُمَّ قَالَ

مخ پریولی او لاسونه یې پریولل راوي وایي او د سر مسح یې وکړل او پښې یې پریولې بیا (د اوداسه څخه) چې کومي اوبه پاته سوې هغه یې په ولاړه وڅښلې، بیا یې وفرمایل:

إِنَّ نَاسًا يَكْرَهُونَ الشُّرْبَ قِيَامًا وَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُ . رواه البخاري .

خلک په ولاړه اوبه څښل بد گڼي او رسول الله ﷺ داسې کړي دي څنگه چې ما وکړل . بخاري
تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۸۱۱۰، رقم: ۵۶۱۶.

تشریح: او راوي دا یادونه وکړه ... الخ: ددې مقصد دا څرگندول دي چې ذکر سوی یعني اول راوي چې د لاس او مخ پرېوللو یادونه یې کړې وه نو هلته یې د سر او پښو په باره کي هم ذکر کړی وو مگر کله چې وروستني راوي حدیث نقل کړ نو هغه د مخکني راوي د قول تفصیل هر کړ او هغه ته دا په یاد نه سوه چې اول راوي دا ویلي وه چې حضرت علي عليه السلام د خپل سر مسح وکړه او خپل پښې یې پرېولې لکه څرنگه چې په ظاهره دا څرگند یږي یا دا چې اول راوي دا بیان کړی وو چې هغوی د خپل سر مسح هم وکړه او د پښو مسح یې هم وکړه لکه څرنگه چې ددغه پېښې په اړه د حضرت علي عليه السلام څخه په نقل سوي بل روایت دا ذکر سوي دي په دغه صورت کي به ویل کیږي چې پر پښو باندي د مسح څخه مراد په مختصره توگه د پښو پرېول دي یا دا چې حضرت علي عليه السلام به هغه وخت موزې په پښو وې ځکه هغه پر موزو باندي مسح وکړه،

په داسي حالت کي وڅښلې چې هغه ولاړ وو: دغه جمله د تاکید په توگه ده چې دا گمان ونسي چې د درېدو څخه وروسته بیا په ناسته هغه اوبه څښلې وې دا خبره تکراري څرگنده سوه چې هغه همدارنگه په ولاړه د اوداسه څخه پاته سوي اوبه وڅښلې .

څرگنده دي وي چې په حدیثو کي په درېدو سره د اوبو څښلو منع بیان سوي ده حال دا چې د رسول الله ﷺ او اکابرو صحابه کرامو عمل ددې پر خلاف هم ثابت دی، د رسول الله ﷺ په اړه مخکي تېر سوي دي او په مواهب لدنيه کي د حضرت جبیر بن مطعم عليه السلام څخه منقول دي چې هغه وویل: ما حضرت ابوبکر صدیق عليه السلام ولېدی چې هغه په ولاړه اوبه څښلې، همدارنگه امام مالک رحمه الله عليه بیان کړی دی چې ما ته دغه روایت را رسیدلی دی چې حضرت عمر، حضرت علي او حضرت عثمان رضي الله عنهم په ولاړه اوبه څښلې دي، نو په دغه مسئله کي چې دغه تضاد واقع سوی دی ددغه تضاد ليري کولو لپاره علماوو دا ویلي دي چې په دې باره کي کومه منع

نقل سوې ده هغه په اصل کي د نهې تنزيهي په توگه ده يا داويل کيږي چي د منع تعين په هغه صورت کي دى کله چي خلک په ولاړه د اوبو څښل عادت وگرځوي او کله نا کله يا د يو عذر په وجه په ولاړه اوبو څښلو کي څه پروانسته .

ځکه نو رسول الله ﷺ چي په ولاړه اوبه وڅښلې نو د هغه مقصد جواز بيانول وو ، ددې څخه پرته د زمزم اوبه او د اوداسه څخه پاته سوي اوبه ولاړه څښل ددغه منع څخه مستثنى دى بلکه هغه خو په ولاړه څښل مستحب دي ، په ځينو فقهي رواياتو کي بيان سوي دى چي د زمزم اوبه او د اوداسه څخه پاته سوي اوبه دي په ولاړه څښي مگر نوري اوبه دي په ولاړه نه څښي .

د اوبو څښلو طريقه

﴿۴۰۸۵﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله ﷺ د يو انصاري کره تشریف يووړ ،

وَمَعَهُ صَاحِبٌ لَهُ فَسَلَّمَ فَرَدَّ الرَّجُلُ وَهُوَ يُحَوِّلُ الْمَاءَ فِي حَائِطٍ فَقَالَ النَّبِيُّ

د رسول الله ﷺ سره يو صحابي هم وو ، رسول الله ﷺ هغه انصاري ته سلام وکړ هغه د سلام جواب ورکړ ، انصاري هغه وخت باغ اوبه کوئ ، نبی کریم ﷺ هغه ته وفرمايل :

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ فِي شَنَّةٍ وَإِلَّا كَرَعْنَا فَقَالَ

که ستاسره په ژي کي اوبه وي چي په دغه ژي کي يې شپه تيره کړې وي نو موږ ته يې راکړه کنه نو موږ به پر يو وياله يا تالاب باندي په خوله لگولو سره اوبه وڅښو ، انصاري وويل :

عِنْدِي مَاءٌ بَاتَ فِي شَنْ فَانْطَلَقْتُ إِلَى الْعَرِيشِ فَسَكَبْتُ فِي قَدَحٍ مَاءً ثُمَّ حَلَبْتُ

زما سره په ژي کي اوبه سته چي شپه يې په ژي کي تيره کړې ده ، ددې په ويلو سره هغه خپل ځيمي ته ولاړی په يوه پياله کي يې اوبه راواخيستلې او په هغه کي يې د کورد ميوې څخه

عَلَيْهِ مِنْ دَاجِنٍ فَشَرِبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَعَادَ فَشَرِبَ الرَّجُلُ الَّذِي جَاءَ مَعَهُ . رواه البخاري .

شيدې ولوېشلې ، نبی کریم ﷺ هغه وڅښلې او بيا يې بله پياله راوړل هغه يې هغه صحابي ته ورکړه چي د رسول الله ﷺ سره راغلی وو . بخاري .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۷۵۱۱۰، رقم: ۵۶۱۳.

د لغاتو حل: شنه: ای قربه عتیقه. العریش: هو السقف فی البستان. داجن: ای شاة تعلف فی المنزل.

تشریح: د کرنا معنی ده چي موږ به د کرځ څخه اوبه څښلې، کرځ هغه ځای ته وایي چیري چي د باران اوبه جمع کیږي، همدارنگه کوچنۍ ویالې او تالاب ته هم کرځ وایي، په دې اعتبار سره د کرځ مفهوم دا سو چي موږ بېله لوبني او بېله لاس لگولو د ویالې او تالاب څخه په خوله لگولو سره اوبه څښو، او ځیني حضرات وایي چي کرځ دې ته وایي چي بېله لوبني او لاس اچولو سره اوبه وڅښي لکه څرنگه چي حیوانان د تالاب وغیره څخه د خپل پښو په اچولو سره اوبه څښي.

سیوطي رحمۃ اللہ علیہ وایي: د دغه حدیث څخه دا مفهوم اخیستل کیږي چي کرځ یعني د خولې په لگولو سره اوبه څښل جائز دي، حال دا چي د ابن ماجه په یوه روایت کي د کرځ منع نقل سوې ده په دغه صورت کي به ویل کیږي چي د ابن ماجه د روایت تعلق د نهی تنزیهي سره دی او دلته چي کوم بیان سوی دی هغه د جواز څرگندولو لپاره وو، مطلب دا چي په عامو حالاتو کي خو داسي د حیوان په ډول اوبه څښل مکروه دي مگر په خاصو حالاتو کي داسي اوبه څښل پروا نه لري.

د سرو او سپینو زرو په لوبني کي خورک حرام دی

﴿۲۰۸۶﴾: وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الَّذِي

يَشْرَبُ فِي آنِيَةِ الْفِضَّةِ إِنَّمَا يُجْرُجُرُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ. متفق عليه و في

رواية لمسلم ان الذي ياكل ويشرب في آنية الفضة والذهب.

د حضرت ام سلمه (رض) څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: څوک چي د سپینو زرو په لوبنو کي د څښلو یو شي څښي د هغه دا څښل به د هغه په نس کي د دوږخ اور بل کړي. بخاري او مسلم، او د بخاري په یوه روایت کي د الفاظ دي څوک چي د سپینو یا سرو زرو په لوبنو کي خوري یا څښي. (د هغه به دغه حال وي کوم چي ذکر سو).

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۹۶۱۱۰، رقم: ۵۶۳۴، و مسلم ۱۶۳۴۱۴، رقم: ۱-۲۰۶۵.

تشریح: د ټولو علماوو او امامانو پر دې مسئله اتفاق دی چي د خلکو او بنځو دواړو لپاره د سرو او سپینو زرو په لوبنو کي خوړل او څښل حرام دي همدارنگه په هغه لوبنو کي د اوبو څخه په ډکولو سره اودس کول یا په هغه کي د عطر اېښودل یا چلم څکول او داسي نورو کارو

کي استعمالول هم حرام دي که د سرو يا سپينو زرو په لوبني کي د خوراک او څينباک يو شی اينودل سوی وي نو هغه دي په بل لوبني کي کنېږدي او بيا دي هغه استعمال کړي همدارنگه که تېل يا بل څه پکېنې وي نو هغه دي لومړی د چپه لاس په ورغوي راوکارې او بيا دي يې په راسته لاس سره ولگوي .

که چېرې دا صورت اختيار کړل سو چي هغه تېل يا عطري يا بل څه د سرو يا سپينو زرو د لوبني څخه په ورغوي راوکنل سي او بيا د ورغوي څخه ولگول سي نو دا به جائز نه وي ، په هدايه کي ليکلي دي چي په مفضل لوبني کي او به څينبل جائز دي په شرط ددې چي د خولې لگولو ځای د سپينو زرو نه وي همدارنگه د سپينو يا سرو زرو په مضب پياله کي هم اوبه څينبل جائز دي ځکه چي پر پياله باندي ضباب کېدل يعني پر هغه باندي د سرو يا سپينو زرو پتري لگول د هغه پيالي د ټينگوالي لپاره وي نه د بنکلا او زينت لپاره .

﴿۴۰۸۷﴾: وَعَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا

د حضرت حذيفة رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اوريدلي دي چي فرمايل يې:

تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صَحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَهِيَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ . متفق عليه .

حرير او ديباج (ريښمني جامې) مه اغوندي ، د سرو او سپينو زرو په لوبنو کي مه چېنې او د سرو او سپينو زرو په پيالو کي خوراک مه کوي ځکه چي دا شيان په دنيا کي د کافرانو لپاره دي او ستاسو لپاره په آخرت کي دي . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۵۴۹، رقم: ۵۴۲۶، و مسلم ۱۶۳۷۸۳، رقم: ۴-۲۰۶۷.

تشریح: ريښمينه جامه مه اغوندي : په دغه حکم کي د څلورو ګوتو په اندازه هغه ريښمينه جامه مستثنی ده چي د بلي جامې په غاړه ولگول سي د مثال په توګه الحاق وغيره يعني ګوتې يا بل شی ته د ريښمنو جامې لگول جائز دي په شرط ددې چي هغه د څلورو ګوتو څخه زيات پلن نه وي همدارنگه هغه جامه اغوستل جائز دي چي په هغه کي ريښم وي او سوت وي او که چيري سوت په تانې کي وي او ريښم په بانې کي وي نو د هغه اغوستل به جائز نه وي مګر د جنګ په وخت کي ددې اغوستل هم جائز دي همدارنگه که چاته د څارش ناروغي وي ، يا شپږي زياتي سوي وي نو په دغه صورت کي هم ريښمينه جامه اغوستل ورته جائز دي .

دراسته خوا مخه شروع

﴿۳۰۸۸﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ حُلِبْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَاةٌ دَاجِنٌ

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چې د رسول الله ﷺ لپاره په کور کي د ساتل سوې بزې څخه

وَشَيْبَ لَبْنُهَا بِمَاءٍ مِنَ الْبُرِّ الَّتِي فِي دَارِ أَنَسٍ فَأَعْطَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

شيدې ولويشل سوې بيا په هغه کي د څاه اوبه گډي کړل سوې چې د انس رضی اللہ عنہ په کور کي وو ،

بيا هغه شيدې رسول الله ﷺ ته ورکول سوې

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَدَحَ فَشَرِبَ وَعَلَى يَسَارِهِ أَبُو بَكْرٍ وَيَمِينِهِ أُعْرَائِي فَقَالَ عُمَرُ

رسول الله ﷺ د هغه څخه يو څه وڅښلې دغه وخت د رسول الله ﷺ چپه طرف ته ابو بکر صديق

رضی اللہ عنہ وو او راسته طرف ته يې يو صحرائي وو ، حضرت عمر رضی اللہ عنہ وويل :

أَعْطِ أَبَا بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَعْطَى الْأَعْرَائِيَّ الَّذِي عَنْ يَمِينِهِ ثُمَّ قَالَ الْأَيْمَنُ

فَالْأَيْمَنُ ، وَفِي رَوَايَةِ الْاَيْمَنُونَ الْاَيْمَنُونَ الْاَيْمَنُونَ . متفق عليه .

ابو بکر رضی اللہ عنہ ته يې ورکړئ اې د خدای رسول ! ، رسول الله ﷺ هغه پيال ه صحرائي ته ورکړه چې د رسول الله ﷺ راسته طرف ته ناست وو ، رسول الله ﷺ وفرمايل : اول راسته دئ او بيا چپه ، او په يوه روايت کي داسي دي چې د راسته خوا خلک مستحق دي د راسته خوا خلک مستحق دي ، خبردار ! د راسته خوا کسانو ته يې ورکوي . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۰۸۵، رقم: ۲۳۵۲، ومسلم ۱۶۰۳/۳، رقم: ۱۲۵-۲۰۲۹.

تشریح: د انس رضی اللہ عنہ په کور کي وو : د ظاهري طرز تقاضا خو دا وه چې حضرت انس رضی اللہ عنہ دلته داسي ويلي وای چې زموږ په کور کي وو ځکه چې حضرت انس رضی اللہ عنہ د کومي پېښي ذکر کړی دی هغه دده د کور ده او د کومي مېړني شيدې چې يې لويشلي وې هغه هم دده په کور کي وه او خپله حضرت انس رضی اللہ عنہ ددغه پېښي بيانونکی دی مگر هغه د ظاهري طرز د تقاضا پر خلاف وکړه په دې ويلو سره چې د انس په کور کي وو ، يعني د تفنن عبارت يې اختيار کړ چې هغه ته په علم عربيت کي وضع مظهر ، موضع مضمروايي ، دواړه الفاظ د نون په پيش سره دي چې ژباړه يې داده چې راسته مقدم دی او بيا چپه ، يعني تر ټولو مخکي دي هغه سړي ته ورکړل سي چې

راسته خوا ته وي او بيا دي هغه چا ته ورکړل سي چي د مخکني سړي خوا ته وي په همدغه ترتيب دي يې ټولو ته ورکوي تر دې چي د چپه خوا ته سړي وار راسي ، په يوه روايت کي دغه دواړه الفاظ د ايمن د نون په زور سره دي په دغه صورت کي به معنی دا وي چي زه به راسته خوا ته ورکوم بيا چپه خوا والا ته مگر د نون د پيش والا روايت تائيد د ذکر سوي دوهم روايت :
الايمنون خخه هم کيږي ، د دغه حديث خخه څرگنده سوه چي د يو شي په ورکولو کي د راسته خوا لحاظ ساتل مستحب دي يعني که خه هم د راسته خوا سړي د چپه خوا د سړي په نسبت د کمي درجې وي مگر بيا هم مخکي دي هغه ته ورکول کيږي ځکه چي نبي کریم ﷺ هغه صحرائي پر حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه ځکه مقدم کړ چي هغه راسته خوا وو ،

او دغه حديث د رسول الله ﷺ پر عدل او انصاف او حق شناسۍ باندې هم دلالت کوي ، رسول الله ﷺ د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د افضل او مقرب کېدو او د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه د سفارش سربېره د صحرائي سړي حق نظر انداز نه کړ ، کوم چي د حضرت عمر رضی الله عنه د وينا تعلق دی نو هغه محض د يادوني لپاره وينا کړې وه چي کيدای سي رسول الله ﷺ ته د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه موجودتيا په ياد نه وي .

﴿٢٠٨٩﴾: وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَدَحٍ

د حضرت سهل بن سعد رضی الله عنه خخه روايت دی چي رسول الله ﷺ ته يوه پيال د شېدو راوړل سوه ،

فَشَرِبَ مِنْهُ وَعَنْ يَمِينِهِ غُلَامٌ أَصْغَرُ الْقَوْمِ وَالْأَشْيَاحُ عَنْ يَسَارِهِ فَقَالَ يَا

رسول الله ﷺ د هغې خخه وچېنېل او هغه وخت د رسول الله ﷺ راسته طرف ته يو هلک وو چي تر ټولو کوچنی وو او د پوخ عمر سړي چپه طرف ته ناست وه ، رسول الله ﷺ

غُلَامٌ أَتَاذُنِي أَنْ أُعْطِيَهُ الْأَشْيَاحُ فَقَالَ مَا كُنْتُ لِأَوْثَرِ بِفَضْلِي مِنْكَ أَحَدًا

د هغه هلک (يعني ابن عباس رضی الله عنه) خخه پوښتنه وکړه چي ايا ته اجازه کوي چي زه دا پيال مشرانو خلکو ته ورکړم ؟ (په مشرانو کي خالد بن وليد هم وو) هلک وويل : اي د الله رسوله ! ستاسو د پاته شونو د چېنېلو خخه زه تر خپل ځان ماسوا بل څوک نه غوره کوم ،

يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ. متفق عليه و حديث أبي قتادة سندك في باب

المعجزات ان شاء الله تعالى .

نو رسول الله ﷺ هغه پيال هغه کوچني ته ورکړل . بخاري او مسلم . او د ابوقتاده رضي الله عنه حديث به موږ په باب المعجزات کي ډير ژرييان کړو . ان شاء الله تعالى .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۹۵-۳۰، رقم: ۲۳۵۱. ومسلم ۱۶۰۴۳، رقم: ۱۲۷-۲۰۳۰.

تشریح: ددغه حديث څخه دا هم څرگنديږي که چيري په مجلس کي تريوه زيات کسان وي او هغوی ته يو شی ورکول کيږي نو د راسته خوا سړی ددې زيات حقدار دی چي د ورکولو پيل د هغه څخه وکړل سي ، مگر که چيري د يو مصلحت تقاضا دا وي چي مخکي دي هغه سړي ته ورکړل سي کوم چي چپه خوا ته وي نو د راسته خوا سړي څخه دي اجازه واخيستل سي ، که هغه اجازه ورکړي نو بيا چپه خوا سړي ته دي ورکړل سي ، پاته سوه دا خبره چي دلته خو رسول الله ﷺ د ابن عباس رضي الله عنه څخه اجازه وغوښتل مگر په ذکر سوي حديث کي چي کومه پېښه ذکر سوي ده هلته رسول الله ﷺ د صحرائي څخه اجازه نوه اخيسته نو ددې وجه دا وه چي دلته د رسول الله ﷺ چپه خوا ته چي کوم مشران خلک ناست وه د هغوی تعلق د قريشو سره وو او ابن عباس رضي الله عنه د رسول الله ﷺ قريب وو نو رسول الله ﷺ فکر وکړ که د ابن عباس رضي الله عنه څخه د اجازې په اخيستلو سره هغه خلکو ته ورکړل سي نو ابن عباس رضي الله عنه به ناراضه نسي او د هغه مشرانو خلکو تاليف قلوب به هم وسي ، حال دا چي دلته د رسول الله ﷺ چپه خوا ته حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه وو چي د هغه د رسول الله ﷺ سره تعلق، مينه او اخلاص پوخ وو د هغه د تاليف قلوب سوال نه پيدا کيدی ، بلي خوا ته د هغه صحرائي په اړه هم دا خيال وو که د هغه څخه د اجازې په اخيستلو سره ابوبکر صديق رضي الله عنه ته ورکړل سي نو کيدای سي دا خبره هغه خپل حق تلفي وگڼي او د وحشت ښکار سي ځکه چي هغه په اسلام کي نوی داخل سوی وو يعني رسول الله ﷺ د هغه د تاليف قلب په دې کي وليدی چي د هغه څخه اجازه نه واخيستل سي .

د فقهاوو پر دې خبره اتفاق دی چي په طاعات (يعني ديني امورو او عباداتو) کي ايثار جائز نه دی ، دا خو د فقهاوو قول دی مگر ددغه مسئلې زيات وضاحت دادی که ايثار په واجباتو کي وي نو حرام دی او که په فضائلو او مستحباتو کي وي نو مکروه دی ، د مثال په توگه د يو سړي سره يوازي دومره اوبه دي چي په هغه سره خپله او دس کولای سي مگر هغه اوبه دوهم سړي ته ورکړي او خپله په تيمم کولو سره لمونځ وکړي ، يا د هغه سره دومره جامه وي چي د هغه ستر په پتېږي مگر هغه جامه بل سړي ته ورکړي او خپل لوڅ بدن لمونځ وکړي نو داسي

ايثار جائز نه دی بلکه حرام دی ، دا خو په واجباتو کي د ايثار صورت وو ، په فضائلو او مستحباتو کي د ايثار صورت دادی د مثال په توگه يو سړی په جماعت سره د لمانځه کولو لپاره په لومړي صف کي امام ته نژدې ناست وو مگر هغه ځای يې بل چاته ورکړ او خپله دوهم صف ته ولاړی او هلته يې لمونځ وکړ نو داسي ايثار ښه نه دی بلکه مکروه دی ، د طاعاتو برعکس په دنيوي چارو کي ايثار يو ستايل سوی او مستحسن عمل دی ، کوم چي ددې خبري تعلق دی چي د ځينو صوفيانو په اړه دا نقل سوي دي چي هغوی په ځينو وختونو کي په طاعاتو کي د ايثار صورتونه اختيار کړي دي نو هغوی به داسي د غلبه حال په سبب کړي وي .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

په ولاړه خوراک او څښاک

﴿۴۰۹۰﴾: عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كُنَّا نَأْكُلُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَمُشِّي وَنَشْرَبُ وَنَحْنُ قِيَامٌ . رواه الترمذي و ابن ماجة والدارمي وقال الترمذي هذا حديث حسن صحيح غريب .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ په زمانه کي به موږ تللو او په ولاړه به مو خوراک او څښاک کوئ، ترمذي، ابن ماجة او دارمي، او ترمذي ويلي دي دا حديث حسن صحيح غريب دی .

تخريج: سنن الترمذي ۲۶۵/۴، رقم: ۱۸۸۰، وابن ماجة ۹۸/۲، رقم: ۳۳۰۱، والدارمي ۱۶۲/۲، رقم: ۲۱۲۵ .

تشریح: علماوو ويلي دي چي په تگ کولو سره خوراک کول او په ولاړه څښل جائز خو دي مگر غوره او ښه خبره داده چي په تگ سره خوراک ونه کړل سي ځکه چي دا د ادب خلاف خبره ده او همدارنگه په ولاړه څښل هم لکه څرنگه چي مخکي تېر سوي دي .

﴿۴۰۹۱﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْرَبُ قَائِمًا وَقَاعِدًا؟ رواه الترمذي .

حضرت عمرو بن شعيب د خپل پلار څخه او هغه د پلار څخه روايت کوي چي ما رسول الله ﷺ په ولاړه او په ناسته په څښلو ليدلی دی . ترمذي .

تخریج: سنن الترمذي ۲۶۶۱۴، رقم: ۱۸۸۳.

تشریح: مطلب دادی چي په ولاړه مویو یا دوه واره لیدلی دی او هغه هم د بیان جواز لپاره وو، یا د یو ضرورت او عذر په وجه وو، د دغه یو یا دوه واره څخه پرته په نورو ټولو وختو کې مو په ناسته څښلو باندې لیدلی دی.

د څښلو په وخت کې د اوبو په لوبښي کې ساه مه کارئ

﴿۴۰۹۲﴾: وَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُتَنَفَّسَ فِي الْإِنَاءِ أَوْ يُنْفَخَ فِيهِ. رواه ابوداؤد وابن ماجه.

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چي نبی کریم صلی الله علیه و آله د اوبو په لوبښي کې د څښلو په وخت کې د ساه کښلو څخه او پوه کولو څخه منع فرمایلي ده. ابوداؤد او ابن ماجه.

تخریج: سنن ابی داود ۱۱۴۸۴، رقم: ۳۷۲۸، وابن ماجه ۱۱۳۳۲، رقم: ۳۴۲۸.

تشریح: د څښلو په وخت کې په لوبښي کې ساه کښل یا پوه کول ځکه منع دي چي په اوبو کې ناږي یا بل څه لویږي ځکه نو نورو خلکو ته کراهت محسوس کیږي، اکثره وخت د خولې څخه بدبویي پیدا کیږي چي د څښلو لوبښي ته بدبویي ورځي، ددې څخه پرته په اوبو کې ساه کښل په اصل کې د حیواناتو طریقه ده، ځیني حضرات وايي که چیري د یو شي د یخوالي لپاره د پوكلو ضرورت وي نو په دغه صورت کې دي پوه کول نه کوي بلکه تر هغه وخته دي انتظار کوي تر څو چي هغه یخ شي، او که چیري په اوبو کې خاشه یا بل شی ولویږي نو هغه دي په بل کوچني لږگي یا بل شي راوباسي په گوتو یا پوه کولو سره دي هغه نه راباسي ځکه چي ددې څخه هم طبیعت نفرت او کراهت محسوسوي.

په یوه ساه اوبه مه چښئ

﴿۴۰۹۳﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَشْرَبُوا وَاحِدًا كَشْرَبِ الْبَعِيرِ وَلَكِنْ اشْرَبُوا مَثْنَى وَثُلَاثَ وَسَبْعًا إِذَا أَنْتُمْ شَرِبْتُمْ وَاحِدًا إِذَا أَنْتُمْ رَفَعْتُمْ. رواه الترمذي.

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایلي: تاسو په یو دم (یعني یوه

ساه) د اوبن په ډول اوبه مه څېښئ بلکه په دوه يا درې واړه ساه اخيستلو سره يې څېښئ، او هر کله چي تاسو څېښل شروع کړئ نو بسم الله وایاست کله چي په دویم وار د لوبني سره خوله لگوئ نو الحمد لله وایاست. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۲۶۷۱۴، رقم: ۱۸۸۵.

تشریح: ادنا درجه داده چي اوبه په دوو ساوو وڅېښل سي چي د اوبن مشابهت لازم نسي مگر په دې کي څه شک نسته چي په درو ساوو وڅېښل غوره دي لکه څرنګه چي مخکي بيان سوی دی او په زیاتو وختونو کي د رسول الله ﷺ هم دا معمول وو.

نو حمد وایاست: په دې اړه په احیاء العلوم کي لیکلي دي چي د لومړۍ ساه څخه وروسته دي الحمد لله ووایي، ددوهمي ساه وروسته دي رب العالمین ووایي او د دریمي ساه وروسته دي الرحمن الرحیم ووایي او د اوبو څېښلو څخه وروسته دغه دعاء ویل هم نقل سوې ده: (الحمد لله الذي جعله عذبا فراتا برحمته ولم يجعله ملحا اجا بذنوبنا).

که په اوبو کي خاشه وي هم په اوبو کي مه پوکه

﴿۴۰۹۳﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ

د حضرت ابو سعيد خدری رضی الله عنه څخه روایت دی چي نبی کریم ﷺ د اوبو څېښلو پر وخت په هغه

النَّفْخِ فِي الشَّرَابِ فَقَالَ رَجُلٌ الْقَذَاةُ أَرَاهَا فِي الْإِنَاءِ قَالَ أَهْرِقْهَا قَالَ فَإِنِّي لَا

کي د پوه کولو څخه منع فرمایلي ده، یو سړي وویل: ځيني وخت په اوبو کي یو شی وي، رسول الله ﷺ ورته وفرمایلي: لږ اوبه توی کړه، بیا هغه پوښتنه وکړه زه

أَرَوَى مِنْ نَفْسٍ وَاحِدٍ قَالَ فَأَبْنِ الْقَدَحَ عَنْ فَيْكَ ثُمَّ تَنَفَّسْ. رواه

الترمذي والدارمي.

په یوه ساه څېښلو سره نه اوبه کیږم، رسول الله ﷺ ورته وفرمایلي پیا له د خولې څخه ليري کړه او بیا ساه واخله. ترمذي او دارمي.

تخریج: سنن الترمذي ۲۶۸۱۴، رقم: ۱۸۸۷، والدارمي ۱۶۱۱۲، رقم: ۲۱۲۱.

د لغاتو حل: القذاة: ما يسقط في الشراب والعين. أبْنِ: اِی ابعِد القَدَحَ.

د لوبني د ماتي خوا څخه اوبه نه څښل

﴿۴۰۹۵﴾: وَعَنْهُ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الشُّرْبِ مِنْ

ثَلْمَةِ الْقَدَحِ وَأَنْ يُنْفَخَ فِي الشَّرَابِ. رواه ابو داؤد.

د حضرت ابو سعيد خدری رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د پیالې د ماتي خوا څخه اوبه چښل منع کړه او په اوبو کې د پوه کولو څخه یې هم منع کړې ده. ابو داؤد.

تخریج: سنن ابی داؤد ۱۱۱/۴، رقم: ۳۷۲۲.

د لغاتو حل: ثلثة: موضع السكر من القدح (د لوبنی مات ځای)

تشریح: د سوري څخه مراد د لوبني مات سوی ځای دی، مطلب دا که چیري د څښلو لوبنی مات وي نو د هغه ځای څخه اوبه مه څښئ ځکه چې هلته د شونډو نېول په ښه ډول نه وي او نتیجه دا وي چې د هغه ځای څخه د اوبو څښلو په صورت کې پر بدن او جامو باندي اوبه توئېږي، دوهم دا چې د لوبني پر بوللو په وخت کې د هغه مات ځای په ښه ډول نه پاکيږي او هلته څاوره یا نور شيان پاته کيږي، په دغه صورت کې د پاکۍ تقاضا هم داده چې د هغه ځای څخه اوبه ونه څښل سي.

د حدیث د مفهوم او ذکر سوي وضاحت څخه دا معلومه سوه چې د سوري څخه مات سوی لوبنی مراد نه دی بلکه د هغه مات سوی ځای مراد دی یعنې د دغه منع دا مطلب نه دی چې په مات سوي لوبني کې دي اوبه نه څښي بلکه مراد دادی چې د لوبني پر مات سوي ځای باندي دي خوله نه اړېدي.

﴿۴۰۹۶﴾: وَعَنْ كُبْشَةَ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَشَرِبَ مِنْ فِي قِرْبَةٍ مُعَلَّقَةٍ قَائِمًا فَقُمْتُ إِلَى فِيهَا فَقَطَعْتُهُ. رواه الترمذي

وابن ماجه وقال الترمذي هذا حديث حسن غريب صحيح.

د حضرت کبشه رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم زما په لور تشریف راوړ او د ژي د خولې سره ودریدئ په ولاړه یې اوبه وڅښلې، ما د ژي د خولې څخه هغه ټوټه پریکړه پر کوم ځای چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم خوله مبارکه لگولې وه. (یعنې د برکت تر لاسه کولو لپاره). ترمذي، ابن

ماجه، ترمذي ويلى دي دا حديث حسن غريب صحيح دى.

تخريج: سنن الترمذي ۲۷۰۱۴، رقم: ۱۸۹۲، وابن ماجه ۱۱۳۲۱۲، رقم: ۳۴۲۳.

تشریح: مطلب دادی چي د ژي د خولې څومره برخه د رسول الله ﷺ د خولې سره لگېدلي وي ما د هغه ځای پوست پرېکړ او د ځان سره مي کښېښود، او ما دغه د برکت ترلاسه کولو لپاره وکړل، يا ددې لپاره مي وکړه چي پر هغه ځای باندي د بل چا خوله ونه لگيږي لکه څرنگه چي د بي بي ام سلمه ښځه په روايت کي بيان سوي دی چي هلته په وضاحت سره ويل سوي دي چي ما د ژي خوله پرېکړل چي د رسول الله ﷺ د څښلو څخه وروسته بل څوک پر هغه ځای خوله ونه لگوي.

د نبي کریم ﷺ خوږي او يخي اوبه خوښي وې

﴿۴۰۹﴾: وَعَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ أَحَبُّ الشَّرَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحُلُو الْبَارِدَ . رواه الترمذي وقال
والصحيح ما روى عن الزهري عن النبي صلى الله عليه وسلم مرسلا.

حضرت زهري د عروة څخه او هغه د حضرت عائشې (رض) څخه روايت کوي چي د څښلو په شيانو کي به رسول الله ﷺ خوږي او يخي اوبه ډيري خوښولې. ترمذي، ترمذي ويلى صحيح هغه دي کوم چي زهري د نبي کریم ﷺ څخه مرسلا روايت کړی دی.

تخريج: سنن الترمذي ۲۷۲۱۴، رقم: ۱۸۹۵.

تشریح: د خواړه شي څخه عموم مراد دی او د رسول الله ﷺ هر خوږ څښناک ډېر خوښ وو، که څه هم هغه خوږې اوبه وې يا خوږې شيدې يا غسل وغيره، په دغه وضاحت سره په دغه حديث او هغه دوو حديثو کي مطابقت پيدا کيږي چي په هغو کي دا بيان سوي دی چي د رسول الله ﷺ د څښلو په شيانو کي شيدې تر ټولو زياتي خوښي وې او په دوهم روايت کي دا بيان سوي دی چي د رسول الله ﷺ د څښلو په شيانو کي غسل زيات خوښ وه.

هغه روايت صحيح... الخ: ددې مطلب دادی چي زهري ښځه دغه روايت په دوو طريقو سره نقل کړی دی يو خو مسند يعني په سند سره لکه څرنگه چي مخکي نقل سوي دی چي: عن الزهري عن عروة عن عائشة... الخ، او دوهم مرسل يعني بېله سند ذکر سوي دی، داسي چي په هغه کي د بي بي عائشې ښځه ذکر نسته بلکه د عبارت ظاهري مفهوم څخه دا معلومېږي چي د عروه ذکر يې هم نه دی کړی ځکه چي زهري ښځه خپله هم تابعي دی که څه هم هغه کوچنی

تابعی دی، ترمذی رحمۃ اللہ علیہ وایی: د زهري روايت چي د ارسال په طريقه موږ ته رسيدلی دی د هغه په سند کي چي د کومو راويانو ذکر دی هغوی د حديث په اصطلاح کي قوي دي پر خلاف د دغه روايت د سند چي متصل دی، د دې ځيني راويان ضعيف دي.

په څېښلو کي شيدې ښه شی دی

﴿۴۰۹۸﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَكَلَ

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: هر کله چي په تاسو کي

أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ وَإِذَا سَقِيَ

يو څوک خوراک و خوري نو دا کلمات دي وایی (اللهم بارک...!) اې الله! زموږ لپاره په دې خوراک کي برکت واچوي او د دې څخه غوره طعام راباندي و خورې او هر کله چي شيدې

لَبَنًا فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُجْزَى مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ إِلَّا اللَّبَنُ. رواه الترمذي و ابوداؤد.

څېښي نو دا دعاء دي کوي (اللهم بارک... منه) اې الله په دغه شيدو کي زموږ لپاره برکت واچوې او تر دې زياتي راکړي، او د دې څخه غوره دي نه وایی ځکه چي کوم شی د خوراک او څېښاک دواړه لپاره کافي سي تر هغه بل غوره شی څه شي کيدلای سي. ترمذی او ابوداؤد.

تخريج: سنن الترمذي ۴۷۲۱۵، رقم: ۳۴۵۵، و ابوداؤد ۱۱۶۱۴، رقم: ۳۷۳۰.

د رسول الله ﷺ لپاره خوږي اوبه راوړل

﴿۴۰۹۹﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسْتَعَذَّبُ

لَهُ الْمَاءُ مِنَ السَّقْيَا قِيلَ هِيَ عَيْنٌ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْمَدِينَةِ يَوْمَانِ. رواه ابوداؤد.

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دی چي د نبي کریم ﷺ لپاره به د سقيا څخه خوږې اوبه راوړل سوې، سقيا د مدينې منورې څخه د دوو ورځو په فاصله يوه چينه ده. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داؤد ۱۱۹۱۴، رقم: ۳۷۳۵.

الْفَصْلُ الثَّالِثُ (دریم فصل)

د سرو او سپینو زرو لوښي منع دي

﴿۴۱۰۰﴾: عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ شَرِبَ فِي إِنَاءٍ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ أَوْ إِنَاءٍ فِيهِ شَيْءٌ مِّنْ ذَلِكَ فَإِنَّمَا يُجْرُ جُرٌّ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ . رواه الدارقطني .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل : څوك چې د سرو او سپينو زرو په لوښو كې يا په هغه لوښي كې چې سره يا سپين زر پكښې وي يوشى وچېښي نو د هغه دا چېښل د هغه په نس كې د دوږخ اور تيزوي . دارقطني

تخريج: سنن الدارقطني ۴۰۱، رقم: ۱.

تشریح: په هغه كې د سپينو يا سرو زرو يو برخه وي : ددې مطلب دادى چې په هغه كې د سرو يا سپينو زرو مېخونه يا بل څه لگيدلي وي ، طبيبي رحمته الله عليه په نووي رحمته الله عليه څخه دا نقل كړي دي كه هغه مېخونه يا بل څه كوچني كوچني وي او په دومره اندازه او شمېر استعمال سوي وي چې د ضرورت او حاجت په اندازه وي نو هغه د حرام او مكروه په حكم كې داخل نه دى مگر كه زيات وي او لوى لوى وي نو بيا به هغه د حرام په حكم كې وي ، مگر څرنگه چې مخكې بيان سوى دى چې په دې اړه د حنفيه مذهب دادى چې په كوم لوښي كې د سپينو يا سرو زرو مېخونه لگيدلي وي په هغو كې اوبه يا بل شى څېښل جائز دى په شرط ددې چې كوم ځاى خوله لگول كېږي هلته سپين يا سره زرنه وي .

=====

بَابُ التَّقْيِيعِ وَالْأَنْبِذَةِ

(دخورو اوبو او د خرماوو د اوبو بيان)

رسول الله ﷺ چي به کوم شيان خېښل په هغو کي نقيع او نبیذ هم دي، او دغه دواړه شيان د شربتو له ډولو څخه دي، د نقيع جوړولو صورت دادی چي انگوريا خرماوي په اوبو کي خشته کړل سي او هغه ته جوش نه ورکول کيږي همدارنگه د انگورو يا خرماوو خوړو الی هغه ته راځي او يو ډول ښه شربت جوړيږي، دغه شربت ډېر خوندور وي او بدن ته هم گټه رسوي، د خرما نقيع د معدې نظام سموي او خوراک ژر هضم کوي او د انگورو نقيع د بدن د زيات حرارت رفع کولو خاصيت لري.

نبیذ هم داسي جوړيږي، فرق دادی چي د نبیذ په صورت کي انگوريا خرماوي په اوبو کي په خستلو سره تریو څه وخت پوري ايردي چي په هغو کي لږ تيزي او تغير پيدا سي مگر دومره زياته تيزي او تغير نه چي د نشه کېدونکي شيانو حد ته ورسېږي ځکه چي په کوم نبیذ کي نشه پيدا سي د هغه خېښل قطعاً حرام دي، نبي کریم ﷺ به هغه نبیذ هيڅکله نه خېښل چي پر هغو به تر درو ورځو زيات وخت تېر سوی وو لکه چي مخکي به راسي، د نقيع په ډول نبیذ هم يو گټور خېښاک دی د بدن په طاقت او قوت کي زياتوب کوي او د عامي روغتيا ساتنه کوي.

خرگنده دي وي چي نبیذ د انگورو او خرما څخه پرته د نورو شيانو څخه هم جوړيږي، په نهايه کي ليکلي دي چي نبیذ د خرماوو څخه هم جوړيږي، د انگورو څخه هم جوړيږي او د عسلو، غنمو، اوربشو او داسي نورو شيانو څخه هم جوړيږي، د مشکوة مصنف په ذکر سوي عنوان کي د انبذه يعني د جمع صيغه ځکه استعمال کړې ده چي د هغو ډېرو ډولو او انواعو ته اشاره وکړل سي.

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د حضرت انس رضی الله عنه پياله

﴿٢١٠﴾: عَنْ أَنَسٍ قَالَ لَقَدْ سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ بِقَدَحِي هَذَا الشَّرَابَ كُلَّهُ الْعَسَلَ وَالنَّبِيذَ وَالْمَاءَ وَاللَّبَنَ. رواه مسلم.

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چې ما په خپل دغه پياله کي په رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم باندي د څښلو ټول شيان څښلي دي يعني شات، نبيذ، اوبه او شيدې . مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۹۰/۳، رقم: ۸۹-۲۰۰۸.

تشریح رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم چې په کومه پياله کي د څښلو شيان څښل هغه د حضرت انس رضی اللہ عنہ سره وه، نقل سوي دي چې نصر بن انس رضی اللہ عنہ دغه پياله د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه په اته لکه درهمه رانيول، امام بخاري رحمۃ اللہ علیہ دغه پياله په بصره کي ليدلې وه او د هغه د خوشبختۍ به يې څه ويل چې هغه ته په دغه پياله کي د اوبو څښلو سعادت هم تر لاسه سو.

د نبيذ جوړولو ذکر

﴿۲۱۰۲﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنَّا نَنْبِذُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سِقَاءٍ يُوَكِّي أَعْلَاهُ وَلَهُ عَزْلَاءُ نَنْبِذُهُ غُدُوَّةً فَيَشْرَبُهُ عِشَاءً وَنَنْبِذُهُ عِشَاءً فَيَشْرَبُهُ غُدُوَّةً. رواه مسلم

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دي چې موږ به د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لپاره نبيذ (د خرماو به نښتېرل) جوړول، زموږ سره يو ژى وو چې د هغه به لوړ طرف بنديدئ او کښته طرف ته يې خوله وه موږ به هغه ژى د سهار په وخت کي د اوبو او خرماوو څخه ډکوي او رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به د شپې هغه اوبه څښلې او د شپې به مو د خرماوو او اوبو څخه ډکوي او رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به د ورځي هغه اوبه څښلې . مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۹۰/۳، رقم: ۸۵-۲۰۰۵.

د لغاتو حل: العزلاء: فم الزادة وهو ما يخرج منه الماء. (د ژي خوله)

تشریح: عزلاء په اصل کي د لوبښي خولې ته ويل کيږي او دلته د ژي خوله مراد ده چې د هغه لاندي وي، خلاصه دا چې د هغه ژي سربېره خوله وه مگر د هغه په لاندي برخه کي هم يوه خوله وه د هغه پورته خوله به وتړل سوه او د هغه د لاندي خولې څخه به اوبه را اخيستل کېدې، د نبيذو جوړولو دغه طريقه زيات وختونه په گرم موسم کي اختيارېږي چې په هغه کي د تغير د ژر پيدا کېدو احتمال وي، په کومو حديثو کي چې د نبيذ جوړولو لپاره د خرماوو يوه ورځ او يوې شپې څخه زيات پوري تر دې چې تر درو ورځو او شپو پوري د خستولو ذکر دی ددې تعلق کيداى سي د پخ د موسم سره وي.

﴿۳۱۰۳﴾: وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنْتَبِذُ

د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چې د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لپاره به د شپې په اول کي نبيذ

لَهُ أَوَّلَ اللَّيْلِ فَيَشْرَبُهُ إِذَا أَصْبَحَ يَوْمَهُ ذَلِكَ وَاللَّيْلَةَ الَّتِي تَجِيءُ وَالْغَدَ وَاللَّيْلَةَ

تياړېدل او رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به هغه د هغه شپې د سهار څخه تر ماښام پوري چښل بيا به يې ټوله

الْأُخْرَى وَالْغَدَ إِلَى الْعَصْرِ فَإِنْ بَقِيَ شَيْءٌ سَقَاهُ الْخَادِمَ أَوْ أَمَرَ بِهِ فَصَبَّ.

رواه مسلم.

شپه چښل ، بيا په دويمه ورځ به يې د سهار څخه تر ماښام پوري چښل ، بيا به يې ټوله شپه چښل او په دريمه ورځ به يې د مازديگر پوري چښل بيا که څه به پاته سول نو په خادم باندې به يې چښل يا به يې تويول . مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۸۹/۳، رقم: ۷۹-۲۰۰۴.

تشریح: په (سقاء الخادم او امر به) کي د او حرف د شک د اظهار لپاره نه دی بلکه د تنويع لپاره دی، مطلب دا چې په دريمه ورځ تر مازديگر پوري د چښلو څخه وروسته چې کوم نبيذ پاته سول هغه به وېښ پاته سوي وه ځکه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به هغه نه چښل بلکه خادم ته به يې د چښلو لپاره ورکول، او که چيري په هغه کي به د نشې اثر راغلی نو بيا به يې خادم ته هم د چښلو لپاره نه ورکول بلکه تويول به يې.

مظهر رحمۃ اللہ علیہ وايي د دغه حديث څخه څرگنده سوه چې د بادار او مالک لپاره دا جائز ده چې هغه سربېرن خوراک و خوري او لاندینی خوراک غلام او خادم ته ورکړي.

﴿۳۱۰۴﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ كَانَ يُنْبَذُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي

سِقَاءٍ فَإِذَا لَمْ يَجِدُوا سِقَاءً يُنْبَذُ لَهُ فِي تَوْرٍ مِنْ حِجَارَةٍ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چې د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لپاره به په ژي کي نبيذ جوړېدل او که ژي به نه وو نو بيا د ډبري په لوبني کي به جوړېدل . مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۸۴/۳، رقم: ۴۶-۱۹۹۷.

د لغاتو حل: التور: اناء صغير يشرب فيه. (د خښاک کوچنی لوبنی)

د نبیذ منع لوبني

﴿۴۱۰۵﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الدُّبَاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمَزَفَّتِ وَالنَّقِيرِ وَأَمَرَ أَنْ يُنْبَذَ فِي أَسْقِيَةِ الْأَدَمِ . رواه مسلم .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د کډو په لوبني کي، په شنه منگي کي، د لاکو په لوبنو کي او دلرگي په لوبني کي د نبیذ جوړولو څخه منع فرمايلې ده او دا حکم يې کړی دئ چې د پوست (خرمن) په لوبني کي دي نبیذ جوړ کړل سي . مسلم .

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۸۳/۳، رقم: ۴۶-۱۹۹۷.

د لغاتو حل: الدباء: تقدم شرحها في الحديث. الحنتم: الجرة الخضراء (زرغونه کوزه). المزفت: الاناء المطلي بالزفت. النقير: المنقور من الخشب.

تشریح: رسول الله صلى الله عليه وسلم د اسلام په پېل کي په دغه لوبنو کي د نبیذ جوړولو څخه منع فرمايلې وه او د دغه منع بنياد دا بهر وه چې په دغه لوبنو کي جوړ سوي نبیذ کي نشه پيدا نسي، مگر کله چې د نشې د حرمت پر نازلېدو باندي ډېر وخت تېر سو او د خلکو په ذهن کي دغه حرمت په بڼه ډول مشهور او پوخ سو نو بيا په هر ډول لوبني کي نبیذ جوړول مباح سول لکه څرنگه چې مخته د راتلونکي حديث څخه به څرگند سي او د دغه مسئلې تحقيق په کتاب الايمان کي هم تېر سوی دی .

ټول د نشې شيان حرام دي

﴿۴۱۰۶﴾: وَعَنْ بُرَيْدَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَهَيْتُكُمْ عَنْ

د حضرت بريدۀ رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: ما تاسو د يو څو ډوله لوبنو د

الظُرُوفِ فَإِنَّ ظُرْفًا لَا يُحِلُّ شَيْئًا وَلَا يُحَرِّمُهُ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، و في رواية

استعمال څخه منع کړي واست مگر لوبني نه يو شی حلالوي او نه يې حراموي . (حقيقت دادئ) چې هر نشه راوستونکی شی حرام دئ، او په يوه روايت کي دي چې ما تاسو د يو څو لوبنو کي

قَالَ نَهَيْتُكُمْ عَنِ الْأَشْرِبَةِ فِي ظُرُوفِ الْأَدَمِ فَأَشْرَبُوا فِي كُلِّ وَعَاءٍ غَيْرَ أَنْ لَا

تَشْرَبُوا مُسْكِرًا . رواه مسلم .

د څېښلو څخه منع کړي واست مگر د پوست په لوبني کي د څېښلو اجازه مي درکړې وه (اوس

هغه حکم منسوخ دئ) تاسو په هر لوبني کي چېنبل کوي مگر هيڅ يو نشي والا شي مه څېښي.
مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۵۸۰۱۳، رقم: ۶۵-۹۷۷.

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د شرابو نوم بدلول

﴿۴۱۰﴾: عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ لَيْشْرَبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسَبِّحُونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا. رواه ابو داؤد وابن ماجه.

د حضرت ابو مالک اشعري رضي الله عنه څخه روايت دئ چي هغه د رسول الله ﷺ څخه اوريدلي دي چي زما په امت کي به ځيني خلک شراب څېښي او په نوم بدلولو سره به د هغه يو بل نوم اېږدي. ابو داؤد او ابن ماجه.

تخريج: سنن ابی داود ۹۱۴-۹۲، رقم: ۳۶۸۸، وابن ماجه ۱۳۳۲، رقم: ۴۰۲۰.

تشریح: مطلب دادی چي د کومو خلکو په ذهن کي کوږوالی او فساد وي هغوی به د شرابو څېښلو په اړه ډول ډول بهانې کولې په خاصه توګه د نامه بهانې، د مثال په توګه نیبذ یا مباح شربت لکه څرنګه چي ماء العسل یا بل نشه کېدونکی شی چي څېښي او دا ګمان کوي چي دا حرام نه دي ځکه چي هغه د انگورو یا خرماوو په ذریعه جوړ سوي نه دي حال دا چي د هغوی دا ګمان کول د هغوی په حق کي د هغه مشروباتو مباح او حلال کېدو لپاره کار کونکی نه وي بلکه په حقیقت کي هغوی په شراب څېښونکو کي شمېرل کېږي او د هغه سزا به ورکول کېږي، ځکه چي اصل حکم دادی چي هر نشه کونکی څېښاک حرام دی که څه هم هغه د هر شي څخه جوړ سوي وي،

يو صورت دا هم وو چي هغوی به شراب څېښل مګر د خپل لوري به يې د هغه بل نوم اېښودی او هغه ته به يې شراب نه ويل چي خلک د شرابو الزام پر عائد نه کړي مګر په حقیقت کي د نوم بدلون د هغوی په حق کي هيڅ ګټور نه دی ځکه چي په اصل کي اعتبار خو د مسمی دی نه د اسم.

الفصل الثالث (دریم فصل)

په شنه منگي کي نبيذ

﴿۴۱۰۸﴾: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ الْأَخْضَرِ قُلْتُ أَنْشَرَبُ فِي الْأَبْيَضِ قَالَ لَا. رواه البخاري.

د حضرت عبدالله بن ابی اوفی رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د شین منگي د نبيذ څېښلو څخه منع وفرمایل، ما عرض وکړ اې دالله رسوله! ایا موږ د سپین منگي نبيذ څېښو، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: یا، (دا حکم په حدیث نمبر ۴۱۰۶ سره منسوخ دی.) بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۸۵۱۱۰، رقم: ۵۵۹۶.

تشریح: د شنه منگي څخه مراد حنتم يعني شین غوړ منگي دی، عبدالله ابن ابی اوفی رضی اللہ عنہ د شنه منگي په قید سره دا وگڼل چي منگي شین نه وي نو دهغه نبيذ څېښل به مباح وي ځکه هغه پوښتنه وکړه چي ایا موږ د سپینو منگيانو نبيذ څېښلای سو، مگر رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د سپین منگي د نبيذ څېښلو څخه هم په منع کولو سره دې ته اشاره وکړه چي د شنه قید محض اتفاقي دی او ددې يو سبب دادی چي په هغه زمانه کي په کومو منگيانو کي نبيذ جوړېدل هغه به په عامه توگه شنه وه ځکه د شنه ذکر وکړل سو کله د شنه او سپین حکم يو دی چي هغه غوړ وي که څه هم هغه شین وي یا بل رنگ وي، په هغه کي جوړ سوي نبيذو څېښلو څخه باید ځان وساتل سي مگر څرگنده دي وي چي ددغه حدیث حکم هم منسوخ دی لکه چي مخکي یادونه وسوه.

=====

بَابُ تَغْطِيَةِ الْأَوَانِي وَغَيْرِهَا

(د لوښو او وغیره پټولو بيان)

په دغه باب کي به هغه حدیثونه ذکر سي چي د شپې بېده کېدو په وخت کي د لوښو پټولو، دروازو بندولو او څراغانو مړه کولو په اړه نقل سوي دي.

الْفَضْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د شپې راتگ

﴿۴۱۰۹﴾: عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ جُنْحُ اللَّيْلِ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل: هر کله چې شپه شروع سي او

أَوْ أَمْسَيْتُمْ فَكُفُّوا صَبْيَانَكُمْ فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ يَنْتَشِرُونَ حِينَئِذٍ فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ

ماښام سي نو تاسو خپل کوچنيان د باندې تلو ته مه پرېږدئ ځکه چې دغه وخت شيطانان د

خلورو خواوو څخه خپاره سي بيا چې د شپې يو گړی تير سي

مِنَ اللَّيْلِ فَحُلُّوهُمْ فَأَغْلِقُوا الْأَبْوَابَ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ

نو په بسم الله ويلو سره د کور دروازې بندي کړئ او کوچنيان په کور کې د لوبو لپاره پرېږدئ

ځکه چې شيطانان نه خلاصوي

بَابًا مُغْلَقًا وَأَوْكُوا قَرَبَكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ وَخَمِّرُوا آيَتَكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ

بندي دروازې او د ژي دواړي غاړې په بسم الله ويلو سره بندي کړئ او په بسم الله ويلو سره

خپل لوبني پټ کړئ

وَلَوْ أَنَّ تَعْرُضُوا عَلَيْهَا شَيْئًا وَأُطْفِئُوا مَصَابِيحَكُمْ. متفق عليه وفي رواية

که څه هم په پلنوالي کې يو داسې شی پر کښېږدئ چې څه اندازه لوبني پټ کړي او څراغ مه

کړئ. بخاري او مسلم،

للبخاري قَالَ خَمِّرُوا الْأَنْيَّةَ أَوْ أَوْكُوا الْأَسْقِيَّةَ وَاجْبِفُوا الْأَبْوَابَ وَانْفِتُوا

او د بخاري په يوه روايت کې دا الفاظ دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: لوبني پټ کړئ د ژيانو خولې

بندي کړئ، دروازې بندي کړئ

صَبْيَانَكُمْ عِنْدَ الْمَسَاءِ فَإِنَّ لِلْجَنِّ انْتِشَارًا وَخُطْفَةً وَأُطْفِئُوا الْمَصَابِيحَ عِنْدَ

او د ماښام په وخت کې خپل کوچنيان د جان سره کښېنوي ځکه چې په دغه وخت کې پيريانان خپاره سي

او تبستول (حمله) کوي، د بیده کېدو پر وخت څراغ مه کړئ

الرُّقَادِ فَإِنَّ الْفُؤَيْسِقَةَ رُبَّمَا اجْتَرَّتْ الْفَتِيلَةَ فَأَحْرَقَتْ أَهْلَ الْبَيْتِ، وَ فِي رَوَايَةٍ

حُكِهِ چي حُينِي وختونه مڙي خراغ کشوي (چپه کوي يې) او کور والا سوخي . او د مسلم په يوه

لمسلم قَالَ غَطُّوا الْإِنَاءَ وَأَوْكُوا السِّقَاءَ وَأَغْلِقُوا الْبَابَ وَأُطْفِئُوا السِّرَاجَ فَإِنَّ

روایت کي دا الفاظ دي چي رسول الله ﷺ وفرمايل : لوښي پټ کړئ، د ژيانو خولې بندي کړئ

، دروازې بندي کړئ او خراغونه مړه کړئ حُکِهِ چي

الشَّيْطَانُ لَا يَحُلُّ سِقَاءً وَلَا يَفْتَحُ بَابًا وَلَا يَكْشِفُ إِنَاءً فَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدًا كُمْ إِلَّا

شیطان (تړلی) ژي نه خلاصوي بنده دروازه نه خلاصوي او نه (پټ کړي) لوښي خلاصوي، که

د چا سره د لوښو پټولو يو شی نه وي

أَنْ يَعْزُضَ عَلَى إِنَائِهِ عُوْدًا وَيَذْكَرَ اسْمَ اللَّهِ فَلْيَفْعَلْ فَإِنَّ الْفُؤَيْسِقَةَ تُضْرِمُ عَلَى

نوپه پلنوالي کي د الله ﷻ په نوم اخیستلو سره يو لرگی پر کښېږدئ دا کار وکړه حُکِهِ چي څوچنی فاسق

(مړه) ستاسي کور سوخي،

أَهْلَ الْبَيْتِ بَيْتَهُمْ، وَ فِي رَوَايَةٍ لَهُ قَالَ لَا تُرْسِلُوا فَوَاشِيَكُمْ وَصَبِيَّانَكُمْ إِذَا غَابَتْ

او د مسلم په يو روايت کي دي چي نبي کریم ﷺ فرمايلي دي چي خپل رمې (پسونه) او کوچنيان مه

پرېږدئ هغه وخت چي لمر پر يوځي

الشَّمْسُ حَتَّى تَذْهَبَ فَحُمَةُ الْعِشَاءِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبْعَثُ إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ حَتَّى

بيا تر هغه وخته چي ماخستن سي حُکِهِ چي شیطان هغه وخت رالېږل کيږي چي لمر پر يوځي تر

تَذْهَبَ فَحُمَةُ الْعِشَاءِ وَ فِي رَوَايَةٍ لَهُ قَالَ غَطُّوا الْإِنَاءَ وَأَوْكُوا السِّقَاءَ فَإِنْ فِي

هغه وخته چي د ماخستن تياره ختمیږي او د مسلم په يوه روايت کي دي چي نبي کریم ﷺ

فرمايلي دي چي لوښي پټوئ د مشکو (ژي) سرو نه تړئ حُکِهِ چي په

السَّنَةِ لَيْلَةٌ يَنْزِلُ فِيهَا وَبَاءٌ لَا يَمُرُّ بِإِنَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ غَطَاءٌ أَوْ سِقَاءٌ لَيْسَ عَلَيْهِ

وځاؤ إِلَّا نَزَلَ فِيهِ مِنْ ذَلِكَ الْوَبَاءُ .

کال کي يوه شپه ده چي وبا پکښي نازلېږي او تر هغه لوبښي نه تيرېږي چي سريې نه وي يا تر مشک چي سرتروني ونه لري مگر نازلېږي پکښي وبا.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۳۶۱۶، رقم: ۳۲۸۰، ومسلم ۱۵۹۵۱۳، رقم: ۹۷-۲۰۱۲.

تشرېح: د متفق عليه روايت څخه وروسته چي د بخاري کوم روايت نقل سوی دی او په هغه کي د عند المساء (يعني کله چي ماښام سي) الفاظ ذکر سوي دي نو په دې اړه دا هم کېدای سي چي ددې تعلق د ټولو ذکر سوو شيانو سره وي (يعني کله چي شپه پېل سي نو لوبښي دي پټ کړل سي، د ژيانو خولې دي وټړل سي، دروازې دي هم بندي کړل سي او ماشومان دي له دباندې وتلو څخه منع کړل سي) په دغه صورت کي د ماښام څخه مراد هغه وخت دی چي د ماښام د پېل څخه تر ماخستن پوري وي او د دروازو بندولو او لوبښو پټولو دغه وخت دی، او که چيري دا مراد واخيستل سي چي د عند المساء تعلق يوازي د (واکفتوا صبيانکم) يعني خپل ماشومان د ځان سره وساتئ، سره وي لکه څرنگه چي د حديث سياق هم پر دې دلالت کوي نو مراد به انسب وي، په دغه صورت کي به مطلب دا وي چي د شپې ددغه ټولو شيانو خيال وساتئ چي د شپې په لومړنۍ برخه کي يعني د لمر لوېدو څخه سمدستي وروسته ماشومان د دباندې وتلو او آخوا ډېخوا گرځېدو څخه منع کړئ ځکه چي دغه وخت د پيريانو د خپرېدو وخت دی، کله چي د شپې يو ساعت تېر سي نو دا ټول کارونه کوي يعني لوبښي پټ کړئ، دروازې بندي کړئ او بيا دغه وخت د ماشومانو په دباندې وتلو کي څه پروا نسته، په دغه توجیه سره ددغه روايت د متفق عليه روايت سره مطابقت هم راکوي.

او تېستوي يې: د شيطانانو د ماشومانو تېستول حقيقت دی چي د هغه تصديق د ځينو واقعو څخه هم سوی دی، که څه هم دا لږ پېښېږي او يا د تېستولو څخه مراد د ماشوم هوش او حواس زائل کول دي يا هغوی په لوبو او مسخرو کي لگول دي.

جنات او شياطين په اصل کي دواړه يو دي، په جناتو کي چي کوم سرکښ او فاسق وي هغوی ته شيطان وايي.

فحمة: د شپې په پېل کي يعني د ماښام او ماخستن په مينځ کي چي کومه تياره خپره سي نو هغې ته فحمة وايي، د ماخستن د لمانځه څخه تر سهار پوري چي کومه تياره وي هغه ته عسسه وايي، په قرآن کریم کي د (والليل اذا عسعس... الخ) هم دغه مفهوم دی.

څرگنده دي وي چي په دغه حديث کي کوم احکام ورکړل سوي دي هغه د وجوب په توگه نه دي بلکه د هغو مقصد محض د هغه امورو لارښوونه کول دي کوم چي موږ په ورځني ژوند کي

د خير او مصلحت متقاضي دي ، يا دا چي ددغه احكامو تعلق د استحباب سره دی يعني په حديث کي پر ذکر سوي هدايت باندي عمل کول مستحب دي . نووي رحمۃ اللہ علیہ وايي : که چيري ددغه حديث پر مضمون باندي په ژور نظر سره فکر وکړل سي او په هداياتو يې عمل وکړل سي نو څرگنده به سي چي په دغه ارشاد کي مختلفي ښېگڼي ، جامع ادبونه او د تهذيب رموز پټ دي ، په خاصه توگه په دغه احكامو کي چي تر ټولو لوی تعليم دی هغه دادی چي د هر حرکت او سکون په وخت د الله جل جلالہ نوم اخيستل يعني بسم الله ويل يوه داسي اسانه ذريعه ده چي د دنيا او آخرت د افاتو او بلاگانو څخه د سلامتيا او ساتني ضامن گرځول کيږي .

لوبني پټوي

﴿۴۱۱۰﴾: وَعَنْهُ قَالَ جَاءَ أَبُو حُمَيْدٍ رَجُلٌ مِّنَ الْأَنْصَارِ مِنَ النَّقِيعِ يَأْنَاءِ مِّنْ لَّبَنِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا خَيْرٌ لَهُ وَلَوْ أَنْ تَعْرُضَ عَلَيْهِ عُوْدًا . متفق عليه .

د جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي يو انصاري سړي چي د هغه نوم ابو حميد وو د نقيع نامي ځای څخه د رسول الله صلی الله علیه و آله لپاره د شېدو يو لوبنی راوړ ، نبي کریم صلی الله علیه و آله هغه ته وفرمايل : تا دا پټ ولي نه راوړ که نور څه نه وه نو يو لرگی به دي پر هغه په پلنوالی ايښی وای . بخاري او مسلم .

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۷۰۱۱۰، رقم: ۵۶۰۵، ومسلم ۱۵۹۳۱۳، رقم: ۹۵-۲۰۱۱.

د بېدېدو پر وخت اور مړ کړئ

﴿۴۱۱۱﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَتْرُكُوا النَّارَ فِي بُيُوتِكُمْ حِينَ تَنَامُونَ . متفق عليه .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمايل : هر کله چي تاسو بیده کيږئ نو په کور کي اور مه پريږدئ . بخاري او مسلم .

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۸۵۱۱۱، رقم: ۶۲۹۳، ومسلم ۱۵۹۶۱۳، رقم: ۱۰۰-۲۰۱۵.

تشریح: د اور څخه مراد هغه اور دی چي په هغه سره د يوشی د سوځېدو بهر وي ، که هغه څراغ وي يا د نغري او بل شي اور وي ، مگر د رڼا کولو کوم شيان چي د څراغ ، گروپ يا بل شي

په صورت کي وي او د هغه څخه د اور لگېدو بېره نه وي نو د هغه په پرېښودو کي څه پروا نسته او داسي شيان په دغه منع کي داخل نه دي ځکه چي د دغه منع اصل علت يعني د اور لگېدو بېره نسته نو په دغه حکم باندې عمل کول ضروري نه دی بلکه شيخ عبد الحق محدث دهلوي رحمته الله عليه وايي که چيري اور په کور کي داسي پرېښودل سي چي په هغه سره د بل شي د سوځېدو بېره نه وي لکه د يخ په وخت کي د شب بیداري په غرض يا د يو بل حکمت په وجه د نغري يا بل شي اور پرېږدي نو ويل کيږي چي پر مذکوره وضاحت باندې په قياس کولو سره به دا هم منع نه وي.

﴿۴۱۱۲﴾: وَعَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ احْتَرَقَ بَيْتٌ بِالْمَدِينَةِ عَلَى أَهْلِهِ مِنَ اللَّيْلِ فَحَدَّثَ بِشَأْنِهِمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ هَذِهِ النَّارُ إِنَّمَا هِيَ عَدُوُّكُمْ فَإِذَا انْتُمُ فَأُطْفِئُهَا عَنْكُمْ. متفق عليه.

د حضرت ابو موسی رضی الله عنه څخه روایت دی چي په مدینه کي د شپې یو کور وسوځیدئ ، رسول الله صلی الله علیه و آله ته د هغه یادونه وسول نور رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل : دا اور ستاسو دښمن دی هر کله چي تاسو بیده کیږئ نو دا اور وژنئ. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۸۵۱۱، رقم: ۶۲۹۴، و مسلم ۱۵۹۶۱۳، رقم: ۱۰۱-۲۰۱۶.

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د سپي يا خړه اواز په شپه کي

﴿۴۱۱۳﴾: عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا سَمِعْتُمْ

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چي ما د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه اوریدلي دي چي کله تاسو د شپې

نُبَاحِ الْكِلَابِ وَنَهْيِ الْحَمِيرِ مِنَ اللَّيْلِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

د سپيو غپا واورئ او د خړو آواز واورئ نو د الله تعالی په ذریعه د شیطان څخه پناه غواړئ او

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم وایاست

فَإِنَّهُمْ يَرَيْنَ مَا لَا تَرَوْنَ وَأَقْلُوا الْخُرُوجَ إِذَا هَدَأَتِ الْأَرْجُلُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ

ځکه چي هغوی هغه شيان ويني کوم چي تاسو نه وينئ ، (يعني شيطانان) او هر کله چي د خلکو

تگ راتگ (په شپه تیریدو آبادی کي) بندسي نو تاسو هم کم وځئ ځکه چي دغه وخت الله جل جلاله

يَبُثُّ مِنْ خَلْقِهِ فِي لَيْلَتِهِ مَا يَشَاءُ وَأُجِيفُوا الْأَبْوَابَ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ

خپل مخلوق خپرول غواړي خپروي، د کورونو دروازې د الله په نامه اخیستلو سره بندوی

فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ بَابًا إِذَا أُجِيفَ وَذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَغَطُّوا الْجِرَارَ

وَأُكْفُوا الْأَنِيَّةَ وَأَوْكُوا الْقَرَبَ. رواه في شرح السنة.

ځکه چي شيطان هغه دروازې نه سي خلاصولای چي بنده سي او د الله تعالی نوم پر واخیستل سي او لوبني پټ کړئ او ژیانو خولې وتړئ. شرح السنة.

تخریج: البغوي في شرح السنة ۱۱/۳۹۲، رقم: ۳۰۶۰.

د مېرې شرات

﴿۴۱۱۳﴾: وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ جَاءَتْ فَارَةُ تَجُرُّ الْفَتِيلَةَ فَالْقَتَهَا بَيْنَ يَدَيْ

د ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چي یو موږک یو لگیدلی څراغ راوړ او د رسول الله ﷺ په مخ

رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْخُمُرَةِ الَّتِي كَانَ قَاعِدًا عَلَيْهَا فَأَحْرَقَتْ

کي یې پر چټايي وغورځوئ چیري چي رسول الله ﷺ تشریف فرما وو او د یوه درهم په اندازه

مِنْهَا مِثْلَ مَوْضِعِ الدِّرْهِمْ فَقَالَ إِذَا نَبْتُمْ فَأُطْفِئُوا سُرُجَكُمْ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ

يَدُلُّ مِثْلَ هَذِهِ عَلَى هَذَا فَتُحْرِقُكُمْ. رواه ابو داود.

چټايي یې وسوځل، ددې په لیدو سره رسول الله ﷺ وفرمایل هر کله چي تاسو بیده کړئ نو څراغ مړ کړئ ځکه چي شيطان دغه ضرناک شي (موږک) ته داسي مشوره ورکوي یا لاره ورښيي او تاسو سوځي. ابو داود.

تخریج: سنن ابی داود ۵/۴۰۸، ۴۰۹، رقم: ۵۲۴۷.

تشریح: د مشکوة مصنف په دغه باب کي دریم فصل نه دی راوړی او نه یې دا ویلي دي چي

دغه باب له دریم فصل څخه خالي دی، ددې د نه ویلو وجه د کتاب الاشربه په اول فصل کي بیان سوې ده.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کِتَابُ اللَّبَاسِ

(د جامو بیان)

لباس په اصل کي مصدر دی مگر استعمال یې د ملبوس په معنی دی ، لکه څرنگه چي د کتاب لفظ د مصدر کېدو سرېره د مکتوب په معنی کي استعمالیږي ، د لباس د ماضي او مضارع صیغې د علم یعلم باب څخه دي ، او مصدر یې د کبس یعنی د لام په پېښ سره هم راځي او کبس یعنی د لام په زور سره هم راځي چي معنی یې د التباس ده چي د ضرب یضرب له باب څخه ده .

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د نبي ﷺ خوښي جامې

﴿۴۱۱۵﴾: عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ أَحَبُّ الثِّيَابِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَلْبَسَهَا الْحَبْرَةُ. متفق عليه.

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چي د اغستلو په جامو کي د نبي کریم ﷺ حبره (د سرو یا شنو کرښو لرونکي څادر) ډیر خوښ وو . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۲۷۶۱۱۰، رقم: ۵۸۱۳، و مسلم ۱۶۴۸۱۳، رقم: ۳۲-۲۰۷۹.

د لغاتو حل: الحبرة: من البرود، جمع برودة، ما كان موشيا مخططا. (کرښه لرونکی)

تشریح: (حبره) یو ډول یمني څادر ته وایي چي په هغه زمانه کي تر ټولو غوره څادر وو، په دغه څادر کي به سرې کرښي وې او په ځینو کي به شنې کرښي وې ، دغه څادر د سوت څخه جوړېدی، علماوو ویلي دي چي رسول الله ﷺ دغه څادر په دې وجه خوښوی ، ځینو علماوو لیکلي دي چي د هغه څادر د خوښۍ سبب د هغه شین رنگ وو ځکه چي شنه جامه د جنتیانو د جامو څخه ده، او دا هم نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ شین رنگ ډېر زیات خوښوی لکه څرنگه چي په عبراني اوسط ، ابن نسي او ابونعیم محب کي دا روایت نقل سوی دی: (انه کان احب الالوان اليه الخضرة) یعنی په ټولو رنگونو کي د رسول الله ﷺ شین رنگ زیات خوښ وو .

ئینو حضراتو دا هم لیکلي دي چي رسول الله ﷺ هغه خادر حڪه خوښوی چي د هغه کړښي سرې وي او سور رنگ نه خپرنېدونکي وي .

تنگ لستوڼي جبه

﴿۲۱۱﴾: وَعَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَبَسَ جُبَّةً رُومِيَّةً ضَبَقَةً الْكُمَيْنِ . متفق عليه .

د حضرت مغیره بن شعبه رضی الله عنه خڅه روایت دی چي رسول الله ﷺ یوه رومي جبه واغوستل چي د هغې لستوڼي تنگ وو . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۴۷۳۱، رقم: ۳۶۳، ومسلم ۲۲۹۱، رقم: ۷۷-۲۷۴.

تشریح: دا دیو سفر پېښه ده کله چي رسول الله ﷺ د تنگو لستوڼو والا جبه (چپنه) واغوستل، په یو بل روایت کي بیان سوی دی چي د هغه لستوڼي دومره تنگ وه چي رسول الله ﷺ به کله اودس کوی نو هغه لستوڼي به نه پورته کېدل نو رسول الله ﷺ به د خپلو لاسونو پرېوللو لپاره خپل لاسونه له هغه خڅه را ایستل، ئیني حضرات وایي چې ددې خڅه معلومه سوه چي د خپل قميص، چپني او نورو شيانو لستوڼي د سفر په دوران کي تنگ جوړول مستحب دي مگر د سفر خڅه پرته مستحب نه دي ځکه صحابه کرامو به پراخ لستوڼي جوړول، ابن حجر رحمه الله ويلي دي: په دې اړه د امامانو قول دادی چي د لستوڼو پراخول یو بد بدعت دی، هغوی د صحابه کرامو د لستوڼو پراخه کېدو بله معنی لیکلې ده چي د هغه تفصیل د هغوی په شرحو کي تر لاسه کېدای سي، مگر دا ویل کیږي چي د امامانو قول پر مفرط يعني د حد خڅه زیات پراختیا باندي محمول دی ځکه په منتقی کي چي د امامانو د کتابو خڅه یو کتاب دی دا لیکلي دي چي د لستوڼو یوه لويشت پراخول مستحب دي .

د نبي ﷺ آخري دوې جامې

﴿۲۱۲﴾: وَعَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ أَخْرَجْتُ إِلَيْنَا عَائِشَةَ كِسَاءً مُلَبَّدًا وَإِزَارًا غَلِيظًا فَقَالَتْ قُبِضَ رُوحُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَيْنِ . متفق عليه .

د حضرت ابو بردة رضی الله عنه خڅه روایت دی چي بي بي عائشې (رض) مودته د ښکاره کولو لپاره یو ټوټه ټوټه ګنډل سوی خادر او یو لوی لنگ وښودی او ویې وفرمایل: په دې دوو کېړو کي د

رسول الله ﷺ روح مبارک قبض سوی وو (یعنی نبی کریم ﷺ وفات سوی وو) بخاری او مسلم.

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۲۱۲۶، رقم: ۵۸۱۸، و مسلم ۱۶۴۸۱۳، رقم: ۳۴-۳۵-۳۰۸۰.

د لغاتو حل: ملېدا: ای مرقعا: (گنډل سوی)

تشریح: رسول الله ﷺ د خپل ځان لپاره دغه دعاء کړې وه: (اللهم احییني مسکینا و امتني مسکینا) ژباړه: ای الله! ما مسکین راوپاخوې او مسکین مي وفات کړې، نو دا دهغه دعاء اثر وو چې کله رسول الله ﷺ د دغه دنیا څخه تشریف وړی نو پر بدن مبارک یې دغه دوې جامې وي، له دغه حدیث څخه څرگنده سوه چې د دنیا او د دنیا د رزق څخه به شوقي د ژوند یوه غوره سرمایه ده، نو پر امت باندي لازمه ده چې په هر خصلت او عادت کي د رسول الله ﷺ پیروي اختیار کړي.

د نبی ﷺ بستره

﴿۴۱۱۸﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي يَنَامُ عَلَيْهِ أَدَمًا حَشْوُهُ لَيْفٌ. متفق عليه.

د بي بي عائشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ بستره چې پر هغې باندي دي به یې ارام کوی، د څرمني وه چې د خرماؤ د پوستکي څخه ډکه سوې وه. بخاری او مسلم

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۲۸۲۱۱، رقم: ۶۴۵۶، و مسلم ۱۶۵۰۱۳، رقم: ۳۷-۲۰۸۲.

تشریح: په شمائل ترمذي کي چې د بي بي حفصې رضی الله عنها کوم روایت نقل سوی دی په هغه کي دا بیان سوی دی چې د رسول الله ﷺ نالي (کوربچه) د ټاټ وه، نو په دغه دواړو روایتو کي څه تضاد او اختلاف نسته ځکه چې د رسول الله ﷺ سره په یوه زمانه کي د پوست کوربچه وه او په یوه زمانه کي د ټاټ، یا دا چې د خوب کوربچه یې د پوست وه او دناستي کوربچه یې د ټاټ وه.

د نبی ﷺ بالنبت

﴿۴۱۱۹﴾: وَعَنْهَا قَالَتْ كَانَ وَسَادَةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي يَتَكَبَّرُ عَلَيْهِ مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهَا لَيْفٌ. متفق عليه.

د بي بي عائشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ بالنبت چې په هغه باندي نبی کریم ﷺ تکیه وهل یا د بیده کېدو په وخت کي به یې تر سر لاندي کوی د څرمني وو او هغه د خرماؤ د

پوستکو څخه ډک سوی وو . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۵۰۱۳، رقم: ۳۷-۲۰۸۲.

تشریح تکیه کول: یعني پر هغه به په څنګ وهلو سره کښېنستی، یا د خوب په وخت کي به یې تر سر لاندې کوي. ددغه روایتو څخه څرګنده سوه چي د خوب او آرام لپاره د کوریچې او بالنبت تکیه جوړول مستحب دي په شرط ددې چي د عیش او عشرت او د نفس په ارامتیا کي د اسراف په توګه نه وي، رسول الله ﷺ به تکیه خوښول او د خوب په وخت کي به یې تر سر لاندې اېښودل او پر هغه به یې څنګ وهی، او رسول الله ﷺ به فرمایيل: که یو سړی بالنبت او خوشبويي درکړي نو د هغه څخه انکار مه کوی.

ددغه روایت او داسي نورو روایتو څخه دا څرګندیږي چي د رسول الله ﷺ دا معمول وو چي د دنیا په ژوند کي یې زهد او استغناء اختیار کړې وه او د دنیا د متاع او خوندونو څخه یې مخ اړولی وو، ځکه د رسول الله ﷺ جامې هم پر غټو او شکېدلو زرو جامو باندي مشتمل وو، نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ ته به کومه جامه تر لاسه سول نو هغه به یې اغوستل په هغه کي به یې تکلف نه کوی البته داسي هم سوي دي چي رسول الله ﷺ ته یوه ښه جامه راوړل سوې وي نو بیا یې د جواز لپاره اغوستې ده مګر بیرته یې سمدستي هغه جامه بل چاته ورکړې ده، نو د ښه جامو اغوستلو قید پر ځان باندي عائد کول یا د خرابو جامو اغوستل عادت اختیارول او په دې اړه یې ځایه تکلف او پابندي کول د سنت خلاف کار دی که څه هم په اصل کي مباح دی مګر دا هم باید څرګنده وي چي د ښه جامو اغوستلو د استطاعت او توان سر بهره محض د بخل او سستی په وجه غټي او شکېدلي جامې اغوستل یا خلکو ته د خپل ځان زاهد او تقواده بنودلو لپاره یا د حرص او طمع په وجه معمولي او بېکاره جامې اغوستل ښه کار نه دی بلکه د ځینو شیخانو په اړه نقل سوي دي چي هغوی د خپل پرهیزګاري او خپل لوړ مقام د نورو د سترګو څخه پټولو لپاره یا د تحدیث نعمت په توګه د خپلي خوشحالي څرګندولو لپاره غوره جامې اغوستلې، خلاصه دا که چیري الله ﷻ یو چاته نعمتونه ورکړي وي او هغه په مالي توګه ښه وي نو د هغه لپاره د غوره او ښه جامو اغوستلو کي څه پروا نسته په شرط ددې چي د اسراف او تکبر حد ته ونه رسیږي ځکه چي میانه روي په هر ځای او هر عمل کي ستایل سوی او مطلوب صفت دی.

د نبي ﷺ خادر

﴿۲۱۲۰﴾: وَعَنْهَا قَالَتْ بَيْنَا نَحْنُ جُلُوسٌ فِي بَيْتِنَا فِي حَرِّ الظَّهِيرَةِ قَالَ قَائِلٌ لِأَبِي بَكْرٍ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُقْبِلًا مُتَقَنَّعًا. رواه البخاري.

د بي بي عائشې ؓ څخه روايت دی چې د غرمې په گرمۍ کې موږ په خپل کور کې د ننه ناست وو چې يو چا زما پلار (ابو بکر صديق ؓ) ته وويل، چې رسول الله ﷺ پر سر پټيو اچولي وو تشریف يې راوړ. بخاري.

تخريج: صحيح البخاري ۲۷۳۱۰، رقم: ۵۸۰۷.

د لغاتو حل: متقنعا: ای مغطيا راسه بالقناع (سر په پټو کې پټ کړی)

تشریح: د رسول الله ﷺ خپل سر مبارک د خادر په څوکه سره پټول د گرمۍ څخه د ساتنې لپاره وو، یا رسول الله ﷺ خپل سر مبارک ځکه پټ کړی وو چې مخ مبارک يې پټ وي او د دين د بنسټان يې ونه پېژني، دغه حديث په اصل کې د هغه حديث يوه ټوټه ده چې په هغه کې د نبي کریم ﷺ د هجرت پېښه بيان شوې ده چې په مکه مکرمه کې د بيعت العقبه څخه وروسته رسول الله ﷺ د الله تعالی له خوا د هجرت د حکم په انتظار وو، بلي خوا ته حضرت ابو بکر صديق ؓ دا خواست کوی چې په دغه سفر کې د ملګرتيا شرف ور په برخه سي، نو رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: که د هجرت حکم نازل سي نو همدا سي به کيږي (يعني ته به زما ملګری يې)، يوه ورځ ناڅاپه د هجرت حکم نازل سو نو رسول الله ﷺ په غرمه کې د حضرت ابو بکر صديق ؓ کو رته ورغلی او ورته وه يې ويل چې د هجرت حکم نازل سوی دی او دا هدايت دی چې زه د هجرت لپاره د مکې څخه ووځم او ته زما ملګری سي، بيا رسول الله ﷺ په شپه کې د ابو بکر صديق ؓ سره د هغه د سرای د هغه کلکين څخه ووتل چې د مکې په لاندي خوا کې واقع وو او غار ثور ته په تلو سره هلته پټ سول... الخ.

تر درو کور بچو بالا مه پريردئ

﴿۲۱۲۱﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ فِرَاشٌ لِلرَّجُلِ وَفِرَاشٌ لِمَرْأَتِهِ وَالثَّالِثُ لِلضَّيْفِ وَالرَّابِعُ لِلشَّيْطَانِ. رواه مسلم.

د حضرت جابر ؓ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ و هغه ته وفرمايل: يوه کور بچه د سړي

لپاره یوه کوربچه د ښځي لپاره دریمه کوربچه د مېلمه لپاره او څلورمه د شیطان لپاره (یعني د ضرورت څخه زیاته کوربچه په فضول خرچي کي راځي). مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۵۱/۳، رقم: ۴۱-۲۰۸۴.

تشریح: مطلب دادی که چیري په یو کور کي محض ښځه او خاوند وي او هغوی استطاعت لري نو درې بستري دي ساتي یوه د خاوند لپاره، دوهمه د ښځي لپاره چي کیدای سي یو وخت هغه د ناروغۍ په وجه بېله بېده سي کله نو د ښځي او خاوند په یوه بستره کي بېده کېدل غوره دي او د سنتو مطابق دی ځکه چي رسول الله ﷺ به د ازواجو مطهراتو سره بېده کېدی، او دریمه بستره ددې لپاره وي که یو څوک مېلمه راسي نو پر هغه باندي د شپې بېده سي، او دغه درې بستري کافي دي، تردې زیاتي بستري د اسراف په حد کي راځي لکه څرنگه چي رسول الله ﷺ وفرمایل: که څلورمه بستره وي نو هغه به د شیطان لپاره وي، شیطان ته ځکه نسبت سوی دی چي هغه څلورمه بستره به یقینا د ضرورت او اړتیا څخه زیاته وي او د ضرورت څخه زیات شی اېښودل د فخر او مباهات په دائره کي په راتلو سره بد دي او د هر بد شي نسبت شیطان ته وي، یا ددې نسبت سبب دادی چي هغه څلورمه بستره چي د ضرورت څخه زیاته وي ځکه چي شیطان په هغه کي شپه تېروي، څرگنده دي وي چي کوم سړی سخي او د پراخ زړه خاوند وي او هغه ته زیات مېلمانه راځي نو هغه ته د زیاتو بسترو درلودل بد نه دي، هغه وخت زیاتي بستري درلودل بد دي چي محض د خپل لویي او فخر د اظهار لپاره وي.

پرتوگ تر بجلکو کښته کول حرام دي

﴿۲۱۲۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَنْظُرُ

اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطْرًا. متفق عليه.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: کوم سړی چي د تکبر او د ریاڅخه پرتوگ د بجلکو څخه کښته اغوندي، د قیامت په ورځ به خدای تعالی و هغه ته د رحمت په نظر نه گوري. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۲۵۷/۱۰، رقم: ۵۷۸۸، و مسلم ۱۶۵۳/۳، رقم: ۴۸-۲۰۸۷.

د لغاتو حل: بطرا: ای تکبر او فرحا.

تشریح: د غرور او تکبر د قید څخه څرگنده سوه که یو سړی د غرور او تکبر څخه پرته خپل

پرتوگ يا لونگ تر بجلکو لاندي کوي نو دا حرام نه دي مگر بيا هم مکروه تنزيهي دي، او ديو
عذر په وجه لکه يخ يا ناروغۍ وغيره په وجه د پرتاگه يا لونگ تر بجلکو لاندي کول مکروه
تنزيهي هم نه دي.

زړيدلې جامه

﴿۴۱۲۳﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ
خِيَلًا لَمْ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. متفق عليه

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمايل: کوم سړی چې د تکبر له
کبله خپله جامه زړيدلې ساتي، الله جل جلاله به د قيامت په ورځ د رحمت په نظر ورته ونه گوري.
بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۵۴/۱۰، رقم: ۵۷۸۴، و مسلم ۱۶۵۲/۳، رقم: ۴۴-۲۰۸۵.

تشریح: په جامو کې عموميت دی که لونگ وي يا پرتوگ وي، او که قميص وي يا پټو وغيره
ددغه ټولو همدغه حکم دی.

﴿۴۱۲۴﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَجُرُّ إِزَارَهُ مِنَ الْخِيَلَاءِ
خُسْفَ بِهِ فَهُوَ يَتَجَلَّجَلُ فِي الْأَرْضِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. رواه البخاري

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمايل: يوه سړی په مخکنیو
امتونو کې خپل لنگ يا پرتوگ د تکبر په خاطر را کښته کړی روان وو، هغه په مخکته ننوت دا
خسف به تر قيامته پوري جريان ولري يعنې په دغه مخکته کې به تر قيامت پوري ننوځي. بخاري.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۱۵/۶، رقم: ۳۴۸۵.

تشریح: د کوم سړي په اړه چې يادونه سوې ده کيدای سي چې هغه ددغه امت يو کس وي او
رسول الله صلی الله علیه و آله دغه خبره د وړاندويني په توگه فرمايلې وي چې په راتلونکې زمانه کې به داسي
وي او ددې واقع کېدل يو يقيني امر وو ځکه رسول الله صلی الله علیه و آله ددغه خبرې د خبر ورکولو لپاره د
ماضي بيان اختيار کړ، يا دا چې د يو داسي سړي پېښه ده چې په مخکنیو امت کې به وي، په
غه اعتبار سره د حديث ظاهري مفهوم به پر خپل ځای برقرار وي چې رسول الله صلی الله علیه و آله د تيري
بڼې خبر ورکړی دی او دا وضاحت زيات صحيح هم دی ځکه چې بخاري دغه پېښه د بني

اسرائیلو د یادونه په دوران کي نقل کړې ده او ځیني حضرات وايي چي ددغه سړي څخه مراد قارون دی مگر د حدیث ظاهري مفهوم او د هغه سړي د نامه اخیستلو څخه پرته ذکر کولو څخه دا واضحه کیږي چي هغه سړی به د قارون څخه پرته بل څوک وي .

په لباس کي ډېر ټوکر مه کاروئ

﴿۲۱۲۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَسْفَلَ

مِنُ الْكُعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فِي النَّارِ . رواه البخاري .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : د پرتوگ يا لونگ کومه برخه چي د بجلکو څخه کښته وي ، هغه به په دوږخ کي واچول سي (يعني د بدن هغه برخه چي په هغه باندي د پرتوگ هغه حصه وي) . بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۶۵۱۱۰، رقم: ۵۸۸۷.

تشریح: مطلب دادی چي تر بجلکو لاندي د پښو پر څومره برخه باندي پرتوگ يا لونگ وغيره زړېدلي وي هغه ټوله برخه به په دوږخ کي اچول کیږي او ځیني حضراتو دا مطلب بیان کړی دی چي دغه عمل (يعني د پاڅو تر بجلکو لاندي کول) يو بد عمل دی او د دوږخیانو کار دی ، د پاڅو تر بجلکو لاندي کولو په مسئله کي بايد دا خبره څرگنده وي چي په دې اړه کوم حدیثونه نقل سوي دي په هغو کي زیات د پرتوگ يا لونگ یادونه ده او د پرتاگه زړونکي په اړه ډېر سخت وعیدونه هم بیان سوي دي تر دې چي په یوه روايت کي نبي کریم ﷺ یوه ورځ سړی په دغه حال کي پر لمانځه کولو ولېدی چي د هغه پایڅې تر بجلکو لاندي وې نور رسول الله ﷺ هغه ته د دوهم وار اودس کولو او لمونځ کولو حکم وکړ ، همدارنگه په یوه روايت کي دا نقل سوي دي چي د شعبان په پنځلسمه شپه د ټولو مسلمانانو بڅښنه کیږي پرته د عاق ، مدمن خمر او مسبل ازار څخه چي ددغه خلکو بڅښنه نه کیږي ، مگر حقیقت دادی چي ددغه ټولو وعېدو تعلق محض د ازار (پرتوگ) سره نه دی بلکه د ټولو جامو سره دی يعني پر بدن چي کومه جامه د ضرورت څخه زیاته او د سنت د دائرې څخه وتلې وي پر هغو ټولو به ددغه منع حکم کیږي ، او کوم چي د ازار د تخصیص تعلق دی نو ددې وجه داده چي په هغه زمانه کي څادر او ازار په عامه توگه جامې وې ځکه نو زیات استعمال په وجه د هغه ذکر وکړل سي ، په نورو روایاتو کي د ازار سره د نورو جامو لکه قمیص ، لنگوټې وضاحت هم سوی دی ، وروسته په دوهم فصل کي د

حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ روایت نقل کیری چي : (الاسبال في الازار والقميص والعمامة من جر منها شيئاً خيلاً... الخ) همدارنگه په دغه فصل کي د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ روایت تهر سوی دی چي په هغه کي د مطلق جامې ذکر دی ، ددې څخه هم دا ثابتیږي چي په جامه کي د ضرورت څخه زیاته جامې د منع تعلق دهرې جامې سره دی .

په هر حال ادنی درجه داده چي ازار یعنی (پرتوگ یا لونگ) پر نیمو پنډیو پوري وساتل سي ، رسول الله ﷺ به خپل لونگ تر نیمو پنډیو پوري زړوی مگر رخصت یعنی اجازه او د اسانۍ درجه تر بجلکو پوري ده چي لونگ او پرتوگ تر بجلکو پوري وزړول سي ، د کرتۍ ، قميص ، چيني او داسي نورو شيانو هم دغه حکم دی ، همدارنگه د قميص او کرتۍ سنت اوږدوالی دادی چي هغه د لاسو تر بندو پوري وي ، د لنگوتې شمله باید دومره وي چي د ملا تر نیمايي پوري رسیدلې وي کومه شمله چي په اوږدوالي یا پلنوالي کي تر دې زیاته وي نو هغه بدعت او په زیات زړولو کي شمېرل کیږي چي منع کار دی ، د ځینو سیمو او ښارو خلک په خپلو جامو کي د ضرورت څخه زیات ټوکر استعمالوي لکه د ضرورت څخه زیات اوږده اوږده لستوني ، پراخي لمني ، غټ غټ پرتوگونه او لوی لوی لنگوتې نو دا ټول د سنت خلاف دي بلکه که چيري د ضرورت څخه زیات ټوکر استعمالول د تکبر او غرور په نیت سره وي نو حرام ورته ویل کیږي او که د خلکو د رواج په وجه وي نو مکروه ورته ویل کیږي ، په جامو کي د ضرورت څخه زیات اوږدوالی او پلنوالی د ښځو لپاره هم منع دی مگر د خلکو په نسبت یوه لوېشت یا دوې لويشتي زیاتوب جائز دی بلکه دومره اندازه خو مستحب دی چي د پردې په اندازه وي لکه چي د بي بي ام سلمه رضی اللہ عنہا د روایت څخه معلومیږي چي په دوهم فصل کي به راسي .

منوع کالي

﴿۲۱۲۶﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلُ بِشِمَالِهِ أَوْ يَمْشِيَ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ وَأَنْ يَشْتِمِلَ الصَّبَاءَ وَأَنْ يَحْتَبِي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ كَاشِفًا عَنْ فَرْجِهِ . رواه مسلم

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایيل : هیشوک دي په چپه لاس خوراک نه کوي ، او نه دي په یوه چپلکه کي گرځي ، او یو څادر دي پر ټول بدن نه چاپیروي او داسي جامو د راغښتلو سره دي نه کښيني چي سترې ورسره ښکاره سي . مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۶۱/۳، رقم: ۷۰-۲۰۹۹.

تشریح: په چپه لاس سره د خوړلو منع د نهی تنزیهی په توگه ده او د ځینو حضراتو په نزد د نهی تحریمي په توگه دي،

په یوه پښه باندې د خپلۍ په پښو کول یو ډول بد هیئتې ده او د وقار خلاف کار دی، دوهم دا که چیرې خپلۍ لوړې وي نو په دغه صورت کې به د قدم ښوئېدو او پر مخکې د لوړېدو باعث وي نو د دې څخه منع فرمایل سوې ده،

جامه دي پر بدن داسې چاپېره کړي... الخ: دې ته په عربي کې (اشتمال الصماء) وایي، ددې صورت دا وي چې سړی یوه جامه لکه خادر یا بل شی داسې واغوندي یا پر بدن یې داسې چاپېره کړي چې ټول بدن یې پټ سي او له هېڅ خوا څخه خلاص نه وي او دواړه لاسونه هم بند سي له داسې جامې اغوستلو او خادر اچولو څخه منع فرمایل سوې ده، په دغه صورت کې داسې وي لکه هغه ته چې طوق اچول سوی وي دې ته صماء ځکه وایي چې هغه د بدن د اندامو نقل او حرکت بندوي لکه صخرة صماء چې هغه ټینګې ډبرې ته وایي چې په هغه کې سوری یا درز نه وي، ابن عامر رحمۃ اللہ علیہ د هدایې په شرح کې لیکلي دي چې په لمانځه کې اشتمال صماء مکروه دی، ددې صورت دادی چې یو سړی په یوه جامه کې خپل سر او خپل ټول بدن داسې وپېچي چې د لاسو ایستلو ځای هم نه وي مګر امام محمد رحمۃ اللہ علیہ ددغه کراهت لپاره دا شرط لگولی دی چې هغه لونګ هم تړلی نه وي، حال دا چې د نورو په نزد دغه شرط نسته، نووي رحمۃ اللہ علیہ د مسلم په شرح کې لیکلي دي چې د فقهاوو په نزد د اشتمال صماء صورت دادی چې یو سړی یوه جامه پر خپل ټول بدن باندې را وگرځوي او بله جامه لکه لونګ، پرتوګ وغیره د هغه پر بدن نه وي او دبیا د هغه چاپېره سوي جامې په پورته کولو سره پر خپل اوږو واچوي، دغه صورت حرام دی ځکه چې په دې کې د ستر ځیني برخه ښکاره کیږي، خلاصه دا که چیرې د ستر لوڅېدل یقیني وي نو اشتمال صماء به حرام وي او که د ستر لوڅېدل محض د احتمال په درجه کې وي نو بیا مکروه دي.

پر کوناتو کښېنستل: دا هغه ناستې ته وایي چې دواړه کوناتي پر مخکې لگولو سره پښې ودروي او دواړه لاسونه پر هغه چاپېره ونیسي، یا په داسې ناسته سره یوه جامه پر ملا او پښو باندې چاپېره کړي (کله چې ددغه جامې څخه پرته بله جامه یې اغوستې نه وي) داسې ناسته په هغه صورت کې منع ده کله چې د هغه سره یوازې یو خادر وي، که هغه داسې چاپېره کړي نو ستر یې نه لوڅېږي او که د خادر څخه پرته د هغه سره بله جامه هم وي نو په داسې ناسته کې څه

پروا نسته بلکه د لمانحہ شخصہ پرتہ پہ نورو حالاتو کي داسي ناسته مستحب هم ده حُکھ چي د رسول الله ﷺ په اړه نقل سوي دي چي هغه د کعبې شريفي مخته په يو خادر کي او د لاسونو په ذريعه پر کوناټو کنبهنستی، او که چيري خادر د ومره لوی او پلن وي چي د هغه په چاپېره کولو سره د ستر لوڅېدو احتمال نه وي نو په يوازي خادر کي داسي ناسته به جائز وي.

د نارینوو لپاره رېښم حرام دي

﴿۴۱۲۷﴾: وَعَنْ عُمَرَ وَانْسٍ وَابْنِ الزُّبَيْرِ وَأَبِي أَمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَبَسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا فَلَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ. متفق عليه.

د حضرت عمر رضی اللہ عنہ، حضرت انس رضی اللہ عنہ، حضرت ابن زبیر رضی اللہ عنہ، او حضرت ابی امامہ رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: چا چي په دنیا کي ورېښم واغوستل، په اخرت کي به ورته د اغوستلو لپاره نه ورکول کيږي. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۲۸۴۱۱۰، رقم: ۵۸۳۲، و مسلم ۱۶۴۵۱۳، رقم: ۲۱-۲۰۷۳.

تشریح: ددغه ارشاد تعلق د هغه چا سره دی چي هغه د نارینوو لپاره د رېښم جامې اغوستل حلال گڼي، او یا دغه ارشاد پر زجر او توبیخ باندي محمول دی، یا ددې تعلق ددې سره دی چي داسي سړی به تر یو خاص وخت پوري په جنت کي له داخلېدو څخه مخکي د رېښمو د جامو اغوستلو څخه محروم وي، حُکھ چي په جنت کي به د جنتیانو جامه د رېښمو وي، د حافظ سیوطي رحمه الله علیه د قول مطابق اکثر علماء ددغه حدیث دغه تاویل کوي چي کوم څوک په دنیا کي د رېښمو جامې اغوندي نو هغه به د هغه خلکو سره جنت ته نه داخلېږي کوم چي په پېل کي په فائز المرام کېدو سره جنت ته ځي، ددغه تائید ددغه روایت څخه هم کيږي چي امام احمد رحمه الله علیه د بي بي جویریة رضی اللہ عنہا څخه نقل کړی دی: من لبس الحرير في الدنيا لبسه الله يوم القيامة ثوبا من نار. يعني څوک چي په دنیا کي د رېښمو جامې واغوندي نو الله جل جلاله به د قیامت په ورځ د اور جامې ورواغوندي.

﴿۴۱۲۸﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا خَلَقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ. متفق عليه.

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: په دنیا کي چي څوک

ورېشم اغوندي ، نو په آخرت کي به د هغه لپاره د هغه برخه نه وي . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۸۵۱۱۰، رقم: ۵۸۳۵، ومسلم ۱۶۳۹۱۳، رقم: ۷-۲۰۶۷.

تشریح: مطلب دادی چي په دنیا کي د رېشم اغوستونکی سړی د آخرت د عقیدې برخمن نه دی یا دا چي په دنیا کي د رېشم اغوستونکي ته به په جنت کي رېشم اغوستل په برخه نسي، لکه څرنګه چي په ذکر سوي حديث کي فرمايل سوي دي چي: لم يلبسه في الآخرة، يعني هغه به په آخرت کي رېشم نه اغوندي، په دې اعتبار سره د ارشاد مقصد کنایتا دا بیانول دي چي داسي سړی به په جنت کي نه داخلېږي لکه څرنګه چي په قرآن کریم کي فرمايل سوي دي: ولباسهم فيها حریر، نو د کافرانو په اړه خو دا خبره بالکل څرګنده ده مګر د مسلمانانو په اړه دغه خبره د تغلیظ په توګه ده، د دغه خبري په ذریعه دغه حقیقت په سختوالي سره بیان سوی دی چي کوم مسلمان په دنیا کي رېشم اغوندي نو هغوی به په پېل کي جنت ته نه داخلېږي، یا دا چي هغوی به تر هغه وخته پوري په جنت کي نه داخلېږي تر څو چي د نورو بد کارو سره هغه هم د دوېځ د اور د جامو عذاب تېر نه کړي.

د رېشمو منعه

﴿۲۱۲۹﴾: وَعَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَشْرَبَ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَأَنْ نَأْكُلَ فِيهَا وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالذِّيبَاكِ وَأَنْ نَجْلِسَ عَلَيْهِ. متفق عليه.

د حضرت حذیفه رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله موږ د سرو او سپینو زرو په لوبني کي د خوراک او چښاک څخه منعه کړي یو او د ورېشمو او ديباج (چي یو ډول د ورېشمو جامې) اغوستلو څخه او د هغې په فرش د کښېنستلو څخه منعه کړي یو. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۹۱۱۱۰، رقم: ۵۸۳۷، ومسلم ۱۶۳۷۱۳، رقم: ۴-۲۰۶۷.

تشریح: د سرو او سپینو زرو په لوبنو کي خوراک او چښاک او د رېشمو د جامو اغوستلو په اړه مخکي بیان سوی دی، په فتاوی قاضي خان کي لیکلي دي چي د رېشمو د جامو استعمال څرنګه چي د نارینو لپاره حرام دی همدارنګه د ماشومانو لپاره هم حرام دی، امام اعظم ابو حنیفه رحمته الله علیه وایي: د رېشمو استعمال په کورېجو کي او پر هغه بېده کېدل څه پروا نه لري

همدارنگه که د هغه څخه د بالښت پوښ جوړ کړي يا پردې ور څخه جوړي کړي نو په دې کي هم څه پروا نسته ، امام ابو يوسف او امام محمد رحمۃ الله عليهما دغه ټولو ته مکروه وييلي دي ، خلاصه دا چي په حديث کي د نارينوو لپاره د ريشمو اغوستلو او پر ريشمو باندي د ناستي چي کومه منع نقل سوې ده په هغه کي د اغوستلو منع خو په اتفاقي توگه د ټولو په نزد پر تحریم محمول ده حال دا چي د امام اعظم ابو حنيفه رحمۃ الله عليه په نزد پر تنزيهي باندي محمول دی ځکه چي مخکي په دې اړه وښودل سول چي هغه د ريشمو استعمال په کوربجو او نورو شيانو کي دا وایي چي په دې کي څه پروا نسته ،

ددې مطلب دادی چي په دغه شيانو کي د ريشمو استعمال په هر حال د احتياط او تقوا پر خلاف دی ځکه چي د يو عمل په اړه دا ويل چي د هغه په کولو کي څه پروا نسته ددې خوف په سبب چي کيدای سي په هغه کي څه حرج وي او دا معنی ددغه مشهور حديث هم ده : د ع ما يربک الی ما يربک ، يعني هغه کار پرېږده چي په هغه کي شک وي او هغه کار اختيار کړه چي په هغه کي شک نه وي ، په هر حال امام اعظم ابو حنيفه رحمۃ الله عليه ته داسي يو قطعي دليل تر لاسه نسو چي د هغه پر بنياد پر ريشمينو جامو باندي ناسته يا بېده کېدل حرام وگرځول سي او د جامو اغوستلو په منع کي صريح نصوص يعني د هغه د حرمت واضح احکام نقل سوي دي او په هغو کي پر ريشمو جامو باندي د ناستي مسئله نه راځي ځکه چي اغوستل او کښېنستل دوه بېل بېل شيان دي چي د اغوستلو اطلاق پر ناسته نسي کيدای ځکه هغه په دغه حديث کي پر ريشمو باندي د ناستي منعه پر نهي تنزيهي باندي محمول کړې ده .

﴿۲۱۳۰﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ أَهْدَيْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةً سَيَرَاءَ

د حضرت علي عليه السلام څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله ته د هديې په ډول کرښي لرونکي يو

فَبَعَثَ بِهَا إِلَيَّ فَلَبِسْتُهَا فَعَرَفْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ

خادر را ولېږل سو ، نبي کریم صلی الله علیه و آله و ماته را ولېږی ما هغه و اغوستی ما و لیدل چي د نبي کریم صلی الله علیه و آله پر مخ باندي د غصې اثار وه بیا نبي کریم صلی الله علیه و آله وفرمايل : ما خو دا ستا د اغوستلو لپاره نه

لَتَلْبَسَهَا إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُشَقِّقَهَا خُمًا بَيْنَ النِّسَاءِ . متفق عليه .

وو در لېږلي بلکه د دې لپاره مي در لېږلي وه چي ته دا پرېکړه او پورنی ځيني جوړ کړه او په

بنحو باندي يې تقسيم کړه . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۲۹۱۱۰، رقم: ۲۶۱۴، ومسلم ۱۶۴۴۱۳، رقم: ۱۷-۲۰۷۱.

د لغاتو حل: سیراء: برده ځا لظها حریر. (هغه څادر چې ورېښم پکښې کار سوي وي)

تشریح: کله چې رسول الله ﷺ هغه جوړه حضرت علي رضی الله عنه ته واستول نو هغه دا وگڼل چې زما د اغوستلو لپاره يې رالېږلي دي ځکه که چیري د هغه اغوستل جائز نه وای نو ما ته به يې ولي را استولای ، نو هغه واغوستل او کوم چې د رسول الله ﷺ تعلق دي نو د رسول الله ﷺ د غصې سبب دا وو چې په هغه جامه کي زیاته برخه ریشم وو په دغه صورت کي د حضرت علي رضی الله عنه د هغه په اغوستلو سره د یو شرعي حکم خلاف ورزي وکړه یا دا که چیري په هغه کي ریشم کم وه نو ددې وجه د هغه اغوستل جائز نه وو ، په هر حال د حضرت علي رضی الله عنه دا شان وو چې هغه اغوستي وای ځکه نو رسول الله ﷺ خفه سو چې هغه ولي دا فکر ونه کړ چې دغه جامه د متقي او پرهیزگاره خلکو جامه نسي کیدای .

﴿۲۱۳۱﴾: وَعَنْ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا

د حضرت عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ د ورېښمو د اغوستلو څخه منعه کړېده او

هَكَذَا وَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِصْبَعَيْهِ الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةَ وَ

وروسته يې و فرمایل : چې په دومره اندازه چې د شهادت گوته دواړي یو ځای کړي و بنودل (د دې مطلب دادي چې په قدرت دوو گوتو د ورېښمو استعمال د نارینه لپاره جائز دي).

ضَمَّهُمَا. متفق عليه و في رواية لمسلم أَنَّهُ خَطَبَ بِالْجَابِيَةِ فَقَالَ نَهَى

بخاري او مسلم . او د مسلم په یوه روایت کي دا الفاظ دي ، د حضرت عمر رضی الله عنه په ځای جابیه کي خطبه ورکړه او ویې فرمایل :

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ إِصْبَعَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ أَرْبَعٍ .

چې رسول الله ﷺ د ورېښمو د اغوستلو څخه منعه کړېده خو دوه ، درې او د څلورو گوتو په اندازه د نارینه لپاره جائز دي .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۲۸۴۱۱۰، رقم: ۵۸۲۹، و مسلم ۱۶۴۲۱۳، رقم: ۱۲-۲۰۶۹.

تشریح: د اول روایت څخه د نارینو لپاره د ریشمو د اباحت اندازه دوی گوټي معلوم سو او د دوهم روایت څخه تر څلورو گوټو پوري مباح دي نو ثابته سوه که چيري د څلورو گوټو په اندازه ریشم استعمال کړل سي نو جائز دي د اکثر و علماوو همدغه قول دی.

طیلساني جبه

﴿۴۱۳۲﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهَا أَخْرَجَتْ جُبَّةً طَيَّالِسَةً كَسَرَوَانِيَّةً

د بي بي اسماء بنت ابوبکر رض څخه روایت دی چې هغې د طیلساني، کسرواني جبه را وکښل

لَهَا لِبْنَةُ دِيْبَاجٍ وَفَرَجِيَّهَا مَكْفُوفَيْنِ بِالذِّيْبَاجِ وَقَالَتْ هَذِهِ جُبَّةُ رَسُولِ اللَّهِ

چي په هغه کي د ورېښمو يوه ټوټه د سنجاک په ډول لگېدلې وه او په لستونو (يا لمنو) په دواړو برخو يې ورېښم لگېدلي وه، بيا يې و فرمايل: د رسول الله ﷺ دا جبه

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ عِنْدَ عَائِشَةَ فَلَمَّا قُبِضَتْ قَبِضَتْهَا وَكَانَ النَّبِيُّ

د عائشې رض سره وه کوم وخت چې هغه وفات سو نو (بي بي اسماء وايي) دا جبه ماته حاصله

ﷺ يَلْبَسُهَا فَنَحْنُ نَغْسِلُهَا لِلْمَرْضَى نُسْتَشْفَى بِهَا. رواه مسلم

سوه، نبي کریم ﷺ به دا (کله کله) اغوستله او اوس موږ د دې په پرېولو سره د دې اوبه و ناروغانو ته ورکو او د دې په ذریعه هغوی لپاره شفاء غواړو. مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۴۱۱۳، رقم: ۱۰-۲۰۶۹.

تشریح: طيالس د طیلسان جمع ده، او طیلسان د يو بلي ژبي لفظ تالسان معرب دی چې يو خاص ډول څادر ته وايي، دغه څادر تور وي او د وړې څخه جوړېږي، په مخکنۍ زمانه کي به دغه څادر په عامه توگه يهوديانو استعمالوی، په دغه حديث کي چې د کومي چيني ذکر سوې دی هغه د دغه څادر څخه جوړه سوې وه او تور رنگه وه، دغه ډول چينه د فارس پاچا خسرو ته منسوب وه او د خسرو عربي لفظ کسري يا د ځينو په نزد کسري دی ځکه دغه چيني ته کسرواني ويل کيږي.

د دواړو څوکو څخه د چيني هغه غاړي مراد دي چې د هغه څخه ځای څخه به چينه خلاصېدل چې يوه تر شا او يوه مخته وي لکه څرنگه چې په عامه توگه په ځينو چينو کي د مخ او

شا لمني خلاصي وي، ددغه دوو برخو په اړه بنودل سوي دي چي په هغو کي د رېشم تارونه لگېدلي وه، بي بي اسماء عليها السلام هغه چينه ددې لپاره را ايستلې وي چي خلکو ته ددغه نعمت او برکت د بي بي اسماء عليها السلام سره کېدل معلوم سي او دا څرگندول هم مقصد وو که چيري په چينه کي داسي د رېشمو تارونه لگېدلي وي نو د هغه اغوستل جائز دي.

څرگنده دي وي چي ددغه حديث څخه دا معلومېږي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د رېشمو تارو والا چينه اغوستې ده حال دا چي ددغه باب په دوهم فصل کي د حضرت عمران ابن حصين رضي الله عنه څخه د رسول الله صلى الله عليه وسلم دغه ارشاد نقل سوی دی چي زه داسي قميص نه اغوندم چي په هغه کي د رېشمو تارونه لگيدلي وي، په دغه دواړو روايتو کي په ظاهره تضاد معلومېږي نو دغه تضاد ددغه توجیه په ذريعه ليري کيږي چي د حضرت عمران رضي الله عنه روايت پر هغه صورت باندي محمول دی کله چي هغه د رېشمو تارونه تر څلورو گوتو زيات وي او دلته چي کوم روايت نقل سوی دی نو دا تر څلورو گوتو کم رېشمو باندي محمول دی، يا دا چي حضرت عمران رضي الله عنه ته د روايت منشاء د احتياط او تقوا صورت بيانول دي او د بي بي اسماء عليها السلام ددغه حديث مقصد د اصل جواز څرگندول دي.

او ددې په ذريعه شفاء تر لاسه کوي: ددې مطلب دادی چي يا خو د هغه اوبه ناروغانو ته ورکوي چي په هغه سره هغوی شفاء تر لاسه کوي يا د شفاء لپاره هغه چينه د ناروغ پر سر او سترگو تېروي يا د هغه چيني په لاس مس کولو سره او د هغې په مچولو سره دهغه د برکت څخه شفاء تر لاسه کوي.

د ضرورت په وخت کي د رېشمو اجازه

﴿۴۱۳۳﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلزُّبَيْرِ وَعَبْدِ

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم و حضرت زبير رضي الله عنه او عبد الرحمن بن

الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ فِي لُبْسِ الْحَرِيرِ لِحُكَّةٍ بِهِمَا. متفق عليه و في رواية
لِسَلَمٍ قَالَ إِنَّهُمَا شَكَا الْقُمْلَ فَرَخَّصَ لَهُمَا فِي قُبْصِ الْحَرِيرِ.

عوف رضي الله عنه ته د ورېښمو د اغوستلو اجازت ورکړی وو چي (د ښپږو په وجه به) د هغوی بدن خارش کوی. بخاري او مسلم، او د مسلم په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي دوی دواړو د ښپږو څخه شکایت وکړ نو رسول الله صلى الله عليه وسلم هغوی ته د ورېښمو د قميص د اغوستلو اجازه ورکړه.

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۲۹۵۱۱۰، رقم: ۵۸۳۹، و مسلم ۱۶۴۶۱۳، رقم: ۲۵-۲۰۷۶.

تشریح: په موجز کي ليکلي دي چي رېشم په اصل کي گرم او مفرح دي او د رېشمو د جامو په اغوستلو سره شپږي ختمیږي .

د کسم رنگ سوي کالي

﴿۴۱۳۳﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ قَالَ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص رضی الله عنه څخه روایت دی، رسول الله ﷺ زه کله د کسم (يو

وَسَلَّمَ عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعْصَفَرَيْنِ فَقَالَ إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ فَلَا تَلْبَسُوهَا.

ډول گل دي چي سور رنگ وړ څخه تشکليږي) په رنگ سوي جامو اغوستلو کي وليد م نو ويې فرمايل: دا د کفارو لباس دی، دا مه اغونده .

وفي رواية قلت اغسلها قال بل احرقها . رواه مسلم ، و سنذکر حديث

عائشة خرج النبي ﷺ ذات غداة في مناقب اهل بيت النبي ﷺ .

او په يوه بل روايت کي دا الفاظ دي : ما عرض وکړ چي دا پرېولم نو نبي کریم ﷺ راته وفرمايل: بلکه ويې سوځه . مسلم ، او ژر به د بي بي عائشې رضی الله عنها حديث : خرج النبي ﷺ : په مناقب اهل بيت کي بيان کړل سي .

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۴۷۱۳، رقم: ۲۷-۲۰۷۷.

تشریح: شارحینو ليکلي دي چي د سوځولو مقصد د رسول الله ﷺ ددې خبري په مبالغې سره ښودل وو چي دغه جامې په هر صورت کي د خپل ملکيت او واک څخه وباسئ که هغه پر يو چا باندي وپلورئ يا يې يو چا ته هبه کړئ غرض دا چي څرنگه وي د ځان څخه يې بېل کړئ ، کوم چي ددې خبري تعلق دی چي رسول الله ﷺ د هغه جامو د پرېولو حکم ولي ونه کړ نو د هغه سبب دا وو چي په کسم کي رنگ سوې جامه که څه هم د نارينوو لپاره حرام او مکروه ده مگر د بنځو لپاره مکروه نه ده نو د هغه د پرېولو په صورت کي د خپل مال ضائع کول وو ځکه رسول الله ﷺ د ذکر سوي حکم په ذريعه دې خبري ته اشاره وکړل چي دغه جامې خپلو بنځو ته ورکړه او که وغواړې وه يې پلورل او که وغواړي د بل چا بنځو ته يې هبه کړه چي هغوی ددغه جامو څخه ګټه تر لاسه کړي .

په يوه روايت کي داسي دي چي حضرت عبداللہ ابن عمرو رضي الله عنه ته په ظاهره دا حکم ورکړل سو او هغه جامې وسوځلې بيا بله ورځ چي هغه د رسول الله ﷺ په خدمت کي حاضر سو نو د هغه په اړه يې عرض وکړ، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: تا هغه جامې خپلو بنځو ته ولي ورنه کړې، ځکه د داسي جامو اغوستل د بنځو لپاره صحيح دي، ددغه روايت پر بناء شارحينو سوځل د هغه ظاهري حکم پر خلاف محمول کړی دی او ځينو حضرات چي دا ويلي دي چي د سوځولو حکم په اصل کي د مبالغې بيانول وو چي د هغه جامو څخه د کسم رنگ ختم کړل سي مگر دغه قول د روايت له مفهوم سره هم مطابقت لري او د روايت خلاف هم دی.

خرگنده دي وي چي نارينوو ته په کسم کي رنگ سوي جامو اغوستلو په اړه د علماوو اختلاف دی، ځيني علماء مطلق حرام ورته وايي او ځيني مباح ورته وايي او ځيني وايي که د جامو جوړېدو څخه وروسته په کسم کي رنگ سوي وي نو د هغو اغوستل به حرام وي او که د رنگولو څخه وروسته د هغه ټوکر جوړ سوی وي نو د هغه اغوستل به مباح وي، ځيني حضرات وايي که چيري د کسم بوی زائل سوی وي نو مباح دی کله نو حرام دی، ځينو حضراتو ويلي دي چي په کسم کي رنگ سوې جامه په مجلسونو وغيره کي اغوستل مکروه دي مگر په کور کي اغوستل صحيح دي، د حنفیه په مذهب کي مختار قول دادی چي په کسم کي رنگ سوې جامه اغوستل مکروه تحریمي ده او په هغه کي لمونځ کول مکروه دی، د کسم څخه پرته د بل سره رنگ په اړه اختلاف دی، شيخ قاسم حنفي رحمته الله عليه چي د مصر په متاخرين حنفیه علماوو کي د ډېر لوی حيثيت څښتن تېر سوی دی او د قسطلاني رحمته الله عليه استاذ دی، هغه فتوا ورکړې ده چي اصل حرمت د رنگ په سبب دی ځکه هر سور رنگه جامه د نارينوو لپاره حرامه او مکروه ده.

الْفَصْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

قميص غوره جامه ده

﴿۴۱۳﴾: عَنْ أَمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيصُ. رواه الترمذي و ابوداؤد.

د بي بي ام سلمه رضي الله عنها څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ په ټولو جامو کي قميص ډېر خوښ وو. ترمذي او ابوداؤد

تخريج: سنن الترمذي ۲۰۸۱۴، رقم: ۱۷۶۲، وابي داؤد ۳۱۲۷۴، رقم: ۴۰۲۵.

تشریح: د قميص د خوښۍ وجه داده چې يو خو ددې په اغوستلو سره د بدن ټول اندامونه په ښه ډول پټ سي او دوهم دا چې قميص ډېر سپک او بدن ته ارام ورکونکی وي، دريم دا چې د قميص په اغوستلو سره سړی متواضع او منکسر معلومېږي او تر ټولو لويه وجه داده چې کوم شی د رسول الله ﷺ ډېر زيات خوښ وو په هغه کې به يقينا هغه اسرار او انوار وي چې د هغه څخه پرته په بل شي کې به نه وي لکه څرنگه چې د ټولو مستحباتو حکم دی.

د لستونو اوږدوالی

﴿۳۱۳۶﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ قَالَتْ كَانَ كُمُ قَمِيصِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الرِّصْغِ. رواه الترمذي و ابوداؤد وقال الترمذي هذا حديث حسن غريب.

د بي بي اسماء بنت يزيد ؓ څخه روايت دی چې د نبی کریم ﷺ د قميص لستونې تر مړونده پورې وو. ترمذي او ابوداؤد، او په ترمذي کې دا حديث غريب گڼل سوی دی.

تخریج: سنن الترمذي ۲۰۹۱۴، رقم: ۱۷۶۵.

د لغاتو حل: الرصغ: لايتجاوز کم القميص.

تشریح: په ځينو روايتو کې د رسول الله ﷺ د قميص لستونې د لاسو تر گوتو پورې هم منقول دي همدارنگه په ځينو روايتو کې د قميص اوږدوالی تر بجلکو پورته وو.

د راسته لوري څخه اغوستل

﴿۳۱۳۷﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا لَبَسَ قَمِيصًا بَدَأَ بِمِائِمِنِهِ. رواه الترمذي.

د حضرت ابوهريره ؓ څخه روايت دی رسول الله ﷺ چې به قميص اغوستی نو د راسته طرفه به يې اغوستل شروع کول. ترمذي

تخریج: سنن الترمذي ۲۰۹۱۴، رقم: ۱۷۶۶.

تشریح: ميامن د ميمنه جمع ده چې معنی يې د راسته خوا ده، په حديث کې دغه لفظ د جمع په صيغې سره ځکه راوړل سوی دی چې د قميص د راسته خوا تعلق د لستونې او قميص تر لاندې

پوري هم د نورو شيانو لکه غاري وغيره دی .

پرتوگ تر نيمي پونډۍ پوري

﴿۳۱۳۸﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابو سعيد خدری رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه دا واورېدل: د

يَقُولُ إِزْرَةَ الْمُؤْمِنِ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ لَا جُنَاحَ عَلَيْهِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ

مؤمن د پرتاگه غوره صورت دادی چې هغه تر نیمه پنډۍ پوري وي ، او د نيمي پنډۍ پوري په اغوستلو کي څه گناه نسته لیکن د دې څخه (یعني د بجلکو څخه)

وَمَا أَسْفَلَ فِيهِ النَّارِ قَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَلَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزْرَهُ بَطْرًا . رواه ابوداؤد وابن ماجه .

لاندې ځای په دوېځ کي دی ، نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم درې وراه دا الفاظ و فرمایل ، او د قیامت په ورځ به الله جل جلاله د هغه نفرو ظرف ته و نه گوري چې د تکبر په خاطر خپل پرتوگ اوږد ساتي . ابوداؤد او ابن ماجه .

تخریج: سنن ابی داود ۳۵۲/۴ ، رقم: ۴۰۹۳ ، وابن ماجه ۱۱۸۳/۲ ، رقم: ۳۵۷۳ .

اوږد قميص منع دی

﴿۳۱۳۹﴾: وَعَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْإِسْبَالُ

حضرت سالم رضی اللہ عنہ د خپل پلاره څخه روایت کوي چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم و فرمایل : اوږد لونگ ، اوږد

فِي الْإِزَارِ وَالْقَمِيصِ وَالْعِمَامَةِ مَنْ جَرَّ مِنْهَا شَيْئًا خِيَلَاءَ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . رواه النسائي و ابوداؤد وابن ماجه .

قميص او اوږده لنگوټه (په ټولو کي) گناه ده ، څوک چې په دې کي یو شی د تکبر په وجه اوږد ساتي ، د قیامت په ورځ به خداي تعالي و هغه ته و نه گوري . نسائي ، ابوداؤد او ابن ماجه .

تخریج: سنن ابی داود ۳۴۵/۴ ، رقم: ۴۰۸۵ ، والنسائي ۲۰۸/۸ ، رقم: ۵۳۳۴ ، وابن ماجه ۱۱۸۴/۲ ، رقم: ۳۵۷۶ .

تشریح: اسبال یعنی د جامو د شرعي اندازې څخه زیات زړولو چي کوم حرمت او کراهت منقول دی د هغه تعلق محض د ازار یعنی لونگ او پرتوگ سره نه دی لکه څرنګه چي په عامه توګه خلک فکر کوي بلکه د قميص او لنگوټې سره هم دی او هغه هم د شرعي اندازې څخه زیات زړول حرام او مکروه دي، ددغه مسئلې تفصیلي بحث په اول فصل کي د حضرت ابوهریره رضی الله عنه په روایت کي تېر سوی دی.

د صحابوو خولۍ

﴿۲۱۳۰﴾: وَعَنْ أَبِي كَبْشَةَ قَالَ كَانَ كِبَامُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَطْحًا. رواه الترمذي وقال هذا حديث منكر.

د حضرت ابو کبشه رضی الله عنه څخه روایت دی چي د رسول الله صلی الله علیه و آله اصحابو کرامو خولۍ په سر باندې جوته (تېنګه) پر سر کوله. ترمذي، او په ترمذي کي دا حدیث منکر دی.

تخریج: سنن الترمذي ۲۱۶۱۴، رقم: ۱۷۸۲.

د لغاتو حل: کمام: جمع کمة وهي القنسوة. (خولۍ)

تشریح: اکثر و شارحینو ویلي دي چي کمام په اصل کي د کمه جمع دی لکه څرنګه چي د قبه جمع قباب دی، کمه مدور یعنی گردۍ خولۍ ته وایي او بطح د بطحا جمع ده چي معنی یې د هواري ډبریني مخکي ده، په دغه صورت کي به د حدیث مطلب دا وي چي صحابه کرامو کومي خولۍ استعمالولې هغه به گردۍ او خپرې وې چي د سرونو سره به موبستي وې نه دا چي په هوا کي پورته کېدونکي لوړي او پراخه، لکه چي په دغه زمانه کي ترکي او ایراني خولۍ دي. ځینو حضراتو لیکلي دي چي کمام د کمه جمع نه ده بلکه د کم جمع ده چي معنی یې د لستوني ده لکه څرنګه چي د قف جمع قفاف ده، د قف معنی د لوړي مخکي ده په دغه صورت کي به د بطحا معنی د پراخ وي ځکه چي بطحا یعنی هواره او ډبرینه مخکه پراخه هم وي، همدارنګه د حدیث مطلب به دا سي چي د رسول الله صلی الله علیه و آله صحابه کرامو په خپلو قميصونو کي تنګ لستوني نه جوړول بلکه د هغوی د قميصونو لستوني به د یوه لوېشت په اندازه پراخ وه.

د ښځې پرتوګ اوړدول

﴿۲۱۳۱﴾: وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ ذُكِرَ

د بي بي ام سلمه رضی اللہ عنہا څخه روايت دی چي نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم د ازار (پرتوگ) ذکر وکړ، او ما عرض

الْأَزَارُ فَأَمْرَأَةٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ تُرْخِي شَبْرًا فَقَالَتْ إِذَا تَنَكَّشْتُ عَنْهَا قَالَ

وکړ اې د الله جل جلاله رسوله! د بنځي لپاره څه حکم دی؟ (يعني د پرتوگ په هکله يې وفرمايل: د نيمې پنډۍ څخه يوه لويشت پوري دي زياتي کړي، ما عرض وکړ که په دې سره د سترد لڅېدو احتمال وي، نو وه يې فرمايل:

فَذَرَا عَا لَا تَزِيدُ عَلَيْهِ . رواه مالك و ابوداؤد والنسائي وابن ماجة وفي رواية الترمذي والنسائي عن ابن عمر فقالت اذا تنكشفت اقدامهن قال فيرخين ذرا عا لا يزدن عليه.

يوه لويشت نور او نه ددې څخه زيات) (مالك، ابوداؤد، نسائي او ابن ماجة) او په ترمذي او نسائي کي چي کوم حديث د ابن عمر رضي الله عنهما څخه نقل سوی دی په هغه کي دا الفاظ دي چي بي بي ام سلمه رض عرض وکړ په دې صورت کي (يعني د نيمو پنډيو څخه يوه لويشت په زياتوب کي) خو د بنځو قدم به بنکاري، نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل: نو يوه لويشت يې نوره زياته کړئ د دې څخه نور زيات نه.

تخريج: موطا الامام مالک ۹۱۵/۲، رقم: ۱۳، و ابوداؤد ۳۶۴/۴، رقم: ۴۱۱۷، والنسائي ۲۰۹/۸، رقم: ۵۳۳۷، وابن ماجة ۱۱۸۵/۲، رقم: ۳۵۸۰.

خلاص گريوان

﴿۴۱۴﴾: وَعَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَتْ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

حضرت معاويه بن قره رضي الله عنه د خپل پلاره څخه روايت کوي چي د مزينه قوم د يوې ټولۍ سره زده

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَهْطٍ مِنْ مُزَيْنَةَ فَبَايَعُوهُ وَإِنَّ لِمُطَلِّقِ الْأَزْرَارِ فَأَدْخَلْتُ يَدَيَّ

فِي جَيْبِ قَمِيصِهِ فَمَسَسْتُ الْخَاتَمَ . رواه ابوداؤد.

نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم په خدمت کي حاضر سوم، هغو خلکو د نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم سره بيعت وکړ، په دغه وخت کي د نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم د قميص تنۍ خلاصې ناست وو، ما د نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم په گريوان کي

لاس د ننه کې او په مهر نبوت باندې مې لاس را تیر کړ. ابوداؤد .

تخریج: سنن ابی داود ۳۴۲۱۴، رقم: ۴۰۸۲.

تشریح: د رسول الله ﷺ د قمیص گرېوان پر سینه مبارکه وو، پر دې خبره ډېر حدیثونه دلالت کوي ځکه شیخ جلال الدین سیوطي رحمۃ اللہ علیہ لیکلي دي ځیني خلک چي د سنتو د علم څخه به خبره دي دا فکر کوي چي د قمیص گرېوان پر سینه جوړول بدعت دی دغه قول قطعاً بې بنیاده او بالکل باطل دی .

د سپیني جامې فضیلت

﴿۳۱۳۳﴾: وَعَنْ سُرَّةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْبُسُوا الثِّيَابَ الْبَيْضَ فَإِنَّهَا أَظْهَرُ وَأَطْيَبُ وَكَفَنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ. رواه احمد والترمذي والنسائي وابن ماجة.

حضرت سمره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: سپني جامې اغوندي ځکه چي دا ډیري پاکي او په زړه پوري دي او په سپینو جامو کي خپل مړی دفن کوی. احمد، ترمذي، نسائي او ابن ماجة.

تخریج: مسند الامام احمد ۱۳۱۵، والترمذي ۱۰۹۱۵، رقم: ۲۸۱۰، والنسائي ۳۴۱۴، رقم: ۱۸۹۶، وابن ماجة ۱۱۸۱۲، رقم: ۳۵۶۷.

تشریح: سپیني جامې ته ډېره پاکه په دې اعتبار وېل سوي دي چي سپینه جامه ډېر ژر خبرنه کیږي ځکه نو هغه په وار وار او زیاته پړېول کیږي ددې پر خلاف پر رنگینه جامه خبره نه معلومېږي ځکه نو هغه تر ډېره وخته پوري نه پړېول کیږي، او پاکه په دې اعتبار سره وي چي هغه په نورو رنگونو کي نه ګلېږي، همدارنګه سپیني جامې ته ښه په دې اعتبار وېل سوي دي چي سلیم الطبع خلک سپیني جامې ته زیات راغب وي مګر د ضرورت صورت ددې څخه وتلی دی، لکه څرنګه چي ځیني صوفیان شنه جامه یا بل رنگ جامې ددغه ضرورت په وجه اختیاروي چي هغوی د سپینو جامو په وار وار پړېولو باندې قادر نه وي.

څرګنده دي وي چي په کفن کي سپینه جامه افضل ده ځکه چي هغه وخت مړی د ملائکو په مجلس کي حاضرېږي، لکه څرنګه چي سپینه جامه اغوستل د هغه سړي لپاره غوره دي کوم چي مجلسونو او محفلونو ته تلل غواړي د مثال په توګه د جمعې یا جماعت لپاره په مسجد کي

او د علماوو او اولياء الله د ملاقات لپاره د هغوی په خدمت کي حاضرېږي مگر ځينو حضراتو ويلي دي چي په اختر کي هغه جامه اغوستل غوره دي کوم چي زياته قيمتي وي چي د الله ﷻ د ورکړي نعمت زيات اظهار وکړل سي ، ددې تائيد د هغه روايت څخه هم کيږي چي په هغه کي نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ به په اخرونو او جمعي کي د سرو لېکو والا خادر پر سر کوی .

د لنگوتې ول

﴿۴۱۴۴﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اعْتَمَمَ

سَدَلَ عِمَامَتَهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ . رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي نبي کریم ﷺ به لنگوته تړله نو شمله به يې د دواړو اوږو په مينځ کي زړوله . ترمذي ، او په ترمذي کي دا حديث غريب گڼل سوی دی .

تخريج: سنن الترمذي ۱۹۷۱۴ ، رقم: ۱۷۳۶ .

تشریح: يعني رسول الله ﷺ د لنگوتې د دواړو سرونو شمله پرېښودو سره يوه يې پر سينه او بله يې پر شا زړول ، څرگنده دي وي چي لنگوته تړل سنت دي او د هغه په فضيلت کي ډېر زيات حديثونه نقل سوي دي بلکه په يوه روايت کي که څه هم ضعيف دی دا نقل سوي دي چي په لنگوته کي دوه رکعت له مونځ تر بېله لنگوتې لمانځه او ويا رکعتو لمانځه افضل دی .

څرگنده دي وي چي په لنگوته کي شمله پرېښودل غوره دي مگر په دائمي توگه سره نه ، د رسول الله ﷺ په اړه نقل سوي دي چي کله به يې شمله پرېښودل او کله به يې نه پرېښودل ، همدارنگه ځيني وختونه به د رسول الله ﷺ د لنگوتې شمله تر څټ مبارک لاندي زړېدل او کله به داسي وه چي د لنگوتې يو سر به يې په لنگوتې کي ورکوی او دوهم سر به يې پرېښودی ، يعني د رسول الله ﷺ د لنگوتې شمله به په زياتو وختونو کي پر شا پرته وه او کله کله به راسته خوا ته هم زړېدل ، او کله به داسي هم کېدل چي د لنگوتې دواړه سرونه به يې د شملې په پرېښودو سره د دواړو اوږو په مينځ کي يعني يوه پر سينه او بله شا ته زړول ، مگر چپه خوا ته زړول ثابت نه دي ځکه چي دا بدعت دی ، په کنز کي ليکلي دي چي د شملې د اوږو په مينځ کي پرېښودل مستحب دي .

لکه څرنگه چي مخکي بيان سوی دی چي د شملې اوږدوالی کم از کم يوه لوېشت او زيات تر زيات د يوه لاس برابر کېدل پکار دي تر دې زياته شمله پرېښودل بدعت دی او د هغه حکم

خلاف ورزي ده چي د هغه په ذريعه د اسبال او اسرافو څخه منع سوې ده که چيري د ټاکلي سوي حد څخه زيات اوږدوالی د غرور او تکبر په توگه وي نو حرام به وي کله نو مکروه او د سنت خلاف کار به وي، محدثينو ليکلي دي چي د شملې پرېښودل يوازي د لمانځه د وخت سره مختص کول هم د سنت خلاف دی، څرگنده دي وي چي شمله پرېښودل په فقهي اعتبار سره مستحب ده چي د هغه تعلق د سنت زائده سره دی د سنت هدی سره نه دی ځکه د شملې په پرېښودو کي څه گناه يا خرابي نسته که څه هم په اختيارولو کي يې ثواب او فضيلت دی، کومو حضراتو چي د شملې پرېښودو ته سنت مؤکد ويلي دي د هغوی دا قول د تحقيق او روايت خلاف دی.

﴿۴۱۳۵﴾: وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ عَمَّنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَدَلَهَا بَيْنَ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي. رواه ابوداؤد.

د حضرت عبد الرحمن بن عوف رضي الله عنه څخه روايت دی چي نبي کریم صلی الله علیه و آله و ما ته لنگوته را ورتله نو د هغې شمله يې زما مخ او شا دواړو طرفو ته و زړوله يعني و دواړو طرفو ته يې د دواړو سرو نو شمله پرېښوده. ابوداؤد

تخريج: سنن ابی داود ۳۴۱۱۴، رقم: ۴۰۷۹.

لنگوته پر خولۍ تړل د مسلمان امتیازي علامه ده

﴿۴۱۳۶﴾: وَعَنْ رُكَانَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَرَّقَ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُشْرِكِينَ الْعَمَائِمُ عَلَى الْقَلَانِسِ. رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب واسناده ليس بالقائم.

د حضرت ركانه رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمايل: زموږ او د مشريکانو تر مينځ فرق دادی چي هغوی بېله رخچيني لنگوته تړي او موږ يې د رخچيني سره تړو. په ترمذي کي دا حديث غريب گڼل سوی دی. او ابوداؤد د دې اسناد قائم نه بولي.

تخريج: سنن الترمذي ۲۱۷۸۴، رقم: ۱۷۸۴.

تشریح: دغه حديث ابوداؤد هم روايت کړی دی مگر هغه سکوت اختيار کړی دی يعني هغه دا

نه دي ويلي چي ددغه حديث اسناد صحيح نه دي نو کېدای سي چي ددغه حديث اسناد د اصل په اعتبار صحيح وي يا د دواړو يعني ترمذي او ابوداؤد د نقل کولو په وجه صحيح والی ورته تر لاسه سوی وي ، په هر حال د حديث د عبارت دوې معناوي کيدای سي يو خو دا چي موږ مسلمانان پر خوليو باندي لنگوته تړو او مشرکان بېله خولې لنگوته تړي او دوهم دا چي موږ پر خوليو لنگوته تړو او مشرکان بالکل لنگوته نه تړي ، شارحينو ليکلي دي چي ددغه دواړو معناوو څخه لومړی معنی مراد ده ځکه چي په هغه زمانه کي زياتو مشرکانو لنگوته تړلې مگر د هغوی خولۍ پر سر کول ثابت نه دي ، که څه هم ملا علي قاري رحمته عليه د حذري رحمته عليه څخه نقل کړي دي چي دواړي معناوي هم مراد کيدای سي او هغه ويلي دي چي د ځينو علماوو د قول مطابق سنت دادی چي خولۍ او لنگوته استعمال کړل سي يوازي خولۍ پر سر کول د مشرکانو نښه ده .

د ښځو لپاره سره زر او ريښم حلال دي

﴿۲۱۳۷﴾: وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَجَلَ الذَّهَبِ وَالْحَرِيرُ لِإِنَاثٍ مِنْ أُمَّتِي وَحُرِّمَ عَلَى ذُكُورِهَا . رواه الترمذي والنسائي وقال الترمذي هذا حديث حسن صحيح .

د حضرت ابو موسی اشعري رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و سلم وفرمايل : زما په امت کي د ښځو لپاره سره زر او ورېښم حلال سوي دي او په نارينه و باندي حرام سوي دي . ترمذي او نسائي ، او په ترمذي کي دا حديث حسن دی .

تخریج: سنن الترمذي ۱۸۹۱۴ ، رقم : ۱۷۲۰ ، والنسائي ۱۶۱۱۸ ، رقم : ۵۱۴۸ .

تشریح د خلکو په لفظ کي هلکان هم داخل دي ، هلکان مکلف نه دي ځکه د هغوی په اړه ددغه شيانو د حرمت تعلق به پر اغوستلو والا وي ، که يو کوچني رهشم يا د سرو زرو زېورات اغوندي نو د هغه گناه به د هغه پر سرپرست وي ، او د سرو زرو څخه مراد د سرو زرو گڼې دي کنه نو د سرو او سپينو زرو د لوښو استعمال څرنگه چي د نارينوو لپاره حرام دی همدارنگه د ښځو لپاره هم حرام دی همدارنگه د سپينو زرو حلال کېدل هم يوازي د ښځو سره خاص دی پرته د هغه مقدار څخه چي د خلکو لپاره هم حلال دی لکه گوتمی او داسي نور .

د جامو اغوستلو دعاء

﴿۴۱۳۸﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابو سعيد خدری رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې کله به رسول الله ﷺ

إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاسْمِهِ عِمَامَةً أَوْ قَبِيصًا أَوْ رِدَاءً ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ لَكَ

نوي جامې اغوستلې نو د هغې نوم به يې اخيستی يعنې دا لنگوټه ده دا قميص دي يا دا پټو
دی بيا به يې فرمايل: اللهم..... ما صنع له (اې الله! تالره

الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ

وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ. رواه الترمذي وابوداؤد.

تعريف دی چې تا ماته دا جامه را واغوستل، زه ستا څخه د دې جامې خير غواړم او د هغه شی
خير غواړم چې د کوم غرض لپاره دا جامه جوړه سوې ده او د دې د شر څخه او د هغه شی د شر
څخه ستا په ذريعه پناه غواړم چې د هغه لپاره دا جوړه سوې ده).

تخریج: سنن الترمذي ۲۱۰۴، رقم: ۱۷۶۷، وابوداؤد ۳۰۹۱۴، رقم: ۴۰۲۰.

تشریح: د نوو جامو اغوستلو په اړه ابن حبان، خطیب او بغوي رحمة الله عليهم نقل کړي دي
چې رسول الله ﷺ به کله د نوو جامو اغوستلو اراده وکړه نو هغه به يې د جمعې په ورځ
اغوستل. د هغه چې به څه نوم وو... الخ: يعنې رسول الله ﷺ به د هغه جامې نوم اخيستی که
هغه به جامه وه يا لنگوټه، يا قميص يا څادر وغيره، په ذکر سوې جمله کې د ثوب څخه
عموميت مراد دی او په خاصه توګه د کومو جامو ذکر چې سوی دی هغه محض د مثال په توګه دی.

﴿۴۱۳۹﴾: وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ

د حضرت معاذ بن انس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چې

أَكَلَ طَعَامًا ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا الطَّعَامَ وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ

طعام و خوري او دا ووايي: الحمد لله..... ولا قوة (توله تعريفونه د هغه خدای لپاره دي

چې هغه په ما دا طعام و خورې او دا طعام يې ماته پرته

حَوْلِ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ . رواه الترمذي . وزاد ابوداؤد

د حیلې او قوت را رسولی دی) نود هغه مخکنې (ټول) گناهونه وربخښي . ترمذي . او په ابوداؤد کې دا الفاظ زیات دي ،

مَنْ لَبَسَ ثَوْبًا فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا رَزَقْنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ .

څوک چې جامه واغوندي او دا ووايي : الحمد لله الذي كساني هذا ورزقنيه من غير حول مني ولا قوة نود هغه ټول مخکني او وروستني گناهونه وربخښي .

تخريج: سنن الترمذي ۴۷۴/۵ ، رقم: ۳۴۵۸ ، وابدود ۲۱۰/۴ ، رقم: ۴۰۲۳ .

زېږې جامې مه غورځوئ

﴿۴۱۵۰﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ!

د بي بي عائشې څخه روايت دی چې يوه ورځ نبي کريم ﷺ ماته وفرمايل: اي عائشې!

ان أَرَدْتَ اللُّحُوقَ بِي فَلْيُكْفِكَ مِنَ الدُّنْيَا كَزَادِ الرَّاکِبِ وَإِيَّاكَ وَمُجَالَسَةَ

که ته زما سره په دنيا او اخيرت کې يوځاي کېدل غواړې نو ته د دنيا څخه دومره اخله څومره چې د يوه سپاره لپاره کافي وي د دولت مندو د خبرو څخه ليري او سېره

الْأَغْنِيَاءِ وَلَا تَسْتَخْلِقِي ثَوْبًا حَتَّى تُرَقِّعِيهِ . رواه الترمذي وقال هذا

حديث غريب لا نعرفه الا من حديث صالح بن حسان وقال محمد بن

اسماعيل صالح بن حسان منكر الحديث .

او جامه تر هغه وخته پوري د زور تيا په خاطر مه غورځوه ترڅو پوري چې هغه د اغوستلو قابله وي . ترمذي دا روايت کړی او ويلي يې دي چې دا حديث غريب دی . موږ ته يوازي دا د صالح بن حسان څخه معلوم دی ، محمد بن اسماعيل ويلي چې صالح بن حسان منکر الحديث دی .

تشریح چي د سپاره سړي د لاري د توشې برابر وي : د دغه ارشاد په ذریعہ رسول الله ﷺ د دې خبري ترغیب ورکړی دی چي انسان باید د دنیا پر دومره شيانو باندي قناعت وکړي چي د هغه د ژوند او مقصد حیات لپاره ضروري وي ، په دغه جمله کي د سپاره سړي تخصیص کېدای سي د دې لپاره وي چي هغه خپله لار په تېزي سره پرې کوي او منزل ته رسیږي چي د هغه په وجه هغه ته لږ د لاري توشه هم بس وي ، د هغه پر خلاف پیاده سړی ځکه چي هغه ته د لاري توشه زیاته اخیستل پکار دي .

د شتمنو کسانو د ناستي څخه د ځان ساتني حکم ځکه ورکړل سوی دی چي د شتمنو خلکو مجلس د دنیا او دنیا د لذتونو په وجه په خواهشاتو کي د زیاتوب او په لهب او لعب کي د بوختیا باعث جوړیږي ځکه الله ﷻ فرمایي : (لا تمدن عینیک ...) ، په یوه روایت کي نقل سوي دي چي یوه ورځ رسول الله ﷺ وفرمایل : د مړو د ناستي څخه پر هیز کوی ، وویل سول چي ای د الله رسول ! هغه کوم خلک دي چي هغوی ته مړه ویل کیږي ، او د هغوی د ناستي څخه د ځان ساتني تلقین فرمایل کیږي ، رسول الله ﷺ وفرمایل : شتمن خلک .

تر څو چي ته هغه د پېوند وړ وگڼې : د دې مطلب دادی که جامه زړه او څیړي سي نو د هغه څخه به پرواهي مه کوه او هغه مه ضائع کوه بلکه د هغه په پېوند لگولو سره کم از کم یو وار نوره استعمال کوه ، د دې ارشاد په ذریعہ د دې خبري تلقین سوی دی که د چا سره څیړي سوي زړې جامې وي نو د زهد او قناعت تقاضا داده چي د ستر پټولو لپاره پر هغه اکتفاء وکړل سي ، د حضرت عمر فاروق رضی الله عنه په اړه نقل سوي دي چي هغه د خپل خلافت په زمانه کي کله چي هغه ته د دنیا د یو عظیم حکمران حیثیت حاصل وو یوه ورځ په داسي حالت کي خطبه وفرمایل چي کوم لونگ یې ترلی وو په هغه کي دوولس پینې لگیدلي وې .

﴿۴۱۵﴾ : وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَيَّاسِ بْنِ ثَعْلَبَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَّا تَسْمَعُونَ أَلَّا تَسْمَعُونَ إِنَّ الْبَذَاذَةَ مِنَ الْإِيمَانِ إِنَّ الْبَذَاذَةَ مِنَ الْإِيمَانِ . رواه ابو داؤد .

د حضرت ابو امامه رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل : ایا تاسو نه اورئ ؟ ایا تاسو نه اورئ ؟ چي سادگي د ایمان علامه ده ، سادگي د ایمان علامه ده . په دغه حدیث کي د سادگۍ مطلب زړې جامې اغوستل دي چي ډېر زیب او زینت پکښي نه وي . ابو داؤد

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۳۸۴، رقم: ۴۱۶۱.

د لغاتو حل: تستخلقي: ای لاتعديه خلقا وهو نقيض استجد. (خيرنول)

تشریح: مطلب دادی چي د جامو په اړه د زیات تکلف او پابندی، څخه کار اخیستل د ښځو په ډول خپل ځان ښکلی کول او هر وخت د ښکلا خیال ساتل د مسلمان سړي شان نه دی، که الله جل و الله د ښو جامو اغوستلو توان ورکړی وي نو بېله شکه په خپلو جامو کي د شرعي حدودو دننه د نفاست خیال ساتل او په جائزه طریقه سره ښه جامې اغوستل څه بده خبره نه ده مگر کله نا کله زړې جامې اغوستل هم غوره دي، خلاصه دا چي په جامو کي تواضع او انکساري اختیارول او د دنیا د زیب او زینت څخه ځان ساتل د اهل ایمانو د عاداتو څخه دی او د حسن ایمان علامه ده ځکه چي د آخرت پر زینتونو باندي ایمان راوړل د دغه زهد او قناعت سبب کېږي.

گران بیه جامه نه ده پکار

﴿۴۱۵۲﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شُهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رواه الترمذي و احمد و ابوداؤد و ابن ماجه.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و فرمای: څوک چي په دنیا کي د شهرت جامه اغوندي (يعني هغه جامې چي په هغه کي د تکبر او لويي اظهار کېږي) خدای تعالی به د قیامت په ورځ د ذلت لباس په واغوندي. ترمذي، احمد، ابوداؤد او ابن ماجه.

تخریج: مسند الامام احمد ۱۳۹۷۲، و ابوداود ۳۱۴۷۴، رقم: ۴۰۲۹، و ابن ماجه ۱۱۹۲۷۲، رقم: ۳۶۰۶.

تشریح: مطلب دادی چي کوم څوک د خپل عزت او لوڼي د اظهار په غرض ښه جامې اغوندي يعني د هغه مقصد دا وي چي خلک زما پر بدن باندي د ښه جامو په لېدو سره زما عزت وکړي او ما ته شهرت او لويي ترلاسه سي نو داسي سړي ته به الله تعالی د قیامت په ورځ ذلیل او حقیر جامې ورواغوندي يعني هغه به د هغه جامو په ذریعه ذلیل او بې عزت کړي، ددې څخه دا خبره معلومېږي چي کوم څوک د الله تعالی د رضا لپاره په دنیا کي داسي جامې واغوندي چي د هغه څخه تواضع او بې نفسي معلومېږي نو هغه ته به الله تعالی په آخرت کي د عزت او عظمت جامې ورواغوندي.

ځيني حضرات وايي چي د شهرت د جامو څخه مراد هغه حرامي جامې دي چي د هغو اغوستل مباح نه دي، ځينو ويلې دي چي هغه جامې مراد دي چي د فقيرانو او مسکينانو د ذليل او خوار کولو او د هغوی د زړه ماتولو په غرض د غرور او لويي لپاره يې واغوندي، ځينو دا هم ويلې دي چي هغه جامې مراد دي چي د تمسخر او مزاق له مخي يعني د خلکو د خندولو لپاره يې اغوندي، يا هغه جامې مراد دي چي د خپل زهد د اظهار لپاره يې اغوندي، همدارنگه ځيني حضرات وايي چي په حديث کي اعمال په جامو سره تعبير سوی دی يعني مراد دادی چي کوم څوک د ريا لپاره يعني محض د ښووني لپاره ښه اعمال کوي چي د هغه په وجه د دنيا والاو په نظر کي هغه ته شهرت او عزت تر لاسه سي نو د قيامت په ورځ به د هغه حشر دا وي، په هر حال د حديث د سياق په لېدو سره دا خبره بېله ويل کيږي چي هغه مراد او مطلب زيات صحيح دی کوم چي مخکي بيان سوی دی.

د بل قوم مشابهت

﴿۲۱۵۳﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ

فَهُوَ مِنْهُمْ. رواه احمد وابوداؤد.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چي د يوه قوم مشابهت اختيار کړي نو هغه د هغه قوم څخه دی. احمد او ابوداؤد

تخريج: مسند الامام احمد ۵۰/۲، وابوداؤد ۳۱۴/۴، رقم: ۴۰۳۱.

تشریح: مطلب دادی چي کوم څوک د کوم قوم او ډلي مشابهت اختياروي هغه ته به د هغه قوم په ډول خير او معصيت تر لاسه کيږي، د مثال په توگه يو سړی د خپلو جامو او طرز په ذريعه د يو کافر قوم يا فاسقانو او فاجرانو خلکو مشابهت اختيار کړي نو د هغه په عمل نامه کي به هغه گناه ليکل کيږي کوم چي د هغه کافرانو خلکو يا فاسقانو او فاجرانو ته ورکول کيږي، همدارنگه که يو سړی خپل ځان د علماوو، مشائخو او اولياء الله پر نمونه جوړوي د هغوی په ډول جامې اغوندي، د هغوی طريقې خپلوي او د هغوی په ډول عمل کوي نو هغه به د خير او سعادت په اعتبار د هغوی په ډله کي وشمېرل سي، د دغه ارشاد الفاظ ډېر جامع دي چي د هغه په دائره کي ډيري خبري او ډېر شيان راځي يعني د مشابهت مفهوم د عموميت حامل دی، مشابهت که په اخلاقو کي وي او که په افعالو او کردار کي وي او که په جامو کي هستوگنه کي

وي يا په خوراک او خېښاک، ناسته او ولاړه کي وي د ټولو همدغه حکم دی .

د زینت جامه پرېږدی

﴿۴۱۵۴﴾: وَعَنْ سُوَيْدِ بْنِ وَهْبٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أُنْبَاءِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ

حضرت سويد بن وهب رضي الله عنه د يوه صحابي د زوی او هغه بيا د خپل پلاره څخه روايت کوي چي

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَرَكَ

رسول الله ﷺ وفرمايل : څوک چي د زینت جامه پرېږدي

أُبْسَ ثَوْبٍ جَمَالٍ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ، وَفِي رَوَايَةٍ تَوَاضَعًا كَسَاهُ اللَّهُ حُلَّةَ الْكَرَامَةِ

په داسي حال کي چي د هغه توان او طاقت لري، او په يوه بل يوه روايت کي راځي، څوک چي د

زینت لباس د تواضع او عاجزي په طور پرېږدي خداي تعالي به و هغه ته د لويي او عظمت

لباس ورواغوندي

وَمَنْ تَزَوَّجَ لِلَّهِ تَعَالَى تَوَجَّهَ اللَّهُ تَاجَ الْمُلْكِ . رواه ابوداؤد و روى الترمذي

منه عن معاذ بن انس حديث اللباس.

او څوک چي د خداي تعالی لپاره نکاح وکړي خداي تعالی به و هغه ته د باچاهي تاج ورپه سر

کړي . ابوداؤد . او په ترمذي کي دده څخه او د معاذ بن انس رضي الله عنه څخه حديث د لباس روايت کړ .

تخريج: سنن ابی داود ۱۳۸۵، رقم: ۴۷۷۸.

تشریح: د حديث د اولي برخي مطلب دادی چي کوم څوک د ښه جامو اغوستلو توان لري مگر

د هغه سربېره يا خو د الله تعالی د بيړي په وجه يا په آخرت کي د لوړي مرتبي په اميد يا د دنيا د

زینت د حقير گڼلو په وجه د ښو جامو اغوستل پرېږدي نو الله تعالی به هغه په دنيا او آخرت کي

د عزت او عظمت په دولت سره ونازوي .

د الله تعالی د رضا لپاره د نکاح کولو مطلب دادی چي هغه د يو داسي ښځي سره نکاح

وکړي چي نه خو د هغه سره په کفو او عزت کي برابره وي او نه شتمنه وي او هغه سړی چي د هغه

ښځي سره محض د دې لپاره نکاح وکړي چي هغه د الله تعالی رضا غوښتل يا هغه خپل نفس د

بدو کارو څخه ساتل غوښتل يا د هغه مقصد د دين ساتنه او د نسل بقاء وي .

هغه ته به الله تعالی د پاچاهۍ تاج ورکړي؛ ددې مطلب دادی چي الله تعالی به هغه ته ددغه عمل په بدله کي په جنت کي د پاچاهۍ د عزت او عظمت تاج ورپر سر کړي، او یا دغه جمله د عزت او توقیر څخه کنایه ده یعنې الله تعالی به هغه ته په دنیا او آخرت کي عزت او توقیر ورکړي. د روایت د آخري الفاظو مطلب دادی چي امام ترمذي رحمته الله علیه دغه حدیث د معاذ ابن انس رضی الله عنه څخه نقل کړی دی او یوازي هغه برخه یې نقل کړې ده چي په هغه کي د جامو ذکر دی، د حدیث دوهمه برخه چي په هغه کي د نکاح ذکر دی هغه یې نه دی نقل کړی.

د الله تعالی نعمت څرگند کړئ

﴿۳۱۵۵﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ. رواه الترمذي.

حضرت عمرو بن شعيب رضی الله عنه د خپل پلاره څخه او هغه بیا د خپل پلاره څخه روایت کوي چي نبي کریم صلی الله علیه و آله و فرمایل: د خدای تعالی دا خبره ډېره خوښه ده چي د هغه د نعمتو اثر د هغه په بندګانو کي ښکاره سي. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۱۱۴۵، رقم: ۲۸۱۹.

تشریح: مطلب دادی چي کله الله تعالی یو بنده ته مادي نعمت ورکړي نو باید چي هغه ظاهر کړي د مثال په توګه هغه د خپل حیثیت سره سم او د مبالغې او اسراف حد ته د رسېدو څخه پرته ښه جامې واغوندي مګر د هغه داسي کول د غرور او تکبر په جذبه سره نه وي بلکه د شکر ادا کولو په نیت سره وي چي فقیرانو او اړ کسان د هغه څخه د زکوٰۃ او صدقو اخیستلو لپاره رجوع وکړي، ددې څخه معلومه سوه چي د الله تعالی ورکړي نعمتونه پټول ښه نه دي بلکه د کفران نعمت یعنې ناشکری سبب دی، همدارنګه که چیري الله تعالی یو بنده ته روحاني نعمت لکه د علم او فضیلت دولت ورکړی وي نو هغه باید د خلکو په وړاندي ددغه نعمت اظهار وکړي چي خلک د هغه څخه ګټه ترلاسه کړي، که چیري دا سوال پیندا سي چي په ذکر سوي حدیث کي د زینت او ښکلا پرېښودو ته ترغیب ورکړل سوی دی او په دغه حدیث کي د ښه جامو په ذریعه د زیب او زینت اختیارولو تقلین ورکړل سوی دی، په دغه صورت کي د دواړو حدیثو په مینځ کي چي کوم اختلاف محسوس کیږي د هغه د دفع لپاره څه توجیه ده؟ نو ددې جواب دادی چي د ذکر سوي حدیث تعلق د هغه صورت سره دی کله چي د ښه جامو اغوستلو توان نه وي نو په هغه

صورت کي د زینت ترک کولو ته رغبت ورکړل سوی دی که یو سړي ته په یو وخت کي د ښه جامو ضرورت پېښ سي او د هغه توان نه لري نو ددې مقصد د تکمیل لپاره غیر موزون تکلف کولو سره او د ناروا زحمت زغملو سره د ښو جامو تر لاسه کولو هڅه دي نه کوي بلکه د صبر او استقامت لار دي اختیار کړي ددې پر خلاف کوم څوک چي د ښه جامو اغوستلو توان لري او هغه ددې سر بهره د زینت پر ترک باندې خیرني او زړې جامې اغوندي نو دا څه خبره نه ده ځکه چي د هغه دغه عادت په اصل کي پر بخل او سستی باندې محمول دی.

ورښتان او جامه سم ساتئ

﴿۳۱۵۶﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَائِرًا فَرَأَى

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ زموږ د لیدو یا زموږ سره د کښېنستلو

رَجُلًا شَعَثًا قَدْ تَفَرَّقَ شَعْرُهُ فَقَالَ مَا كَانَ يَجِدُ هَذَا مَا يُسْكِنُ بِهِ رَأْسَهُ وَرَأَى

لپاره موږ ته تشریف راوړ، نبي کریم ﷺ یو سړی ولیدي چي د هغه ورښتان بیر او گډوډ وه، نبي کریم ﷺ ورته وفرمایل: ایا دا سړی ته هغه شی حاصل نه دی چي په هغه سره خپل ورښتان سم کړي بیا یې

رَجُلًا عَلَيْهِ ثِيَابٌ وَسَخَّةٌ فَقَالَ مَا كَانَ يَجِدُ هَذَا مَا يَغْسِلُ بِهِ ثَوْبَهُ. رواه احمد والنسائي.

یو بل سړی ولیدي چي د هغه جامې خیرني وې نبي و فرمایل: ایا دې سړي ته هغه شی نه حاصلیږي چي په هغه سره خپل جامې پرېولي. احمد او نسائي.

تخریج: مسند الامام احمد ۳/۳۵۷، والنسائي ۸/۱۸۳، رقم: ۵۲۳۶.

تشریح: ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چي د بدن پاکي او نفاست او د جامو پاکوالی د رسول الله ﷺ په نزد خوښ وو او ددې برعکس یې ناخوښه وو، دغه شیان د تهذیب او ښکلا ښه هم دي او د اسلام د روح د پاکۍ عین مطابق هم دي، نو ددغه ارشاد (البذاذة من الايمان) یعنی د جامو سادگي او د زینت پرېښودل د ایمان ښه ده، ددې څخه مراد پر غټو جامو باندې قناعت کول دي ځکه نو دا خبره د ذکر سوي روایت خلاف نه ده او نه د هغه نظافت او پاکۍ خلاف ده چي د هغه په پاره فرمایل سوي دي چي: (انها من الدين) یعنی نظافت او پاکي د دین یو برخه ده.

د الله ﷺ نعمت پر ځان څرگند کړئ

﴿۲۱۵﴾: وَعَنْ أَبِي الْأَخْوَصِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ابو الاحوص رضی الله عنه د خپل پلاره څخه روایت کوي چې زه د رسول الله ﷺ په خدمت کي حاضر

وَعَلَيَّ ثَوْبٌ دُونَ فَقَالَ لِي أَلَيْكَ مَالٌ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ مِنْ أَيِّ الْمَالِ قُلْتَ مِنْ كُلِّ

سوم هغه وخت زما پر بدن باندې خیرني جامې وې، نبی کریم ﷺ زما څخه پوښتنه وکړه ایا ستا سره مال سته؟ ما عرض وکړ هو، نبی کریم ﷺ وفرمایل: څه ډول مال سته؟ ما عرض وکړ،

الْمَالِ قَدْ آتَانِي اللَّهُ مِنَ الْإِبِلِ وَالْبَقَرِ وَالْغَنَمِ وَالْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ قَالَ فَإِذَا

اوسنان هم سته او پسونه هم، اسان او غلامان هم، نبی کریم ﷺ وفرمایل: کله چې خدای تعالی

آتَاكَ اللَّهُ مَالًا فَلْيُزِرْ أَثْرُ نِعْمَةِ اللَّهِ وَكَرَامَتِهِ. رواه النسائي وفي شرح السنة

بلفظ المصابيح.

درته مال در کړي نو د الله ﷺ د نعمت اثر په ځان کي ښکاره کړه او هغه چې تاته کوم نعمت او

عزت در کړي هغه څرگند کړه. نسائي او په شرح السنة کي د مصابيح الفاظ دي.

تخریج: مسند الامام احمد والنسائي ۱۹۶/۸، رقم: ۵۲۹۴.

تشریح: مطلب دادی چې کله الله تعالی تاته دومره مال در کړی دی او ته ښه جامې اغوستلای

سې نو بیا ښه جامې اغونده چې خلکو ته معلومه سي چې ته شتمن یې او الله تعالی تاته خپل

نعمتونه در کړي دي، په شرح السنة کي لیکلي دي چې دا خبره (يعني د الله تعالی د نعمت

اظهار کول) په پاکو او نوو جامو اغوستلو سره تر لاسه کیږي، په شرط ددې چې هغه جامې د

خپل حیثیت او توان سره سم وي او دا چې دومره نازکي نه وي چې د هغه څخه منع سوې ده او نه

دومره زیاتي ښه وي چې په هغه سره د بې ځایه شان او شوکت اظهار وي، همدارنگه د هغه

جامې لاندې بل جامه يعني د یوې سربېره بله جامه یې نه وي اغوستې، نقل سوي دي چې رسول

الله ﷺ به د جامو په اړه د دواړو شهورتونو څخه منع فرمایل يعني نازکي جامې، لوی جامې،

کلکي جامې، اوږدې جامې او د کوچنۍ جامې څخه هم مگر دا چې هغه جامه د درمياني درجې وي.

شیخ عبد الحق محدث دهلوي رحمه الله لیکلي دي: د جامو زړېدل او په هغو کي پښه لگېدل یو

غوره او محمود کار دی او د ایمان د افعالو څخه دی په شرط ددې چې محض د الله تعالی د رضا لپاره وي او په دنیا کې د زهد، فقر، تواضع او انکساری اختیارول په مخلصانه جذبه سره وي او که د حیثیت او توان سر بهره وي نود بخل او سستی په وجه به وي او دې ته به قبیح او بد عمل وایي.

د نارینه لپاره سرې جامې حرامې دي

﴿۳۱۵۸﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ مَرَّ رَجُلٌ وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَحْمَرَانِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ. رواه الترمذي وابدواؤد.

د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې یوه سړي دوې سرې جامې اغوستي وې د نبی کریم صلی الله علیه و آله سره تیر سو او نبی کریم صلی الله علیه و آله ته یې سلام ادا کړ، نبی کریم صلی الله علیه و آله د هغه د سلام جواب ور نه کړ. ترمذي او ابدواؤد.

تخریج: سنن الترمذي ۱۰۷۸۵، رقم: ۲۸۰۷، وابدواؤد ۳۳۶۱۴، رقم: ۴۰۶۹.

تشریح: دغه حدیث په څرگنده پر دې دلالت کوي چې د نارینو لپاره د سرو جامو اغوستل حرام دي او دا حدیث پر دې هم دلالت کوي چې کوم څوک منع کار کوي او هغه سلام ادا کړي نو د هغه د سلام جواب ورکولو او د عزت ورکولو وړ نه دی لکه څرنگه چې مخکې هم بیان سوی دی، پر رېشمینو جامو باندې ناسته هم د صاحبینو او درې سره امامانو په نزد مکروه ده مگر د امام اعظم ابو حنیفه رحمه الله علیه په نزد جائز ده، همدارنگه د ورېشمو تلک هم مکروه دی مگر د رېشمو بالنسب او بستره باندې بېده کېدل د امام ابو حنیفه رحمه الله علیه په نزد جائز دي او د صاحبینو په نزد مکروه دي.

خوشبويي

﴿۳۱۵۹﴾: وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا

د حضرت عمران بن حصین رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایيل: زه

أَرْكَبُ الْأَرْجُونَ وَلَا أَلْبَسُ الْمُعْصِفَرَ وَلَا أَلْبَسُ الْقَمِيصَ الْمُكَفَّفَ بِالْحَرِيرِ

د ارغواني (سور، نارنجي، سور رنگ یو بنائسته گل چې خوند یې خوږوې وي) رنگه په زین پوښ پاندي نه سپړېم، په ژړیا سور رنگ رنگ کړي جامې نه اغوندم، او چې لستوتې،

گرهوان اولمن یې گنډلي وي په رېشمو هغه قميص نه استعمالوم ،

وَقَالَ أَلَا وَطِيبُ الرِّجَالِ رِيحٌ لَا لَوْنٌ لَهُ أَلَا وَطِيبُ النِّسَاءِ لَوْنٌ لَا رِيحَ لَهُ .

رواه ابوداؤد،

بيا يې وفرمايل: اگاه سئ! په خوشبويي د سړي کي به يوازي بوي وي رنگ به نه وي او د ښځو خوشبويي دي رنگداره وي ، خوشبويي دي پکښي نه وي . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۳۲۴۸، رقم: ۴۰۴۸.

د لغاتو حل: الارجوان: وسادة صغيرة حمراء تتخذ من حرير (کوچنی د ورېښمو بالنبت)

تشریح: (أرجوان): د الف په پېش او دراء په سکون سره، معنی یې د سره رنگ رېشمو ځین دی، مطلب دادی چې زه د سپرلی پر داسي حیوان باندي نه سپرېږم چې د هغه زین یا پالان باندي د رېشمو جامه وي، په نهایه کي لیکلي دي چې ارجوان په اصل کي د ارغوان معرب دی او ارغوان هغه درختي ته وایي چې د هغه گل سور رنگه وي او کوم رنگ چې د هغه گل مشابه وي لکه نارنجي نو هغه ته هم ارجوان وایي، په قاموس کي لیکلي دي چې ارجوان سره رنگ ته وایي، په هر حال د ملا علي قاري رحمته الله علیه د وینا مطابق په حدیث کي د ارجوان څخه مراد سره جامه ده که هغه د رېشمو وي یا غیر رېشمو وي، دغه ارشاد د خپل مفهوم په اعتبار سره دغه حکم په زیات تاکید سره څرگندوي چې نارینوو ته د سرو جامو اغوستلو څخه ځان ساتل پکار دي که څه هم پر سپرېدو باندي د اغوستلو اطلاق نه کیږي مگر ددې سربېره رسول الله ﷺ به پر سره زین باندي د سپرېدو څخه ځان ساتی نو د سره رنگ جامو اغوستلو څخه یې په طریقه اولی ځان ساتی . او نه زه داسي قميص اغوندم... الخ: ددې مطلب دادی چې زه داسي قميص یا چینه وغیره نه اغوندم چې په هغه کي د رېشمو تارونه د څلورو گوتو څخه زیات وي یا دا چې دغه ارشاد پر تقوا او احتیاط باندي محمول دی .

چې په هغه کي رنگ وي مگر خوشبويي نه وي: ددې مطلب دادی چې ښځي ته د خپل کور څخه د وتلو په وخت کي داسي شی استعمالول صحیح نه دی چې په هغه کي خوشبويي وي مگر په کور کي دننه د هغه په استعمال کي څه پروا نسته .

په حدیث کي چې د خوشبويي په اړه څه فرمايل سوي دي د هغه ظاهري اسلوب بیان د خبر دی مگر په معنی کي امر يعني حکم دی ، مطلب هغه دی کوم چې په ترجمه کي هم څرگند سوی

دی، چي نارینه کومه خوشبويي استعمالوي په هغه کي دي رنگ نه وي، ددې پر خلاف ښځي چي کومه خوشبويي استعمالوي په هغو کي دي خوشبويي نه وي، همدارنگه د شمائل ترمذي په يوه روايت کي داسي دي چي د نارينوو خوشبويي بايد داسي وي چي د هغه څخه خوشبويي راوځي مگر د هغه رنگ څرگند نه وي او د ښځو خوشبويي بايد داسي وي چي د هغه رنگ ظاهر وي مگر د هغه څخه خوشبويي نه راوځي، ددغه روايت مطلب هم هغه دی کوم چي مخکي بيان سوی دی چي ښځو ته د کور و تلو په وخت کي داسي خوشبويي استعمال نه دي پکار چي د هغه بوی خپرېږي ځکه که چيري دا مطلب نه واخيستل سي نو د عبارت مفهوم به غير واضح سي چي هيڅ خوشبويي بېله بويه نسي کيدای، په دغه صورت کي هغه طرف ته د خوشبويي نسبت به غير ضروري او بې گټي وي او که دا وويل سي چي ځيني خوشبويي داسي هم وي چي په هغه کي بوی بالکل نه وي او د ښځو لپاره د داسي خوشبويي استعمال جائز سوی دی نو دا خبره به بالکل غير حقيقي او غير صحيح وي.

د لسو خبرو ممانعت

﴿۴۱۶۰﴾: وَعَنْ أَبِي رِيحَانَةَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَشْرِ

د ابو ريحانه رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله د لسو شيانو څخه منعه کړېده :

عَنْ الْوُشْرِ وَالْوُشْمِ وَالنَّتْفِ وَعَنْ مُكَامَعَةَ الرَّجُلِ الرَّجُلِ بِغَيْرِ شَعَارٍ وَعَنْ

(۱) - د غاښونو نو د تيره کولو څخه. (۲) - په بدن کي د خالو د وهلو څخه. (۳) - د ورېښتانو د کښلو څخه. (۴) - د نارينه او نارينه د يو ځاي پرېوتلو څخه چي په مينځ کي پرده حائله نه

مُكَامَعَةَ الْمَرْأَةِ الْمَرْأَةِ بِغَيْرِ شَعَارٍ وَأَنْ يُجْعَلَ الرَّجُلُ فِي أَسْفَلِ ثِيَابِهِ حَرِيرًا

وي. (۵) - د ښځي او ښځي د يو ځاي پرېوتلو څخه چي په مينځ کي پرده نه وي. (۶) - او د دې څخه منعه کړې ده چي نارينه د خپلو جامو لاندې د ورېښمنو استرو لگوي څنگه چي د عجمو خلک يې لگوي. (۷) - يا په اوږو باندې

مِثْلَ الْأَعَاجِمِ وَعَنِ النَّهْبَى وَعَنْ رُكُوبِ النُّمُورِ وَلُبُوسِ الْخَاتَمِ إِلَّا لِذِي سُلْطَانٍ. رواه ابوداؤد والنسائي.

د عجميانو په شان ورېښم لگوي. (۸) - د لوټ څخه (۹) - د ښرموښ د پوست زين باندې د سپرېدو څخه. (۱۰) د گوتمی په لاسول خودا د يوه حاکم لپاره جائزه ده. ابوداؤد او نسائي.

تخريج: سنن ابی داود ۳۲۵۴، رقم: ۴۰۴۹، والنسائي ۱۴۳۸، رقم: ۵۰۹۱.

د لغاتو حل: الوشر: تحديد الاسنان وترقيق اطرافها. الوشم: وهو ان يغرز الجلد بابرۃ ثم يحشى بكحل او نيل فيزرق. التنف: اي تنف النساء الشعور من وجوهن. مكامة: اي مضاجعة الرجل صاحبه في ثوب واحد لاحازي بينهما.

تشریح: په عربو کي دا رواج وو چي سپين سرو ښځو به د پېغلو ښځو سره د مشابهت اختيارولو لپاره د خپلو غاښونو څوکي تېزولې او نرۍ کولې، رسول الله ﷺ ددې څخه منع وفرمايل، همدارنگه يورواج دا هم وو چي ښځو به د خپل بدن ځيني برخي په ستنې سره د نېل يا رانجو څخه ډکولې لکه څرنگه چي دلته د کافرانو هم دا رواج دی چي د بدن يو برخه په خاصه توگه لاسو باندې نومان وغيره ليکي، رسول الله ﷺ ددې څخه هم منع وفرمايل.

د وېښتانو کښلو څخه د منع کولو مطلب دادی چي د زينت او ښکلا لپاره د ږيري او سر سپين وېښتان کښل منع دي يا دا چي د ښځو لپاره د خپل مخ يعني بارخوگانو څخه وېښتان کښل منع دي، ددغه شيانو د منع وجه داده چي اول خو په دې سره د الله تعالی په تخليق کي تغير کول لازميږي دوهم دا چي دغه شيان د زينت او ښکلا لپاره د بې ځايه او خراب ډول تکلفاتو کېدو باعث دی، که څه هم د زينت او ښکلا لپاره ښځو ته دا جائز دی مگر دا ډول بد تکلفات د هغوی لپاره هم منع دي، ځينو حضراتو دا هم ويلي دي چي دلته د وېښتانو کښلو څخه مطلب دادی چي د يو پېښي او مصيبت په وخت کي د جذباتو په مغلوب کېدو سره د خپل سر او ږيري وېښتان شکول منع دي.

د نارينه د نارينه سره بېده کېدل... الخ: د حديث د ظاهري مفهوم سره سم مطلب دادی چي دوه نارينه دي په يوه څادر (يا تلتک وغيره) کي داسي نه بېديږي چي دواړه لوڅ وي، يا د هغوی يوازي سترپت وي نو داسي کول بالکل منع دي، يا دا هم کېدای سي چي ددغه منع تعلق يوازي د هغه صورت سره وي کله چي د دواړو سترهم پټ نه وي، دغه دواړه احتمالاً د ښځو په اړه هم دي، که د دوو ښځو داسي بېده کېدل د فتنې او شر بېره وي نو په دغه صورت کي څرگنده خبره ده چي داسي کول بالکل منع دي، او که د فتنې او شر بېره نه وي نو بيا هم دغه صورت د تهذيب او ادب خلاف دی او د بې حيايۍ او بې شرمۍ کار دی.

نارينه لره د خپلو جامو لاندې د رېښمو استر لگولو مطلب دادی چي د رېښمو جامه د سړي

لپاره اغوستل بالکل حرام دي که څه هم هغه جامه د داسي لباس په صورت کي وي چي د هغه سربېره وړی وي او لاندي استريې د رېشمو وي، يا د هغه سربېره برخه د رېشمو وي او لاندي استريې د وړی وي او صحيح قول دادی .

پر اوږو باندي د رېشمو جامو اچولو مطلب دادی چي قميص ، چپنه يا بله جامه پر اوږو باندي د سنجاف په توگه د رېشمو جامه لگول يا د رېشمو کار کول په داسي صورت کي جائز دی کله چي د هغه اندازه تر څلور گوتو پوري وي ، تر څلور گوتو زيات منع دي ، او کيدای سي چي د دغه جملې څخه مراد دا وي چي پر اوږو باندي د پټو په ډول د تکبر او غرور لپاره د رېشمو جامه اچول منع دي .

د شرمونښ د پوست پر زين باندي د سپرېدو څخه ځکه منع فرمايل سوې ده چي په دې کي د متکبرينو مشابهت دی ، ځينو مشائخو ويلي دي چي د حيواناتو او درندگانو پر پوست باندي په ناسته سره د هغه حيواناتو او درندگانو خاصيت په انسان کي سرايت کوي .

مگر دا چي هغه د حکومت څښتن وي: لکه پاچا ، قاضي ، حاکم وغيره ، خلاصه دا چي د مهر والا گوتمی بېله ضرورته محض د زينت او ښکلا لپاره په گوته کول مکروه تنزيهي دي ، او ځيني حضرات وايي چي دغه حکم منسوخ دی په دې دليل چي د حضرت عمر رضي الله عنه او نورو خلفاوو په زمانه کي صحابه کرامو د مهر والا گوتمی په گوته کولې او هيچا مخالفت نه کوی .

د نارينه لپاره سره زر او رېشم

﴿۴۱۶﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ خَاتَمِ

الذَّهَبِ وَعَنْ لُبْسِ الْقَسِيِّ وَالْمِيَاثِرِ. رواه الترمذي وابوداؤد والنسائي

وابن ماجة وفي رواية لابي داؤد وقال نهى عن الميآثر الارجوان .

د حضرت علي رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم زه منعه کړم د سرو زرو د انگشتری څخه او قسی څخه او د میآثر څخه (قسی :- مصری جامه چي سوتي وي لیکن په هغه کي ورېښمني کړنبي وي او میآثر :- سور زين پوښ ته وايي) . ترمذي ، ابوداؤد ، نسائي او ابن ماجة . او د ابوداؤد په يوه روايت کي دادي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د سور رنگ پوښ څخه منع فرمايلي ده .

تخريج: سنن الترمذي ۱۹۸۴ ، رقم: ۱۷۳۷ ، ابوداؤد ۲۲۷۴ ، رقم: ۴۹۰۵۱ ، والنسائي ۱۶۶۸ ، رقم:

۵۱۶۵ ، وابن ماجة ۱۲۰۵۲ ، رقم: ۳۶۵۴ ، وروایه ابي داود الموضع السابق .

تشریح د نارینوو لپاره د سرو زرو ګوتمۍ په ګوته کول د ثلورو امامانو په نزد حرام دي ، او کوم چي ددې خبري تعلق دی چي ځینو صحابه کرامو لکه حضرت طلحه ، حضرت سعد او حضرت صهیب رضي الله عنهم په اړه نقل سوي دي چي هغوی د سرو زرو ګوتمۍ په ګوته کول نو د هغه تعلق د هغه زمانې سره دی کله چي دغه حرمت جاری سوی نه وو .

قسی هغه جامې ته وایي چي د مصر په یو ښار (قس) کي جوړېدلې ، ځیني حضرات وایي چي قسی یو خاص ډول جامې ته وایي چي په هغو کي د رېشمو لیکي وې ، په دغه صورت کي به د دغه منع تعلق د احتیاط او تقوا په وجه پر نهی تنزیهي وي ، حضرت ابن ملک رحمۃ الله علیه ویلي دي : د ذکر سوي منع تعلق د هغه صورت سره دی چي کله جامه ټوله د رېشمو وي یا په هغه کي د رېشمو کار سوی وي ، په دغه صورت کي به دغه منع پر نهی تحریمي وي ، طیبی رحمۃ الله علیه ویلي دي : قسی هغه جامې ته وایي چي هغه د کتان وي چي په هغو کي رېشم هم ګډه سوي وه ، میاثر د مثیره جمع ده چي سره زین پوښ ته وایي او هغه به په عامه توګه د رېشمو وو ، د دغه منع تعلق د هغه صورت سره دی کله چي هغه د رېشمو وي مګر دغه احتمال هم کیدای سي چي د دغه منع تعلق د هغه د سوتي کېدو د صورت سره هم دی ، په دغه صورت کي دغه منع به د بې ځایه شان او شوکت او غرور کي د اخته خلکو د مشابهت مظهر کېدو په وجه د نهی تنزیهي په توګه وي .

پر کوم زین سپرېدل منع دي

﴿۴۱۲۲﴾: وَعَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَرْكَبُوا

الْخَزَّ وَلَا النَّمَارَ. رواه ابوداؤد والنسائي.

د حضرت معاویه رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و سلم وفرمایل : په رېښمنو جامو او د شرمونښ د پوستکي پر زین باندي مه سپرېږئ . ابوداؤد او نسائي

تخریج : سنن ابی داود ۳۷۲۴ ، رقم : ۴۱۲۹ ، لم نجدہ عند النسائي .

د لغاتو حل : الخز : هو ثوب يتخذ من وبر النمار : كساء مخطط .

تشریح : خز په تېره زمانه کي هغه جامو ته ویل کېدل چي د اُون او رېشمو په یو ځای کولو سره جوړېدل ، یو ډول خاص د رېشمو جامې ته هم خز وایي ، که د خز څخه مراد هغه جامه وي چي په هغه کي وږی او رېشم دواړه وي نو هغه د عجمیانو د مشابهت په وجه چي د تکبر له موخي به

یې خز پر زین اچوی، دغه منع به د نهی تنزیهی په توگه وي ځکه چې ددغه خز اغوستل مباح دي، صحابه کرامو او تابعینو به دغه اغوستل، او که د خز څخه مراد خاص د رېشمو جامه وي نو بیا دغه منع به پر نهی تحریمي یعنی د حرمت په توگه وي؛ څرگنده دي وي چې په یو بل روایت کې د رسول الله ﷺ دغه ارشاد نقل سوی دی چې په اخره زمانه کې به داسې خلک پیدا سي چې خز او د رېشمو جامې به حلال گڼي نو په دغه روایت کې د خز څخه هغه خاص د رېشمو جامې مراد دي، علماوو لیکلي دي چې د نبوت په زمانه کې ددغه جامو (یعني هغه خز چې د خاصو رېشمو وو) وجود نه وو، په دغه صورت کې به دغه ارشاد د رسول الله ﷺ پر معجزې محمول وي چې رسول الله ﷺ د یو داسې جامې په اړه خبرداری ورکړ چې په ډېره وروسته زمانه کې به په وجود کې راسي.

د سور زین پوښ څخه منعه

﴿۴۱۶۳﴾: وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْيُثْرَةِ الْحُمْرَاءِ. رواه في شرح السنة

د حضرت براء بن عازب رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ د سره زین د پوښ څخه منعه کړې ده. شرح السنة

تخریج: شرح السنة ۵۸۱۱۲، رقم: ۳۱۳۰.

د نبی کریم ﷺ دور بښتانو سپینوالی

﴿۴۱۶۴﴾: وَعَنْ أَبِي رَمْثَةَ التَّيْمِيِّ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ

د حضرت ابو رمثه تیمي رضي الله عنه څخه روایت دی چې زه د نبی کریم ﷺ په خدمت کې حاضر سوم او نبی کریم ﷺ دوی شنې جامې اغوستي وې

ثُوبَانِ أَخْضَرَانِ وَلَهُ شَعْرٌ قَدْ عَلَاهُ الشَّيْبُ وَشَيْبُهُ أَحْمَرٌ. رواه الترمذي وفي

رواية لأبي داود: وهو ذو وفرة وبها ردة من حناء.

او د نبی کریم ﷺ په ورېښتانو باندې یو څه سپین ږیر واله غالب سوي وه یعني ږیره یې سپینه سوي نه وه خو سوروالي ته مائله وه ترمذي، او د ابوداؤد په روایت کې دي چې نبی کریم ﷺ

صاحب د (وفر) وو او هغه رنگ د نکريزو وو . (وفره د سر وړېښتانو ته ويل کيږي چي د غوږو تر نرميو پوري رسيږي) .

تخريج: سنن الترمذي ۱۱۰۵، رقم: ۲۸۱۲، وابدود ۳۳۴۱۴، رقم: ۴۰۶۵.

تشریح: د رسول الله ﷺ د سپينو وېښتانو په اړه مختلف روايتونه نقل سوي دي، په يوه روايت کي د حضرت انس رضی الله عنه بيان دی چي ما د رسول الله ﷺ د سر او ږيري وېښتان و شمېرل نو هغه تر څو رلسو زيات نه وه، همدارنگه په يوبل روايت کي د اووه لس شمېر راغلی دی .

(وفره) د سر هغه وېښتانو ته وايي چي د غوږو تر نرميو پوري وي، رسول الله ﷺ وفره والا وو، ددې مطلب دادی چي د رسول الله ﷺ د سر وېښتان د غوږو تر نرمۍ پوري وه،

د رسول الله ﷺ سپين ډېر توب سور وو: ددې مطلب دادی چي رسول الله ﷺ وېښتان په نکريزو سره کړي وه، ځينو حضراتو ويلي دي چي د سره سپين ډېر توب څخه مراد دادی چي هغه څو وېښتان هم بالکل سپين نه وه بلکه سره وه لکه څرنگه چي په عامه توگه لېدل کيږي چي کله وېښتان سپين کيږي نو هغه مخکي خړوي او بيا سپين سي .

او کوم چي د رسول الله ﷺ د خضاب (نکريزو) لگولو تعلق دی نو په دې اړه د محدثينو او پوهانو په مينځ کي اختلاف دی چي رسول الله ﷺ نکريزي لگولي دي که يا؟ اکثر محدثين وايي چي رسول الله ﷺ نکريزي نه دي لگولي او نه د رسول الله ﷺ سپين ډېر توب د سپينو وېښتانو دغه حد ته رسيدلی وو چي رسول الله ﷺ ته د نکريزو لگولو ضرورت محسوس سوی . لکه څرنگه چي د حديثو څخه ثابته ده، او بيا د رسول الله ﷺ چي څو سپين وېښتان وه نو د حالت هم دا وو چي کله به رسول الله ﷺ په سر مبارک کي تېل ولگول نو د هغو وېښتانو ته والی به هم نه څرگندېدی، او کله چي به يې سر مبارک بېله تېلو وو نو هغه سپين وېښتان څرگندېدل، ددې پر خلاف فقهاء ددې خبري ثابتولو هڅه کوي چي رسول الله ﷺ به نکريزي لگولې، ددې تفصيل د فقهي په کتابو کي تر لاسه کيدای سي، محدثين ددغه حديث په اړه وايي چي ددغه حديث څخه دا مفهوم اخيستل کيږي چي کوم سپين وېښتان وه رسول الله ﷺ به يوازي پر هغه نکريزي لگولې مگر دا هم کيدای سي چي رسول الله ﷺ پر هغه وېښتانو باندي په قصد سره نکريزي نه لگولې بلکه د هغه صورت دا وو چي رسول الله ﷺ به د خپل وېښتانو پرېولو او پاکولو لپاره کله په سر کي نکريزي اچولې، په دې وجه به هغه سپين وېښتان رنگين کېدل، په يوه روايت کي دا نقل سوي دي چي د حضرت انس رضی الله عنه سره کوم وېښته مبارک

و هغه لېدونکو ته داسي معلومېدی لکه په نکريزو چي وهل سوی وي، په دې باره کي محدثين دا وايي چي بېله شکه پر هغه وېښتانو د نکريزو اثر و و مگر هغه نکريزي رسول الله ﷺ نه وې لگولې بلکه د هغه حقيقت دا و و چي حضرت انس رضي الله عنه د ادب او تبرک په توگه هغه وېښته په خوشبويي کي اچولی و و ځکه هغه د خوشبويي په اثر د نکريزو مشابه معلومېدی، يا دا هم کېدای سي چي خپله حضرت انس رضي الله عنه د هغه وېښتانو د ساتني او ټينگوالي لپاره پر هغه نکريزي لگولي وې، همدارنگه په ځينو رواياتو کي دا نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ به کله سرې نکريزي لگولې او کله ژرې، ددې حقيقت هم دادی چي رسول الله ﷺ به د خپل بيري مبارکي پاكي لپاره نکريزي استعمالوې او کله به يې په زعفرانو سره پرېولل، د بيري مبارکي وېښتان يې په خپله تورو همدارنگه په پرېولو سره رنگين سول.

پر سرو ليکو والاپتو لمونځ

﴿۲۱۶۵﴾: وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ شَاكِيًا فَخَرَجَ يَتَوَكَّأُ عَلَى أَسَامَةِ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ قَطْرٌ قَدْ تَوَشَّحَ بِهِ فَصَلَّى بِهِمْ. رواه في شرح السنة

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي نبي کریم ﷺ ناروغ و و يوه ورځ پر اسامه رضي الله عنه باندي په تکیه وهلو سره د باندي راووت او په دې وخت کي نبي کریم ﷺ سرو ليکو والاپتو پر ځان راگرزولی و و او نبي کریم ﷺ اصحابو کرامو ته لمونځ ورکړ. شرح السنة

تخريج: البغوي في شرح السنة ۲۲/۱۲، رقم: ۳۰۹۲.

تشریح: قطريو ډول څادر ته وايي چي په هغه کي سرې ليکي وې، ځيني حضرات وايي چي د کومي جامې ذکر سوی دی هغه د قطره چي د بحرين په سيمه کي د يو کلي نوم دی، په دغه مناسبت سره دغه جامې ته قطري ويل سوي دي، حضرت انس رضي الله عنه چي د کومي پېښي ذکر کړی دی دا د هغه وخت پېښه ده چي رسول الله ﷺ په مرض الموت کي و و، دا د رسول الله ﷺ آخري لمونځ و و چي د صحابه کرامو سره يې په مسجد نبوي کي ادا کړ، په روايت کي نقل سوي دي چي هغه وخت ابوبکر صديق رضي الله عنه صحابه کرامو ته لمونځ ورکول پېل کړي و و چي رسول الله ﷺ د ناروغۍ او کمزورۍ په وجه د اسامه رضي الله عنه په مرسته د حجرې مبارکي څخه راووتی او مسجد ته راغلی او د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه په څنگ کي کښېنستی او لمونځ يې ورکړ، ددغه پېښي پوره تفصيل په کتاب الصلوة باب الامامت کي تېر سوی دی.

﴿۲۱۶۶﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَوْبَانِ قِطْرِيَّانِ

د بي بي عائشې ؓ څخه روايت دی چې نبی کریم ﷺ د قطر د ځاي کلکي غټي جامې اغوستي

غليظان وکان إذا قَعَدَ فَعَرِقَ ثَقُلَا عَلَيْهِ فَقَدِمَ بَرٌّ مِنَ الشَّامِ لِفُلَانٍ الْيَهُودِيِّ

وی کله چې به نبی کریم ﷺ ډېر کښېنستی او خوله په ورباندي راغله نو هغه جامې په درنې
سوې (په دې ورځو کې) یوه یهودي د شام څخه رخت راوړی

فَقُلْتُ لَوْ بَعَثْتَ إِلَيْهِ فَأَشْتَرَيْتَ مِنْهُ ثَوْبَيْنِ إِلَى الْمَيْسِرَةِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَقَالَ

ما عرض وکړ که تاسو څوک ولیږئ او د پراخي په وعده باندي (يعني د مال د راتلویا د زرنقد
رسولو په وعده) دوې جامې راوغواړئ (نو به تره به وي) نبی کریم ﷺ یو سړی ورو لېږی،
یهودي هغه ته وویل،

قَدْ عَلِمْتُ مَا تُرِيدُ إِنَّمَا تُرِيدُ أَنْ يَذْهَبَ بِمَالِي أَوْ بِدَرَاهِمِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ

ستا اراده ماته معلومه ده ته غواړې چې زما مال و خورې (په ظاهره د دې الفاظو مخاطب هغه
سړی وو لیکن په حقیقت کې د هغه مراد نبی کریم ﷺ وو) هغه سړی چې واپس راغی نو د
یهودي الفاظ یې بیان کړه،

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَذَبَ قَدْ عَلِمَ أَنِّي مِنْ أَتْقَاهُمْ وَأَدَاهُمْ. رواه الترمذي والنسائي.

نبی کریم ﷺ و فرمایل: هغه درواغجن دی او د دې څخه خبر دی (په تورات کې دا خبره
معلومه ده چې نبی کریم ﷺ ډېر پرهیزگاره دی) چې زه د خدای تعالیٰ څخه تر ټولو خلکو
زیات بهرېږم او د امانتو په ښه ډول سره ادا کونکي یم. ترمذي او نسائي.

تخريج: سنن الترمذي ۵۱۸۱۳، رقم: ۱۲۱۳، والنسائي ۲۹۴۷، رقم: ۴۶۲۸.

تشریح: ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چې رسول الله ﷺ غټي جامې اغوستي وې مگر د هغه
جامې په وجه چې رسول الله ﷺ ته تکلیف سو نو د خپل ارام په وجه یې د بلي جامې په پور
رانیولو اراده وکړه، همدارنگه ددغه حدیث څخه د هغه یهودي شقاوت هم څرگند سو چې هغه
د رسول الله ﷺ سره څومره بغض او نفرت درلودی.

سرې جامې د ښځو لپاره جائز دي

﴿۴۱۶۷﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ قَالَ رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

د عبد الله بن عمر بن عاص رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ زه په داسې حال کې ولیدم

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيَّ ثَوْبٌ مَصْبُوغٌ بِعُصْفُرٍ مُورَّدٌ فَقَالَ مَا هَذَا فَعَرَفْتُ مَا كَرِهَ

چې ما د مصبوغ عصفر (سور رنگه) ګلابي جامه اغوستې وه، نبي کریم ﷺ پوښتنه وکړه دا څه دي؟ زه پوه سوم چې نبي کریم ﷺ دا خوښه نه کړه

فَانْطَلَقْتُ فَأَحْرَقْتُهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا صَنَعْتَ بِثَوْبِكَ فَقُلْتُ

زه سمدستي بیرته راغلم او هغه جامه مې وسوزل (دویم وار د نبي کریم ﷺ په خدمت کې حاضر سوم نو) نبي کریم ﷺ راڅخه پوښتنه وکړه چې تا د هغه سرې جامې سره څه وکړه؟ ما ورته وویل:

أَحْرَقْتُهُ قَالَ أَفَلَا كَسَوْتَهُ بَعْضَ أَهْلِكَ فَإِنَّهُ لَا بَأْسَ بِهِ لِلنِّسَاءِ . رواه ابوداؤد

هغه مې وسوځلې، نبي کریم ﷺ راته وفرمایل: تا په خپل کورنۍ کې په یو ښځي ولي وانه غوښتلې ځکه چې د ښځو لپاره د دې ډول جامو اغوستل گناه نه لري. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۳۳۵۱۴، رقم: ۴۰۶۸.

د سرو لیکو والا خادر

﴿۴۱۶۸﴾: وَعَنْ هَلَالِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ بَيْنِي يَخْطُبُ عَلَى بَغْلَةٍ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ أَحْمَرُ وَعَلَيَّ رَضِي اللَّهُ عَنْهُ أَمَامَهُ

يَعْبُرُ عَنْهُ . رواه ابوداؤد.

حضرت هلال بن عامر رضی الله عنه د خپل پلاره څخه روایت کوي، چې ما په مني کې رسول الله ﷺ په خطبه ویلو باندې ولیدي، نبي کریم ﷺ هغه وخت په قچره باندې سپور وو، سره لیکي داره جامه یې پر بدن وه، حضرت علي رضی الله عنه یې و منځته ولاړ وو او د نبي کریم ﷺ الفاظ یې تکرارول (ځکه چې گڼه گڼه زیاته وه). ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۳۳۸۱۴، رقم: ۴۰۷۳.

د لغاتو حل: یعبر: ای یبلغ عنه الکلام الی الناس.

تشریح: هلته د خلکو ډېر رش وو او د رسول الله ﷺ اواز مبارک په مجمع کي ليري خلکو ته نه رسیدی ځکه حضرت علي رضی الله عنه به د رسول الله ﷺ الفاظ په لور او از خلکو ته رسول.

تور خادر

﴿۳۱۶۹﴾: **وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ صُنِعَتْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُرْدَةٌ سَوْدَاءَ فَلَبِسَهَا فَلَمَّا عَرَقَ فِيهَا وَجَدَ رِيحَ الصُّوفِ فَقَذَفَهَا.** رواه ابوداؤد.

د بي بي عائشې رضی الله عنها څخه روايت دی، چي د رسول الله ﷺ لپاره تور خادر تيار سو، نبي کریم ﷺ هغه استعمال کړ، کوم وخت چي ورته خوله راغله او د هغې بوی د وړيو خپور سو نو نبي کریم ﷺ هغه ليري کړ. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۳۳۹۱۴، رقم: ۴۰۴۷.

د نبي ﷺ د ناستي طريقه

﴿۳۱۷۰﴾: **وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْتَبٍ بِشِمْلَةٍ وَقَدْ وَقَعَ هُذُبُهَا عَلَى قَدَمَيْهِ.** رواه ابوداؤد.

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روايت دی چي زه د نبي کریم ﷺ په خدمت کي حاضر سوم، نبي کریم ﷺ دواړي گونډې درولي وې او گونډۍ يې په پټو باندې تړلي وې چي د هغه زورندوالي د نبي کریم ﷺ په پښو مبارکو باندې پرېوتل. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۳۳۹۱۴، رقم: ۴۰۷۵.

تشریح: محتب بشملة هغه ناستي ته وايي چي د کوناتو پر مخکې اېښودو سره پښې ودرول سي او د مرستي لپاره دواړه لاسونه يا يو خادر پر پښو چاپېره کړي.

نازک ټوکړ

﴿۳۱۷۱﴾: **وَعَنْ دِحْيَةَ بْنِ خَلِيفَةَ قَالَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبَاطِيٍّ**

د حضرت دحيه بن خليفه عليه السلام څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ته قباطي (مصری جامه چي سپينه او نازکه وه) تانونه راوړل ،

فَأَعْطَانِي مِنْهَا قُبْطِيَّةً فَقَالَ اصْدَعْهَا صَدْعَيْنِ فَاَقْطَعْ أَحَدَهُمَا قَبِيصًا وَأَعْطِ

په هغه کي يوه قبطي (تان) ماته هم را کړ او راته يې وفرمايل: دا دوې ټکړې کړه د يوې ټکړې څخه قميص جوړ کړه او ورکړه

الْآخَرَ امْرَأَتِكَ تَخْتَبِرُ بِهِ فَلَمَّا أَذْبَرَ قَالَ وَأَمْرُ امْرَأَتِكَ أَنْ تَجْعَلَ تَحْتَهُ ثَوْبًا لَا يَصْفُهَا. رواه ابوداؤد.

دويمه ټکړه و خپلي بي بي ته ، هغه به و ځان ته پورني جوړ کړي ، کوم وخت چي زه راتلم نو نبي کریم صلى الله عليه وسلم راته وفرمايل: و خپلي بي بي ته دا هدايت وکړه چي د دې لاندي دي يوه بله جامه واغوندي چي د سرورېستان او بدن يې ښکاره نه سي. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داؤد: ۳۶۳/۴، رقم: ۴۱۱۶.

تشریح: قباطي د قبطيه جمع ده ، قبطيه يو خاص ډول جامې ته وايي چي سپينه وي او په مصر کي به جوړېدل ، د دغه حديث څخه معلومه سوه چي ښځو ته د داسي جامو اغوستل چي تر هغه لاندي بدن معلومېږي نو هغه بايد يوازي هغه جامه نه واغوندي بلکه د هغه لاندي يوه بله جامه هم واغوندي چي بدن يې ښکاره نسي .

د پورني طريقه

﴿۴۱۴﴾: وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا وَهِيَ

تَخْتَبِرُ فَقَالَ لِيَّةٌ لَا لِيَّتَيْنِ. رواه ابوداؤد.

د بي بي ام سلمه عليها السلام څخه روايت دی ، چي نبي کریم صلى الله عليه وسلم د هغې کره تشریف راوړ هغه وخت د هغې پورني پر سروو ، نبي کریم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: پر سرد پورني يو پېچ کافي دی ، د دوو ضرورت نسته. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داؤد: ۳۶۳/۴، رقم: ۴۱۱۵.

د لغاتو حل: لية: ای لغه.

تشریح: مطلب دادی چي د پورني پر سر او تر غاري لاندي يو ول و اچوه دوه وله مه ورکوه چي اسراف ونسي او د نارينوو د پتو مشابهت هم ونسي، دا هم کيدايسي (بلکه زیات صحیح هم دادی) چي دلته د ول څخه مراد پر سر څادر اچول وي لکه څرنگه چي د پخوانۍ زمانې د عربو بنځو رواج وو، چي هغوی به خپل سر د عصابه په ډول جامه اچول، رسول الله ﷺ څرگنده کړه چي د پورني يو پېچ کافي دی، پورنۍ پر سر باندي ډېر مه پېچي چي د اسراف صورت پيدا نسي او د نارينوو د پتو مشابهت لازم نسي، ددې څخه معلومه سوه چي د بنځو لپاره دا صحیح نه دي چي هغوی د نارينوو په ډول جامه واغوندي او د هغوی مشابهت اختيار کړي لکه څرنگه چي د نارينوو لپاره د بنځو په ډول جامه اغوستل او د بنځو مشابهت اختيارول صحیح نه دي.

الفصل الثالث (دریم فصل)

پرتوگ تر نیمي پنډۍ پوري

﴿۴۱۴۳﴾: عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ مَرَرْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي إِزَارِي

د حضرت ابن عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چي زه د رسول الله ﷺ سره روان وم او زما پرتوگ

اسْتَرَحَاءُ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ اِرْفَعْ إِزَارَكَ فَرَفَعْتُهُ ثُمَّ قَالَ زِدْ فَرِدْتُ فَمَا زِلْتُ

زړېدی نبي کریم ﷺ راته وفرمايل: ای عبدالله! خپل پرتوگ پورته کړه، ما يوڅه اندازه پورته کړ ددې څخه وروسته ما همېشه

حَرَّاهَا بَعْدُ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ قَالَ لِي أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ. رواه مسلم

د نبي کریم ﷺ د ارشاد مطابق خپل پرتوگ پورته ترې، ځينو خلکو پوښتنه ځيني وکړه چي څومره يې پورته کول ويلي وه ده وويل د پنډيو تر نیمي پوري. مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۵۳۱۳، رقم: ۴۷-۲۰۸۶.

تشریح: اتحراها: دلته ضمير په اصل کي فعله (چي محذوف دی) ته راجع دی، او ترجمه يې ددې مطابق سوې ده، مگر په څرگنده دا معلومېږي چي ددې ضمير رفعه اخيره ته راجع دی، په دغه صورت کي به ترجمه دا وي چي زه همېشه دې خبري ته متوجه يم چي زما لونگ دي د رسول الله ﷺ د خوښۍ سره سم لوړوي، په هر حال مطلب په دواړو صورتو کي يو دی.

د پرتوگ تر لو طريقه

﴿۴۱۴۲﴾: وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلًا لَمْ

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چې د تکبر څخه خپله جامه (پرتوگ) کښته کړي

يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا رِي يَسْتَرْخِي إِلَّا

د قيامت په ورځ به خداي تعالی هغه ته نه گوري، حضرت ابو بکر رضي الله عنه عرض وکړ، اې د الله ﷻ رسوله! که زه د خپل پرتوگ خاص خيال ونه کړم

أَنْ أَتَعَاهَدَهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ يَفْعَلُهُ خِيَلًا. رواه البخاري

نو هغه اکثره کښته کيږي، نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: ته د تکبر په وجه داسي نه کوې (يعني ته د هغو خلکو څخه نه يې چې تکبر کوې) بخاري.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۹۷، رقم: ۳۶۶۵.

تشریح: مطلب دادی چې لونگ يا پرتوگ بېله قصد او ارادې زړول په شرعي توگه تاواني نه وي په خاصه توگه د هغه سړي په اړه چې هغه غرور او تکبر نه لري مگر غوره دادې چې په هر صورت متابعت اختيار کړل سي، ددغه حديث څخه معلومه سوه چې د لونگ او پايڅو تر بجلکو لاندې کولو د حرمت اصل تکبر او غرور دی.

﴿۴۱۴۵﴾: وَعَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ رَأَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَأْتِزُرُ فَيَضَعُ حَاشِيَةَ إِزَارِهِ مِنْ

د عکرمه رضي الله عنه څخه روايت دی چې ما ابن عباس رضي الله عنه په داسي لنگ ترلو باندې ليدلي دی چې د

مُقَدِّمِهِ عَلَى ظَهْرِ قَدَمِهِ وَيَرْفَعُ مِنْ مُؤَخَّرِهِ قُلْتُ لِمَ تَأْتِزُرُ هَذِهِ الْإِزْرَةَ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِزُرُهَا. رواه ابوداؤد.

هغه مخکني برخه په قدمونو پرته وه او د شا برخه به يې پورته وه، ما ورته وويل، ته لنگ داسي ولي ترې؟ هغه وويل، ما رسول الله ﷺ په داسي لنگ ترلو باندې ليدلي دی. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۳۵۴/۴، رقم: ۴۰۹۶.

تشریح: ددې څخه معلومه سوه که لونگ یا پرتوگ مخته زړېدلې وي مگر د شاله خوا تر بجلکو پورته وي نو عدم اسبال يعني تر بجلکو لاندې کېدو د حکم د تعمیل لپاره کافي دی.

د لنگوتې تړلو حکم

﴿۳۱۷۶﴾: وَعَنْ عُبَادَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِالْعَمَائِمِ فَإِنَّهَا سِيَمَاءُ الْمَلَائِكَةِ وَأَرْخُوهَا خَلْفَ ظُهُورِكُمْ. رواه البيهقي.

د حضرت عبادۀ رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: تاسو لنگوته تړئ ځکه چې لنگوته تړل د ملائکو علامه ده او د لنگوتې شمله خپل د شاترف ته پرېږدئ. بیهقي

تخریج: البیهقي فی شعب الایمان ۱۷۶/۵، رقم: ۶۲۶۲.

د ښځو لپاره نړۍ جامه منعه ده

﴿۳۱۷۷﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ

د بي بي عائشې رضی اللہ عنہا څخه روایت دی چې بي بي اسماء (رض) د ابوبکر رضی اللہ عنہ لور د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهَا ثِيَابٌ رِقَاقٌ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَقَالَ يَا أَسْمَاءُ

په خدمت کي حاضره سوه، هغه وخت د هغې پر بدن باندې نازکه جامه وه، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د هغې څخه مخ واړوی او ویې فرمایل: ای اسماء!

إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتْ الْمَحِيضَ لَمْ تَصْلُحْ أَنْ يَرَى مِنْهَا إِلَّا هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفْفَيْهِ. رواه ابوداؤد.

کله چې ښځه بالغه سي، نو د هغې سره نه ښايي چې ددې اندامونه دي وليدل سي نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم خپل مخ او دواړو لاسونو ته اشاره وکړه. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود: ۳۵۷/۴، رقم: ۴۱۰۴.

تشریح: مطلب دادی چې د ښځو لپاره د شرعي پردې حد دادی چې هغه د خپل مخ او لاسونو څخه پرته پاته ټول اندامونه پټ کړي مگر د شرم او حجاب تقاضا داده چې په دغه حالت کي هم

د کور څخه د باندې وتلو په صورت کې خلکو ته په مخ ورنسي چې د هغه پوره بدن پرته د مخ او لاسو څخه پټ وي بلکه که چیرې وتل ضروري وي مخ او لاسونه دي هم پټ کړي، د دغه حدیث څخه معلومه سوه که چیرې ښځه یوه داسې نرۍ جامه اغوستې وي چې د هغه لاندې د هغې بدن معلومېږي نو هغه به د لوڅي په حکم کې وي.

د نوو جامو اغوستلو دعاء

﴿۲۱۴۸﴾: وَعَنْ أَبِي مَطَرٍ أَنَّ عَلِيًّا اشْتَرَى ثَوْبًا بِثَلَاثَةِ دَرَاهِمَ فَلَمَّا لَبَسَهُ قَالَ

د حضرت ابو مطر رضی الله عنه څخه روایت دی چې حضرت علي رضی الله عنه په درې درهمه یوه جامه رانیول، کوم وخت چې یې واغوستل نویې وویل:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَزَقَنِي مِنَ الرِّيشِ مَا أَتَجَمَّلُ بِهِ فِي النَّاسِ وَأُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي ثُمَّ قَالَ هَكَذَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ. رواه احمد.

الحمد لله..... به عورتې. ټول ثنا او صفت و الله جل جلاله ته دي چې ماته یې د زینت جامې را کړې او زه د خلکو په مینځ کې د دې د زینت اظهار کوم او په دې سره خپل سترپتوم بیا یې وویل، ما داسې د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه دا اورېدلي دي. احمد

تخریج: مسند الامام احمد ۱/۱۵۷.

د لغاتو حل: الریش: ما ظهر من اللباس.

﴿۲۱۴۹﴾: وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ لَبَسَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ثَوْبًا جَدِيدًا

د حضرت ابو امامه رضی الله عنه څخه روایت دی چې حضرت عمر بن خطاب نوي جامې واغوستلې او

فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي ثُمَّ

دایې وویل: الحمد لله..... فی حیوتې (ټول تعریفونه خدای تعالی لره دي چې ماته هغه جامې را واغوستلې چې زه ورسره خپل سترپتوم او خپل ژوند ته ورباندې ښائست وړ کوم)

قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ لَبَسَ ثَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ

بیای و فرمایل: ما رسول الله ﷺ خخه دا اورېدلي دي څوک چي نوي جامې واغوندي او دا
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي ثُمَّ عَمَدَ إِلَيَّ
 ووايي: الحمد لله الذي كساني ما اوارى به عورتي واتجمل به في حياتي. او بيا هغه جامه

الثَّوبَ الَّذِي أَخْلَقَ فَتَصَدَّقَ بِهِ كَأَن فِي كَنَفِ اللَّهِ وَفِي حِفْظِ اللَّهِ وَفِي سِتْرِ اللَّهِ
 حَيًّا وَمَيِّتًا. رواه احمد والترمذي وابن ماجة وقال الترمذي هذا حديث غريب

چي د بدن خخه يې کښلې وي (يعني زاړه کالي) صدقه کړي نو هغه په ژوند کي هم او د مرګ
 خخه وروسته هم د خداي تعالی په پناه او پرده کي وي. احمد، ترمذي او ابن ماجة، ترمذي
 ويلي دي چي دا حديث غريب دی.

تخريج: مسند الامام احمد ۴۴۱، والترمذي ۵۲۱۵، رقم: ۳۵۶۰، وابن ماجة ۱۱۷۸/۲.

نړۍ پورنۍ منع دی

﴿۳۱۸۰﴾: وَعَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ أَبِي عَلْقَمَةَ عَنْ أُمِّهِ قَالَتْ دَخَلْتُ حَفْصَةَ بِنْتُ عَبْدِ
 الرَّحْمَنِ عَلَى عَائِشَةَ وَعَلَيْهَا خِمَارٌ رَقِيقٌ فَشَقَّتْهُ عَائِشَةُ وَكَسَتْهَا خِمَارًا
 خَفِيفًا. رواه مالك.

سرت علقمه بن ابو علقمه رضي الله عنه د خپلي مور خخه روايت کوي چي د عبدالرحمن رضي الله عنه لور
 حفصه رضي الله عنها د بي بي عائشې رضي الله عنها په خدمت کي حاضره سوه هغه وخت هغې نازک پورني پر سر وو
 ، بي بي عائشې رضي الله عنها د هغې نازک پورنۍ څيري کړ او لوی پورني يې ورته په سر کړ. مالک.

تخريج: الموطا ۹۱۳/۲، رقم: ۶.

تشریح: حفصه رضي الله عنها د بي بي عائشې رضي الله عنها ورېره وه، کله چي يې هغه په نازک پورني کي ولېدل نو
 خفه سوه او هغې ته د سبق ورکولو لپاره يې د هغې نازک پورنۍ ټوټې ټوټې کړ او بيا يې د هغه
 په بدله کي د هغې پر سر يو لوی پورنی واچوی.

د بي بي عائشې فقر او زهد

﴿۲۱۸۱﴾: وَعَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ أَيْمَنَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ

حضرت عبد الواحد رضي الله عنه بن ايمن د خپل پلار څخه روايت کوي چي زه د بي بي عائشې رض په

اللَّهُ عَنْهَا وَعَلَيْهَا دِرْعُ قِطْرِ ثَمَنُ خُمْسَةِ دَرَاهِمَ فَقَالَتْ اِرْفَعْ بَصْرَكَ إِلَى جَارِيَتِي

خدمت کي حاضر سوم هغه وخت هغې مصری قميص اغوستي وو چي د هغې قيمت پنځه درهمه وو، بي بي عائشې رضي الله عنها راته وويل، ته زما د دې مينځي و لوړته وگوره

انْظُرْ إِلَيْهَا فَإِنَّهَا تُرْهِى أَنْ تَلْبَسَهُ فِي الْبَيْتِ وَقَدْ كَانَ لِي مِنْهَا دِرْعٌ عَلَى عَهْدِ

چي څومره غرور کوي، هغه په کور کي د دې جامو په اغوستلو باندي نه راضي کيږي، د دې څخه وروسته بي بي عائشې رضي الله عنها وفرمايل: زما سره

رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا كَانَتْ امْرَأَةً تُقَيِّنُ بِالْمَدِينَةِ إِلَّا أُرْسِلَتْ إِلَيَّ تَسْتَعِيرُهُ. رواه البخاري.

د رسول الله صلى الله عليه وسلم د زمانې د دې ډول يو قميص وو، په مدينه منوره کي چي به کومه انجلۍ واده کېده نو د هغې د ناوي کېدو لپاره به يې هغه غوښتی (يعني د برکت د حاصلولو لپاره). بخاري.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۴۱/۵، رقم: ۲۶۲۸.

تشریح: په دغه حديث کي بي بي عائشې رضي الله عنها دا څرگنده کړې ده چي په دغه لږ وخت کي په ذهنو کي څومره تبديلي پيدا سوې ده چي تر پرون پوري د کومي جامې قميص ښځو د خپل زينت لپاره ضرورت گڼي هغه قميص اوس په خپل کور کي اغوستل هم نه خوښوي، يعني هغې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه کي د خپل فقر او زهد بيان هم کړی دی.

ريښمنه قبا

﴿۲۱۸۲﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ لَبِسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا قَبَاءً مِنْ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي يوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم يوه ريښمنه قبا واغوستل چي د

دِيْبَاجٍ أَهْدَى لَهُ ثُمَّ أَوْشَكَ أَنْ نَزَعَهُ فَأُرْسِلَ بِهِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقِيلَ

تحفې په ډول ورته را لېږل سوې وه، بيا نبي کریم ﷺ سمدستي ليري کړه او حضرت عمر رضی الله عنه ته يې را ولېږل، عرض وسو (يعني اصحابو عرض وکړ)

لَهُ قَدْ أَوْشَكَ مَا نَزَعْتَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ نَهَانِي عَنْهُ جَبْرِيلُ فَجَاءَهُ عُمَرُ

اې د الله ﷺ رسوله! تاسو دومره زردا قبا ولي ليري کړه؟ نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: زه جبرائيل ﷺ د دې دا غوستلو څخه منعه کړم، بيا حضرت عمر رضی الله عنه په ژړا تشریف راوړ

يَبْكِي فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَرِهْتَ أَمْرًا وَأَعْطَيْتَنِيهِ فَمَا لِي قَالَ إِنِّي لَمْ أُعْطِكُهُ

او عرض يې وکړ، اې د الله ﷺ رسوله! تاسو يو شی بد وگڼئ او وروسته مو بيا ماته را کړ (چې زه يې واغوندم) زما به څه حال وي؟ نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: دا قبا ما تاته د

لِتَلْبَسَهُ إِنَّمَا أُعْطِيَتْكَ تَبِيعُهُ فَبَاعَهُ بِالْفَيِّ دِرْهَمٍ. رواه مسلم.

اغوستلو لپاره نه ده درکړې بلکه د خرڅولو لپاره مي در لېږلې وه، حضرت عمر رضی الله عنه هغه په دوه زره درهمه باندې خرڅه کړه. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم: ۱۶۴۴/۴، رقم: ۱۶-۲۰۷۰.

په کالو کې دورېشمو تارونه

﴿۳۱۸۳﴾ وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ إِنَّمَا نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنِ الثَّوْبِ الْمُصْنَتِ مِنَ الْخَرِيرِ فَأَمَّا الْعَلَمُ مِنَ الْخَرِيرِ وَسَدَى الثَّوْبِ فَلَا

بَأْسَ بِهِ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ د خاص ورېښمنې جامو څخه منعه کړېده ليکن د ورېښم کناره يا گوټ چې په اندازه د څلورو گوټو وي يا بله جامه چې د هغې استر د ورېښمو وي، په هغه کې بيا څه گناه نسته. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود: ۳۲۹/۴، رقم: ۴۰۵۵.

تشریح: په کومو جامو کې چې لاندي او باندي رېشم وي نو هغه د نارينوو لپاره اغوستل حرام دي او د صاحبينو په نزد په جنګ کې د هغه اغوستل مباح دي او د کومو جامو لاندينۍ برخه

چي د رېشمو وي او سرېره برخه د وړيو وي د هغه اغوستل په اتفاق سره جائز دي او ددې برعکس ناجائز دی مگر په جنگ کي جائز دي، د صاحبينو په نزد په جنگ کي هم د هغه جامې اغوستل مباح دي چي خاص د رېشمو وي او هغه جامه هم چي د هغه لاندینی برخه د رېشمو وي مگر د امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ په نزد په جنگ کي يوازي هغه جامه اغوستل مباح دي چي د هغه لاندینی برخه د رېشمو وي او سرېره برخه د وړيو وي او د کومي جامې لاندینی برخه چي د رېشمو وي او سرېره برخه د بل شي وي نو هغه په هر حالت کي مباح ده.

ښه جامه

﴿۴۱۸۳﴾: وَعَنْ أَبِي رَجَاءٍ قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ وَعَلَيْهِ مِطْرَفٌ

د ابو رجاء رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي عمران بن حصین ما ته راغلی، هغه وخت هغه رېښمینی او

مِنْ خَزٍّ وَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أُنْعِمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

وړني جامې اغوستي وې هغه وويل: رسول الله ﷺ فرمایلي دي: الله ﷻ چي يو څوک په

عَلَيْهِ نِعْمَةٌ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ أَنْ يُرَى أَثَرُ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ. رواه احمد

خپل نعمت سره و نازوي نو خدای تعالی دا خوښوي چي د هغه نعمت اظهار دي وکړي. احمد.

تخريج: مسند الامام احمد ۴۳۸۴.

تشریح: مطرف يو ډول خاص ټوکر وو چي د هغه دواړو خواوو ته څو کي ورکړل سوي وې، په قاموس کي ليکلي دي چي مطرف د مکرم پر وزن دی، او د خز ليکه دار څادر ته وايي، په دغه صورت کي د مطرف من خزد خزد تاکید لپاره وي او خز هغه جامې ته وايي چي خاص د رېشمو وي او ځيني حضرات وايي چي خز هغه جامې ته وايي چي د رېشمو او وړيو دواړو څخه جوړ وي د هغه اغوستل مباح دي دلته د خز څخه دغه مراد دی.

اسراف او تکبر مه کوه

﴿۴۱۸۵﴾: وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كُلُّ مَا شِئْتَ وَالْبَسْ مَا شِئْتَ مَا أَخْطَأْتُكَ

اِثْنَتَانِ سَرَفٌ أَوْ مَخِيلَةٌ. رواه البخاري في ترجمة باب.

د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي و خوره څه چي دي زړه غواړي او اغونده څه چي

دي خوښ وي ترڅو پوري چي ته په دوو شيانو کي اخته نه سې يعني په اسراف او تکبر کي . بخاري
تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۵۲/۱۰.

تشریح: مطلب دادی چي د خوراک هر شي خوړل او د اغوستلو هر شي اغوستل صحيح دي
 مگر په خوراک او اغوستلو کي هغه توسع مکروه ده چي د اسراف او تکبر په توگه وي ، په کوم
 توسع کي چي اسراف او تکبر نه وي نو هغه مباح دي .

﴿۳۱۸۶﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

حضرت عمرو بن شعيب رضي الله عنه د خپل پلاره څخه او هغه بيا د خپل پلاره څخه روايت کوي ، چي

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَابْسُوا مَا لَمْ يُخَالِطِ إِسْرَافٌ وَلَا
 مَخِيلَةٌ. رواه احمد والنسائي وابن ماجه.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : و خورئ ، و څيسئ او خيرات کوئ او اغوندئ ترڅو پوري چي په
 دې کي اسراف او تکبر نه وي . احمد ، نسائي او ابن ماجه .

تخريج: مسند الامام احمد ۱۸۱/۲ ، والنسائي ۷۹/۵ ، رقم: ۲۵۵۸ ، وابن ماجه ۱۱۹۲/۲ ، رقم: ۳۶۰۵ .

د سپينو کالو فضيلت

﴿۳۱۸۷﴾: وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ

أَحْسَنَ مَا زُرْتُمُ اللَّهَ بِهِ فِي قُبُورِكُمْ وَمَسَاجِدِكُمُ الْبَيَاضُ . ابن ماجه

د حضرت ابو درداء رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : هغه بهترينه جامه چي د
 هغې په اغوستلو سره تاسو په خپلو قبرونو او مسجدونو کي د الله جل جلاله سره يو ځاي کيږي ،
 سپينه جامه ده . ابن ماجه .

تخريج: سنن ابن ماجه ۱۱۸۱/۲ ، رقم: ۳۵۶۸ .

تشریح: مسجد د الله جل جلاله کور دی څوک چي د عبادت لپاره مسجد ته ولاړ سي نو د الله تعالی
 سره د ملاقات لپاره ولاړی نو هلته سپينه جامه اغوستل غوره دي همدارنگه د مرگ څخه
 وروسته د الله تعالی سره ملاقات کوي نو مړي ته سپين کفن ورکول غوره دی .

=====

بَابُ الْخَاتَمِ (د گوتمی بیان)

الْفَضْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د سپینو زرو گوتمی

﴿۴۱۸۸﴾: عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ اتَّخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم جوړه کړه

خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، وَفِي رِوَايَةٍ وَجَعَلَهُ فِي يَدِهِ الْيَمِينِ ثُمَّ أَلْقَاهُ ثُمَّ اتَّخَذَ خَاتَمًا

د سرو زرو گوتمی (مهر). او په یوه روایت کي دا الفاظ هم دي چي هغه گوتمی یې په راسته لاس کړه او وروسته یې و کښل، وروسته یې د سپینو زرو څخه یوه گوتمی جوړه کړه

مِنْ وَرَقٍ وَنُقِشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَقَالَ لَا يَنْقُشُ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِ خَاتَمِي هَذَا وَكَانَ إِذَا لَبَسَهُ جَعَلَ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي بَطْنَ كَفِّهِ. متفق عليه.

چي په هغه کي د محمد رسول الله الفاظ نقش سوی وه او دا یې وفرمایل: چي هیڅوک دي زما د مهر په شان الفاظ نه نقش کوي، کله چي په نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا گوتمی په لاسه کړه نو د هغې غمی به یې د لاس د ورغوي خواته کوی. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۱۸۱۱۰، رقم: ۵۸۶۶، و مسلم ۱۶۵۶۱۳، رقم: ۵۵-۲۰۹۲.

تشریح نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم د سرو زرو گوتمی په هغه وخت کي جوړه کړې وه کله چي د نارینو و لپاره سره زر حرام نه وه، کله چي الله تعالی د وحی په ذریعه د سرو زرو استعمال حرام وگرځوی نو رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم هغه گوتمی وغورځول، امام محمد رحمته اللہ علیہ په خپل کتاب مؤطا کي ویلي دي: څرنگه چي د نارینو و لپاره د سرو زرو گوتمی جائز نه ده همدارنگه د هغوی لپاره د اوسپني، ژړو او داسي نورو شيانو گوتمی هم جائز نه ده، نارینه لره د سپینو زرو څخه پرته د بل شي گوتمی صحیح نه ده، د ښځو لپاره د سرو زرو گوتمی او نوري گېڼي جائز دي، بلکه علماوو داسي لیکلي دي چي د ښځو لپاره د سپینو زرو گوتمی مکروه ده ځکه چي د سپینو زرو گوتمی د نارینو و لپاره دي او ښځو ته د نارینو و مشابهت مکروه دی، که یوه ښځه د سپینو زرو گوتمی

په گوته کول وغواړي نو د هغې رنگ دي بدل کړي، په هدايه کي دا هم ليکلي دي چي په دې اړه د گوتمی د حلقې (کړۍ) اعتبار دی نه د غمی،

هیشوک دي زما د مهر په ډول الفاظ نه جوړوي: اصل خبره دا وه چي رسول الله ﷺ به دا کتل چي مسلمانان زما د اتباع څومره حریص دي هغوی زما د هر عمل پیروی کولو هڅه کوي، ځکه نو ليري خبره نه ده چي هغوی د دغه مهر الفاظ په خپلو گوتمیو کي جوړول پېل کړي نو رسول الله ﷺ د دې څخه منع وفرمايل، د دغه منع یوه وجه دا هم وه چي د رسول الله ﷺ د هغه گوتمی او پر هغه باندي جوړ سوي الفاظو یو قانوني حیثیت وو چي رسول الله ﷺ به کوم خطونه د دنیا د پاچاهانو او مشرانو په نامه لېږل نو پر هغو به یې مهر لگوی، په دغه صورت کي که نورو خلکو هم په خپلو گوتمیو کي داسي مهر جوړ کړی وای نو نه یوازي دا چي د مهر رسالت خاص حیثیت به د هغه پاچاهانو په نظر کي مشتبّه کېدی بلکه یوه عجیبه خرابي به هم پیدا سوې وای، قاضي خان رحمۃ اللہ علیہ ویلي دي: د سپینو زرو گوتمی د هغه چا لپاره مباح ده چي د هغه لپاره د مهر جوړول د یو ضرورت په درجه کي وي لکه قاضي او داسي نور، او کوم څوک چي د مهر جوړولو ته اړ نه وي نو د هغه په اړه افضل دادي چي هغه د سپینو زرو گوتمی استعمال نه کړي، او کوم څوک چي دغه گوتمی استعمالوي نو د هغه لپاره مناسب دادي چي هغه گوتمی د چپه لاس په گوته کړي او د هغه غمی دی سربېره وي.

پاته سوه دا خبره چي گوتمی باید په کوم لاس کي وي، نو سیوطي رحمۃ اللہ علیہ وايي: حدیثونه په راسته لاس کي د گوتمی په اړه هم منقول سوي دي او په چپه لاس کي هم مگر عمل په هغه حدیثو دی چي په هغو کي په چپه لاس د گوتمی یادونه ده، او کوم حدیثونه چي د راسته لاس په اړه دي هغه منسوخ گرځول سوي دي، عدي رحمۃ اللہ علیہ او داسي نور حضرات د ابن عمر رضی اللہ عنہ دغه حدیث نقل کړی دی چي نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم به مخکي په راسته لاس گوتمی په گوته کول مگر بیا یې په چپه لاس په گوته کول پېل کړل.

د سفر السعادت مصنف ليکلي دي چي په دې اړه مختلف حدیثونه نقل سوي دي، په ځینو روایتو کي دا نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ په راسته لاس گوتمی په گوته کول او په ځینو روایتو کي چپه لاس نقل سوی دی، دغه ټول روایتونه صحیح دي او له هغو څخه دا ثابتېږي چي کله به رسول الله ﷺ گوتمی په راسته کول او کله به یې په چپه لاس، امام نووي رحمۃ اللہ علیہ دا ليکلي دي چي د ټولو علماوو پر دې اتفاق دی چي د گوتمی په راسته کول هم جائز دي او په چپه لاس هم، مگر د شوافعو په نزد په راسته لاس کول غوره دي ځکه چي راسته لاس په نسبت د چپه لاس

شرف او فضيلت لري ځکه هغه لاس دي ددې زيات حقداروي چي د هغه د زينت او ښکلا وسي .

﴿۳۱۸۹﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ الْقَسِيِّ وَالْمَعْصَفِرِ وَعَنْ تَخْتُمِ الذَّهَبِ وَعَنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فِي الرُّكُوعِ. رواه مسلم

د حضرت علي عليه السلام څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم منعه کړېده (۱) - د ورېښمو د مصري جامو د اغوستلو څخه . (۲) - د کسم (د سره رنگ) باندي د رنگ سوي جامو د اغوستلو څخه . (۳) - د سرو زرو د ګوتمی د په لاسولو څخه . (۴) - او په رکوع کي د قران کریم د تلاوت څخه . مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۴۸۱۳، رقم: ۲۹-۲۰۷۸.

د لغاتو حل: القسی: ثياب من کتان مخلوط بحریر، یوټی بها من مصر (یو ډول مصري جامه)

تشریح: قسي یو ډول د رېښمو جامو ته وایي چي د مصر په ښار قص کي به جوړېدل، په رکوع کي د قرآن کریم د ویلو څخه د منع دوې معناوي دي: یو دا چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ددې څخه منع وفرمایل چي په رکوع یا سجده کي د تسبیح پر ځای قرآن کریم وویل سي، دوهم دا چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ددې څخه منع وفرمایل که یو سړی د قیام په حالت کي د اضطراب او بې اطمینانۍ رویه اختیار کړي او د قرائت پوره کولو څخه پرته رکوع ته ولاړ سي چي د هغه د قرائت څه برخه په رکوع کي واقع سي .

د سرو زرو ګوتمی منعه ده

﴿۳۱۹۰﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وليدل

خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فِي يَدِ رَجُلٍ فَنَزَعَهُ فَطَرَحَهُ فَقَالَ يَعْبُدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ د یوه سړي په لاس کي د سرو زرو ګوتمی، نبي کریم صلى الله عليه وسلم د هغه د لاسه څخه راو کښل او ویې غورځول او ورسته یې ورته وفرمایل: په تاسو کي یو سړی د دوښخ د اورد سکرو ټو اراده کوي

مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د هغه ګوتمی په لاسه وي، کوم وخت چي نبي کریم صلى الله عليه وسلم تشریف یو ور نو هغه سړي ته یې

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذْ خَاتِمَكَ انْتَفِعْ بِهِ قَالَ لَا وَاللَّهِ لَا آخِذُهُ أَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . رواه مسلم

وويل : ته خپله ګوتمی پورته کړه او د دې څخه فائده واخله ، هغه وويل ، يا ، په خداى دي مي
قسم وي دا چي دا رسول الله ﷺ غورځولې ده نوزه به يې هيڅکله بيرته نه اخلم . مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۵۵۳، رقم: ۵۲-۲۰۹۰.

تشریح: ددغه حديث څخه څرګنده سوه چي څوک توان لري او هغه د شريعت خلاف يو کار
وويني نو هغه دي په خپل لاس سره منع کړي لکه څرنگه چي رسول الله ﷺ فرمايلي دي: (من
راياحد منکم منکرا فليغيره بيده... الخ) يعني کله چي په تاسو کي يو څوک د شريعت خلاف
يو کار وويني نو هغه دي په لاس منع کړي... الخ.

د نبي ﷺ مهر

﴿٢١٩١﴾: وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى كِسْرَى

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی کوم وخت چي رسول الله اراده وکړه ﷺ کسری

وَقِصْرَ وَالتَّجَاشِي فَقِيلَ إِنَّهُمْ لَا يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلَّا بِخَاتَمِ رَسُولِ اللَّهِ

قيصر او نجاشي ته د اسلام د دعوت د خطونو د لېږلو ، نبي کریم ﷺ ته عرض وسو چي دا
خلک دا تحریر نه قبلوي (يعني خط مستند نه ګڼي چي په هغه باندي مهر نه وي) نو نبي کریم
ﷺ يوه ګوتمی جوړه کړه

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ خَاتِمًا حَلَقَتْهُ فِضَّةً وَنَقَشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ . رواه مسلم وفي رواية

چي حلقه يې د سپينو زرو وه او پر هغې باندي د محمد رسول الله الفاظ نقش سوي وه . مسلم ،

للبخاري كَانَ نَقْشُ الْخَاتَمِ ثَلَاثَةَ أَصْطُرٍ مُحَمَّدٌ سَطْرٌ وَرَسُولُ سَطْرٌ وَاللَّهُ سَطْرٌ .

او د بخاري په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي د مهر په دننه برخه کي درې ليکي وې په يوه
ليکه کي محمد ليکلی وو او په دويمه ليکه کي رسول او په دريمه ليکه کي الله ليکل سوی وو .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۲۴۱۰، رقم: ۵۸۷۵، ومسلم ۱۶۵۷۳، رقم: ۵۸-۲۰۹۲.

تشریح: دلته د گوتمی په اړه یوازې د هغه د حلقې (کړۍ) پریادونه اکتفاء سوې ده او د غمی یادونه یې نده سوې، ځکه چې په گوتمی کې کړۍ وي او هغه محل استبعاد هم دی ځکه د بیان جواز لپاره د هغه یادونه وسوه، مګر په نورو حدیثو کې د غمی ذکر هم دی، په ځینو روایتو کې دادي چې د رسول الله ﷺ د گوتمی غمی هم د سپینو زرو وو او په یوه روایت کې دي چې د هغه غمی حبشي یعنی د عقیق وو چې وروسته به یې یادونه وسي.

په مهر نبوي کې چې کوم الفاظ جوړ سوي وه د هغو هیئت امام نووي رحمه الله هغه بیان کړي دي کوم چې مخکې ذکر سوي دي یعنی په سربېره لیکه کې (الله)، په منځنۍ لیکه کې (رسول) او په لاندینۍ لیکه کې (محمد) لیکل سوي وو، ځینو حضراتو د دغه مهر دا صورت بیان کړي دي (محمد رسول الله)، والله اعلم.

د رسول الله ﷺ څخه وروسته هغه گوتمی به د حضرت ابوبکر صدیق رحمه الله په گوته وه، او د هغه څخه وروسته د حضرت عمر فاروق رحمه الله په گوته وه او د هغه څخه وروسته د حضرت عثمان رحمه الله په لاس ورغله مګر د حضرت عثمان رحمه الله د خلافت په آخري دور کې هغه گوتمی د معقیب د لاس څخه چې د حضرت عثمان رحمه الله خادم وو، په اویس نامي څاه کې ولوېدل، بیا یې هغه ډېره ولټول مګر پیدا یې نه کړل.

علماوو لیکلي دي چې هغه د هغه فتنو او فساد چې د حضرت عثمان رحمه الله د خلافت په آخري دور کې پیدا سو او بیا د هغه څخه وروسته په اسلامي هیواد کې پیدا سو د هغه سبب د دغه گوتمی ورکېدل وه ځکه چې هغه گوتمی ته الله تعالی داسې برکت ورکړې وو چې د حکومت او مملکت د انتظام او انصرام یوه مؤثره ذریعه وه لکه څرنګه چې د حضرت سلیمان عليه السلام د مهر والا گوتمی خاصیت وو.

د نبي ﷺ د گوتمی غمی

﴿۲۱۹۲﴾: وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ خَاتَمُهُ مِنْ فِضَّةٍ وَكَانَ فَصُّهُ مِنْهُ. رواه البخاري.

د حضرت انس رحمه الله څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ یوه گوتمی (مهر) د سپینو زرو وه او غمی یې هم د سپینو زرو وو. بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۲۲۱۰، رقم: ۵۸۷۰.

﴿۴۱۹۳﴾: وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَبَسَ خَاتَمَ فَضَّةٍ فِي يَمِينِهِ فِيهِ فَصٌّ حَبَشِيٌّ كَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ مَبَايِلِي كَفَّهُ. متفق عليه

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ د سپينو زرو گوتمی په چپه لاس کړې وه چې په هغه کې حبشي غمی وو او هغه غمی به یې د ورغوي طرف ته کړی وو. بخاري او مسلم
تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۱۵۱۱۰، رقم: ۵۸۶۵، و مسلم ۱۶۵۸۱۳، رقم: ۶۲-۲۰۹۴.

تشریح: د حبشي څخه مراد عقیق دی او عقیق حبشي ته په منسوب کولو سره حبشي ځکه ورته ویل کېږي چې د عقیقو کان په حبشه او یمن کې وو، یا هغه غمی به د عقیق پر ځای بل ډول غمی وو او هغه به په حبشه کې پیدا کېدل، ځکه هغه ته حبشي وویل سول، یا دا چې هغه غمی توروو لکه څرنګه چې حبشيان توروو، په دغه مناسبت سره هغه ته حبشي وویل سول یا دا چې هغه غمی به یو حبشي سړي جوړ کړی وي ځکه نو په حبشي سره تعبیر کړل سو، په دغه صورت کې دغه روايت د هغه روايت خلاف نه دی چې په هغه کې بیان سوی دی چې د رسول الله ﷺ د گوتمی غمی هم د سپينو زرو وو مګر که مخکنی معنی مراد واخیستل سي يعنې دا چې هغه غمی د عقیق وو او د عقیق کان په حبشه کې وو ځکه نو هغه ته حبشي ویل کیدی نو په دغه صورت کې دواړه روایتونه به پر تعدد باندې محمول دي يعنې دا به ویل کېږي چې د رسول الله ﷺ د یوې گوتمی غمی د سپينو زرو وو او د بلې گوتمی غمی حبشي يعنې د عقیق وو.

﴿۴۱۹۴﴾: وَعَنْهُ قَالَ كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذِهِ وَأَشَارَ إِلَى الْخُنْصِرِ مِنْ يَدِهِ وَالْيُسْرَى. رواه مسلم.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ گوتمی په دې گوته کړې وه يعنې د چپه لاس په خچۍ گوته کې. مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۵۹۱۳، رقم: ۶۳-۲۰۹۵.

گوتمی په کومه گوته کول

﴿۴۱۹۵﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَتَخْتَمَ فِي

إِصْبَعِي هَذِهِ أَوْ هَذِهِ قَالَ فَأَوْمَأَ إِلَى الْوُسْطَىٰ وَالَّتِي تَلِيهَا . رواه مسلم .

د حضرت علي عليه السلام څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ زه د گوتمی په دې ګوته کي د اچولو څخه منعه کړی يم (يعني په مينځنۍ ګوته او د شهادت په ګوته کي) . مسلم
تخريج: صحيح مسلم ۱۶۵۹۱۳، رقم: ۶۵-۲۰۷۸.

تشریح: د منځنۍ او شهادت ګوتي په اړه ددغه حديث څخه څرګنده سوه او د بټي ګوتي او غچۍ ګوتي ته نژدې ګوتي کي د گوتمی په ګوته کول نه خو د رسول الله ﷺ څخه ثابت دي او نه د صحابه کرامو او تابعينو څخه، ددې څخه معلومه سوه چي د گوتمی په بټه ګوته کول مستحب دي، د شوافعو او حنفيه رجحان هم دې طرف ته دی مګر دا خبره د نارينوو په اړه ده، د بنځو لپاره په ټولو ګوتو کي اچول جائز دي، امام نووي رحمته الله عليه ويلي دي د نارينوو لپاره په منځنۍ او شهادت په ګوته کي گوتمی اچول مکروه تنزيهي دي.

الْفَصْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

ګوتمی په راسته لاس کول

﴿۴۱۹۶﴾: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ . رواه ابن ماجة ورواه ابوداؤد والنسائي عن علي .

د حضرت عبد الله بن جعفر عليه السلام څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به د مهر ګوتمی په خپل لاس راسته کوله . ابن ماجة او په ابوداؤد او نسائي کي دا د حضرت علي عليه السلام څخه روايت کړی دی .
تخريج: سنن ابن ماجة ۱۲۰۳۱۲، رقم: ۳۶۴۷.

﴿۴۱۹۷﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَخَتَّمُ فِي يَسَارِهِ . رواه ابوداؤد .

د حضرت ابن عمر عليه السلام څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به په چپه لاس کي مهر اچوی . ابوداؤد
تخريج: سنن ابی داؤد ۴۳۱۱۴، رقم: ۴۲۲۷.

رېښم او سره زړ د نارینه لپاره حرام دي

﴿۴۱۹۸﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ حَرِيرًا فَجَعَلَهُ فِي يَمِينِهِ وَأَخَذَ ذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِي شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي. رواه احمد وابوداؤد والنسائي.

د حضرت علي عليه السلام څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم رېښمینه جامه را واخيستل په راسته لاس کي يې کښېښودل او سره زړ يې راواخيستل په چپه لاس کي يې کښېښودل او د سادګۍ مطلب زړې جامې اغوستل دي چې ډېر زيب او زينت پکښي نه وي. ابوداؤد
تخريج: مسند الامام احمد ۹۶۱۱، رقم: ۴۰۵۷، والنسائي ۱۶۰۸، رقم: ۵۱۴۴.

﴿۴۱۹۹﴾: وَعَنْ مُعَاوِيَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ رُكُوبِ النِّمُورِ وَعَنْ لُبْسِ الذَّهَبِ إِلَّا مُقَطَّعًا. رواه ابوداؤد والنسائي.

د معاويه عليه السلام څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د شرموښ د پوست په زين د سپرېدو څخه منعه کړې ده او نارينه يې د سرو زرو د ګوتمۍ د په لاسولو څخه منعه کړې دی مګر چې د سرو زرو مقدار ډېر کم وي (لکه د کمر بند ميخ چې د سرو زرو وي نو بيا مباح دي). ابوداؤد او نسائي.
تخريج: سنن ابی داود ۴۳۷۴، رقم: ۴۲۳۹، والنسائي ۱۶۱۸، رقم: ۵۱۵۰.

د لغاتو حل: النمر: ای جلود النمر وهي السباع المعروفة. ()

تشریح د حديث د آخري الفاظو چې په لږ اندازه د سرو زرو اباحت ثابتېږي، دا هم منسوخ سوی دی، ځينو علماوو دا هم ليکلي دي چې ددغه الفاظو څخه په ظاهره کوم جواز ثابتېږي هغه د حنفيه په نزد پر دې محمول دی د مثال په توګه يو شي ته د سرو زرو آب ورکړل سي يا په غمي وغيره کي د سرو زرو مېخ ولګول سي، يا پر جامو باندي د کرښو وغيره په توګه د سرو زرو کار وکړل سي نو دا د حنفيه په نزد د نارينوو لپاره هم جائز دي.

﴿۴۲۰۰﴾: وَعَنْ بُرَيْدَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرَجُلٍ عَلَيْهِ خَاتَمٌ

د حضرت بريد عليه السلام څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يو سړي ته چې د ژړو ګوتمۍ يې په

مِنْ شَبِّهِ مَا لِي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ الْأَصْنَامِ فَطَرَحَهُ ثُمَّ جَاءَ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ

گوته کړې وه و فرمايل : څه دي چي زه په تا کي د بتانو بوي حس کوم ؟ هغه سړي هغه گوتمی .
و غورځول بيا چي هغه سړی راغلی

حَدِيدٍ فَقَالَ مَا لِي أَرَى عَلَيْكَ حِلْيَةَ أَهْلِ النَّارِ فَطَرَحَهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

نو د اوسپني گوتمی . يې په لاس کړې وه ، نبي کریم ﷺ ورته و فرمايل : څه دي چي زه تا د
دوږځ کالي (زبور) په لاس کړی وينم ، نو هغه گوتمی . و غورځول او عرض يې وکړ ، اې د الله

مِنْ أَيْ شَيْءٍ اتَّخَذَهُ قَالَ اتَّخَذَهُ مِنْ وَرَقٍ وَلَا تُتِمَّهُ مُثْقَالًا . رواه الترمذي

ﷺ رسوله ! د څه شي څخه گوتمی . جوړه کړم ؟ نبي کریم ﷺ ورته و فرمايل : د سپينو زرو څخه
او د يوه مثقال څخه يې کم وزن ساته . ترمذي ،

وابوداؤد والنسائي وقال محي السنة و قد صح عن سهل بن سعد في
الصدّاق ان النبي ﷺ قال لرجل التمس ولو خاتماً من حديد .

ابو داؤد او نسائي ، امام محي السنه وايي ، چي د سهل بن سعد رضی الله عنه په صحيح حديث کي چي د
بنحی د مهر په اړه دی ، دا الفاظ دي چي نبي کریم ﷺ يوه سړي ته و فرمايل : د خپل بنحی د
مهر لپاره د يو شي تلاش وکړه ، که څه هم د اوسپني گوتمی وي .

تخريج : سنن الترمذي ۲۱۸ / ۴ ، رقم : ۱۷۸۵ ، وابوداؤد ۴۲۸ / ۴ ، رقم : ۴۲۲۳ ، والنسائي ۱۷۲ / ۸ ، رقم :
۵۱۹۵ ، وشرح السنه ۵۹ / ۱۲ ، رقم : ۳۱۳۰ .

د لغاتو حل : الشبه : النحاس الاصفر ،

تشریح پوره يو مثقال نه وي : دغه منع په اصل کي د احتياط او تقوا لپاره ده يعني غوره داده
چي په گوتمی کي تر يو مثقال کم سپين زرو وي ، او کوم چي د جواز تعلق دی نو د پوره يوه
مثقال گوتمی هم جائز ده او غوره داده چي سره زرو او سپين زرد اصل په اعتبار ناخوښه دي نو
ددې استعمال بايد همدومره وي چي د ضرورت مطابق وي ځکه تر دوو يا زياتو گوتميو په
گوته کول مکروه دي مگر ډيري گوتمی جوړول مکروه نه دي په شرط ددې چي هغه يو ځای نه
په گوته کوي بلکه په وار وار يې په گوته کوي .

په فتاویٰ قاضي خان کي ليکلي دي : د اوسپني ، مسو او نورو شيانو گوتمی په گوته کول مکروه دي او د نارینو و لپاره د سرو زرو گوتمی حرامه ده .

محي السنه چي د بنحو د مهر په اړه د حضرت سهل رضي الله عنه کوم روايت نقل کړی دی په هغه سره دا خرگندول مقصد دي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم هغه سړي ته دا وفرمايل چي د بنخي په مهر کي د ورکولو لپاره مال تيار کړه که څه هم هغه د اوسپني گوتمی وي نو ددې څخه معلومه سوه چي په ذکر سوي روايت کي د گوتمی اچولو کومه منع ثابتيږي هغه د تحریم لپاره نه ده ، که په حقيقت کي د اوسپني گوتمی په گوته کول حرام وای نو رسول الله صلي الله عليه وسلم به د نکاح کونکي سړي ته د اوسپني گوتمی تيارولو لپاره ولي فرمایلاي .

د مهر د مال په اړه د ذکر سوي ارشاد په اړه علماوو ليکلي دي چي ددې مقصد په اصل کي د بنخي په مهر کي د مال مصرفولو ازربنت او ضرورت په زيات تاکيد سره بيانول دي چي د مهر په توگه څه نا څه مال ضرور وټاکل سي که څه هم هغه ادنا شی وي ، ددغه ارشاد څخه دا هم خرگنده سوه چي د اوسپني گوتمی که څه هم منع سوې ده مگر هغه گوتمی د مال متقوم د دائرې څخه وتلې نه ده مگر دا هم کيدای سي چي د اوسپني د گوتمی منع د حضرت سهل رضي الله عنه د ذکر سوي روايت څخه وروسته سوې وي ځکه چي دا خو ثابته ده چي د حضرت سهل رضي الله عنه روايت استقراء سنن او استحکام شرائع څخه مخکي دی او د حضرت بريده رضي الله عنه روايت د هغه وروسته دی نو د حضرت سهل رضي الله عنه روايت به منسوخ وگرځول سي او د حضرت سهل رضي الله عنه دغه روايت د باب المهر په اول فصل کي تېر سوی دی .

لس خراب شيان

﴿۴۲۰۱﴾: وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْرَهُ عَشْرَ

د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم به لس شيان بد گڼل :

خِلَالِ الصُّفْرَةِ يَعْنِي الْخُلُقَ وَتَغْيِيرَ الشَّيْبِ وَجَرَّ الْإِزَارِ وَالتَّخْتُمَ بِالذَّهَبِ

(۱) - ژړوالی يعني د خلوق د استعمال چي زعفران او داسي نورو څخه جوړ سوي وي . (۲) : د سپين بېړ واله پټول ، يا خويي سپين ورېښته کښل يا توري نکريزي لگول . (۳) : اوږدول د لونگ . (۴) - د سرو زرو گوتمی په لاسول .

وَالْتَّبَرُّجَ بِالزَّيْنَةِ لِغَيْرِ مَحَلِّهَا وَالضَّرْبَ بِالْكَعَابِ وَالرُّقَى إِلَّا بِالْمُعَوِّذَاتِ

(۵) - د ښځې بې ځايه د زينت اظهار کول (يعني يوازي د مېړه لپاره ښځه ځان ته زينت ورکولای سي). (۶) - نرد کول (د يوې لوبې نوم دی چي د چوسر د شطرنج گوته). (۷) - دم کول پرته د معوذاتو يعني دم کول يا وچاته ښودل پرته د سورة برب الفلق، برب الناس څخه چي په دې سره پناه جائزه ده.

وَعَقَدِ التَّمَائِمِ وَعَزَلَ الْمَاءِ لِغَيْرِ مَحَلِّهِ وَفَسَادَ الصَّبِيِّ غَيْرَ مُحَرَّمِهِ. رواه ابوداؤد والنسائي.

(۸) - د کنجکو او منکو تړل يعني د بد نظر او داسي نور د دفعي لپاره (او ځينو د کنجکو او منکونه د جاهليت جادو مراد اخيستل کېدای سي) (۹) - عزل کول يعني د ښځې د مخصوص ځايه څخه مني د باندي غورځول. (۱۰) - بچي خرابول يعني د کوچني د شيدو روډلو په ورځو کي د خپلي کوروا سره يو ځايوالي کول چي په هغه سره حمل وسي او د کوچني و شيدو ته نقصان ورسېږي، اخيري شی يعني (۱۰) نمبر نبي کریم ﷺ نه دی حرام کړی. ابوداؤد او نسائي.

تخريج: سنن ابی داود ۴۲۷/۴، رقم: ۴۲۲۲، والنسائي ۱۴۱/۸، رقم: ۵۰۸۸.

د لغاتو حل: الکعب: فصوص النرد.

تشریح: خلوق يو ډول خوشبويي ته وايي چي د زعفران او نورو شيانو څخه جوړېږي، د خلوق استعمالولو منع يوازي د نارينوو لپاره ده ښځو ته د هغو استعمال صحيح دی، که څه هم داسي حديثونه هم نقل سوي دي چي د هغو څخه د نارينوو لپاره د خلوق د استعمال اباحت ثابتېږي مگر داسي حديثونه زيات نقل سوي دي چي د هغو څخه منع ثابتېږي، ددې څخه څرگنديږي چي د اباحت حديثونه منسوخ دي، د نارينوو لپاره د خلوق استعمال ځکه منع دی چي هغه په خاصه توگه د ښځو خوشبويي ده.

سپين رېرتوب بدلول: که د سپينو وېښتانو د کښلو په صورت کي وي يا د تور رنگ لگولو په ذريعه وي، دا په هر صورت منع دی، مگر د نکړېزو لگول مستثنی دی ځکه چي د نکړيزو د جواز په اړه ډېر حديثونه نقل سوي دي، سپين وېښتان کښل د حنفیه مختار قول د حرمت او کراهت دی.

په (والتبرج بالزينة لغير محلها) کي د حاء لفظ په زور سره دی چي د موضع حل په معنی کي دی يعني هغه ځای چيري چي ښځو ته ښکلا او سنگار کول حلال دي او هغه ځای د هغې

خاوند او د هغې محارم لکه پلار، ورور و غیره دي، مطلب دادی چي بنځو ته د خپل خاوند او محارمو څخه پرته د نورو خلکو په وړاندي د خپل ښکلا او سنگار څرگندول صحیح نه دي لکه څرنگه چي په قرآن کریم کي فرمایيل سوي دي: (ولا یبدین زینتهن الا لبعولتهن او ابائهن...)، ځینو حضراتو په محلها کي د محل لفظ د حاء په زبر سره هم ویلی دی چي د حلول څخه دی.

کعب د کعب جمع ده چي د مهر و په معنی کي ده، چي یو ډول لوبه ده، مطلب دادی چي دغه لوبه منع ده، د اهل علمو صحابه کرامو د اکثریت په نزد دغه لوبه حرامه وه، حنفیه شطرنج لوبي ته هم مکروه تحریمي ویلي دي.

رقی د رقیه جمع ده، چي معنی یې په دم کولو سره د پوه کولو ده، او د معوذات څخه مراد قل اعوذ برب الفلق او قل اعوذ برب الناس دي، او ددې په حکم کي هغه دعاوي هم شاملې دي چي په حدیثو کي نقل سوي دي، او په اسماء الهي سره هم تعویذ کول شامل دي، ځینو حضراتو ویلي دي چي د معوذات څخه مراد د قرآن کریم هغه آیاتونه دي چي د استعاذه پر معنی مشتمل دي که هغه دغه سورتونه وي یا ددې څخه پرته نور آیاتونه وي، خلاصه دا چي د قرآن کریم آیاتونه، په حدیثونه کي نقل سوي دعاوي او د اسماء الهي په ذریعه دم او چف کول جائز دي، ددې څخه پرته په نورو شیانو حرام دي، په خاصه توگه داسي الفاظو په ذریعه چي د هغو معنی معلومه نه وي، دا حرام دي بلکه د کفر په حد کي د داخلېدو بېرهم ده.

تمائم د تمیمه جمع ده، او معنی یې د هغه دانو او هډوکو ده چي د هغه په یو ځای کولو سره به عربو د ماشومانو د نه نظر کېدو لپاره د هغوی په غاړه کول، دا د جاهلیت د زمانې طریقه وه مگر اسلام ددې څخه منع وکړه، ځیني حضرات وایي چي د تمائم څخه مراد تارونه او دم دی چي د هغه نوعیت مشرکانه وي او د جاهلیت په زمانه کي رواج وو، مگر هغه تعویذونه و غیره چي په هغو کي د قرآن کریم آیاتونه، نقل سوي دعاوي او د الله تعالی اسماء لیکلي وي، په غاړه کول جائز دي، لکه څرنگه چي په حصن حصین کي د حضرت عبدالله ابن عمر رضی الله عنه د روایت څخه ثابتېږي.

بې ځایه عزل: ددې مطلب دادی چي د حمل کېدو د بیري عزل کول په هغه صورت کي جائز دی کله چي د ښځي رضا تر لاسه وي که د هغې رضا نه وي او عزل وکړل سي نو داسي عزل ته بې ځایه ویل کیږي چي د هغه څخه منع په دغه حدیث کي راغلې ده مگر که چیري ښځه ازاده نه وي بلکه مینزه وي نو هغه مینزه محل عزل ده ځکه د هغې د خوښۍ څخه پرته عزل کول جائز دي.

د ماشوم د خرابولو څخه مطلب دادی چي د هغه ښځي سره صحبت وکړل سي چي د هغې په

غیر کی تی رودونکی ماشوم وي او د هغې سره د کوروالي په نتیجه کې هغه حامله سي ، ددغه عمل په وجه د هغې شیدې خرابیږي او هغه ماشوم ته تاوان رسیږي ، ځکه تی رودونکي ښځي سره کوروالي کول ماشوم ته تاوان رسول دي ، د تی وړکونکي ښځي سره کوروالي کولو ته غیډل وایي او ددې یادونه په باب المباشرت کې سوې ده .

که څه هم رسول الله ﷺ دې ته حرام نه ویل : ددې مطلب دادی که څه هم رسول الله ﷺ د تی وړکولو په زمانه کې د ښځي سره کوروالي کولو او ماشوم ته تاوان رسول نه خوښول مگر دا یې حرام نه گرځول ځکه د منکوحه ښځي سره جماع کول حلال دي او محض د حمل د احتمال چي د هغه ماشوم سره د ذکر تاوان رسېدو تعلق دی ، هغه ښځه نه حرامیږي .

د ښځي لپاره پایزیونه حرام دي

﴿۴۲۰۲﴾: وَعَنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ مَوْلَاةً لَهُمْ ذَهَبَتْ بِابْنَةِ الزُّبَيْرِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ

د حضرت زبیر رضی الله عنه څخه روایت دی چي د هغه ازاده کړي مینځي د زبیر رضی الله عنه لورد حضرت عمر بن خطاب په خدمت کې حاضره کړه

وَفِي رَجُلِهَا أَجْرًا فَقَطَعَهَا عُمَرُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَعَ كُلِّ جَرَسٍ شَيْطَانٌ. رواه ابو داؤد.

او د انجلۍ په پښو کې پایزیب وو ، حضرت عمر رضی الله عنه د هغې څخه پایزیب پرې کړه او ورته یې وفرمایل : ما د نبي کریم ﷺ څخه دا اورېدلي دي چي د هر پایزیب سره شیطان وي . ابو داؤد .

تخریج : سنن ابی داؤد ۴۳۲/۴ ، رقم : ۴۲۳۰ .

تشریح : مطلب دادی چي جرس (ژنگ) د شیطان باجه ده ، لکه څرنگه چي فرمایل سوي دي : (الجرس مزامیر الشیطان) هر ژنگ د شیطان سره وي ، ددې مطلب دادی چي شیطان هر ژنگ وړونکي شي ته خلک مائل کول او د هغوی په نظر کې د هغه اوز زیات زړه کښونکي جوړوي .

﴿۴۲۰۳﴾: وَعَنْ بُنَانَةَ مَوْلَاةٍ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَيَّانَ الْأَنْصَارِيِّ كَانَتْ عِنْدَ

د حضرت عبد الرحمن بن حیان انصاري رضی الله عنه مینه بنانه روایت کوي ، هغه د بي بي عائشې رضی الله عنها

عَائِشَةَ إِذْ دَخَلَتْ عَلَيْهَا بِجَارِيَةٍ وَعَلَيْهَا جَلَا جُلٌ يُصَوِّرُ فَقَالَتْ لَا تُدْخِلْنَهَا

په خدمت کي حاضره سوه چي و هغه ته يوه کوچنۍ انجلۍ راوستل سوه چي پايښو نه اچولي وه او هغه شرنگاري کوي ، بي بي عائشې رضي الله عنها هغه ښځي ته چي انجلۍ يې راوستلې وه وويل چي دا انجلۍ تر هغه وخته پوري زما و کور ته مه راوله

عَلَيَّ إِلَّا أَنْ تُقْطَعَنَّ جَلَا جَلَهَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ جَرَسٌ . رواه ابوداؤد .

ترڅو پوري چي دا پايښو ور څخه پرې نه کړې او ويې نه غورځوي ، ځکه چي ما د رسول الله ﷺ څخه دا اورېدلي دي په کوم کور کي چي پايښو نه وي و هغه کور ته ملائکي نه راځي . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود: ۴۳۳/۴، رقم: ۴۲۳۱.

د مجبوري په وخت کي د سرو زرو استعمال

﴿۴۲۰۴﴾: وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ طَرْفَةَ أَنَّ جَدَّهُ عَرْفَجَةَ بْنَ أَسْعَدَ قَطَعَ

د حضرت عبد الرحمن رضي الله عنه بن طرفه څخه روايت دی چي د هغه د نيکه عرفجه بن اسعد پزه د

أَنْفُهُ يَوْمَ الْكَلَابِ فَاتَّخَذَ أَنْفًا مِنْ وَرَقٍ فَأَتَنَ عَلَيْهِ فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَتَّخِذَ أَنْفًا مِنْ ذَهَبٍ . رواه الترمذي و ابوداؤد والنسائي .

کلاب په ځاي په جگړه کي پرې سوې وه ، هغه د سپينو زرو پزه جوړه کړه ، په هغه کي بدبويي پيدا سوه ، نبي کریم ﷺ حکم ورته وکړ چي ته د سرو زرو پزه جوړه کړه . ترمذي ، ابوداؤد او نسائي

تخريج: سنن الترمذي ۲۱۱/۴، رقم: ۱۷۷۰، و ابوداؤد ۴۳۴/۴، رقم: ۴۲۳۲، والنسائي ۱۶۳/۸، رقم: ۵۱۶۱.

تشریح: کلاب د يو ځای نوم دی ، هلته جگړه وسوه چي په هغه کي حضرت عرفجه رضي الله عنه هم گه وړلود ، د دغه جگړې په دوران کي د هغه پزه پرېکړل سول چي د هغه په وجه هغه د سپينو زرو د پزي جوړولو سره پر مخ ولگول مگر په هغه کي بدبويي پيدا سوه نو رسول الله ﷺ د سرو زرو د پزي جوړولو اجازه ورکړه ، د دغه حديث په وجه علماوو د سرو زرو د پزي جوړولو او همدارنگه په غابڼو کي د سپينو زرو تار لگول مباح گړځولي دي ، مگر امام محمد رحمته الله عليه په غابڼو کي د سرو زرو د تارو لگولو ته هم جائز ويلي دي .

د سرو زرو په باره کې وعید

﴿۴۲۰۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَحَبَّ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چې خپل محبوب

أَنْ يُحَلِّقَ حَبِيبَهُ حَلَقَةً مِنْ نَارٍ فَلْيُحَلِّقْهُ حَلَقَةً مِنْ ذَهَبٍ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ

ته د اور حلقه اچول خوښوي هغه دي ورته د سرو زرو حلقه جوړه کړي او څوک چې خپل محبوب

يُطَوِّقَ حَبِيبَهُ طَوَّقًا مِنْ نَارٍ فَلْيُطَوِّقْهُ طَوَّقًا مِنْ ذَهَبٍ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُسَوِّرَ

ته د اور طوق اچول خوښوي، هغه ته پکار ده چې هغه ته د سرو زرو طوق واچوي او څوک چې

حَبِيبَهُ سَوَارًا مِنْ نَارٍ فَلْيُسَوِّرْهُ سَوَارًا مِنْ ذَهَبٍ وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِالْفِضَّةِ

فَالْعَبُوبَاهَا. رواه ابو داؤد.

خپل محبوب ته د اور بنگړی اچول خوښوي هغه ته پکار ده چې هغه ورته د سرو زرو بنگړی ور په لاس کړي، لیکن و تاسو ته د سپینو زرو استعمال جائز دی په دې سره چې څنگه غواړئ و لوبېږئ (د ضرورت څخه زیات د زېوراتو استعمال په لڼو و لعب کې داخل دي). ابو داؤد

تخریج: سنن ابی داؤد ۴۳۶۱۴، رقم: ۴۲۳۷.

تشریح: د حدیث آخري الفاظ (فلعبوا بها)، اصل معنی یې داده چې تاسو په سپینو زرو لوبې مه کوئ یعنې د سپینو زرو گڼې جوړوی او خپلو ښځو ته یې ورکوئ او د هغه گوتی جوړوئ او خپله یې په گوته کوئ او که د خپل وسلې لکه توره و غیره زینت او ښکلا و غواړئ نو د هغه لپاره هم سپین زر استعمالوئ مگر د حدیث په الفاظو کې دې ته اشاره ده چې د دنیا زینت او ښکلا او د دنیا گڼې په لڼو و لعب کې داخل دي که څه هم په حقیقت کې مباح دي، یا دې ته اشاره ده چې د گڼو لرونکي ښځې سره تفریح او زړه لگول د هغې د گڼو سره لوبې کول دي.

ابن مالک رحمته الله علیه وایي: په یو شي سره لوبې کول په هغه کې د خواش مطابق د تصرف کولو برابر دی، د الفاظو مطلب دادی چې د خپلو ښځو د گڼو څخه کوم ډول چې غواړئ په هغه کې سپین زر استعمالوئ مگر نارینو ته یوازې په گوتی کې او د جنگ په نورو وسلو کې د ښکلا لپاره د سپینو زرو استعمال جائز دی.

﴿۲۲۰۶﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

د بي بي اسماء رضي الله عنها د يزيد د لورڅخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل:

أَيُّهَا امْرَأَةٌ تَقْلَدْتُ قِلَادَةً مِنْ ذَهَبٍ قُلِدْتُ فِي عَنْقِهَا مِثْلُهُ مِنَ النَّارِ يَوْمَ

کومه ښځه چي د سرو زرو امېل په غاړه کړي ، د قيامت په ورځ به د هغې په غاړه کي د هغه په

الْقِيَامَةِ وَأَيُّهَا امْرَأَةٌ جَعَلَتْ فِي أُذُنِهَا خُرْصًا مِنْ ذَهَبٍ جُعِلَ فِي أُذُنِهَا مِثْلُهُ

مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . رواه ابوداؤد والنسائي .

شان د اور امېل واچول سي او کومه ښځه چي په خپلو غوږو باندې د سرو زرو والي په غوږو کړي د
قيامت په ورځ به د هغې په غوږو کي د هغو په شان د اور والي واچول سي . ابوداؤد او نسائي

تخريج: سنن ابی داود ۴۳۷/۴، رقم: ۴۲۳۸، والنسائي ۱۵۷/۸، رقم: ۵۱۳۹.

﴿۲۲۰۷﴾: وَعَنْ أُخْتِ لِحْذِيفَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا

مَعْشَرَ النِّسَاءِ أَمَّا لَكُنَّ فِي الْفِضَّةِ مَا تَحْلَيْنَ بِهِ أَمَّا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْكُنَّ امْرَأَةٌ

تَحَلَّى ذَهَبًا تُظْهِرُهُ إِلَّا عَذِّبَتْ بِهِ . رواه ابوداؤد والنسائي .

د حضرت حذيفه رضي الله عنه خور بيان کوي چي رسول الله ﷺ وفرمايل: اي ښځو! ستاسو لپاره سپين
زر کافي نه دي چي تاسو د دې زر څخه کالي جوړ کړئ ، اګاه سئ! په تاسو کي چي کومه ښځه د
سرو زرو زېور جوړوي او بيا يې بېله موقع د هغو اظهار کوي نو هغې ته به د زرو په وجه عذاب
ورکول کيږي . ابوداؤد او نسائي

تخريج: سنن ابی داود ۴۳۶/۴، رقم: ۴۲۳۷، والنسائي ۱۵۷/۸، رقم: ۵۱۳۸.

تشریح: د ذکر سوي حديث څخه دا څرګنديږي چي ښځو لره يوازي د سرو زرو استعمال منع
دی ، کومه ښځه چي د سرو زرو ګېڼي استعمالوي هغه به په حديث کي د ذکر سوي وعيد مورد
وي او دا چي ښځو لره محض د سپينو زرو ګېڼي مباح دي حالانکه حقيقت دادی چي د ښځو
لپاره دواړه مباح دي ، هغوی د سرو زرو ګېڼي هم استعمالولای سي او د سپينو زرو هم ، علماوو

ددغه حديث مختلف تاويلونه بيان کړي دي، ځيني حضرات وايي چي مخکي دا حکم وو چي د سرو زرو استعمال د بنځو لپاره هم مباح نه وو مگر وروسته د هغه روايت په ذريعه دغه حکم منسوخ سو کوم چي حضرت علي عليه السلام نقل کړی دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: حرير (رېشم) او سره زرماد امت د خلکو لپاره حرام دي، نو ددغه ارشاد څخه ثابته سوه چي بنځو لره سره زر او رېشم مباح دي، ځينو علماوو ويلي دي چي په ذکر سوو حديثو کي چي کوم وعيد بيان سوی دی د هغه تعلق د هغه بنځو سره دی چي د زکوٰۃ ادا کولو څخه پرته گېڼې استعمالوي او ځيني حضرات وايي چي ذکر سوی وعيد د هغه بنځو په اړه دی چي د گېڼو په استعمال سره پردو بنځو ته ځان نښي.

الفصل الثالث (دریم فصل)

که د جنت کالي غواړي

﴿۴۲۰۸﴾: عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمْنَعُ أَهْلَهُ الْحِلْيَةَ وَالْحَرِيرَ وَيَقُولُ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ حِلْيَةَ الْجَنَّةِ وَحَرِيرَهَا فَلَا تَلْبَسُوهَا فِي الدُّنْيَا. رواه النسائي.

د حضرت عقبه بن عامر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به زبور (کالي) او ورېښمو والا ته فرمايل: که تاسو د جنت کالي (زبور) او ورېښم خوښوئ نو په دنيا کي د اشیان مه اغوندئ.

تخريج: سنن النسائي ۱۵۶۱۸، رقم: ۵۱۳۶.

گوتمی

﴿۴۲۰۹﴾: وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ خَاتَمًا فَلَبِسَهُ قَالَ شَغَلَنِي هَذَا عَنْكُمْ مُنْذُ الْيَوْمِ إِلَيْهِ نَظْرَةٌ وَإِلَيْكُمْ نَظْرَةٌ ثُمَّ أَلْقَاهُ. رواه النسائي.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ يوه گوتمی جوړه کړه او هغه يې په

لاس کړه، بیا یې وفرمایل: زه نن دې گوتۍ ستاسو څخه مشغوله کړم، کله زه و دې ته گورم او کله تاسو ته به دې ویلو سره یې هغه و کښل. نسائي

تخریج: سنن النسائي ۱۹۵۱۸، رقم: ۵۲۹۳.

تشریح: په ظاهره دا معلومېږي چې په حدیث کې د کومې گوتۍ ذکر سوی دی هغه د سرو زرو وه.

کوچنیانو ته سره زر حرام دي

﴿۲۲۱۰﴾: وَعَنْ مَالِكٍ قَالَ أَنَا أَكْرَهُ أَن يُلْبَسَ الْغُلَمَانُ شَيْئًا مِّنَ الذَّهَبِ لِأَنَّهُ بَلَغْنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ التَّخْتُمِ بِالذَّهَبِ فَأَنَا أَكْرَهُ لِلرِّجَالِ الْكَبِيرِ مِنْهُمْ وَالصَّغِيرِ. رواه في الموطأ

د حضرت مالک رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې زه دا نه خوښوم چې و کوچنیانو ته د سرو زرو شيان په واغوندم ځکه چې ما ته معلومه سوې ده چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د سرو زرو د گوتۍ څخه منع کړې ده، زه چې کوم شيان د لویانو لپاره نه خوښوم نو د کوچنیانو لپاره یې هم نه خوښوم. مؤطا

تخریج: موطا الامام مالک ۹۱۱۱۲، رقم: ۴.

تشریح: لکه څرنگه چې د نارینو لپاره د سرو زرو د یو شي استعمال یا هلکانو ته استعمال منع دی همدارنگه د سپینو زرو شيان هم منع دي پرته د گوتۍ څخه او د ربشم جامه هم د سرو زرو په حکم کې ده.

=====

بَابُ النَّعَالِ (د څپلیو بیان)

نعال د نعل جمع ده او نعل هغه شي ته وايي چې د هغه په ذریعه پښې د مخکې څخه ساتل کېږي، د کوم شي په ذریعه چې د پښو ساتنه کېږي یعنې څپلی، د هغه حیثیت او ډول په هري زمانې کې او د هر قوم په خلکو کې مختلف وي، که هغه د څپلیو په صورت کې وي یا د بوټو وغیره په شکل کې وي، ددغه باب اصل مراد د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د څپلیو هیئت او صفات بیانول دي چې په هغه زمانه کې په عربو کې رواج وو، په هغه زمانه کې هم څپلی ډول ډول وې ځکه نو د باب عنوان په جمع یعنې نعال سره ذکر سوی دی.

الفصل الأول (لومړی فصل)

د نبي ﷺ خپلۍ

﴿۲۲۱﴾: عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلْبَسُ النَّعْلَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ. رواه البخاري.

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہو څخه روایت دی چې ما رسول الله ﷺ د داسې خپلۍ په پنبو کولو کې لیدلې دی چې په هغه کې ورېښته نه وه. بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۰۸۱۱۰، رقم: ۵۸۵۱.

﴿۲۲۲﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ إِنَّ نَعْلَ النَّبِيِّ ﷺ كَانَ لَهَا قَبَالَانِ. رواه البخاري.

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ په چوټو کې دوې تسمې وې (یعنې یوه تسمه یې په بټه گوته کې او بله تسمه په منځنۍ گوته کې). بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۱۲۱۱۰، رقم: ۵۸۵۷.

د لغاتو حل: قبالة: زمام النعل وهو السير، أي الجلد، الذي يكون بين الأصبعين. (تسمي)

تشریح: قبال د خپلیو تسمې ته وایي چې د گوټو په مینځ کې وي، د رسول الله ﷺ خپلیو مبارکو دوې تسمې درلودې چې یوه تسمه به د بټې گوټۍ او د هغه سره په څنګ کې گوټي په مینځ کې وه او بله تسمه به د منځنۍ گوټي او د هغه سره په څنګ کې گوټي کې وه، دغه خپلۍ په هغه زمانه کې د عربو د خپلیو په توګه استعمالېدلې.

د خپلیو اهمیت

﴿۲۲۳﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ غَزُونَاهَا

يَقُولُ اسْتَكْثِرُوا مِنَ النَّعَالِ فَإِنَّ الرَّجُلَ لَا يَزَالُ رَاكِبًا مَا انْتَعَلَ. مسلم

د جابر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې په یوه غزا کې ما د رسول الله ﷺ څخه دا واورېدل چې ډیرې خپلۍ رانیسي ځکه چې ترڅو پوري د یو سړي خپلۍ په پنبو وي د سپور (سپاره) په ډول دی. مسلم

تخریج: صحیح مسلم: ۱۶۶۰۱۳، رقم: ۶۶-۲۰۹۶.

تشریح کوم څوک چي څپلی په پنبو کوي نو هغه يقينا د لوڅي پنبو سړي په نسبت زيات تېز ځي او د هغه پنبې هم د تکليف او تاوان څخه خوندي وي، ددغه حقيقت بيانولو لپاره د څپلی په پنبو کونکي سړي ته د سپاره په مثل ويل سوي دي، په دغه ارشاد کي دې خبري ته هم توجه سوې ده چي د سفر په اسبابو کي هغه شيان چي د سفر په دوران کي د ځان سره ضروري وي چي د هغو ضرورت پېښيږي.

اول راسته څپلی په پنبو کوي

﴿۲۲۱۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: کله چي څوک څپلی په

وَسَلَّمَ إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمِينِ وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ لِيَكُنَ الْيُمْنَى أَوْ لَهَا تُنْعَلُ وَآخِرُهُمَا تُنْزَعُ. متفق عليه

پنبو کوي نو اول دي يې په راسته پنبه کوي او کله چي څپلی کاږي نو د چپه پنبې څخه دي يې کاږي چي راسته پنبه په پنبو کولو کي اوله سي او په کښلو کي دوهمه سي. بخاري او مسلم **خبريچ:** صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۱۱۱۰، رقم: ۵۸۵۶، ومسلم ۱۶۶۰۱۳، رقم: ۶۷-۲۰۹۷.

تشریح: په ذکر سوې مسئله کي قاعده داده چي کوم عمل فضيلت لري په هغه کي د راسته خوا څخه پېل کول مستحب دي او کوم عمل چي داسي نه وي نو په هغه کي د چپه خوا څخه پېل کول پکار دي، څپلی په پنبو کول مسجد ته د تلو او نورو نېکو اعمالو ذريعه او وسيله ده ځکه د څپلی په پنبو کولو په وخت کي د راسته پنبې څخه پېل کول مستحب دي، ددغه قاعدې په رڼا کي دا هم مستحب دي چي مسجد ته د داخلېدو په وخت کي اول راسته پنبه اېښودل پکار دي او د مسجد څخه د وتلو په وخت کي اول چپه پنبه اېستل پکار دي، ددې پر خلاف بيت الخلاء ته د تلو په وخت کي اول چپه پنبه دننه کول پکار دي او د راوتلو په وخت کي اول راسته پنبه اېستل پکار دي، ددې څخه پرته دا هم بايد په فکر کي وي چي د چپه پنبې په مقابل کي راسته پنبې ته د فضيلت او غوره والي درجه تر لاسه ده او د هغې تکریم کول پکار دي او تکریم يې دادی چي کله څپلی په پنبو کيږي نو مخکي دي په راسته پنبه په پنبو کيږي او کله چي څپلی کاږي نو اول دي يې د چپه پنبې څخه کاږي تر څو راسته پنبه د چپې پنبې په نسبت زيات وخت

په خپلۍ کې وي، يعنې دا د راسته پښې د احترام ذريعه ده پر دې باندي مسجد ته ننوتل او د هغه څخه وتل هم قياس کيدای سي.

يوه خپلۍ په پښه کول منع دي

﴿۴۲۱۵﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَمْشِي أَحَدُكُمْ

فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ لِيُحْفَهَا جَمِيعًا أَوْ لِيُنْعِلَهَا جَمِيعًا. متفق عليه

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: هيڅوک دي په يوه چپلکه کې نه گرځي، يا دي دواړي پښې لڅي وي يا په دواړو پښو خپلۍ اغوندي. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۰۹۱۱۰، رقم: ۵۸۵۵، ومسلم ۱۶۶۰۱۳، رقم: ۶۸-۲۰۹۷.

تشرېح مطلب دادی چې کله خپلۍ په پښو کوي نو په دواړو پښو دي يې کوي او که يې نه په پښو کوي نو دواړي پښې دي لوڅي وي، په يوه پښه خپلۍ کول او بله لوڅه کېدل مکروه تنزيهي دي ځکه چې دغه طريقه د تهذيب خلاف ده، دوهم دا چې د پښو پورته او کښته کېدل د لوېدو سبب گرځي په خاصه توګه په هغه صورت کې کله چې خپلۍ پورته او مخکه لوړه او کښته وي، علماوو له دې سره د يوه لاس د لستونې څخه را ايستل هم شامل کړي دي که يو سړی د قميص وغيره په يوه لستونې کې لاس دننه کړی وي مګر په دوهم لستونې کې يې لاس دننه کړی نه وي نو د هغه حکم هم دغه دی، همدارنګه په يوه پښه خپلۍ کول او په بله پښه موزه کول هم دغه حکم لري.

﴿۴۲۱۶﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا انْقَطَعَ شِسْعُ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: کله چې د چا د خپلۍ تسمه

نَعْلِهِ فَلَا يَمْشِي فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ حَتَّى يُصْلِحَ شِسْعَهُ وَلَا يَمْشِي فِي خُفٍّ وَاحِدٍ وَ

و شکېږي نو په يوه خپلۍ سره دي نه گرځي ترڅو پوري چې د هغه بلي خپلۍ تسمه يې جوړه کړې نه وي او نه دي تګ کوي په يوه موزه کې

لَا يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَلَا يَحْتَبِي بِالثَّوْبِ الْوَاحِدِ وَلَا يَلْتَحِفُ الصَّمَاءَ. رواه مسلم

او نه دي په چپه لاس باندي خوراک کوي او نه دي داسي کالي اغوندي چې په کښېنستلو سره

یې ستر معلومېږي او نه دي داسې جامه اغوندي چې دواړه لاسونه یې د ننه راسي او . مسلم.

تخریج: صحیح مسلم: ۱۶۶۱/۳، رقم: ۷۱-۲۰۹۹.

د لغاتو حل: شمع: هو احد سیورای جلود النعل المشدود في الزمام. الصماء: قيل لها صماء، لانه يسد على يديه ورجليه المنافذ كلها كالصخرة الصماء التي ليس فيها خرق ولا صدع.

الْفَصْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

د نبی کریم ﷺ د خپلیو تسمیې

﴿۳۲۱۷﴾: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ لِنَعْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَالَانِ مُثْنَيَّ شَرَاكُهُمَا. رواه الترمذي

د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہو څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ په دوو خپلیو کې دوې دوې تسمې وې او هره تسمه غبرګه وه. ترمذي

تخریج: سنن الترمذي ۲۱۲۴، رقم: ۱۷۷۲.

په ولاړه خپلۍ په پښو کول

﴿۳۲۱۸﴾: وَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَنْتَعِلَ الرَّجُلُ قَائِمًا. رواه ابو داؤد ورواه الترمذي وابن ماجة عن ابي هريرة.

د حضرت جابر رضی اللہ عنہو څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ د دې څخه منع کړېده چې سړی په ولاړه باندې خپلۍ په پښو کړي. ابو داؤد، او په ترمذي کې دا روایت د ابو هريره رضی اللہ عنہو څخه نقل کړی دی

تخریج: سنن ابی داؤد ۲۷۶۱۴، رقم: ۴۱۳۵.

تشریح: دغه منع په هغه صورت کې ده کله چې په درېدو سره د خپلۍ په پښو کولو کې تکلیف وي یعنې داسې خپلۍ وي چې د هغه په پښو کولو او د تسمو په تړلو کې لاس رسېدل گران وي، کله نو مطلق د خپلیو په اړه دغه منع نسته.

یوه خپلی په پنبو کول

﴿۴۱۹﴾: وَعَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ رُبَّمَا مَشَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ ، وَفِي رِوَايَةٍ أَنَهَا مَشَتْ بِنَعْلٍ وَاحِدَةٍ . رواه الترمذي وقال هذا أصح .

حضرت قاسم بن محمد رضي الله عنه د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت کوي چي رسول الله صلي الله عليه و آله به په ځينو وختو کي په يوه چمپل اغوستلو سره تلې او په يوه بل روايت کي دا الفاظ دي چي بي بي عائشه رضي الله عنها په يوه چمپل په پنبو کولو سره ولاړل . ترمذي ويلي چي دا روايت زيات صحيح دی .

تخريج: سنن الترمذي ۲۱۴/۴، رقم: ۱۷۷۷.

تشریح: په کومو حديثونو کي چي په يوه پنبه کي د خپلۍ په پنبو کولو سره د گرځېدو منع راغلې ده دغه حديث د هغه بالکل خلاف دی، علماوو ددغه حديث په صحيح کېدو د شک او شبهې اظهار کړی دی او ليکل يې دي که دغه حديث صحيح ومنل سي نو په هغه صورت کي به د رسول الله صلي الله عليه و آله دغه عمل د نادر په درجه کي وي او دا چي ددې تعلق به له کور سره وي نه له دباندې سره، يعني رسول الله صلي الله عليه و آله به په کور کي دننه د يوې خپلۍ په پنبه کولو سره گرځېدی او هغه د يو مجبوري په وجه، يا د بيان جواز لپاره چي دا معلومه سي چي د يوې خپلۍ په پنبه کولو سره گرځېدل بالکل حرام نه دي، ددې څخه معلومه سوه چي کوم شی د امت په اړه مکروه تنزيهي دی د هغه د شارع په عمل کي راتلل د هغه شي د اصل د جواز څرگندولو لپاره وي، په دې اعتبار سره هغه شی گویا د شارع په حق کي نه مکروه کيږي بلکه د يو شي جواز بيانول پر شارع واجب دي، دغه نکته صاحب مواهب لدنيه د رسول الله صلي الله عليه و آله په ولاړه او بو څېښلو په ضمن کي هم کړې ده .

خپلۍ وکاره کښنه

﴿۴۲۰﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ مِنَ السُّنَّةِ إِذَا جَلَسَ الرَّجُلُ أَنْ يَخْلَعَ نَعْلَيْهِ فَيَضَعُهُمَا بِجَنْبِهِ . رواه ابوداؤد .

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي دا طريقه سنت ده چي يو سړی چيري کښېني نو

خپلي چلکي دي و کارې او خپل په بغل کي دي يې کنډېږدي . اېوداؤد

تخريج: سنن ابې داود ۳۷۷/۴، رقم: ۴۱۳۸.

تشرېح: مطلب دادی چي د خپليو سره دي کنډېږني بلکه هغه دي و کارې چي د مجلس د اداېو تقاضا ده او د تهذيب علامه هم ده، او خپلۍ دي خپل چپه خوا ته کنډېږدي چي د راسته خوا تکریم وسي، مخته دي يې هم نه اېږدي (که چيري په مسجد وغيره کي ناست وي) چي د قبلې د تعظيم خلاف نسي او د غلا کېدو د بيري څخه شاته دي يې هم نه اېږدي .

د نجاشي له طرفه تحفه

﴿۳۲۱﴾: وَعَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّجَاشِيَّ أَهْدَى لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُفَّيْنِ أَسْوَدَيْنِ سَاذَجَيْنِ فَلَبِسَهُمَا ، رواه ابن ماجة وزاد الترمذي
عن ابې بریده عن ابيه ثم توضأ ومسح عليها.

حضرت ابن بریده رضی الله عنه د خپل پلاره څخه نقل کوي چي نجاشي پاچا د رسول الله صلی الله علیه و آله په خدمت کي دوې ساده توري موزې د تحفې په ډول را ولېږلې ، نبي کریم صلی الله علیه و آله هغه په پښو کړې . ابن ماجة، او د ترمذي د ابې بریده رضی الله عنه څخه دا روایت بیان کړي دی ، په هغه کي دا الفاظ دي ، نبي کریم صلی الله علیه و آله هغه موزې په پښو کړې وروسته يې اودس وکړ او پر هغو موزو يې مسحه وکړه .

تخريج: سنن الترمذي ۱۱۴/۵، رقم: ۲۸۲۰، وابن ماجة ۱۸۲/۱، رقم: ۵۴۹.

تشرېح: هغه موزې چي د رسول الله صلی الله علیه و آله په خدمت کي وړاندي سوې نو رسول الله صلی الله علیه و آله دا پلټنه ونه کړل چي دغه موزې د کوم پوست دي ، ایا د هغه د باغت سوی دی که یا؟ او دغه موزې د مردار حیوان دي که د ذبح سوي حیوان؟ د دغه خبرو د پوښتنه کولو څخه پرته رسول الله صلی الله علیه و آله هغه موزې په پښو کړې ، گویا رسول الله صلی الله علیه و آله د هغه موزو د ظاهري صورت حال اعتبار وکړ چي په ظاهر کي پر هغه باندي د نجاست وغيره اثار نه وه ځکه نو هغه يې پاکي وگڼلې ، له دې څخه د نوو جامو، تېغ او نورو شيانو حکم هم معلوم سو که پر هغه باندي په ظاهره نجاست وغيره نه وي نو هغه به پاک گڼل کېږي .

=====

بَابُ التَّرَجُّلِ (دېر مونځ کولو بيان)

ترجل په عربي ژبه کي ژمونځولو ته وايي که د هغه تعلق د سر ژمونځولو سره وي يا د بيري سره وي مگر په عامه توگه د ترجل استعمال د سر ژمونځولو په معنی کي وي او د بيري ژمونځول د تسريح په لفظ سره بيانوي.

الفصل الأول (لومړی فصل)

د حائضې بدن ناپاک نه دی

﴿۲۲۲﴾: عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أُرْجِلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا حَائِضٌ. متفق عليه.

د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چي ما به د حيض په ورځو کي د نبي کریم صلی الله علیه و آله سر ور ږمونځوی. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۶۸۱۱۰، رقم: ۵۹۲۹، ومسلم ۲۴۴۱، رقم: ۲۹۷-۹.

تشریح: د دغه حديث څخه څرگنده سوه چي د حائضې بنځي بدن ناپاک نه وي او دا چي د هغه حائضې بنځي سره اختلاط (يو ځايوالی) جائز دی.

پنځه فطري خبري

﴿۲۲۳﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْفِطْرَةُ خُمْسُ الْخِتَانِ وَالِاسْتِحْدَادُ وَقَصُّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ وَنَتْفُ الْإِبْطِ. متفق عليه.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمايل: پنځه شيان فطري (پيدائشي) دي يعني د ټولو انبياؤ کرامو په سنت دي (او هغه دا دي) (۱) - سنتي کول. (۲) - د نامه لاندې ورېښتان خړول. (۳) - د برېټو کوچني کول. (۴) - نوکان پرېکول. (۵) - د بغلو ورېښتان کښل. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۴۹۱۱۰، رقم: ۵۸۹۱، ومسلم ۲۲۲۱، رقم: ۲۵۷-۵۰.

تشریح: د فطرت مطلب دا دی چي دغه پنځه شيان د ټولو انبياؤ کرامو عليهم السلام په شريعت

کي مسنون راغلي دي، څرگنده دي وي چي د فطرت سره اړوند حديث د کتاب په لومړنۍ برخه کي په باب السواک کي هم تېر سوی دی او هلته لس شيان په فطرت کي شمېرل سوي دي او دلته د پنځو شيانو بيان سوی دی، ددې څخه معلومه چي نه خو هلته حصر مقصد وو او نه دلته بلکه مراد دادی چي کوم شيان د ټولو انبياء کرامو عليهم السلام د سنت کېدو په وجه د فطرت درجه لري په هغو کي لس شيان دادي (کوم چي په باب السواک کي بيان سوي دي) او بيا په هغه لسو شيانو کي د پنځو شيانو په پېلولو سره بيان سوي دي.

د مشرکانو مخالفت

﴿۲۲۲۲﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ أَوْفَرُوا اللَّحَى وَأَحْفُوا الشَّوَارِبَ، وَفِي رَوَايَةٍ اِنْهَكُوا الشَّوَارِبَ وَاعْفُوا اللَّحَى. متفق عليه.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: د مشرکانو مخالفت کوئ يعني بیره لويوئ او برېتونه کوچني کوئ (يعني مشرکان بیره خروي او برېتونه پرېږدي) او په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي برېتونه بڼه غچي کوئ (مگر داسي نه چي خړولي يې وي) او بيري اوږدې کړئ. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۵۱/۱۰، رقم: ۵۸۹۳، ومسلم ۲۲۲۱/۱.

د زانډو وېښتانو صفا کولو وخت

﴿۲۲۲۵﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ وَقَّتْ لَنَا فِي قِصِّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ وَتَنْفِ الْأَبْطِ وَحَلْقِ الْعَانَةِ أَنْ لَا نَتْرُكَ أَكْثَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. رواه مسلم.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي زموږ لپاره د وېښتانو د غچي کېدو او نوکانو د پرېکولو د بغل د وېښته د کښلو او د نامه لاندې د وېښتانو د خړولو وخت ټاکل سوی دی، داچي په هغو باندي تر څلويښتو ورځو زيات وخت تېر نه سي. مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۲۲۲۱/۱، رقم: ۵۱-۲۵۸.

تشریح ابن ملک رحمۃ اللہ علیہ وایي د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ خنجه نقل سوی یو روایت بیان سوی دی چي نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم نوکان او د شونډو وېښتان هره جمعه کوچني کول، د نامه لاندې وېښتان به يې په شلو ورځو کي پاکول او د بغاؤ وېښتان به يې په څلوېښتو ورځو کي پاکول، په قنيه کي ليکلي دي چي غوره داده چي په اونۍ کي یو وار نوکان پرېکړل سي، د شونډو وېښتان (برېتونه) کوچني کړل سي او د بدن زیاتو وېښتانو په پاکولو سره د غسل په ذریعه خپل بدن پاک کړل سي، که په هره اونۍ کي ممکن نه وي نو په هرو پنځلسو ورځو کي دي په دې عمل وکړل سي تر دې که چيري تر څلوېښتو ورځو زیات وخت تېر سي نو دې ته به بېله عذره پرېښودل وېل کيږي، گویا د دغه شيانو لپاره یوه اونۍ غوره وخت دی، پنځلس ورځي درمياني وخت دی او آخري وخت يې تر څلوېښتو ورځو پوري دی، تر څلوېښتو ورځو زیات وخت تېرونکی به بېله عذره پرېښودونکی شمېرل کيږي چي د حنفیه په نزد هغه د وعید وړ دی.

مظهر رحمۃ اللہ علیہ وایي: د ابو عمر او عبدالله الاغر خنجه نقل سوي دي چي نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم به د هري جمعي په ورځ لمانځه ته د تللو خنجه مخکي برېتونه او نوکان کوچني کول او ځينو حضراتو ويلي دي چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به د بغلو وېښتان او د نامه لاندې وېښتان په څلوېښتو ورځو کي پاکول، او د ځينو حضراتو د روایت مطابق په یوه میاشت کي يې پاکول، د یوې میاشتي والا روایت یو معتدل قول دی.

د نکريزو استعمال

﴿۲۲۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ. متفق عليه

د حضرت ابو هريره رضی اللہ عنہ خنجه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: یهودو او نصاراؤ به نکريزي نه لگولې تاسو د هغوی مخالفت کوئ (يعني نکريزي لگول لیکن توري نکريزي نه په کوم چي نن سبا خلک سرياً ږیره توري). بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۵۴۱۱، رقم: ۵۸۹۹، ومسلم ۱۶۶۳۱۳، رقم: ۸۰-۲۱۰۳.

تشریح. مطلب دادی چي تاسو خلک د نکريزو په لگولو سره د يهوديانو او عيسايانو مخالفت څرگندوی، څرگنده دي وي چي د خضاب خنجه مراد هغه خضاب دی چي تور نه وي ځکه چي تور خضاب لگول منع دی، ددې تفصيلي بحث به مخته راسي، کوم چي د صحابه

کرامو وغيره تعلق دی نو هغوی به د نکریزو سور خضاب لگوی او کله کله به یې ژر خضاب هم لگوی، د نکریزو د خضاب لگولو په اړه ډېر حدیثونه نقل سوي دي او علماوو لیکلي دي چي د نکریزو خضاب لگول د مؤمن کېدو علامه ده، د ټولو علماوو په نزد د نکریزو خضاب لگول جائز دي بلکه ځيني فقهاء د نارینوو او ښځو دواړو لپاره مستحب ورته وایي او په فضائلو کي یې هغه حدیثونه هم نقل کړي دي که څه هم هغه حدیثونه محدثینو ضعیف گرځولي دي.

په مجمع البحار کي لیکلي دي چي په دغه حدیث کي د خضاب کولو حکم د هغه خلکو لپاره نه دی چي د هغوی وېښتان تور او سپین وي بلکه د هغه خلکو لپاره دی چي د هغوی وېښتان بالکل سپین سوي وي او د تورو وېښتانو نوم او نښان هم نه وي، لکه څرنګه چي د حضرت ابو قحافه رضی الله عنه وېښتان وه (چي د هغه په اړه په راتلونکي حدیث کي یادونه کيږي)، په دغه کتاب کي هم دا لیکلي دي چي د خضاب په مسئله کي د علماوو مختلف قولونه دي او ددې اختلاف بنیاد د احوالو پر مختلف کېدو باندي دی، ځينو حضراتو ویلي دي چي ددغه حکم تعلق د هغه مسلمان او سیمي د خلکو سره دی چيري د خضاب لگولو عام رواج وي، که یو سړی د خپل ښار د خلکو د عادت څخه بېلوي نو د غیر مناسب شهرت حامل کيږي چي مکروه دی او ځيني حضرات وایي چي د کوم سړي د وېښتانو سپین والی د هغه د باوقار سپین ږیرتوب علامه وي او د هغه د مخ د موزونیت سبب وي بلکه د خضاب په لگولو سره د هغه وقار کمیږي نو د هغه په اړه خضاب نه لگول زیات غوره دي، ددې پر خلاف د کوم سړي د وېښتانو سپینوالی چي د هغه د بد شکله او بې وخته سپین ږیرتوب سبب وي چي د هغه په وجه د هغه شخصیت مجروح کيږي نو د هغه لپاره دغه عیب پټول او خضاب لگول زیات غوره او مناسب دي.

﴿۲۲۲﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ أَيْ بِأَبِي قُحَافَةَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَرَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ كَالثَّغَامَةِ بَيَاضًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَيِّرُوا هَذَا بِشَيْءٍ وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چي د ابوبکر صدیق رضی الله عنه پلار ابو قحافه د مکې د فتحې په ورځ ورسول الله صلی الله علیه و آله ته راوستل سو (یعني د اسلام د قبلولو لپاره) په دې وخت کي د هغه د ږيري او د سر وړېښته د ثغامه په شان سپین وه (ثغامه د هغو وښو نوم دی چي د هغه شګوفه غوټې) او میوه سپینه وي (نبي کریم صلی الله علیه و آله ورته وفرمایل: ددې وړېښتانو سپینوالی په یو شی

سره ور بدل کړې لیکن د تور رنگ څخه ځان وژغورئ. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۶۳، ۱۳، رقم: ۷۹-۲۱۰۲.

د لغاتو حل: الثغامة: نبت شدید البياض، زهرة يشبه الشيب.

تشریح: ثغامة یو ډول واښو ته وایي چې د هغه غوټې او میوې سپیني وي، دغه واښو ته په فارسي کې درمغه وایي، ددې حدیث څخه معلومه سوه چې تور خضاب لگول مکروه حرام دي او په مطالب المؤمنین کې د علماوو دا قول لیکل سوی دی که یو لمونځ کونکی او مجاهد د دین د دښمنانو په نظر کې د خپل هیبت قائمولو لپاره تور خضاب استعمال کړي نو جائز دي او کوم څوک چې د خپل نفس خوشحاله کولو لپاره د زینت او ښکلا لپاره او د ښځې په نظر کې د ښه معلومېدو لپاره تور خضاب لگوي نو دا د اکثر علماوو په نزد ناجائز دي، په دې اړه د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه په باره کې چې څه نقل سوي دي د هغه حقیقت دادی چې هغه به د نکریزو او وسمه (د نېل پانو) خضاب لگوي او د هغه خضاب په وجه به د هغه د وېښتانو رنگ تور نه وو بلکه سور به وو، همدارنگه په دې اړه د ځینو نورو صحابه کرامو په اړه چې کوم روایتونه نقل سوي دي هغه هم پر دې محمول دي.

خلاصه دا چې د نکریزو خضاب لگول په اتفاق سره جائز دی او په تور خضاب کې حرمت او کراهت دی بلکه په دې اړه سخت وعید بیان سوی دی لکه څرنگه چې په دوهم فصل کې به بیان سي.

په سر کې لار ایستل او نه ایستل

﴿۲۲۲۸﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله به

وَسَلَّمَ يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ

په هغو خبرو کې د اهل کتابو موافقت خوښوی چې د هغه په اړه به احکام نه وه نازل سوي، په

يَسْدِلُونَ أَشْعَارَهُمْ وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرُقُونَ رُءُوسَهُمْ فَسَدَلَ النَّبِيُّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاصِيَّتَهُ ثُمَّ فَرَّقَ بَعْدُ. متفق عليه

هغه زمانه کې به اهل کتابو خپل ورېښته دغسي پرېښول يعني په هغه کې به یې د ږمونځ کولو سره په سر کې لار نه ایستل او مشرکانو به په سر کې لار ایستل، رسول الله صلی الله علیه و آله به په هغه زمانه

کي د خپل تندي مبارک ورېښتان د غسي پرېښودل لیکن بیا یې په سر مبارک کي لار ایستل .
بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۶۱۱۰، رقم: ۵۹۱۷، و مسلم ۱۸۱۷۱۴، رقم: ۲۲۳۶-۹۰.

تشریح: د سدل معنی د سرد وېښتانو څلورو خواوو ته پرېښودل او زړول، او د لیکي جوړولو لپاره د دواړو خواوو وېښتان یو ځای کول، او د (فرق) مطلب دادی چي د نیم سر وېښتان یوې خوا ته او د نیم سر وېښتان بلې خوا ته یو ځای کول، په قاموس کي لیکلي دي چي فرق د وېښتان په مینځ کي پیدا کېدونکي لاري ته وايي .
لکه څرنگه چي بیان سول چي نبي کریم ﷺ د مکې څخه مدینې منورې ته په هجرت تشریف راوړ نو په پیل کي یې د اهل کتابو په موافقت کي د تندي وېښتان سدل کول يعني همداسي به یې بې ترتیبه پرېښودل ځکه چي د اهل کتابو طریقه د سدل وه، څرگنده دي وي چي د سدل مطلب که څه هم د وېښتان د څلورو خواوو څخه همداسي پرېښودل دي او په دې کي د تندي د وېښتانو هیڅ تخصیص نسته مگر سدل او فرق په مینځ کي امتیاز د تندي سرېره وېښتانو څخه څرگندېږي، په دې سبب په خاصه توگه د تندي د وېښتانو ذکر سوی دی، که څه هم طیبی رحمه الله ويلي دي چي دلته د سدل څخه مراد محض د تندي وېښتان پرېښودل دي .

د حدیث څخه څرگنده سوه چي په پیل کي د رسول الله ﷺ معمول د سدل وو مگر وروسته فرق يعني لاره پرېښودل آخري عمل وگرځول سو، له دې کبله ځيني حضرات وايي چي سدل يعني وېښتان همداسي پرېښودل منسوخ دي ځکه چي د رسول الله ﷺ د سدل پرېښودو سره فرق اختیارول د حکم الهي او وحی په وجه وو لکه څرنگه چي د الله جل جلاله له خوا رسول الله ﷺ ته دا اجازه وه چي په کومه معامله کي یو شرعي حکم نازل سوی نه وي په هغه کي د اهل کتابو د رواج مطابق عمل کیدای سي، کله چي د وېښتانو په اړه رسول الله ﷺ ته د وحی په ذریعه د فرق يعني لاري ایستلو حکم ورکړل سو نو دا د دې خبري علامه وگرځول سول چي د وېښتانو په اړه په عارضي توگه سره د اهل کتابو د رواج مطابق عمل منسوخ سو، له دې څخه دا څرگنده سوه چي د فرق حکم آخري او حتمي دی ځکه په دې اړه د اهل کتابو مخالفت يعني سدل پرېښودل هم په حتمي توگه کېدل پکار دي .

ددغه حدیث څخه ځينو حضراتو پر دې خبره استدلال کړی دی چي د مخکنیو انبیاءو علیهم السلام شریعت زموږ لپاره د اجتماع قابل دی تر څو چي موږ ته د هغه پر خلاف د عمل

کولو حکم رانه کړل سي مگر دغه اجتماع به په هغه شيانو کي وي چي د هغو په اړه دا معلومه وي چي په هغه کي څه تغير او تبديل نه دی سوی بلکه هغه احکام دي کوم چي الله ﷻ په مخکنيو شريعتو کي نازل کړي دي .

د روايت دغه الفاظ: (يحب موافقتهم) يعني رسول الله ﷺ به د اهل کتابو موافقت خوښوي، ددې څخه څرگند يږي چي په هغه معاملو کي هم د اهل کتابو موافقت کول د رسول الله ﷺ پر اختيار باندي پرېښودل سوی وو که رسول الله ﷺ خوښ کړي نو د اهل کتابو مطابق دي عمل وکړي او که خوښ يې نه کړي نو عمل دي نه کوي، که دغه يعني د موافقت کولو حکم ددې درجې وي د کومي درجې چي يو شرعي حکم وي نو په دې کي د رسول الله ﷺ د خوښۍ يا نه خوښۍ څه سوال نه پيدا کيږي بلکه يو واجب او لازم امر به وي .

په ځينو حديثو کي دا هم نقل سوي دي چي د رسول الله ﷺ دا معمول وو چي کله به د رسول الله ﷺ وېښتان بې ترتيبه وه نو د هغه په يو ځای کولو سره به يې لار پکښي ايستل او هغه به يې پر خپل حالت باندي پرېښودل، يعني په عامو حالاتو کي کله چي به وېښتان آخواد پخوانه وه نو رسول الله ﷺ به سدل يا فرق دواړو کي د يوه اهتمام او تکلف نه کوی بلکه هغه وېښتان به يې پر خپل حالت باندي پرېښودل، ددې څخه معلومه سوه چي سدل او فرق دواړه جائز دي مگر فرق غوره دی .

د قزع څخه منعه

﴿۲۲۹﴾: وَعَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنِ الْقَزَعِ قِيلَ لِنَافِعٍ مَا الْقَزَعُ قَالَ يُحْلَقُ بَعْضُ رَأْسِ الصَّبِيِّ وَيُتْرَكُ الْبَعْضُ. متفق عليه. والحق بعضهم التفسير بالحديث.

حضرت نافع رضي الله عنه د ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت کوي چي ما د رسول الله ﷺ څخه د ((قزع)) منعه واورېدل، د نافع رضي الله عنه څخه پوښتنه وسوه ((قزع)) څشي ده؟ هغه ورته وويل: د قزع معنی ده د کوچنی د سر د يوې برخي وړېښتان خړول او يو څه پرېښودل. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۶۳/۱۰، رقم: ۵۹۲۰، و مسلم ۱۶۷۵۱۳، رقم: ۱۱۳-۲۱۲۰.

تشریح: نووي رحمته الله عليه وايي: د قزع معنی د يو چا د سر يو څه برخه خړل او څه برخه بېله خړولو پرېښودل دي، او دا معنی زياته صحيح ده ځکه چي د حديث راوي هم دا معنی بيان کړې ده او

دا د حديث د ظاهري مفهوم مخالفت هم نه دی، نو پر دغه معنی باندي اعتماد دل کول واجب دی او کوم چي د هلك د تخصيص ذکر دی نو دا محض د عام رواج او عادت په وجه دی کنه نو څرنگه چي قزع د هلكانو لپاره مکروه ده همدارنگه د لویانو په اړه هم مکروه دي، ځکه په فقهي روایاتو کي دا مسئله د قید او استثناء څخه پرته بیانېږي او په قزع کي کراهت د اهل کفر د مشابهت او بد هیئتۍ څخه د ځان ساتني لپاره دی.

راوي چي د قزع کوم مطلب بیان کړی دی او نووي رضی الله عنه ورته زیات صحیح ویلي دي په هغه کي چوتي (لکه څرنگه چي کافران یې په خپلو سرو کي پرېږدي) هم شامل دی چي د مسنون طریقي خلاف کار دی.

﴿۲۲۰﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى صَبِيًّا قَدْ حُلِقَ بَعْضُ رَأْسِهِ وَتَرَكَ بَعْضَهُ فَتَنَاهُمُ عَنْ ذَلِكَ وَقَالَ احْلِقُوا كَلَّهُ أَوْ اتْرُكُوا كَلَّهُ. رواه مسلم.

د حضرت ابن عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ یو کوچنی ولیدي چي د هغه د سرد یوې برخي ورېښتان خریل سوي وه او څه یې پرېښني وه، نبي کریم ﷺ خلک د دې څخه منعه کړه او ارشاد یې وفرمایه: چي د سر ټول ورېښتان خړوئ یا ټول پرېږدئ. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۷۵۸۳، رقم: ۱۱۳-۲۱۲۰.

تشریح: په دغه حدیث کي دې ته اشاره ده چي د حج او عمرې څخه پرته هم سر خریل جائز دي، مسئله داده چي سړي ته اختیار دی که وغواړي نو سر دي وڅړي او که وغواړي نو وېښتان دي پرېږدي مگر غوره خبره داده چي د حج او عمرې څخه پرته دي سر نه څړي، لکه څرنگه چي د رسول الله ﷺ او حضرت علي رضی الله عنه څخه پرته د نورو صحابه کرامو معمول وو، او د کتاب الله په لومړنۍ برخه کي په باب الجنایت کي د دې یادونه شوې ده.

پر نرګدیانو لعنت

﴿۲۲۱﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ لَعَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُخَنَّثِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالْمُتَرَجِّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَقَالَ أَخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ. رواه البخاري.

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله پر نرګه یې باندي لعنت ویلی دی (یعني په هغو خلکو باندي چې خپل ځانونه یې د بنځو په شکل او صورت باندي جوړ کړي وي او پر هغو بنځو چې د سړو سره ځان مشابه کوي په کالو او نورو کارو کي) او حکم یې کړی دی چې هغوی د خپلو کورونو څخه و باسئ. بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۳۳۱۰، رقم: ۵۸۸۶.

تشریح: مخنث یا مخنث (زیات صحیح مخنث دی) ددې اصل خنث دی چې لغوي معنی یې نرمۍ او ماتېدو ده، مخنث هغه سړي ته وایي چې د بنځو په ډول جامې اغوندي، د بنځو په ډول لاسونه او پښې په نکریزو سره کوي په خبرو اترو کي د بنځو لهجه اختیاروي او همدارنګه په حرکاتو کي د بنځو انداز خپلوي، داسي سړي ته زموږ په ژبه کي نر بنځی هم ویل کیږي، مخنث پر دوه ډوله وي یو خلقي چې د هغوی د بدن په اندامو کي په خلقي توګه د بنځو په ډول نرمي او حرکت وي، یعني په هغوی کي په قدرتي توګه د بنځو اوصاف او عادات وي، دوهم دا چې ځيني کسان که څه هم د خپل بدن د اندامو او خلقت په اعتبار بشپړ نارینه وي مګر په قصد سره ځان د بنځو مشابه کول غواړي نو هغوی د خبرو اترو انداز او هستوګني په طریقو کي د بنځو مشابهت اختیاروي تر دې چې د خپلو خوټو او خاص اندام په پرېکولو سره نامرد هم جوړیږي، د مخنثو د داسي ډول په اړه لعنت او غندنه فرمایل سوې ده، ددې پر خلاف د لومړي ډول مخنث ددغه لعنت څخه مستثنی دی، ځکه چې هغوی معذور دي، او دوی ته په دې کي د خپل قصد او اختیار دخل نسته، همدارنګه پر هغه بنځو هم لعنت ویل سوي دی چې هغوی خپل ځان د نارینوو مشابه کوي،

د شرعة الاسلام په شرح کي لیکلي دي چې نکریزي لګول د بنځو لپاره مسنون دي او د نارینوو لپاره بېله عذره لګول مکروه دي، ځکه چې په دې کي د بنځو مشابهت لازم یږي، ددغه قول څخه دا مسئله هم څرګندیږي چې د بنځو لپاره د نکریزو څخه بالکل بې پروا کېدل مکروه دي ځکه چې په دغه صورت کي د هغوی د نارینوو سره مشابهت لازم یږي.

﴿۲۳۲۲﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ اللَّهُ الْمُتَشَبِّهِينَ

مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ. رواه البخاري.

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل: په هغو خلکو باندي

خداي تعالی لعنت ویلي دی کوم سړی چي د ښځو شکل او صورت اختیار کړی وي او کومي ښځي چي د نارینه شکل او صورت اختیار کړی وي. بخاري
تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۱۰/۳۳۳، رقم: ۵۸۸۵.

د انسان دو پښتانو څخه فائده اخیستل حرام دي

﴿۲۲۲﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ. متفق عليه.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: الله ﻋﻠﻴﻪ پر: (۱) واصله (۲) مستوصله (۳) واشمه (۴) او مستوشمه باندي لعنت ویلي دی. بخاري او مسلم، (۱) - واصله: هغه ښځه چي د خپل سر د ورپښتانو د اوږدولو لپاره د نورو وپښتان يو ځای کړي. (۲) - مستوصله: هغه ښځه چي د نورو په وپښتانو کي د نورو وپښتان يو ځای کړي. (۳) - واشمه: هغه ښځه چي په بدن کي خالونه وهي. (۴) - مستوشمه: هغه ښځه چي په بدن کي په ل چا باندي خالونه وهي.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۱۰/۳۷۴، رقم: ۵۹۳۷، و مسلم ۱۶۷۷/۳، رقم: ۱۱۹-۲۱۲۴.

تشریح: د وپښتانو يو ځای کول د ځان لپاره يا د بلي ښځي لپاره، ددې څخه مراد دادی چي د وپښتانو د ښکلا او اوږدوالي لپاره يوه ښځه د بلي ښځي وپښتان واخلي او په خپل کوڅی کي يې ګډ کړي يا خپل وپښتان د بلي ښځي په کوڅی کي ګډ کړي.

امام نووي رحمه الله فرمايي: د حديثو څخه دا خبره څرګندېږي چي بېله استثناء او قيد وپښتان يو ځای کول حرام دي، ظاهر او مختار مسئله هم داده مګر زموږ شافعي علماء په دغه مسئله کي دا تفصيل بيانوي چي د انسان وپښتان لګول بېله اختلافه حرامه دي ځکه چي انسان ته کومه بزرګي او شرف تر لاسه دی د هغه په وجه د هغه د وپښتانو او د بدن د نورو اندامو څخه ګټه اخیستل حرام دي او که د انسان څخه پرته د يو حيوان وپښتان چي پاک وي نو هغه په کوڅيو کي لګولو دغه حکم دی که د ښځي خاوند يا بادار نه وي يعنې کومه ښځه چي ازاده وي او مطلقه يا کونډه يا پېغله وي نو د هغې لپاره په خپل کوڅی کي د هغه وپښتانو ګډول هم حرام دي او که ښځه خاوند والا يا بادار والا وي نو د هغې لپاره درې صورتونه دي چي په هغو کي تر

ټولو زیات صحیح صورت دادی چي هغه د خاوند یا مالک د اجازې څخه وروسته هغه وېښتان په خپلو کوڅیو کي ګډ کړي نو دا جائز دي .

مالک، طبري او اکثر علماء رحمۃ الله علیهم وایي چي د ښځي لپاره په خپل چوټي کي د هر شي ګډول منع دي که هغه وېښتان وي یا توري وړی و غیره وي، دغه حضراتو په دغه مسئله کي د حدیثو څخه استدلال کړی دی، فقیه ابواللیث رحمۃ الله علیه وایي چي د ذکر سوي منع تعلق یوازي د وېښتانو سره دی نو په کوڅیو کي د وېښتانو څخه پرته نور شیان لکه وړی و غیره ګډول څه پروا نلري او د وېښتانو په داسي تار سره تړل چي د وېښتانو سره مشابهت نلري بېله کراهته جائز دي.

په فتاوی عالمگیری کي دا لیکلي دي چي د سر په وېښتانو کي د انسان وېښتان ګډول حرام دي مګر صوف یعنی (وړی) ګډول جائز دي،

د خال وهلو مطلب دادی چي د بدن پر پوست باندي ستن یا بل شی ننه ایستل سي تر دې چي وینه ځیني و بهیري او بیا هغه د رانجو یا نېل څخه ډک کړل سي، دا د جاهلیت د زمانې یو رواج دی او نن سبا هم په ځینو کافرانو دغه رواج سته، اسلامي شریعت داسي کول منسوخ کړي دي، نووي رحمۃ الله علیه فرمایي: خپله خال وهل یا بل چاته خال وهل حرام دي او د بدن پر کومه برخه چي خال وهل کیږي او د یو علاج په ذریعه د هغه ختمېدل ممکن وي نو د هغه ښي خرابول واجب دي او که د تکلیف څخه پرته د هغه خرابول ممکن نه وي یعنی د دې خبري بهر وي چي د هغه په ختمولو سره د بدن هغه برخي ته تاوان رسیږي نو په دغه صورت کي د هغه ختمول واجب نه دي، نو باید د الله جل جلاله څخه بخښنه وغواړي چي د گناه بار ځیني ليري سي، او که مذکوره شیان بېله تکلیفه ليري کیږي نو بیا د هغو ختمول لازم دي او په هغو کي په زنده کولو سره گناه کار کیږي.

د الله جل جلاله د تخلیق پر بدلونکي سزا

﴿۲۲۲﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُوتَشِمَاتِ

د حضرت عبد الله بن مسعود رحمه الله څخه روایت دی چي الله جل جلاله لعنت ویلي دی په خالو وهونکو ښځو باندي (که د ځان خالونه وهي او که د بل) او د مخ وېښتانو کښونکو ښځو باندي

وَالْمُتَنَبِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيَّرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ فَجَاءَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ

او يا خپل غاښونه په سوهان يا ريتي باندې سوهان کونکو ښځو باندې (د ځينو ښځو په مخ باندې ورېښتان وي د هغو خريل منعه دي، البته که د يوې ښځې ډيره او برېت را ووځي نو د هغو خريل يا ليري کول منعه نه دي) يوه ښځه و حضرت ابن مسعود رضي الله عنه ته راغله او ويې ويل:

إِنَّهُ بَلَغَنِي عَنْكَ أَنَّكَ لَعَنْتَ كَيْتَ وَكَيْتَ فَقَالَ وَمَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ

ما اورېدلي دي چې تاسو په داسو داسو ښځو لعنت و اياست، ابن مسعود رضي الله عنه ورته وفرمايل: زه په هغو ښځو باندې ولي لعنت ونه وايم چې په هغوی باندې نبي کریم صلي الله عليه وسلم لعنت ويلي دي

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ هُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَقَالَتْ لَقَدْ قَرَأْتُ مَا بَيْنَ

او هغوی د خداي تعالی په کتاب کې ملعوني گڼل سوي دي، هغې ښځې وويل، ما د اشيان

لِلَّذِينَ فَمَا وَجَدْتُ فِيهِ مَا تَقُولُ قَالَ لَيْسَ كُنْتَ قَرَأْتِيهِ لَقَدْ وَجَدْتِيهِ أَمَا

ويلي دي چې د دوو تختو په مينځ کې نوښته سوي دي (يعني قران کریم) خو دا خبره پکښې نسته کومه چې تاسو يې کوئ (يعني په صريحو الفاظو کې چيري لعنت ويل سوی دی)، ابن مسعود رضي الله عنه ورته وفرمايل: که تا (قران کریم) په سوچ او فکر سره لوستی وي نو دا ځاي دي نه

قَرَأْتُ { وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا } قَالَتْ بَلَى

قَالَ فَإِنَّهُ قَدْ نَهَى عَنْهُ. متفق عليه.

دي لوستی: وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا (څه چې نبي کریم صلي الله عليه وسلم درکړي هغه اخلي او د څه څخه چې مو منعه کوي د هغه څخه منعه سئ) هغې ښځې وويل: هو (دا خو مي لوستی دی) ابن مسعود رضي الله عنه ورته وفرمايل: نو رسول الله صلي الله عليه وسلم د دې خبرو څخه منعه کړې ده. بخاري.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۳۰/۸، رقم: ۴۸۸۶، ومسلم ۱۶۷۸/۳، رقم: ۱۲۰-۲۱۲۵.

تشریح: د ښځو لپاره د مخ وېښتان کښل مکروه دي مگر که چيري د يو ښځې پر مخ ډېره يا ډېرې ونه وي نو د هغو پاکول جائز بلکه مستحب دي، په حديث کې يوازي د بلي ښځې د وېښتانو کښلو يا د ونه ده او خپله د وېښتانو کښونکي ښځې يا د ونه نسته چې هغې ته نامصه وايي، حال دا چې د دغه مسئلې سره اړوند بل روايت چې په دوهم فصل کې راځي په هغه کې د نامصه

یادونه هم سته،

د عربو په نزد د بنځو د غاښو په مینځ کې پراخوالی او فرق کېدل غوره گڼل کېږي او په عامه توګه د کم عمره بنځو غاښونه داسې وي، په عربو کې دا رواج وو چې بنځي به سپین سري سوې او غاښونه به یې لوی سول چې د هغه په وجه به د هغې د غاښو په مینځ کې دغه پراختیا نه پاته کېدل نو هغوی به د خپلو غاښو په مینځ کې د پراختیا کولو هڅه کول او ددې بنیاد په هغوی دا جذبه وه چې پیغلي او کم عمره معلومي سي، او ښکلا یې څرګنده سي، اسلامي شریعت دا طریقه منع وګرځول.

لفظ د (المغیرات) د ټولو ذکر سوو بنځو صفت دی کوم چې په ژباړه کې څرګندي سوي دي یعنې د کومو بنځو چې یادونه سوې ده هغه ټولي داسې دي چې الله تعالی کوم شی څرنگه جوړ کړی دی په هغه کې دخپل خواش سره سم تغیر کوي چې د الله تعالی د مصلحت او مرضی خلاف دی، همدارنګه لفظ د خلق الله د مغیرات مفعول دی او دغه پوره جمله د تعلیل په درجه کې ده چې د وجوب لعنت علت او وجه څرګندوي، ددې څخه معلومه سوه چې مثله او د بېري خړیلو چې کوم حرمت دی د هغه علت او وجه هم دغه دی یعنې د الله تعالی په تخلیق کې تغیر کول، مګر په دې سره دا نه لازمیږي چې هر تغیر حرام دی ځکه دغه علت یو ځانګړی حیثیت نلري بلکه د حرمت اصل علت د شارع له خوا منع کېدل دي او په دغه منع کې چې کوم حکمت پټه دی هغه دا دی چې هغه ته د ظاهري علت درجه ورکول کیږي نو خلاصه دا سوه چې شارع علیه السلام کوم تغیرات مباح ګرځولي دي په هغو کې به اباحت وي او کوم تغیرات چې یې حرام ګرځولي دي په هغو کې به حرمت جاري وي.

ذکر سوي بنځي چې د حضرت ابن مسعود رضی الله عنه په خدمت کې په حاضرېدو سره څه وویل د هغه مطلب دا وو چې ما ته دا معلومه سوې ده چې تاسو هغه بنځي له خپلي خوا لعنتي ګرځوئ یا ددې خبرې خبرداری ورکوئ چې په قرآن کریم کې هغه بنځي ملعوني ګرځول سوي دي حال دا چې په قرآن کریم کې پر هغه بنځو باندې د لعنت یو صریح ذکر نسته، او دا مسئله ده چې الله تعالی څوک د لعنت وړ نه وي ګرځولی نو پر هغه لعنت کول جائز نه دي، نو ابن مسعود رضی الله عنه هغه بنځه په ډېر ښه انداز کې په دې پوه کړل او د قرآن او حدیث په حواله یې مسئله ورته ثابته کړه نو هغې ته اطمینان وسو ځکه چې هغې ته د حدیث په اړه شبه نه وه محض په قرآن کریم کې د صریح حکم نه ترلاسه کېدو په وجه د هغې په ذهن کې سوال پیدا سوې وو او هغه رفع سو.

د روایت د آخري جملې مطلب دادی چې کله بندګانو ته د الله تعالی له خوا دا حکم سوی

دی چي رسول الله ﷺ د کومو کارو څخه تاسو منع کړي نو له هغه څخه منع سئ او رسول الله ﷺ په دغه حدیث کي هم او د نورو حدیثو په ذریعه هم د ذکر سوو شیانو څخه منع فرمایلي ده ، نو ددې مطلب دا سو چي د دغه شیانو منع په قرآن کریم کي موجود ده ، طیبی رحمه الله وایي : په دغه حدیث کي دې ته اشاره ده چي پر ذکر سوو بنځو باندي د رسول الله ﷺ لعنت فرمایلي داسي دي لکه څرنګه چي خپله الله تعالی هغه بنځي ملعوني ګرځولي دي نو په دې عمل کول واجب دي .

بد نظر حق دی

﴿۲۲۳۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَيْنُ حَقٌّ وَنَهَى عَنِ الْوَشْمِ . رواه البخاري .

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : بد نظريا د بد نظر تائير حق دی او نبي کریم ﷺ د خالو وهلو څخه منعه کړې ده . بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۰۳۱۱۰، رقم: ۵۷۴۰.

تشریح: مطلب دادی چي بد نظريو داسي حقيقت دی چي د هغه اثر څرګندېږي ، الله جل و علا په دې کي دغه خاصيت ايښی دی چي د سحر په ډول بد نظر هم پر انسان وغيره باندي اثر کوي .

د سر د وېښتانو مېنلو

﴿۲۲۳۶﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُلَبَّدًا . رواه البخاري .

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما رسول الله ﷺ په ګونډرو سره د سر مبارک وړېښتانو مېنلولو باندي وليدی . بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۶۰۱۱۰، رقم: ۵۹۱۴.

تشریح: د ملبد څخه مراد دادی چي رسول الله ﷺ د سر وېښتان په ګونډرو سره موبنلولي وه چي شپږي ونه کړي او ګرد و غبار څخه خوندي سي ، داسي په عامه توګه د ذکر سوي مقصد لپاره د احرام په حالت کي کولای سي ، حضرت ابن عمر رضي الله به رسول الله ﷺ په داسي حال کي يا خو د احرام په حالت کي ليدلی وي يا په يو بل سفر کي به يې ليدلی وي .

د نارینه لپاره زعفران

﴿۲۲۷﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَتَزَعْفَرَ الرَّجُلُ . متفق عليه

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ نارینه د زعفران په بدن لگولو يا په جامو مېرلو څخه منعه کړې دی . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۰۴۱۱۰، رقم: ۵۸۴۶، ومسلم ۱۶۶۳۱۲، رقم: ۷۷-۲۱۰۲۱.

تشریح: دغه منع ځکه ده چې پر جامو يا بدن باندي زعفران مېرلو د ښځو سره خاص دی ، پاته سوه دا خبره چې د ځينو صحابه کرامو په اړه نقل سوي دي چې هغوی د خلوق استعمال کړې دی چې د زعفران څخه جوړه سوې يوه خوشبويي ده نو هغه د دغه منع څخه مخکي پېښه ده .

رنگ لرونکې خوشبويي

﴿۲۲۸﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أَطِيبُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَطْيَبِ مَا يَجِدُ حَتَّى أَجِدَ وَبَيْضَ الطِّيبِ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ . متفق عليه

د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چې ما د رسول الله ﷺ په بدن باندي بهترينه خوشبويي ولگوله کوم چې زما سره وه تر داسي حده چې د خوشبويي اثر به يې پر سر مبارک او ږيره مبارکه باندي معلومېدی . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۶۶۱۱۰، رقم: ۵۹۲۳، ومسلم ۸۴۷۱۲، رقم: ۳۸-۱۱۸۹.

تشریح: د دغه حديث په اړه د هغه حديث سره سوال واقع کېږي چې په هغه کي دا بيان سوی دی چې د نارینو و لپاره د هغه خوشبويي استعمال جائز دی چې د هغه رنگ نه څرگندېږي ، او د دغه حديث څخه دا معلومېږي چې رسول الله ﷺ ته به کومه خوشبويي لگول کېدل د هغه رنگ به څرگندېدی ځکه که چيري د هغه خوشبويي رنگ نه معلومېدی نو د هغه ځلا به د رسول الله ﷺ په سر او ږيره مبارکه کي څرنگه معلومېدی ؟ د دې جواب دادی چې په کوم حديث کي د نارینو و لپاره د رنگ لرونکي خوشبويي څخه منع سوې ده د هغه څخه مراد هغه رنگ دی چې د هغه په څرگندېدو سره د ښکلا او زينت اندازه څرگندېږي لکه سور او ژړ رنگ او کوم رنگ چې داسي نه وي لکه د مشک او عنبر رنگ نو هغه جائز دی ، د دې څخه معلومه سوه چې صندل او داسي

نورو شيانو رنگ هم جائز دی .

خوشبوداره لرگی دود کول

﴿۲۲۳۹﴾: وَعَنْ نَافِعٍ قَالَ كَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا اسْتَجْمَرَ اسْتَجْمَرَ بِالْأُكُوَّةِ غَيْرَ مُطَرَّاةٍ وَبِكَافُورٍ يَطْرَحُهُ مَعَ الْأُكُوَّةِ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا كَانَ يَسْتَجْمِرُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . رواه مسلم .

د حضرت نافع رضي الله عنه څخه روايت دی چي کله به حضرت عمر رضي الله عنه (په کور کي) څه خوشبوداره شی دودوی نو داسي خوشبوداره لرگی به یې دود کوی چي په هغه کي به مشک نه وه او کله کافور او خوشبوداره لرگی دواړه به یې په یوځاي کولو باندي دودول بیا به یې ویل : نبی کریم صلی الله علیه و آله به هم داسي خوشبویه بوتی دودول . مسلم .

تخریج : صحیح مسلم ۱۷۶۶/۴ ، رقم : ۲۱-۲۲۵۴ .

الفصل الثانی (دوهم فصل)**د برېتو کوچني کول سنت دي**

﴿۲۲۴۰﴾: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْضُ أَوْ يَأْخُذُ مِنْ شَارِبِهِ وَكَانَ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ الرَّحْمَنِ صَلَوَاتُ الرَّحْمَنِ عَلَيْهِ يَفْعَلُهُ . رواه الترمذي .

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله به د خپلو شونډو مبارکو ورېښته غچي کول او یا یې اخستل او د خدای تعالی دوست حضرت ابراهیم عليه السلام به هم د شونډو مبارکو ورېښته غچي کول . ترمذي .

تخریج : سنن الترمذي ۸۶۱۵ ، رقم : ۲۷۶۰ .

تشریح مطلب دادی چي د برېتو بالکل کوچني کول یو داسي پخوانی سنت دی چي د حضرت ابراهیم عليه السلام معمول هم وو او د نورو انبیاءو علیهم السلام هم ، د فطرة لفظ په وضاحت کي دغه

بحث ذکر سوی دی ، پاته سوه دا خبره چي کله دغه يعني د برهټو کوچني کول د نورو انبياوو سنت هم دی نو دلته يوازي د حضرت ابراهيم عليه السلام خاصوالی ولي وسو ، نو ددغه خاصوالي وجه د حضرت ابراهيم عليه السلام د خاص عظمت او جلال اظهار دی يا دا چي ددغه سنت پهل د حضرت ابراهيم عليه السلام څخه سوی دی لکه څرنگه چي د هغه حديث څخه څرگنديږي چي په دريم فصل کي به راسي .

برهټونه کوچني کوي

﴿۲۲۱﴾: وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَمْ يَأْخُذْ مِنْ شَارِبِهِ فَلَيْسَ مِنَّا. رواه احمد والترمذي والنسائي .

د حضرت زيد بن ارقم رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : څوک چي د شونډو ورهښته (يعني برهټ) نه غچي کوي ، هغه زموږ څخه نه دی . احمد ، ترمذي او نسائي

تخريج : مسند الامام احمد ۳۶۶۱۴ ، رقم : ۲۷۹۱ .

تشریح : هغه زموږ څخه نه دی : ددې مطلب دادی چي هغه زموږ پر سنت او طریقه نه دی او د ملا علي قاري رحمته الله عليه مطابق ددغه جملې زیاته صحیح معنی داده چي داسي سړی زموږ په سنت او طریقه کي کامل نه دی يا ددغه جملې په ذریعه ددغه سنت د پرېښودونکي مړ کېدل به د امت مسلمه پر خلاف طریقه باندي مړ کېدل وي .

د ږيري سمول

﴿۲۲۲﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْخُذُ مِنْ لِحْيَتِهِ مِنْ عَرْضِهَا وَطُولِهَا. رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب .

حضرت عمرو بن شعيب رضي الله عنه د خپل پلاره څخه او هغه بيا د خپل پلاره څخه روايت کوي چي نبي کریم صلى الله عليه وسلم به خپله ږيره مبارکه په عرض او طول (پلنوالی او اوږدوالی) کي يعني د دواړو طرفو څخه نه برابروله . ترمذي ، او په ترمذي کي دا حديث غريب دی .

تخريج : سنن الترمذي ۸۷۱۵ ، رقم : ۲۷۶۲ .

تشریح: مطلب دادی چي رسول الله ﷺ به خپله ډېره مبارکه سمول او د رسول الله ﷺ دغه عمل د ډېري پرېښودو او زیاتولو خلاف نه دی چي د هغه حکم په نورو حدیثو کي نقل سوی دی ، ځکه چي د اصل منع تعلق یا د دومره کوچني کولو سره دی چي د غیر مسلم خلکو شعار دی او د ډېري سمولو لپاره له آخوا او دېخوا څخه وېښتان غچي کول منع نه دي لکه څرنګه چي خپله د رسول الله ﷺ په اړه نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ به د ډيري د طول او عرض څخه هغه وېښتان کوچني کول چي آخوا دېخوا به لوی سوي وه ځکه ابن ملک رحمۃ اللہ علیہ ویلي دي چي د ډيري وېښتان برابرول سنت دي ، په احیاء العلوم کي لیکلي دي چي د ډيري زیاتي او ډډولو په اړه د علماوو مختلف قولونه دي ، ځيني حضرات وايي که یو سړی خپل ډېره په موب کي نېولو سره هغه برخه پرې کړي چي تر موب لاندي وي نو په دې کي څه پروا نسته ، دغه قول د ابن عمر رضی اللہ عنہ او تابعینو د یو ډلي دی ، شعبي او ابن سيرین رحمۃ الله علیهما دا ښه ګڼلی دی ، او حسن ، قتاده او دهغوی پیروانو دغه شی (یعني د ډيري دغه برخه کوچني کول) ښه نه دي ګڼلي ، دغه حضراتو د رسول الله ﷺ د ارشاد (اعفوا للحي) سره سم دغه شی غوره ګڼلی دی چي د موب څخه زیاته ډېره دي پرېښودل سي ، ملا علي قاري رحمۃ اللہ علیہ لیکلي دي چي لومړی قول زیات صحیح دی .

د زعفرانو خوشبوي نارینه ته حرامه ده

﴿۲۲۲۳﴾: وَعَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَلَيْهِ خُلُقًا

فَقَالَ لَكَ امْرَأَةٌ قَالَ لَا قَالَ فَاغْسِلْهُ ثُمَّ اغْسِلْهُ ثُمَّ لَا تَعُدْ . رواه الترمذي والنسائي

د حضرت يعلى بن مره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ د هغه پر بدن د زعفرانو جوړه سوې خوشبوي ولیده ، نو یې وفرمایل : ایا ستا ښځه سته ؟ عرض یې وکړ ، یا ! نبی کریم ﷺ ورته وفرمایل : دا پرېوله ، بیا یې پرېوله او بیا یې پرېوله او دا کار بیا مه کوه ، (ایا ستا ښځه سته دلته یې مقصد دا وو چي که چيري ستا ښځه وي او هغې پر ځان یا کالو باندي زعفران موبلي وي او د هغې اثر و تاته رسیدلی وي نو ته به معذوره یې والا فلا) . ترمذي او بخاري .

تخریج: سنن الترمذي ۱۱۲۵ ، رقم : ۲۸۱۶ ، والنسائي ۱۵۲۸ ، رقم : ۵۱۲۱ .

تشریح: ایا ته ښځي والا یې ؟ : د رسول الله ﷺ د دغه سوال مقصد دا وو چي ایا ښځه لرې او هغې خلوق استعمال کړی دی او بیا دهغې د بدن یا جامې څخه د هغه بوی اثر ستا بدن یا جامې ته رسیدلی دی ، نو په دغه صورت کي ته معذوري یې او که تا په خپله خلوق استعمال کړي وي نو

بیا معذور نه گنل کيږي ځکه چي سږي ته د خلوق استعمال جائز نه دی، په دغه صورت کي ستا لپاره دا ضروري ده چي ته خپل بدن يا جامې پرېولي او دغه اثر ختم کړې، ددې څخه څرگنده سوه چي ددغه سوال مقصد دا څرگندول نه وو چي ته بنځه لرې او تا د بنځي لپاره خلوق استعمال کړي دي نو ته د معذور په حکم کي يې لکه څرنگه چي د حديث د ظاهري مفهوم څخه گمان کيږي.

هغه پرېوله: ددغه جملې په ذريعه رسول الله ﷺ درې واره د پرېولو حکم وکړ او درې واره د پرېولو حکم ورکول د مبالغې او تاکيد په توگه وو، مگر زياته صحيح خبره داده چي رسول الله ﷺ درې واره د پرېولو حکم ځکه ورکړ چي د هغه رنگ کم از کم په درې واره پرېولو سره له منځه ځي.

﴿۴۲۴﴾: وَعَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ تَعَالَى صَلَاةَ رَجُلٍ فِي جَسَدِهِ شَيْءٌ مِنْ خُلُقٍ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابو موسی رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایيل: خدای تعالی د هغه سږی لمونځ نه قبلوي چي د هغه پر جسم باندې لېږشان خلوق (يعني د زعفرانو څخه جوړه سوې خوشبوي) هم لگيدلي وي. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داؤد ۴۰۲۸۴، رقم: ۴۱۷۶.

تشریح: سید رحمه الله وايي: د لمانځه نه قبلېدو څخه مراد د بنځو مشابهت اختيارولو په وجه د هغه ثواب نه تر لاسه کېدل دي کوم چي پر کامل لمانځه باندې تر لاسه کيږي، ابن ملک رحمه الله ويلي دي چي دغه ارشاد د خلوق د استعمال خلاف د زجر او تهديد په توگه دی.

﴿۴۲۵﴾: وَعَنْ عَمَارِ بْنِ يَاسِرٍ قَالَ قَدِمْتُ عَلَى أَهْلِي مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ تَشَقَّقْتُ يَدَايَ فَخَلَقُونِي بِزَعْفَرَانٍ فَعَدَوْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ وَقَالَ اذْهَبْ فَاغْسِلْ هَذَا عَنكَ. رواه ابوداؤد.

د حضرت عمار بن ياسر رضی الله عنه څخه روایت دی چي زه د سفر څخه و کور ته راغلم نو زما دواړه لاسونه چاودلي وه، کور والا زما په لاسونو باندې د زعفرانو خوشبوي و موبل، سهار زه د

نبی کریم ﷺ په خدمت کي حاضر سوم او سلام مي ادا کړ، نبی کریم ﷺ زما د سلام جواب را نه کړ، او ويې فرمايل چي ولاړ سه خپل لاسونه دي پرېوله. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۴۰۲۴، رقم: ۴۱۷۶.

تشریح: په څرگنده دا معلومېږي چي د رسول الله ﷺ په علم کي به داسي عذر نوي راغلی چي د هغه په وجه حضرت عمار رضی الله عنه د دغه خوشبويي استعمال وکړي لکه څرنگه چي رسول الله ﷺ د هغه د سلام جواب ورنه کړ او د خپل ناراضي اظهار يې وکړ يا دا چي رسول الله ﷺ ته د عمار رضی الله عنه خوشبويي پر خپل لاس لگول او دباندې وتل خوښ نسول.

﴿۲۲۲۶﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طِيبُ الرَّجَالِ مَا ظَهَرَ رِيحُهُ وَخَفِيَ لَوْنُهُ وَطِيبُ النِّسَاءِ مَا ظَهَرَ لَوْنُهُ وَخَفِيَ رِيحُهُ.
رواه الترمذي والنسائي.

د حضرت ابوهريره رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: د نارينه و خوشبويي هغه ده چي په هغه کي يوازی بوی (وږمه) يې ښکاره وي او رنگ يې پټ وي او د ښځو خوشبوني هغه ده چي د هغې رنگ ښکاره وي او خوشبويي يې پټه وي. ترمذي او نسائي

تخریج: سنن الترمذي ۹۹۱۵، رقم: ۲۷۸۷، والنسائي ۱۵۱۸، رقم: ۵۱۱۷.

تشریح: لکه څرنگه چي مخکي بيان سول چي د رنگ څخه مراد هغه رنگ دی چي د ښکلا او زينت لپاره وي لکه سور او ژړ رنگ، علماوو ليکلي دي چي د ښځو خوشبويي په هغه وخت کي صحيح ده کله چي هغوی دباندې نه راوځي او په کور کي دننه وي يا د خپل خاوند سره وي نو هغې ته هر ډول خوشبويي استعمالول جائز دي.

مرکبه خوشبويي

﴿۲۲۲۷﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَكَّةٌ يَتَطَيَّبُ مِنْهَا. رواه ابوداؤد.

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ سره يوه سکه (يوه ترکيب سوې خوشبويي) وه چي د هغې څخه به يې خوشبويي لگوله. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۴۸۴، رقم: ۴۱۶۲.

سر غوپول

﴿۳۲۳۸﴾: وَعَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ دَهْنَ رَأْسِهِ وَتَسْرِيحَ لِحْيَتِهِ وَيُكْثِرُ الْقِنَاعَ كَانَ ثَوْبَهُ ثَوْبُ زَيَّاتٍ. رواه في شرح السنة

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ اکثره وخت خپل سر مبارک په روغنو باندې غوپوی او اکثره وخت به یې بیره مبارکه ږمونځ کوله او پر سر مبارک به یې اکثره وخت ټوکر هواروی (یعني د غوپولو څخه وروسته نبي کریم ﷺ پر سر مبارک ټوکر هواروی چي لنگوته په غوپه نه سي ، هغه ټوکر به غوپو وولکه د روغن خرڅونکي کالي . شرح السنة.

تخریج: البغوي في شرح السنة ۸۲۱۱۲، رقم: ۳۱۶۴.

تشریح: ږیره مبارکه به یې ږیره ږمونځول: دا خبره د هغه روايت خلاف نه ده چي په هغه کي دا بیان سوی دی چي رسول الله ﷺ د هري ورځي ږمونځ کولو څخه منع فرمایلي ده ځکه چي اول خو دغه منع د نهی تحريمي په توگه نه ده بلکه د نهی تنزيهي په توگه ده ، دوهم د ږیره ږمونځولو څخه دا نه لازميږي چي رسول الله ﷺ به هره ورځ ږمونځول، ځکه د زیاتوب اطلاق پر هغه شی هم کیږي چي یو کار د هغه د ضرورت په وخت کي وکړل سي ، یعني د کوم عمل چي کوم وخت ضرورت وي هغه وخت کول هم د کثرت په حکم کي داخل دی ، او کوم چي د مسئلې تعلق دی نو د ږيري ږمونځول سنت دي مگر کوم خلک چي د هر اوداسه څخه وروسته ږیره ږمونځوي نو د هغه په سنت صحیحه کي بنیاد نسته.

د قناع څخه مراد هغه ټوکر دی چي رسول الله ﷺ به په وېښتانو کي د تېلو لگولو څخه وروسته ددې لپاره پر سر اچوی چي لنگوته خبرنه او غوپه نسي ، هغه ټوکر به د تېلو لگېدو په وجه ږیره غوپېدی ځکه یې د غوپو ټوکر سره تشبیه ورکړې ده ، دا مراد نه دی چي هغه ټوکر به چټل ووي دا چي د رسول الله ﷺ ټولي جامې به د غوپو جامو په ډول وي ځکه چي دغه مراد د هغه نظافت او پاکۍ څخه ږيري ليري دی چي د رسول الله ﷺ د مزاج یو جز وو ، همدا وجه ده چي رسول الله ﷺ سپیني جامې ږيري خوښولې .

د نبی ﷺ زلفی

﴿۲۲۴۹﴾: وَعَنْ أُمِّ هَانِيٍّ قَالَتْ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا بِمَكَّةَ قَدَمَةً وَلَهُ أَرْبَعُ غَدَائِرَ. رواه أحمد وأبو داود والترمذي وابن ماجه.

د بي بي ام هانی ؓ څخه روایت دی، چي يو ځل (د مکې د فتحي په ورځ) نبی کریم ﷺ و مکې ته تشریف راوړ، دا وخت د نبی کریم ﷺ څلور زلفي وې. احمد، ابوداؤد، ترمذي او ابن ماجه
تخريج: مسند الامام احمد ۳۴۱۱۶، رقم: ۴۱۹۱، والترمذي ۲۱۶۱۴، رقم: ۱۷۸۱، وابن ماجه ۱۱۹۹۱۲، رقم: ۳۶۳۱.

د لغاتو حل: زیات: ای بائع الزيت او صانعه (د غوړو پلورونکی یا جوړوونکی).

په سر کي لاره ایستل

﴿۲۲۵۰﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ إِذَا فَرَّقْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ صَدَعْتُ فَرْقَهُ عَنْ يَافُوخِهِ وَأُرْسَلْتُ نَاصِيَّتَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ. رواه أبو داود.

د بي بي عائشې ؓ څخه روایت دی چي ما به د رسول الله ﷺ په سر کي لاره ایستله نو ما به د نبی کریم ﷺ لاره د سر په منځ کي څیرل او پرتندي به مي هغه پرېښودله، د دواړو سترگو په منځ کي (يعني لاره به مي د سر لوړي خوا څخه پیل کول او تر تندي پوري به مي راوستل او هغه به مي د دواړو سترگو منځ ته راوستل). ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۴۰۸۱۴، رقم: ۴۱۸۹.

د لغاتو حل: يافوخه: ای جله، ومعظمه عن جانب مؤخر راسه مما يلي القفا.

تشریح: يافوخ د سر منځنۍ برخي ته وايي، او دا د ماغ سر بېرته سطح وي، په وړکتوب کي په دغه ځای کي بې کراري وي، بي بي عائشې ؓ د رسول الله ﷺ د سر د لارو صورت بيان کړی دی چي د هغو يو سر به د نزلې سره نژدې وو او دوهم سر به يې د سترگو د منځ بالمقابل د تندي سره نژدې وو.

د روایت د آخري جملې مطلب دادی چي ما به د لاري مخ د تندي پر هغه غاړه اېښودی کوم

چي د دواړو سترگو په مینځ کي وي داسي چي د تندي نیم وېښتان به د لاري راسته خواته وه او نیم به د لاري چپه خواته وه ، طیبی رحمۃ اللہ علیہ د حدیث دغه معنی بیان کړې ده .

هره ورځ ږمونځ کول منع دي

﴿۳۲۵﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغْفَلٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ التَّرَجُّلِ إِلَّا غَبًّا. رواه الترمذي وابدأؤد والنسائي .

د حضرت عبد الله بن مغفل رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د هري ورځي ږمونځ کولو څخه منع فرمایلي ده مگر په منځ کي د یوې ورځي په پریښودو سره (یعني یوه نه بله ورځ) . ترمذي ابدأؤد او نسائي

تخریج: سنن الترمذي ۲۰۵۱۴، رقم: ۱۷۵۶، وابدأؤد ۳۹۲۱۴، رقم: ۴۱۵۹، والنسائي ۱۳۲۱۸، رقم: ۵۰۵۵

تشریح: قاضي رحمۃ اللہ علیہ وايي : د غب مطلب دادی چي یو کار یوه ورځ وکړل سي او یوه ورځ پرېښودل سي ، نو د حدیث مطلب دا سو چي ږمونځول دي هره ورځ نه کیږي بلکه یوه ورځ دي پرېښودل کیږي مگر دغه منع د نهی تنزیهي په توگه ده او ددې څخه بېله ضرورته هره ورځ د ږمونځولو پابندي کول او د عادت په توگه دغه کار کول مراد دی ، ځکه چي دا په ښکلا او زینت کي د مبالغې او بې ځایه تکلف صورت دی ، څرگنده دي وي چي لفظ د غب د ملاقات په سیاق کي استعمالیږي لکه څرنگه چي فرمایل سوي دي : (زر غبا تزدد جبا) ، نو ددې مفهوم دادی چي په اونۍ کي یو وار ملاقات وکړل سي ، او کله چي دغه لفظ د تبی لپاره استعمالیږي نو ددې څخه د یوې ورځي په قضائي کولو سره یعني په دریمه ورځ تبه مفهوم کیږي ، همدارنگه د ناروغ پوښتنه کول او د غوښو خوړلو په سیاق کي هم ددې څخه مراد دادی چي یوه ورځ دي پرېښودل سي .

هره ورځ د ږمونځولو په منع کي د سر او ږيري دواړو وېښتان مراد دي ، کوم خلک چي د هر اوداسه څخه وروسته ږمونځول کوي ددې د سنت سره هیڅ تعلق نسته ، همدارنگه په احیاء العلوم کي لیکلي دي چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به هره ورځ دوه واره ږېره مبارکه ږمونځول ، نو ددغه حدیث هم څه ثبوت نه دی ترلاسه سوی ، په احیاء العلوم کي د امام غزالي رحمۃ اللہ علیہ څخه پرته بل هیچا دا حدیث نقل کړی نه دی ، بلکه د شیخ ولي الدین عراقی رحمۃ اللہ علیہ د قول مطابق امام غزالي

رحمة الله عليه په احیاء العلوم کي ددغه حدیث څخه پرته هم ځیني داسي حدیثونه نقل کړي دي چي د هغو اصل ثابت نه دی .

پاته سوه دا خبره چي هره ورځ د ږمونځولو منع یوازي د نارینو لپاره ده او که د ښځو لپاره هم ده، نو په ظاهره دا خبره زیاته صحیح معلومېږي چي دغه منع یوازي د نارینو لپاره ده ځکه چي د ښځو لپاره ښکلا او زینت کول مکروه نه دي ، بیا هم ځیني حضرات وايي چي ددغه منع تعلق د نارینو او ښځو دواړو سره دی مگر هغه حضرات دا هم وايي چي د ښځو په اړه دغه منع د سپکي درجې ده ځکه چي د هغوی لپاره د ښکلا او زینت دائره د نارینو په نسبت ډېره پراخه ده .

ډېر عیش او آرام مه کوئ

﴿۲۲۵۲﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَرِيْدَةَ قَالَ قَالَ رَجُلٌ إِلَى فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ مَا لِي

د حضرت عبد الله بن بریده رضی الله عنه څخه روایت دی چي یوه سړي و فضاله بن عبید ته وویل ، څه

أَرَاكَ شَعِثًا قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْهَانَا عَنْ كَثِيرٍ مِنْ

خبره ده چي زه ستا ورېښتان پرېشانه وینم ؟ فضاله ورته وویل ، نبی کریم صلی الله علیه و آله به موږ د ډېر عیش

أَهْ قَالَ فَمَا لِي لَا أَرَى عَلَيْكَ حِذَاءً قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَأَمْرُنَا أَنْ نَحْتَفِيَ أَحْيَانًا. رواه أبو داود.

او آرام د خبرو څخه منعه کولو ، وروسته یې پوښتنه ځیني وکړه چي ولي زه ستا په پښو باندي بوټونه نه وینم ؟ هغه ورته وویل ، رسول الله صلی الله علیه و آله موږ ته حکم را کړی دی چي کله کله به لڅي پښې هم گرځو . ابو داود

تخریج : سنن ابی داود ۳۹۲/۴ ، رقم : ۴۱۶۰ .

تشریح : د عیش او آرام زیاتو شیانونه اختیارولو او کله نا کله د لوڅو پښو گرځېدو د حکم وجه داده چي په داسي کولو سره په مزاج او طبیعت کي تواضع او انکساري پیدا کیږي ، بلي خواته ددغه ریاضت او مشقت په ذریعه پر نفس باندي واک تر لاسه کیږي او ددې یوه لویه گټه دا هم ده چي د حالاتو او معیشت د سختۍ او تنگی په وخت کي دغه ریاضت او مشقت په کار رائي او د هغه سختي او تنگی د زغملو همت او توانیي ورپه برخه کیږي .

د دې څخه معلومه سوه چي رسول الله صلی الله علیه و آله به په وېښتانو کي تېل هم لگول او ږمونځول به

یې هم، بلکه دا یې ښه گڼل او نورو خلکو به هم د حکم او ترغیب په ذریعه په هغه عمل کوی مگر ددې سره سره رسول الله ﷺ ځینې حاملین زهد او ریاضت ددې خلاف هم ساتل تر دې که یو سړي به د رسول الله ﷺ په وړاندې دغه شیان پرېښودل نو رسول الله ﷺ به نه ترېل، بلکه ددغه شیانو د ترک کولو حکم به یې هم ورکوی، ددې څخه ثابتې سوه چې په دې اړه اصل کراحت په کومه خبره کې دی هغه دادی چې په عیش او راحت کې د حد اعتدال څخه تجاوز وکړل سي تر دې چې نفس د اسانۍ عادي سي او په تېل لگولو او ډمونځ کولو کې داسې بوختیا څرگند کړي کوم چې د دین څخه د بېزاره خلکو او د عیش او عشرت کونکو طریقه ده، کله چې دا حکم ورکول کیږي چې د زیب او زینت ذرائع مه اختیاروئ او په خپل ژوند کې سادګي او انکساري او بې تکلفي بلکه زهد او ریاضت اختیار کړئ نو ددې څخه مطلق دا مراد نه دي چې خیرن او چټل او سپېدو سره پاکی او نظافت پرېږدئ بلکه ددغه حکم مراد دادی چې په هر صورت د اعتدال او میانه روئ خیال ساتئ د هیڅ شرعي حکم دغه منشاء هیڅکله نسي کیدای چې د هستوګنې داسې طریقه اختیار کړل سي چې د تهذیب خلاف او د پاکۍ خلاف وي ځکه چې انسان مهذب او ښکلی جوړول د اسلام یو مقصد او تهذیب یو جز دی لکه چې په راتلونکي حدیث کې فرمایل سوي دي.

ورینستان سم ساتئ

﴿۲۲۵۳﴾ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ لَهُ شَعْرٌ فَلْيُكْرِمْهُ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: د کوم سړي په سر او ږیره باندې ورېښته وي نو هغه ته پکار ده چې په ښه شان سره یې ساتنه وکړي (یعني ښه پاک او خوشنمایي وساتي). ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داؤد ۳۹۴۱۴، رقم: ۴۱۶۳.

د نګریزو استعمال

﴿۲۲۵۴﴾: وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَحْسَنَ مَا غُيِّرَ بِهِ الشَّيْبُ الْحِنَاءُ وَالْكَتْمُ. رواه الترمذي و ابوداؤد والنسائي.

د حضرت ابو ذر رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : د سپينو ورېښتو بدلونکي ښه شی نکريزي او وسمه ده . ترمذي ، ابوداؤد او نسائي

تخریج : سنن الترمذي ۲۰۴/۴ ، رقم : ۱۷۵۳ ، ابوداؤد ۴۱۶/۴ ، رقم : ۴۲۰۵ ، والنسائي ۱۳۹/۸ .

تشریح : (کتم) او د ځينو حضراتو د قول مطابق کتم ، د يو وابنه نوم دی چي د وسمې په ذريعه په يو ځای کولو سره په وېښتانو کي د خضاب کولو لپاره استعمالیږي ، ځيني حضرات وايي چي کتم په اصل کي وسمې ته وايي ، په هر حال د حديث د مفهوم په اړه دا سوال پيدا کيږي چي ايا دا مراد دی چي نکريزي او وسمه دي يوځای کولو سره خضاب کوي يا دا مراد دی چي يوازي د نکريزو يا يوازي د وسمې خضاب دي کوي ، د نهايه د قول مطابق په ظاهره داسي معلومیږي چي په حديث کي يوازي کتم يا يوازي د نکريزو خضاب کول مراد دي ځکه که چيري کتم د نکريزو سره يو ځای کړل سي نو د هغه څخه تور خضاب جوړیږي او په صحيح زواياتو کي د تور خضاب منع سوې ده ، په دغه صورت کي به ويل کيږي چي دغه جمله په اصل کي (بالحناء او الکتم) ده يعني د واو پر ځای او دی ، د هغه مطلب دادی چي خضاب کونکي ته اختيار دی که د نکريزو خضاب کوي او که د کتم ، مگر حقيقت دادی چي دغه روايت په ډېرو طريقو او سندو سره منقول دی او ټولو بالحناء والکتم نقل کړی دی ، که څه هم په دې سره پر مذکوره مفهوم باندي اثر نه لويږي ځکه چي د و حرف د مفهوم په اعتبار د او په معنی کي کېدای سي ، په ځينو حاشيو کي دا ليکلي دي چي يوازي د نکريزو خضاب سور وي او يوازي د کتم خضاب شين وي ، د ځينو حضراتو د قول څخه دا مفهوم اخيستل کيږي چي خالص د کتم خضاب تور وي او که کتم د نکريزو سره يو ځای کړل سي نو سور رنگه رنګ پيدا کيږي ، په دغه صورت کي که وويل سي چي په حديث کي د کتم او نکريزو دواړو مرکب خضاب دی نو هيڅ سوال نه پيدا کيږي ، مخته د ابن عباس رضی اللہ عنہ يوروايت راځي چي د هغه څخه دا ثابتیږي ،

ملا علي قاري رحمته الله عليه ليکلي دي : زياته صحيح خبره داده چي د کتم او نکريزو مرکب خضاب مختلف وي ، که د کتم جز غالب وي يا کتم او نکريزي دواړه برابر وي نو خضاب تور وي او که د نکريزو برخه غالبه وي نو خضاب به سور وي .

تور خضاب

﴿۲۲۵۵﴾ : وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَكُونُ قَوْمٌ فِي آخِرِ الزَّمَانِ يَخْضِبُونَ بِهَذَا بِالسَّوَادِ كَحَوَاصِلِ الْحَمَامِ لَا يَرِيحُونَ

رَأَيْتُكَ الْجَنَّةَ . رواه ابوداؤد والنسائي.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل : په اخيره زمانه کي به يوه ډله وي چې د تور والي لپاره به د کوترې د ججورو په شان نکريزي استعمالوي (يعني څنگه چې د کوترو توري ججوري وي) داسي نکريزي به استعمالوی ، داسي خلک به د جنت بوي و نه ويني . ابوداؤد او نسائي

تخريج: سنن ابی داود ۴۱۸۸۴، رقم: ۴۲۱۲، والنسائي ۱۳۸۸، رقم: ۵۰۷۵.

د لغاتو حل: حواصل الحمام: ای صدوره.

تشریح: د توروالي څخه مراد خالص توروالی دي، په دغه صورت کي به هغه توروالی مستثنی وي کوم چې سور ماله وي لکه د کتم او نکريزو د خضاب رنگ، د جنت بوی به حس نه کړي: دا په اصل کي د تور خضاب کونکو لپاره د زجر او تهديد په سختۍ سره بيانول دي، يا دغه ارشاد پر هغه چا باندي محمول دی چې تور خضاب استعمالوي او جائزي هم گڼي، په ځينو حاشيو کي ليکلي دي چې داسي خلک که په جنت کي داخل سي نو د هغه د بوی څخه به نه خوندي کيږي او نه به برخمن کيږي او د ځينو حضراتو د قول مطابق ددې څخه مراد دادی چې په موقف کي د جنت څخه چې کومه خوښۍ او خوشبويي ترلاسه کيږي او په هغه سره مسلمان خوشحاله کيږي نو ددې څخه به ذکر سوي خلک محروم وي، په هر حال د حديث څخه دا ثابته سوه چې تور خضاب حرام دی.

رُبُ خَضَابٍ

﴿۲۲۵۲﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَلْبَسُ النَّعَالَ السَّبْتِيَّةَ وَيُصَفِّرُ لِحْيَتَهُ بِالْوُرْسِ وَالزَّعْفَرَانِ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُ ذَلِكَ . رواه النسائي.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ به د پخ کړی پوست ټپلی په پښو کولې او بيري ته به يې د زعفران او ورس (يو قسم وښه) سره ژړ رنگ ورکوی او حضرت عمر رضي الله عنه به هم داسي کول . نسائي

تخريج: سنن النسائي ۱۸۶۸، رقم: ۵۲۴۴.

د لغاتو حل : السبتيه: جلود البقر المدبوغه بالقرظ. الورس: نبت اصفر.

تشریح: ددغه حدیث څخه دا معلومېږي چي رسول الله ﷺ به خپله ډېره مبارکه خضاب کول، حال دا چي په کتاب اللباس کي د حضرت انس رضی الله عنه روایت تېر سوی دی چي د هغه څخه دا ثابتېږي چي رسول الله ﷺ هیڅکله خضاب استعمال کړی نه دی، د دواړو روایتو په مینځ کي چي د مطابقت کوم صورت دی هغه د حضرت انس رضی الله عنه د روایت په تشریح کي بیان سوی دی.

﴿۲۲۵۷﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ مَرَّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ قَدْ

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چي د نبی کریم ﷺ خواته یو سړی تېر سو چي هغه د

خَضَبٍ بِالْحِنَاءِ فَقَالَ مَا أَحْسَنَ هَذَا قَالَ فَمَرَّ آخَرُ قَدْ خَضَبَ بِالْحِنَاءِ وَالْكَتَمِ

نکړیزو خضاب لگولي وو (د هغه په لیدو سره) نبی کریم ﷺ وفرمایل: څومره ښه! ابن عباس رضی الله عنه وایي، وروسته بیا یو بل سړی تیر سو چي د نکړیو او وسمې خضاب یې لگولي وو،

فَقَالَ هَذَا أَحْسَنُ مِنْ هَذَا ثُمَّ مَرَّ آخَرُ قَدْ خَضَبَ بِالصُّفْرَةِ فَقَالَ هَذَا أَحْسَنُ مِنْ هَذَا كَلِّهِ. رواه ابوداؤد.

نبی کریم ﷺ وفرمایل: دی د هغه څخه بهتر دی، وروسته بیا بل سړی تیر سو چي هغه د ژړ رنگ خضاب لگولي وو، نبی کریم ﷺ وفرمایل: دی د ټولو څخه بهتره دی. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۴۱۷۴، رقم: ۴۲۱۱.

د خضاب حکم

﴿۲۲۵۸﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَيْرُوا

الشَّيْبَ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ. رواه الترمذي ورواه النسائي عن ابن عمر والزبير
د حضرت ابوهريره رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: سپین ږیر واله په خضاب سره بدل کړئ او د یهودو مشابهت مه کوئ (چي هغوی به خضاب نه لگوي). ترمذي او نسائي د ابن عمر رضی الله عنه او زبیر رضی الله عنه څخه روایت کوي.

تخریج: سنن الترمذي ۲۰۳۴، رقم: ۱۷۵۲.

تشریح کېدای سي چي په حديث کي د ذکر سوي حکم تعلق د هغه خلکو سره وي چي هغوی په جهاد کي وي ، چي ددې په ذریعه پر دښمنانو باندي د مسلمانانو د طاقت اظهار وي او دښمن په بېره کي سي .

سپين وېښتان

﴿۲۲۵۹﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

عمر و بن شعيب رضي الله عنه د خپل پلاره څخه او هغه بيا د خپل پلاره څخه روايت کوي چي رسول الله

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَتَتَفُوا الشَّيْبَ فَإِنَّهُ نُورُ الْمُسْلِمِ مَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي

رضي الله عنه و فرمايل: سپين وړېښته مه کاږئ ځکه چي سپين وړېښته د مسلمانانو لپاره د نورانيت سبب دی ، د اسلام په حالت کي که د کوم چا يو وړېښته هم سپين سي

الْإِسْلَامِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً وَكَفَّرَ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً وَرَفَعَهُ بِهَا دَرَجَةً.

رواه ابو داؤد.

نو د هغه لپاره د خداي تعالی له طرفه يوه نيکي ليکل کيږي او يوه گناه ورڅخه ليري کيږي او يوه درجه يې لوړيږي. ابو داؤد

تخريج: سنن ابی داود ۴۱۴۷۴، رقم: ۴۲۰۲.

تشریح سپين ډېرتوب ته نورانيت ځکه فرمايل سوی دی چي سپين ډېرتوب په اصل کي د وقار مظهر دی، لکه چي په دريم فصل کي راتلونکي يوه روايت څخه به معلومه سي چي په انسانانو کي تر ټولو پر لومړي سړي باندي د سپينو وېښتانو په صورت کي چي سپين ډېرتوب راغلی هغه حضرت ابراهيم عليه السلام وو، کله چي هغه په لومړي ځل په خپل ډېره کي د سپينو وېښتانو په صورت کي سپين ډېرتوب وليدی نو الله جل جلاله ته يې عرض وکړ: اې زما پروردگار! دا څه شي دی؟ جواب راغلی چي دا وقار دی، حضرت ابراهيم عليه السلام وويل: اې الله! زما وقار زيات کړې.

وقار په اصل کي يو داسي صفت دی چي انسان د گناه، فسق او بې حيايي څخه منع کوي، توبې او طاعات ته يې مائله کوي، ځکه نو دغه صفت په انسان کي هغه نور پيدا کوي چي د حشر په ميدان کي به د ظلمت او تيارو په ختمولو سره پر مخ ځي، لکه چي په آيت کریمه کي

فرمايل سوي دي : (يسعی نورهم بين ايديهم و بايمانهم) ، ددې توجيه داده چي په رڼا کي د سپين ډېرتوب د نور څخه د قيامت د ورځي نور مراد دی ، په يوه روايت کي ددې وضاحت هم سته ، او که چيري د نورانيت څخه د شکل او صورت بڼه والی ، د باطن پاکوالي او نیک خوښه مراد وي چي په دغه دنيا کي سپين ډېرتوب ته تر لاسه کيږي نو دا هم د حقيقت څخه ليري خبره نه ده ددغه حديث څخه دا مسئله هم ثابته سوه چي د سپينو وېښتانو کښل مکروه دي .

﴿۴۲۶۰﴾: وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مُرَّةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ

شَابَ شَيْبَةً فِي الْإِسْلَامِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رواه الترمذي والنسائي

د حضرت کعب بن مره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : څوک چي د اسلام په حالت کي سپين ډېري سي د هغه دا سپين ډير والي به د قيامت په ورځ د هغه لپاره يو نور وي . ترمذي او نسائي

تخريج: سنن الترمذي ۱۴۷/۴، رقم: ۱۶۳۴، والنسائي ۲۶۱۶، رقم: ۳۱۴۲.

تشریح: دلته دا سوال پيدا کيږي چي کله سپين ډېرتوب (يعني د وېښتانو سپين کېدل) په دنيا او آخرت کي د نورانيت سبب دی نو د خضاب (نکرېزو) په ذريعه د هغو بدلول ولي جائز دي؟ ددې جواب دادی چي د خضاب مشروعيت هم په اصل کي د يو ديني حکمت په وجه دی او هغه دا چي ددې په ذريعه د ډښمنانو په مخکي د قوت او هيبت اظهار وي چي هغوی مسلمانان ضعيف او کمزوري ونه گڼي ، په دغه صورت کي بيا دا سوال پيدا کيږي که چيري د ذکر سوي حکمت په وجه خضاب لگول مشروع وي نو ددغه حکمت لپاره د وېښتانو کښل ولي جائز نه دي؟ ددې جواب دادی چي د وېښتانو کښل داسي عمل دی چي په هغه کي محض د وېښتانو سپینوالی نه بدليږي بلکه سپين وېښتان د بېخه کښل وي چي د تکليف باعث دي او دوهم دا چي د بد شکلي سبب هم کيږي ، حال دا چي نکريزي لگول په ښکلا کي زياتوب کوي نو په نکريزو لگونکو او وېښتانو کښونکو کي ډېر فرق دی .

د نبي کریم ﷺ د سر مبارک ورېښتان

﴿۴۲۶۱﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أُغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ وَكَانَ لَهُ شَعْرٌ فَوْقَ الْجُمَةِ وَدُونَ الْوُفْرَةِ. رواه الترمذي

د بي بي عائشې ۷۱۱ څخه روايت دی چي ما او نبي کریم ﷺ به د يوه لوبني څخه غسل کوي (يعني د اوبو لوبني به د دواړو په مينځ کي پروت وو) او د نبي کریم ﷺ د سر مبارک ورېښته د اوبو څخه پورته او د غوږونو څخه کېښته وه). ترمذي

تخريج: سنن الترمذي ۲۰۵۱۴، رقم: ۱۷۵۵، والنسائي ۱۲۸۱۱، رقم: ۲۳۳.

تخريج: الجمعة: ما سقط على المنكبين (هغه وېښتان چي پر اوږو پراته وي). الوفرة: ما وصل الى شحمة الاذن (هغه وېښتان چي د غوږونو تر نرمۍ پوري وي).

تفسير: د سر وېښتان په عربي کي په درو نومو سره تعبير کيږي: يو خو جمه، دوهم وفره او دريم لمه، که د يو چا دومره اوږده وېښتان وي چي غوږو ته رسيږي نو هغه وېښتانو ته جمه وايي، او که د غوږو تر نرميو پوري وي نو هغه ته وفره وايي او کوم وېښتان چي د غوږو د نرميو او د اوږو په مينځ کي وي يعني د غوږو د نرمۍ څخه لاندي وي مگر پر اوږو سربېره وي نو هغه ته لمه وايي، بي بي عائشه ۷۱۱ وايي چي هغه وخت د رسول الله ﷺ وېښتان پر اوږو سربېره او د غوږو د نرميو لاندي وه چي لمه ورته وايي، په ځينو ځايو کي جمه د مطلق وېښتانو په معني استعمالېږي لکه څرنگه چي په شمائل ترمذي کي نقل سوي دي: (وكانت جمّة تضرب سحمة اذنيه).

نارينه بايد زاندرېښتان ايسته کړي

﴿۴۲۲﴾: وَعَنِ ابْنِ الْحَنْظَلِيَّةِ رَجُلٌ مِّنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د نبي کریم ﷺ د يو صحابي حضرت ابن حنظليه ۷۱۱ څخه روايت دی چي

قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِعَمَ الرَّجُلُ خُرِيمُ الْأَسَدِيِّ لَوْلَا طُولُ

رسول الله ﷺ وفرمايل: که د خريم اسدي د سر وېښته اوږده نه وای او د هغه لنگ اوږد نه وای

جُمَّتِهِ وَإِسْبَالُ إِزَارِهِ فَبَلَغَ ذَلِكَ خُرَيْمًا فَأَخَذَ شَفْرَةً فَقَطَعَ بِهَا جُمَّتَهُ إِلَى

أُذُنَيْهِ وَرَفَعَ إِزَارَهُ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ. رواه ابو داود.

نو هغه ډېر ښه سپی دی. دا الفاظ چي د خريم تر غوږو پوري ورسېدل نو هغه خپل د سر وېښتان د غوږونو پوري پرېکړل او لنگ يې تر نيمي پونډۍ پوري وتړی. ابو داود

تخريج: سنن ابی داود ۳۴۸۱۴، رقم: ۴۰۸۹.

﴿۲۲۶۳﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَتْ لِي ذُوَابَةٌ فَقَالَتْ لِي أُمِّي لَا أَجْزُهَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْدُهَا وَيَأْخُذُ بِهَا. رواه أبو داود.

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې زما څوڼي وې، زما مور ماته وویل: زه دا هیشکله نه پرېکوم ځکه چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به دا کښولې او نیول به یې. ابو داود

تخریج: سنن ابی داود ۴۱۱۴، رقم: ۴۱۹۶.

د ماتم کولو وخت

﴿۲۲۶۴﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَهَلَ آلَ

د حضرت عبد الله بن جعفر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د جعفر طیار اولاد ته درې

جَعْفَرٍ ثَلَاثًا ثُمَّ أَتَاهُمْ فَقَالَ لَا تَبْكُوا عَلَى أَخِي بَعْدَ الْيَوْمِ ثُمَّ قَالَ ادْعُوا لِي

ورځي مهلت وركړ (يعني كوم وخت چې د جعفر طيار د شهادت خبر راغلی نو نبي كريم صلی اللہ علیہ وسلم هغوی ته تر درو ورځو پوري د ماتم کولو اجازت وركړ او بيا نبي كريم صلی اللہ علیہ وسلم د هغوی و کور ته ورغی او ورته یې وفرمایل: د نن څخه وروسته زما په ورور (جعفر) باندې ژړا مه کوئ، بيا یې

بَنِي أَخِي فَجِيءَ بِنَاكَانَا أَفْرُخُ فَقَالَ ادْعُوا لِي الْحَلَّاقَ فَأَمَرَهُ فَحَلَّقَ رُءُوسَنَا.

رواه ابو داود والنسائي.

وفرمایل: زما د ورور جعفر زامن ماته راوړئ، موږ را وستل سوو، موږ داسي وو لکه کوچني مرغان، بيا یې وفرمایل: (ناټي) را وغواړئ، هغه راغی نو نبي كريم صلی اللہ علیہ وسلم ورته د دې کوچنيانو د سر د خړيلو حکم وركړ نو زموږ سرونه و خړيل سول. ابو داود او نسائي.

تخریج: سنن ابی داود ۴۰۹۴، رقم: ۴۱۹۲، والنسائي ۱۸۲۸.

د لغاتو حل: افرخ: جمع فرخ وهو ولد الطير. (چیچی)

تشریح: حضرت جعفر رضی اللہ عنہ د ابو طالب زوی وو او د حضرت علي رضی اللہ عنہ سکه ورور وو، ځکه نو هغه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د اکا زوی وو،

ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چې د نوحې، جزع او فزع څخه پرته پر مړي باندې ژړل او

غمجن کهدل تر درو ورځو پوري جائز دي، د درو ورځو څخه وروسته ژړا او ماتم کول جائز نه دي او نه تعزيت کول روا دي،

د حج او عمرې څخه د فارغه کېدو وروسته د سر خريل افضل دي مگر ددې څخه پرته وېښتان پرېښودل هم افضل دي مگر ددې سر پرې رسول الله ﷺ د حضرت جعفر رضی الله عنه د زامنو د سر خريلو حکم ځکه وکړ چې د هغوی مور (يعني بي بي اسماء بنت عميس رضي الله عنها) د خپل خاوند د بېلوالي په سخت غم اخته وه، هغې ته د خپل مصيبت څخه دومره فرصت نه وو چې د کوچنيانو د وېښتانو، پاکۍ، تېل لگولو او ژمونځولو خيال وساتي، په دغه صورت کې د هغوی په سرونو کې د شپږو پيدا کېدو خطر وه نو رسول الله ﷺ د هغوی وېښتان خريل غوره وگڼل.

د ښځو سنت کول

﴿۲۲۶۵﴾: وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تَخْتِنُ بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُنْهَكِي فَإِنَّ ذَلِكَ أَحْظَى لِلْمَرْأَةِ وَأَحَبُّ إِلَى الْبُعْلِ. رواه ابوداؤد وقال هذا الحديث ضعيف وراويه مجهول.

د بي بي ام عطيه انصاريه رضي الله عنها څخه روايت دی، په مدينه منوره کې به يوې ښځې (د ښځو) سنتي کوله، نبي کریم ﷺ و هغې ته وفرمايل: د سنت په ځاي کې د پرېکولو زياتوالي مه کوه (يعني زياته غوښه يې مه پرېکوه) ځکه چې په زياته غوښه نه پرېکولو سره د کوروالي په وخت کې ښځې ته زيات لذت او خوند حاصلېږي او خاوند ته هم دا خوښه ده او د زيات پرېکولو سره دا دواړي خبرې ختمېږي. ابوداؤد او په ابو داؤد کې دا حديث ضعيف دی او د دې راوي نامعلوم دی.

تخريج: سنن ابی داود ۴۲۱۸۵، رقم: ۵۲۷۱.

تشریح: (و راويه مجهول): او راوي يې مجهول دی، کېدای سي چې دلته جنس راوي مراد وي يعني ددغه حديث ټول راويان مجهول دي، همدارنگه دا هم کېدای سي چې ددغه جملې څخه دا مراد وي چې يو راوي مجهول دی لکه چې په يو بلي نسخې کې د نقل سوو الفاظو څخه څرگندېږي: (وفي رواية مجهول). په هر حال دغه روايت طبراني رحمه الله عليه په صحيح سند سره او حاکم په مستدرک کې د ضحاک ابن قيس رضي الله عنه څخه نقل کړی دی چې د هغه الفاظ دادی: (احفضني ولا تنهكي فانه انضر للزوجة واحظي عند الزوج).

تکریزی د بنحو لپاره

﴿۲۲۶۶﴾: وَعَنْ كَرِيمَةَ بِنْتِ هَمَامٍ أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ عَائِشَةَ عَنْ خِضَابِ الْجَنَاءِ فَقَالَتْ لَا بَأْسَ وَلَكِنْ أَكْرَهُهُ كَانَ حَبِيبِي يَكْرَهُهُ رِيحَهُ. رواه ابوداؤد والنسائي.

د بي بي کریمه بنت همام رضی الله عنہا څخه روایت دی چې یوې ښځې د نکروزو په هکله د بي بي عائشې رض څخه پوښتنه وکړه، هغې ورته وفرمایل: هیڅ گناه نلري، لیکن زه یې نه خوښوم ځکه چې زما د محبوب (نبي کریم صلی الله علیه و آله) د دې بوی خوښ نه وو. ابوداؤد او نسائي.

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۵۱۴، رقم: ۴۱۶۴، والنسائي ۱۴۲۱۸، رقم: ۵۰۹۰.

تشریح: په څرگنده دا معلومیږي چې رسول الله صلی الله علیه و آله د ښځو په وېښتانو کې د نکریزو لگول نه خوښول، که چیرې د رسول الله صلی الله علیه و آله په نزد د ښځو لپاره د نکریزو استعمال ناخوښه وای نور رسول الله صلی الله علیه و آله به د بي بي هندې رضی الله عنہا سره محض د دې وجه څخه د بیعت کولو څخه انکار وولي کولای چې د هغې لاس د نکریزو څخه خالي وو لکه چې د راتلونکي حدیث څخه به څرگنده سي.

د ښځو پر لاسو نکریزي وهل مستحب دی

﴿۲۲۶۷﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ هِنْدَ بِنْتَ عُتْبَةَ قَالَتْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ بَايَعَنِي قَالَ لَا أَبَايَعُكَ حَتَّى تُغَيِّرِي كَفِّكَ فَكَانَتْهُمَا كَفًّا سَبْعَ. رواه ابوداؤد.

د بي بي عائشې رضی الله عنہا څخه روایت دی چې د عتبه لور هندې عرض وکړه چې د الله صلی الله علیه و آله رسول! زما سره بیعت وکړی، نبي کریم صلی الله علیه و آله ورته وفرمایل: یا، زه تر هغه وخته پوري ستا سره بیعت نه کوم تر څو پوري چې ته دخپلو لاسونو ورغوي بدل نه کړې، ستا دا لاسونه لکه د لیوه داسي دي (د هندې لاسونه تور و نکریزي ورباندې نه وې لگېدلي) نبي کریم صلی الله علیه و آله د نارینو سره د مشابهت کولو په وجه هغه بد وگڼل. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۵۱۴، رقم: ۴۱۶۵.

تشریح: هنده د عتبه لور، د ابوسفیان ښځه او د معاویه رضی الله عنہ مور وه، نوموړې د مکې د فتح په کال اسلام قبول کړی دي او دا څرگندیږي چې په ذکر سوي حدیث کې د کوم بیعت ذکر سوی

دی هغه د مکې د فتح د ورځې څخه پرته د بلي ورځې پېښه ده، د حديث څخه دا ثابته سوه چې بنځو لږه په لاسو نکريزو لگول مستحب دي او پرېښودل يې مکروه دي او دغه کراهت د نرينو د مشابهت اختيارولو په وجه دی.

﴿۴۲۶۸﴾: وَعَنْهَا قَالَتْ أُمِّتُ امْرَأَةً مِنْ وَرَاءِ سِتْرِ بَيْدِهَا كِتَابٌ إِلَى رَسُولِ

د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چې يوې ښځې د پردې د شا څخه خپل لاسونه را وکښل او

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَبَضَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ فَقَالَ مَا

دا اشاره يې وکړه چې د هغې په لاس کې د نبي کریم صلي الله عليه وسلم په نامه يو خط دی، نبي کریم صلي الله عليه وسلم خپل لاس ځيني ليري کړ او ويې فرمايل چې

أَذْرِي أَيْدِيَّ رَجُلٍ أُمُّ يَدُ امْرَأَةٍ قَالَتْ بَلْ امْرَأَةٌ قَالَ لَوْ كُنْتِ امْرَأَةً لَغَيَّرْتِ أَظْفَارَكَ يَعْني بِالْحِجَاءِ. رواه ابوداؤد والنسائي

زه نه پوهېږم چې دا لاس د نارينه دی او که د ښځې هغې ښځې وويل: دا لاس د ښځې دی، نبي کریم صلي الله عليه وسلم و فرمايل: که ته ښځه يې نو د خپل نوکانو رنگ به دي بدل کړی وای يعنې په دې به دي نکريزي لگولي وای. ابوداؤد او نسائي.

تخريج: سنن ابی داود ۳۹۶۶۴، رقم: ۴۱۶۶، والنسائي ۱۴۲۱۸، رقم: ۵۰۸۹.

تشریح: دغه حديث د بنځو پر لاسو باندي د نکريزو لگولو استحباب او د اوسيدو پر طريقو او ادا ب معاشرت څرگندونه کوي.

پر شپږو ښځو لعنت

﴿۴۲۶۹﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ لُعِنَتْ الْوَاصِلَةُ وَالْمُسْتَوْصِلَةُ وَالنَّامِصَةُ

وَالْمُتَنَمِّصَةُ وَالْوَاشِمَةُ وَالْمُسْتَوْشِمَةُ مِنْ غَيْرِ دَاءٍ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې لعنت ويل سوی دی خپل يا د بلي ښځې (يا مصنوعي) ورېښته يو ځای کونکو باندي (ځان ته يا بلي ښځې ته) او چې د خپل مخ ورېښتان کاږي او يا د بل چا د مخ څخه ورېښتان کاږي او د خالو په وهونکو باندي (خواه ځانته خالونه

وهي يا بلي بنهي ته بپله مرضه). ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۹۱۴، رقم: ۴۱۷۰.

تشریح په حدیث کې د ذکر سوو الفاظو وضاحت په اول فصل کې تېر سوی دی، ددغه حدیث څخه دا معلومه سوه که چیرې د خال لگولو ضرورت او اړتیا وي نو په دغه صورت کې خال لگول یا بل چاته وهل جائز دي که څه هم د هغه نښه پاته سي.

د یو بل شکل اختیارول

﴿۳۲۴۰﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلَ

يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةُ تَلْبَسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم پر هغه سړي باندي چي د ښځو لباس اغوندي او پر هغه ښځه چي د نارينه لباس اغوندي، لعنت ويلی دی. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۳۵۵۱۴، رقم: ۴۰۹۸.

﴿۳۲۴۱﴾: وَعَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ قِيلَ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا إِنَّ امْرَأَةً

تَلْبَسُ النَّعْلَ فَقَالَتْ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلَةَ مِنْ

النِّسَاءِ. رواه ابوداؤد

د حضرت ابن ابی ملیکه رضي الله عنه څخه روايت دی چې بي بي عائشې رضي الله عنها ته وويل سوه چې يوه ښځه د نارينه و په شان بوټونه په پښو کوي، بي بي عائشې رضي الله عنها ورته وفرمايل: نبي کریم صلى الله عليه وسلم پر هغه ښځي باندي لعنت ويلی دی چې د نارينه و سره مشابهت کوي. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود ۳۵۵۱۴، رقم: ۴۰۹۹.

تشریح: هغه مشابهت بد دی چې په جامو، هستوگني او طريقو کې اختيار کړل سي، او کومه ښځه چې په علم، عقل، حکمت او پوهي کې د نارينوو مشابهت اختياروي نو هغه بد نه دی، لکه چې د بي بي عائشې رضي الله عنها په اړه ويل سوي دي چې: (کانت عائشة رجلة الراي) يعني د بي بي عائشې رضي الله عنها پوهه د نارينوو په ډول وه.

د راحت او آرام ژوند نه خوښول

﴿۲۲﴾: وَعَنْ ثَوْبَانَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَافَرَ كَانَ

د حضرت ثوبان رضي الله عنه څخه روايت دی، کله چې به رسول الله ﷺ په سفر تلی نو د کور د ټولو

آخِرْ عَهْدِهِ بِإِنْسَانٍ مِنْ أَهْلِهِ فَاطِمَةَ وَأَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ عَلَيْهَا فَاطِمَةُ فَقَدِمَ

وگړو سره به یو ځای کېدی او رخصت به یې ځیني اخیستیاو په اخیر کي به خپلي لور بي بي فاطمې رض ته ورغی (د رخصت اخیستلو لپاره) او کله چې به د سفر څخه بیرته راغی نو تر ټولو مخکي به (خپلي لور) بي بي فاطمې رضي الله عنها ته راتلی،

مِنْ غَزَاةٍ وَقَدْ عَلَّقَتْ مِسْحًا أَوْ سِتْرًا عَلَى بَابِهَا وَحَلَّتْ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ

یوه ورځ حسب معمول نبی کریم ﷺ د یوې غزا څخه تشریف راوړ او د بي بي فاطمې رضي الله عنها و کور ته داخل سو، بي بي فاطمې د کور پر دروازه باندې ټاټ یا پرده اچولې وه او حضرت امام حسن او امام حسین رض ته یې

قُلُبَيْنِ مِنْ فِضَّةٍ فَقَدِمَ فَلَمْ يَدْخُلْ فَظَنَّتْ أَنَّ مَا مَنَعَهُ أَنْ يَدْخُلَ مَا رَأَى

دوې کړې د سپینو زرو اچولي وې، نبی کریم ﷺ تر دروازې پوري تشریف راوړ او کور ته داخل نه سو، بي بي فاطمې رضي الله عنها ته معلومه سوه چې نبی کریم ﷺ ولي و کور ته تشریف رانه

فَهَتَكَتِ السِّتْرَ وَفَكَتِ الْقُلْبَيْنِ عَنِ الصَّبِيِّينِ وَقَطَعَتْهُ بَيْنَهُمَا فَأَنْطَلَقَا إِلَى

وې، نو هغې پرده ایسته کړه او د امام حسن او امام حسین رض څخه یې کړې ليري او ماتې کړې

رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْكِيَانِ فَأَخَذَهُ مِنْهُمَا وَقَالَ يَا ثَوْبَانُ اذْهَبْ

، دواړه و نبی کریم ﷺ ته په ژړا راغله، نبی کریم ﷺ د هغوی څخه دواړي کړې واخیستلې او ویې فرمایل: ای ثوبان!

بِهَذَا إِلَى آلِ فُلَانٍ إِنَّ هَؤُلَاءِ أَكْرَهُهُ أَنْ يَأْكُلُوا طَبِيبَاتِهِمْ فِي حَيَاتِهِمُ الدُّنْيَا يَا

دا زېور (کالی) د فلاني سړي کور و لا ته یوسه (چې هغوی ته ضرورت وو) او د نبی کریم ﷺ

دوست وو، هغوی ته یې ورکړه، ځکه چې دا بچی زما د اهل بیت څخه دی زه د دوی لپاره دا بد
گڼم چې په خپل دنیوي ژوند کې به ترینه غذاوي و خوري

ثُوبَانُ اشْتَرِيَ لِفَاطِمَةَ قِلَادَةً مِنْ عَصَبٍ وَسَوَارِينَ مِنْ عَاجٍ. رواه احمد و ابوداؤد
یا بهترين لباس و اغوندي يا د عيش و عشرت لذت حاصل کړي، اې ثوبان! د فاطمې لپاره د
هډوکو يو اميل واخله او د فيل د غاښو دوه باهوگان. احمد او ابوداؤد

تخريج: مسند الامام احمد ۲۷۵/۵، و ابوداؤد ۴۱۹/۴، رقم: ۴۳۱۳.

د لغاتو حل: مسح: المسح ثوب من الشعر غليظ (د وړې څخه جوړه سوې جامه). عصب: هو سن حيوان

رانجه

﴿۲۲۷﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اكْتَحِلُوا بِالْأَثْمِدِ

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: په سترگو کې اثمډ رانجه

فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ وَزَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ

لگوى ځکه چې دا د سترگو رڼا تېزه وي او د سترگو بانه غټوي. د ابن عباس رضي الله عنه بيان دی چې د

لَهُ مُكْحَلَةٌ يَكْتَحِلُ بِهَا كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثَةً فِي هَذِهِ وَثَلَاثَةً فِي هَذِهِ. رواه الترمذي

نبي کریم صلى الله عليه وسلم سره يوه رنجنونې وه او د هغې څخه به يې هره شپه درې سلائي په يوه سترگه کې
او درې سلائي يې په بله سترگه کې اچول. ترمذي.

تخريج: سنن الترمذي ۲۰۶/۴، رقم: ۱۷۵۷.

تشریح: ځينې حضرات وايي چې اثمډ مطلق رانجو ته وايي مگر صحيح خبره داده چې اثمډ
يو خاص ډول رانجو ته ويل کيږي، د ځينو حضراتو د قول مطابق هغه خاص ډول اصفهاني
رانجو ته وايي چې د سترگو څخه بهېدونکي او به ختموي، که چيري په سترگو کې زخم يا سوي
پيدا سي نو هغه دفع کوي او د سترگو رگو ته چې د رڼا ذريعه طاقت ورکوي، په خاصه توگه د
زيات عمر خلکو او کوچنيانو لپاره زيات گټور دي.

په يوه روايت کې د بلاثمډ پر ځای د بلاثمډ المروح الفاظ دي يعنې هغه رانجه چې د
خاص مشک مخلوط وي.

د هري شپې څخه مراد هره شپه د بېده کېدو څخه مخکې مراد دي، لکه څرنګه چې په يوه روايت کې وځنډ نوم الفاظ هم نقل سوي دي، د شپې بېده کېدو څخه مخکې په رانجه لګولو کې حکمت دادې چې د رانجو اجزا په سترګو کې تر ډېره وخته پورې وي او هغه اثرات د سترګو دننه پردو او د اوبو ځايو ته په بڼه ډول رسېږي.

ښه دوا

﴿۲۲۷﴾: وَعَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْتَحِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به د بيدېدو څخه مخکې سترګي

بِالْإِثْمِدِ ثَلَاثًا فِي كُلِّ عَيْنٍ قَالَ وَقَالَ إِنَّ خَيْرَ مَا تَدَاوِيْتُمْ بِهِ اللَّدُّوْدُ وَالسَّعُوطُ

تورولې او هره سترګه به يې درې سلايانې تورولې، د ابن عباس بيان دی، نبي کریم صلى الله عليه وسلم وفرمايل: په کومو شيانو سره چې تاسو دوا کوئ په هغوی کې تر ټولو ښه دا شيان دي: (۱): لدود (په خوله کې د اچولو دوا). (۲): سعوط (په پزه کې د اچولو يا د بويولو دوا).

وَالْحِجَامَةُ وَالْمَشْيُ وَخَيْرُ مَا اكْتَحَلْتُمْ بِهِ الْإِثْمِدُ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيُنْبِتُ

(۳): حجامت (وينه کښل). (۴): مشي (جلاب)) او په سترګو کې بهترين شی لګول اثمِد

رانجه دي هغه د سترګو ديد زياتوي او

الشَّعْرَ وَإِنَّ خَيْرَ مَا تَحْتَجِمُونَ فِيهِ يَوْمَ سَبْعَ عَشْرَةَ وَيَوْمَ تِسْعَ عَشْرَةَ

د باهو ورېښته ټينګوي او د وينې کښلو بهترينه ورځ (د سپوږمۍ او ولسم، نوولسم

وَيَوْمَ إِحْدَى وَعَشْرِينَ وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيْثُ عُرِّجَ بِهِ

او يوې شتم تاريخونه دي)، او نبي کریم صلى الله عليه وسلم چې معراج ته ولاړ او هلته چې د کومو ملائکو د

مَا مَرَّ عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا قَالُوا عَلَيْكَ بِالْحِجَامَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ

هذا حديث حسن غريب.

صفو څخه تېرېدی نو ملائکو به نبي کریم صلى الله عليه وسلم ته ويل، چې وينه کښل ستاسو لپاره لازم ده. ترمذي

ويلي چې دا حديث حسن غريب دی.

تخریج: سنن الترمذي ۳۴۰۴، رقم: ۲۰۴۸.

تشریح لدود هغه دواء ته وايي چي د ناروغ په خوله کي د وښکي له خوا څڅول کيږي .
 سعوط هغه دواء ته وايي چي په پزه کي اچول کيږي، حجامه: د ويني کښلو ته وايي او مشي د
 نس ناستي دواء ته وايي، دغه لفظ د مشي (تللو) څخه مشتق دی ځکه چي د نس ناستي د دواء
 په خوړلو سره په وار وار بيت الخلاء ته د تللو ضرورت وي، په دې مناسبت سره دغه دواء ته
 مشي ويل کيږي .

د مياشتي د پيل څخه تر نيمي مياشت پوري په وينه بلکه په ټولو رطوباتو کي غلبه او
 جوش وي، او د مياشتي په آخري تاريخو کي د دغه شيانو عمل سست او کمزور سي، ځکه نو د
 مياشتي په مينځ کي او په خاصه توگه ذکر سوي تاريخونه د انسان د بدن لپاره معتدل وي، نو
 په دغه دواړو تاريخو کي وينه کښل زيات گټور دي، د حجامه په اړه تفصيلي خبري به په کتاب
 لطب والرقی کي نقل کړل سي. انشاء الله.

حمام ته تگ

﴿۲۲۵﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى الرَّجَالَ وَالنِّسَاءَ
 عَنْ دُخُولِ الْحَمَّامَاتِ ثُمَّ رَخَّصَ لِلرِّجَالِ أَنْ يَدْخُلُوا بِالْمِيَازِرِ. رواه

الترمذي و ابوداؤد.

د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چي نبي کریم صلی الله علیه و سلم ښځه او سړی حمام ته د تلو څخه منعه
 کړی دی، بيا په دې شرط سره نبي کریم صلی الله علیه و سلم يوازي نارينه و ته حمام ته د تلو اجازت ورکړ چي
 هغوی لنگونه وهلي وي. ترمذي او ابوداؤد.

تخریج: سنن الترمذي ۱۰۵۵، رقم: ۲۸۰۲، و ابوداؤد ۳۰۰۴، رقم: ۴۰۰۹.

د لغاتو حل: المياز: جمع مئزر وهو الازار. (پرتوگ)

تشریح د حمام څخه مراد هغه غسل خانې دي چي د عامي اړتيا لپاره په بازارو کي جوړيږي
 او هلته هر څوک د لمبېدو لپاره ورځي، په مخکنيو زمانو کي به دا ډول حمامونه وه چي هلته به
 د بېل بېل لمبېدو بند و بست نه وو بلکه څو کسانو به يو ځای غسل کوی، څرگنده ده چي په دغه
 صورت کي د ستر پټول ممکن نه وي ځکه رسول الله صلی الله علیه و سلم مسلمانان حمام ته د تللو څخه منع کړل

مگر وروسته نارینوو ته په دې شرط اجازه ورکړل سول چې هغوی دي د لونگ څخه پرته چې تر ګونه وپوري ضروري دي، هلته غسل نه کوي،

مظهر رحمۃ اللہ علیہ وايي: رسول الله ﷺ د لونگ تر لویو په شرط سره هم ښځو ته د حمام تلو اجازه ځکه نه ورکړه چې د هغوی ټول اندامونه د ستر په حکم کې داخل دي، د هغوی لپاره د بدن هیڅ برخه ښکاره کول جائز نه دي مګر د واقعي ضرورت او مجبوري په صورت کې د ښځو لپاره هم اجازه ده د مثال په توګه د سخت یخ په وخت کې د حیض او نفاس څخه په فارغه کېدو سره د ناپاک کېدو په صورت کې د لمبېدو ضرورت وي یا د یو علاج په اړه په تودو اوبو سره لمبېدل ضروري دي او تودې اوبه د حمام څخه پرته بل ځای نه وي او په یخو اوبو سره لمبېدل د تاوان باعث وي نو په دغه صورت کې به ښځو ته هم د حمام تللو خاص اجازه وي.

دلته دا اندېښنه پیدا کېدای سي چې ددغه وضاحت څخه هغه وجه نه څرګندېږي چې د هغه څخه دا معلومه سي چې په دغه منع کې د نارینوو او ښځو په مینځ کې فرق ولې سوی دی، ځکه چې د ښځو په موجودتیا کې د ښځو لپاره بېله فرقه هغه حکم دی کوم چې د نارینوو په موجودتیا کې د نارینوو لپاره دی، لکه څرنګه چې یو سړي ته د بل سړي په مخ کې د خپل بدن لوڅول جائز دي پرته د بدن د هغه برخې څخه چې هغه په شرعي توګه د ښځې لپاره د ستر په حکم کې دی، په دې اعتبار سره د قیاس تقاضا داده چې د نارینوو په ډول ښځو ته هم دغه اجازه ورکول پکار دي، چې هغوی د ښځو حمام ته تللای سي په شرط ددې چې د خپل بدن هغه برخه خامخا پټه کړي چې د هغه برخې لوڅول د ښځو په مخ کې هم جائز نه دي، دغه اندېښنه ددغه توجیه په ذریعه رفع کېدای سي چې رسول الله ﷺ ښځو ته په ذکر سوي شرط سره حمام ته د تللو اجازه ځکه نه ورکړه چې په عامه توګه ښځې د خپل هم جنسو په مخ کې د خپل ستر پټولو خاص لحاظ نه ساتي، ځینې ښځې داسې وي چې د ښځو په مخ کې حتی چې د پردیو ښځو په مخ کې د ستر لوڅېدل پېغور نه ګڼي، نو د خپل قربانو یعنې مور، خور وغیره په مخ کې به د ستر لوڅېدل څه عیب وګڼي، تر دې چې په کور کې هم د غسل کولو په وخت کې د یوې بلې په مخ کې د ستر پټولو خیال نه ساتي نو په حمام کې به څه لحاظ وساتي، بلکه زیاتې ښځې یو ټوکر وغیره هم نه پرده کوي، نور رسول الله ﷺ د نور نبوت په ذریعه د ښځو ددغه حالت ادراک وکړ او د هغوی لپاره یې دغه لار بنده کړه.

﴿۲۲۷﴾: وَعَنْ أَبِي الْمَلِیحِ قَالَ قَدِمَ عَلَى عَائِشَةَ نِسْوَةٌ مِنْ أَهْلِ حِمَصَ فَقَالَتْ

د حضرت ابو الملیح رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې د حمص په ښار کې څو ښځې د بي بي عائشې رض په خدمت کې حاضري سوې ، بي بي عائشې رض د هغوی څخه پوښتنه وکړه چې

مِنْ أَيْنَ أَنْتُنَّ قُلْنَ مِنَ الشَّامِ قَالَتْ فَلَعَلَّكُنَّ مِنَ الْكُورَةِ الَّتِي تَدْخُلُ نِسَاءُهَا

د کوم ځای اوسېدونکي یاست ؟ هغوی ورته وویل ، د شام ، بي بي عائشې رضی اللہ عنہا ورته وفرمایلي :
شاید تاسو د هغه ځای اوسېدونکي یاست کوم ځای چې ښځې و حمام ته ځي ،

الْحَمَّامَاتِ قُلْنَ بَلَى قَالَتْ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

هغوی ورته وویل ، هو ! بي بي عائشې رضی اللہ عنہا ورته وفرمایلي : ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه دا اورېدلي

لَا تَخْلَعُ امْرَأَةٌ ثِيَابَهَا فِي غَيْرِ بَيْتٍ زَوْجَهَا إِلَّا هَتَكَتِ السِّتْرَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ رَبِّهَا ،

دي ، کومه ښځه چې د خپل خاوند د کور څخه پرته د بل چا په کور کې جامې و کاږي گواکي
هغې پرده و شکوله کومه چې د هغې او د الله جل جلاله په مينځ کې حائله وه

وفي رواية في غير بيتها الا هتكت سترها فيما بينهما وبين الله عز وجل.

رواه الترمذي و ابوداؤد

او په يوه بل روايت کې راځي چې د خپل کور څخه پرته خو د هغې هغه پرده و شکېږي کومه چې
د هغې او د الله جل جلاله په مينځ کې وي . ترمذي او ابوداؤد .

تخريج: سنن الترمذي ١٠٥٥٥، رقم: ٢٨٠٢، و ابوداؤد ٣٠١١٤، رقم: ٤٠١٠.

د لغاتو حل: الكورة: اى البلدة او الناحية (ښار يا سيمه)

تشرېح: د بي بي عائشې رضی اللہ عنہا ذکر سوى حديث د ښځو د حمام تللو خلاف د دليل په توگه
وړاندي کړ ، مطلب يې دادی چې ښځو ته دا حکم سوى دی چې هغوی په پرده کې وي او خپل
ځان دي ددې څخه وساتي چې پردی ښځه هغه وويني تردې چې د هغې لپاره دا هم مناسب نه
دي چې د خپل خاوند د موجودتيا څخه پرته په يوازوالي کې خپل ستر لوڅ کړي ، کله چې هغه
بېله شرعي ضرورتو حمام ته ولاړه سي او هلته خپل اندامونه او بدن لوڅ کړي نو هغې هغه پرده
و شکول چې په هغه کې د خپل بدن پټولو حکم هغې ته الله جل جلاله ورکړی وو .

يحيى رحمه الله عليه وايي: د ذکر سوي ارشاد بنياد دادی چې الله تعالى لباس ددې لپاره نازل

کړی دی چې ددې په ذریعه خپل سترپټ کړل سي ، يعني هغه لباس د الله تعالی د حکم د تعميل ذریعه ده ، کومې ښځې چې د الله تعالی دغه حکم پوره نه کړي او خپل ستر لوڅ کړي نو هغې هغه پرده وشکول کوم چې د هغې او د الله تعالی په منځ کې ده .

﴿۲۲۷﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

د حضرت عبدالله بن عمرو رضي الله عنه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل :

سَتُفْتَحُ لَكُمْ أَرْضُ الْعَجَمِ وَتَسْتَجِدُّونَ فِيهَا بُيُوتًا يُقَالُ لَهَا الْحَمَامَاتُ فَلَا

ستاسو لپاره به د عجمو مځکه فتحه کړل سي او تاسو ته به په هغه مځکه کې داسې کورونه پيداسي چې هغوی ته حمام ويل کېږي

يَدْخُلْنَهَا الرِّجَالُ إِلَّا بِالْأُزْرِ وَامْنَعُوهَا النِّسَاءَ إِلَّا مَرِيضَةً أَوْ نَفْسَاءً. رواه

ابوداؤد.

او په هغه کې به نارینه د لنگ تړلو سره داخلېږي او ښځې د ورتلو څخه منعه کړې پرته د هغو څخه چې ناروغه يا نفاسه وي . ابوداؤد

تخريج: سنن ابی داود ۳۰۱۱۴، رقم: ۴۰۱۱.

تشریح: مطلب دادی چې نارینو ته د حمام تللو لپاره په دې شرط اجازه ده چې هغوی لونگ وټري مگر ښځو ته مطلق اجازه نسته که څه هم هغوی لونگ تړلی وي یا بېله لونگه وي، ځکه چې د ښځې ټول بدن د سر څخه تر پښو پوري ستر دی او د نارینه ټول بدن ستر نه دی بلکه یوازې د نامه څخه تر زنگنو پوري پټول د هغه لپاره ضروري دي، ځکه په لونگ تړلو سره د هغه ستر پټیږي، مگر که چیرې یوه ښځه ناروغه وي او د یو علاج لپاره د هغې په تودو اوبو لمبېدل ضروري وي، یا یوه ښځه د ماشوم زېږېدني څخه فارغه سوې وي او د غسل لپاره یا د یو بل شرعي عذر په وجه هغې لره د ښځو په حمام کې داخلېدل جائز دي که څه هم هغه هلته په لونگ تړلو سره غسل وکړي یا بېله لونگ وهلو په حالت کې وي، بېله عذر په حمام کې داخلېدل د ښځو لپاره جائز نه دي.

﴿۳۲۸﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چي په الله ﷻ او د

وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَدْخُلُ الْحَمَّامَ بِغَيْرِ إِزَارٍ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ

قيامت پر ورځ ايمان لري هغه دي بيله پر توگه حمام ته نه داخلېږي او څوک چي پر الله ﷻ او د

الْآخِرِ فَلَا يَدْخُلُ حَلِيلَتَهُ الْحَمَّامَ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا

يَجْلِسُ عَلَى مَائِدَةٍ يُدَارُ عَلَيْهَا بِالْخَمْرِ. رواه الترمذي والنسائي.

قيامت پر ورځ ايمان لري نو هغه دي خپله ښځه و حمام ته نه بيايي او څوک چي پر الله ﷻ او د

قيامت پر ورځ ايمان لري نو هغه دي په هغه سترخوان باندي نه کښېني چي پر هغه باندي د

شرابو دور چلېږي. ترمذي او نسائي

تخريج: سنن الترمذي ۱۰۴۵، رقم: ۲۸۰۱، والنسائي ۱۹۸۱، رقم: ۴۰۱.

تشرېح: خپله ښځه دي په حمام کي نه داخلوي: ددې مطلب دادی چي خپلي ښځي ته دي د

حمام تللو اجازه نه ورکوي، په دغه حکم کي مور، خور، لور او داسي ټولي ښځي شامل دي چي

د هغه سړي په واک کي وي، او د سړي لپاره دا مکروه دي چي هغه حمام ته د تللو روپۍ خپلي

ښځي ته ورکړي ځکه چي په دغه صورت کي هغه د يو مکروه عمل مرسته کونکی گرځي.

د فقهي په ځينو کتابو کي د رسول الله ﷺ حمام ته تلل نقل سوي دي مگر د محدثينو په

نزد دا صحيح نه دي او په دې اړه چي کوم حديث نقل سوی دی هغه موضوع يعني د ځان څخه

جوړ سوی دی، ځکه چي دا خبره درجه صحت ته رسيدلې ده چي رسول الله ﷺ هيڅکله حمام ته

نه دی تللی بلکه د حمام مخ يې هم هيڅکله نه دی ليدلی، پاته سوه د هغه حمام خبره کوم چي په

مکه معظمه کي د حمام النبي ﷺ په نامه مشهور دی نو کيدای سي چي يو ځای رسول الله ﷺ

غسل کړی وي او بيا هغه ته د حمام صورت ورکړل سوی وي او هغه ته په حمام النبي ﷺ سره

ويل سوي وي، دا هم کيدای سي چي هغه ځای په حمام النبي ﷺ په نسبت سره د خلکو پر ژبه

عام سوی وي چي د رسول الله ﷺ د زېږېدنې مبارک ځای د هغه ځای په شاوخوا کي واقع وي،

بيا هم په حديثونو کي د حمام ذکر ضرور موجود دی لکه چي د ذکر سوو روايتو څخه څرگنده سوه.

پر هغه د سترخوان باندي مه کښېنئ: ددې مطلب دادی چي هغه ځای ته هيڅکله مه ورځئ

چيري چي د شرابو څېښل وي، که شرايبان خلک هلته شراب څېښي نو مسلمان دي شراب څېښونکی منع کړي مگر هلته د تللو سربېره که چيري خلک يې د شرابو څېښلو څخه منع نه کړل او نه يې د هغوی سره د ناراضي چلن وکړ او نه يې د هغوی پر خلاف د خپل نفرت او غصې اظهار وکړ نو يقيناً د هغه شمېر به په کامل مؤمنانو کي نه وي.

الفصل الثالث (دریم فصل)

نبي ﷺ سر مبارک ته خضاب نه دی ورکړی

﴿۲۷۹﴾: عَنْ ثَابِتٍ قَالَ سَأَلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ عَنْ خِضَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ

د حضرت ثابت رضي الله عنه څخه روايت دی چي د حضرت انس رضي الله عنه څخه د رسول الله صلى الله عليه وسلم د رنگ ورکولو

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَوْ شِئْتُ أَنْ أُعَدَّ شَمَاطَاتٍ كُنَّ فِي رَأْسِهِ فَعَلْتُ وَقَالَ لَمْ

په باره کي پوښتنه وسوه، حضرت انس رضي الله عنه وويل: که ما د نبي کریم صلى الله عليه وسلم د سر مبارک سپين ورېښتان شمېرل غوښتل نو هغه مي شمېرلای سواي (يعني د نبي کریم صلى الله عليه وسلم په سر مبارک کي لږ ورېښتان سپين وه رنگولو ته يې حاجت نه وو نو په دې وجه نبي کریم صلى الله عليه وسلم خضاب نه وولگولی)

يَخْتَضِبُ وَزَادَ فِي رَوَايَةٍ وَقَدْ اخْتَضَبَ أَبُو بَكْرٍ بِالْحِنَاءِ وَالْكَتَمِ وَاخْتَضَبَ عُمَرُ بِالْحِنَاءِ بَحْتًا. متفق عليه.

او د انس رضي الله عنه په يوه بل روايت کي دا الفاظ دي، حضرت ابو بکر رضي الله عنه په نکريزو او په وسمه رنگ کړی وو او حضرت عمر رضیو ازي د نکرو څو خضاب لگولي وو. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۵۱۱۰، رقم: ۵۸۹۵. و مسلم ۱۸۲۱۴، رقم: ۱۰۳.

د لغاتو حل: شمطات: جمع شمطة، بياض شعر الراس يخالطه سواده.

تشریح رسول الله صلى الله عليه وسلم هيڅکله نکريزي نه دي لگولي: د دې مطلب دادی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم په خپل سر مبارک کي هيڅکله نکريزي نه دي لگولي، په دغه صورت کي به دغه روايت د تېر سوي روايت خلاف نه وي چي په هغه کي پر بېره مبارکه باندي د نکريزو لگولو ذکر سوی دی، لکه چي مخته هم د حضرت ابن عمر رضي الله عنه روايت را روان دی، د نکريزو او وسمه يو ځای کولو په اړه يادونه مخکي تېره سوې ده.

د ژړ رنگ استعمال

﴿۳۲۸۰﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يُصْفِرُ لِحَيْتَهُ بِالْصُّفْرَةِ حَتَّى تَمْتَلِئَ ثِيَابُهُ

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه نقل دي چي هغه به خپله بیره په ژړ رنگ سره رنگوله تردې پوري چي د هغه جامې په ژړي سوې ،

مِنَ الصُّفْرَةِ فَقِيلَ لَهُ لِمَ تَصْبُغُ بِالْصُّفْرَةِ قَالَ إِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

د هغوی څخه پوښتنه وسوه چي په ژړ رنگ سره ولي بیره رنگوي ؟ هغه ورته وفرمايل : ما نبي

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْبُغُ بِهَا وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْهَا وَقَدْ كَانَ يَصْبُغُ ثِيَابَهُ
كُلَّهَا حَتَّى عِمَامَتَهُ. رواه ابوداؤد والنسائي .

کريم عليه السلام په ژړ رنگ باندې ليدلي دی او نبي کريم عليه السلام ته د ژړ رنگ څخه پرته بل زيات خوښ شى نه وو . نبي کريم عليه السلام به خپلي ټولي جامې ژړي رنگولې تردې چي لنگوته هم . ابوداؤد او نسائي **خروج** : سنن ابی داود ۳۳۳/۴ ، رقم : ۴۰۶۴ ، والنسائي ۱۴۰/۸ ، رقم : ۵۰۸۰ .

تشریح : د ژړ خضاب څخه مراد د ورس په ذریعه خضاب لگول دي ، دا یو ډول وابښه دی چي د زعفرانو مشابه دی ، ډېر ځله د ورس سره زعفران هم گډيږي .

په څرگنده دا معلومېږي چي د اول یصبغ بها څخه د ابن عمر رضي الله عنه مراد دادی چي رسول الله عليه السلام به په خپله بیره مبارکه کي ژړ خضاب لگوي ، ځيني حضراتو ویلي دي چي د وېښتانو رنگول مراد دي او د ځينو حضراتو د قول مطابق د جامو رنگول مراد دي ، سیوطي رحمه الله ویلي دي : دغه قول اشبه يعني صحیح دی چي د رسول الله عليه السلام د وېښتانو رنگول منقول نه دي مگر ملا علي قاري رحمه الله وایي چي دا خبره د صحت درجې ته رسیدلې ده چي رسول الله عليه السلام په کسم رنگ سوي او زعفراني جامو اغوستلو څخه منع فرمایلي ده نو بیا دا څرنگه ممکن ده چي ذکر سوې جمله د جامو پر ژړ رنگ باندې محمول سي ، زیاته صحیح خبره هغه ده کوم چي صاحب نهایه نقل کړې ده ، ممتاز قول دادی چي کله خو رسول الله عليه السلام وېښتانو رنگول او زیات وختونه یې نه دي کړي ، نو په راویانو کي هریوه هغه څه بیان کړل چي لیدلي یې دي ، په دې اعتبار سره هر راوي په خپل بیان کي رېښتونی دی .

ټولو جامو ته تردې چي لنگوته یې هم ژړ رنگ ورکوی : ددې څخه دا بالکل مراد نه

دی چي رسول الله ﷺ به په خاصه توگه جامو ته ژر رنگ ورکوی او بیا به یې هغه اغوستلې ، محض دا څرگندول دي چي رسول الله ﷺ به کوم ژر خضاب لگوی د هغه په اثر سره به یې جامې هم ژر پي کېدلې .

﴿۳۲۸﴾: وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا شَعْرًا مِنْ شَعْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَخْضُوبًا. رواه البخاري

د عثمان بن عبد الله بن موهب رضي الله عنه څخه روايت دی چي زه د بي بي ام سلمې رضي الله عنها په خدمت کي حاضر سوم هغې د نبي کریم صلی الله علیه و آله یو ورېښته موندله راښکاره کړی چي رنگ کړل سوی وو . بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۵۲۱۱، رقم: ۵۸۹۷.

تشریح: میرک رحمته الله علیه وایي: ابن ماجه او احمد په خپل روايت کي د رنگین سره د نکريزو او وسمه الفاظ هم نقل کړي دي يعني هغه وېښتان مبارک به په نکريزو او وسمه سره رنگ سوي وه ، د بخاري چي کوم روايت نقل سوی دی هغه ډول يو روايت ترمذي هم په شمائل کي د حضرت انس رضي الله عنه څخه نقل کړی دی ، حضرت انس رضي الله عنه بیان وکړ چي ما د رسول الله ﷺ داسي وېښته مبارک ولېدی چي رنگین وو ، يعني د حضرت انس رضي الله عنه دغه روايت هم تېر سوی دی چي رسول الله ﷺ به نکريزي نه لگولې ، نو کېدای سي چي په کوم روايت کي هغه د رسول الله ﷺ د خضاب نفی کړې ده د هغه څخه مراد دا وي چي رسول الله ﷺ به زیات وختونه خضاب نه کوی او د کوم روايت څخه چي د خضاب اثبات کیږي هغه د اقل پر احوالو باندي محمول دی يعني کله نا کله به رسول الله ﷺ خضاب کوی ، او دا ویل هم صحیح دي چي ددغه دواړو څخه يو روايت پر حقيقت مبني وي او دوهم پر مجاز محمول وي ، يعني حقيقت خودادی چي رسول الله ﷺ هیڅکله خضاب نه دی کړی مگر په ځينو وختو کي رسول الله ﷺ د سر درد لپاره پر خپل سر مبارک باندي نکريزي لگولي دي او د هغه رنگ اثر د رسول الله ﷺ په وېښتانو کي هم راغلی وي ، یا دا چي هغه وېښته مبارک کوم چي حضرت انس رضي الله عنه ليدلی وو په خوشبويي کي اېښودل سوی وي او د هغه خوشبويي په اثر هغه داسي معلومېدی لکه چي خضاب سوی وي ، په دې اعتبار سره حضرت انس رضي الله عنه هغه وېښته مبارک ته رنگین وويل ، ملا علي قاري رحمته الله علیه وایي: زما په نزد صحیح خبره داده چي د خضاب نفی پر دې محمول کړل سي چي رسول الله ﷺ د سپينو وېښتانو پټولو لپاره پر خپل سر مبارک باندي هیڅکله خضاب نه دی کړی او د کوم روايت څخه

چي د خضاب اثبات کيږي هغه پر دې محمول کړل سي چي رسول الله ﷺ د خپلي ږيري مبارکي هغه خو وېنستان خضاب کړي وي کوم چي سپين سوي وه ، د بخاري په روايت کي چي دا بيان سوی دی چي د بي بي ام سلمه رضی الله عنها سره د رسول الله ﷺ د ږيري مبارک يو وېنسته وو چي پر هغه باندي د نکريزو او وسمه د خضاب اثر وو ، نو پر دې باندي په شمائل کي نقل سوی د حضرت ابوهريره رضی الله عنه دغه مطلق روايت محمول کړل سي چي په هغه کي بيان سوی دی چي د حضرت ابوهريره رضی الله عنه څخه پوښتنه وسول چي رسول الله ﷺ خضاب لگوي؟ هغه وفرمايل هو .

یو نر بنځی یې د ښار څخه وایستی

﴿۲۲۸۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمُخَنَّثٍ

د حضرت ابوهريره رضی الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ په خدمت کي یو نر گډی راوستل

قَدْ خَضَّبَ يَدَيْهِ وَرَجُلَيْهِ بِالْحِنَاءِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَالَ

سو چي خپل لاس او پښې يې په نکريو باندي سره کړي وه ، نبي کریم ﷺ پوښتنه وکړه چي دده

هَذَا قَالُوا يَتَشَبَّهُ بِالنِّسَاءِ فَأَمَرَ بِهِ فَنُفِيَ إِلَى النَّقِيعِ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا

نَقْتُلُهُ فَقَالَ إِنِّي نُهِيتُ عَنْ قَتْلِ الْمُصَلِّينَ. رواه ابو داود.

څه حالت دی؟ اصحابو کرامو عرض وکړ ، دا نر گډی د بنځو مشابهت کوي نبي کریم ﷺ د ښاره څخه د هغه د ايستلو حکم ورکړ ، نو هغه د نقيع وځاي ته ولېږل سو ، بيا و نبي کریم ﷺ ته عرض وکړل سو ايا موږ دی قتل کړو؟ ويې فرمايل: زه د لمونځ گزاره د قتل څخه منعه سوی يم .

تخريج: سنن ابی داود ۲۲۴۸، رقم: ۴۹۲۸.

تشریح: په ښکاره دا معلومیږي چي رسول الله ﷺ د لمانځه په ذریعه د کنایې په توگه د هغه د اسلام ذکر وکړ ، يعني رسول الله ﷺ دا څرگنده کړه چي هغه سړی په هر حال مسلمان دی ځکه د هغه د وژني حکم څرنگه ورکول کيدای سي ، په لمانځه ويلو سره د اسلام مراد اخيستنې بنياد دا هم دی چي په حقيقت کي لمونځ يو داسي عمل دی چي د اسلام د اظهار ذریعه ده ، که يو سړی لمونځ نه کوي نو هغه دا څرگندوي چي زما د اسلام سره هيڅ تعلق نسته ځکه دغه قول که يو مسلمان لمونځ نه کوي نو هغه دي ووژل سي ، ځينو علماوو دغه قول پر ظاهري مفهوم محمول کړی دی .

د نارینه لپاره د زعفرانو خوشبويي منع ده

﴿۲۲۸۳﴾: وَعَنْ الْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ قَالَ لَبَّا فَتَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت وليد بن عقبه رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم کله مکه فتحه کړه نو د مکې

مکة جَعَلَ أَهْلُ مَكَّةَ يَأْتُونَهُ بِصَبْيَانِهِمْ فَيَدْعُو لَهُمْ بِالْبَرَكَاتِ وَيَسْخَرُ

معظمې خلکو خپل کوچنيان د نبي کریم صلى الله عليه وسلم په خدمت کې حاضرېدل پيل کړه نبي کریم صلى الله عليه وسلم د هغوی د کوچنيانو لپاره د برکت دعاوي کولې او د هغوی په سرونو باندې به يې خپل مبارک

رُءُوسَهُمْ قَالَ فَجِيءَ بِي إِلَيْهِ وَأَنَا مُخَلَّقٌ فَلَمْ يَسْسِنِي مِنْ أَجْلِ الْخُلُقِ. رواه
ابوداؤد.

لاس را تېروی ، زه هم و نبي کریم صلى الله عليه وسلم ته راوستل سوم چې زما په بدن باندې د زعفرانو خوشبويي وه نو د دغه خوشبو په خاطر نبي کریم صلى الله عليه وسلم زما په سر لاس تير نه کړ. ابوداؤد.

تفريج: سنن ابی داود ۴۰۴/۴، رقم: ۴۱۸۱.

تشریح: خلوق د ښځو خاصه خوشبويي ده، که يو سړی دغه خوشبويي ولگوي نو ښځو مشابهت لازميږي، ځکه نو د خلکو لپاره د خلوق استعمال منع دی.

ويښتان ږمونځ کول او تيل پر لگول

﴿۲۲۸۴﴾: وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِي

د حضرت قتاده رضي الله عنه څخه روايت دی چې هغه و رسول الله صلى الله عليه وسلم ته عرض وکړ چې زما ورېښتان تر

جُمَّةَ أَفْأَرٍ جَلَّهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ وَأَكْرِمُهَا فَكَانَ أَبُو

اوبو پوري رسېدلي دي ايا زه دا ږمونځ کړم؟ نبي کریم صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د دې ورېښتانو پالنه کوه (يعني ږمونځ او غوړوه يې)

قَتَادَةَ رُبَّمَا دَهَنَهَا فِي الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ مِنْ أَجْلِ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ وَأَكْرِمُهَا. رواه مالك.

ابو قتاده رضی اللہ عنہ فرمایا ما پہ اکثرہ وخت پہ ورغ کی دوه واره وېښتان غورول ځکه چي نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا فرمایلي وو چي او دا ږمونځوه او سالم یې ساته . مالک .

تخریج: موطا الامام مالک ۹۴۹۱۲، رقم: ۶.

تشریح: په وېښتانو کي تېل لگول او زیات ږمونځول په کثرت سره اختیارول په هغه صورت کي ناخوښه او نه ستایل سوی دی کله چي د هغه مقصد محض ښکلا او زینت وي، او په هغه کي د بې ځایه پابندي څخه کار اخیستل کیږي مگر د حضرت ابو قتاده رضی اللہ عنہ په اړه چي څه نقل سوي دي د هغه نوعیت بالکل بېل وو . د هغه دغه عمل محض د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د حکم پر ځای راوړل او د منشاء نبوي صلی اللہ علیہ وسلم د تعمیم لپاره وو، چي یقینا غوره او ښه به ورته ویل کیږي، لکه څرنگه چي د حضرت انس رضی اللہ عنہ په اړه بیان سوی دی چي هغه د انس رضی اللہ عنہ وېښته پرې نه کړ چي هغه به رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ښول .

د یهودو وضع مه اختیاروئ

﴿۴۲۸۵﴾: وَعَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ حَسَّانٍ قَالَ دَخَلْنَا عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فَحَدَّثَنِي

د حضرت حجاج بن حسان رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي مود و حضرت انس بن مالک رضی اللہ عنہ ته ورغلو

أَخْتِي الْمَغِيرَةَ قَالَتْ وَأَنْتَ يَوْمَئِذٍ غُلَامٌ وَلَكَ قَرْنَانِ أَوْ قُصَّتَانِ فَمَسَحَ رَأْسَكَ

(زه هغه وخت کوچنی وم) زما خور بي بي مغیره د هغې ورځي واقعہ ماته داسي بیان کړه چي ته په هغه ورځو کي هلک وې او ستا وړېښتانو دوې څوڼي وې او د تندي و لور ته زلفي پرته وې، انس بن مالک رضی اللہ عنہ ستا پر سر باندې یې لاس تېر کړ

وَبَرَكَ عَلَيْكَ وَقَالَ احْلِقُوا هَذَيْنِ أَوْ قَصُّهُمَا فَإِنَّ هَذَا زِيُّ الْيَهُودِ . رواه

ابوداؤد .

او ستا لپاره یې د خیر او برکت دعا وکړه او وه بې فرمایلي: دا دواړي ور وڅرخه یا یې کوچني کړه ځکه دا د یهودیانو شکل دی . ابوداؤد .

تخریج: سنن ابی داؤد ۴۱۲۱۴، رقم: ۴۱۹۷.

تشریح: یا دوې زلفي پرته وي: دلته راوي خپل شک څرگند کړی دی چي حضرت حجاج هغه وخت د قرنان لفظ ویلی وو که د قصتان، قصتان په اصل کي د قصه تشبیه ده چي معنی د سر هغه

وېښتانو ته ده چي مخه پر تندي باندې پراته وي .

د ښځو د سر خړيلو منع

﴿۲۲۸۶﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَحْلِقَ الْمَرْأَةُ رَأْسَهَا . رواه النسائي .

د حضرت علي عليه السلام څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د ښځي د سر خړيلو څخه منع کړېده . نسائي
تخريج : سنن النسائي ۱۳۰/۸ ، رقم : ۵۰۴۹ .

تشرېح : د ښځو په اړه د سر وېښتانو هغه ارزښت دی کوم چي د سړي په اړه د بېړي دی لکه څرنگه چي نارينوو ته بېړه خړيل حرام دي همدارنگه ښځو لره د سر خړيل حرام دي .

د سر او بېړي وېښتان سم کړئ

﴿۲۲۸۷﴾: وَعَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي

د حضرت عطاء بن يسار رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ په يوه مسجد کي وو ، يو سړی

الْمَسْجِدِ فَدَخَلَ رَجُلٌ ثَائِرَ الرَّأْسِ وَاللَّحْيَةِ فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

چي دهغه د سر او د بېړي وړېښتان بېروو ، نبي کریم ﷺ دهغه ولورته په گوته سره اشاره وکړه

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ كَأَنَّهُ يَأْمُرُهُ بِإِصْلَاحِ شَعْرِهِ وَلِحْيَتِهِ ففَعَلَ الرَّجُلُ ثُمَّ

، مطلب هغه ته يې حکم وکړ چي د سر او بېړي وړېښتان سم کړي ، نو هغه وړېښتان سم کړه ،

وروسته د نبي کریم ﷺ په خدمت کي حاضر سو ،

رَجَعَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَيْسَ هَذَا خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْتِيَ

أَحَدُكُمْ ثَائِرَ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ شَيْطَانٌ . رواه مالك .

نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل : ايا دا (شکل او صورت) دهغه څخه بهتر نه دی چي په تاسو کي

يو څوک بېر اسي لکه دی چي شيطان وي . مالک .

تخريج : موطا الامام مالک ۹۴۹/۲ ، رقم : ۷ .

د کورونو غولی پاک ساتئ

﴿۲۲۸۸﴾: وَعَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ سَمِعَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ نَظِيفٌ

د حضرت ابن المسیب رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې الله جلالہ نظیف دی نظافت خوښوي

يُحِبُّ النَّظَافَةَ كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ فَتَنَظَّفُوا أَرَاهُ قَالَ

خداي تعالي پاک دي صفائي خوښوي کريم دي کريم سپري خوښوي ، سخي دي سخاوت خوښوي نو تاسو خپل کورونه پاک صفا ساتئ . د راوي بيان دی ، ابن مسيب وويل ،

أَفْنَيْتَكُمْ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ قَالَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِمُهَاجِرِ بْنِ مِسَارٍ فَقَالَ

خپل د کورونو غولي پاک ساتئ او د يهودو سره مشابهت مه کوئ ، د راوي بيان دي چې د ابن

حَدَّثَنِيهِ عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ نَظَّفُوا أَفْنَيْتَكُمْ . رواه الترمذي .

مسيب د دې قول ذکر ما مهاجر بن مسمار ته وکړ هغه وويل ، ما ته دا حديث عامر بن سعد د

خپل پلاره څخه او هغه د نبي کريم صلی اللہ علیہ وسلم څخه نقل کړی دی ، خود هغه په روایت کي دا الفاظ دي

، هغوی وويل ، چې خپل غولي پاک ساتي . ترمذي

تخريج : سنن الترمذي ۱۰۳۱۵ ، رقم : ۲۷۹۹۱ .

تشریح : الله تعالی پاک دی : یعنی هغه د هر عیب ، نقصان ، بدۍ او هر هغه شي څخه پاک او

منزه دی کوم چې د شان الوهیت او شان ربوبیت خلاف دي ، په (يحب الطيب) کي د طيب لفظ د

طاء په زېر سره دی ، مطلب يې دادی چې د الله تعالی په نزد ښه کړني او ښه کلام غوره دي يا د

الله تعالی په نزد خوشبويي يو غوره شی دی او د دغه ټولو شيانو بنياد پاکي ده ، نو کوم بنده چې

د دغه شيانو په استعمالو سره په ځان کي پاکي پيدا کوي نو الله تعالی هغه خوښوي او د هغه

د عمل څخه خوشحاله کيږي ، په يوه نسخه کي دغه لفظ د طاء په زېر او ياء مشدده په زېر سره

دی يعني طيب ليکلی دی ، په دغه صورت کي به هغه سپري مراد وي چې طبيبات يعني د عقائدو

او خيالاتو ښه وايي ، د ژبي او بيان د پاکۍ او د اعمالو او اخلاقو د لوړتيا او د ښکونکو او صافو

حامل وي . د نظافة معنی چې په پاکي سره سوې ده ددې اصل معنی د ظاهر او باطن پاکي ده .

طیبي رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ وايي: د کورونو د غولي پاک ساتلو حکم په اصل کي د کرم او جود اختیارولو څخه کنایه ده یعني ددغه حکم څخه اصل مقصد دا تلقین کول دي چي په خپل ځان کي د ورکړي، سخاوت او مہلمستیا صفتونه پیدا کړي، څرگنده ده چي د کور پاکي ددغه صفت د پوره کېدو غوره ذریعه ده، ځکه چي د کوم کور غولی پاک وي او د سرای د دېوالو څخه پاکي څرگندېږي نو په هغه کور کي خلکو او مہلمنو ته د راتللو او هستوگني ترغیب ورکول کېږي.

برېتونه کوچني کول سنت ابراهيمي دی

﴿۲۲۸۹﴾: وَعَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّهُ سَمِعَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يَقُولُ كَانَ

د حضرت يحيى بن سعيد رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ څخه روايت دی چي هغه د مسيب څخه دا اورېدلي دي چي

إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوَّلَ النَّاسِ ضَيْفَ الضَّيْفِ وَأَوَّلَ النَّاسِ اخْتَتَنَ

ابراهيم خليل الله اولنی شخص وو چي هغه د مہلمه مہلمستیا وکړه او د ختنه (سنتي) رواج هم د هغه څخه شروع سوی دی

وَأَوَّلَ النَّاسِ قَصَّ الشَّارِبِ وَأَوَّلَ النَّاسِ رَأَى الشَّيْبَ فَقَالَ يَا رَبِّ مَا هَذَا فَقَالَ

او د برېتو ورېښته غچي کول هم د هغه څخه شروع سوي دي او هغه ترېولو اولنی شخص دی چي په سپين ږير والي کي يې سپين ورېښته وليدي نو عرض يې وکړ اې الله! دا څه دي؟

اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَقَارًا يَا إِبْرَاهِيمُ فَقَالَ يَا رَبِّ زِدْنِي وَقَارًا. رواه مالك.

خدای تعالی و فرمایل: اې ابراهيمه! دا عزت دی، ابراهيم رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ عرض وکړ اې پرودگاره! دا عزت مي نور هم زيات کړې. مالک

تخريج: موطا الامام مالک ۹۲۲۱۲، رقم: ۴.

تشریح: سیوطي رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ د موطا په حاشیه کي د داسي نورو شيانو یادونه هم کړې ده چي د هغو پېل د حضرت ابراهيم رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ څخه سوی دی، او هغه دادي: ۱: نوکان پرېکول، ۲: په سر کي لاره ایستل، ۳: استره استعمالول، ۴: پرتوگ اغوستل، ۵: د نکريزو او وسمې خضاب لگول، ۶: پر منبر باندي خطبه ويل، ۷: د الله تعالی په لاره کي جهاد کول، ۸: د جنگ په مېدان کي د صف برابرول، ۹: د خلکو سره معانقه کول، ۱۰: ثريد (ښوروا) تیارول.

=====

بَابُ التَّصَاوِيرِ (د عکسونو بیان)

تصاویر د تصویر جمع ده چي معنی یې د عکس جوړولو ده، د لته د تصاویر څخه مراد د ساه لرونکي شیانو عکسونه دي چي پر پردو او نورو شیانو باندې جوړ سوي وي.

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

سپی یا عکس

﴿۳۲۹۰﴾: عَنْ أَبِي طَلْحَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُ

الْمَلَايِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَصَاوِيرُ. متفق عليه

د حضرت ابو طلحه رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: په کوم کور کي چي سپی يا تصويرونه وي و هغه کور ته ملائکي نه راځي. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۸۰/۱۱۰، رقم: ۵۹۴۹، و مسلم ۱۶۶۵/۳، رقم: ۸۳-۲۱۰۶.

تشریح: علماوو ليکلي دي چي دلته هغه عکسونه او سپيان مراد دي چي د هغه په کور کي ساتل حرام نه دي لکه هغه سپی چي د بنکار يا کبنت وغيره د ساتني لپاره وي يا داسي عکسونه چي پر کور بچو او نورو شیانو باندې وي او د هغو سپکوالی او تر پنبو لاندې کيږي، په کور کي د داسي سپيانو يا داسي عکسونو موجودتيا د ملايکو د داخلېدو بنديز نه جوړيږي مگر دا مسئله محض د عکسونو د ساتلو يا استعمالولو ده ځکه چي عکس جوړل په هر صورت کي حرام دي که هغه پر کور بچه باندې وي يا پر درهم، سکو او نوټو باندې وي، د ساه لرونکي شي عکس جوړونکی د يو سخت حرام عمل کونکی دی او په گناه کبيړه کي اخته کيږي، البته د ساه نه لرونکو شیانو عکسونه لکه درخته، غر او داسي نور شيان حرام نه دي.

ځيني حضرات وايي چي ذکر سوی حکم د عمومي نوعيت دی يعني په يو کور کي مطلق عکس او د سپي موجودتيا د ملائکو په داخلېدو کي خنډ جوړيږي که څه هم سپيان او عکسونه داسي وي چي د هغه په کور کي ساتل حرام نه دي.

د ملائکو څخه مراد هغه ملائکي دي چي د بندگانو عملونه ليکي او د هغوی پر ساتنه باندې ماموري نه دي ځکه چي کومي ملائکي پر عملونو ليکلو او ساتنه کولو باندې ماموره

دي هغوی په هیڅ حال کي د انسان څخه نه بېلېږي .

غیر ضروري سپیان مړه کول

﴿۲۲۹۱﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ مَيْمُونَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حضرت ابن عباس رضی الله عنه د بي بي ميمونې رضی الله عنها څخه روايت کوي چي يوه ورځ نبي کریم صلی الله علیه و آله د

أَصْبَحَ يَوْمًا وَاجِمًا وَقَالَ إِنَّ جِبْرِيلَ كَانَ وَعَدَنِي أَنْ يَلْقَانِي اللَّيْلَةَ فَلَمْ يَلْقَانِي

سهار په وخت کي خاموش او غمگين ناست وو ، نبي کریم صلی الله علیه و آله وفرمايل : نن شپه زما سره
جبرائيل عليه السلام د ملاقات وعده کړې وه ، ليکن ما سره يې ملاقات ونه کړ ،

أَمَرُ وَاللَّهِ مَا أَخْلَفَنِي ثُمَّ وَقَعَ فِي نَفْسِهِ جِرْوُ كَلْبٍ تَحْتَ فُسْطَاطٍ لَهُ فَأَمَرَ بِهِ

قسم په خداي ! جبرائيل عليه السلام هيڅکله زما سره وعده خلافي نه ده کړې ، وروسته د نبي کریم صلی الله علیه و آله
په زړه کي د سپي د هغه بچي خيال راغی چي د نبي کریم صلی الله علیه و آله د خيمې لاندې پروت وو ، حکم يې

فَأَخْرَجَ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِهِ مَاءً فَنَضَحَ مَكَانَهُ فَلَمَّا أَمْسَى لَقِيَهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ لَقَدْ

و کړ ، نو هغه يې ليري کړ ، وروسته نبي کریم صلی الله علیه و آله او به واخيستلې او په کوم ځاي چي سپي
پروت وو هغه ځای يې پاک کړ ، کله چي ما بنام سونو جبرائيل عليه السلام ورسره ملاقات وکړ ، نبي
کریم صلی الله علیه و آله ورته وفرمايل :

كُنْتُ وَعَدْتَنِي أَنْ تَلْقَانِي الْبَارِحَةَ قَالَ قَالَ أَجَلٌ وَلَكِنَّا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ

پرون شپه تا زما سره د ملاقات وعده کړې وه ، جبرائيل عليه السلام ورته وفرمايل : هو ! ليکن موږ په
هغه کور کي نه داخلېږو په کوم ځاي کي چي سپي

وَلَا صُورَةٌ فَأَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ فَأَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ

يا تصوير وي . په دويمه ورځ په سهار کي نبي کریم صلی الله علیه و آله حکم وکړ ، ټول سپي ووژني تردې چي

حَتَّى إِنَّهُ يَأْمُرُ بِقَتْلِ كَلْبِ الْحَائِطِ الصَّغِيرِ وَيَتْرُكُ كَلْبَ الْحَائِطِ الْكَبِيرِ . رواه

مسلم .

د کوچنیو باغونو د سپو د وژلو یې هم حکم ورکړ او د لویو باغونو سپي یې پرېښودل . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم: ۱۶۶۴/۳، رقم: ۸۲-۲۱۰۵.

د لغاتو حل: واجما: وهو السکوت من الحزن والغضب (د غم او خنیم له امله چوپتیا). الفسطاط: السریر.

ټول عکسونه یې مات کړل

﴿۳۲۹۲﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ

يَكُنْ يَتْرُكُ فِي بَيْتِهِ شَيْئًا فِيهِ تَصَالِبٌ إِلَّا نَقَضَهُ. رواه البخاري.

د بي بي عائشې څخه روايت دی چي نبي کریم ﷺ په خپل کور کي دا سي هيڅ شی پرې نه
ښودی چي په هغه کي عکسونه وي ، مگر هغه یې مات کړه . بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۸۵۱۰، رقم: ۵۹۵۲.

تشریح: تصالیب د تصلیب جمع ده چي معنی یې د صلیب (دار) جوړولو ده، چي عیسایان یې
برکت لپاره د ځان سره اېږدي او د هغه عبادت کوي په دې خیال چي حضرت عیسیٰ ﷺ
یهودیانو په دار کړی وو، بیا الله تعالی هغه په ژوندي کولو سره را پورته کړ ، نو ددغه دار
عکسونه د هغوی په نزد یو مقدس مذهبي نښه ده، مگر دلته په حدیث کي د تصالیب څخه
مطلق د ساه لرونکو شیانو عکسونه مراد دي.

په آخرت کي د عکس جوونکي عذاب

﴿۳۲۹۳﴾: وَعَنْهَا أَنَّهَا اشْتَرَتْ نُمْرُقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ فَلَمَّا رَأَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

د بي بي عائشې څخه روايت دی چي هغې یو بالنبت رانیوي چي په هغه کي عکسونه وه ،
نبي کریم ﷺ چي هغه ولیدی

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ عَلَى الْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْهُ فَعَرَفْتُ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَّةَ

نوپه دروازه کي ودرېدی او د ننه رانه غلی ، ماته د نبي کریم ﷺ په مخ کي د ناراضي اثار په

قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاذَا

سترگو سول ، عرض مي وکړ ، اې د الله ﷻ رسوله ! زما څخه د خدای تعالی او د هغه د رسول

أَذْنَبْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَالُ هَذِهِ النُّمْرِقَةِ قُلْتُ

نبي ۛ د مخالفت کولو شه گناه سوې ده؟ نبي کریم ۛ وفرمايل: دا بالنبت څنگه دی؟ ما وويل

اشْتَرَيْتُهَا لَكَ لِتَقْعَدَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدَها فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ما دا ستاسو د ناستي او ارام کولو لپاره رانيولي دی، نبي کریم ۛ وفرمايل: د دې عکسونو

إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يَعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُقَالُ لَهُمْ أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ

جوړونکي ته به د قيامت په ورځ عذاب ورکول سي او هغوی ته به وويل سي چي کوم شی تاسو

جوړ کړی دی و هغه ته دي ساه ورکړی،

وَقَالَ إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّورُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ. متفق عليه

بيا يې وفرمايل: په کوم کور کي چي عکسونه وي و هغه کور ته ملائکي نه داخليږي. بخاري

او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۹۲/۱۰، رقم: ۵۹۶۱، ومسلم ۱۶۶۹/۳، رقم: ۹۶-۲۱۰۷.

د لغاتو حل: نمركة: الوسادة الصغيرة (کوچنی بالنبت)

ارایشي پردې څیرل

﴿۴۲۹۳﴾: وَعَنْهَا أَنَّهَا كَانَتْ قَدْ اتَّخَذَتْ عَلَى سَهْوَةٍ لَهَا سِتْرًا فِيهِ تَمَاثِيلُ

فَهَمَّتْهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاتَّخَذَتْ مِنْهُ نُمُرَقَتَيْنِ فَكَانَتَا فِي الْبَيْتِ

يَجْلِسُ عَلَيْهَا. متفق عليه.

د بي بي عائشې ۛ څخه روايت دی هغې د کور په تاخچه يوه پرده واچوله چي په هغه کي عکسونه وه، نبي کریم ۛ هغه پرده څيري کړه، وروسته بي بي عائشې ۛ د هغه ټوکر څخه دوه بالنبتونه جوړ کړل چي په کور کي به رسول الله ۛ پر هغو باندي په تکیه وهلو سره ناست وو.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۲۳/۵، رقم: ۲۴۷۹، ومسلم ۱۶۶۸/۳، رقم: ۹۴-۲۱۰۷.

د لغاتو حل: سهوة: كوة بين الدارين (تاخچه)

تشریح دغه حدیث په ښکاره د هغه حدیث خلاف دی کوم چي تر دې مخکي تېر سوی دی ځکه چي د اول حدیث څخه دا ثابتیږي چي پر بالښت باندي جوړ سوي عکسونه په کور کي د ملائکو د داخلېدو څخه منع کوي که څه مهم د داسي عکسونو په کور کي ساتل حرام دي ، په دغه صورت کي هغه دواړه بالښتونه چي پر هغو عکسونه وه د بي بي عائشې رضی الله عنها په کور کي څرنگه اېښودل کېدل؟ د دې جواب دادی چي هغه پر بالښت باندي کوم عکسونه وه هغه د ساه لرونکو شيانو نوه چي د هغو جوړول او اېښودل حرام دي او رسول الله صلی الله علیه و آله چي هغه پرده شکولې وه نو د هغې وجه هم پر هغه پرده باندي د تصویرو موجودتیا نه وه بلکه د هغې سبب دا وو چي پر دېوالو او نورو شيانو باندي بېله ضرورت پر دې زړول د الله تعالی د منشاء خلاف دی ځکه چي الله تعالی دا نه دي فرمایلي چي ډبرو او خاورو ته جامې واغوستل سي لکه چي د راتلونکي حدیث څخه به معلومه سي ، او که چيري هغه عکسونه د ساه لرونکو شيانو وه نو په دغه صورت کي به ویل کیږي چي کله د بالښت جوړولو لپاره هغه پر دې څيري کړل سوې نو پر هغو چي کوم عکسونه وه د هغو سرونه پرېکړل سول ، ځيني حضرات وايي چي (هتک) يعني اخبرل ، د دې معنی د هغه عکسونو د پرېکړولو او ضائع کولو ده کوم چي پر هغه پرده باندي وه .

﴿۳۹۵﴾: وَعَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ فِي غَزَاةٍ فَأَخَذَتْ نَمَطًا

د بي بي عائشې رضی الله عنها څخه روایت دی چي نبي کریم صلی الله علیه و آله و یوې غزا ته ولاړ ما (د نبي کریم صلی الله علیه و آله)

فَسَتَرَتْهُ عَلَى الْبَابِ فَلَمَّا قَدِمَ فَرَأَى النَّمَطَ فَجَذَبَهُ حَتَّى هَتَكَهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَأْمُرْنَا أَنْ نَكْسُوَ الْحَجَارَةَ وَالطِّينَ. متفق عليه.

څخه وروسته) یو ټوکر رانیوي ، پرده مي ور څخه جوړه کړه په دروازه مي واچوله ، کوم وخت چي نبي کریم صلی الله علیه و آله واپس راغی او هغه پرده یې ولیدل نو را کش یې کړه او څيري یې کړه ، بیا یې وفرمایل: خدای تعالی و موږ ته دا حکم نه دي را کړی چي موږ کاڼو او خټو ته کالي ور اغوندو . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۸۶۱۱۰، رقم: ۵۹۵۴، ومسلم ۱۶۶۶۱۳، رقم: ۸۷-۲۱۰۷.

تشریح نمط یو ډول ښه فرش او تفرته وایي چي د هغه څو کي نازکي او نرمي وي ، دا هودج پر کجاوه باندي هم اچول کیږي او پرده هم ځيني جوړیږي ، کېدای سي چي دغه لفظ د نمد

معرب وي ، بي بي عائشې رضي الله عنها به دغه ټوکر پر دروازه باندې د ښکلا لپاره زړولې وي ، که چيري د پردې په غرض يې پر دروازه اچولې وي نو په دې باندې د عتاب کولو سوال نه پيدا کېږي ، او عيني حضراتو ليکلي دي چي پر هغه ټوکر باندې د آسانو عکسونه وه ځکه رسول الله ﷺ هغه ضائع کړل او هغه عکسونه يې خراب کړل مگر دا قول د حديث د سياق خلاف معلومېږي ځکه چي د حديث مضمون دا څرگندوي چي د رسول الله ﷺ هغه ټوکر څېرل پر هغه دروازه باندې د زړولو څخه منع کول د عکس په وجه نه وو بلکه پر دېوالو باندې د ټوکر اچولو د کراهت په وجه وو لکه چي د رسول الله ﷺ د ارشاد څخه هم ثابتېږي .

يحيى رحمه الله عليه وايي : پر دېوالو باندې د پردو اچولو منع د نهي تنزيهي په توگه ده ځکه چي د دغه شي د الله تعالی له خوا حکم نه کېدل پر منع باندې دلالت نه کوي ، پاته سوه دا خبره چي بيا رسول الله ﷺ پر هغه پرده باندې د دومره ناخوښۍ اظهار وکړ چي هغه يې څيري کړل ، نو ددې وجه دا وه چي دغه شی د رسول الله ﷺ په نزد د اهل بيت د شان خلاف وو بيا هم دغه حديث پر دې دلالت کوي چي د کور پر دېوال وغيره باندې د پردو زړولو څخه دي منع وکړل سي او دا حديث ددې خبري هم دليل دی که بد شی ولېدل سي نو هغه دي په خپل لاس خراب کړل سي او د هغه خلاف دي د غم او غصې اظهار وکړل سي .

د عکس جوړونکي سزا

﴿۴۲۹۶﴾: وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهُونَ بِخَلْقِ اللَّهِ. متفق عليه.

د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : د قيامت په ورځ به هغه خلک په سخت عذاب کي وي چي هغوی د پيدائش په معامله کي د خداي تعالی سره مشابهت کړی وي (يعني عکسونه يې جوړ کړي وي) . بخاري او مسلم

تخريج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۲۸۶/۱۰ ، رقم : ۴۹۵۴ ، و مسلم ۱۶۶۸/۳ ، رقم : ۹۲-۲۱۰۷ .

تشریح : مشابهت اختياري : يعني صورت جوړول د الله تعالی کار دی ، کوم څوک چي عکس جوړوي هغه گویا خپل فعل د الله تعالی د فعل سره مشابه کوي ، يا دا مطلب دی چي عکس جوړونکی هغه شی جوړوي چي د الله تعالی د تخليق مشابه وي ، ابن ملک رحمه الله عليه وايي که د مصور فعل د دغه عقيدې لاندې وي چي هغه د الله تعالی د فعل صورت گري مماثلت

کونکی وي نو هغه کافر کيږي او په دغه صورت کي ددغه حديث مطلب به دا وي چي هغه ته به ددغه بد کفر په وجه د نورو کافرانو په نسبت زيات سخت عذاب ورکول کيږي او که هغه داسي عقیده نلري نو بيا د هغه په اړه به دغه حديث پر تهديد باندې محمول وي .

﴿۲۲۹۷﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي فَلْيُخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيُخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ شَعِيرَةً. متفق عليه.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه دا اورېدلي دي چي خدای تعالی و فرمايل: د هغه کس څخه زيات څوک ظالم دی چي زما د پيدائش په شان جوړول کوي (يعني څه ډول شکلونه چي زه جوړوم هغه يې هم جوړوي ، هغه ته پکار ده که هغه د پيدا کولو دعوی لری نو زما په شان يو کوچنی ذره دي پيدا کړي يا يوه دانه يا اوربشه . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۸۶۱۱۰، رقم: ۴۹۵۴، و مسلم ۱۶۶۸۱۳، رقم: ۹۲-۲۱۰۷.

﴿۲۲۹۸﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ الْمُصَوِّرُونَ. متفق عليه.

د حضرت عبد الله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه دا اورېدلي دي چي د خدای تعالی په نيزد به د سخت څخه سخت عذاب و عکسونو جوړونکو ته ورکړي . بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۸۲۱۱۰، رقم: ۵۹۵۰، و مسلم ۱۶۸۰۱۳، رقم: ۹۸-۲۱۰۹.

تشریح مطلب دادی چي الله تعالی کوم خلک په سخت عذاب کي اخته کوي په هغوی کي به مصور هم وي، ځينو علماوو ليکلي دي چي دغه وعيد د هغه چا په حق کي دی چي د بتانو عکسونه ددې لپاره جوړوي چي د هغوی عبادت وکړل سي او داسي سړی به يقينا کافروي، که هغه په سخت عذاب کي اخته کړل سي نو څه ليري خبره نه ده ، ځيني حضرات وايي چي کوم څوک د الله تعالی د مشابهت په نيت سره عکس جوړ کړي نو هغه هم کافر کيږي او د سخت

عذاب وړې دی، او کوم څوک چې د دغه نیت څخه پرته عکس جوړوي نو هغه نه کافر کېږي بلکه فاسق به ورته ویل کېږي، او د هغه به هم هغه حکم وي کوم چې د گناه کونکي دی، پر دې خبره د ټولو علماوو اتفاق دی چې په حدیث کې د کوم عکس جوړونکي په اړه وعید بیان سوی دی د هغه څخه د ساه لرونکي شی عکس جوړونکی مراد دی نه د درختو او نورو شیانو عکس جوړونکی، ځکه چې په عامه توګه سره د مصور اطلاق پر ساه لرونکي باندې کېږي او د جماداتو او نباتاتو عکس جوړونکي ته نقاش ویل کېږي، مجاهد رحمۃ اللہ علیہ د مېوه دارو درختو عکس جوړولو ته هم مکروه ویلي دي، د نورو محققینو په نزد د غیر ساه لرونکي شي عکس جوړول د کراهت څخه خالی نه دي او په لېو و لعب او بې مقصده شیانو کې داخل دی.

﴿۲۲۹۹﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

د ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه اورېدلي دي چې فرمایلي یې

كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ يَجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسًا فَتُعَذِّبُهُ فِي جَهَنَّمَ قَالَ

هر عکس جوړونکي به په اور کې و غورځول سي او د هغه د هر عکس په بدله کې به هغه څوک چې د هغه عکس یې جوړ کړي وي پیدا کړل سي او هغه (جوړونکي) ته به په دوږخ کې عذاب

ابْنُ عَبَّاسٍ فَإِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَاصْنَعْ الشَّجَرَ وَمَا لَا رُوحَ فِيهِ. متفق عليه

ورکوي، ابن عباس وايي که عکس جوړول ستا کار وي او ته دا کار خامخا کوي نو د درختي يا غیر ذی روح شي عکس جوړ کړه. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۴۱۶/۴، رقم: ۲۲۲۵، ومسلم ۱۶۷۰/۳، رقم: ۹۹-۲۱۱۰.

تشریح: هسي خو هر ډول عکس جوړول ناجائز دی مګر اکثر علماوو د انجونو لپاره ناوکی- مستثنی کړي دي يعني دهغوی په نزد د انجونو لپاره ناوکی- جوړول مباح دي مګر امام ملک رحمۃ اللہ علیہ نارینو ته د هغو رانېول مکروه ګرځولي دي او ځینو علماوو مذکوره اباحت منسوخ ګرځولی دی.

﴿۲۳۰۰﴾: وَعَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ تَحَلَّمَ

د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه دا اورېدلي دي چې څوک داسي خوب بیان کړي

بِحُلْمٍ لَمْ يَرَهِ كَلْفٌ أَنْ يَعْقِدَ بَيْنَ شَعِيرَتَيْنِ وَلَنْ يَفْعَلَ وَمَنْ اسْتَمَعَ إِلَى

چي نه يې وي ليدلي (يعني د درواغو خوب) هغه ته به وويل سي چي د دوو اوربشو په مينځ کي غوټه ورکړي او هغه به هيڅ کله داسي نه سي کولای او څوک چي د يو قوم خبرو ته په پټه غوږ

حَدِيثِ قَوْمٍ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ أَوْ يَفِرُّونَ مِنْهُ صَبَّ فِي أُذُنِهِ الْأَثْلُكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

ونيسي او هغه قوم د هغه خبري اورېدل بد گڼي يا نفرت ځيني کوي يا هغه خلک دده د غوږ نيولو په سبب بل ځای ته تنبتي (يعني چي دی زموږ خبري وانه وري) نو د قيامت په ورځ به دهغه په غوږونو کي مس واچول سي

وَمَنْ صَوَّرَ صُورَةً عَذِّبَ وَكَلَّفَ أَنْ يَنْفُخَ فِيهَا وَلَيْسَ بِنَافِخٍ. رواه البخاري.

او څوک چي (د يو ساه لرونکي) عکس جوړ کړي هغه به مجبور کړل سي چي په هغه کي روح واچوي او حال داچي هغه به هيڅ کله روح نه سي په کښي اچولای. بخاري.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۲۷/۱۲، رقم: ۷۰۴۲.

د لغاتو حل: الانک: هو الرصاص الابيض. (مس)

تشریح چي هغه به يې هيڅکله نسي کولای: ددې مطلب دادی چي هغه سړی به په عذاب اخته کړل سي او هغه ته به وويل سي چي هغه د اوربشو دوې دانې په جوړولو سره يو ځای کړي او کله چي هغه داسي ونه کړلای سي نو هغه به بيا په عذاب کي اخته کړل سي او همدارنگه به هغه ته عذاب ورکول کيږي، د درواغو خوب بيانونکی او د اوربشو دوې دانې په خپلو کي د يو ځای کولو مناسبت دادی چي څرنگه يو سړی د خوب بې بنياده او درواغ خبري جوړوي همدارنگه به هغه ته وويل سي چي اوس د اوربشو دوې دانې يو ځای کړئ، څرگنده دي وي چي د درواغو خوب بيانول که څه هم د درواغو يو ډول دی مگر دغه د درواغو خوب بيانونکي ته به مطلق د درواغ ويلو په نسبت زيات سخت عذاب ځکه ورکول کيږي چي په اصل کي د خوب تعلق د عالم غيب سره دی او رېښتونی خوب د اجزاء نبوت يو جز دی او همدارنگه د وحی د درجې حکم لري نو کوم څوک چي د درواغو خوب بيان کړي هغه گویا پر الله تعالی باندي درواغ وتړل او په دې کي هيڅ شک نسته چي پر الله تعالی باندي درواغ تړل د درواغو تر ټولو سخت ډول دی، ځيني حضرات وايي چي په حديث کي ذکر سوی وعيد د هغه چا په حق کي دی

چي د درواغو د خوب په ذریعه د نبوت یا ولایت دعوه کوي د مثال په توګه هغه داسي ووايي چي ما خوب لېدلی دی چي الله تعالی زه نبي کړی يم یا ولي کړی يم، او ماته يې خبر را کړی دی چي د فلاني سړي بخښنه سوې ده یا فلاني سړی ملعون دی وغيره وغيره، یا داسي بيان وکړي چي رسول الله ﷺ ماته په خوب کي فلانی فلانی حکم کړی دی حال دا چي په حقیقت کي هغه په خوب کي هيڅ نوي ليدلي .

د هغه سړي په غوږ کي به مس و اچول سي : دا و عهد د هغه سړي په حق کي دی چي د هغه خلکو خبري د چغل خوری او فتنې خپرولو په نیت اوري ، ددې پر خلاف که چيري هغه د خلکو خبري ددې لپاره اوري که هغوی د خپلو هغه خبرو په ذریعه د فتنې او فساد فلان جوړوي نو هغوی دي منع کړي یا د هغوی د شر څخه خپل ځان یا نور خلک وساتي نو په دې کي څه پروا نسته .

د نرد شیر بدوالی

﴿۴۳۰﴾: وَعَنْ بُرَيْدَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَعَبَ بِالنَّارِ دَشِيرٍ فَكَأَنَّمَا صَبَغَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خَنْزِيرٍ وَدَمِهِ. رواه مسلم .

د حضرت بريدۀ رضي الله عنه څخه روايت دی چا چي د نرد شیر (سطنج) وکړی نو هغه لکه خپل لاسونه چي د خنزير په غوښو او وينو رنگ کړل . مسلم

تخريج : صحيح مسلم : ۱۷۷۰/۴ ، رقم : ۱۰ - ۲۲۶۰ .

تشریح : نرد شیر يو ډول لوبه ده چي د فارس (ايران) يو پاچا شاه پورابن ارد شیرابن بابک ايجاد کړې وه ، او د خنزير غوښه او وينه نه يوازې دا چي نجس دي بلکه ددې څخه ډېر زيات نفرت هم کيږي ځکه په خاصه توګه ددې يادونه وسول چي خلک ددغه لوبي څخه بېزاره سي ، څرګنده دي وي چي مطلق د نرد په ذریعه لوبه کول د ټولو علماوو په نزد حرام دي .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د جبرائيل عليه السلام کور ته نه تلل

﴿۴۳۱﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَانِي

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : ماته راغلی

جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ أَتَيْتُكَ الْبَارِحَةَ فَلَمْ يَنْعَنِي أَنْ أَكُونَ دَخَلْتُ إِلَّا

جبرائیل علیہ السلام: اویسی فرمایا: پرون شپہ زہ ستاسو کرہ راغلی وم لیکن د ننه نه درغلم چي په

أَنَّهُ كَانَ عَلَى الْبَابِ تَمَاثِيلٌ وَكَانَ فِي الْبَيْتِ قِرَامٌ سِتْرٌ فِيهِ تَمَاثِيلٌ وَكَانَ فِي

دروازه کي عکسونه وه او په کور کي يوه نقش داره ټو کروو چي د هغې څخه پرده جوړه سوې وه او په دروازه اچول سوې وه او په هغې کي عکسونه وه او ځکه داخل نه سوم چي په کور کي

الْبَيْتِ كَلْبٌ فَمُرُّ بِرَأْسِ التَّمْثَالِ الَّذِي عَلَى بَابِ الْبَيْتِ يُقْطَعُ فَيَصِيرُ كَهَيْئَةِ

سپی وو تاسو حکم وکړئ چي کوم عکسونه په دروازه دي (يعني د پردې پر سر) د هغوی سرونه دي پرېکړل سي، لپاره د دې چي د هغوی شکل

الشَّجَرَةِ وَمُرُّ بِالْسِتْرِ فَلْيُقْطَعْ فَلْيُجْعَلْ وَسَادَتَيْنِ مَنبُودَتَيْنِ تُوطَّانٍ وَمُرُّ

د درختو په شان سي، بيا دا حکم وکړئ چي هغه دي پرېکړل سي د هغې څخه دي دوه بالبنټونه جوړ سي چي پر فرش باندي پراته وي او د پنبو لاندي راسي او حکم وکړئ

بِالْكَلْبِ فَلْيُخْرِجْ فَفَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ . رواه الترمذي وابوداؤد.

چي سپی دي د کوره څخه و شړل سي، نو نبي کریم ﷺ همدا سي وکړل. ترمذي او ابوداؤد.

تخریج: سنن الترمذي ۱۰۶۱۵، رقم: ۲۸۰۶، و ابوداؤد ۳۸۸۱۴، رقم: ۴۱۵۸.

د لغاتو حل: قرام: الستر المنقش (نقش لرونکې پرده)

تشریح: په فتاوی قاضي خان کي لیکلي دي چي په داسي حالت کي لمونځ کول مکروه دي چي د مصلا مخته يا پر سربېره يا راسته او چپه خوا ته عکس موجود وي، يا د لمونځ کونکي پر جامو باندي عکس جوړ سوې وي مگر پر کوربچه باندي د عکس کېدو په اړه دوه قوله دي چي په هغو کي زیات صحیح قول دادی چي پر کوربچه يا فرش باندي عکس مکروه نه دی په شرط ددې چي پر هغه کوربچه يا فرش باندي لمونځ کيږي نو په هغه ځای کي دي سجده نه کوي چيري چي عکس وي، څرگنده دي وي چي دا مسئله په هغه صورت کي ده کله چي عکسونه لوی وي او لېدونکو ته بېله تکلیف معلومېږي او که چيري عکسونه کوچني وي يا د هغوی سرونه پرې سوي وي نو په دې کي څه پروا نسته.

د قیامت په ورځ درې دورځیان

﴿۴۳۰۲﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَخْرُجُ عَنْقُ مِنَ النَّارِ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: د قیامت په ورځ به يوه

يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهَا عَيْنَانِ تَبْصِرَانِ وَأُذُنَانِ تَسْمَعَانِ وَلِسَانٌ يَنْطِقُ يَقُولُ إِنِّي

غاړه د دوېځ د د ننه څخه را ووتې چې دوې سترگي به يې وي، گوري به، دوه غوږونه به يې وي او رېدل به کوي او ژبه به يې وي خبري به په کوي، هغه غاړه به په خپلي ژبي سره دا وايي،

وَكَلْتُ بِثَلَاثَةِ بَكَلٍ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَبِكَلٍّ مِّنْ دَعَا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَبِالْمُصَوِّرِينَ. رواه الترمذي.

زه په درو کسانو باندي مقرر سوی يم (يعني د دې لپاره چې دا درې کسان به د ځانه سره و دوېځ ته بيايم او په عذاب کي به يې اچوم) (۱) - يو تکبر کونکي او بغض او عناد کونکي. (۲) - او بل هغه څوک چې د الله ﷻ څخه پرته د بل چا عبادت کوي او د هغه څخه کومک غواړي. (۳) - او هغه کسان چې عکسونه جوړوي. ترمذي

تخريج: سنن الترمذي: ۶۰۴۱۴، رقم: ۲۵۷۴.

شراب، خمار، طنبل

﴿۴۳۰۳﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ

تَعَالَى حَرَّمَ الْخَمْرَ وَالْمَيْسِرَ وَالْكَؤْبَةَ وَقَالَ كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ قِيلَ الْكَؤْبَةُ الطَّبْلُ. رواه البيهقي في شعب الإيمان.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: خدای تعالی شراب خوړل، خمار او کوبه (طنبل وهل) حرام گرځولي دي او فرمايلي يې دي چې هر نشه لرونکي شی حرام دی، د ځينو بيان دي چې کوبه و ډول ته ويل کيږي. بیهقي

تخريج: البيهقي في شعب الإيمان ۲۸۲۱۴، رقم: ۵۱۱۶.

تشریح: د کوبه په معنی کي د علماوو درې قوله دي، یو خو نرد، دوهم بربط، او دریم طبل، لکه څرنګه چي مصنف د حدیث د یو راوي څخه نقل کړي دي، د ډول وغیره په ډول طبل هم یو ډول باجه ده، په حدیث کي هغه طبل مراد دی چي محض د لهُو او لعب لپاره وي نه د اسلام د غازیانو طبل.

﴿۲۳۰۵﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ
د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د شراب، خمار،
وَالْكُوبَةِ وَالْغُبَيْرَاءِ، وَالْغُبَيْرَاءِ شَرَابٌ تَعْمَلُهُ الْحَبَشَةُ مِنَ الذَّرَّةِ يُقَالُ لَهُ
السُّكْرُكَةُ. رواه ابوداؤد.

کوبه او غبیرا څخه منعه کړې ده، غبیرا یو ډول شراب دي چي د حبشې خلک یې د اوربشو
څخه جوړوي او دې ته سکرګه ویل کیږي. ابوداؤد
تخریج: سنن ابی داود ۸۹۱۴-۹۰، رقم: ۳۶۸۵.

تشریح: د غبیراء چي کوم تعریف بیان سوی دی هغه یا خو د ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه منقول دی یا بل
راوي بیان کړی دی.

د الله صلی اللہ علیہ وسلم او رسول صلی اللہ علیہ وسلم نافرمانی

﴿۲۳۰۶﴾: وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدِ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ. رواه احمد وابوداؤد.

د ابو موسی اشعری رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایيل: چاچي په نرد (شطرنج)
سره لوبي وکړې نو هغه د خدای جل جلاله او د هغه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم نافرمانی وکړه. احمد او ابوداؤد
تخریج: مسند الامام احمد ۳۴۵۱۴، رقم: ۴۹۴۰، وابوداؤد: ۲۳۰۱۵، رقم: ۴۹۳۸.

تشریح: په نرد سره لوبه کول د الله تعالی او د هغه د رسول د نافرمانۍ برابر دي چي دغه لوبه
که وکړل سي نو حقیقتاً خمار دی او که بېله بازی لگولو وکړل سي نو بیا هم صورتاً خمار دی او
دا مخکي بیان سوی دی چي په مطلق نرد سره لوبه کول حرام دي.

کوتر بازی حرامه ده

﴿۲۳۰۷﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يَتَّبِعُ حِمَامَةً فَقَالَ شَيْطَانٌ يَتَّبِعُ شَيْطَانَةً. رواه احمد و ابوداؤد وابن ماجه والبيهقي في شعب الايمان.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه خخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله یو سړی و لیدی چي په کوتر و پسې وو (یعني کوتر يي الوخولې) نبي کریم صلی الله علیه و آله و فرمايل: دا شیطان دی، په شیطاني پسې سوی دی. احمد، ابوداؤد، ابن ماجه او بیهقي

تخریج: مسند الامام احمد ۳۴۵/۲، و ابوداؤد ۲۳۱/۵، رقم: ۴۹۴۰، و ابن ماجه ۱۲۳۸/۲، رقم: ۳۷۶۵، والبيهقي في شعب الايمان ۲۴۴/۵، رقم: ۶۵۳۴.

تشریح: هغه سړي ته يې شیطان ځکه و فرمايل چي هغه د الله تعالیٰ څخه ليري والي اختيار کړی وو او په لایعني او بې مقصده کار کي بوخت وو، او د هغه کوتر و ته يې ځکه شیطان وويل چي هغوی هغه سړی په بازی او لهو ولعب کي په بوختولو سره د ذکر الهي او د دین د کارو څخه منع کړی وو، د دې څخه معلومه سوه چي کوتر بازی حرامه ده، نووي رحمته الله علیه لیکلي دي چي د هگیو او بچیانو تر لاسه کولو لپاره د کوتر و ساتل بېله کراهته جائز دي مگر د هغو الوخول مکروه دي.

الْفَصْلُ الثَّالِثُ (دریم فصل)

د تصویر جوړونکي کسب

﴿۲۳۰۸﴾: عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ

د حضرت سعيد بن ابو الحسن رضي الله عنه څخه روايت دی چي زه د ابن عباس رضي الله عنه سره ناست وم چي

عَنْهُمَا إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَبْنُ عَبَّاسٍ إِنِّي رَجُلٌ إِنَّمَا مَعَيشَتِي مِنْ صَنْعَةٍ

یو سړی راغلی او ویل یې، ای ابن عباس! زه یو مزدور کاره سړی یم او زما کار د لاس دی زه

يَدِي وَإِنِّي أَصْنَعُ هَذِهِ التَّصَاوِيرَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ لَا أَحَدٌ لَكَ إِلَّا مَا سَبَعْتُ

عکسونه جوړوم. ابن عباس ورته وفرمايل: زه تا ته هغه خبره وه نه کړم کومه چي ما د نبي کريم

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فَإِنَّ اللَّهَ مُعَذِّبُهُ حَتَّى

ﷺ څخه اورېدلی ده، ما د نبي کريم ﷺ څخه دا اورېدلي دي، څوک چي يو عکس جوړ کړي
بېشکه الله ﷻ عذاب ورکونکي دی ده ته تر څو پوري چي

يَنْفُخُ فِيهَا الرُّوحَ وَلَيْسَ بِنَافِخٍ فِيهَا أَبَدًا فَرَبَّ الرَّجُلِ رُبُوءٌ شَدِيدَةٌ وَاصْفَرَّ

په هغه کي يې روح نه وي پوه کړې او هغه نفر به هيڅکله روح پکښي پوه نه کړي (په دې
اورېدو سره) هغه سړي اوږده ساه وکښله او مخ يې ژړ سو،

وَجْهُهُ فَقَالَ وَيْحَكَ إِنْ أَبَيْتَ إِلَّا أَنْ تَصْنَعَ فَعَلَيْكَ بِهَذَا الشَّجَرِ وَكُلِّ شَيْءٍ

لَيْسَ فِيهِ رُوحٌ. رواه البخاري.

ابن عباس رضی اللہ عنہ ورته وفرمايل: پرتا باندي افسوس دی که ته نه منعه کيږې له جوړولو څخه يې
نو د ونو عکسونه جوړوه او د هغو شيانو چي روح ونلري. بخاري.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۱۶/۴، رقم: ۲۲۲۵.

د کنيسه ذکر

﴿۴۳۰۹﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ لَمَّا اشْتَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ بَعْضُ

د بي بي عائشې څخه روايت دی کوم وخت چي نبي کريم ﷺ ناروغه سو نو د نبي کريم ﷺ

نِسَائِهِ كَنِيْسَةً يُقَالُ لَهَا مَارِيَةٌ فَكَانَتْ أَمَّ سَلَمَةَ وَأُمَّ حَبِيبَةَ اتَّكَأَ اَرْضَ

په بيانو کي ځينود کلېساؤ ذکر وکړ چي هغه کلېسا ته ماريه ويل کيږي (او په حبشه کي وه) او

د نبي کريم ﷺ بيبيانو ام سلمه ﷺ او ام حبيبہ ﷺ حبشې ته تللي وى

الْحَبَشَةَ فَذَكَرْنَا مِنْ حُسْنِهَا وَتَصَاوِيرٍ فِيهَا فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ أَوْلَيْكَ إِذَا

او دې دواړو بيبيانو د هغې کلېسا د بنايست او د هغې د عکسونو ذکر وکړ نبي کريم ﷺ خپل

سر مبارک را پورته کړ او ويې فرمايل: په هغو کي چي

مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَبَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا ثُمَّ صَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ أَوْ لَيْكَ شَرَارُ خَلْقِ اللَّهِ. متفق عليه.

کوم نېک سړی مړ سي نو د هغه پر قبر باندي مسجد جوړ کړی او بيا په هغه کي د داسي نېکانو خلکو عکسونه جوړوي دا خلک په حقيقت کي د الله ﷻ بد ترين مخلوق دی . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۱۸۷۷، رقم: ۳۸۷۳، و مسلم ۳۷۵۱، رقم: ۵۲۸-۱۶.

تشریح: مطلب دادی چي پر قبرونو د عبادت ځايونه جوړول . او د هغوی قبرو خوا ته مخ کولو سره د عبادت کولو په وجه هغوی د الله تعالی په بد ترين مخلوق کي شمېرل کيږي .

تر ټولو سخت عذاب د چا دی

﴿۴۳۱۰﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَتَلَ نَبِيًّا أَوْ قَتَلَهُ نَبِيٌّ أَوْ قَتَلَ أَحَدًا وَالدِّيَّةُ وَالْمُصَوِّرُونَ وَعَالِمٌ لَمْ يَنْتَفِعْ بِعِلْمِهِ. رواه البيهقي.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : د قيامت په ورځ چي کومو خلکو ته به د سخت څخه سخت عذاب ورکول کيږي هغه به هغه خلک وي ، کوم چا چي نبي (پېغمبر) قتل کړي وي يا يو نبي هغه په قتل رسولي وي يا په خپل مور او پلار کي يې يو په قتل رسولي وي او عکسونه جوړونکي او هغه عالم چي د هغه د علمه څخه وچا ته څه فائده نه وي رسېدلې . بيهقي

تخریج: البيهقي في شعب الايمان ۱۹۷۶، رقم: ۷۸۸۸

تشریح: کوم څوک چي د جنگ په مهل د کي يو نبي قتل کړی وي د هغه په سخت عذاب کي اخته کېدل دي . يو بل روايت څخه ثابت دي چي په هغه کي فرمايل سوي دي چي (اشد غضب الله على رجل يقتله رسول الله في سبيل الله) يعني د الله تعالی سخت ترين عذاب به پر هغه چا وي چي د الله تعالی په لاري عيني جهاد کي قتل کړی وي ځکه چي د الله تعالی د رسول مقتول په اصل کي هغه سړی وي چي د الله تعالی د رسول د قتلولو اراده لري ، د جهاد د قيد په ذريعه گويا هغه قيد مستثنی کړل سوی دی چي د حد او قصاص په توگه وي .

د سترنج لوبه

﴿۳۳۱۱﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ الشَّطْرَنْجُ هُوَ مَيْسِرُ الْأَعَاجِمِ. رواه البيهقي

د حضرت علي رضي الله عنه څخه روايت دی چي سترنج د عجميانو خمار دی. بيهقي

تخريج: البيهقي في شعب الايمان ۲۴۱/۵، رقم: ۶۵۱۸.

تشریح: مطلب دادی چي کافران د سترنج په ذریعه حقیقتا خمار کوي یا د سترنج لوبه کول صورتاً د هغوی د خمار مشابهت لري او د هغوی هر ډول مشابهت اختیارول منع دي.

د سترنج بدوالی

﴿۳۳۱۲﴾: وَعَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ أَبَا مُوسَى الْأَشْعَرِيَّ قَالَ لَا يَلْعَبُ بِالشَّطْرَنْجِ

إِلَّا خَاطِئٌ. رواه البيهقي.

د حضرت ابن شهاب رضي الله عنه څخه روايت دی چي د ابو موسی اشعري رضي الله عنه بیان دی، سترنج هغه سړی کوي کوم چي خطا کار او گنهکاره وي. بيهقي

تخريج: البيهقي في شعب الايمان في الموضوع السابق نفسه.

﴿۳۳۱۳﴾: وَعَنْهُ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ لَعِبِ الشَّطْرَنْجِ فَقَالَ هِيَ مِنَ الْبَاطِلِ وَلَا

يُحِبُّهُ اللَّهُ الْبَاطِلَ. روى البيهقي الأحاديث الأربعة في شعب الإيمان.

د حضرت ابن شهاب رضي الله عنه څخه د سترنج په هکله وپوښتل سوه، هغه وويل، دا لغوه او باطله لوبه ده او خداي تعالی لغو او باطل شی نه خوښوي. (بيهقي دا څلور احاديث په شعب الايمان کي نقل کړي دي).

تخريج: البيهقي في شعب الايمان في الموضوع السابق نفسه.

تشریح: په هدايه کي ليکلي دي چي د رسول الله د دغه ارشاد: کوم څوم چي سترنج يا نرد لوبه وکړي هغه گویا د خنزير په وينه کي خپل لاسونه ډوب کړل، په دې وجه نرد او سترنج لوبه کول مکروه تحریمي دي، په جامع صغير کي دا حديث نقل سوی دی چي د سترنج لوبه کونکی ملعون دی او کوم څوک چي په شوق سره د سترنج لوبي ته وگوري هغه گویا د خنزير غوښه

و خورل ، په ځينو کتابو کي چي دا نقل سوي دي چي امام شافعي رحمته الله عليه د سطرنج لوبه په ځينو شرطو سره جائز گرځولې ده نو په نصاب الاحتسام کي د امام غزالي رحمته الله عليه څخه دا نقل سوي دي چي د امام شافعي رحمته الله عليه په نزد هم دغه لوبه مکروه ده ، ددې څخه معلومه سوه چي امام شافعي رحمته الله عليه به مخکي ددې د جواز قائل وو مگر وروسته هغوی ددغه قول څخه رجوع وکړل ، په مختار او نورو کتابو کي ليکلي دي چي همدارنگه ټولي لوبي مکروه دي .

د سپي او پيشي فرق

﴿ ۴۳۱۲ 〉 : وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِي دَارَ

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي نبي کریم صلی الله علیه و آله به د انصارو يو کور ته تشریف وړی

قَوْمٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَدُونَهُمْ دَارٌ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ تَأْتِي

حالانکه نبي کریم صلی الله علیه و آله ته نژدې نور کورونه هم وه ، په هغه همسايه مکانو يا نژدې کورو والاؤ باندې دا خبره سخته تمام سوه ، هغوی عرض وکړ ، اې د الله رسول ! تاسو څی

دَارَ فُلَانٍ وَلَا تَأْتِي دَارَنَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَنَّ فِي دَارِكُمْ كَلْبًا

د فلاني انصاري کره او زموږ کره نه راځی نبي کریم صلی الله علیه و آله ورته وفرمايل : زه ستاسو و کورو ته ځکه نه درځم ، چي تاسو په خپلو کورونو کي سپي ساتلي دي ،

قَالُوا إِنَّ فِي دَارِهِمْ سَنُورًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعٌ . رواه الدارقطني .

هغوی عرض وکړ ، او دهغه په کور کي پيشي ده ، نبي کریم صلی الله علیه و آله ورته وفرمايل : پيشي داسي درنده دی چي نجاست نه لري . بيهقي .

تخریج : سنن الدارقطني ۶۳۱ ، رقم : ۵ .

=====

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کِتَابُ الطَّبِّ وَالرَّقَى

(د طب او دم بیان)

طب په عامه توګه د طاء په زېر سره مستعمل دی مګر سیوطي رحمۃ اللہ علیہ وایي چي دغه لفظ د طاء په زور، زېر او پېش درې سره منقول دی، ددې معنی ده علاج کول او درملنه کول، ځيني وختونه دغه لفظ د طاء په زېر سره د سحر په معنی کي هم استعمال سوی دی، په دې اعتبار سره مطلوب هغه سړي ته وایي چي په هغه سحر (جادو) سوی وي.

د طب اړه د بدن (ظاهر) سره هم وي او د نفس (باطن) سره هم وي او د روغتیا د ساتني او ناروغیو څخه د دفع په ذریعه د بدن علاج ته بدني طب وایي او د باطني هلاکت او تباه کونکو افکارو او اعمالو پرېښودو او ازالې په ذریعه د نفس علاج ته طب نفساني وایي، لکه څرنګه چي د طب دوه ډولونه دي همدارنګه د دواء هم دوه ډولونه دي یو خو جسماني او طبعي که هغه مفرداتو په شکل کي وي یا د مرکباتو په شکل کي وي، او دوه ډول روحاني او لساني چي د قرآن کریم او د قرآن کریم په حکم کي شامل د نورو شیانو په صورت کي دي، نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم به د پېل امت د خلکو علاج او اصلاح لپاره ظاهري او طبعي دواوي هم اختیارولې او باطني او حاني معالجه هم.

رقي: د رقيه جمع ده چي معنی یې د دم ده، د علماوو پر دې اتفاق دی چي د قرآني آیاتو، نقل سوو دعاوو او اسماء الهي په ذریعه دم کول جائز دی، ددې څخه پرته د داسي دم په ذریعه هم جائز ده چي د هغه الفاظو او کلمو معنی معلومه وي او هغه د دین او شریعت مخالف نه وي، د کوم دم الفاظ او کلمات چي د دین او شریعت د تعلیماتو او احکامو پر خلاف وي د هغه په ذریعه دم کول قطعاً جائز نه دي همدارنګه هغه اهل عزائم او تکثیر چي په علم نجوم او درمل په مرسته عملیات کوي او د حفظ ساعات او تعین اوقات په ډول شیان اختیاروي د هغوی دغه طریقه هم د اهل دیانت او تقوا په نزد مکروه او حرامه ده.

الفصل الأول (لومړی فصل)

هره ناروغي دوا لري

﴿۳۱۵﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً. رواه البخاري.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: خداي تعالى هيڅ يوه داسي ناروغي نه ده پيدا کړې چې د هغې لپاره شفاء (علاج او دوا) نه وي نازل کړې. بخاري
تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۳۴۱۰، رقم: ۵۶۷۸.

ناروغي د خدای په حکم سره جوړېږي

﴿۳۱۶﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د هري ناروغي لپاره دوا سته، کله چې دوا د ناروغۍ موافق سي د خداي تعالى په حکم سره ناروغي ښه سي. مسلم
تخريج: صحيح مسلم ۱۷۲۹۱۴، رقم: ۶۹-۲۲۰۴.

تشریح: د الله جل جلاله د حکم قيد ځکه لگول سوی دی چې دا گمان ونسي چې د ناروغي څخه د شفاء اصل تعلق د دوا سره دی او ناروغ ته په صحت ورکولو کي علاج او معالجه حقيقي او مستقل بالذات مؤثر دي بلکه حقيقت دادی چې په اصل کي شفاء محض د الله تعالى پر اراده باندي موقوف ده، دوا او علاج محض يو ظاهري ذريعه او وسيله ده، يو ناروغ ته دوا هغه وخت گټه کوي کله چې د الله تعالى حکم وسي، په روايت حميدي کي ددې تفصيل داسي نقل سوی دی، داسي ناروغي نسته چې د هغه علاج نه وي، کله چې يو څوک ناروغ سي نو الله تعالى يوه ملائکه را استوي او د هغې سره يوه پرده وي، هغه ملائکه هغه پرده د ناروغ د ناروغۍ او د دوا په مينځ کي حائله کوي چې د هغه تنبجه داسي چې ناروغ کومه دوا استعمالوي هغه نه پر لگېږي او شفاء نه تر لاسه کېږي تر دې چې د الله تعالى مشيت وسي چې

ناروغ بنه سي، نو هغه ملائڪي ته حڪم ورکړي چي د ناروغ او دواء په مينځ کي پرده دي پورته کړل سي، ددې څخه وروسته چي ناروغ دوا وخوري نو الله تعالی د هغه دوا په ذريعه ناروغ ته شفاء ورکوي.

ددې څخه څرگنده سوه چي کله ناروغي لاحقه سي نو د هغه علاج او دوا کول مستحب دي، د صحابه کرامو او اکثرو علماوو دا مذهب دی او په دې سره د هغه حضراتو د نظر ترديد هم کيږي چي د علاج او معالجه او دوا څخه انکار کوي، او وايي چي د هر شي په ډول ناروغي هم د قضاء او قدر تراثر لاندې وي ځکه د يو ناروغ علاج به ګټي دی، د جمهورو علماوو چي د علاج او معالجې قائل دي، دليل ذکر سوی حديث دی، او د هغوی عقیده داده چي بېله شکه د ناروغيو پيدا کونکی الله تعالی دی مګر ناروغيو د ازالې ذرائع پيدا کونکی هم الله تعالی دی او څرنگه چي ناروغ او ناروغي د قضاء او تقدير تابع دي همدارنگه علاج او معالجه هم د تقدير الهي څخه دي، ددې مثال داسي دی لکه څرنگه چي د هر انسان د مرګ وخت بالکل يقيني دی د چا مرګ چي په کوم صورت کي ليکل سوی دی په هغه صورت کي به راځي مګر ددې سربېره د خپل ساتني او سلامتی ذرائع اختيارول او خپل ځان د يو پېښي يا دېنمن د حملې څخه خوندي کول د عاء کولو حکم ورکړل سوی دی يا د جنگ په مېدان کي د دين د دېنمنانو د ژني هدايت ورکړل سوی دی، خلاصه دا چي د ځان او روغتيا د ساتني او سلامتی لپاره د عاء او نورو شيانو په ډول اسباب او ذرائع اختيارول نه خود حکم الهي خلاف دي او نه د توکل خلاف دي، لکه د خوراک په ذريعه لوږه دفع کول د توکل خلاف نه دی، د رسول الله ﷺ څخه زيات توکل کونکی څوک کېدای سي چي رسول الله ﷺ سيد المتوکلين وو مګر ددې سربېره رسول الله ﷺ به علاج هم کوی او د ناروغۍ ليري کولو لپاره به يې ذرائع هم اختيارول.

شفاء په درو شيانو کي

﴿۴۳۱۷﴾: وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشِّفَاءُ فِي ثَلَاثٍ فِي شَرْطَةِ مُحَجَّمٍ أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ أَوْ كَيْتَةِ بَنَارٍ وَأَنَا أُنْهَى أُمَّتِي عَنْ الْكَيِّ. رواه البخاري.

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: شفا په درو شيانو کي ده: (۱) په وینه کېښلو. (۲) په شاتو خوړلو کي. (۳) په اور سره په داغ ورکولو کي، لیکن زه

خپل امت په داغ سره د علاج کولو څخه منعه کوم. بخاري .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۳۶۱۱۰، رقم: ۵۶۸۰.

تشریح: محجم: د مهم په زېر او د جیم په زور سره ویني کښلو ته وايي مگر دلته د دغه لفظ څخه ښکر مراد دی چې په هغه سره وینه کښل کیږي، شرطه: د شین په زور سره ښکرو هل، چې د هغه په ذریعه وینه کښل کیږي، نو فی شرطه معجم، ترجمه به دا وي چې د ښکر په ذریعه په وینه کښلو کې شفاء ده.

د سفر السعادة د مصنف مطابق علماء وايي چې په دغه حديث کي د ټولو بدني ناروغيو علاج ته لارښوونه او اشاره ده ځکه چې مادي ناروغۍ يا خو دموي، صفراوي او يا سوداوي وي. که يو ناروغي دموي (يعني د ويني د فساد په وجه وي) نو د هغه علاج دادی چې هغه د بدن څخه وکښل سي چې د هغه صورت ښکر لگول دي او په پاته درو صورتو کي د ناروغۍ غوره علاج اسهال (نس ناسته دی)، رسول الله ﷺ د غسلو په ذریعه مسهلاتو ته توجه وگرځول چې د اسهال لپاره د غسلو د يو غوره او معتدلي دواء کار ورکوي، او په اور سره د داغلو په ذریعه دې ته اشاره سوې ده چې که چیري د ناروغۍ نوعیت داسي وي چې طبيب او معالج د هغه د ناروغۍ څخه عاجزه سي نو بيا په اور سره دي وداغل سي ځکه چې يو مغلف باغي سي او د هغه ماده نه منقطع کیږي نو د هغه د انتقاع يوازنی ذریعه داغ ورکول دي ځکه ويل سوي دي چې: (آخر الدوالکی) يعني آخري دواء داغل دي.

پاته سوه دا خبره چې داغ ورکول يو علاج دی نو رسول الله ﷺ د هغه منع ولي وفرمايل، ددې وجه داده چې عربو به داغلو ته دومره ازرښت ورکوی او د هغوی د اعقیده سوې وه چې ماده د ناروغۍ سبب وي د هغه د دفع لپاره داغ ورکول د يقيني درجې علاج دی نو د هغوی په نزد دا مشهوره وه چې آخر الواء لکی، څرگنده ده چې دا خبره د اسلامي عقیدې خلاف ده ځکه چې هيڅ علاج که هر څومره مجرب وي د يقين درجې ته نسي رسيدلای يوازي ظاهري سبب او ذریعه په پوهه کي راتللای سي، يقيني شفاء خو يوازي د الله تعالی پر حکم موقوف ده نور رسول الله ﷺ د دغه فاسدي عقیدې ترديد او خلق شرک خفي کي د اخته کېدو څخه د ساتني لپاره ددې منع وفرمايل، او دغه منع د نهي تنزيهي په توگه ده، که يو څوک داغل د ناروغۍ د دفع يو ظاهري سبب او ذریعه گڼلو سره د علاج په توگه اختيار کړي او د الله تعالی څخه د شفاء اميد ولري نو جائز دي، ځيني علماء وايي چې د داغلو د منع تعلق د خطري او تردد په وجه دی يعني

داسي صورت وي چي په داغلو سره د گټې پر ځای د تاوان او هلاکت خطر او بيره وي نو بيا داغل نه دي پکار. په دغه مسئله کي د حديثو ځينو شارحينو دا تفصيل بيان کړی دی چي د داغلو په اړه مختلف حديثونه نقل سوي دي، ځيني حديثونه پر جواز باندي دلالت کوي او ځيني نهې ثابتوي، لکه ذکر سوی حديث او نور حديثونه، همدارنگه په ځينو حديثو کي دادي چي رسول الله ﷺ وفرمايل: زه داغ ورکول نه خوښوم او په ځينو حديثو کي پر داغ نه لگولو باندي مدح او تعريف سوی دی، همدارنگه ددغه حديثو د تعارض او تضاد ليري کولو لپاره او په هغه کي د مطابقت پيدا کولو لپاره علماوو دا ليکلي دي چي په کومو حديثو کي د رسول الله ﷺ دا فعل منقول دی چي رسول الله ﷺ داغ ورکړ نو دا په اصولي توگه سره د داغلو پر جواز باندي دلالت کوي او کوم حديثونه چي د رسول الله ﷺ د ناخوښۍ اظهار کوي هغه ددغه جواز خلاف نه دي ځکه چي ناخوښي پر عدم جواز باندي دلالت نه کوي، داسي ډېر شيان دي چي رسول الله ﷺ نه خوښول مگر د نورو لپاره يې د هغه څخه منع نه فرمايل، همدارنگه په کومو حديثو کي چي داغ نه ورکولو باندي مدح او تعريف منقول دي هغه هم پر عدم جواز باندي دلالت نه کوي ځکه چي د مدح او تعريف مقصد يوازي دا ظاهرول دي چي داغل نه اختيارول محض غوره او افضل دي نه دا چي ضروري دي، البته په کومو حديثو کي چي د داغلو منع په صراحت سره نقل سوې ده نو هغه منع په اصل کي پر هغه صورت باندي محمول ده کله چي داغل اختيارول يا خو د ناروغۍ د سبب څخه پرته وي يا د ناروغۍ د دفع لپاره د هغه حاجت نه وي بلکه هغه ناروغي پدې بل علاج سره دفع کېدای سي او څرنگه چي مخکي ذکر سول چي دغه منع پر دې خبره باندي هم محمول ده چي دغه منع د داغلو په اصل کي د داغلو د ذکر سوي فاسدي عقيدې او شرک خفي کي د اخته کېدو څخه د ساتني لپاره ده او که داسي فاسده عقیده ونه درلودل سي نو دغه منع به نه وي، ځيني حضرات وايي د رسول الله ﷺ د ځينو صحابه کرامو په اړه د داغلو حکم ورکول (لکه چي مخته به راسي) په دې وجه وو چي د هغه صحابه کرامو زخم ډېر خراب سوی وو او د ځينو اندامو د پرېکېدو په وجه په وينه تللو کي کمي نه کېدل او رسول الله ﷺ ته دا هم معلومه سوې وه چي په داغلو سره صحت يقيني دی، خلاصه دا چي د يو اندام داغل يا سوخل مکروه دي مگر که چيري واقعي ضرورت وي او هوښيار طبيب دا ووايي چي ددغه ناروغي آخري علاج داغ ورکول دي نو بيا داغ ورکول به جائز وي.

په داغ سره درملنه

﴿۳۱۸﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ رُمِيَ أَبِي يُؤْمَرُ الْأَحْزَابِ عَلَى أَكْحَلِهِ فَكَوَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي د احزاب په غزا (د خندق په غزا) کي يوه ورځ د ابي بن کعب هفت اندام رگ په غشي ولگېدلي، رسول الله صلي الله عليه وسلم ورته داغ ورکړ. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم: ۱۷۳۰/۴، رقم: ۷۴-۲۲۰۷.

﴿۳۱۹﴾: وَعَنْهُ قَالَ رُمِيَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فِي أَكْحَلِهِ فَحَسَمَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ بِمِشْقَصٍ ثُمَّ وَرِمَتْ فَحَسَمَهُ الثَّانِيَّةُ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي د سعد بن معاذ هفت اندام رگ په غشي ولگېدلي رسول الله صلي الله عليه وسلم په خپل مبارک لاس د هغه زخم ته داغ ورکړ، بيا د هغه په لاس کي پارسوب راغی نو نبي کریم صلي الله عليه وسلم د دويم وار لپاره داغ ورکړ. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۳۱/۴، رقم: ۷۵-۲۲۸.

د لغاتو حل: المِشْقَص: هو نصل السهم اذا كان طويلا.

﴿۳۲۰﴾: وَعَنْهُ قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ طَبِيبًا فَقَطَعَ مِنْهُ عِرْقًا ثُمَّ كَوَاهُ عَلَيْهِ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم ابي بن کعب ته طبيب وليږي، طبيب د هغه وينه وکښل او بيا يې و هغه ته داغ ورکړ. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۳۰/۴، رقم: ۷۳-۲۲۰۷.

د سياه دانې خاصيت

﴿۳۲۱﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي

الْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ قَالَ ابْنُ شَهَابٍ وَالسَّامُ الْمَوْتُ
وَالْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ الشُّونِيزُ . متفق عليه .

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه خنجه روايت دی چي هغه د نبي کریم صلی الله علیه و آله خنجه دا اورېدلي دي ، چي په توره دانه کي د مرگ خنجه پرته د هري ناروغۍ شفاء ده . ابن شهاب وويل : السام خنجه مرگ اود توري دانې خنجه کلونجي مراد ده . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۱۴۳/۱۰، رقم: ۵۶۸۸، و مسلم ۱۷۳۵۳، رقم: ۸۸-۲۲۱۵.

د لغاتو حل: الشونيز: الكمون الاسود (توري دانې)

تشریح: طبيي رحمته الله عليه وايي که څه هم د حديث په مفهوم کي عموميت دی چي کلونجي (توري دانې) ته د هري ناروغۍ دواء فرمايل سوي دي مگر کلونجي په خاصه توگه په هغه ناروغيو کي گټور وي کوم چي رطوبت او بلغم کي پيدا کيږي ځکه کلونجي ماء يابس ، وچه او گرمه وي ځکه هغه ناروغۍ دفع کوي کوم چي د هغه ضد وي ، ځيني حضرات وايي د حديث مفهوم پر عموميت باندې محمول دی يعني کلونجي په هره ناروغۍ کي گټوره ده ، په دې توگه که په يو داسي دواء کي په خاصه اندازه او ترکيب سره گډه کړل سي نو د هغه اثرات به څرگنديږي ، کرمانی رحمته الله عليه ويلي دي: د حديث مفهوم عام دی ځکه په دغه حديث کي استثناء يوازي د مرگ سوي ده .

د سفر السعادت مصنف ليکلي دي چي د اکابرو او مشائخو د يو ډلي معمول وو چي هغوی به په خپلو ټولو ناروغيو کي کلونجي د دواء په توگه استعمالول همدارنگه ځينو حضراتو به په خپل ټولو ناروغيو کي غسل استعمالول او دهغوی د ښه عقيدې درلودلو په برکت به د هغوی ناروغۍ دفع کېدلې .

په عسلو کي شفا

﴿۴۳۲﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د ابو سعيد خدری رضي الله عنه خنجه روايت دی چي يو سړی د نبي کریم صلی الله علیه و آله په خدمت کي حاضر سو

وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ أَخِي اسْتَطْلَقَ بَطْنَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

او و يې ويل: زما د ورور عملونه کيږي ، نبي کریم صلی الله علیه و آله ورته وفرمايل :

اسْقِهِ عَسَلًا فَسَقَاهُ ثُمَّ جَاءَهُ فَقَالَ إِنِّي سَقَيْتُهُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلَّا اسْتِطْلَاقًا فَقَالَ

په هغه شات و خوره ، هغه ورباندي شات و خوړل ، دوهم وارييا راغلی او عرض يې وکړ ، اې د الله رسوله ! ما ورباندي شات و خوړل ، عملونه يې لازيات سول ، نبي کریم ﷺ بيا د شاتو د

لَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ جَاءَهُ الرَّابِعَةُ فَقَالَ اسْقِهِ عَسَلًا فَقَالَ لَقَدْ سَقَيْتُهُ فَلَمْ

خوړلو حکم ورکړ ، درې واره داسي وسوه (يعني د عملو يې زيات شکايتونه وکړل او نبي کریم ﷺ هم داسي ورته وفرمايل) په څلورم وار چي راغلی نو عرض يې وکړ ، ما ورباندي شات

يَزِدْهُ إِلَّا اسْتِطْلَاقًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَ اللَّهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ فَسَقَاهُ فَبَرَأَ. متفق عليه.

و خوړل ، عملونه يې لازيات سول ، نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل : الله ﷻ رښتيا فرمايلي دي (يعني په شاتو کي د انسانانو لپاره شفاء پرته ده) او ستا د ورور نس درواغجن دی ، په څلورم وار چي يې په هغه شات و خوړل ، نو هغه ښه سو . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۳۹۱۱۰، رقم: ۵۶۸۴، و مسلم ۱۷۳۶۱۴، رقم: ۲۲۱۷-۹۱.

تشریح: د يوې ناروغۍ په صورت کي د شاتو د استعمالولو يو خاص طريقه د حضرت علي رضي الله عنه څخه داسي نقل سوې ده چي کله يو سړی ناروغ سي نو هغه دي خپلي ښځي ته ووايي چي هغه دي د خپل مهر څخه څه مال ورکړي او بيا دي د هغه مال په ذريعه غسل رانيسي او غسل دي د باران په اوبو کي يو ځای کولو سره وڅښي انشاء الله تعالى بابرکته شفاء به تر لاسه کړي .

الله ﷻ خو رښتيا فرمايلي دي: ددغه الفاظو په ذريعه رسول الله ﷺ دغه آيت کریمه (فيه شفاء للناس) ته اشاره کړې ده چي په هغه کي الله تعالى فرمايلي دي چي په غسلو کي د خلکو لپاره شفاء ده، يا دا چي الله تعالى د وحی په ذريعه رسول الله ﷺ ته ښوولي وه که هغه ناروغ غسل وڅښي نو د هغه نس ته به ارام تر لاسه سي او د نس ناستي ناروغي به يې ختمه سي، دا خبره رسول الله ﷺ ددغه ارشاد په ذريعه بيان کړه چي کله الله تعالى دا ښودلي دي چي د غسلو په څښلو سره به هغه ته شفاء تر لاسه سي او د الله تعالى ښودل سوې خبره غير صحيح نسي کيدای نو په ناروغ باندي غسل وڅښنه هغه ته به يقينا گټه تر لاسه سي .

بيا رسول الله ﷺ وفرمايل ستا د ورور نس درواغجن دی: په دغه ارشاد سره گوياد

روغتيا په اړه د زړه کېدو علت بيان کړ چې ستا د ورور په نس کې يو ټېنگه ماده جمع سوې ده چې د هغه په وجه د غسلو ورکړی مقدار نه کافي کېږي ترڅو چې هغه ماده د باندې نه راووتې تر هغه وخته به ارام نه مومي، يا دا چې نس خطا کوي يعني په سمه توګه کار نه کوي او تر اوسه شفاء نه قبلوي کله چې سم کار پېل کړي او شفاء قبوله کړي نو نس ناسته به يې بنده سي، څرګنده دي وي چې عربو په خپل کلام کې اکثر لفظ د کذب يعني درواغ د خطا پر ځای استعمالوي لکه چې هغوی وايي د فلاني سړي غور خطا وکړه يعني هغه چې کومه خبره اورېدلې ده د هغه حقيقت ته نه دی رسيدلی نو هغوی داسي وايي: کذب سمعه، يعني د هغه غور درواغ وويل.

په طب نبوي ﷺ او رواجي طب کې فرق

دلته دا خبره بيانول ضروري دي، که څه هم علماوو تر خپله وسه په طب نبوي او اوسني رواج سوي طب کې د مطابقت او موافقت پيدا کولو څخه کړې ده مګر حقيقت دادي چې په دواړو کې فرق خامخا موجود دی ځکه د سفر السعادت مصنف ليکلي دي چې طب نبوي ﷺ (په ظاهري توګه) د طبيبانو د قواعدو او اصولو سره څه نسبت نلري ځکه چې د طب نبوي ﷺ مصدر وحي الهي، قلب نبوت او کمال عقل دی، څرګنده ده چې کوم طب د وحي الهي په ذريعه حاصل سوی وي يا کوم علاج چې قلب نبوت او کمال عقل بنودلی وي د هغه کامياب کېدل او د هغه په ذريعه شفاء تر لاسه کول د يقين حامل وي، ددې پر خلاف د طبيبانو او حکيمانو چې کوم طب دی او د هغه د اصولو او قواعدو مطابق چې کوم علاج کېږي د هغه کليه کامياب او افاديت بخش کېدل د يقيني درجې نه وي بلکه په هغه کې د غلطۍ او خطا کېدو گمان هم وي ځکه چې د طب بنياد پر انساني ذهن او تجربه باندې دی په دې اعتبار سره دغه طب د طب نبوي برابر کېدای نسي چې د هغه بنياد پر وحي الهي، قلب نبوت او کمال عقل وي.

د طب نبوي او مروج طب په مينځ کې دا فرق دی چې په ځينو وختو کې ځيني خلک په شک او شبه کې اچوي حال دا چې هغوی ويني چې رسول الله ﷺ د يو ناروغۍ داسي علاج تجويز فرمايلی دی چې د فن طب د اصولو او قواعدو خلاف دی نو هغوی ډول ډول اعتراضونه کوي حال دا چې هغوی بايد دا حقيقت ومني چې هغوی د کوم طب د اصولو او قواعدو څخه خبره کوي هغه د انسان د خپل ذهن، خپل عقل او تدبير څخه دی ځکه نو په هغه کې غلطې او خطا کېدل او مقصد ته نه رسېدل ممکن دي، حال دا چې د طب نبوي مصدر وحي الهي او قلب

نبوت دی چي په هغه کي د خطا او غلطۍ امکان نسته ، رسول الله ﷺ چي د یو ناروغۍ کوم علاج تجویز فرمایلی دی د هغه په اړه دا خو کېدای سي چي زموږ ناقص علم او ذهن د هغه حقیقت ته ونه رسیږي مگر دا ممکن نه ده چي هغه علاج د ناروغۍ مطابق نه وي ، د مثال په توګه دلته په حدیث کي چي د کومي پېښي یادونه سوې ده د هغې اړوند ځيني طبیبان په سخته حیرانتیا او مشکل کي اخته سوي دي ځکه چي غسل د خپلو خواصو په اعتبار مسهل او د نس جاري کونکي دي نو د نس ناستي منع کولو لپاره د غسلو څېښلو حکم نبوي په ظاهره د طبیبانو د اصولو او قواعدو بالکل خلاف دی په دې وجه هغه طبیبان وایي چي وارد غسلو څېښلو څخه وروسته د نس ناستي زیاتوب له دې کبله وو چي غسل نس ناسته پیدا کوي ، په دې باره کي خو یوه خبره دا کیږي چي دا بالکل د یو خاص نوعیت معامله وه چي په هغه کي د دوا د تاثیر څخه زیات د رسول الله ﷺ د دعاء او اعجاز نبوي دخل وو ، په ظاهره غسل د ناروغ په ناروغۍ کي د زیاتوب سبب وو مگر حقیقت دا وو چي د رسول الله ﷺ د دعاء په برکت او د رسول الله ﷺ په اعجاز سره هغه غسل د هغه سړي په حق کي شفاء ذریعه وګرځېدل او هغه ښه سو ، دا خبره که څه هم د حسن اعتقاد له نظره یو ښه تعبیر او ترجماني ده چي مؤمنان مطمئن کولای سي او بیا هغوی دا ویلای سي چي محض پر دغه پېښه باندي په قیاس کولو سره طب نبوي د مروج طب د اصولو او قواعدو متضاد نسي کېدای مگر ددې څخه پرته که په فني نقطه نظر سره هم د رسول الله ﷺ تجویز سوي علاج باندي پوره تحقیق او ژور نظر وکړل سي نو څرګنده به سي چي د رسول الله ﷺ ناروغ ته د غسلو څېښلو حکم ورکول د طبیبانو د اصولو او قواعدو خلاف نه وو ځکه چي د نس ناستي راتلل څرنګه چي د بد هضمۍ په وجه کیږي همدارنګه هغه فاسده ماده هم د نس ناستي کېدو سبب جوړیږي چي جمع کیږي نو کوم نس ناستي چي په معده کي د جمع کېدونکي فاسدي مادې په وجه راځي هغه بندول او د هغه مادې را ایستل ضروري وي او د دې غوره علاج غسل دي ، په خاصه توګه په ګرمو اوبو کي د غسلو یو ځای کولو سره څېښل ډېر ګټور دي چي هغه ماده دفع کوي او خارجوي ،

نو هغه سړی چي د بد هضمۍ په وجه وو او د هغه په معده کي فاسده ماده هم جمع سوې وه د هغه لپاره غوره علاج دا وو چي د غسلو په څېښلو سره د هغه په معده کي جمع سوې فاسده ماده را وایستل سي ، نور رسول الله ﷺ هغه ته د غسلو څېښلو حکم وکړ تر دې چي د هغه فاسدي مادې څخه معده پاکه سوه نو هغه ښه سو ، په دې اړه دا خبره باید په فکر کي وي چي په علاج کي ښه عقیده او د معالج پر تجویز باندي پوره اعتبار او باور بنیادي شی دی ، موږ په خپل

ورځني ژوند کي وینو که یو سړی د خپل طبیب یا ډاکټر په اړه په یو ډول شک او شبه کي اخته وي او د هغه سره یې ښه عقیده نه وي نو د هغه مزاج د معاجل هغه علاج نه قبلوي او د شفاء څخه محروم وي که څه هم هغه علاج کونکی د هر څومره لوړي درجې وي، ددې پر خلاف که هغه سړی په پوره یقین سره یو معمولي علاج وکړي نو هغه علاج د هغه لپاره گټور سي، ددې څخه معلومه سوه که یو سړی د طب نبوي په ذریعه خپل علاج کوي چي د هغه کامیابي یقیني ده او هغه ته ددغه علاج څخه گټه نه وي نو ددې مطلب به دا وي چي د هغه په ایمان کي کوږوالی دی او هغه ته د یقین او عقیدې نعمت تر لاسه نه دی کوم څوک چي د یو ناروغۍ علاج د طب نبوي په ذریعه د کولو غوښتونکی وي نو هغه باید خپل یقین او عقیده ټینګه ولري او بیا په صدق محنت او اخلاص سره هغه علاج اختیار کړي که هغه د طب نبوي دغه بنيادي ضرورت پوره کړ نو هغه ته به یقینا گټه تر لاسه سي، دا حقیقت بالکل داسي دی لکه څرنگه چي په قرآن کریم کي د باطني او روحاني ناروغیو او د فساد قلب او ذهن لپاره د شفاء کامل درجه لري نو کوم څوک چي قرآن کریم د اخلاص او خلوص په جذبه سره زده کوي او وایي، د هغه په تعلیماتو باندي په یقین سره عمل کوي نو د هغه زړه او روح ته یقینا شفاء تر لاسه کیږي، ددې پر خلاف کوم څوک چي په عدم اخلاص او بې یقینۍ سره قرآن کریم زده کوي او وایي نو د هغه په باطن کي نوره زیاته بدي او د هغه په زړه کي نور زیات فساد پیدا کیږي، له دې کبله ځیني حضرات د حدیث الفاظ: (کذب بطن اخیک) د ناروغ پر عدم صدق او عدم خلوص باندي هم محمول کړی دی یعني ددغه حضراتو په نزد رسول الله ﷺ ددغه ارشاد په ذریعه دا څرګنده کړه چي ستا ورور په یقین او اخلاص سره غسل نه دي څښکي ځکه نو د گټې پر ځای د هغه ناروغۍ زیاته سوې ده.

د قسط فائدي

﴿۴۴۴﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَمْثَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحِجَامَةُ وَالْقُسْطُ الْبَحْرِيُّ. متفق عليه.

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: په کومو شيانو باندي چي تاسو دوا کوئ نو په هغه کي تر ټولو به ترینه شی رګ وهل او بحری قسط (یو هندي دوا ده چي په هند کي گټه ورته ویل کیږي چي دوه ډوله دی خوږ او تريخ) استعمالول. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۱۵۰/۱۱۰، رقم: ۵۶۹۵۶، و مسلم ۱۲۰۴/۱۳، رقم: ۶۳-۱۵۷۷.

تشریح: قسط دیو بوتهی نوم دی چي کوټ هم ورته وایي او ددواء لپاره استعمالیږي، طبیبانو ددغه بوتهی ډیري گټي لیکلي دي د مثال په توگه که چیري د نفاس والا ښځه ددغه بوتهی دود واخلې نو بنده سوې فاسده وینه (لکه حیض) او بولي جاري کیږي، دغه بوتهی مسموم جراثیم لیري کوي، دماغ ته قوت ورکوي، اعضاء رئیسو او ځیگر ته قوت ورکوي، په نارینه قوت کي تحریک پیدا کوي، باد تحلیل کوي، د دماغي ناروغیو لکه فالج، لقوه لپاره گټور دی، د نس چینجیان راباسي، د څلورمي ورځي تبي لپاره هم گټور دی، د زکام په حالت کي د هغه دود اخیستل یو غوره علاج دی، ددغه بوتهی په دود سره د سحر او وباء اثر هم ختمیږي.

مطلب دا چي د طب په کتابو کي ددغه بوتهی ډیري زیاتې گټي لیکلي دي ځکه دې ته تر ټولو غوره فرمايل سوي دي، څرگنده دي وي چي قسط پر دوه ډوله وي یو خو قسط بحري چي د هغه رنگ سپین وي او دوهم ته قسط هندي ویل کیږي چي د هغه رنگ تور وي، د دواړو خاصیت گرم او خشک دی مگر بحري قسط د هندي قسط څخه غوره دی ځکه چي په دې کي گرمي کمه وي.

د کوچنیانو د حلق ناروغي

﴿۴۴۴﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُعَذِّبُوا

صَبِيَّانَكُمْ بِالْغَزْرِ مِنَ الْعُذْرَةِ وَعَلَيْكُمْ بِالْقُسْطِ. متفق عليه.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د عذره په ناروغي کي يعني د کوچنیانو د حلق په ناروغي کي تاسو په گوتو سره د حلق په کښکښلو سره و کوچنیانو ته تکلیف مه ورکوئ بلکه په قسط سره د هغوی علاج کوئ (يعني قسط اوږه کړئ او د هغې اوبه په پزه کي ورواچوئ). بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۱۵۰/۱۱۰، رقم: ۵۶۹۶، و مسلم ۱۲۰۴/۱۳، رقم: ۶۳-۱۵۷۷.

تشریح: عذره یوه ناروغي ده چي تي رودونکو کوچنیانو ته پېښیږي، ددې سبب د ویني جوش وي، په عامه توگه میندي او تي ورکونکي ښځي ددغه ناروغۍ ددفع کولو لپاره د کوچنیانو په حلق کي په گوته اچولو سره هغه کښکښکاري چي د هغه څخه توره وینه راوځي او کوچني ته ډیر زیات تکلیف وي، رسول الله صلى الله عليه وسلم په دغه طریقه سره د علاج کولو څخه منع وفرمايل او د دفعیه ناروغۍ لپاره یې قسط بطور تجویز کړ، په دغه ناروغۍ کي د قسط د استعمالولو

صورت دادی چي هغه په اوبو کي په گډولو سره په پزه کي وڅڅول سي چي هغه ته سحولا وايي دغه محلول د پزي په ذريعه عذره ته په رسېدو سره هغه ليري کوي، څرگنده دي وي چي د عذره د علاج لپاره د قسط تجويز د ځينو طبيبانو په نزد د حيراني باعث دی ځکه چي د هغوی د وينا مطابق قسط گرم دی او عذره هم د گرمۍ په وجه کيږي په خاصه توگه په حجاز کي چي د هغه هوا گرمه ده ځکه نو په دغه ناروغۍ کي به د قسط څه گټه وي، ددې جواب دادی چي د عذره ماده په اصل کي هغه وينه ده چي پر هغه د بلغم غلبه وي يعني عذره د ويني او بلغم دواړو څخه جوړيږي مگر بلغم زيات وي او وينه کمه وي، د بلغم رطوبت د قسط گرمي جذب کوي، ډېر ځله د دوا گټه بالخاصيت هم کيږي په دې اعتبار سره په عذره کي د قسط استعمال د حيرانتيا سبب نه دی، ددې څخه پرته يو جواب دا هم دی چي د عذره علاج د قسط په ذريعه کول د اعجاز نبوي په وجه دی چي په هغه کي عقل ته هيڅ دخل نسته.

ذات الجنب

﴿۲۳۲۵﴾: وَعَنْ أَمِّ قَيْسٍ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَدْعُرْنَ

د بي بي ام قيس څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: د حلق په ناروغي کي تاسود

أَوْلَا دَكْنٌ بِهَذَا الْعَلَاقِ عَلَيْكُنَّ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ

خپلو کوچنيانو ستونی ولي کنېکاري، تاسو په عود هندي سره د هغوی علاج کوئ، په عود هندي کي د اوو ناروغيو شفاء ده چي

مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ يُسَعِّطُ مِنَ الْعُذْرَةِ وَيُلْدُّ مِنَ ذَاتِ الْجَنْبِ. متفق عليه

په هغوی کي يو ذات الجنب (د تشي برين يا نمونيا) ده، د کوچنيانو په حلق کي عود هندي اچول کيږي او په ذات الجنب ناروغي کي په خوله کي دننه اچول کيږي. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۶۶/۱۰، رقم: ۵۷۱۳، و مسلم ۱۷۳۴/۴، رقم: ۸۶-۲۲۱۴.

تشریح: (تدغرن) مطلب دادی چي د عذره په ناروغۍ کي حلق د گوتي په ذريعه کنېکېنل، څرنگه چي کوچنيانو ته د حلق (ستوني) ناروغي وي نو بنځي د هغوی په حلق کي په گوته اچولو سره هغه کنېکاري، په دې اړه مخکي هم حديث تېر سوی دی چي رسول الله ﷺ ددغه تکليف ورکونکي علاج څخه منع فرمايلي ده او دلته هم رسول الله ﷺ د انکار په توگه وفرمايل

چي تاسو د خپلو کوچنيانو خلق په گوتو سره ولي کښېکاږئ يعني ددغه طريقې څخه ځان ساتئ ، د اعلق معنی هم هغه ده کوم چي د دغر مطلب بيان سوی دی ، په ځينو رواياتو کي د اعلق پر ځای د اعلق لفظ ذکر سوی دی مگر علماوو ليکلي دي چي دغه روايت اولی او اصوب دی . د اعلق معنی هم هغه ده کوم چي د اعلق ده ، خلاصه دا چي رسول الله ﷺ ددې څخه منع فرمايلې ده چي په عذره کي د گوتي په ذريعه علاج وکړل سي بلکه د عود هندي په ذريعه دي د هغه علاج وکړل سي او د هغه طريقه داده چي هغه دي په اوبو کي گډ کړل سي او د کوچني په پزه کي دي وڅخول سي ، په حديث کي د عود هندي يادونه دا خبره څرگندوي چي په وروستني حديث کي د قسط بحري څخه مراد دغه عود هندي دی مگر دا هم کېدای سي چي قسط هندي عود هندي ته فرمايل سوي وي لکه څرنگه چي ځيني حضراتو د هغه وضاحت په عود هندي سره کړی دی او دا خبره مخکي ښودل سوې ده چي گټور خو دواړه دي مگر قسط بحري زيات گټور دی .

ذات الجنب يوه ناروغي ده چي دوه صورتونه يې دي ، يو دا چي په سينه کي پارسوب پيدا سي ، دغه ناروغي که څه هم په عضلاتو کي پيدا کيږي مگر بيا د باطن څخه ظاهر ته راوځي او دغه صورت خطرناک دی ، ددغه ناروغي شمېر د هلاکونکو ناروغيو څخه کيږي ، د ذات الجنب دوه صورت دادی چي د رباح غليظه د بندېدو په وجه په بغل کي يو درد پيدا کيږي ، دلته په حديث کي چي د کوم ذات الجنب ذکر دی د هغه څخه مراد دغه دوه صورت دی ځکه چي عود هندي د رياحي ناروغيو دواء ده ، رسول الله ﷺ په دغه ارشاد کي د اوو ناروغيو يادونه وفرمايل مگر نوم يې يوازي د دوو ناروغيو واخيست ، د پاته پنځو ناروغيو په اړه يې سکوت وفرمايه ځکه چي دلته د هغه پنځو ناروغيو د وضاحت هيڅ اړتيا نه وه او دا هم کېدای سي چي هغه پنځه ناروغي داسي وي چي په عربو کي مشهور وي او د هغو په اړه خلک خپله پوهيږي ، او ددغه دوو ناروغيو په اړه د خلکو علم محدود وي ځکه رسول الله ﷺ يوازي د دوو ناروغيو نوم واخيست مگر په حديث کي د اوو ناروغيو په ذکر سره دا نه لازمېږي چي به خط کي دي د هغه اوو ناروغيو دواء وي ، د اوو څخه زياتو ناروغيو لپاره گټور نه وي بلکه حقيقت دادی چي ددغه دواء گټه ډېره پراخه ده او په ډېرو ناروغيو کي استعمالېږي يعني په هغه کي ځيني ناروغي هغه دي چي د هغو مخکي بيان سړی مگر دا کېدای سي چي د اوو ناروغيو لپاره به دا ډېر گټور وي ځکه هغه دلته ذکر سوي دي ، ددې څخه پرته ځيني حضرات دا هم وايي چي د اوو څخه مراد مخصوص عدد نه دی بلکه کثرت مراد دی ، د اهل عربو په کلام کي ډېر

خله د اوو اطلاق پر زیاتو باندي کيږي .

دتبي درملنه او اوبه

﴿۲۳۲۱﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ وَرَافِعِ ابْنِ خَدِيجٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْحَيَّ مِنْ فَيْحٍ جَهَنَّمَ فَأَبْرِدُوهَا بِالْمَاءِ . متفق عليه .

د بي بي عائشه رضي الله عنها او حضرت رافع بن خديج رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : تبه د دوږخ توبن دی په اوبو سره يې يخ کړئ . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۳۰/۶، رقم: ۳۲۶۳، و مسلم ۱۷۳۴/۴، رقم: ۸۶-۲۲۱۴.

تشریح: ځيني حضرات وايي : د ارشاد مقصد د تبې حرارت ته د دوږخ د اور سره مشابهت ورکول دي يعنې تبې د دوږخ د اور د تاو يوه نمونه ده، ځيني حضرات وايي چې د حديث الفاظ پر حقيقي معنی باندي محمول دي لکه څرنگه چې په باب المواقيت کې دا روايت تېرسوی دی او د گرمۍ په موسم کې تاو او حرارت په اصل کې د دوږخ د توبن اثر دی نو کېدای سي چې د تبې په حرارت کې د دوږخ د توبن اثر وي، ددغه حديث اصل مخاطب اهل حجاز دي ځکه چې د مکې او مدينې اوسيدونکو ته به په عامه توگه د لمر سختی، گرمۍ کې د محنت او مشقت او د دهغوی د مزاج د گرمۍ او تېزي په وجه هغوی ته تبې کېدلې نو کومه تبه چې د لمر حرارت او تيزي په لمر کې د زيات گرځېدو او حرکت کولو په وجه وي نو ددغه علاج اوبه دي چې په يخو اوبو کې غوټه و خوري يا يخې اوبه پر بدن باندي واچول سي يا تبه په اوبو سره يخه کړل سي، ددې مراد دا هم کېدای سي چې په داسې تبه کې يخې دواوي په اوبو کې يو ځای کړل سي او استعمال سي او د ځينو حضرات مطابق ددې څخه دا هم مراد کېدای سي چې کوم چا ته تبه وي هغه دي په تېرو باندي د الله جل جلاله لپاره اوبه وڅېښي چې د هغه په برکت سره به الله تعالی د هغه تبه رفع کړي .

د دم کولو اجازه

﴿۲۳۲۲﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الرُّقِيَةِ مِنَ الْعَيْنِ وَالْحُمَةِ وَالنَّمْلَةِ . رواه مسلم .

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د بد نظر (د لړم، مچۍ، غالبوزي او

داسي نورو چي د زهرو ډکه وي) او نمله (د تشي يا اړخ کي ننکئ) کي د دم کولو اجازت ورکړی دی (يعني د دعاگانو د لوستلو او پر هغه باندي د پوه کولو اجازت يې ورکړی دی). مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۲۵۱۴، رقم: ۵۸-۲۱۹۶.

د لغاتو حل: الحمة: السم، ويطلق على ابرة العقرب. (نېس)

تشریح: د افسون څخه مراد هغه دم دی چي په هغه کي د شفاء تر لاسه کولو لپاره نقل سوي دعاوي او قرآني آیاتونه ويل کيږي، بدنظريو حقيقت دی چي ځينو په زهر سره تعبیر کړی دی، د دغه حضراتو وينا ده لکه څرنگه چي الله تعالی د لړم چيچلو او د مار په خوله کي زهر ايښی دی همدارنگه د ځينو خلکو په سترگو کي هم زهر دي چي د هغوی نظر په کوم شی ولگيږي که هغه انسان وي يا مال، مځکه، باغ، حيوانان او نور شيان وي، د بدنظر د دفع لپاره دعاء، تعویذ او دم نه يوازې دا چي جائز دی بلکه رسول الله ﷺ د دغه مقصد لپاره مختلفي دعاوي هم بنودلي دي چي د دعاوو په باب کي تېر سوي دي.

د چيچلو څخه مراد په زهرجن شي سره چيچل دي لکه د لړم وهل يا چيچل د مار چيچل هم په دغه حکم کي دي که لړم يو سړی وچيچي يا ماريې وچيچي نو د هغه د زهر کښته کولو غوره ذريعه دم دی.

نمله په اصل کي ميري ته وايي مگر دلته هغه دانې مراد دي چي د سړي په بغل کي پيدا کيږي، کله دغه دانې د کوچنيو کوچنيو دانو په صورت کي وي چي پر پښتۍ سربېره وي، په نمله کي انسان ته دا محسوس کيږي لکه چي مېريان پکښي گرځي، او غالباً په دغه مناسبت سره دغه دانو ته نمله ويل سوي دي او که نمله د کوچنيو کوچنيو دانو په صورت کي وي نو په دې کي به وجه مشابهت دا وي چي هغه دانې د مېريانو په ډول خپرې وي.

څرگنده دي وي چي د دم په ذريعه د هري ناروغۍ علاج کول هم جائز دي په دغه صورت کي به په خاصه توگه د دغه درو شيانو ذکر محض ددې لپاره سوی وي چي د نورو ناروغيو په نسبت په دغه درو ناروغيو کي د دم اثر زيات گټور وي، همدارنگه په کوم روايت کي چي د حصر په توگه دا فرمايل سوي دي چي دم يوازې په درو شيانو کي جائز دي ددې تاويل به هم دا وي چي ددې څخه پرته دا هم ويل کيدای سي چي د جاهليت په زمانه کي عربو چي د کومو الفاظو او کلماتو په ذريعه دم کوی د هغه څخه د پرهيز کولو په وجه رسول الله ﷺ د اسلام په پيل کي مسلمانان د دم څخه منع کړي وه بيا چي په دغه درو ناروغيو کي د دم کولو اجازه ورکړل

سول په شرط ددې چې په هغه دم کي مشرکانه الفاظ او کلمات نه وي تردې چې وروسته دغه اجازه عام کړل سول چې په هره ناروغۍ کي په نقل سوو دعاوو، قرآني اياتو سره دم کېدای سي.

﴿۲۳۲۸﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نُسْتَرْقِيَ مِنْ

الْعَيْنِ. متفق عليه.

د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چې نبي کریم صلی الله علیه و آله موږ ته حکم را کړی دی چې د بد نظر

لپاره دم وکړو. بخاري او مسلم

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۹۹۱۱۰، رقم: ۵۷۳۸، ومسلم ۱۷۲۵۱۴، رقم: ۵۶-۲۱۹۵.

﴿۲۳۲۹﴾: وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى

فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةً تَعْنِي صَفْرَةً فَقَالَ اسْتَرْقُوا لَهَا فَإِنَّ بِهَا

النَّظْرَةَ. متفق عليه.

د بي بي ام سلمه رضي الله عنها څخه روايت دی چې نبي کریم صلی الله علیه و آله د هغې په کور کي انجلۍ وليده چې مخ

يې ژړوو، نبي کریم صلی الله علیه و آله وفرمايل: په دې دم وکړي دا نظر سوې ده. بخاري او مسلم

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۹۹۱۱۰، رقم: ۵۷۳۹، ومسلم ۱۷۲۵۱۴، رقم: ۵۹-۲۱۹۷.

تشریح: د حديث د ظاهري مفهوم څخه عموميت څرگندېږي چې هغه انجلۍ نظر سوې ده که د

يو انسان نظروي يا د پيري نظروي، مگر شارحينو وضاحت کړې دی چې پر هغه انجلۍ باندي

د يو پيري بد نظروو، د پيريانو نظرد نېزي د څوکي څخه هم تېره وي.

﴿۲۳۳۰﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الرُّقَى فَجَاءَ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله د جادو او افسون (جادو، دم) څخه منعه

آلْ عَمْرٍو بْنِ حَزْمٍ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ كَانَتْ عِنْدَنَا رُقِيَّةٌ نَرْقِي بِهَا مِنْ

کړېده (د دې ممانعت څخه وروسته) د عمرو بن حزم د خاندان خلک راغلل او عرض يې وکړ،

اې د الله رسول! زموږ سره يو دم دی چې

الْعُقْرَبِ وَأَنْتَ نَهَيْتَ عَنِ الرُّقَى فَعَرَضُوهَا عَلَيْهِ فَقَالَ مَا أَرَى بِأَسَا مَنْ
اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَنْفَعْهُ. رواه مسلم.

موږ يې په لږم خوړلي باندې چف کوو، اوس تاسو د دم کولو څخه منعه فرمايلې ده (نو موږ څه وکړو؟) د دې څخه وروسته نبي کریم ﷺ ته هغوی هغه دم ورو واوروئ نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: زه په دې دم کې څه ګناه نه وينم، په تاسو کې چې يو خپل ورور ته نفع رسولای سي، نو نفع ورته ورسوئ. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۲۶۱۴، رقم: ۶۳-۲۱۹۹.

﴿۲۳۲۱﴾: وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ قَالَ كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقُلْنَا يَا

د حضرت عوف بن مالک اشجعي رضي الله عنه څخه روايت دی چې د جاهليت په زمانه کې به موږ جادو کوئ (يعني د اسلام د راوړلو څخه مخکې) موږ وويل:

رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَرَى فِي ذَلِكَ فَقَالَ اعْرِضُوا عَلَيَّ رُقَاكُمْ لَا بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ. رواه مسلم.

اې د الله رسوله! تاسو د دې دم په باره کې څه وایاست؟ نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: تاسو ماته خپل دمونه وښایست، ترڅو پوري چې په دې دمونو کې شرک نه وي نو زه په دې کې څه ګناه نه وينم. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۲۷۱۴، رقم: ۶۴-۲۲۰۰.

تشریح: ترڅو چې په هغه کې شرک نه وي... الخ: مطلب دادی چې په کوم دم کې د پیرانو او شیطانونو نومونه او د هغوی څخه د مرستي غوښتل نه وي او د هغه مفهوم او معنی داسې نه وي چې هغه ته کفر لازميږي نو د هغه په ذریعه دم کولو کې څه پروا نسته ځکه علماوو ویلي دي چې په داسې الفاظو او کلماتو باندې مشتمل دم په ذریعه دم کول جائز نه دی چې د هغه مفهوم او معنی معلوم نه وي البته ځینې داسې دمونه چې دهغو الفاظ او کلمات په صحیح روایت کې د شارع څخه نقل سوي وي او د هغو مفهوم او معنی څرګند نه وي نو د هغه په ذریعه دم کول جائز دي.

خرگنده دي وي چي خرنگه چي شيطان د ازل څخه په انساني دښمنۍ کي اخته دی همدارنگه جنات هم بالطبع د انسان سره عداوت لري او په دې اعتبار سره جنات او شيطانان په خپلو کي د يو بل دوستان وي ، کله چي پر يو انسان باندي د پيريانو سایه او اثر وي او د هغه اثر ليري کولو لپاره داسي دم ويل کيږي چي په هغه کي د شيطانانو نومونه او د هغوی څخه مرسته غوښتل وي نو جنات د هغه دم په منلو سره هغه انسان پرېږدي ، همدارنگه په ځينو وختو کي مارچيچلی سړی په اصل کي د جناتو تر اثر لاندي وي په دې توگه چي يو شرير پيری د مار په صورت کي يو انسان وچيچي يعني خلک دا گڼي چي هغه په حقيقت کي مار چيچلی دی ، کله چي پر دغه سړي باندي دم وويل سي چي په هغه کي د شيطانانو نومونه وي نو هغه زهر چي په حقيقت کي د جنات وي د هغه سړي د بدن څخه زائل سي ، همدارنگه جنات او شيطانان دواړه د انسان د گمراهۍ ذريعه جوړيږي ، د ځينو علماوو پر دې خبره اجماع او اتفاق دی چي د کتاب الله او اسماء الله څخه پرته دم کول جائز نه دی ، تر ټولو زيات مهتم بالشان دم قرآن کریم دی ، د هغه هر لفظ او هر جمله د کائنات انساني لپاره د تاثير او شفاء او برکت خزانه ده او د هغه گټه يقيني ده او بيا په هغه کي هم ځيني سورتونه او آیاتونه د دم زيات فضيلت لري لکه سورة فاتحه ، معوذتين ، آيت الكرسي ، او هغه آيت کریمه چي د الله تعالی په پناه غوښتني باندي مشتمل وي همدارنگه هغه دعاوي او عمليات هم افضل دي کوم چي په صحيح حديثو کي د رسول الله ﷺ څخه ثابت دي .

د سفر السعادت مصنف ليکلي دي : په حديث کي نقل سوي دي کله چي يو سړی خپل مال او اسباب وغيره يا پر کوچني باندي نظر ولويږي نو هغه ته ښه معلوم سي نو بايد چي ماشاء الله لاقوة الا بالله ، ووايي ، همدارنگه د حضرت عثمان رضي الله عنه په اړه نقل سوي دي چي هغه يو ډېر ښکلی ماشوم ولېدی نو وه يې فرمايل : دده په زنه کي لږ تور والی ولگوی چي نظر نسي .

د شفاء آياتونه

د شيخ ابو القاسم قشيري رحمه الله څخه نقل سوي دي چي هغه وويل : يو وار زما زوی سخت ناروغ سو چي موږ ټول د هغه د ژوند څخه نا اميده سو ، په دغه وخت کي مي رسول الله ﷺ په خوب کي ولېدی ، رسول الله ﷺ ته مي د خپل زوی د ناروغۍ په اړه وويل ، رسول الله ﷺ راته وفرمايل : ته د شفاء د آيت څخه ولي ناخبره يې ؟ کله چي زه راوېښ سوم نو د قرآن کریم څخه مي د شفاء آياتونه لټول پېل کړل ، تر دې چي ما په قرآن کریم کي شپږ ځايه د شفاء آياتونه ترلاسه

کړل او هغه دادي :

۱: وَيَشْفِي صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ،

۲: وَشِفَاءَ لِمَا فِي الصُّدُورِ.

۳: يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ.

۴: وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ.

۵: وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ.

۶: قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ.

نو ما دغه آیاتونه ولیکل او په اوبو کي په خستولو سره مي په کوچني وڅېښل ، په دې سره هغه دومره ژر روغ سو لکه چي دهغه بندي پښې خلاصي کړل سي ، قاضي بیضاوي هم په خپل تفسیر کي د شفاء آیاتو ته اشاره کړې ده ، همدارنگه سعد حلیبي رحمۃ اللہ علیہ د تفسیر بیضاوي په حاشیه کي د دغه شفاء آیاتو په تعین کولو سره د ابو القاسم قشیري رحمۃ اللہ علیہ ذکر سوي آیاتونه نقل کړي دي مگر هغه الله تعالی په خوب کي ولیدی د دغه آیاتونه په ویلو سره پر ناروغ باندي په دم کولو او په چيني لوبني باندي په لیکلو سره او د هغه په پرېولو سره په ناروغ د څېښلو ذکر کړی دی .

د شیخ تاج الدین سبکي رحمۃ اللہ علیہ څخه نقل سوي دي چي هغه وویل : ما ډېر مشائخ ولېدل چي هغوی به د نارغیو څخه د شفاء تر لاسه کولو لپاره دغه آیاتونه لیکل ، پاته سوه دا خبره چي د شفاء د تر لاسه کولو لپاره د دغه آیاتونه یوازي ذکر سوي برخي ولیکل سي که پوره آیاتونه ولیکل سي ، نو په دې اړه نقل کونکو چي د اکابرو او مشائخو کوم عمل لیدلی دی هغه یوازي مذکوره اجزاء لیکل کافي گڼل سوي دي .

بد نظر حقیقت دی

﴿۲۳۲﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْعَيْنُ حَقٌّ فَلَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابَقَ الْقَدَرَ سَبَقَتْهُ الْعَيْنُ وَإِذَا اسْتُغْسِلْتُمْ فَاغْسِلُوا . رواه مسلم .

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: نظر حق دی (يعني نظر کيږي خامخا) که څه شي په تقدير کي مخته والي وړی وای نو نظر به وړلای (يعني که د تقدير څخه شی بدلېدونکی وي نو هغه به نظر وای او کله چي ستاسو څخه د پرېولو غوښتنه وسي نو تاسو يې پرېولئ). مسلم، (په هغه زمانه کي دا رواج وو، چي کوم سړی به نظر سو نو د عاين نظر کوني لاس، پښې او د نامه لاندې ځای په اوږو سره پرېولل کېدی او په هغو اوږو سره د هغه چا بدن پرېولل کېدی چي هغه به نظر سوی وو او هغه د شفاء سبب په گڼل کېدی، نبي کریم ﷺ د دې اجازت ورکړی دی او فرمايلي يې دي، که ستاسو څخه ستاسو د اندامونو د پرېولو سره او په ناروغه باندې داچولو غوښتنه وسي نو تاسو دا مطالبه ومنئ).

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۱۹۴، رقم: ۴۲-۲۱۸۸.

تشریح: نظر حق دی، ددې مطلب دادی چي د ليدونکي په نظر د يو شي ښه راتلل که هغه شی ساه لرونکی يعني انسان او حيوان وي يا غير ساه لرونکی لکه مال او سامان وي، او بيا پر هغه شي باندي د ليدونکي د نظر اثر کېدل يو داسي ثابت سوی حقيقت دی چي د تقدير الهي سره متعلق دی، الله تعالی د سحر او جادو په ډول د ځينو په نظر کي دا خاصيت ايښی دی چي کوم شي ته وگوري نو د هغه د هلاکت، تباهی او تاوان سبب گرځي.

که پر تقدير الهي باندي مخته کېدونکي يوشی وي... الخ: ددې مطلب دادی چي ددغه کائناتو د هري لوی او کوچني شي مرکز او مصدر تقدير الهي دی چي د لوی طاقت اثر او نفوذ هم د تقدير الهي سره وابسته دی، يعني هيڅ شی هم د تقدير د دائرې څخه د وتلو توان نلري که د مثال په توگه يوشی داسي توان ولري چي هغه د تقدير د دائرې په ماتولو سره ووځي نو هغه به بد نظر وي چي هغه به تقدير هم بدلوي او پر هغه به غالب راځي، يعني دغه خبره په شيانو کي د نظر د شدت تاثير او د هغه تېز نفوذ بيانولو لپاره فرمايلي دي.

او کله چي ستاسو څخه د پرېولو غوښتنه وکړل سي... الخ: هغه وخت په عربو کي دا رواج وو چي کوم چا ته به بد نظر ولگېدی نو د هغه لاسونه، پښې او د نامه لاندې برخه به يې پرېولل او هغه اوږه يې پر هغه سړي باندي اچولې څوک چي به نظر سوی وو او دغه طريقه به يې د شفاء ذريعه گڼل، ددې به تر ټولو ادنا گټه دا وه چي په دې سره به د ناروغ وهم ليري سو، رسول الله ﷺ ددې اجازه ورکړه او وه يې فرمايل که تاسو يو څوک نظر کړئ نو هغه ومنئ، د بدن د اندامو دغه طريقه به د دوهم فصل په پای کي راسي.

څرگنده دي وي چي د جمهورو علماوو مذهب دادی چي ساه لرونکی شی که هغه انسان
 وي يا حيوان او په مالو کي د نظر تاثیر او تاوان رسېدل ثابت دي ، حال دا چي ځيني خلک لکه
 معتزله او نور کسان له دې څخه منکر دي لکه څرنگه چي په مالو کي د دواء، صدقې او خيرات
 وغيره قائل نه دي ، د دغه خلکو وينا ده چي د کوم شي واقع کېدل په مقدر کي ليکل سوي وي په
 هغه کي د بل شي دخل نسته او په دې کي هيڅ شک هم نسته چي د تقدير ليکل سوي هيڅ شی
 بدلولاى نسي مگر دغه خلک په دې حقيقت نه پوهيږي چي د تقدير د اسبابو سره اختلاف نسته
 ، د نظر تاثیر او سببیت په دې وجه دی چي الله تعالی په هغه کي يو ډول خاصیت ايښی دی چي
 هغه د هلاکت او تاوان سبب جوړيږي ، د دې څخه پرته د علماوو د مذهب دليل دغه ارشاد
 (العين الحق) دی ، کله چي شارع عليه السلام دا حقيقت څرگند کړی دی چي د نظر تاثیر حق
 دی نو د دغه عقيدې درلودل واجب او ضروري دي ، پاته سوه دا خبره چي د نظر کېدو کيفيت او
 صورت څرنگه وي او د دې په وجه نظر سوي ته تاوان څرنگه رسيږي نو په دې اړه علماوو
 مفصل بحث کړی دی او ليکلي يې دي چي په دې اړه ځيني داسي خلکو چي د هغوی نظر په
 عامه توگه چا ته لگيږي ، بيان وکړ چي کله موږ ته يو شی ښه معلوم سي او موږ هغه ته وگورو
 نو داسي محسوس کيږي چي زموږ د سترگو څخه حرارت راوځي ، ځيني حضرات وايي چي د
 نظر لگېدونکي د سترگو څخه يو خاص ډول حرارت سميه راوځي چي په هواء کي مخلوط کيږي
 او هغه هواء بيا هغه نظر وهلي ته رسيږي نو د هغه د تاوان او هلاکت باعث جوړيږي څرنگه چي
 د ځينو پخوانيو محققينو مطابق د هغه مار د زهر کيفيت وي چي محض د خپل نظر په ذريعه
 زهر منتقل کوي چي د هغه نظر پر چا ولگيږي نو هغه ته يې اثر رسيږي او هغه هلاکيږي ، خلاصه
 دا چي نه لېدونکی شی د نظر لگېدونکي په نظر سره د غشي په ډول روانيږي او که يو داسي
 شي په مينځ کي نه وي چي هغه منع کړي نو هغه نظر هغه ته رسيږي او هغه په هلاکت کي اچوي
 او که منع کونکی يو شی په مينځ کي وي لکه حرز ، تعويذ ، دواء او داسي نور شيان نو هغه شی
 نظر وهونکي ته نه رسيږي او په هغه کي اثر نه کوي بلکه هغه حرز او تعويذ که قوي وي نو هغه
 شی نظر کونکي ته بېرته راگرځي لکه څرنگه چي د مقابل لوري سره سخت سپر وي نو د غشي
 وېشتونکي غشی د سپر سره په ټکر خوړلو بېرته وېشتونکي ته راځي ، څرنگه چي الله تعالی د
 ځينو خلکو په نظر کي ذکر سوي خاصيت او تاثیر پيدا کړی دی همدارنگه الله تعالی نفوس
 کامله يعني اهل الله او کاملينو ته هم د دغه بد نظر د دفع قوت ورکړی دی چي هغوی عامو
 خلکو ته د دعاء او تعويذ په ذريعه د بد نظر د اثراتو څخه په ساتنه کي مرسته وکړي .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

دهري ناروغۍ علاج سته

﴿۲۳۳۳﴾: عَنْ أُسَامَةَ بْنِ شَرِيكٍ قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ افْتَتَدَاوِي قَالَ نَعَمْ يَا عِبَادَ اللَّهِ تَدَاوُوا فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ شِفَاءً غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ الْهَرَمُ . رواه احمد والترمذي وابوداؤد .

د حضرت اسامه بن شريك رضي الله عنه څخه روايت دى چي اصحابو كرامو وويل: اي د الله رسوله! ايا موږ په دوا سره علاج كوو؟ نبي كريم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: هو! اي د خداى تعالى بندگانو دوا (او علاج) كوي، ځكه چي الله جل جلاله كومه ناروغي پيدا كړې ده د هغې لپاره يې شفاء (علاج او دوا) هم پيدا كړې ده، خو د يوې ناروغۍ علاج يې نه دى پيدا كړى هغه سپين بيروالى (بوډاتوب) دى. احمد، ترمذي او ابوداؤد.

تخريج: مسند الامام احمد ۲۷۸/۴، رقم: ۲۰۳۸، وابوداؤد ۱۹۲/۴، رقم: ۳۸۵۵.

تشریح: اي د الله جل جلاله بندگانو!، رسول الله صلى الله عليه وسلم صحابه كرام په دغه الفاظو سره مخاطب كړل يعني دې ته يې اشاره وكړه چي علاج او درملنه كول او د ناروغۍ ليري كولو لپاره ذرائع اختيارول د عبوديت او توكل خلاف نه دى په شرط ددې چي محض پر علاج باندي باور او اعتماد ونه كړل سي بلكه دوا او درملنه د شفاء يوازي يو ضروري سبب او ذريعه وگڼي او شافي حقيقي الله جل جلاله وگڼي.

په ناروغۍ په زوره خوراك مه خوري

﴿۲۳۳۴﴾: وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُكْرِهُوا مَرَضَكُمْ عَلَى الطَّعَامِ فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ . رواه الترمذي وابن ماجة وقال الترمذي هذا حديث غريب .

د حضرت عقبه بن عامر رضي الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: په خپلو ناروغانو باندي په زوره سره خوراك مه كوي، ځكه چي خداي تعالى په هغوى باندي څه خوري او

خبیسي. ترمذي او ابن ماجه. ترمذي ویلي چي دا حدیث غریب دی .

تخریج: سنن الترمذي ۳۳۶۱۴، رقم: ۲۰۴۰، وابن ماجه ۱۱۴۰۱۲، رقم: ۳۴۴۴.

تشریح: مطلب دادی که چیري ناروغ په یو خوراک او خېښاک راضي نه وي نو هغه ته یې په زور مه ورکوی او هغه شی که خوراک وي یا دوا وغیره .

د حدیث د آخري الفاظو مطلب دادی چي په حقیقت کي د الله تعالی ذات دی چي د انسان بدن ته قوت وړبخښي ، دا په اصل کي د هغه مرستي د خوراک او خېښاک په ډول شیانو د گټي په صورت کي څرگند یږي، گویا د یو حیوان ژوندی اوسېدل او هغه ته قوت او طاقت تر لاسه کېدل پر خوراک او خېښاک باندي منحصر نه دی بلکه پر قدرت الهي باندي موقوف دی نو د نفس په یو شي کي د اخته کېدو په وجه که طبیعت خوراک او خېښاک ته اماده نه وي نو د خوراک او خېښاک په اړه زور کول نه دي پکار ځکه چي د طبیعت او خواش څخه پرته خوراک او خېښاک د گټي پر ځان تاوان کوي او کوم چي ددې خبري تعلق دی چي د بدن او ځان د بقاء لپاره د نظام قدرت او عادات انساني لاندي یو ظاهري سبب او ذریعه کېدل پکار دي نو ددغه مقصد لپاره هغه رطوبت بدن کافي کیږي چي هغه د فقدان خوراک په صورت کي حرارت غیزي تحلیل کولو سره د بقاء بدن او ځان ذریعه جوړوي .

د سرخ باد علاج

﴿۲۳۳۵﴾: وَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَوَى أَسْعَدَ بْنَ زُرَّارَةَ

مِنْ الشَّوْكَةِ . رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب .

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د سعد بن زرارہ پر بدن د سرخ باد ناروغی (د دفعه کولو لپاره) داغ ورکړ . ترمذي ویلي چي دا حدیث غریب دی

تخریج: سنن الترمذي ۳۴۱۱۴، رقم: ۲۰۵۰.

د لغاتو حل: الشوكة: حمرة تعلق الوجه والجسد (سرخ باد)

تشریح: داغ یې ورکړ: یعني رسول الله صلى الله عليه وسلم په خپل لاس مبارک سره داغ ورکړ یا بل چا ته یې د داغلو حکم ورکړ، دا خبره څرگنده سوې نه ده چي د ذکر سوي ناروغی د علاج لپاره د حضرت سعد رضي الله عنه د بدن کومي برخي ته داغ ورکړل سوی وو .

ذات الجنب

﴿۴۳۳۱﴾: وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ أَمَرَ نَارِسُ بْنُ رَسُولٍ اللَّهَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ

نَتَدَاوَى مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ بِالْقُسْطِ الْبَحْرِيِّ وَالزَّيْتِ . رواه الترمذي .

د حضرت زيد بن ارقم رضي الله عنه خنجه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله حکم وکړ چي د ذات الجنب (نمونیا) علاج په بحري قسط او د . زيتون په تیلو سره کوي . ترمذي ، ذات الجنب : د تشي برينس ته وايي .

تخريج : سنن الترمذي ۳۵۵۱۴ ، رقم : ۲۰۲۷ .

﴿۴۳۳۲﴾: وَعَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْعَتُ الزَّيْتِ وَالْوَرَسَ

مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ . رواه الترمذي .

د حضرت زيد بن ارقم رضي الله عنه خنجه روايت دی چي نبي کریم صلی الله علیه و آله د ذات الجنب ناروغی لپاره د زيتون د تېل او ورس تعريف کړی دی . ترمذي

تخريج : سنن الترمذي ۳۵۵۱۴ ، رقم : ۲۰۷۸ .

د لغاتو حل : الورس : نبت اصفر يصبغ به . (يو ډول ژړ نبات)

تشریح : ورس يو ډول وابنه دي چي رنگ يې ژړ دی او رېښې يې د زعفرانو په ډول دي او د زعفرانو په ډول دغه وابنه هم د رنگولو لپاره په کار راځي ، طبيبانو د مختلفو ناروغيو لپاره د دغه وابنو ډيري گټي بيان کړي دي ، په څرگنده معلومېږي چي د ذات الجنب د علاج لپاره د دغه دواړو شيانو استعمال د دوا په توگه يعنې په خوله کي د څڅولو په ذريعه وي .

سنا بنه دوا ده

﴿۴۳۳۸﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَهَا بِمِ

د بي بي اسماء بنت عميس رضي الله عنها خنجه روايت دی چي نبي کریم صلی الله علیه و آله د هغې (بي بي اسماء رض خنجه) پوښتنه وکړ ، تاسو په کوم شی سره

تَسْتَشِيشِينَ قَالَتْ بِالشُّبْرِمِ قَالَ حَارٌّ جَارٌّ قَالَتْ ثُمَّ اسْتَشِيشْتُ بِالسَّنَا فَقَالَ

جلاّب کوئ؟ هغه (بي بي اسماء رض) وويل، په شبرم سره، نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: دا ډېر گرم وي، بي بي اسماء رض وايي، بيا ما په سنا سره جلاّب وکړل

النَّبِيُّ ﷺ لَوْ أَنَّ شَيْئًا كَانَ فِيهِ شِفَاءٌ مِنَ الْمَوْتِ لَكَانَ فِي السَّنَا. رواه

الترمذي وابن ماجة وقال الترمذي هذا حديث حسن غريب.

نبي کریم ﷺ وفرمايل: که په کوم شی کې د مرگ څخه شفاء وای (يعني د مرگ علاج وای) نو هغه به سنا وای. ترمذي او ابن ماجة، په ترمذي کې دا حديث غريب دی.

تخريج: سنن الترمذي ۳۵۶۱۴، رقم: ۲۰۸۱، وابن ماجة ۱۱۴۵۱۲، رقم: ۳۴۶۱.

تشریح: شبرم يو ډول وابنه دي چې د نس اېله کونکي دي، ځيني حضرات ويلي دي چې د شبرم څخه د هغه وابسو دانې مراد دي او د اسهال لپاره هغه دانې په اوبو کې اېشول کيږي او څېښل کيږي، دواړه الفاظ (حار) د حاء په زور سره او د راء په تشديد سره دي لکه څرنګه چې د مشکوة شريف په اکثرو صحيح نسخو او اصل کتاب يعني ترمذي او ابن ماجة کې نقل سوي دي مګر ځينو حضراتو دوهم لفظ په جيم سره يعني جار نقل کړی دی او دغه لفظ جاريې د اول لفظ څخه وروسته د هغه مناسبت او هموزنه کېدو لپاره مهمل لفظ وايي لکه اوبه موبه، او داسي نور، په هر حال رسول الله ﷺ د دغه جملې په ذريعه دا څرګنده کړه چې شبرم ډېر گرم دي او د اسهال لپاره ډېر زيات نس ناسته رامنځته کوي ځکه نو په دې کې احتياط شرط دی.

د حديث د آخري الفاظو په ذريعه د سنا فضيلت او تعريف د مبالغې په توګه بيان سوی دی او دا پېښه ده چې سنا په خاصه توګه سنا مکي ډېره عجيبه او نادره دواء ده چې د هغه ګټې مشهورې دي، او طبيبان يې په زياتو ناروغيو کې د شفاء ذريعه ګڼي، د سنا تر ټولو لوی خاصيت دادی چې په دې کې هيڅ ډول تاوان او ضرر نسته، د سنا په خاصيتونو کې يو ډېر ښه خاصيت داهم دی چې د وسواس يعني سودائي توب لپاره ډېر ګټور دی.

په حرام شی سره درملنه مه کوئ

﴿۳۳۹﴾: وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ الدَّاءَ

وَالدَّوَاءَ وَجَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً فَتَدَاوَوْا وَلَا تَدَاوَوْا بِحَرَامٍ. رواه ابو داؤد.

د حضرت ابو درداء رضی الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: الله جلّ و علا ناروغي هم پيدا

کړې ده او د ناروغۍ دوا هم او د هري ناروغۍ لپاره يې يوه دوا مقرر کړې ده، تاسو په دوايي سره (د ناروغۍ علاج کوئ) ليکن په حرام شی سره علاج مه کوئ (لکه شراب يا د خنزير په غوښو يا وازگه حرام دي په دې سره علاج مه کوئ). ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۰۶۱۴، رقم: ۳۸۷۴.

تشریح: د حرام شي څخه مراد شراب، خنزير او هغه شيان دي کوم چي حرام گرځول سوي دي، د علاج په توگه مطلق حرام شی او په خاصه توگه د شرابو اختيارولو حرمت او کراهت کي ډېر حديثونه نقل سوي دي چي د هغو څخه يوازي د حرامو شيانو په ذريعه منع نه ثابتيږي بلکه دا هم څرگنديږي چي د داسي شيانو استعمال بالکل بې گټي دی ځکه چي د دغه شيانو په ذريعه شفاء ترلاسه کول ممکن نه دي، د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چي الله تعالى ستاسو شفاء په هغه شيانو کي نده اېښې کوم چي يې ستاسو لپاره حرام گرځولي دي، همدارنگه منقول دي چي يو صحابي حضرت طارق جعفي رضي الله عنه د نبي کریم صلي الله عليه وسلم څخه د شرابو څېښلو په اړه پوښتنه وکړه، نور رسول الله صلي الله عليه وسلم هغه منع کړ او کله چي هغه وويل چي زه يې د دوا په توگه استعمالوم نو رسول الله صلي الله عليه وسلم ورته وفرمايل: شراب دوا نه ده بلکه هغه درد او ناروغي دي، او همدارنگه رسول الله صلي الله عليه وسلم وفرمايل: (من تداءي بالخمير فلا شفا الله) يعني څوک چي د شرابو په ذريعه علاج کوي نو الله تعالی هغه ته شفاء نه ورکوي، مگر په ځينو فقهي روايتو کي دا اجازه ورکړل سوې ده که د يو ناروغ په اړه د باوروړ او حاذق طبيب او معالجينو پر دې اتفاق سي چي د هغه علاج د شرابو څخه پرته په بل هيڅ نه کيږي نو هغه ناروغ د دوا په توگه شراب استعمالولای سي مگر دا خبره تقريبا ناممکن ده ځکه چي اول خود باوروړ او حاذق طبيب ترلاسه کول او دوهم د هغه طبيب په دې خبره اتفاق کول چي د دغه ناروغۍ علاج يوازي پر شرابو باندي منحصر دی، اسان کار نه دی.

په مردار شي سره درملنه مه کوي

﴿۲۳۰﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ

الدَّوَاءِ الْخَبِيثِ. رواه احمد و ابوداؤد و الترمذي و ابن ماجه.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم په خبيثو (يعني نجسو او مردارو) دوا سره (علاج کول) منع کړی دي. احمد و ابوداؤد، ترمذي او ابن ماجه

تخریج: مسند الامام احمد ۳۰۵/۲، وابوداود ۲۰۳/۴، رقم: ۳۸۷۰، والترمذي ۳۳۹/۴، رقم: ۲۰۴۵، وابن ماجه ۱۱۴۵/۲، رقم: ۳۴۵۹.

تشریح: مطلب دادی چي رسول الله ﷺ داسي دواء استعمالولو څخه منع فرمايلي ده کوم چي نجس، ناپاکه او حرامه وي، او يا د خبيث څخه هغه دواء مراد ده چي بدخونده وي چي د هغه استعمال څخه طبيعت نفرت کوي نو داسي دواء هم غوره نه گڼل کيږي ځکه چي کومه دواء طبيعت نه قبلوي د هغه گټه کمه وي په دې اعتبار سره په حديث کي د ذکر سوي نفرت ثعلب به د نبي تنزيهي سره وي.

د سر درد، د پښو درد

﴿۲۳۲۱﴾: وَعَنْ سَلْمَى خَادِمَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ مَا كَانَ أَحَدٌ يَشْتَكِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَعًا فِي رَأْسِهِ إِلَّا قَالَ احْتَجِمْ وَلَا وَجَعًا فِي رِجْلَيْهِ إِلَّا قَالَ اخْضِبْهُمَا. رواه ابوداؤد.

بي بي سلمی ﷺ چي د نبي کریم ﷺ خادمه وه وايي، چا چي به د نبي کریم ﷺ په خدمت کي د سر درد شکایت وکړ نو نبي کریم ﷺ به ورته د رگ وهلو (وينه تويولو) حکم ورکوي او چا چي به د پښو درد شکایت کوي نو هغه ته به يې د نکړوڅو د لگولو حکم ورکوي. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۱۹۴/۴، رقم: ۳۹۴۸.

تشریح: دغه حديث مطلق دی چي په دغه حکم کي نارينه او ښځي دواړه شامل دي مگر غوره داده چي نارينه يوازي د پښو پر تلو باندي د نکړيزو لگولو اکتفاء وکړي او پر نوکانو لگولو څخه پرهزو وکړي، د ښځو د مشابهت څخه تر خپله وسه ځان ساتل پکار دي.

د زخم درملنه

﴿۲۳۲۲﴾: وَعَنْهَا قَالَتْ مَا كَانَ يَكُونُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرْحَةٌ وَلَا نَكْبَةٌ إِلَّا أَمَرَنِي أَنْ أَضَعَّ عَلَيْهَا الْجِنَاءَ. رواه الترمذي.

بي بي سلمی رض چي د نبي کریم ﷺ خادمه وه وايي چي د نبي کریم ﷺ په بدن باندي چي به څه زخم پيدا سو (لکه د توري يا د چرې) يا کاني او ازغی سره به نبي کریم ﷺ زخمي سو نو

نبي كريم ﷺ به و ماته حکم را کوئ چي زه په هغه زخم باندې نکر وځي ولگوم . ترمذي .

تخریج: سنن الترمذي ۳۴۳۱۴، رقم: ۲۰۵۴.

د لغاتو حل: نکه: ای جراحت من حجر او شوک (زخم یا برېښ)

تشریح: د نکریزو تاثیر ینځ دی او د جلدي ناروغیو لپاره ګټور دی ځکه د هغه ینځوالی د زخم گرمي او سوزش ختموي .

وینه کښل

﴿۴۳۳﴾: وَعَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَحْتَجِمُ عَلَى هَامَتِهِ وَبَيْنَ كَتِفَيْهِ وَهُوَ يَقُولُ مَنْ أَهْرَاقَ مِنْ هَذِهِ الدِّمَاءِ فَلَا يَضُرُّهُ أَنْ لَا يَتَدَاوَى بِشَيْءٍ لَشَيْءٍ. رواه أبو داود وابن ماجه.

د حضرت ابو کبشه رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ به د خپل سر مبارک او د دواړو اوږو تر مینځ وینه کښل او فرمایل به یې ، چي څوک د دې وینو څخه (د سراو د اوږو وینو څخه) څه وکارې (یعني فاسده وینه) هغه که په یو ناروغي کي په دوا سره علاج و نکړي نو څه نقصان به ورته ونه رسوي . ابو داود او ابن ماجه

تخریج: سنن ابی داود ۱۹۵۱۴، رقم: ۳۸۵۹، وابن ماجه ۱۱۵۲۱۲، رقم: ۳۴۸۴.

تشریح: کېدای سي چي کله به رسول الله ﷺ (د ویني کښلو لپاره) په سر کي ښکر لگولی وي او کله به یې د دواړو اوږو په مینځ کي ، او دا هم کېدای سي چي په یوه وخت یې دواړه ځایه ښکر لگولی وي .

ددغه وینو څخه څه وباسئ : ددې څخه په ظاهره دا معلومېږي چي د ویني څخه مراد د ذکر سوو دوو اندامو وینه ده مګر دا هم کېدای سي چي مطلق فاسد وینه مراد وي یعني د بدن په کومه برخه کي چي فاسده وینه وي هغه باید وکښل سي .

﴿۴۳۴﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجَمَ عَلَى وَرْكِهِ مِنْ وَثْءٍ كَانَ بِهِ. رواه أبو داود.

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ د درد او برېښ په وجه د خپل ټوټي څخه

ڊک بنکر وينه وکڻبل . ابوداؤد

تخريج: سنن ابی داود ۱۹۷۴، رقم: ۳۸۶۳..

تشریح: وڻاء د واو په زهر او د ڻاء په جزم سره، هغه درد او زخم ته وایي چې یو اندام ته د هغه هډوکی ماتېدو پرته ورسپړي چې زموږ په ژبه کې درد او برېښ ورته وایي .

﴿۴۳۲۵﴾: وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ أَنَّهُ لَمْ يَمُرَّ عَلَى مَلَاٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا أَمَرُوهُ أَنْ مُرَّ أُمَّتَكَ بِالْحِجَامَةِ . رواه الترمذي وابن ماجه وقال الترمذي هذا حديث حسن غريب .

د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د معراج د واقعي د اطلاع د ورکولو سره وفرمايل: نبي کریم صلى الله عليه وسلم چې د ملائکو د کومي ټولۍ سره تېرېدی ، هغوی به نبي کریم صلى الله عليه وسلم ته دا عرض کوي چې خپل امت ته د ويني کښلو حکم ورکړی . ترمذي او ابن ماجه، په ترمذي کې دا حديث حسن غريب دی ..

تخريج: سنن الترمذي ۳۴۲۴، رقم: ۲۰۵۲، وابن ماجه ۱۱۵۱۲، رقم: ۳۴۷۹.

تشریح: د ويني کښلو دغه ارزښت او فضيلت له دې کبله دی چې د ويني د فساد په وجه ډېري ناروغۍ پيدا کېږي چې هغو ته امراض دموي وایي، د امراض دموي تر ټولو لوی علاج وينه کښل دي او د ويني کښلو د نورو طريقو په نسبت بنکر لگول ځکه خوښ سوي دي چې هغه وينه د شاوخوا پوست څخه باسي ، ټول طبيبان دا وایي چې په گرمه هوا کې د اوسيدونکو لپاره د رگ وهلو په مقابله کې د بنکر وهل زيات گټور دي ځکه چې ددغه خلکو وينه رقيقه وي چې د بدن پر سطح باندې راسي او څرگنده ده چې دغه وينه د بنکر په ذريعه کښل کېږي نه د رگ وهلو په ذريعه .

د امت څخه مراد هغه عرب دي کوم چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه کې موجود وه ، د امت څخه د رسول الله صلى الله عليه وسلم د قوم او وطن خلک مراد کېدای سي او دا هم ويل کېدای سي چې دلته د امت عام مفهوم مراد دی يعنې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ټول امت څخه هر هغه څوک مراد وي چې هغه ته د ويني کښلو اړتيا وي .

د چنگوښي څخه دوا جوړول منع دي

﴿۳۳۲﴾: وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ أَنَّ طَبِيبًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ضِفْدَعٍ يَجْعَلُهَا فِي دَوَاءٍ فَنَهَاَهُ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ قَتْلِهَا. رواه ابوداؤد

د حضرت عبدالرحمن بن عثمان رضي الله عنه څخه روایت دی چې یو طبیب د رسول الله صلی الله علیه و آله پوښتنه وکړه چې د چنگوښي (وازگه، وینه، یا غوښه) په دوا کې شامله سي نو څه حکم دی؟ نبی کریم صلی الله علیه و آله د چنگوښي د وژلو (او په دوا کې د گډولو په سبب د حراموالي د چنگوښي) څخه منع وکړه. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۲۰۳۴، رقم: ۳۸۷۱.

تشریح: د چنگوښي د وژلو څخه د منع کولو مطلب دادی چې چنگوښه وژل او بیا هغه په دوا کې استعمالولو څخه یې منع وفرمایل، ددغه وضاحت څخه د سوال او جواب په مینځ کې مطابقت پیدا کیږي، ددې خبرې تائید د هغه روایت څخه هم کیږي کوم چې په جامع کې نقل سوی دی چې: (نهی عن قتل الضفدع للدواء) یعنې رسول الله صلی الله علیه و آله د دوا په توگه د چنگوښي وژلو څخه منع وفرمایل.

قاضي رحمته الله علیه وایي: د رسول الله صلی الله علیه و آله د چنگوښي وژلو څخه منع فرمایل کېدای سي په دې وجه وي چې رسول الله صلی الله علیه و آله د چنگوښي څخه د دوا جوړول مناسب ونه گڼل او دغه مناسب نه گڼل د چنگوښي د نجس او حرام کېدو په وجه وو چې د نجس او حرام شي په ذریعه علاج کول جائز نه دي، او یا کېدای سي چې د چنگوښي څخه د طبیعت د نفرت په وجه یې منع فرمایلې وي او د کومو شیانو څخه چې طبیعت نفرت کوي هغه د دوا په توگه استعمالول بې گټې دي، او دا چې طبیب په چنگوښه کې کومي گټې لیدلي دي نو د هغه په مقابل کې رسول الله صلی الله علیه و آله د هغه تاوانونه زیات لیدلي دي ځکه رسول الله صلی الله علیه و آله د هغه څخه د دوا جوړول مناسب ونه گڼل.

دویني کښل

﴿۳۳۳﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْتَجِمُ فِي الْأَخْدَعَيْنِ وَالْكَاهِلِ. رواه ابوداؤد و رواه الترمذي وابن ماجه وكان

يَحْتَمِ لِسَبْعِ عَشْرَةَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ وَاحِدِي وَعَشْرِينَ.

د حضرت انس رضي الله عنه خخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به د غاري ولورته د دوو رگونو او د اودو په مينځ کي وينه کښل . ابوداؤد، او په ترمذي او ابن ماجه کي دا الفاظ زيات ليکل سوي دي چي نبي کریم ﷺ به په اوولسم ، نولسم او يويشتم تاريخ وينه کښل .

تخريج: سنن ابي داود ۱۹۵۱۴، رقم: ۳۸۶۰، والترمذي ۳۴۱۱۴، رقم: ۲۰۵۱، وابن ماجه ۱۱۵۲۱۲، رقم: ۳۴۸۳.

دويني کښلوورځ

﴿۲۳۲۸﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَسْتَحِبُّ

الْحِجَامَةَ لِسَبْعِ عَشْرَةَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ وَاحِدِي وَعَشْرِينَ. رواه في شرح السنة

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه خخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به په اوولسم ، نولسم او يويشتم تاريخ وينه کښل مستحب بلل . شرح السنة

تخريج: البغوي في شرح السنة ۱۵۰۱۱۲، رقم: ۳۲۳۵.

﴿۲۳۲۹﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ احْتَجَمَ لِسَبْعِ

عَشْرَةَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ وَاحِدِي وَعَشْرِينَ كَانَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ. رواه ابوداؤد

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه خخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : څوک چي په اوولسم ، نولسم او يويشتم تاريخ وينه کاږي هغه به د هري ناروغی خخه نجات پيدا کړي . ابوداؤد

تخريج: سنن ابي داود ۱۹۶۱۴، رقم: ۳۸۶۱.

﴿۲۳۵۰﴾: وَعَنْ كَبِشَةَ بِنْتُ أَبِي بَكْرَةَ أَنَّ أَبَاهَا كَانَ يَنْهَى أَهْلَهُ عَنِ الْحِجَامَةِ

يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ وَيَزْعُمُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ

يَوْمُ الدَّمِ وَفِيهِ سَاعَةٌ لَا يَرْقَأُ. رواه ابوداؤد.

د بي بي کبشه بنت ابي بکره رضي الله عنه څخه روايت دی چي د هغې پلار به د سه شنبې په ورځ د ويني کنبلو څخه منعه کوله او ويل به يې، نبي کریم صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي چي د سه شنبې د ورځ وينه د غلبې يا دوران ورځ ده او په دې ورځ کي يو داسي ساعت دی چي په هغه کي د ويني په کنبو سره بيا وينه نه بندېږي. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابي داود ۱۹۶۱۴، رقم: ۳۸۶۲.

﴿۳۳۵۱﴾: وَعَنِ الزُّهْرِيِّ مُرْسَلًا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ احْتَجَمَ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ أَوْ يَوْمَ السَّبْتِ فَأَصَابَهُ وَضَحٌ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ. رواه أحمد وأبو داود وقال: وقد أسند ولا يصح.

حضرت زهري رضي الله عنه مرسل د نبي کریم صلي الله عليه وسلم څخه نقل کونکي دی، څوک چي د چهار شنبې يا د شنبې په ورځ وينه وکاږي او برص (برگی، په وجود کي د سپينو داغونو مرض دی) سي نو هغه دي خپل ځان ملامت کړي. احمد او ابوداؤد، او ويل سوي دي چي دا حديث مسند هم نقل سوي دی خو دا خبره صحيح نه ده.

تخريج: لم نجده عند الامام احمد وابي داود.

تشریح: که څه هم دغه دوهم روايت ته صحيح نه دي ويل سوي دي مگر ددې په ذريعه هغه مرسل حديث ته تقويت حاصلېږي، او مرسل حديث د حنفیه او نورو اصحابو په نزد حجت وي.

﴿۳۳۵۲﴾: وَعَنْهُ مُرْسَلًا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ احْتَجَمَ أَوْ أَطْلَى يَوْمَ السَّبْتِ أَوْ الْأَرْبَعَاءِ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ فِي الْوَضَحِ. رواه في شرح السنة.

حضرت زهري رضي الله عنه مرسل د نبي کریم صلي الله عليه وسلم څخه نقل کوي چي نبي کریم صلي الله عليه وسلم وفرمايل: څوک چي د چهار شنبې يا د شنبې په ورځ وينه وکاږي يا بدن مالش کړي که پيس سي نو پر خپل ځان دي بد وايي. شرح السنه

تخريج: البغوي في شرح السنة ۱۵۱۱۲، رقم: ۲۲۳۵.

کورنی توتکه منع ده

﴿۴۲۵۳﴾: وَعَنْ زَيْنَبِ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ رَأَى فِي عُنُقِي

د حضرت عبد الله بن مسعود رضي الله عنه د بنهي بي بي زينب (رض) خنخه روايت دی چي عبد الله زما په غاړه کي تار پروت وليد

خَيْطًا فَقَالَ مَا هَذَا؟ فَقُلْتُ خَيْطٌ رُقِي لِي فِيهِ قَالَتْ فَأَخَذَهُ فَقَطَعَهُ ثُمَّ قَالَ

او زما خنخه يې پوښتنه وکړه دا څه شي دي؟ ما ورته وويل، دا تار دی چي په دې سره زما لپاره دم او چوف سوی دی (په دې اورېدو سره) عبد الله وويل:

أَنْتُمْ آلُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَغْنِيَاءُ عَنِ الشِّرْكِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اې د عبد الله کور وال! تاسو د شرک خنخه بالکل بې پروا ياست، ما د نبي کریم صلی الله علیه و آله خنخه دا اورېدلي دي چي

يَقُولُ إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتَّوَلَةَ شِرْكٌ فَقُلْتُ لِمَ تَقُولُ هَكَذَا لَقَدْ كَانَتْ عَيْنِي

فرمايل يې: جادو شرک دی، ما ورته وويل، دا ته څه وايي؟ زما سترگو به اوښکي تويولي او

تَقْذِفُ وَكُنْتُ أَخْتَلِفُ إِلَى فُلَانٍ الْيَهُودِيِّ فَإِذَا رَقَاهَا سَكَنْتُ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ

زه به فلاني يهودي ته تلم، هغه يهودي به م کړلې نو ما ته به ارام راغلی، عبد الله وويل:

إِنَّمَا ذَاكَ عَمَلُ الشَّيْطَانِ كَانَ يَنْخُسُهَا بِيَدِهِ فَإِذَا رَقَاهَا كَفَّ عَنْهَا إِنَّمَا كَانَ

دا د شيطان کار دی، هغه به په خپل لاس سره ستا سترگه کښېکښل او کوم وخت چي به هغه دم ووايه نو کښېکښل به يې پرېښودل. (عبد الله وويل)

يُكْفِيكَ أَنْ تَقُولِي كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَذْهَبَ الْبَاسُ

تا ته صرف دا الفاظ کافي دي کوم وخت چي به نبي کریم صلی الله علیه و آله ويل: (هغه الفاظ دادي)، اذهب

رَبِّ النَّاسِ أَشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا. رواه

ابوداؤد.

الباس رب الناس و اشف انت الشافي لا شفاء الا شفاءك شفاء لا يغادر سقما، ترجمه: بوجه سختي اي د خلک ور به او شفا را که ته شفا ور کونکي يې بغير ستا خخه بل شوک شفا ور کونکي نسته ستا شفا هيڅ مرض نه پريږدي. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۱۲۴، رقم: ۳۸۸۳.

د لغاتو حل: التولة: نوع من السحر. (يوهول جادو). تقذف: ترمی بها يهيح الوجع.

تشریح: تاسو د شرک خخه بې پرواه ياست: مطلب دادی چي الله ﷻ تاسو ته د ايمان او اسلام دولت درکړی دی او د کفر خخه يې ليري کړي ياست نو تا ته ددې اړتيا نسته چي ته د خپلو ناروغيو او تکليفونو د ختمولو لپاره داسي کارونه او شيان اختيار کړې چي په کفر کي دي اخته کوي، حضرت عبدالله ﷺ دا خبره حکم و فرمايل چي په هغه زمانه کي د دم او تعويذ لپاره چي کوم دم کېدی هغه به پر مشرکانو مضامينو باندي مشتمل وو، ملا علي قاري رحمه الله په دې اړه ليکلي دي چي دلته د شرک خخه مراد دغه عقیده درلودل دي چي دغه عمل (يعني دم وغيره) د ناروغۍ او ضرر د دفع کولو يو قوي سبب دی او په خپله په دې کي تاثيري طاقت دی په دغه صورت کي به دا شرک خفي وي او که چيري دا عقیده وي چي دغه شی بذات خود مؤثر حقيقي دی نو دې ته شرک جلي ويل کيږي.

کوم دم ته چي شرک ويل سوي دي د هغه خخه مراد هغه دم دی چي په هغه کي د بتانو، تزيانو او شيطانونو نومان اخيستل کيږي چي پر کفریه کلمو او داسي شيانو باندي مشتمل وي کوم چي شريعت ناجائز گرځولي دي او په دغه حکم کي هغه دم هم داخل دی چي د هغه معنی معلومه نه وي.

تمائم د تميمه جمع ده او تميمه هغه تعويذ ته وايي چي په غاړه کي اچول کيږي، دلته هغه تعويذ مراد دی چي په هغه کي د الله ﷻ اسماء، قرآني آيات او نقل سوي دعاوي نه وي. تولة يوه ډول تعويذ ته وايي چي د بنځي او سړي په مينځ کي د ميني قائمولو لپاره د تار يا تعويذ په ذريعه کيږي.

بېله شکه دم، کوډي او تعويذ شرک دی: ددې مطلب دادی چي دغه ټول عمليات او کارونه هغه دي چي مشرکان يې کوي دغه شيان د شرک خفي يا شرک جلي په ضمن کي راځي لکه چي مخکي يې وضاحت سوی دی.

بلکه د شیطان کار وو، يعني ستا په سترگو کي چي کوم درد وو هغه حقيقتا درد نه وو بلکه د شیطان يو ضرر وو چي انسان پکښي اخته کوي .

نشره د شیطان کار دی

﴿۳۳۵۴﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّشْرِ فَقَالَ هُوَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ. رواه ابوداؤد.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ څخه د نشره په هکله پوښتنه وسوه (نشره يو جادو دی چي د اسيب (درد، تکليف، صدمه نقصان، ضرر، بېره، خطره، د پېريانو اثر او د ښارد پېريانو غار) زده باندې ويل سوی وو) نبي کریم ﷺ وفرمايل: دا د شیطان کار دی. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۰۱۴، رقم: ۳۸۶۸.

تشریح: نشره يو ډول سفلي عمل دی چي د مېرگي وهلي لپاره کيږي، په قاموس کي دي چي نشره يو دم دی چي د هغه په ذريعه د ليوني او ناروغ علاج کيږي، خلاصه دا چي د نشره لفظ معنی دم يا تعويذ ده، نو کوم نشره ته چي د شیطان کار ويل سوي دي د هغه څخه مراد هغه دم دی کوم چي پر اسماء الهي، قرآني اياتو او نقل سوو دعاوو باندې مشتمل نوي بلکه د جاهليت د زمانې د هغه عملياتو څخه يو عمل وي چي د بُتانو او شیطانونو په نومو او د هغوی څخه پر مرسته غوښتني باندې مشتمل وي يا د هغه دم الفاظ به په عبراني ژبه وه چي د هغو معنی به معلومه نه وه.

د بې پروا خلکو کار

﴿۳۳۵۵﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا أَبَايَ مَا أَتَيْتُ إِلَّا أَنَا شَرِبْتُ تَرْيَاقًا أَوْ تَعَلَّقْتُ تَبِيئَةً أَوْ قُلْتُ الشَّعْرَ مِنْ قَبْلِ نَفْسِي. رواه ابوداؤد.

د حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د رسول الله ﷺ څخه دا اورېدلي دي، زه د هيڅ عمل پروا نه کوم (يعني د څه عمل د کولو) يعني دا چي تارياق و خورم، په غاړه کي منکه

(د جاهليت د زمانې په ډول مړۍ يا هډوکي په غاړه کول) واچوم يا د خپل زړه (ارادې او قصد) سره شعروايم (يعني ماته د دې شيانو په عمل کي د راوستو ضرورت نسته). ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۰۱۴۴. رقم: ۳۸۶۹.

تشریح: مطلب دادی که چیري په دغه شيانو کي یو شی زما څخه وسي نو ددې به دا معنی وي چي زما شمېر به د هغه خلکو څخه وي کوم چي د هر عمل څخه بې پروا وي يعني هغوی د یو کار کولو په وخت کي دا نه گوري چي ایا هغوی دا کار وکړي که یا ، او په نتیجه کي هغوی د نامشروع افعالو او حرکاتو څخه پرېهز کوي، يعني ددغه ارشاد څخه دا څرگندول مقصد دي چي دغه شيان اختيارول د هغه چا کار کېدای سي چي د نامناسب شيانو او غیر مشروع اعمالو اختيارولو غیر پابند او بې پروا وي .

د ذکر سوو شيانو استعمال رسول الله ﷺ ځکه بد وگڼی چي په تارياقو کي د مار غوښه او شراب وي او دا شيان حرام دي ، ددې څخه معلومه سوه چي د کومو تارياقو ترکیبي اجزاء پر حرامو شيانو مشتمل نه وي د هغو په استعمال کي څه پروا نسته که څه هم ځيني حضرات د حديث مطلق مفهوم باندي د عمل کولو سره سم ددې ترک هم غوره گرځولی دی همدارنگه تميمه يعني دم څخه هغه شيان مراد دي چي د جاهليت د زمانې خلکو به د دم او عملياتو په من کي استعمالول ، نو داسي تعويد وغيره چي پر اسماء الهي او آيات قرآني باندي مشتمل نه ددغه حکم څخه خارج دی بلکه د هغه مستحب کېدل ثابت دي او د هغه په برکت سره د عمل مقصد يو امېد کېدای سي ، کوم چي د شعر او شاعرۍ تعلق دی نو د رسول الله ﷺ په د هغه بد کېدل د الله تعالی ددغه ارشاد (د ما علماة الشعر وما ينبغي له) په وجه وو ، رسول الله ﷺ خپله شعر نه وایه بلکه الله تعالی د شعرويني څخه پاک کړی وو ، ځکه رسول الله ﷺ پر شعر ويلو باندي قادر نه وو او دا خبره ده چي د رسول الله ﷺ د ژبي مبارکي څخه بېله وړېدو او بېله قصد او ارادې چي کومي جملې ادا کېدالې او د رسول الله ﷺ کلام چي د کوم صاحب او بلاغت څخه ډک وو هغه بذات خود د وصف شعرويني څخه ډېر لوړ او اعلى وو ، د رسول الله ﷺ په نزد د مطلق شعر ويل بد کېدل د رسول الله ﷺ د ذات مبارک سره مختص وو البته د رسول الله ﷺ څخه پرته د نورو خلکو لپاره د اشعارو ويل د نورو خبرو او کلام په ډول دي چي ښه مضامينو ته د اشعارو جامه اغوستل او صالح او پاک شعرونو په ويلو سره څرگندول ښه دي او خراب مضامين او بد خيالاتو باندي مشتمل شعرونه بد دي مگر دا خبره

ضروري ده چي په دغه صورت کي هم خپل باطن شعرونه ويلو ته متوجه کول په دې کي عمر ضائع کول او په دې کي دومره بوختيا او تفکر اختيارول چي په ديني چارو کي خنډه او تاوان پيدا سي کوم چي ضروري او واجب دي، يقينا بد به وي.

ابن ملک رحمۃ اللہ علیہ ددغه حديث په وضاحت کي ويلي دي چي د رسول الله ﷺ د ارشاد مطلب دادی چي شعرويل، تاريک خوړل او په غاړه کي تعويد اچول زما لپاره حرام دي البته د امت لپاره حرام نه دي، په شرط ددې چي د هغه شعر په ذريعه د يو مسلمان بدوينه ونه کړل سي او نه هغه اشعار درواغ او پر خرابو خبرو باندې مشتمل وي او نه هغه تعويد د غير مشروع عملياتو سره اړوند وي، همدارنگه د امت په اړه هغه تاريک هم حرام نه دي چي په هغو کي يو حرام شی لکه د مار غوښه وغيره شامل نه وي.

داغ لگول د توکل خلاف

﴿۲۳۵۶﴾: وَعَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اُكْتَوِيَ أَوْ اسْتَرْقِيَ فَقَدْ بَرِئَ مِنَ التَّوَكُّلِ. رواه احمد والترمذي وابن ماجه.

د حضرت مغیره بن شعبه رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: څوک چي داغ ولگوي یا جادو ووايي هغه د توکل څخه خلاص دی (يعني په خدای تعالی باندې د باور څخه بيزاره دی). احمد، ترمذي او ابن ماجه

تخريج: مسند الامام احمد ۲۴۹۱۴، رقم: ۲۰۵۵، وابن ماجه ۱۱۵۴۱۲، رقم: ۳۴۸۹.

تشریح: مطلب دادی چي د يو ناروغ د علاج لپاره د بدن پریوه برخه باندې داغ لگول یا د يو ضرورت او اړتیا په صورت کي دم او تعويد کول که څه هم مباح دي مگر د توکل او اعتماد علی الله چي کومه مرتبه او مقام دی هغه ددې څخه لوړ او بالا دی، الله ﷻ فرمایي: (وعلی الله فلیتوکل المؤمنین) نو په اسبابو او ذرائعو اختیارولو کي زیاته بوختیا او مصروفیت د رب الارباب څخه د غافل کېدو دلیل دی ځکه امام غزالي رحمۃ اللہ علیہ ويلي دي: که يو سړی يو ځای ته د تللو لپاره د خپل سرای دروازې په دوو قلفو سره بندي کړي یا يو قلف ورواچوي او بیا همسایه ته هم د سرای د ساتني لپاره ووايي نو هغه د توکل د دائرې څخه ووتی.

﴿۲۳۵۷﴾: وَعَنْ عِيسَى بْنِ حَمْرَةَ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُكَيْمٍ وَبِهِ

د عیسی بن حمزه رحمۃ اللہ علیہ خنخه روایت دی چي زه عبد الله بن عکیم ته ورغلم ، دهغه بدن د ناروغۍ
حُمْرَةٌ فَقُلْتُ أَلَا تَعْلَقُ تَبِيْمَةً فَقَالَ نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ ذٰلِكَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى
اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وَكَلَّ إِلَيْهِ . رواه أبو داود

خنخه سور و ، ما ورته وويل ، ته تعويذ ولي نه اچوي ؟ هغه راته وويل ، موږ د خدای تعالی په
 واسطه د دې خنخه پناه غواړو (ځکه چي) نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل : څوک چي یو شی واچوي یا
 یې و تړي هغه دهغه حواله کیږي . ابوداؤد

تخریج : لم نجده عند أبي داود .

تشریح : د طیبی رحمۃ اللہ علیہ د قول مطابق په څرگنده دا معلومیږي چي حضرت عبد الله صلی اللہ علیہ وسلم د تعويذ
 اچولو خنخه د الله جل جلالہ پناه غوښتې وه ځکه چي هغه مقام توکل او رضا باندې فائز وو او هغه
 تعويذ اچول د توکل خلاف وگڼل که څه هم د نورو لپاره دا جائز دی .
 د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د ارشاد مطلب دادی چي کوم څوک تعويذ اچوي یا تار په غاړه کوي او دم
 وغیره عملیات کوي او دا عقیده لري چي دغه شيان گټور دي او تاوان دفع کوي نو هغه پردغه
 اړېښودل سو چي هغه شيانو ته وسپارل سي يعني هغه د الله تعالی د مرستي او اعانت خنخه
 م کیږي او هغه شفاء نه تر لاسه کوي ځکه چي د ذات حق خنخه پرته نه یو شی گټه ورکوي
 تاوان رسوي ، يعني د دغه ارشاد مقصد تفویض او توکل ته رغبت ورکول دي .

د دم اثر

﴿۳۵۸﴾ : وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
لَا رُقِيَّةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حُمَةٍ . رواه احمد والترمذي و ابوداؤد و رواه ابن
ماجة عن بريدة .

د حضرت عمران بن حصین رحمۃ اللہ علیہ خنخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل : دم کول د نظریاد
 زهر دار شی د چیچلو خنخه پرته په هیڅ شی کي اثر نه کوي . احمد ، ترمذي او ابوداؤد . او په
 ابن ماجه کي د حضرت برید رحمۃ اللہ علیہ خنخه روایت کړی دی .

تخریج : مسند الامام احمد ۴۳۶/۴ ، و ابوداؤد ۲۱۳/۴ ، رقم : ۳۸۸۴ ، والترمذي ۳۴۵/۴ ، رقم : ۲۰۵۷ .

﴿۲۳۵۹﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا رُقِيَةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حِمَةٍ أَوْ دَمٍ . رواه ابوداؤد .

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايل: نظريه د زهر دار حيوان چيچل يا وينه باندي (يعني د نکسير خون يا يوازي ويني رواني يا د ويني د فساد) څخه پرته دم پر بل شي اثر نه کوي. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۱۴۸۴، رقم: ۳۸۸۹.

تشریح: تردې مخکي په يوه حديث کي د دوو شيانو ذکر سوی دی او په دغه حديث کي د درو شيانو ذکر سوی دی، په دغه حديث کي د وينې لفظ زيات نقل سوی دی، علماوو د وينې څخه د نکسير (تر پزي وينه راتلل) مراد اخيستي دي او که لفظ د وينې ددې پر عمومي مفهوم باندي محمول کړل سي يعني داسي وويل سي چي د وينې څخه هغه ټولي ناروغۍ مراد دي چي د وينې په سبب سره لاحق کيږي که د هغه تعلق د وينې د فشار سره وي يا د وينې د فساد سره وي، نو دا به هم صحيح وي.

د ابوداؤد په يوه روايت کي د (الا في عين) پر ځای (الا في نفس) الفاظ نقل سوي دي مگر علماوو ويلي دي چي د نفس څخه مراد عين يعني نظر دی، همدارنگه د اودم پر ځای اولدغه الفاظ منقول دي چي د هغه معنی په غابڼو سره د چيچلو ده لکه څرنگه چي مار او داسي نور حيوانات د غابڼو په ذريعه چيچل کوي،

څرگنده دي وي چي دم کول او د عملياتو په ذريعه علاج کول د سر درد، د غابڼو درد په ډول د هري ناروغۍ لپاره گټور دي، ددې ثبوت د احاديثو څخه تر لاسه کيږي او د بخاري او مسلم په روايت کي نقل سوي دي چي کله رسول الله صلى الله عليه وسلم ناروغ وو نو حضرت جبرائيل عليه السلام ورته راغلی او هغه وويل: (بسم الله ارقيك من كل داء يؤذيك) نو په ذکر سوو حديثو کي د دم کولو اثر محض په درو شيانو کي منحصر کول په اصل کي د مبالغې په توگه دي او مراد دادی چي د نورو شيانو په نسبت په دغه درو شيانو کي دم کول زيات گټور او غوره دی، لکه څرنگه چي په عامه توگه سره خلک په دغه شيانو کي د عملياتو زياته برخه اخلي.

نظر

﴿۳۳۶۰﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ وَلَدَ جَعْفَرٍ تُسْرِعُ

د بي بي اسماء بنت عميس ۷۱۱۱ شخه روايت دی چي ما وويل: اي د الله رسوله! د جعفر طيار

إِلَيْهِمُ الْعَيْنُ أَفَأَسْتَرْقِي لَهُمْ قَالَ نَعَمْ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابِقَ الْقَدَرِ

لَسَبَقَتْهُ الْعَيْنُ. رواه احمد والترمذي وابن ماجه.

۷۱۱۱ اولاد د پر ژر نظر کيږي، ايا د دوی لپاره يو څه دم ووايم. نبي کریم ۷۱۱۱ و فرمايل: هو که په

تقدير کي څه شي مخته والي کړی وای نو هغه به نظر وای. احمد، ترمذي او ابن ماجه

تخريج: مسند الامام احمد ۴۳۸۱۶، رقم: ۲۰۵۹، وابن ماجه ۱۱۶۰۱۲، رقم: ۳۵۱۰.

تشریح: عطاء ۷۱۱۱ ليکلي دي: څرنگه چي ځيني نظر د حسد او خبث طبع په سبب تاوان او

ضرر رسوي همدارنگه د دې په مقابله کي د عارفينو او اهل الله نظر د اکسير په ډول گټور کيږي

چي د هغوی د هدايت يو نظر کافر مؤمن، فاسق صالح او جاهل عالم کوي.

﴿۳۳۶۱﴾: وَعَنِ الشِّفَاءِ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا عِنْدَ حَفْصَةَ فَقَالَ أَلَا تُعَلِّمِينَ هَذِهِ رُقِيَةَ النَّمْلَةِ كَمَا

عَلَّمْتِيهَا الْكِتَابَةَ. رواه ابوداؤد.

د بي بي شفاء بنت عبد الله شخه روايت دی چي زه د بي بي حفصې ۷۱۱۱ سره ناسته وم چي نبي کریم

۷۱۱۱ تشریف راوړ او ويې فرمايل، ايا ته و حفصې رض ته داسي د (برينس) (دم) نه نبيي لکه

څنگه چي تا خط ليکل ور زده کړي دي. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۱۵۱۴، رقم: ۳۸۸۷.

تشریح: شفاء، د عبد الله ابن شمس لور قريشي عدوي ده، د دې اصل نوم لیلی وو او شفاء يې

لقب وو، مگر دومره مشهور سول چي پر اصل نامه باندي هم غالب سول، هغې د هجرت شخه

مخکي اسلام قبول کړی وو، د لوړي درجې عاقله نبځه وه، نبي کریم ۷۱۱۱ به کله ناکله د غرمې د

ارام لپاره هغې ته تشریف وړی او هلته به يې ارام کوی، هغې د رسول الله ۷۱۱۱ د بستري انتظام

کړی وو چي د آرام په وخت کي به دغه شيان د رسول الله ۷۱۱۱ په خدمت کي راسي.

د نمله په اړه مخکي هم ښودل سوي دي چي هغه دانو ته نمله وايي چي پر پښتنيو باندي راڅپري او ډېر تکليف رسوي، کوم څوک چي په دغه دانو اخته سي هغه ته داسي محتسوس کيږي لکه چي د هغه دانو په ځای کي مېريان گرځي او غالبا ددغه مناسبت څخه دغه دانو ته نمله ويل کيږي، بي بي شفاء به په مکه کي ددغه نمله د دفع لپاره يو دم وايه، کله چي هغې اسلام قبول کړ او رسول الله ﷺ هجرت وکړ مدينې ته نو دا هم هلته اوسېدل او رسول الله ﷺ ته يې عرض وکړ چي اې د الله رسوله! ما به د جاهليت په زمانه کي د نمله د دفع لپاره يو دم کوی اوس غواړم چي هغه دم تاسو ته واوروم، چي په دې باره کي ما ته حکم راکړی چي ايا ددغه دم کول جائز دي که يا؟ رسول الله ﷺ د هغه دم په اورېدو سره د هغه په ذريعه دم کولو اجازه ورکړه بيا يې ورته وفرمايل چي دغه دم بي بي حفصې ته هم وښيه.

د رقيه نمله څخه مراد هغه کلمات دي چي د عربو په ښځو کي مشهور وي وې چي هغوی به ورته رقيه نمله ويل، کنه نو د نمله چي کوم حقيقي دم وو هغه خو په اصل کي د خرافاتو يوه مجموعه وه چي د هغه د ويلو څخه رسول الله ﷺ منع فرمايلې ده، څرگنده ده چي رسول الله ﷺ د هغه دم حکم ولي ورکړ او هغه مشهور کلمات چي د عربو ښځو به ورته رقيه نمله ويل هغه دا دي: (الغروس تتعل وتختضب وتكعل وكل شئ تفتعل غير انها ولا نقصى الرجل) يعني ناوې بايد لاره وباسي او ښکلا وکړي، لاسونه او پښې سره کړي، رانجه ولگوي، هغه خبره کوي مگر د خاوند نافرمانی نه کوي.

ځيني حضرات وايي چي د رسول الله ﷺ شفاء ته دا ويل چي حفصې ته د نمله دم وښيه، دا په حقيقت کي د تعريض په توگه وو او د هغې يو خاص مقصد دا وو چي رسول الله ﷺ خپلو ښځو ته د يو راز خبره کړې وه مگر بي بي حفصې هغه څرگنده کړه، ددې ذکر د قرآن کریم په سورة تحريم کي هم سوی دی، رسول الله ﷺ شفاء ته د ذکر سوي ارشاد په فرمايلو سره بي بي حفصې ته نصيحت وکړ او هغه يې خبرداره کړه چي تا زما د راز په څرگندولو سره د خاوند نافرمانی کړې ده چي نه يوازي ستا د مقام او مرتبې خلاف خبره ده بلکه د وفا شعاري ښځي د هغه خصوصيت هم خلاف ده چي هغه د خاوند نافرمانی کول نه خوښوي.

په يوه حديث کي ښځو ته د ليک ښووني څخه منع نقل سوې ده، رسول الله ﷺ وفرمايل: (لا تعلم الكتابة)، ددې پر خلاف په دغه حديث کي ددې جواز ثابتيږي، کېدای سي چي ددغه حديث تعلق د هغه وخت سره وي کله چي رسول الله ﷺ دغه منع نه وه فرمايلې، يعني د منع حديث وروسته وي او دلته چي کوم حديث نقل سوی دی هغه مخکي وي، ځيني حضرات په دې

اړه وايي چي د رسول الله ﷺ د ازواجو مطهراتو يو خاص حيثيت وو په دې وجه په ځينو احكامو او فضائلو کي هغوی هم خاص ساتل سوي دي، نو د منع تعلق د نورو ټولو بنځو سره دی او د هغوی په دغه فتنه کي اخته کېدل عين ممکن دي کوم چي د ذکر سوي منع بنياد دی، حال دا چي د ازواج مطهراتو په اړه داسي تصور هم نسو کېدای سي ځکه هغوی ته د ليک زده کولو اجازه وه. خطابي رحمه الله وايي دا حديث ددې دليل دی چي بنځو ته ليک بنودل مکروه دي او ملا علي قاري رحمه الله ويلي دي: کېدای سي چي هغه وخت بنځو لره ليک زده کول جائز وه مگر په فتنه او فساد کي د اخته کېدو د بيري په وجه وروسته د بنځو لپاره جائز نه وي، ځيني حضرات وايي چي د ليک زده کولو ذکر سوی حکم يوازي د بي بي حفصې رضي الله عنها لپاره وو د نورو بنځو لپاره نه وو.

د بد نظر يوه واقعہ

﴿۴۳۲﴾: وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ بْنِ حُنَيْفٍ قَالَ رَأَى عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ

د ابو امامه بن سهل بن حنيف رحمه الله څخه روايت دی چي عامر بن ربيعه چي سهل بن حنيف په

سَهْلَ بْنَ حُنَيْفٍ يَغْتَسِلُ فَقَالَ مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ وَلَا جُلْدَ مُخْبَأَةٍ فَلَبِطَ

غسل کولو باندې وليدی نو هغه وويل، قسم په خداي چي د نن ورځ پشان هيڅ ورځ مانده

ليدلې اونه د يوې پيغلي انجلۍ د بدن پوست مي دده د پوست په شان ليدلې دی،

سَهْلٌ فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ لَكَ فِي

د راوي بيان دی، د دې الفاظو د هغه د ژبي څخه په وتلو سره سهل بن حنيف پر مخکې را

ولوېدی وروسته هغه پورته کړل سو او د نبي کریم ﷺ په خدمت کي يې حاضر کړ او عرض

و سواي د الله رسوله! ايا تاسو به

سَهْلَ بْنَ حُنَيْفٍ وَاللَّهِ مَا يَرَفَعُ رَأْسَهُ فَقَالَ هَلْ تَتَّهِمُونَ لَهُ أَحَدًا قَالُوا نَتَّهِمُهُ

د سهل د علاج و لورته توجه وکړی؟ قسم په خداي نن دی خپل سر هم نه سي پورته کولای، نبي

کریم ﷺ وفرمايل: ستاسو په چا باندې گمان دی چي هغه نظر کړی دی، خلکو وويل: زموږ

عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ قَالَ فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامِرًا فَتَغَيَّظَ

خیال دی چي عامر بن ربیعہ نظر کړی دی ، د راوي بیان دی چي نبي کریم ﷺ عامر بن ربیعہ را
وغوښت او هغه ته یې سخت الفاظ وویل ،

عَلَيْهِ وَقَالَ عَلَامَ يَقْتُلُ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ إِلَّا بَرَكْتَ اغْتَسِلَ لَهُ فَعَسَلَ عَامِرٌ

بیا یې وفرمایل : په تاسو کي ولي یو څوک مسلمان قتلوي ؟ تا ولي ورته د برکت دعا ونه کړه ؟
بیا یې و هغه ته وفرمایل : اوس ته خپل اندامونه په اوبو سره پرېوله (او په سهل باندي هغه اوبه
پنا کړه) عامر

وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ وَمَرْفَقَيْهِ وَرُكْبَتَيْهِ وَأَطْرَافَ رِجْلَيْهِ وَدَاخِلَةَ إِزَارِهِ فِي قَدَحٍ ثُمَّ

خپل مخ ، لاسونه ، څنگلي ، پښې د پښو د گوتي بندونه او د نامه لاندي عضوه پرېوله ، او په

صَبَّ عَلَيْهِ فَرَّاحَ مَعَ النَّاسِ لَيْسَ لَهُ بَأْسٌ. رواه في شرح السنة ورواه مالك
وفي روايته قال ان العين حق توضح له فتوضا له.

یوه کاسه کي یې هغه اوبه راټولي کړې او بیا یې هغه اوبه په سهل باندي پنا کړې ، سهل په دې
کار سره د خلکو سره روان سو او څه تکلیف ورته پاته نه سو . شرح السنة ، او د مالک په یوه
روایت کي دا الفاظ دي چي نبي کریم ﷺ و عامر ته وفرمایل : نظر حق دی ته د سهل لپاره
اودس وکړه نو هغه اودس وکړ او اوبه یې په نظر سوی باندي پنا کړې .

تخریج : موطا الامام مالک ۹۳۹۱۲ ، رقم : ۲ ، والبغوي في شرح السنة ۱۶۴۱۲ ، رقم : ۳۲۴۵ .

د لغاتو حل : مخبة : هي الجارية لم تتزوج بعد (ستی)

تشریح : نووي رحمه الله وايي : د علماوو په نزد د نظر سوي لپاره د نظر کونکي د اوداسه صورت
دادی چي د کوم چا په اړه دا تحقيق وي چي هغه نظر کړی دی نو د هغه مخته دي په يو لوبښي
وغیره کي اوبه راوړل سي او لوبښی دي پر مخکته نه ايردي بيا نظر کونکی دی د هغه لوبښي څخه
یوه لپه اوبه واخلي او خوله دي په پرېولي او هغه اوبه دي په لوبښي کي واچوي بيا دي اوبه
واخلي مخ دي په پرېولي ، بيا دي په چپه لاس کي اوبه واخلي او راسته ټوټه دي پرېولي او په
راسته لاس دي اوبه واخلي او چپه لاس دي پرېولي ، د تلي او ټوټې په مینځ کي چي کوم ځای
دی هغه دي نه پرېولي ، بيا دي راسته پښه او د هغه وروسته دي چپه پښه پرېولي بيا دي
همد ارنگه راسته کونډی او بيا چپه کونډی پرېولي په پای کي دي د پرتاگه دننه د نامه لاندي

بدن پرېولي او دغه ټول اندامونه دي په هغه لوبښي کي پرېولي ، ددغه اندامونو د پرېولو څخه وروسته دي هغه اوبه پر نظر سوي کس باندي د شاله خوا پر سر واچول سي ، څرگنده دي وي چي داسي علاج کول د اسرار او حکم سره تعلق لري چي د عقل او پوهي د رسېدو څخه وتلی دی نو په دې اړه عقلي بحث کول بې گټي دی .

مارزي رحمۃ الله عليه ويلي دي : د ذکر سوو اندامو د پرېولو حکم د وجوب په توگه دی ، نظر کونکی سړی په داسي کولو باندي مجبوره کېدای سي چي هغه د نظر سوي کس لپاره په ذکر سوي طريقه سره اودس وکړي ، او ددغه حکم خلاف ورزي کول د انسانيت څخه ليري خبره ده ، په خاصه توگه په داسي صورت کي کله چي د نظر سوي کس د هلاکېدو بېره وي .

قاضي عياض رحمۃ الله عليه ويلي دي : کوم څوک چي د نظر کولو په اړه مشهور او معروف سي نو د هغه څخه ځان ساتی او د هغه مخته د نه راتلو احتياط لازم دی ، او د هيواد د پاچا لپاره مناسب ده چي داسي سړی د خلکو په مينځ کي د تلو راتلو څخه منع کړي او پر هغه دا پابندي ولگوي چي هغه دي په خپل کور کي دننه اوسېږي ، د کور څخه دباندې دي نه راوځي ، که هغه سړی اړ او فقير وي نو د بيت المال څخه د گزاري په اندازه تنخواه به ورته ټاکل کيږي ، خلاصه دا چي د داسي سړي ضرر د جزامي د ضرر څخه هم زيات سخت دی نو په دې اړه احتياط کول لازم دی .

امام نووي رحمۃ الله عليه ددغه قول تائيد کړی دی او وايي دا څه چي بيان سوي دي بالکل صحيح دي ځکه چي په دې اړه په علماوو کي د هيچا اختلاف زموږ په علم کي نسته .

پناه غوښتل

﴿۴۳۳﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله به

يَتَعَوَّذُ مِنَ الْجَانِّ وَعَيْنِ الْإِنْسَانِ حَتَّى نَزَلَتْ الْمَعَوِذَاتَانِ فَلَمَّا نَزَلَتَا أَخَذَ بِهِمَا

د پېريانو او د انسانانو د نظر څخه پناه غوښتله ، تردې پوري چي معوذتين يعني سورة قل اعوذ برب الفلق او سورة قل اعوذ برب الناس نازل سوه کله چي دا سورتونه نازل سوه نو نبي کریم صلی الله علیه و آله به د دې په ذريعه پناه غوښتله

وَتَرَكَ مَا سِوَاهُمَا . رواه الترمذي وابن ماجة وقال الترمذي هذا حديث

غريب حسن.

او د نوزو شيانو په ذريعه باندي پناه غوښتل يې پرېښودل. ترمذي او ابن ماجه. په ترمذي کي دا حديث حسن غريب دی.

تخريج: سنن الترمذي ۳۴۵۱۴، رقم: ۲۰۵۸، وابن ماجه ۱۱۶۱۲، رقم: ۳۵۱۱۱.

مغربون د انسان سره پيری

﴿۴۳۶﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هَلْ رَأَيْتُمْ فِيكُمْ الْمُغْرَبُونَ قُلْتُ وَمَا الْمُغْرَبُونَ قَالَ الَّذِينَ يَشْتَرِكُ فِيهِمُ الْجَنُّ. رواه ابوداؤد و ذکر حديث ابن عباس خير ما تداويتم في باب الترجل.

د بي بي عائشې څخه روايت دی چي نبي کريم ﷺ و ماته وفرمايل: ايا په تاسو کي مغربون ليدل سوی دي؟ ما وويل: مغربون څه شي دي؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل: مغربون هغه خلک دي چي پريان په کښي شريکيږي. ابوداؤد، د ابن عباس څخه حديث: خير ما تداويتم په باب الترجل کي بيان سوی دی. (په حديث شريف کي راځي که انسان د خپلي کوروالا سره جماع کوي او د جماع په وخت کي د خداي تعالی نوم وانه خلي يعني دا دعا و نه وایي بسم الله جنبنا الشيطان و جنب الشيطان ما رزقتنا نو شيطان خپل بدن د هغه سره يو ځای کوي او د هغه د ښځي سره جماع کوي. د بي بي سره د کورولي په وخت کي بسم الله الرحمن الرحيم ويل پکار دي او د شيطان څخه د خداي تعالی په نامه پناه غوښتل پکار ده).

تخريج: سنن ابی داود ۳۳۳۵، رقم: ۵۱۷۰.

تشریح: په حديث کي راغلي دي که يو سړی د خپلي ښځي سره د کوروالي کولو په وخت کي د الله جل و نه ذکر و نه کړي يعني دغه دعاء و نه وایي: (بسم الله جنبنا الشيطان و جنب الشيطان ما رزقتنا)، نو پر هغه شيطان اثر کوي، په دې توگه چي شيطان د هغه د بدن سره خپل بدن او د هغه د ستر سره خپل ستر يو ځای کوي او د هغه ښځي سره کوروالي کوي، داسي شيطان د هغه سړي نطفه او د هغه په کېدونکي اولاد کي گډيږي، لکه څرنگه چي په قرآن کي هم فرمايل سوي دي: (وشارکهم في الاموال والاولاد)، ددې څخه معلومه سوه چي د مغربون معنی هغه خلک

دي چي د کوروالي په وخت کي د الله ﷻ د ذکر څخه مخ اړوي او خپل نفس د ذکر څخه ليري کوي، يا هغوی د جماع په وخت کي د الله ﷻ د ذکر څخه غفلت اختياروي يعني د زوجيت په وظيفه کي شيطان خپل شريک گرځوي او په پيدا کېدونکي د خپل جنس څخه ليري کوي او په خپل نسل کي پردی وينه گډوي، د جماع وخت د غفلت وخت وي ځکه په دغه وخت کي احتياط او هوښياري اختيارولو سره د الله ﷻ ذکر يعني ذکر سوې دعاء ويلو سره بېداره او سيدل پکار دي کنه نو اعوذ بالله او بسم الله دي خامخا وايي، چي د دغه بلا او فتنې څخه خوندي سي، څرگنده دي وي چي د نن سبا په بچيانو کي چي عامه بې لاره، فتنې او فساد لېدل کيږي د هغه سبب د دغه حديث په رڼا کي بالکل څرگند دی چي خلک په عامه توگه سره ذکر سوې دعاء هېره کړې ده او د هغه نتيجه داسي چي پيدا کېدونکی نسل په پوره توگه سره د شيطان اثرات ښکار وي. ځيني حضرات وايي چي د شيطان د گډون مطلب دادی چي شيطان هغه خلک زنا ته راغې کوي او د هغوی په نظر کي بدکاري ښه وړاندي کوي چي د هغه په وجه هغوی په دغه بدی کي اخته کېدو سره د هغه خلکو ښځي زنا ته مائله کوي او هغوی د پردیو خلکو سر ملوث کوي او د هغه په نتيجه کي نالائق اولاد پيدا کيږي.

الفصل الثالث (دریم فصل)

د معدې جوړښت

﴿۳۳۶﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبُعْدَةُ حَوْضُ الْبَدَنِ وَالْعُرْوُقُ إِلَيْهَا وَإِذَا صَحَّتِ الْبُعْدَةُ صَدَرَتِ الْعُرْوُقُ بِالصِّحَّةِ وَإِذَا فَسَدَتِ الْبُعْدَةُ صَدَرَتِ الْعُرْوُقُ بِالسَّقَمِ. رواه البيهقي.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: معده د بدن حوض دی او د بدن رگونه د حوض په لور راځي يعني د انساني بدن د اعضاو رگونه و دې حوض ته تړلي دي، کله چي معده صحيح وي نو دا رگونه د بدن صحت قائم ساتلو لپاره د معدې څخه روغ مواد حاصلوي او کله چي معده خرابه وي نو رگونه خراب مواد په حاصلولو سره د ناروغۍ سبب گرځي. بيهقي.

تخريج: البيهقي في شعب الايمان ۶۶۵، رقم: ۵۷۹۶.

تشریح: مطلب دادی چي د انسان بدن او د هغه د معدې په مینځ کي هغه نسبت دی کوم چي د اوبو د تالاب او د درختي په مینځ کي دی، څرنګه چي د یو تالاب غاړه یا په اوبو کي ولاړه درخته د خپل رګ او رېښو په ذریعه د اوبو څخه لندبل تر لاسه کوي همدارنګه د انسان بدن د مختلفو رګونو په ذریعه د خپل معدې څخه د صحت او طاقت لندبل تر لاسه کوي، که اوبه پاکي او خوږې وي نو هغه د درختي د تازګۍ او ښه نما سبب جوړیږي او که اوبه خیرني او ترخې وي نو هغه د درختي د مړې کېدو او وچېدو سبب جوړیږي.

صحيح خبره داده که چیري حديث شريف پر طب نبوي باندې محمول کړل سي نو په دغه صورت کي به د ذکر سوي ارشاد خلاصه دا وي چي د انسان اقوال او افعال د هغه د خوراک مطابق وي که د یو سړي په نس کي حرام خوراک داخلېږي نو د هغه د بدن د اندامو څخه به حرام افعال او اقوال صادرېږي، همدارنګه که د یو سړي په نس کي د خوراک څېښاک پالتو او غیر مناسب شيان وي نو د هغه د بدن هر اندام به فضول او غیر مناسب افعال صادروي، ددې پر خلاف د کوم سړي په نس کي چي حلال او پاک خوراک وي نو د هغه د اندامو او بدن څخه به صالح او پاک اعمال صادرېږي، يعني د انسان خوراک د هغه د افعالو تخم دی او افعال د نما په درجه کي دي او د هغه په نس کي چي څرنګه خوراک وي د هغه د اندامو څخه به هم هغسي افعال څرګندېږي لکه چي ویل سوي دي: (کل اناء یتشرح بما فيه) يعني د هر لوبښي څخه هغه شی څڅیږي کوم چي په هغه کي دننه وي، ځکه نو الله ﷻ فرمایي: (کلوا من الطيبات واعملوا صالحا)، او د رسول الله ﷺ ارشاد دی: (من نبت لحمه من سحت فالنار اولى به).

ځينو محدثينو د دغه حديث په اړه کلام کړی دی او ځينو موضوع ګرځولی دی، او وايي چي لا اصل له، يعني د دغه حديث اصل نسته، مګر حقيقت دادی چي د دغه حديث په اړه دا ويل چي باطل دی او اصل يې نسته غیر صحيح خبره ده ځکه چي د تعدد طرق په سبب او د طبراني او بیهقي د روايت په وجه دې ته تقویت تر لاسه کیږي او په دې وجه دغه حديث ته بېله شکه حسن يا ضعيف ويل کيدای سي.

د لړم چېچلو درملنه

﴿۴۳۶﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ يُصَلِّي

د حضرت علي رضی الله عنه څخه روايت دی چي يوه شپه رسول الله ﷺ لمونځ کوی چي

فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى الْأَرْضِ فَلَدَغَتْهُ عَقْرِبٌ فَنَادَتْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

خپل لاس مبارک يې پر مخکې کښېښودى نو يوه لړم وچيچى ، نو نبى کریم ﷺ هغه په چپکې

وَسَلَّمَ بِنَعْلِهِ فَقَتَلَهَا فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ لَعَنَ اللَّهُ الْعَقْرَبَ مَا تَدْعُ مُصَلِّيًا وَلَا

وهلو سره ووژى ، بيا چي نبى کریم ﷺ د لمانځه څخه فارغه سو نو يې وفرمايل : پر لړم دي د
خداي تعالى لعنت وي ، نه لمونځ گزاره پرېږدي او نه

غَيْرُهُ أَوْ نَبِيًّا وَغَيْرُهُ ثُمَّ دَعَا بِمِلْحٍ وَمَاءٍ فَجَعَلَهُ فِي إِنَاءٍ ثُمَّ جَعَلَ يَصُبُّهُ عَلَى

بې لمانځه يا دا يې وفرمايل : چي نه نبى پرېږدي او نه غير نبى ، د دې څخه وروسته نبى کریم
ﷺ مالگه او اوبه راوغوښتلې او په يوه لوبښي کي يې دواړه واچول او په هغه کي به يې خپله

إِصْبَعِهِ حَيْثُ لَدَغَتْهُ وَيَمْسَحُهَا وَيُعَوِّذُهَا بِالْعَوَذَتَيْنِ . رواهما البيهقي في

شعب الإيمان .

گوته مبارکه لنده کوله او پر موږل به يې ، وروسته يې قل اعوذ برب الفلق او قل اعوذ برب
الناس و لوستل او پر هغه يې چف کړل . دا دواړه حديثونه په بيهقي په شعب الايمان کي روايت
سوى دي .

تخريج : البيهقي في شعب الايمان ۵۱۸/۲ ، رقم : ۲۵۷۵ .

د نبى ﷺ په ويښته برکت

﴿۳۳۶﴾ : وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ أُرْسِلَنِي أَهْلِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ

د حضرت عثمان بن عبد الله بن موهب رضی الله عنه څخه روايت دى چي زما مېرمني و ماته يوه پياله
راکړه چي بي بي ام سلمه رضی الله عنه ته يې ولېږم ،

بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ وَكَانَ إِذَا أَصَابَ الْإِنْسَانَ عَيْنٌ أَوْ شَيْءٌ بَعَثَ إِلَيْهَا مِخْضَبَهُ

رواج دا وو چي کله به څوک نظر سو يا څه ناروغي به سوه نو بي بي ام سلمه رضی الله عنه ته به د اوبو يوه
پياله لېږل کېده ،

فَأَخْرَجَتْ مِنْ شَعْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَتْ تُسْكُهُ فِي جُلْجُلٍ

ام سلمې عليها السلام به د نبي کریم صلی الله علیه و آله ورېښته مبارک را کښی چې د سپینو زرو په یوه نلکه کې بند وو او هغه ورېښته به یې په اوبو کې اچوی او حرکت به یې ورکوی او وروسته به یې هغه اوبه په ناروغه باندې څښلې، در اوي بیان دی،

مِنْ فِضَةٍ فَخُصِّصَتْ لَهُ فَشُرِبَ مِنْهُ قَالَ فَاطْلَعْتُ فِي الْجُلْجُلِ فَرَأَيْتُ شَعْرَاتٍ حَمْرَاءَ. رواه البخاري.

ما د سپینو زرو په هغه نلکه کې وکتل نو په هغه کې د نبي کریم صلی الله علیه و آله څو سره ورېښتان مبارکان وه. بخاري.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۵۲۱۰، رقم: ۵۸۹۶.

تشریح: طيبي رحمته الله عليه وايي: دلته د سپینو زرو استعمال د وېښته مبارک د تعظیم لپاره وو، لکه څرنګه چې پر کعبه شریفه باندې د رېښمو ټوکر اچول کېږي، او کوم چې د هغه وېښتانو د سوروالي تعلق دی نو کېدای سي چې وېښته مبارک په خلقي توګه سور وو، دا هم کېدای سي چې هغه په نکريزو وهل سوی وي چې د هغه په وجه هغه سور وو، یا هغه په خوشبويي کې اېښودل سوی وي ځکه د هغه خوشبويي په وجه د هغه رنګ متغیر سوی وي او هغه سور معلومېدی.

د پوڅکۍ خواص

﴿۳۳۶۸﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې د رسول الله صلی الله علیه و آله د اصحابو څخه يو کس

قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكُمَاءُ جُدَرِي الْأَرْضِ فَقَالَ رَسُولُ

رسول الله صلی الله علیه و آله ته وويل: پوڅکۍ د مځکي چيچک دی، نبي کریم صلی الله علیه و آله وفرمايل:

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكُمَاءُ مِنَ الْمَنِّ وَمَا وَهَّا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ وَالْعَجْوَةُ مِنَ

پوڅکۍ د من د قسم څخه دی او د هغې اوبه د سترګو لپاره شفاء ده او عجوه خرما د جنت خرما

الْجَنَّةِ وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ السُّمِّ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَأَخَذْتُ ثَلَاثَةَ أَكْمُوٍّ أَوْ خُمْسًا أَوْ

ده او په دې کي د زهر وڅخه د شفاء خاصیت دی، د حضرت ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چي ما درې، پنځه یا اووه پوڅکی واخستلې

سَبْعًا فَعَصَرْتُهِنَّ وَجَعَلْتُ مَاءَهُنَّ فِي قَارُورَةٍ وَكَحَلْتُ بِهِ جَارِيَةً لِي عَمَشَاءَ
فَبَرَأْتُ . رواه الترمذي وقال : هذا حديث حسن .

او د هغوی اوبه مي و نښتېلې او د هغو د اوبو څخه مي يو بوتل ډک کړ بيا ما د يوې مينزي په سترگو کي هغه اوبه رانجه کړلې نو هغه ښه سوه . ترمذي ويلي چي دا حديث حسن دی .
تخريج : سنن الترمذي ۴/۲۵۱، رقم : ۲۰۶۸.

د لغاتو حل : العمش : ضعف في الرؤية مع سيلان الماء .

تشریح : پوڅکی د مځکي چيچک دی : مطلب دادی چي څرنګه د چيچک دانې په اصل کي په بدن کي پيدا کېدونکي ناقص فضلات وي چي د پوست څخه راوځي همدارنګه پوڅکی هم د مځکي فضله مواد دي چي د مځکي څخه راوځي، صحابه کرامو دغه خبره د پوڅکي د بدوالي په توګه وکړه مګر رسول الله ﷺ د هغوی د خيال رد کولو لپاره د پوڅکي فضيلت او د هغه ګټي بيان کړې چي پوڅکی د من څخه دي، يعني دا هم د الله تعالی د نعمتونو څخه يو نعمت دی چي هغه خپلو بندګانو ته د احسان په توګه ورکړي دي، د هغه د ترلاسه کولو لپاره نه خو د مځکي غاړولو ضرورت وي او نه د اوبو ورکولو ضرورت وي بلکه دا په خپله د مځکي څخه پيدا کېږي او د ډېرو خلکو د خوراک ضرورت پوره کوي .

ځيني حضرات وايي چي رسول الله ﷺ د دغه جملې په ذريعه پوڅکی ته د من سره مشابهت ورکړ چي د حضرت موسی عليه السلام پر قوم به نازلېدل، په دغه صورت کي به مطلب دا وي چي څرنګه د حضرت موسی عليه السلام پر قوم باندې بېله محنته او تکليفه من نازلېدی همدارنګه دغه پوڅکی هم د تخم د محنت او تکليف څخه پرته د مځکي څخه راوځي، دغه قول زيات صحيح دی ځکه چي په يوه روايت کي دا فرمايل سوي دي چي : (الکماء من المن والمن من الجنة) يعني پوڅکی د من څخه دي او من د جنت د نعمتونو څخه يو نعمت دی .

او د هغه اوبه د سترگو لپاره شفاء دي : په دې باره کي امام نووي رحمته الله عليه ليکلي دي چي د ځينو علماوو په نزد محض د پوڅکي اوبه د سترگو لپاره شفاء دي، او ځيني حضرات دا وايي

چي د هغه اوبه په هغه صورت کي شفاء ورکوي کله چي په هغه کي د سترگو د ناروغيو مطابق نوري دواوي يو ځای کړل سي او د ځينو په نزد دا تفصيل دی که چيري د سترگو گرمۍ ته يخوالی رسول وي يعني سترگي د گرمۍ په وجه خوږيږي نو يوازي د هغه اوبه گټوري دي کنه نو په نورو صورتو کي د هغه اوبه د نورو دواوو سره په يو ځای کولو په سترگو کي اچول گټور دي، مگر صحيح خبره داده چي په هر صورت کي د هغه اوبه په سترگو کي اچول گټور دي، د ځينو مشائخو په اړه نقل سوي دي چي د هغوی بنائي بالکل له منځه تللې وه مگر هغوی د رسول الله ﷺ پر ارشاد په باور کولو سره په خپلو سترگو کي محض د پوڅکۍ اوبه اچول پيل کړل نو الله ﷻ د هغوی دښه عقيدې او د رسول الله ﷺ د ارشاد په برکت د هغوی سترگو ته کومه شفاء ورکړل.

د شاتو فضيلت

﴿۳۳۹﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَعَقَ الْعَسَلَ

ثَلَاثَ غَدَوَاتٍ كُلَّ شَهْرٍ لَمْ يُصِبْهُ عَظِيمٌ مِنَ الْبَلَاءِ. رواه ابن ماجه والبيهقي

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چي په هره مياشت کي درې ورځي د سهار په وخت شات وڅوري نو هغه بيا په هيڅ يو لوی مصيبت او بلا کي نه مبتلا کيږي. ابن ماجه او بيهقي.

تخريج: سنن ابن ماجه ۱۱۴۲/۲، رقم: ۳۴۵۰، والبيهقي في شعب الایمان ۹۷/۵، رقم: ۵۹۳۰.

تشریح: مطلب دادی چي د شاتو په برکت او خاصیت سره لوی مصیبت او بلا دفع کيږي که هغه د یو سختي ناروغۍ په صورت کي وي یا په بل صورت کي وي.

د سفر السعادت مصنف لیکلي دي: نبي کریم ﷺ به هره ورځ په یوه پیاله کي غسل د اوبو سره په یو ځای کولو څښل، علماوو لیکلي دي چي د غسلو په اوبو کي یو ځای کول او څښل د روغتیا د ساتني لپاره هغه نعمت تر لاسه کيږي چي د هغه په معرفت عارفین ښه پوهيږي، د غسلو بې شمېره گټي او خواص دي، چي د هغو په وجه د طبیبانو دا تحقیق او فیصله ده چي غسل بېله شکه یو داسي نعمت الهي دی چي د هغه بدل هیڅ شی نسي کیدای، د جالینوس وینا ده چي په خاصه توگه د ناروغانو لپاره د غسلو څخه غوره هیڅ شی نسته، طبیبان وايي چي په نهاره د غسلو څښل یا خټل بلغم ليري کوي، معده پاکوي، فضلات ليري کوي، معتدي ته په

اعتدال سره گرمي رسوي، ددې څخه پرته هر ډول رباح (بادونه) زائل کوي، بولي، حيض او شيدې جاري کوي، د مثانې او گردې ډبري ماتوي او رطوبت دفع کوي.

﴿۳۳۰﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِالشِّفَاءِ الْغَسَلِ وَالْقُرْآنِ. رواهما ابن ماجه والبيهقي

في شعب الايمان وقال الصحيح ان الخبر موقوف على ابن مسعود.

د حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: دوه صحت ورکونکي شيان په ځان باندې لازم کړئ (يعني د هغوی استعمال خامخا کوي) (۱) - غسل (۲) - قرآن، دا دواړه حديثونه ابن ماجه او بيهقي په شعب الايمان کي روايت کړي دي او ويلي يې دي چې اصل خبره داده چې اخير حديث پر حضرت ابن مسعود رضي الله عنه باندې موقوف دی.

تخريج: سنن ابن ماجه ۱۱۴۲/۲، رقم: ۳۴۵۲، والبيهقي في شعب الايمان ۵۱۹/۲، رقم: ۲۵۸۱

تشریح: د غسلو دغه فضيلت ځکه دی چې په دې کي شفاء کېدل د قرآن کریم څخه ثابت دي، لکه څرنگه چې الله تعالی فرمايلي دي: (فيه شفاء للناس) يعني په دغه (غسلو) کي د خلکو لپاره شفاء ده، او خپله قرآن کریم هم د انساني کائناتو لپاره شفاء او رحمت دی لکه چې الله تعالی فرمايلي دي: (هدى وشفاء لما في الصدور) يعني دغه قرآن د زړونو د ناروغيو لپاره هدايت او شفاء دی، مگر په دغه دواړو کي فرق دادی چې غسل خو محض د ظاهري ناروغيو لپاره شفاء دي او قرآن کریم د ظاهر او باطن يعني بدن او روح دواړو ناروغيو لپاره شفاء دی، ځکه چې د قرآن کریم په اړه هدی وشفاء فرمايل سوي دي.

بې ضرورت په سر د ويني کښلو اثر

﴿۳۳۱﴾: وَعَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَنْمَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجَمَ

د حضرت ابو کبشه انماري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ د يوه زهر لرونکي پسه د

عَلَى هَامَتِهِ مِنَ الشَّاةِ الْمَسْمُومَةِ قَالَ مَعْمَرٌ فَأَحْتَجَمْتُ أَنَا مِنْ غَيْرِ سَمِّ

غونښي په وجه په خپل سر مبارک کي (د وينو د کښلو په خاطر) رڼ ولگوي. ددې حديث د يو راوي ((معمر)) بيان دی زما په بدن کي د د زهر وڅه اثر نه وو

كَذَلِكَ فِي يَافُوخِي فَذَهَبَ حُسْنُ الْحِفْظِ عِنِّي حَتَّى كُنْتُ الْقَرْنُ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ
فِي الصَّلَاةِ . رواه رزين .

مگر ما په خپل سر کي رگ وواهه چي په هغه سره زما حافظه ولاړه تردې پوري چي ماته په
لمانځه کي الحمد لله وويل کېدل (بل چا به راته ويل) . رزين .

تخریج : رواه رزين .

تشریح : ددې څخه معلومه سوه چي د يو علت او سبب څخه پرته د سر څخه وينه کښل ضروري
گرځول او پر سر باندې ښکر لگول او وينه کښل قوت حافظه ته د تاوان رسولو سبب دی .

دويني کښلو ورځ

﴿۴۴۲﴾ : وَعَنْ نَافِعٍ قَالَ قَالَ ابْنُ عُمَرَ يَا نَافِعُ تَبَيَّغَ بِي الدَّمُ فَأَتَنِي بِحَجَّامٍ

د حضرت نافع رضي الله عنه څخه روايت دی چي ابن عمر رضي الله عنه وويل : اې نافع ! زما په بدن کي وينه جوش
کوي ، ته وينه کښونکی راوغواړه

وَأَجْعَلُهُ شَابًّا وَلَا تَجْعَلُهُ شَيْخًا وَلَا صَبِيًّا قَالَ وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ سَمِعْتُ رَسُولَ

ليکن ځوان راوله ، کوچنی يا سپين ږيري مه راوله ، د نافع بيان دی ددې څخه وروسته ابن
عمر رضي الله عنه وويل : ما د نبی کریم صلی الله علیه و آله څخه دا اورېدلي دي

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْحِجَامَةُ عَلَى الرَّيِّقِ أَمْثَلُ وَهِيَ تَزِيدُ فِي الْعَقْلِ

چي فرمايل يې : وينه کښل په نهاره زيات بهتره دي ، په دې سره عقل قوي کيږي

وَتَزِيدُ فِي الْحِفْظِ وَتَزِيدُ الْحَافِظَ حِفْظًا فَمَنْ كَانَ مُحْتَاجًا فَيَوْمَ الْخَيْسِ

او حافظه په تېزېږي او د چا حافظه چي ښه وي د هغه حافظه قوي کيږي ، نو څوک چي وينه
کښل غواړي نو هغه دي د خداي تعالی نوم واخلي (بسم الله الرحمن الرحيم) او د پنجشنبې په

عَلَى اسْمِ اللَّهِ وَاجْتَنِبُوا الْحِجَامَةَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَوْمَ السَّبْتِ وَيَوْمَ الْأَحَدِ

ورځ دي وينه وکاږي او د جمعي ، شنبې او د یکشنبې په ورځو کي دي وينه نه کاږي ، بيا دي د

وَاحْتَجِمُوا يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَالثَّلَاثَاءِ وَاجْتَنِبُوا الْحِجَامَةَ يَوْمَ الْارْبَعَاءِ فَإِنَّهُ

دوشنبې او سه شنبې په ورځو کي د ي يې و کاږي او د چهار شنبې په ورځ دي وينه نه کاږي

الْيَوْمَ الَّذِي أُصِيبَ فِيهِ أَيُّوبُ بِالْبَلَاءِ وَمَا يَبْدُو جُذَامٌ وَلَا بَرَصٌ إِلَّا فِي يَوْمِ

الْأَرْبَعَاءِ أَوْ لَيْلَةِ الْأَرْبَعَاءِ . رواه ابن ماجه .

ځکه چي د چهار شنبې ورځ هغه ورځ ده چي په هغه کي حضرت ايوب عليه السلام په مصيبت کي اخته سو . او د جذام او پيس ناروغي د چار شنبې په ورځ يا شپه باندي ښکاره کيږي . ابن ماجه .

تخريج : سنن ابن ماجه ۱۱۵۳/۲ ، رقم : ۳۴۸۷ .

تشریح : چي په هغه کي حضرت ايوب عليه السلام په مصيبت اخته سو ، ددې څخه په ظاهره دا معلومېږي چي د حضرت ايوب عليه السلام په مصيبت کي اخته کېدل له دې کبله وو چي هغه د چار شنبې په ورځ وينه کښلې وه او کوم چي ددې خبري تعلق دی نو مفسرينو د هغه په مصيبت کي د اخته کېدو نور هم اسباب بيان کړي دي ، نو کېدای سي چي د هغه اسبابو څخه يو سبب دا هم وي ، علماوو ليکلي دي چي په دوهم فصل کي د بي بي کبشه عليها السلام بنت ابي بکر چي کوم ايت تېر سوی دی د هغه څخه دا ثابتېږي چي د سه شنبې په ورځ وينه کښل مناسب نه دي حال چي دلته د هغه پر خلاف بيان سوی دی نو د دغه دواړو روايتو په مينځ کي دا تضاد د دغه قول ذريعه ليري کېدای سي که چيري د بي بي کبشه عليها السلام روايت صحيح ومنل سي نو دلته په نقل سوي روايت کي به د سه شنبې څخه مراد هغه سه شنبه وي کوم چي د مياشتي په اووه لسم تاريخ واقع کيږي لکه څرنگه چي د راتلونکي روايت څخه هم څرگندېږي .

د روايت د آخري الفاظو په ذريعه چي کوم حصر بيان سوی دی چي د جزام ناروغۍ يوازي د چار شنبې په ورځ يا د چار شنبې په شپه کي پيدا کيږي نو دغه حصر د اکثر په اعتبار او د مبالغې په توگه دی .

﴿۴۲۳﴾ : وَعَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت معقل بن يسار رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل :

الْحِجَامَةُ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ لِسَبْعِ عَشْرَةَ مِنَ الشَّهْرِ دَوَاءٌ لِدَاءِ السَّنَةِ . رواه

رزین. رواه حرب بن إسماعيل الكرماني صاحب أحمد وليس إسناده
بذاك هكذا في المنتقى وروی رزین نحوه عن أبي هريرة.

د سې شنبې په ورځ په اوولسم تاريخ وينه کښل د کالو سرد ناروغيو دوا ده. رزین، امام احمد
بن حنبل رح مصاحب حرب بن اسماعيل کرمانی روایت و کړ، د دې حدیث اسناد قابل اعتماد
نه دی. په (المنتقى) کې داسي د رزین او نورو د حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه داسي روایت و کړ.

تخریج: نیل الاوطار شرح منتقى الاخبار ۲۰۸/۸، رقم: ۶.

تشریح: د سه شنبې په ورځ د ویني کښلو په اړه مختلف روایتونه نقل سوي دي ځکه نو غوره
او مناسب داده چې د سه شنبې په ورځ د ویني کښلو څخه پر هېزو کړل سي تر څو چې سخته اړتیا
رامنځته نسي.

د سحر (جادو) احکام

په دغه باب کې د دم، تعویذ او داسي نورو شیانو اړوند احکام او مسائل بیان سوي دي،
اوس کله چې باب ختمیږي نو اړینه ده چې په دغه مناسبت سره د سحر او جادو احکام او
اقسامو څه ناڅه تفصیل وکړل سي، ددې لپاره په خاصه توګه د شاه عبدالعزیز محدث دهلوي
رحمته الله علیه منقولات منتخب سوي دي چې هغه د آیت کریمه: (واتبعوا ما تتلوا الشياطين) سره سم
د سحر اقسام او احکام په وضاحت کې بیان کړي دي، ددغه معقولاتو او فرموداتو ترجمه او
خلاصه او ددې په رڼا کې څو نوري خبري هم نقل کيږي.

باید پوه سو چې د سحر د حکم مختلف صورتونه دي که چیري سحر کونکي یو داسي قول او
فعل اختیار کړي چې د کفر موجب وي لکه د بتانو، پیریانو او ارواح خبیثه نومونه یې په داسي
تعظیم او صفت سره ذکر کړي وي چې هغه یوازي د رب العزت شان وي د مثال په توګه ددغه
بتانو وغیره لپاره عموم علم، قدرت، تصرف او غیب داني وغیره ثابت کړي وي یا د غیر الله
لپاره یې ذبح کړې وي یا غیر الله ته یې سجده کړې وي، او داسي نور، نو داسي سحر به بېله
شکه کفر وي او هغه سحر کونکي به مرتد ګرځول کیږي، همدارنګه کوم څوک چې د خپل یو
مطلب د ترلاسه کولو لپاره داسي سحر زده کړی وي نو هغه هم کافر کیږي نو پر هغه به د ارتداد
احکام نافذ کیږي که هغه سړی وي نو درې ورځي وخت به ورکول کیږي که په درو ورځو کې
هغه صحیح توبه ونه کړل نو هغه دي ووژل سي او د هغه مړی دي وغورځول سي، د مسلمان په

ډول دي د هغه کفن او بنځول نه کيږي او نه دي هغه د مسلمانانو په هديره کي بنځيږي، او نه فاتحه، درود او صدقاتو په ذريعه هغه ته ثواب ور رسيږي، او که هغه بنځه وي نو د امام شافعي رحمته الله عليه د مذهب مطابق هغه ته د نارينو په ډول د درو ورځو وخت ورکولو څخه وروسته دي قتل کړل سي حال دا چي د امام اعظم ابو حنيفه رحمته الله عليه په نزد بنځه دي د تل لپاره بندي کړل سي ترڅو چي هغه توبه نصوح ونه کړي او که په سحر کي يو داسي قول او فعل نه وي چي د ارتداد کفر موجب وي مگر سحر کونکي د دې دعوا وکړي چي زه دخپل دغه جادو په ذريعه هغه کار کولای سم کوم چي الله جل جلاله يې کوي د مثال په توگه انسان د حيوان په شکل بدلولای سم، يا لرگي ډبري او ډبري لرگي گرځولای سم، يا داسي کار کولای سم چي پېغمبر يې کولای سي او د هغه د معجزو په ډول زه هم معجزه بنودلای سم، د مثال په توگه زه په هواء کي الوتلای سم يا د يوې مياشتي مسافت په يوه گړي کي کولای سم نو هغه هم د دغه دعوي په وجه مرتد او کافر گرځي نه د نفس سحر په سبب، که هغه داسي ووايي چي زما په عملياتو کي يو خاصيت ش او هغه دا چي زه دخپل عمل او جادو په ذريعه يو ساه لرونکي شی وژلای سم، يا يوناروغ د دغه کولای سم، يا زه د خلکو خيالاتو بڼه او بد جوړولای سم نو د هغه دغه سحر به د درواغ ويلو او د فسق اختيارولو په حکم کي وي او هغه سحر کونکي به فاسق او کاذب وي، او که چيري هغه دخپل دغه عمل په ذريعه يو بې گناه څوک هلاک کړي نو هغه ته دي د قزاق او قاتل په ډول د مرگ سزا په ورکولو سره قتل کړل سي ځکه چي هغه دخپل دغه عمل په ذريعه فتنه او فساد خپرونکي او د بې خلکو په هلاکت کي اچونکي دي، په دې اړه به د ساحر او ساحرې په مينځ کي هيڅ فرق نه کيږي.

په يوه روايت کي د امام اعظم ابو حنيفه رحمته الله عليه څخه دا منقول دي چي د کوم سړي په اړه دا معلومه سي چي هغه سحر کوي او د اقرار او تنبيه په ذريعه دا خبره ثابته سي نو هغه بايد ووژل سي، هغه ته د توبې ويلو او وخت ورکولو اړتيا نسته، که چيري هغه ووايي چي زه سحر پرېږدم او توبه کوم نو د هغه خبره دي نه منل کيږي، مگر که چيري داسي ووايي چي ما مخکي سحر کوی مگر د يو وخت څخه مي دغه کار پرې ايښی دی نو د هغه دغه قول دي قبول کړل سي او هغه دي معاف کړل سي.

امام شافعي رحمته الله عليه فرمايي: که يو سړی سحر وکړي او د هغه د سحر په وجه سحر زده مړ سو نو د ساحر څخه جواب طلب کول پکار دي که هغه اقرار وکړي چي ما په دغه سړي سحر کړی وو او زما اکثر سحر په اکثر وختو کي سړی وژني نو پر هغه به قصاص وي او که داسي ووايي چي

ما په دغه سړي سحر کړی وو او زما سحر کله شوک وژني او کله یې نه وژني نو دغه قتل به د شبه عمد په حکم کې وي او پر هغه به د شبه عمد احکام جاري کېږي او که هغه داسې ووايي چې ما په بل چا سحر کړی وو مګر ناخاپه د هغه سړي نوم هم هغه وو کوم چې د دغه سړي وویا هغه پر هغه خای تېر سي چیري چې د هغه بل چا لپاره سحر سوی وو او په دې وجه د هغه اثر پر دغه سړي وسو او هلاک سو نو دا به د قتل خطا په حکم کې وي او پر هغه ساحر به د قتل خطا احکام جاري کېږي .

دلته یو سوال پیدا کېږي چې په اکثر و ذهنو کې اندېښنه پیدا کېږي او هغه دا چې خرق عادت افعال چې محض په قدرت الهي سره صادرېږي اکثر د اولیاء الله په ذریعه څرګندیږي لکه تقلیب اعیان ، تبدیل صورت یا دا ډول هغه افعال چې د پیغمبرانو د معجزو مشابه وي لکه مړي ژوندي کول یا د لیري سفر په یوه گڼې کې پرې کول ، ددې څخه پرته د اولیاء الله څخه داسې نور هم ډېر شیان ثابت دي چې هغوی د اولیاء الله په مناقبو کې لیکلي دي ، که چیري افعال الهي غیر الله ته منسوب کول کفر وي نو د اولیاء الله څخه صادرېدونکي د خرق عادت افعال په صورت کې هم کفر لازمېدل پکار دي او که دا وویل سي چې د اولیاء الله څخه کوم خارق العادت فعل صادرېږي نو هغه په حقیقت کې د هغوی فعل نه وي بلکه د الله تعالی قدرت او دهغه په حکم سره وي ، او اولیاء الله د هغه فعل د صادر کېدو یو ظاهري سبب او ذریعه وي نه حقيقي فاعل ، بلکه ددې څخه پرته دعاء ، تعویذ کونکی او عاملین چې د خپلو عملیاتو او دعاوو په ذریعه د ساحرانو په ډول څومره محیر العقول کارونه کوي .

او همدارنګه هغوی په پوره توګه د ساحرانو مشابه وي نو دهغوی پر افعالو هم د کفر اطلاق ولي نه کېږي او د هغوی او ساحرانو په مینځ کې فرق ولي کېږي؟ ددې جواب دادی چې خارق العادت افعال د معجزاتو مشابه وي که څه هم بل ډول وي ټول د الله تعالی په قدرت کې دي او د هغه په ارادې او حکم سره او د هغه په پیدا کولو سره صادرېږي ، په دې اعتبار سره د اولیاء الله په لاس ظاهرېدونکي خرق عادت افعال او د ساحرانو څخه صادرېدونکي خارق العادت افعالو کې هېڅ فرق نسته ځکه چې د اولیاء الله څخه کوم شیان د کرامت په صورت کې صادرېږي هغه هم یوازې د الله تعالی په حکم او ارادې سره پیدا کېږي ، مګر په دغه دواړو صورتو کې چې کوم فرق دی او د کوم فرق په وجه چې د کفر او عدم کفر حکم لګیږي هغه دادی چې اولیاء الله یا دعاء او عاملینو د دغه افعالو نسبت غیر الله ته نه کوي بلکه د الله تعالی قدرت یا د هغه اسماوو ته یې کوي ځکه پر هغوی د کفر او شرک اطلاق نه کېږي ، حال دا چې ساحران دغه

افعال غير الله يعني ارواح خبيثه، بتانو وغيره ته کوي ځکه هغوی دغه افعال په خپل واک او خپل حکم کي گڼي، او د هغه افعالو په عوض کي مزدوري اخلي، د دغه پيريانو او بتانو په نامه د نذر او قرباني کولو مطالبه کوي او څرگنده ده چي دغه شيان شرک او کفر لازموي، ددې مثال داسي دی لکه چا ته بچی ورکول، په رزق کي پراخي تر لاسه کېدل او د ناروغۍ څخه شفاء تر لاسه کول او داسي نور کارونه د الله تعالی افعال دي او د هغه د حکم او ارادې لاندې دي مگر گمراه خلک ددې نسبت ارواح خبيثه، پيرانو او فقيرانو ته کوي او وايي چي موږ د فلاني پيري څخه زوی غوښتی وو نو هغه موږ ته راکړ، موږ د فلاني په نامه نذر منلی وو نو هغه موږ ته په رزق کي پراختيا راکړل او موږ فلاني بزرگ او فقير ته خواست کړی وو او ددې مقصد لپاره د هغه پر مزار مو نذر کړی وي نو هغه موږ ته شفاء راکړه، يعني د هغوی په نزد د دغه شيانو ورکونکی الله تعالی نه دی بلکه غير الله دی، نو داسي خلک کافر کېږي، ددې پر خلاف الله منونکي او د هغه پر احکامو باندي عمل کونکي خلک د دغه شيانو لپاره جائز ذرائع او اسباب لکه دعاء، تعويذ، دم يا علاج مرسته اخلي نو هغوی ته په خپل مقصد کي کاميابي تر لاسه کېږي نو د دغه امورو نسبت الله تعالی ته کوي او دا عقیده لري چي موږ ته کوم شی تر لاسه سو دی هغه د الله تعالی له لوري راکړل سوی دی، مگر د هغه په تر لاسه کېدو کي د اسماء الهي، دعاوو او تعويذ تاثير يا د دواء خواص د يو ظاهري سبب او ذریعې درجه لري، له دې کبله د هغوی په ايمان کي څه خلل نه پيدا کېږي.

د سحر تعريف او حقيقت

دلته دا ښودل اړين دي چي د سحر تعريف او حقيقت څه شي دی؟ او د سحر کوم ډول د کفر سبب دی، کوم د فسق سبب دی او کوم ډول مباح دی؟ يعني په شريعت کي جائز دی، ددې تفصيل که څه هم اوږد دی مگر په اجمالي توگه بايد په دې پوه سو چي د سحر حقيقت او تعريف دادی چي د دعاوو او اسماء الهي د عملياتو وغيره په ذریعې د الله تعالی څخه مرسته او اعانت تر لاسه کولو پر ځای د خفيه اسباب مزاولت (يعني دمخفي طاقتونو بندگي او د هغوی د تسخير په ذریعې خوارق عادات او افعال عجيبه باندي قدرت تر لاسه کول. او د هغه خوارق عادات او افعال عجيبه نسبت قادر مطلق (الله ﷻ) ته د کولو پر ځای غير الله ته کوي، او په عالم کي اسباب خفيه پر څو ډوله دي، ځکه د سحر هم ډولونه متعدد دي چي هغه په داسي ډول فهمول کېدای سي چي هغه خفيه سبب يا خو د روحانيت تاثير دی يا د جسمانيت تاثير، بيا

روحانیت یا خو کلیه مطلق دی لکه کواکب او افلاک یا د عناصرو روحانیت یا هغه روحانیت جزیه خاصه دی لکه امراض او د جن او شیاطینو روحانیت، او هغه ارواح چي د انساني بدن څخه راوځي او د هغه په مسخر کولو سره د خپل مقصد لپاره استعمالیږي، کوم چي د جسمانیت تعلق دی نو هغه یا خو ترکیب او د اجتماع د کیفیاتو د سبب څخه تاثیر کوي چي د هغه څخه عجیب او غریب خبري څرگندیږي یا د خواصو د سبب څخه تاثیر کوي يعني د هغوی صورت نوعیه د یو ترکیب او اجتماع کیفیات د توسط څخه پرته په خپله تاثیر کوي لکه څرنگه چي آهن روبا او سپنه راکشوي.

پاته سوه دا خبره چي هغه روحانیت يعني هغه پټ او مخفي طاقتونو څخه مناسبت څرنگه تر لاسه کیږي او د هغوی تاثیر څرنگه مائل کیږي نو ددې مختلفي طریقې دي، ځيني خلک په یو څو خاصو شرطو سره د هغه روحانیت نوم اخلي او د مقصد د تر لاسه کولو لپاره هغوی ته ملتجي کیږي، ځيني خلک د هغه د عکس په جوړولو سره د هغه په وړاندي نذر مني او هغه کار کوي چي هغوی ته خوښ وي، یا په خاصه طریقه او خاصو شرطو سره ځيني حروف او الفاظ بېله د ترکیب د لحاظ څخه وايي چي د هغه په ذریعه هغوی دغه روحونه د یو روح لویي یا داسي عجیب او غریب کار ته اشاره کوي چي د هغه څخه کله نا کله سوی وي او د هغه په وجه عام او خاص د هغه په مدح او ثناء کي رطب اللسان سوي وي، خلاصه دا چي د سحر کولو مختلف عملیات او مختلف صورتونه دي او د هغه عملیاتو او صورتونو په نتیجه کي د سحر مقصد او ډېر ډولونه مخته راځي مگر کوم قسمونه چي زیات مشهور دي هغه یو څو دي او په هغو کي لومړی ډول چي تر ټولو لوی گڼل کیږي د کلدانیانو او بابل سحر دی، او د هغه د باطل کولو لپاره حضرت ابراهیم عليه السلام را استول سوی وو، ددغه سحر د علم اصل د هاروت او ماروت څخه را روان دی، ویل کیږي چي د بابل خلکو د هاروت او ماروت څخه ددغه سحر علم او طریقه زده کول او بیا یې د هغه په ذریعه خپل مقصد تر لاسه کوی، او په هغه کي یې مختلف تحقیق او تجربې کړي وې او دغه علم یې ډېر پراخ کړی وو، همدارنگه کلدانیان چي په بابل کي اوسېدل ددغه علم تر لاسه کولو لپاره مختلف تکلیفونه او هڅي کولې او ددې په ذریعه یې نوي شیان پیدا کول.

د تاریخ په معتبرو کتابو کي لیکلي دي چي د بابل حکیمانو او ددغه فن ماهرینو د نمرود په زمانه کي په خپل بنار بابل کي چي د نمرود دار السلطنت وو ددغه سحر په ذریعه داسي شېر حیرانونکي طلسمات جوړ کړي وه چي د هغو حقیقت او کیفیات د انساني پوهي او ذهن څخه

لور وو، لومړی طلسم دا وو چي هغوی د مسي يوه هیلې جوړه کړې وه چي ښار ته به يې د ناخوښه او مضرو کسانو د داخلېدو خبر ورکوی، کله چي به د بل هیواد څخه يو جاسوس، دښمن، غل یا بل ناخوښه کس داخل سو نو د هغه هیلې څخه به يو خاص آواز راوتی، د ښار ټول خلک به د هغه آواز په اورېدو سره د هغه په مقصد پوه سول او هغه جاسوس و غیره به يې ونیوی دوهم طلسم دا وو چي هغوی يوه نغاړه جوړه کړې وه، ددې لپاره چي کله به په ښار کي د يو سړي څخه يو شی ورک سو نو هغه به نغاړه ووهل چي د هغه په نتیجه کي به د هغه نغاړې څخه داسي آواز وتی چي ستا فلانی شی په فلانی ځای کي دی، نو د پلټني څخه وروسته به هغه شی په هغه ځای کي ترلاسه سو.

درېم طلسم دا وو چي هغوی د ورک سوي سړي د پلټني لپاره يوه هنداره جوړه کړې وه، کله چي به په ښار کي د يو چا د کور څخه يو سړی غائب سو نو هغه به هنداري ته راغلی او په هغه کي به يې د خپل ورک سوي کس حال کتی، که چيري هغه ورک سوی کس به په يو ښار کي وویا په ځنگل و غیره کي وو، همدارنگه هغه ناروغ وو، روغ وو یا مفلس وو یا شتمن وو، خلاصه دا چي هغه به په کوم ځای کي او په کوم حال کي وو هغه حال او ځای به په هنداره کي څرگندېدی. څلورم طلسم دا وو چي هغوی حوض جوړ کړی وو چي د هغه پر غاړه به د کال په پېل کي يو جشن جوړېدی، د ښار ټول سرداران او معزز کسان به د خپل خوښي د څېښاک په اخیستلو سره د هغه حوض پر غاړه يو ځای کېدل او کوم چا چي به د ځان سره کوم څېښاک راوړی وو هغه به يې په هغه حوض کي غورځوی، بیا به ساقیانو د هغه حوض پر غاړه باندي په درېدو سره په خلکو څېښل پېل کړل او د هغه حوض څخه به يې را کښل او ورکول يې نو هر سړي ته به هغه خوښ څېښاک ترلاسه کېدی کوم چي به يې د ځان سره راوړی وو.

پنځم طلسم دا وو چي هغوی د خلکو د جگړې ختمولو لپاره يو تالاب جوړ کړی وو، کله چي به د دوو کسانو په مینځ کي يوه جگړه رامنځته سوه او دا به نه معلومېدل چي کوم يو پر حق دی او کوم يو ناحقه دی، نو دواړه کسان به د هغه تالاب غاړي ته راتلل او بیا به په هغه کي لوېدل نو کوم سړی چي به پر حق وو د هغه تالاب اوبه د هغه د نامه تر لاندې پوري راتللې او هغه به نه غرقېدی او کوم سړی چي به پر حق نه وو نو اوبه به د هغه سړي پر سر راغلې او هغه به يې ډوب کړ، مگر کله چي به هغه د مخالف کس حق ومني او خپل د درواغو د عوه به يې پرېښودل نو بیا به د غرقېدو څخه وژغورل سو.

شپږم طلسم دا وو چي هغوی د نمرود د ماڼۍ په مېدان کي يوه درخته لگولې وه چي د هغه په

سايه کي به د دربار خلک ناست وو، د خلکو شمېر چي به څومره زياتېدی په هغه اندازه به سايه هم زياتېدل، تر دې که چيري شمېر به يو لک ته ورسیدی نو سايه به هم زياتېدل او که چيري د دغه شمېر څخه به يو سړی هم زيات سو نو بيا به سايه بالکل ختمېدل او ټول خلک به په لمر کي ناست پاته سول، ويل کيږي چي په دې اړه نه يوازي د بابل خلکو برخه اخيستل بلکه د هغوی پاچا نمرود هم په دې کي ډېره برخه درلودل او د دغه علم يې پوره سرپرستي کول، ويل کيږي چي د سحر دغه ډول تر ټولو زيات سخت او مشکل دی، مگر که يو سړی د سخت تکليف او رياضت څخه وروسته د دې حقيقت ته ورسېږي او په دغه فن پوه سي نو بيا هغه ته دومره طاقت او قدرت تر لاسه کيږي چي هغه د انسان عادت مخالف امورو ظاهرولو او د انساني عاداتو موافق امورو منع کولو باندي هم قادر کيږي. د مثال په توگه هغه د هغه ناروغيو علاج هم کولای سي چي د هغه د معالجې څخه د دنيا طبيبان عاجزه وي د مثال په توگه ابرص، جزام او داسي نور، ځکه چي داسي سړی د روحانياتو يعني طاقتونو په ذريعه تدابير او عمل کوي او طبيب د جسمانيت په ذريعه تدبير کوي.

کله چي حضرت ابراهيم عليه السلام پيدا سو او الله تعالی پر هغه باندي د اجسامو او ارواحو ټول حقيقتونه څرگندل کړل او هغه هر جسم او روح د قادر مطلق تر قدرت لاندې مجبور او بې کسه ولېدل نو د ټولو څخه په مخ گرځولو سره ذات واحد حقيقي ته متوجه سول لکه څرنگه چي الله تعاليد قرآن کریم په سورة انعام کي فرمايي: (وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ).

ژباړه: موږ په داسي توگه ابراهيم عليه السلام ته د اسمانو او مځکي مخلوقات وښودل چي هغه عارف سي او د کامل يقين کونکو څخه سي بيا چي د شپې تياره پر هغه خپره سوه نو يو ستوری يې ولېدی نو هغه وويل دا زما رب دی بيا چي هغه ډوب سو نو هغه وويل زه غروب کېدونکي سره محبت نه کوم، بيا چي ځلانده سپوږمۍ يې ولېدل نو هغه وويل دغه زما رب دی، بيا چي هغه ډوبه سوه نو هغه وويل که زما رب ما ته هدايت ونه کړي نو زه به په گمراهانو خلکو کي سم، بيا چي کله ځلانده لمر يې ولېدی نو هغه وويل دا زما رب دی دا تر ټولو لوی دی، بيا چي کله هغه ډوب سو نو هغه وويل: اې قوم! بېله شکه زه ستاسو د شرک څخه بېزاره يم زه خپل رخ هغه ذات ته کوم چي هغه اسمانونه او مځکه پيدا کړي دي او زه د شرک کونکو څخه نه يم. څرگنده دي وي چي د سحر کوم ډول مځکي ذکر سوی دی هغه خاص کفر او شرک محض

دی ځکه چې ددغه سحر علم تر لاسه کول د پنځلسو شرطونو پر پابندي موقوف دی، چې په هغو کې تر ټولو لومړی او بنيادي شرط دادی چې ارواح عالم الغیب او احوال قلب خبردار و منل سي او په هغوی د عجز او جهل گمان هیڅکله ونه کړل سي ځکه نو بیا به هغه ارواح د هغه خبره بالکل نه مني او مقصد ته به یې نه رسوي.

د کواکبو او سیاراتو روحانیت یعنې د هغوی د قوتونو د مرستې تر لاسه کولو او د هغوی تاثیر متوجه کولو لپاره چې کومه طریقه بیانېږي هغه داده چې مخکې د روحانیت قمر تاثیر ددغه الفاظ د ورد په ذریعه متوجه کوي: (ایها الملك الکریم والسید الرحیم مرسل الرحمة ومنزل النعمة) او د عطارد تاثیر او متوجه کېدو او تر خپل اثر لاندې راوستلو لپاره ددغه الفاظو ورد کېږي: (کل ما حصل لي من السحر فهو منك وکل ما یندفع من الشر مني فهو منك). د نورو کواکبو (ستورو) او سیاراتو څخه د مرستې تر لاسه کولو او د هغوی د تاثیر متوجه کولو لپاره چې کومو الفاظ مرسته اخیستل کېږي هغه هم پر دې قیاس کیدای سي، څرگنده ده چې داسې عقیده درلودل کوم چې ددغه الفاظو څخه څرگندیږي او داسې الفاظ د ژبي څخه وتل د عقیده توحید، اسلامي تعلیماتو او ملت حنفي خلاف دي.

د سحر دوهم ډول هغه دی چې په هغه کې جنات او شیاطین مسخر کېږي او د هغوی څخه مرسته اخیستلو مقصد تر لاسه کېږي، دغه ډول سهل الحصول هم دی او کثیر الرواج هم دی، جناتو او شیاطینو په دغه تسخیر کې چې د کوم شیانو اختیارول ضروري دي په هغو کې د ځینو خاصو الفاظو او اعمالو په ذریعه د هغوی سره د تعلق پیدا کولو څخه پرته د هغوی تابعداري کول، د هغوی په نامه نذر کول، د هغوی خوښه خوشبويي وغیره د هغوی د راتلو پر ځایو اېښودل، چیرې چې د هغوی راتلل تصور وي هلته د لاس په جوړ کولو سره کېښېستل او هغوی په خپل وړاندې موجود گڼلو سره هغوی ته زاری کول او هغوی ته د حاجت التجا کول او داسې نور خاص اعمال دي، او ددغه ټولو شیانو څخه صریح کفر لازمېږي.

د سحر دریم ډول هغه دی چې په هغه کې هغه انساني ارواح مسخر کېږي چې هغوی بدن پرې ایښی وي، ددغه ډول اختیارولو لپاره تر ټولو وړاندې ددې خبرې ضرورت وي چې د یو داسې مړ انسان معلومات وکړل سي چې قوي الجثه او قوي القلب تېر سوی وي، بیا د ځینو خاصو عملیاتو او خاصو الفاظو د ورد په ذریعه د لوی جناتو ذکر او د هغوی ډېر زیات تعظیم او توقیر باندې مشتمل مضامین دي، هغه ارواح خپلې خواته متوجه کېږي نو د هغه الفاظو او عملیات په زور سره او د نذر اېښودو په ذریعه هغه روح داسې په خپل واک او اختیار کې

راوستل کيږي چي د غلام او نوکر په ډول هغه ته چي کوم حکم ورکول کيږي هغه تر سره کوي، دغه عمل هم کفر لازموي يا کفر ته نژدې دی او اغلب داده چي داسي ارواح چي په دغه سفلي او شهواني عملياتو په ذريعه متوجه کيږي په اصل کي د هغه انسانانو ارواح دي چي د کفر، شرک، فسق او خبث په حالت کي مړه سي نو دغه عمل په سحر کي د خباثت مخالفت هم لازميږي.

د سحر څلورم ډول هغه دی چي په هغه کي د ځينو جناتو د ارواحو په ذريعه د يو سړي په خيالاتو او تصوراتو کي خلل اچوي او د هغه ذهن فاسد کوي چي هغه ته د حقيقت د خلاف څه معلوميږي يا هغه د خپل صورت هائله متخيله څخه بيريزي يا غير واقعي شيان واقعي گڼل پيل کړي، د سحر دغه ډول ته نظر بندي يا خيال بندي وايي، ځينو مفسرينو د آيت کریمه: (ينخيل اليه من سحرهم انها تسعى) سره سم ويلي دي چي د فرعون د ساحرانو سحر دغه ډول وو چي د حضرت موسی عليه السلام ورسره واسطه راغلې وه، د حضرت موسی عليه السلام په خيال کي هغه ټول لرگي او رسي ماران معلومېدل چي د فرعون جادوگرانو د هغه ديرولو لپاره د هغه په مخکي اچولي وه، همدارنگه که چيري سحر د نبي د معجزې په مقابله کي وي چي د هغه د نبوت دليل او شهادت ختم کړل سي نو د حرام او گناه کبيره په حکم کي به وي او که د هغه نظر بندي مقصد يو سړی په دوکه کي اچول وي يا د يو سړي عزت او ابرو يا د هغه په مال کي خباثت کول وي نو د گناه کبيره په حکم کي به وي، د دې څخه معلومه سوه که چيري د سحر دغه ډول که څه هم بنفسه کفر نه دی مگر د يو سړي پر خيالاتو او تصوراتو باندي د اثر لپاره، يا داسي به ووايو چي د هغه د نظر بندي د کاميابه کېدو لپاره د جناتو د ارواحو څخه مرسته غوښتل يا التجا کول ضروري وي نو په دې سره کفر لازميږي په شرط ددې چي په هغه مرسته او اسماوو کي د هغه جناتو دومره زيات تعظيم او توقير وکړل سي چي د توحيد د عقېدې خلاف وي.

د سحر پنځم ډول هغه دی چي په هغه کي انسان خپله د خپل خيال او د حواس خمسې قوتونه په دماغ کي په يو ځای کولو سره کمال يکسوئي پيدا کولو سره يو داسي قوت او قدرت ترلاسه کوي چي د هغه په ذريعه هغه خيال چي د هغه په قوت متخيله کي وي (او د هغه ترلاسه کول غواړي) په مشکل کولو سره منځته راولي او د بدني طول او عرض او عمق حدودو او قيوداتو څخه د ازادۍ ترلاسه کولو سره د سمریزم په طاقت سره شعبده بنسي او په يوه نظر سره دوه متصل شيان په متصل کولو سره بنسي او دوه بېل بېل شيان په يو ځای کولو سره بنسي، د سحر ددغه ډول هم اوس نوم او نښان نسته مگر په پخوا زمانه کي په هندوستان کي په ځينو پخوانيو قومو کي دا ډول سحر ډېر رواج وو، ددغه ډول سحر د ترلاسه کولو لپاره د نورو ډېرو شرطو

سره سره دوه تر ټولو زيات ضروري او اهم شرطونه په خوراک او څښاک کي بالکل کمي او د خلکو څخه بېلوالی اختيارول دی، په دې باره کي شرعي حکم دا دی که چيري ددغه سحر په ذريعه د يو مباح شي تر لاسه کول مقصد وي لکه د دوو زنا کارو په مينځ کي بېلوالی راوستل يا د يو ظالم وژل نو د سحر دغه ډول به جائز وي او که د يو منع شي تر لاسه کول مقصد وي لکه د بنځي او خاوند په مينځ کي بېلوالی راوستل يا يو معصوم انسان هلاکول نو بيا دغه ډول سحر به هم حرام وي.

د سحر شپږم قسم هغه دی چي د دواوو يا مخفي شيانو په معلومولو سره د هغه په ذريعه عجيب او غريب شيان بنودل کيږي، او عام خلک ددغه مخفي خواصو څخه بې علمه وي، ځکه اکثر فقيران او پيران په خپلو جېلو سره خلک پر ځان عاشق کوي، د مثال په توگه يو سړی دا غواړي چي زه په خلکو کي د خپل کرامت څرگندولو لپاره خپل گوتي ځلانده کړم نو د هغه طريقه داسي اختياروي چي لږ سره نوره په کابلۍ سورکه کي په خشتولو سره د هغه سره لږ د درياب ځگ يو ځای کړل سي او بيا گوتو ته د هغه لپ وړکړل سي او کوم ځای چي لپ وړکړل سي هلته رال وڅڅول سي اوس د خلکو په يو داسي مجلس کي چيري چي شمع يا څراغ لگيږي هغه گوته د څراغ د رڼا په وړاندي راځي نو هغه گوته به ځلانده سي او نه سوځي.

د سحر اووم ډول هغه دی چي په هغو کي د ايجاد سوو عجيب او غريب آلاتو په مرسته ځينو شيانو ته په ترکيب وړکولو سره حيرانونکي کارونه تر سره کيږي، هغه آلات ايجادول په عامه توگه په مختلفو علومو او فنو کي پر تعمق او تحقيق باندې منحصر وي، ويل کيږي چي د فرعون د ساحرانو جادوگري په نظر بندۍ او شعبده بازی سره داسي فني مهارت وو چي نن سبا سائنسي ايجادات هم په دغه ډول کي شاملېدای سي.

د سحر اتم ډول هغه دی چي په هغه کي د لاس د صفاتي په ذريعه مختلف کارونه بنودل کيږي او خلک ورته حيرانيږي، د سحر په دغه ډول کي د لاس د سرعت سره يو څو خاص پټ حرکات هم وي.

د سحر دغه درې آخري ډولونه نه خو کفر دي او نه حرام دي مگر که چيري د يو حرام کار د تر لاسه کولو لپاره ذريعه وگرځول سي نو بيا د حرمت حکم ثابتيږي.

څرگنده دي وي چي د سحر کوم اته ډولونه بيان سوي دي دا يوازي په لفظي اعتبار دي ځکه چي په عربي ژبه کي سحريعني جادو هر هغه شي ته وايي کوم چي محير العقول (د عقل حيرانونکي) وي او د هغه سبب د نظرو څخه پټ وي، که د سحري جادو اصطلاحې او حرفي

مفهوم او د هغه د مشهور تعريف او حقيقت اعتبار وکړل سي نو په اصولي توگه د سحر درې ډوله دي يو خو هغه سحر چې په هغه کې د کواکبو او سیاراتو د قوتونو څخه مرسته اخیستني سره محیر العقول طلسمات څرگند کړل سي، دوهم هغه سحر چې په هغه کې د جنات، شياطين او مړه انسانانو د ارواحو په تسخر کولو سره حاجت رويي وکړل سي، درېم هغه سحر چې په هغه کې خپل خیال او د حواس خمسہ قوتونه په دماغ کې په جمع کولو سره د نظر بندۍ کمال تر لاسه کړل سي.

د سحر بدل څه شي دی ؟

په دې خبره پوهېدل ضروري دي چې د دغه امت اذکياء او عارفین د سحر په ذکر سوو ډولو کې د اکثر په اصلاح کولو سره او د هغو د بنیاد څخه د کفر او شرک غلاظتونه لیري کولو سره هغه یې د عملیات په صورت کې وړاندې کړي دي چې د هغو څخه مختلف روحاني او بدني گټې تر لاسه کېدای سي، د سحر د اول ډول اصلاح دعوت علوي دی، دا هغه عمل دی چې په هغه کې ملائکه علویه د اسماء الهي او آیات قرآني په مرسته سره مسخر کېږي، د دوهم ډول اصلاح عزائم او دعوت سفلي دی، په دغه عمل کې د محکي مؤکلات او جنات مسخر کېږي مگر په دغه تسخیر کې هم نه د کفر او شرک آمیزش وي او نه د غیر الله تعظیم او توقیر وي، بلکه دغه جنات او شياطين د حکم او تسلط په ذریعه مسخر کېږي، د درېم ډول اصلاح هغه عملیات دي چې د هغو په ذریعه د صالحانو او اولیاء الله ارواح طیبه سره ربط او تعلق پیدا کېږي او په عامه توگه د داسې بزرگانو دغه عملیات اختیارولو سره خپل او د مخلوق خدا په مقاصد او حوائجو کې گټه تر لاسه کوي، د دغه عملیاتو بناد طهارت، پاکي، تلاوت قرآن، اوراد او وظائف او هغه ارواحو ته د صدقو او خیراتو ثواب رسولو باندې دی،

د پنځم ډول اصلاح عقد همت دی چې د لوړې درجې مشائخ او صوفیان یې د مشکلاتو د حل لپاره اختیاروي چې په هغو کې بنیادي کارو څخه بې خبري پیدا کولو سره او خپل فکر او خیال په یو ځای کولو سره د اسماء الهي څخه د یو پاک اسم په غور او فکر کې د استغراق درجه تر لاسه کوي، د شپږم ډول اصلاح هغه عملیات وي چې په هغو کې آیات قرآني او د اسماء الهي په خواصو کې په تحقیق او پلټنې کولو سره په هغه خاص ترکیب او شرطو سره یا د هغوی د اعداد په صورت کې نقشونه او تعویذونه لیکل کېږي، یا د دعاوو په ذریعه دم کېږي لکه څرنگه چې د نقش او تعویذاتو او اورادو په کتابو کې ددې تفصیل لیکلی دی.

خلاصه دا چي په سحر کي کومه خرابي ده هغه محض له دې کبله ده چي د هغه بنياد کفر، شرک، د کواکب (ستورو)، سیاراتو، جناتو، شياطينو او ارواح خبيثه پر تاثیر باندي اعتقاد دی او د هغه څخه گټه تر لاسه کول پر دې موقوف وي چي غير الله ته د مرستي او اعانت التجاء وکړل سي او هغوی حاجت پوره کونکي وگڼل سي، او پر اسبابو او ذرائعو باندي داسي اعتماد وکړل سي، مسبب يعني د الله تعالی قدرت بالکل پرېښودل سي او کله چي د خرابۍ دغه وجه بالکل ليري سي نو بيا د اصل حرمت او حلت مدار پر اغراض او مقاصدو باندي وي که د یو نیک او مباح مقصد لپاره وي نو د سحر او عملیاتو په طاقت سره گټه تر لاسه کول به جائز وي او که مقصد یو خراب شی او ناجائز کارو سره اړوند وي نو په دغه صورت کي به د سحر د طاقت څخه گټه تر لاسه کول ناجائز وي.

کوم علم چي گټه رسونکی نه وي د هغه څخه ځان ساتل هوښیاري ده

شاه عبدالعزیز رحمۃ اللہ علیہ د دغه آیت کریمه (واتبعوا ما تتلو الشیاطین ما لا یضرهم ولا یغنیهم) په تفسیر کي لیکي چي یهودیانو به دغه دواړه ډول سحر زده کولو باندي اکتفاء نه کول کوم چي ډېر بد او قبیح دی بلکه هغوی به خپل وختونه او خپل صلاحیتونه د نورو داسي علومو په تر لاسه کولو کي هم صرف کول چي د علم شریعت او وحی الهي څخه د ليري کېدو ذریعه او سبب جوړېږي نو هغوی به داسي علوم زده کول چي د هغوی لپاره به تاوان کونکي وه، څه هم نورو ته تاوان نه رسوي او هغوی ته خپله هم گټه نه تر لاسه کېدل، نو د هوښیاري او ځان ساتنې تقاضا داده چي انسان د هر هغه علم او فن څخه ځان وساتي چي د گټي پر ځای یو تاوان رسونکي وي، څرگنده دي وي چي د هر سړي په اړه د یو علم بد او معیوب کېدل د درو جهتو څخه د یو جهت په سبب وي، یو خو دا چي د هغه علم څخه خپل ځان ته یا نورو ته د خوف رسولو بېرته وي لکه د سحر او طلسماتو علم، د نجوم علم هم په دې کي داخل دی ځکه چي ددې په ذریعه اکثر خلک د عقیدې په گمراهۍ کي په اخته کېدو سره خپل اخروي تاوان کوي، کله چي هغوی د مخکي او کواکب په خپلو ربط ويني او علم نجوم هغوی ته ښيي چي د مخکي پر کره باندي راتلونکي تغیرات او واقعات د اجرام فلکي حرکت او سکون او د سیاراتو د چلېدو تر اثر لاندې وي نو د هغوی په ذهن کي دا خبره کښيني چي په عالم کي کومه حادثه او تغیر رامنځته سوی دی هغه د فلاني ستوري، فلاني برج او د فلاني درجې د تاثیر په سبب دی، په دا ډول هغوی د خپلو مقاصدو د تر لاسه کولو اړوند یا د مقصد د فوت کېدو له بيري څخه ستورو

او د هغوی بروج او منازل وابسته کوي يعني هغوی دا عقیده جوړوي که فلانی ستوری فلانی برج او فلانی منزل کي داخل سي نو زموږ فلانی مطلب به تر لاسه سي او که فلانی ستوری په فلانی برج کي داخل سي نو زموږ فلان مطلب به تر لاسه نسي، يعني د هغوی توجه د الله تعالی څخه ليري کيږي چي د هري گټي او تاوان حقيقي مالک دی او د هغوی پر زړه يوه داسي پرده لويږي چي هغوی د نظر الي الله څخه منع کوي.

دوهم دا که چيري هغه علم په خپله تاوان رسونکی نه وي مگر د هغه تر لاسه کونکی دعوه گر د هغه حقائقو او نکاتو او د هغه باريک او مخفي کونجونو پوري د خپل عدم صلاحيت او عدم استعداد په وجه نسي رسيدای نو څرگنده ده چي داسي سپړی چي د علم حقائق او دقائقو ته رسېدل تر لاسه نه کړي نو د هغه علم فاضل او ماهر کېدو څخه پاته سو مگر په جهل مرکب کي خامخا اخته کيږي ځکه د بې صلاحيتو خلکو د اسرار او رموز الهيې احکام شرعيې په باره کي بحث او تمحيص کول، د زياتو فلسفيانو په علومو کي وخت ضائع کول، قضا او قدر، صبر او اختيار په مسئلو کي تحقيق او پلټنه کول د مسئله توحيد وجودي او شهودي پر لاره تلل او د ځينو صحابه کراسو په مينځ کي چي کوم نزاعات او خصومات پيدا سوي وه هغه د علم او تحقيق په نامه څېړل او په هغه پسي لگېدل، او داسي نور شيان دي چي د ذکر سوو علم په زمره کي شمېرل کيږي، همدارنگه د شعر او شاعرۍ فن علم نه گڼل کيږي ځکه چي د شعر او شاعرۍ بنياد د حسن مضامين او ناپاکه خيالاتو او تصوراتو باندې وي او دغه شی د عوامو په حق کي چي د هغوی زړه او دماغ د نفسياني خواهشاتو او جذباتو څخه ډک وي، زهرجن تاثير لري او په ټولو چارو کي د تخيل پردازی او مبالغې ملکه پيدا کوي.

درېم دا چي د شريعت سره په اړوند علوم محموده کي بې ځايه فکر او تعمق وکړل سي او په دې کي د افراط او تفريط څخه کار واخيستل سي لکه د عقائدو او توحيد په علومو کي باريکۍ را ايستل او نور شرعي علوم او قواعدو کي د عقل او منطق غير موزون او غير ضروري نکتې وکړل سي او په فقهي احکامو او مسائلو کي بې ځايه لټون کولو سره بې اصل حيلې او نادر روايات او اقوال بيان کړل سي همدارنگه د سلوک او رياضت په علم کي داسي اصول او قواعد او اعمال او اشغال داخلول چي د جوغيانو وغيره طريقه ده، يا دعوت اسماء الهيې او نورو عملياتو کي د سحر او طلسماتو اصول او قواعد گډول يا د انبياء عليهم السلام په قصو او حالاتو کي د يهودو او روافضو په ډول د معاندينو د درواغو قصې او روايات اورول يا هغه بيانول چي هغه عقائد وغيره هم په دغه حکم کي شامل دي.

خلاصه دا چي د علم کوم ډولونه بيان سول د هغو متوقع گټي خلکو ته نه رسيږي بلکه د هغوی لپاره تاواني وي ، يهوديانو به په عامه توگه دا ډول بهي مقصده او بهي گټي علومو کي بوخت او مصروف وو او د اصل علومو محموده څخه يې مخ گرځولي وو .

=====

بَابُ الْفَالِ وَالطَّيْرَةِ (د ښه او بد فال بيان)

فال په اصل کي مطلق شگون ته وايي مگر په عامه توگه ددغه لفظ استعمال د ښه فال په معنی کي استعمالیږي ، د ښک فال مطلب دادی چي د يو ښه خبري اورېدل يا يو ښه شي ته کتل چي د هغه څخه دخپل مقصد تر لاسه کېدو توقع پيدا سي ، د مثال په توگه يو سړی ناروغ وي او په دغه تردد کي وي چي روغ به سم که يا ، په دغه حالت کي هغه واورې چي څوک يا سالم وايي ، يا يو سړی د جنگ په ميدان کي وي او د يو چا سره يې ملاقات وسو چي د هغه نوم ظفرخان يا فتح علي وو ، يا د مثال په توگه يو سړی د يو شي غوښتونکی وي يا د هغه څخه يو شی ورک سوی وي او د هغه پلټنه کوي نو په دغه دوران کي د هغه غوږ ته يا واجد آواز راسي ، ځيني حضرات وايي چي کله لفظ د فال په بدی سره هم استعمالیږي لکه چي ويل کيږي چي فلانی شي واقع کېدل خراب فال دی يا د ژبي څخه خرابه خبره را ايستل بد فالي ده .

طيرة : د تطير (يعني بد فالي اخيستلو) مصدر دی لکه څرنگه چي خيره د تخير مصدر دی ، ددغه دوو الفاظو څخه پرته د بل يو لفظ مصدر پر دغه وزن نه راځي ، د طيره استعمال يوازي د بد فالي په مفهوم دی مگر ځيني حضراتو دلته مطلق فال يعني د شگون په معنی کي اخيستی دی که هغه ښه فال وي يا بد فال وي .

د تطير اصل او د هغه وجه تسميه داده چي د جاهليت په زمانه کي عربو دا ډول فال اخيستی چي کله به يې يو کار کوی ، يا په سفر به تلل نو يو مرغه يا هوسی به يې وشړل ، که چيري هغه به راسته خوا ته ولاړل نو دا به يې مبارک گڼی او ښک فال به يې اخيستی او بيا به يې هغه کار پيل کوی ، يا به په سفر روانېدی ، او که چيري هغه مرغه يا هوسی به چپه خوا ته ولاړی نو هغه به يې بد گڼی او د هغه کار څخه به منع کېدی .

څرگنده دي وي چي د ښکار هغه حيوان ته سنوح يا سانع وايي چي د چپې خوا څخه راسته خوا ته ولاړ سي او د ښکار هغه حيوان چي د راسته خوا څخه چپه خوا ته ځي هغه ته بروح يا بارح وايي ، عربو به سنوح ښه او بروح بد گڼی .

دا خبره دي په ذهن کي وي چي نېک فال اخيستل محمود او مستحسن بلکه مستحب دی او تطير يعني بد فال نهول بد او منع دی، نبي کریم ﷺ به ډېر زيات په خاصه توگه د خلکو په نومو او ځايو سره بڼه فال اخيستی، په دغه دواړو کي فرق په دې وجه دی چي په نېک فال کي اطمینان او خوښي تر لاسه کيږي، دوهم د الله تعالی په رحم او کرم سره د نيکۍ امید پیدا کيږي او په زړه کي د ښېگڼي خیار راځي، او د امید خیال په هر حالت کي د بنده لپاره غوره دی که څه هم د هغه مراد پوره نسي، او بد فالي ځکه منع او بد ده چي په هغه کي رنج او تردد پیدا کيږي، د الله تعالی د رحم او کرم څخه امید قطع کيږي او د ناامیدی احساس او په اندېښنو کي اخته کيږي، څرگنده دي وي چي دغه شيان شرعا بد او منع هم دي او د عقل خلاف هم دي، حال دا چي هغه څه کيږي کوم چي الله تعالی يې غواړي.

په هر حال په دغه باب کي هغه حديثونه نقل کيږي چي د فال وغيره سره اړوند وي او د هغو تحقيق پورته بيان سوی دی، د مشکوة مؤلف په دغه باب کي هغه حديثونه نقل کړي دي چي په هغو کي د عدوی، هامة او دا ډول نورو شيانو ذکر دی او دا ټول هم د تطير يعني بد فالي د مفهوم حامل او د هغه په حکم کي داخل دي.

الفصل الأول (لومړی فصل)

بد فال منع دی

﴿۴۳﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا طَيْرَةَ وَخَيْرُهَا الْفَأُلُ قَالُوا وَمَا الْفَأُلُ قَالَ الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ . متفق عليه.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د رسول الله ﷺ څخه دا اورېدلي دي چي بد شگون (فال) هيڅ شی نه دی، بهترينه شی نېک فال دی، اصحابو وويل: فال څه ته وايي؟ نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: هغه نېکه کلمه چي په تاسو کي يې څوک د چا څخه واورې يا په څه ذريعه سره يې واورې. بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۱۲/۱۰، رقم: ۵۷۵۴، و مسلم ۱۷۴۵۱۴، رقم: ۱۱۰-۲۲۲۳.

تشریح: بد فالي بې حقيقته شی دی: ددې مطلب دادی چي دگټي تر لاسه کولو يا د تاوان په

دفع کي د بدفالي هېڅ دخل نسته او نه شريعت د اعتبار سبب گرځولی دی، داسي عقیده درلودل نه دي پکار ځکه چي هغه څه کيږي چي د قادر مطلق (الله تعالی) مرضي وي ځکه د بدفالي په اخیستلو سره ځان په بېره، اندېښنه او ناامیدی کي ولي اخته کړل سي، طيره يعنې د بدفالي نفي کولو او د منع ظاهرولو څخه وروسته رسول الله ﷺ د فال تعريف وکړي او وه يې فرمايل: د طيره غوره صورت ښه فال دی يعنې په حديث کي طيره د مطلق فال نيولو په معنی کي استعمال سوی دی مگر دلته يو سوال پيدا کيږي او هغه دا چي د حديث د عبارت څخه په څرگنده دا معلوم يږي چي ښه فال نيول غوره دي او بدفالي هم په څه ناڅه درجه کي ښه شی دی، حال دا چي په حقيقت کي بدفالي ښه شی نه دی، ددې جواب دادی چي په دغه عبارت کي لفظ د خير په اصل کي د به مفهوم کي دی نه د غوره په معنی کي، لکه څرنگه چي دغه جمله ده: (والاخرة خير وابقى واصحاب الجنة خير)، يو جواب دا هم دی چي دغه ارشاد په اصل کي د عربو پر گمان او اعتقاد باندې مبني دی چي هغوی بدفالي هم ښه گڼل يا دا چي ددغه عبارت بنياد دادی چي د طيره ښه کېدل بالفرض که ممکن هم وي نو فال به تردې غوره شی وای.

هغه ښه کلمه... الخ: مطلب دادی که يو سړي ته داسي جمله واورول سي چي په هغه سره د هغه په زړه کي د خپل مطلب او مقصد تر لاسه کېدو او امید پيدا سي او هغه دغه لفظ يا جمله په حق اړه ښه وگڼي لکه يو سړی خپل ورک سوی شی لهوي چي هغه دغه اواز واورې يا واجد، يا سړي لار غلطه کړې وي او د هغه په لټه کي سرگردانه وي چي د هغه په غوږ کي د يوې خوا څخه دغه اواز راسي يا راشد.

يو څو بې اثره خبري

﴿۴۳۷﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا عُدْوَى وَلَا طِيْرَةٌ وَلَا هَامَةٌ وَلَا صَفَرٌ وَفَرٌّ مِنَ الْبُحْدُومِ كَمَا تَفَرُّ مِنَ الْأَسَدِ. رواه البخاري.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: تجاوز د مرض (د يو ناروغ څخه بل روغ سړي ته مرض نقليدل) نسته، بدشگون (بدفال) نسته، هامه او صفره نسته (د فال ډولونه دي) او تاسو د جذامي څخه داسي تنبتي څرنگه چي خلک د زمري څخه تنبتي. بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۱۵۸۱۱۰، رقم: ۵۷۰۷.

د لغاتو حل: صفر: هي حية في البطن، وقيل: انهم كانوا يتشاءمون بدخول شهر صفر.

تشریح: دغه خیال چي د یوه سړي ناروغي بل سړي ته نقل کیږي د جاهلیت د زمانې یادگار دی ، عربو به ویل که یو سړی د ناروغ په څنګ کي کښېني یا د هغه سره خوراک او څښاک وکړي نو د هغه ناروغي ده ته هم ورځي ، علماء لیکي په عامه توګه د طبیبانو په نزد اووه ناروغي داسي دي چي د یوه څخه بل ته نقل کیږي او هغه دادي : ۱: جذام ، ۲: خارش ، ۳: چیچک ، ۴: دانې چي پر بدن راوخیږي ۵: ګنده دهنې ، ۶: رمډ (د سترګو ناروغي چي په هغه سره سترګي سړي سي یعنې د سترګو خوږوالی) ، ۷: وبائي ناروغي .

نو شارع د داسي خیال په رد کولو سره څرګنده کړه چي د ناروغي د یوه څخه په بل کي سرایت کول څه حقیقت نلري بلکه ددې تعلق د نظام قدرت او د قادر مطلق د مرضي سره دی لکه څرنګه چي لومړی سړی ناروغ سوی دی همدارنګه دوهم سړی هم په هغه ناروغي اخته کېدای سي ، پاته سوه دا خبره چي د ټولو ناروغيو په اړه د یو بل ته تلو ترديد سوی دی نو بیا د جذام د ناروغي څخه د تینبستي حکم ولي ورکړل سو ، او همدارنګه خپله ددغه حدیث په مفهوم کي تضاد معلومېږي ، نو ددې جواب به انشاء الله د فصل په پای کي نقل کړل سي .

د بدفالی په اړه مخکي بیان سوی دی ، (هاما) ددې اصل معنی د سرده مګر دلته ددغه لفظ څخه یو خاص حیوان مراد دی چې ، عربو د ګمان مطابق د مړي د هډوکو څخه پیدا کیږي او په هواء کیږي ، د جاهلیت په زمانه کي عربو دا هم ویل که یو سړي قتل کړل سي نو د هغه مقتول د سر څخه یو حیوان چي هغه ته هامه وایي راوځي او هر وخت دا فریاد کوي چي ماته اوبه راکړئ اوبه راکړئ ، یا هغه د قاتل څخه د بدلې اخیستلو هڅه کوي تر دې چي قاتل په خپل مرګ سره یا د بل چا په قتلولو سره مړ سي نو هغه مرغه په الوتلو سره ورک سي .

ځینو خلکو به ویل چي خپله د مقتول روح د هغه حیوان شکل اختیاروي او فریاد کوي چي د قاتل څخه بدله واخیستل سي ، کله چي هغه د قاتل څخه بدله واخلي نو هغه مرغه ورک سي ، شارع دغه عقیده هم باطله وګرځول او وه یې فرمایل چي ددې هیڅ حقیقت نسته .

ځیني خلک دا هم وایي چي د هامه څخه مراد مرغه دی چي کله هغه پریو کور کښیني نو هغه کور بربادیږي ، یا د هغه کور څخه یو څوک مړ سي ، رسول الله ﷺ ددغه ارشاد په ذریعه دغه عقیده باطله کړل او څرګنده دي وي چي تطیر د بدفالی اخیستلو په حکم کي دي چي یو منع کار دی .

د صفر په وضاحت کي ډېر قولونه بیان سوي دي ، ځیني حضرات وایي چي ددې څخه د محرم وروسته میاشت مراد ده چي صفر ورته وایي ، د کمزوري عقیدې خلک دغه میاشت

منحوسه گڻي او وائي چي په دغه مياشت کي د آفاتو او پېښو نزول کيږي ځکه ددغه ارشاد په ذريعه دا عقېده باطله وگرځول سوه .

ځيني حضرات وائي چي عربو به ويل : د هر انسان په نس کي يو مار وي چي هغه ته صفر ويل کيږي د هغوی د گمان مطابق چي نس خالي وي او لوږه وي نو هغه مار چيچل کوي او تکليف رسوي ، د هغوی وينا وه چي د لوږي په وخت کي په نس کي يو خاص ډول تکليف محسوس کيږي هغه ددغه مار په سبب وي او د هغه اثرات په يو بل کي سرايت کوي ، نووي رحمۃ الله عليه د مسلم په تشرېح کي ليکلي دي چي د ځينو خلکو د گمان مطابق صفر هغه چينجيانو ته وائي کوم چي په نس کي وي او د لوږي په وخت کي چيچل کوي ، ډېر ځله د هغه په سبب د سړي رنگ ژړسي تر دې چي هلاک هم سي دا ټول بې اصله خبري دي چي په شريعت کي هيڅ اعتبار نلري .

ساري ناروغي نسته

﴿۴۳۷۶﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةً

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : ناروغه کېدل هامة او

وَلَا صَفَرَ فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا بَالُ الْإِبِلِ تَكُونُ فِي الرَّمْلِ كَانَهَا

صفر هيڅ شی نه دی ، يوه اعرابي وويل : اې د الله ﷻ رسوله ! د اوبنانو څه حال دی هغوی په ريگستان کي داسي اوسيږي لکه څنگه چي

الطَّبَاءُ فَيُخَالِطُهَا الْبَعِيدُ الْأَجْرَبُ فَيُجْرِبُهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ . رواه البخاري

هوسی ، بيا په هغوی کي يو پمن او بن راسي او نور اوبنان پمن کړي ، نبي کریم ﷺ وفرمايل : د ټولو څخه اولنی اوبن چا پمن کړی . بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري) : ۲۴۱۱۱۰ ، رقم : ۵۷۷۰ .

﴿۴۳۷۷﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا عَدْوَى وَلَا

هَامَةً وَلَا تَوْءَ وَلَا صَفَرَ . رواه مسلم .

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: تجاوز د مرض نسته، هامه (د يو مرغه نوم دی عربو عقیده درلودل چي دا هامه د مړي د هډوکو څخه پيدا کيږي او هميشه د اوبه را کړئ چغي وهي) نسته، او نه خای د ستورو (د ستورو د منازلو په حساب د باران اټکل) نسته، او نه صفر. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۴۴/۴، رقم: ۱۰۶-۲۲۲۰.

د لغاتو حل: نوء: ای طلوع نجم و غروب ما يقابله، وکانوا يعتقدون انه لا بد منه عند مطر و ریح.

تشریح: د نوء مطلب دی د یو ستوري لوېدل او د بل را ختل، د عربو په خیال کي باران کېدل یا نه کېدل د ستورو د دغه طلوع او غروب په اثر وي، لکه څرنگه چي پر علم نجوم باندي عقیده لرونکي خلک وایي چي د باران تعلق د ستورو سره دی که فلاني ستوری په فلاني تاریخ راولوېږي او په دغه تاریخو کي باران وسي نو د باران په میاشتو کي به په فلاني او فلاني تاریخو کي باران کیږي.

په نهل کي لیکلي دي چي د نوء جمع نواء ده چي د هغه معنی د قمر د منازل ده او هغه منازل اته ویشته دي، د قرآن کریم آیت: (والقمر قدرناه منازل) کي دغه منازلو ته اشاره سوې ده، عربو به د باران اورېدل دغه منازلو ته منسوب کول، د هغوی وینا وه چي کله سپوږمۍ فلاني او فلاني منازل ته راسي نو باران یقینا کیږي، یعنی د هغوی په نزد د سپوږمۍ هغه منازلو ته راتلل د باران کېدو علت او د مؤثر حقيقي درجه لري، نو شارع دغه عقیده باطل وگرځول او څرگنده یې کړه چي باران اورېدل محض پر حکم الهي باندي منحصر دی، مگر څرگنده دي وي چي د دغه نفي او ابطال تعلق د هغه صورت سره دی کله چي د تاثیر علت اعتقادي وي مگر که چيري په منازلو کي د سپوږمۍ راتلل د نزول باران یو ظاهري سبب وگڼل سي یعنی دا عقیده وي چي الله تعالی هغه وخت باران اوړوي کله چي سپوږمۍ خپل منزل ته راسي او هغه وخت د علت درجه نه لري بلکه محض د یو ظاهري سبب درجه لري، الله تعالی پر دې قادر دی چي د هغه وخت څخه مخکي یا وروسته هم باران اوړوي او که وغواړي نو هغه وخت به هم باران ونه اوړوي نو دغه عقیده نه د کفر په دائره کي راځي او نه دې ته باطل ویل کیږي، که څه هم امام نووي رحمه الله وایي چي دغه عقیده هم د کفر سبب دی ځکه چي د باران د نزول میاشت او هغه د منازلو سره متعلق کول د کافرانو شعار دی، دوهم دا چي ذکر سوی صورت که څه هم علیت عقیده نه څرگندوي مگر موهم علیت خو یقیني دی، په دې اړه زیات صحیح قول دادی چي په

حديث کي ذکر سوې منع مطلق ده چي ددې تعلق د علت عقيدې سره هم دی او د هغه صورت سره هم دی چي په هغه کي سپورمۍ او د هغه منازل محض يو ظاهري سبب وگڼل سي ځکه چي اول خو ددغه ارشاد مقصد د عقيدې د گمراهۍ او فساد سد باب دی ، دوهم داسي هيڅ حديث نقل سوی نه دی چي د هغه څخه جواز په يو صورت کي ثابت وي .
خلاصه دا چي کله باران وسي نو داسي دي نه وايي چي د فلاني منازل څخه باران سوی دی بلکه داسي دي وايي چي د الله تعالی په فضل او کرم سره باران سوی دی .

﴿۲۳۷۸﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا عَدْوَى

وَلَا صَفَرٌ وَلَا غُولٌ . رواه مسلم

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د رسول الله صلي الله عليه وسلم څخه دا اورېدلي دی چي ناروغي پيدا کېدل ، صفر او د صحراؤ بلا هيڅ نسته . مسلم

تخريج : صحيح مسلم ۱۷۴۴/۴ ، رقم : ۱۰۷ - ۲۲۲۲ .

د لغاتو حل : غول : احد الغيلان ، وهي جنس من الجن والشياطين . (بلاوي)

تشریح : د غول جمع غيلان دی ، د جناتو او شياطينو يو ډول او جنس ته وايي ، د عربو دا خيال وو چي په ځنگلو کي غول په مختلفو صورتو او شکلو کي خلکو ته ښکاره کيږي او د هغوی لاره غلطوي او هلاکوي يې ، رسول الله صلي الله عليه وسلم دغه خيال باطل وگرځوی او وه يې فرمايل چي غول هيڅ شی هم نه دی .

جذامي

﴿۲۳۷۹﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَ فِي وَفْدٍ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ فَأَرْجِعْ . رواه مسلم .

حضرت عمرو بن شريد د خپل پلاره څخه روايت کوي چي د ثقيف په جماعت کي يو جذامي وو هغه د نبي کریم صلي الله عليه وسلم په خدمت کي حاضر سو ، بيعت کول يې غوښتل ، نبي کریم صلي الله عليه وسلم ورته وفرمايل : موږ ستا بيعت قبول کړی دی ، ته بيرته ولاړ سه . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۵۲۱۴، رقم: ۱۲۶-۲۲۳۱.

تشریح: د جذامي سره په یو ځای کېدو کې د پرهیز په اړه یو دغه حدیث دی او دوهم حدیث هغه دی چې په هغه کې فرمایل سوي دي چې د جذامي څخه داسي تېښتې لکه څرنګه چې د زمري څخه تېښتې، د دغه دواړو حدیثو څخه دا ثابتېږي چې د جذامي د ملګرتیا او ناستي څخه ځان ساتل پکار دي، حال دا چې هغه حدیث ددې برعکس دی چې په هغه کې فرمایل سوي دي چې د یوې ناروغۍ بل ته نقل کېدل هیڅ حقیقت نه لري، څرګنده ده چې دغه دواړي خبري بالکل مخالف دي، د دغه تضاد ليري کولو لپاره او د دغه حدیث په مینځ کې د مطابقت پیدا کولو لپاره د علماوو ډېر قولونه نقل سوي دي، شیخ ابن حجر عسقلاني رحمۃ اللہ علیہ په شرح نخبه کې لیکلي دي: د حدیثو د دغه تضاد ليري کولو لپاره تر ټولو غوره قول دادی چې په کوم حدیث کې عدوي يعني ساري کېدو نفي سوې ده د هغه حکم د خپل عموم او اطلاق سره قائم او باقي دی او د هغه خلکو مخالطت او مجالست کوم چې د جذام په ډول ناروغيو کې اخته وي د هغوی د ناروغ کېدو سبب هیڅکله نه وي او کوم چې د احادیثو تعلق دی چې د جذامي څخه پرهیز کول ظاهر وي نو د هغه مقصد محض د وهم او وسوسې بندول دي چې هیڅوک د شرک په لمن کې ونه لویږي، که یو څوک د جذامي سره ملګرتیا او ناسته وکړي او بیا په دغه دوران کې د الله تعالی دغه حکم ورسو چې هغه سړی هم په جذام کې اخته سو نو ليري خبره نه ده چې هغه په دغه وهم او عقیده کې اخته سي چې زه د دغه جذامي د مخالطت او مجالست په وجه په دغه ناروغۍ اخته سوم، نو رسول الله ﷺ خلک د دغه وهم څخه د ساتني لپاره چې د کفر او شرک حد ته ونه رسیږي د جزامي څخه د پرهیز کولو حکم وکړ، همدا وجه ده چې رسول الله ﷺ خپل ذات مبارک د دغه حکم څخه مستثنی کړ چې رسول الله ﷺ د توکل او اعتقاد علی الله پر لور په مرتبه باندي فائز وو، چې د هغه په وجه په ذکر سوي وهم او گمان کې د اخته کېدو تصور هم نسو کېدای، یوه ورځ رسول الله ﷺ د یوه جذامي لاس نیولی د ځان سره راوست او بیا یې د هغه سره ډوډۍ وخوړل، خلاصه دا چې د جزامي څخه د پرهیز کولو حکم د هغه چا لپاره دی چې هغه په ځان کې د صدق او یقین طاقت نلري او ددې خبري بېره وي که هغه د جذامي مخالطت او مجالست په دوران کې په دغه ناروغۍ اخته سي نو د دغه وهم د گمان په ښکاره کېدو سره به په شرک خفي کې اخته سي.

کرمانی رحمۃ اللہ علیہ ویلي دي: دا چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي چې د ناروغۍ یو بل ته د نقل کېدو حقیقت نسته، نو د جذامي ناروغي ددې څخه مستثنی ده، نووي رحمۃ اللہ علیہ وايي: په جزام

کي يو خاص ډول بدبويي وي ، که يو سړی د جذامي سره ناسته ولاړه ، خوراک او څښاک زيات اختيار کړي نو هغه بويي يې متاثر کوي او ناروغ کوي يې ، لکه څرنګه چي يو سړی داسي خوراک و خوري يا په داسي بوی کي وموښلي چي د هغه د مزاج او طبيعت موافق نه وي يا د هغه مضر کېدل څرګند وي نو هغه سړی متاثر کېږي او په ډول ډول ناروغيو کي اخته کېږي ، که څه هم دغه شيان محض يو ظاهري ذريعه او سبب وي مګر په حقيقت کي هغه ناروغي د الله تعالى په حکم سره لاحق کېږي ، په دې اعتبار سره د جذامي څخه پرهيز د طب له نظره وي نه د ناروغي-يو بل ته د نقل کېدو په وجه .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

بنه فال اخيستل

﴿۳۸۰﴾: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَفَاءَلُ وَلَا يَتَطَيَّرُ وَكَانَ يُحِبُّ الْإِسْمَ الْحَسَنَ . رواه في شرح السنة .

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم به فال (بنه فال) کوی او بد فال به نه کوی او بنه نوم به يې خوښوی . شرح السنة
تخريج: البغوي في شرح السنة ۱۷۵/۱۲، رقم: ۳۲۵۴.

بدفالي شرک دی

﴿۳۸۱﴾: وَعَنْ قُتَيْبِ بْنِ قَبِيصَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْعِيَافَةُ وَالطَّرْقُ وَالطَّيْرَةُ مِنَ الْجُبْتِ . رواه ابوداؤد .

حضرت قطن بن قبيصة رضي الله عنه د خپل پلاره څخه روايت کوي چي نبي کریم صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د مرغه په هوا کول د فال په ډول يا د يوه مرغه څخه فال اخيستل يا د هغه په اورېدو سره ډبري ويشتل (د فال د اخستلو لپاره) او بد شګون (بد فال اخيستل) دا ټول د شرک څخه دی . ابوداؤد .
تخريج: سنن ابی داود ۲۲۸۸۴، رقم: ۳۹۰۷.

د لغاتو حل: العیافة: وهو الضرب بالحصی الذي تفعله النساء.

تشریح: عیفة د مرغانو په ذریعه د فال نیولو یو صورت دی چي په هغه کي مرغه په خاصه توګه

په هواء کولو سره د هغه د آواز په ذریعه نیک فالي يا بد فالي کيږي، په مخکي زمانه کي په عربو کي دا ډېر زيات رواج وو او عيافت داني يو ځانگړی فن گڼل کېدی، په دې کي په عامه توگه د مرغانو د نوم اعتبار وي د مثال په توگه د عقاب (باز) په ذریعه عقوبت، د غراب (تپوس) په ذریعه غربت، او د هډ هډ (ملا چرگک) په ذریعه د هدايت فال اخيستل کېدی، په طيره او عيافه کي فرق دادی چي د طيره په مفهوم کي عموميت دی که د يو مرغه په ذریعه بدفالي وکړل سي يا د يو بل حيوان په ذریعه، او د عيافه استعمال په خاصه توگه د يو مرغه د آواز په ذریعه د نېک فالي او بدفالي کولو په مفهوم کي دی، په نهايه کي ليکلي دي چي د عيافه معنی د مرغه په ډېره ويشتل او الوخل دي، او د هغه نوم د هغه آواز او د هغه د الوتلو او تېرېدو په ذریعه فال کيږي.

طرق ډېرو غورځولو ته وايي، د فال اخيستلو يو دا صورت هم وو په تېره زمانه کي په خاصه توگه د عربو په بڼڅو کي.

جبت د سحر په معنی کي دی، ځيني حضرات وايي چي د جبت معنی د هر هغه شي ده چي په هغه کي خيره وي يا د هغه شي د الله تعالی څخه پرته عبادت وکړل سي يعني شرک او د ځينو حضراتو په نزد جبت د شيطان کار ته وايي.

د حديث مطلب دادی چي دغه ټول شيان يعني بدفالي کول د مرغانو د آواز په ذریعه او په ډېرو غورځولو سره فال اخيستل په سحر کي داخل دي او دا ټول د شرک کارونه دي، صحيح خبره داده چي دغه ټول شيان شيطاني کارونه دي.

﴿۳۳۸۲﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

قَالَ الطَّيْرَةُ شِرْكٌ قَالَ ثَلَاثًا وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ . رواه

بد شگون اخيستل شرک دی، او دا الفاظ نبي کریم صلى الله عليه وسلم د رې واره وويل : او په موږ کي چي د چا په زړه کي چي شگون يا بدل فال نه څه تردد يا خلجان پيدا سي نو پر خداي تعالی باندي توکل سره هغه ليري کيږي .

ابوداؤد والترمذي، قَالَ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ يَقُولُ كَانَ سُلَيْمَانُ

ابوداؤد او ترمذي . او امام بخاري رحمته الله عليه . وايي ، سليمان بن حرب دا بيان کړی دی چې د دې
 بَنُ حَرْبٍ يَقُولُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ هَذَا
 عِنْدِي قَوْلُ ابْنِ مَسْعُودٍ .

حديث اخيري جمله : چي په موږ کي د چا په زړه کي چي الخ دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم قول نه دی ، دا د
 ابن مسعود قول دی

تخريج : سنن ابی داود ۲۳۰۱۴ ، رقم : ۳۹۱۰ ، و الترمذي ۱۳۷۱۷ ، رقم : ۱۶۱۴ .

تشریح : بد فال نهول شرک دی ، د دې مطلب دا دی چي دغه کار د مشرکانو د طریقو او عاداتو
 څخه دی او د شرک خفي سبب دی ، مگر که چيري دا عقیده وي چي داسي به وي نو هغه فال به
 بېله شکه او شېهي د کفر په حکم کي وي .

د جذامي سره خوراک

﴿۳۸۳﴾ : وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِ مَجْدُومٍ
 فَوَضَعَهَا مَعَهُ فِي الْقَصْعَةِ ثُمَّ قَالَ كُلْ ثِقَةً بِاللَّهِ وَتَوَكَّلَا عَلَى اللَّهِ . رواه ابن ماجه

حضرت جابر رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د یو جذامي لاس و نیوی او هغه یې
 (خوراک لپاره) په خپله کاسه کي شریک کړ او ویې فرمایل : ته خوره ، زه په الله تعالى باندې
 توکل لرم (چي ستا د ناروغۍ په ما باندې څه اثر نه کوي) . ابن ماجه .

تخريج : سنن ابن ماجه ۱۱۷۲۸۲ ، رقم : ۳۵۴۲ .

تشریح : په دغه حديث کي دې ته اشاره ده چي د توکل او يقين مرتبې تر لاسه کېدو څخه
 وروسته د جذامي څخه تنبهدل او د هغه د ځان څخه ليري کول ضروري نه دي .

بدفالي نسته

﴿۳۸۴﴾ : وَعَنْ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا
 هَامَةَ وَلَا عَدَوَى وَلَا طَيْرَةَ وَإِنْ تَكُنِ الطَّيْرَةُ فِي شَيْءٍ فِي الدَّارِ الْفَرَسِ
 وَالْمَرْأَةِ . رواه ابوداؤد .

د حضرت سعد بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : هامة ناروغي لگېدل او بد شگون نسته که بد فالي وي نو هغه به په کور ، اس او بنځه کي وي . ابو داؤد

تخريج : سنن ابي داود ۲۳۶۱۴ ، رقم : ۳۹۲۱ .

تشریح : د طيره يعنې بد فالي په اړه مختلف حديثونه نقل سوي دي ، د کومو حديثو څخه چي د طيره د اثراتو نفي او په هغه د اعتبار کولو يا په هغه د اعتقاد درلودلو نهې او منع ثابتېږي هغه زيات دي ، د ځينو حديثو څخه د بنځي ، آس او په کور کي د طيره ثبوت د يقيني الفاظو په ذريعه مفهوم کيږي لکه څرنګه چي د بخاري او مسلم روايت دی : (انما الشؤم في ثلاث الفرس، والمرأة والدار) يعنې په دې کي څه شک نسته چي په دغه درو شيانو کي نحوست دی په کور ، آس او بنځه کي ، په يوه روايت کي هغه د رې شيان محکمه ، خادم او آس بيان سوي دي ، په ځينو حديثو کي په دغه درو شيانو کي د طيره د ثبوت الفاظ د شرط په ذريعه مفهوم کيږي لکه چي مخکي په نقل سوي حديث کي يا دا ډول نورو حديثو کي دي ، که بد فالي او نحوست يو شی وي نو په دغه درو شيانو کي به وي ، د ځينو حديثو څخه د نورو ټولو شيانو په ډول په دغه درو شيانو کي هم د نحوست انکار مفهوم کيږي لکه چي د ابن ابي مليکه روايت دی چي هغه د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه نقل کړی دی ، او په ځينو حديثو کي دا فرمايل سوي دي چي په دغه درو شيانو کي د نحوست عقېده درلودل د جاهليت د زمانې د بې بنياده عقيدو او خيالاتو څخه دي ، خلاصه دا چي په دې اړه د مختلف مفهوم روايتونه نقل سوي دي ، نو ددغه ټولو په مينځ کي د مطابقت وجه او ددغه ټولو د مقصد خلاصه داده چي تطير يعنې بد فالي نه کول او يو شی منحوس گڼل بالکل بې اصله خبره ده که چيري دا ومنل سي چي په ځينو شيانو کي نحوست دی نو کوم شيان چي داسي وي چي د خپل ځينو حيثيتو په اعتبار ددې وړ وي چي په هغه کي د نحوست کېدو گمان کېدای سي او هغه د نحوست مواقع او محل گرځول کېدای سي نو دا خبره داسي ده لکه څرنګه چي په يوه روايت کي فرمايل سوي دي : (لو كان شيء سابق القدر لسبقه العين) يعنې که يو شی پر تقدير سبقت وړونکی وای نو هغه به بد نظر وای .

قاضي رحمته الله عليه هم داسي خبره کړې ده ، هغه وايي : په حديث کي لومړی د طيره انکار کول او د هغه څخه وروسته دغه شرعيه جمله (که په يو شي کي بد فالي وای نو په کور ، بنځه او آس کي به وای) راوړل پر دې دلالت کوي چي تطير يعنې د بد فالي د نحوست انکار په دې مفهوم کي دی که د نحوست وجود او ثبوت وای نو په دغه درو شيانو کي به وای ځکه چي دغه درې

شیان د نحوست موقع او محل کېدای سي، مگر کله چي په دغه درو شيانو کي هم د نحوست څه وجود نسته نو د دې مطلب دادی چي نحوست بالکل وجود نه لري.

ځيني حضرات وايي که چيري په دغه شيانو کي د نحوست وجود مفهوم کيږي نو په دې معنی کي که ښځه اوږد ژبه، بې حياء او بدکاره وي يا د هغې ماشومان نه پيدا کيږي يا د خپل خاوند نافرمانی کوي، يا مکروه صورته او بدشکله وي نو په دې اعتبار سره هغې ته منحوسه ويل کيدای سي، په کور کي نحوست په دې معنی دی چي هغه کور تنگ او تاریک وي، د هغه همسايه خراب وي او د هغه هواء ناسمه وي، همدارنگه په آس کي د نحوست مطلب دادی چي هغه آس سرکښه او شرير وي، ډېر خوراک کوي مگر په تللو کي سست وي، د خصوصياتو په اعتبار کم وي مگر د قيمت په اعتبار گران وي او د مالک ضروريات او اړتياوي نه پوره کوي، پر آس باندي خادم هم قياس کيدای سي.

ځيني حضرات وايي چي د نحوست څخه شرعي او طبعي کراهت او ناخوښي مراد ده، په دې اعتبار سره د شوم او تطير نفی خو پر عموم او حقيقت باندي محمول وي مگر حقيقت دادی چي هيڅ شی هم داسي نسته چي په هغه کي د نحوست وجود وي مگر په کومو حديثو کي چي په ځينو شيانو کي نحوست کېدل مفهوم کيږي په هغو کي د نحوست څخه مراد د هغه شيانو په معنی توگه يا د يو شرعي بدوالي په وجه ناخوښي ده.

ښه نومونه ښه فال

﴿۲۳۸۵﴾: وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعْجِبُهُ إِذَا خَرَجَ

لِحَاجَةٍ أَنْ يَسْمَعَ يَا رَاشِدُ يَا نَجِيحُ. رواه الترمذي.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به د څه ضرورت لپاره بهر راووت نو نبي کریم ﷺ به دا خوښوله چي د چا د ژبي څخه دا الفاظ واورې اې راشده! (اې په سيده لاره باندي تلونکې) اې نجیح! (اې د مقصد تر لاسه کونکې). ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۱۳۸۱۴، رقم: ۱۶۱۶.

﴿۲۳۸۶﴾: وَعَنْ بُرَيْدَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَتَطَيَّرُ مِنْ شَيْءٍ

د حضرت بريد رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به د هيڅ شی څخه بد فال نه اخيستل او

فَإِذَا بَعَثَ عَامِلًا سَأَلَ عَنْ أَسْمِهِ فَإِذَا أُعْجِبَهُ أَسْمُهُ فَرِحَ بِهِ وَرُئِيَ بِشْرُهُ ذَلِكَ فِي

کله چي به يې يو عامل (حاکم) چيري ليزی نو د هغه څخه به يې د هغه د نامه پوښتنه کوله که د هغه نوم به ښه وو نو نبي کریم ﷺ به په هغه سره خوشحاله سو او خوشحالي به د نبي کریم ﷺ د

وَجْهِهِ وَإِنْ كَرِهَ أَسْمَهُ رُئِيَ كَرَاهِيَتُهُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ وَإِذَا دَخَلَ قَرْيَةً سَأَلَ عَنْ

مخ مبارک څخه څرگندېده او که د هغه نوم به بد وو نو د نبي کریم ﷺ د مخ مبارک څخه به ناخوښي معلومېده او کله چي نبي کریم ﷺ و يوې ابادۍ ته دا ځلېدی

أَسْمَهَا فَإِنْ أُعْجِبَهُ أَسْمُهَا فَرِحَ وَرُئِيَ بِشْرُهُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ وَإِنْ كَرِهَ أَسْمَهَا رُئِيَ كَرَاهِيَتُهُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ. رواه ابوداؤد.

نو د هغې نوم به يې پوښتی که د هغې نوم به ورباندي ښه ولگېدی نو د خوشحالي علامه به د نبي کریم ﷺ د مخ مبارک څخه ظاهرېده او که چيري د هغې ابادۍ نوم به بد وو نو د ناخوښي اثار به يې پر مخ مبارک ښکارېدل. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۳۶۸۴، رقم: ۳۹۲۰.

تشریح: د يو بد نامه په اورېدو سره ناخوښي کول تطير (بدفالي) نه دی، تطير به په هغه صورت کي وای کله چي رسول الله ﷺ د نامه په اورېدو سره خپل کار يا خپل سفر پرېښودلای وای، لکه څرنگه چي د بدفالي په صورت کي کيږي، بيا هم د يوې سيمي خراب او بد نامه په اورېدو سره د رسول الله ﷺ د مخ مبارک څخه د ناخوښۍ اثرات څرگندېدل، ځکه چي د طبيعت د ښه والي او بدوالي څخه متاثر کېدل او د هغه په نتيجه کي د خوښۍ او ناخوښۍ څرگندول يوه فطري خبره ده.

ابن ملک رحمه الله وايي: د دغه حديث څخه معلومه سوه چي د خپل اولاد يا خادم لپاره ښه نوم اختيارول سنت دي ځکه چي ډېر واره خراب نوم د تقدير موافق کيږي او د هغه نتائج د بدو اثراتو حامل کيږي، د مثال په توگه يو څوک د خپل زوی نوم خسار کښيږدي نو کيدای سي چي يو وخت هغه سړی يا د هغه زوی د تقدير الهي سره سم په خساره کي اخته سي او د هغه په نتيجه کي خلک دا وگڼي چي د هغه په خساره کي اخته کېدل د هغه د نامه په وجه دي او خبره تر دې پوري ورسپړي چي خلک هغه منحوس گڼل پيل کړي او د هغه ملگرتيا پرېږدي.

په کور کي بې برکتی

﴿۲۳۸۷﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا فِي دَارٍ كَثُرَ فِيهَا

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې يوه سړي وويل: اې د الله ﷺ رسول! موږ په يو کور کي اوسېدلو زموږ د کور د وگړو تعداد زيات وو

عَدَدُنَا وَأَمْوَالُنَا فَتَحَوَّلْنَا إِلَى دَارٍ أُخْرَى فَقَلَّ فِيهَا عَدَدُنَا وَقَلَّتْ فِيهَا أَمْوَالُنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذُرُّوَهَا ذَمِيمَةٌ. رواه ابوداؤد.

او مال هم را سره زيات وو بيا موږ هغه کور پرېښودئ او بل کور ته ولاړو، په دې کور کي زموږ د وگړو تعداد هم کم سو او مال مو هم کم سو، نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: دا کور پرېږدئ دا سپېره (منحوس) دی. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داود: ۲۳۸۸۴، رقم: ۳۹۲۴.

شرح: د رسول الله ﷺ د هغه ځای پرېښودو حکم د هغه ځای د منحوس گڼلو په وجه نه وو بلکه د هغه ځای آب او هواء ښه نه وه، ځکه رسول الله ﷺ دا غوره وگڼل چې هغوی دغه ځای پرېږدي.

خطابي رحمته الله علیه وايي: رسول الله ﷺ هغه خلکو ته د ځای پرېښودو حکم ددې لپاره ورکړ چې د هغوی په زړونو کي دا خبره ناسته وه چې د ټولو تاوانو بنياد دغه ځای دی که موږ په دغه ځای کي نه اوسيدلای نو زموږ په خلکو کي به کمي نه راتللای او نه به مو په مال او سامان کي تاوان کېدی، نو رسول الله ﷺ د هغه ځای د پرېښودو حکم ورکول غوره وگڼل چې د هغوی د غلط خیال او وهم تصور ختم سي او هغوی په شرک خفي اخته نسي.

د خرابي هوا والا منطقه

﴿۲۳۸۸﴾: وَعَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَحِيرٍ قَالَ أَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ فَرَوْهَ بْنَ

د حضرت يحيی بن عبد الله بن بحیر رضي الله عنه څخه روايت دی چې ما ته يوه سړی بيان وکړ چې هغه د فروه بن مسيک څخه دا اورېدلي وو چې

مُسَيْيِكٌ يَقُولُ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عِنْدَنَا أَرْضٌ يُقَالُ لَهَا أَبَيْنَ هِيَ أَرْضٌ رِيفْنَا

ما وويل: اي د الله ﷺ رسوله! زموږ سره يوه مخکې ده چي د هغې نوم ((ايين)) دی، دا مخکې زموږ د کښت د غلې مخکې ده (يعني د غلې منډۍ ده چي دلته مال جمع کوو او نورو ښارونو ته

وَمِيرَتَنَا وَإِنَّهَا وَبَاؤُهَا شَدِيدٌ فَقَالَ دَعُهَا عَنْكَ فَإِنَّ مِنَ الْقَرْفِ التَّلَفَ. رواه ابوداؤد.

يې لېږو) ليکن د دې و بائي مرض سخت دی (يعني دلته د وبا ناروغي زياته ده) نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: د اړ پرېدئ ځکه چي د بلا (مصيبت) په نيز د پکت سره هلاکت راکت راکت (يعني په دا مخکې کي د اوسېدو سره د ځان د ضائع کېدو ويره ده. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود: ۲۳۸۱۴، رقم: ۳۹۲۳.

د لغاتو حل: الميرة: وهي الطعام ونحوه مما يجلب للبيع. القرف: ملابسة الداء ومدانة المرض.

تشریح: طيبي رحمه الله وايي: د هغه مخکې د پرېښودو حکم د عدوي په وجه نه وو بلکه د اصول طب له کبله وو، ځکه چي د هغه ځای آب او هواء غیر موافق وه او دا څرگنده ده چي د آب او هواء ښه او موافق کېدل د روغتيا د ساتني بنياد او د بدن د روغتيا او سلامتۍ لپاره ضروري سبب دی، د دې برعکس د آب او هواء ناموافق کېدل د روغتيا لپاره ډېر مضر او د نارغيو او هلاکت سبب وي.

په څرگنده دا معلومېږي چي کوم حضرات د دې خبري ويونکي دي چي د وباء د ځای څخه بايد تېښته وسي، نو هغوی کېدای سي د دغه حديث د مضمون څخه استدلال کوي، د دغه حضراتو مطابق هغه سړي رسول الله ﷺ ته د وباء شکايت وکړ چي په دغه مخکې کي وباوي خپرېږي، نو رسول الله ﷺ وفرمايل: هغه مخکې پرېږدئ او د هغه ځای څخه ولاړئ، ځکه چي د وبائي ناروغيو قربت او مخالطت د هلاکت باعث وي، حال دا چي په حقيقت کي د دغه حديث څخه ذکر سوی استدلال قطعا غیر موزون دی ځکه چي دا حديث د دغه صورت سره متعلق نه دی چي هلته وباء خپره سوې وه او رسول الله ﷺ د هغه ځای څخه تېښته جائز وگرځول، بلکه د هغه سړي د شکايت تعلق په اصل کي د دې سره وو چي هغه مخکې داسي ده چي هلته وباوي خپرېږي يعني هغه سړي هغه مخکې منحوسه او مکروه وگڼل نو د هغه د باطني احوالو د کمزورۍ په وجه هغه ته دغه اجازه ورکول غوره وگڼل سول چي هغه دغه مخکې پرېږدي او د هغه ځای څخه ولاړ سي ترڅو هغه د بدې عقيدې او شرک خفي ښکار نسي.

د وباء د ځای په مسئله کي د علماوو مختلف اقوال او مباحث دي، مگر کوم صورت چي علماوو زيات غوره گرځولی دی او په هغه عمل کول پکار دي هغه دادی چي د واقع کېدو څخه مخکي پر هېز وکړل سي او د واقع کېدو څخه وروسته د صبر او رضا لاره اختيار کړل سي که د يو ښار په ابادۍ کي يو داسي وبائي ناروغي خپره سي نو هلته موجود خلکو ته د هغه ښار څخه تېښته نارواه ده بلکه هلته په پاته کېدو سره دي توبه او استغفار کوي، او د هغه وباء د دفع لپاره دي د الله تعالی څخه دعاء و غواړي لکه څرنگه چي د صحيح حديثو څخه ثابت ده، په بخاري، مسلم او نورو کتابو کي هغه حديثونه موجود دي چي په هغو کي د وباء وهلي سيمي څخه د وتلو او د وباء څخه د تېښتي منع او په داسي وخت کي د صبر او اثبات لار اختيارولو تر غیب او تعريف منقول دی.

څرگنده دي وي چي د وباء څخه تېښته جائز گرځولو حضراتو د دغه حديث څخه استدلال کول هسي هم غير مناسب دي چي دغه حديث ابوداؤد نقل کړی دی. او کوم حديث چي د تېښتي څخه منع ثابتوي هغه بخاري او مسلم نقل کړی دی لکه چي مخکي ذکر سو، نو دغه حديث د بخاري او مسلم د احاديثو معارض نسي کيدای، ددې څخه پرته دا حقيقت هم دی چي د علماوو او محققينو مطابق فروه ابن مسيک يو کثير الروايت صحابي نه دی بلکه د هغه څخه بيا دوه حديثونه نقل سوي دي، او هغه هم يو داسي راوي روايت کړي دي چي مجهول دی، تر چي د هغه نوم هم پوره معلوم نه دی بلکه د يحيى بن عبدالله بن بحير په اړه هم اختلاف دی.

خلاصه دا چي د وباء د بيري څخه تېښته بېله شکه او شېهي منع او معصيت دی او که څوک په دې عقیده سره وتېښتي که دلته پاته سم او د صبر او ثبات لاره اختيار کړم نو يقيناً د وباء په ښکار کېدو سره به مړ سم او که د دغه ځای څخه ولاړم سم نو خلاص به سم نو داسي سړی به نه يوازي د تېښتي د معصيت مرتکب وي بلکه د دغه فاسدي عقيدې په وجه به کافر هم سي، د دغه عقيدې څخه پرته تېښته کونکی به گناه کار وي، د وباء څخه د بيري تېښته، د زلزلي راتلو يا اور لگېدو په صورت کي د کور څخه وتل پر تېښتي باندي قياس کول يوه مهمله خبره ده ځکه چي اول خودا قياس د نص خلاف دی، دوهم که چيري زلزله راسي نو د کور د چپه کېدو او په سراي کي د اور لگېدو په صورت کي په کور کي پاته کېدل په يقيني توگه د هلاکت او تباهۍ سبب دی لکه چي په عامه توگه لېدل کيږي، ددې پر خلاف د وباء څخه د تېښتي په صورت کي مړ کېدل يقيني نه وي بلکه مشکوک او موهوم وي.

الْفَصْلُ الثَّالِثُ (دریم فصل)

د بد فالي دفع

﴿۲۳۸۹﴾: عَنْ عُرْوَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ ذُكِرَتْ الطَّيْرَةُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت عروه بن عامر رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د نبي کریم صلي الله عليه وسلم په حضور کي د بد فال ذکر

وَسَلَّمَ فَقَالَ أَحْسَنُهَا الْفَالُ وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ

وکر، نبي کریم صلي الله عليه وسلم وفرمايل: ښه شی ښه فال دی، او يو مسلمان دي د هغه د مقصد او ارادې څخه نه راگرځي، کله چي په تاسو کي يو څوک داسي شی وويني چي هغه بد گڼي

فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. رواه ابو داود.

نو دا کلمات دي ووايي: اللهم لا ياتي..... الا بالله. ابو داود

تخريج: سنن ابی داود ۴/۲۳۵، رقم: ۳۹۱۹.

=====

بَابُ الْكَهَانَةِ (د فال ويلو بيان)

په صراح کي ليکلي دي چي کهانت فال گوښي ته وايي او د دغه فال گوښي کسب او کار ته کهانت ويل کيږي، همدارنگه فال ويونکي ته کاهن وايي، طيبي رحمه الله عليه وايي: کاهن هغه سړي ته وايي چي د راتلونکو پېښو او حوادثو خبر ورکوي او د علم غيب دعوه کوي.

د رسول الله صلي الله عليه وسلم د پيغمبرۍ څخه مخکي په عربو کي د کهانت ډېر رواج وو، عربو به د کاهنانو پر ښودلو خبرو باندې يقين او باور کوي، په هغو کي ځينو کاهنانو به دغه دعوه کول چي کوم جنات آسمان ته ځي هغوی د هغه ځای خبري موږ ته ښيي، دغه خبره د روايت څخه هم ثابته ده چي د بعثت نبوي څخه مخکي شيطانان به په غلا اسمان ته تلل او هلته به يې په دنيا کي د راتلونکي پېښو چي د هغه يادونه به ملائکو کول يا د الله تعالی له خوا څخه چي کوم احکام به

ملائکو ته ورکول کېدل هغه به شیطانونو په پټه اوړېدل او بيا مخکي ته په راتلو سره د خپل ځان
 څخه د ځينو خبرو په اضافه کولو سره به يې خپلو تابعدارانو ته بنودلې، هغه خلکو به دغه ټولي
 خبري صحيح گڼلي او د هغو په ذريعه به يې پر عربو باندې د خپل غيب پوهۍ علم څرگندوی
 مگر د رسول الله ﷺ د پيغمبرۍ څخه وروسته چې شيطانان اسمان ته دتللو څخه منع کړل سول
 نو دا لړۍ ختمه سوه او د کهانت کار هم پای ته ورسیدی .

د کهانت په ډول يو شی عرافت هم وو ، ځينو خلکو به د ځينو خاصو شيانو او علامو په
 ذريعه د پټو شيانو خبر ورکوی لکه په رمل باندې د پوهېدونکو خلکو په ډول هغوی به هم دا
 بنودل چې د غلامال په کوم ځای کې دی يا ورک سړی چيرې دی او داسې نور ، داسې خلکو ته
 عراف ويل کېدل ، په ځينو ځايو کې د کاهن اطلاق پر عراف او منجم باندې هم کېږي ، علماء
 ليکي چې د کهانت ، رمل او نجوم علم حرام دی ، او د هغه زده کول او په هغه عمل کول شريعت
 قطعاً روا کړي نه دي ځکه ددغه علومو په ذريعه گټلې مال هم حرام دی او اخيستونکی او ور
 اكونکی دواړه گناه کار دي ، کوم خلک چې په دنيوي توگه يا په ديني توگه د مخلوق او د هغوی
 پر هدايت باندې مامور دي پر هغوی لازم دي چې هغوی خلک په دغه شيانو کې داخه کېدو
 څخه منع کړي او کوم خلک چې په دې کې اخته دي د هغوی خبردارۍ وکړي .

الْفَضْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

کاهن ، فالگر او رمل ته مه نژدې کېږئ

﴿۲۳۹۰﴾: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أُمُورًا كُنَّا نَصْنَعُهَا

د حضرت معاويه بن حکم رضي الله عنه څخه روايت دی چې ما وويل: اې د الله رسول! موږ به د
 جاهليت په زمانه کې څو کارونه کول ،

فِي الْجَاهِلِيَّةِ كُنَّا نَأْتِي الْكُهَّانَ قَالَ فَلَا تَأْتُوا الْكُهَّانَ قَالَ قُلْتُ كُنَّا نَتَطَيَّرُ قَالَ

يعني دا چې موږ به کاهنانو ته تلو (او د هغوی څخه به مو د غيب د خبرو پوښتنه کوله) نبي
 کریم ﷺ وفرمايل: اوس تاسو کاهنانو ته مه ورځئ ، بيا ما وويل: موږ به فال کتئ ، نبي کریم

ذَٰكَ شَيْءٌ يَجِدُهُ أَحَدُكُمْ فِي نَفْسِهِ فَلَا يَصُدِّتْكُمْ قَالَ قُلْتُ وَمِنْ أَرْجَالٍ يَخْطُونَ

ﷺ وفرمايل: دا يو داسې شی دی چې هر څوک يې په خپل زړه کې پيدا کړي (يعنی هر څوک

چي د فال خيال کوي) خو دا خيال دي تاسو د څه کار څخه ونه باسي، بيا ما وويل: په موږ کي به ځينو خلکو خط (ليکي) را کاږي (يعني درمل، د ترويت يو علم چي د کرښو، ټکو او اعدادو په ذريعه د غيب خبري او د بني ادم د قسمت حال بيانوي) کار کوي،

خَطَا قَالَ كَانَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يَخْطُ فَسَنُ وَافَقَ خَطَّهُ فَذَكَ . رواه مسلم .

نبي کریم ﷺ و فرمايل: يو نبي (د خداي تعالی په حکم سره) ليکي را کښلې د چا خط چي د هغه موافق راسي هغه رشتيا دی . مسلم

تخريج: صحيح مسلم: ۱۷۴۸۱۴، رقم: ۱۲۱-۲۲۲۷.

تشریح: په حديث کي چي د کوم نبي ذکر سوی دی د هغه څخه حضرت دانيال عليه السلام يا د ځينو حضراتو د قول مطابق حضرت اديس عليه السلام مراد دی، د حديث د آخري برخي مطلب دادی چي د کرښو او خطو کښلو علم چي رمل ورته ويل کيږي په اصل کي د دغه نبي څخه جاري سوی وو چي اوس د خپل حقيقي اصولو او قواعدو په اعتبار معدوم سوی دی، که اوس هم يو څوک دغه علم د خپلو خصوصياتو او شرائطو سره پيژني کوم چي هغه نبي وضع کړی وو او د هغه کرښو او خطو کښل بالکل هم هغسي وي لکه څرنګه چي هغه نبي کول نو په دغه صورت کي به د علم څخه ګټه اخيستل مباح وي مګر دا خبره ثابته ده چي دغه علم د خپل اصل په اعتبار د دنيا څخه پورته سوی دی او هيڅوک په هغه د پوهېدو قدرت نلري چي هغه نبي به څه ډول کرښي او خطونه کښل ځکه اوس د دغه علم زده کول او په هغه عمل کول حرام او منع دي، ددې وضاحت په باب ما لايحوز من العمل في الصلوة کي هم تېر سوي دی.

د کاهن خبري

﴿۲۳۹۱﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَأَلَ أَنَسُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ

د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چي ځينو خلکو د نبي کریم ﷺ څخه د کاهنانو په باره کي

الْكُهَّانِ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسُوا بِشَيْءٍ قَالُوا يَا

و پوښتل (چي د دوی خبري د اعتماد او باور وړ دي او که څنګه؟) نبي کریم ﷺ ورته

و فرمايل: دا هيڅ نه دي خلکو وويل: اي

رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَانًا بِالشَّيْءِ يَكُونُ حَقًّا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

د الله رسولہ ! ٲيني وخت هغوى داسي خبري کوي چي هغه ريښتني وي ، نبي کريم ﷺ ورته
 اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ يَخْطُفُهَا الْجَنِّيُّ فَيَقْرُهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ
 قَرَّ الدَّجَاجَةِ فَيَخْلُطُونَ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْ مِائَةِ كَذْبَةٍ . متفق عليه .

و فرمايل : هغه کلمه حق ده چي پيريان او شيطان يې را غلا کړي او د خپل دوست په غوږ کي
 يې داسي و غورځوي څنگه چي يو چرگ د بل چرگ و غوږ ته اذان رسوي ، وروسته هغه کاهن په
 هغه رشتيا کلمه کي د سلو څخه زياتي درواغجني خبري شاملې کړي . بخاري او مسلم .
تخريج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۵۹۵۱۱۰ ، رقم : ۶۲۱۳ ، و مسلم ۱۷۵۰۱۴ ، رقم : ۱۲۳ - ۲۲۲۸ .

تشرېح : هغه خبره حق وي چي پيري يې راوتښتوي ، ددې مطلب دادى چي کاهنانو ته ٲيني
 خبري يا ٲيني شيان صحيح ثابتيږي ، د هغه وجه دا وي چي کله د الله تعالى له خوا يو حکم د
 وحي په ذريعه ملائکو ته راځي يا په لوح محفوظ کي يوه خبره پر ملائکو باندي منکشف کيږي
 نو په يو طريقه سره جنات او شياطين هغه خبره د ملائکو څخه اوري او هغه د خلکو په غوږو
 کي پوکي کوم چي د هغه جناتو او شياطينو پيروان وي ، يعني هغه کاهن او بيا هغه کاهن په
 هغه خبره کي په سوونو درواغ خبري يو ځاى کړي او خلکو ته يې وايي ،
 ٲينو حضراتو د (يقرها في اذن وليه قر الدجاجة) معنى دا بيان کړې ده چي څرنگه چرگ د
 خپلي چرگي سره د جفتي کولو په وخت کي داسي مني پکښي اچوي چي چا ته نه معلوميږي
 همدارنگه هغه جن هم هغه آسماني خبره د خپل پيروانو په غوږو کي په داسي ډول اچوي چي د
 هغه څخه پرته نورو خلکو ته د هغه علم نه وي .

﴿۲۳۹۲﴾ : وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ

د بي بي عائشې ؓ څخه روايت دى چي ما د نبي کريم ﷺ څخه دا اورېدلي دي چي د ملائکو

تَنْزِلُ فِي الْعَنَانِ وَهُوَ السَّحَابُ فَتَذْكُرُ الْأَمْرَ قُضِيَ فِي السَّمَاءِ فَتَسْتَرْقُ

يوه ډله په وريخ کي را کښته سي او په خپلو کي د کارونو ذکر سره کوي چي د خداي تعالى په
 نيزد ليکل سوي وي (يعني کوم کارونه چي واقع کېدونکي وي او په تقدير کي ليکل سوي

الشَّيَاطِينُ السَّمْعَ فَتَسْمَعُهُ فَتُوحِيهِ إِلَى الْكُفَّانِ فَيَكْذِبُونَ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ

مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ. رواه البخاري.

وي (شيطانان د هغوی د خبرو د اورېدو لپاره غوږ نیسي، کله چې د هغوی څخه خبري واورې نو د کاهنانو په غوږونو کې ورواچوي بیا کاهنان په هغوی کې د ځانه څخه سل نوري د درواغو خبري اچوي او خلکو ته یې بیانوي. بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۰۴۶، رقم: ۲۲۱۰.

تشریح: مطلب دادی چې کاهن کومې خبرې بیانوي په هغو کې هغه خبره هم وي چې هغوی ته د شیطان په ذریعه معلومه شوې وي او هغه شیاوینو هغه خبره د ملائکو څخه په غلا اورېدلې وي او هغه خبره په هر صورت واقع کیږي، همدارنگه د کاهنانو ځینې خبرې د حقیقت او واقعیت مطابق کیږي مگر دا خبره باید په ذهن کې وي چې هغه کاهن په هغه خبره کې د خپل ځان له خوا په سوونو درواغ خبري هم یو ځای کوي او د هغوی ښودل سوي خبرو باندې درواغ غالب وي، ځکه شریعت د هغه کاهنانو څخه د استفاده کونکو او د هغوی خبرو ته توجه ورکول منع کړل او وه یې فرمایلي چې د هغوی خبرې هیڅ حقیقت نه لري.

نجومی او کاهن

﴿۴۹۳﴾: وَعَنْ حَفْصَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةُ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. رواه مسلم.

د بي بي حفصې رضی اللہ عنہا څخه روایت دی چې نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایلي: څوک چې و کاهن او نجومی ته ورسې او د هغه څخه د یوه شی پوښتنه وکړي، دهغه د څلوېښتو شپو پورې لمونځونه نه قبلېږي. مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۵۱۴، رقم: ۱۲۵-۲۲۳۰.

تشریح: یعنې دا د هغه چا په اړه سخت تاوانې او د بدبختۍ علامه ده چې د هغه لمونځ چې په عباداتو کې تر ټولو غوره او افضل عمل دی، نامقبول سي، یا دا مراد دی چې کله د هغه سړي لمونځ نه قبلېږي نو نور اعمال یې په طریقه اولی نه قبلېږي او د لمانځه نه قبلېدو څخه مراد دادی چې هغه ته د لمونځو ثواب نه ترلاسه کیږي که څه هم د هغه د ذمې څخه فرض ادا سي او پر هغه د لمونځو قضا نه واجبیږي، په حدیث کې که څه هم د اربعین لیلۃ الفاظ دي یعنې یوازي

د شپې ذکر سوی دی مگر په حقیقت کې د ورځې او شپې دواړو لمونځونه مراد دي ځکه چې د عربو د کلام دا هم طرز دی چې په الفاظو کې یوازې د ورځې یا د شپې ذکر وي مگر مراد شپه او ورځ دواړه وي.

باران د الله ﷻ په فضل کېږي

﴿۳۹۴﴾: وَعَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د زید بن خالد جهني رحمه الله څخه روایت دی چې په حدیبه کې نبي کریم ﷺ و موږ ته د سهار

وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَّةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ فَلَمَّا انْصَرَفَ

لمونځ راکړ او د شپې باران سوی وو، د لمانځه د فارغه کیدو وروسته نبي کریم ﷺ موږ ته

أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ هَلْ تَذُرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ

متوجه سو او ویې فرمایل: تاسو پوهېږئ چې ستاسو پروردگار (په دې وخت) څه فرمایلي دي ، اصحابو کرامو وویل: الله ﷻ او د هغه رسول الله ﷺ ښه پوهېږي.

قَالَ أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ

نبي کریم ﷺ ورته وفرمایل: الله ﷻ فرمایلي دي، زما بندګانو نن په داسې حال کې سبا کې چې ځينو په ما ایمان راوړ او ځينو کفر (د خدای تعالیٰ څخه انکار) وکړ، چا چې دا وویل چې پر موږ د خدای تعالیٰ په فضل

وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكِبِ وَأَمَّا مَنْ قَالَ بِنُوءٍ كَذَا وَكَذَا

فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكِبِ. متفق عليه.

او کرم سره باران و سو هغه خو پر ما باندې ایمان راوړ او د ستورو د اثر څخه منکر سو او چا چې دا وویل چې د فلاني ستوري د راخو او د لویدو سره باران و سو هغه کافر سو، یعنې زما څخه منکر سو او په ستورو یې ایمان راوړ. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۳۳/۲، رقم: ۸۴۶، و مسلم ۸۳/۱، رقم: ۷۱-۱۲۵.

تشریح: کوم څوک چې دا عقیده لري چې په باران اوږېدو کې د ستورو د تاثیر دخل دی یعنې

ستوري باران اورويا ستوري داسي اثرات مرتب کوي چي په هغه سره اوبه اوريږي ، لکه څرنگه چي د جاهليت د زمانې د خلکو عقیده وه نو داسي سړی کافر کيږي مگر که چيري دغه عقیده داسي وي چي باران په اصل کي د الله تعالی په حکم سره او د هغه په فضل او کرم سره اوريږي او د ستورو طلوع او غروب وغيره د باران يو علامه ده او ددغه شيانو په بنياد د باران کېدو گمان کېدای سي نو دا کفر نه دی مگر صحيح خبره داده چي داسي خيال او عقیده درلودل هم مکروه تنزيهي دي .

﴿۲۳۹۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ بَرَكَةٍ إِلَّا أَصْبَحَ فَرِيقٌ مِنَ النَّاسِ بِهَا كَافِرِينَ يُنْزِلُ اللَّهُ الْغَيْثَ فَيَقُولُونَ بِكُؤُوبٍ كَذَا وَكَذَا . رواه مسلم .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : کله چي خداي تعالی د آسمان څخه څه برکت نازلوي نو د انسانانو يوه ډله د هغې په ذريعه په کفر کي مبتلا سي (يعني د خداي تعالی څخه انکار کوي) خداي تعالی باران کوي او ځيني خلک دا وايي چي د فلاني فلاني ستوري دا اثر څخه باران وسو . مسلم .

تخريج : صحيح مسلم ۸۴۱۱ ، رقم : ۱۲۶-۷۲ .

تشریح : که څه هم صحيح خبره داده چي د برکت څخه مراد باران دی او دغه عبارت : وينزل الغيث... الخ : د مخکني عبارت او برکت د لفظ وضاحت دی چي د برکت څخه عام يعني هر ډول برکت مراد دی او د (وينزل الغيث... الخ) په ذريعه د نزول برکت يو مثال او د هغه يو خاص صورت بيانول مقصد دی .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

نجوم او جادو

﴿۲۳۹۶﴾: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ زَادَ مَا زَادَ . رواه احمد .

وابوداؤد وابن ماجه.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : څوک چي د نجوم د علم څخه يوه برخه زده کړي ، هغه لکه د جادو يوه برخه چي يې زده کړه او که د دې څخه زيات حاصل کړي نو زيات جادو يې حاصل کړ . احمد ، ابوداؤد او ابن ماجه .

تخريج : مسند الامام احمد ۳۱۱/۱ ، وابوداؤد ۲۲۶/۴ ، رقم : ۳۹۰۵ ، وابن ماجه ۱۲۲۸/۲ ، رقم : ۳۷۲۶ .

تشریح : علم نجوم ته د سحر سره تشبيه ورکړل سوې ده چي د نجوم علم زده کول داسي دی لکه څرنگه چي يو څوک د جادو علم زده کوي او ددې مشابهت په وجه د علم نجوم خرابي څرگندول دي ، په دې اعتبار سره پر علم نجوم باندي عمل کونکي د جادوگرانو او کاهنانو څخه يو فرد دی چي د شريعت خلاف کارونه اختياروي او د غيب بنووني دعوه کوي .

د کاهن مشابهت

﴿۳۹۷﴾ : وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ أَوْ أَتَى امْرَأَتَهُ حَائِضًا أَوْ أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا فَقَدْ بَرِئَ مِمَّا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ . رواه احمد وابوداؤد .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : څوک چي و نجوم گرته ولاړ سي او د هغه بيان ريښتني و بولي يا يو څوک چي د ښځي سره په حيض حالت کي جماع وکړي يا څوک چي د ښځي سره د لويو بولو په ځاي کي جماع وکړي ، هغه د هغه شی څخه منکر او بېزاره سو کوم چي پر محمد ﷺ باندي نازل سوي دي . احمد او ابوداؤد .

تخريج : مسند الامام احمد ۴۰۸/۲ ، وابوداؤد ۲۲۵/۴ ، رقم : ۳۹۰۴ .

تشریح : بېزاره سو : مطلب دادی چي هغه کافر سو مگر دا پر هغه صورت باندي محمول دی کله چي هغه حلال وگهي ، د حلال نه گڼلو په صورت کي دغه ارشاد ددغه شيانو سخته خرابي او زيات ارزښت بيانوي او ددغه سختي خرابۍ اختيارونکی به په شدت سره خبردار کولو او بېرولو باندي محمول وي .

الفصل الثالث (دریم فصل)

د کاهن او نجومی خبري

﴿۳۳۹۸﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا قَضَى اللَّهُ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: الله ﷻ چي په اسمان کي

الْأَمْرُ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتْ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ كَأَنَّهُ سِلْسِلَةٌ

کوم حکم جاري کوي نو ملائکه د هغه کلام څخه داسي پيريزي چي وزرونه يې د خدای ﷻ د پيري څخه رېږدي او دا حکم د هغه ځنځير د اواز په شان وي

عَلَى صَفْوَانٍ فَإِذَا {فُرِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا} لِلَّذِي قَالَ

چي هغه پر صفا کاني را کشيږي (يعني د خدای تعالیٰ ارشاد او حکم رباني د ځنځير د اواز په شان وي) بيا چي د ملائکو د زړونو څخه خوف او ويره ليري سي نو د کبستي درجې ملائکه د مقربو ملائکو څخه وپوښتي ستاسو پروردگار څه وفرمايل؟ هغوی وايي څه چي زموږ

{الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ} فَسَمِعَهَا مُسْتَرْقُوا السَّمْعَ وَمُسْتَرْقُوا السَّمْعَ

پروردگار وفرمايل هغه ټوله حق دي يا هغه ارشاد خداوندي وښايست او بيا وايي د الله ﷻ ذات لوی او برتر دي هغه خبري چي د ملائکو په مينځ کي کيږي هغه پيريان يا شيطانان واوري

هَكَذَا بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ وَوَصَفَ سُفْيَانُ بِكَفِّهِ فَحَرَفَهَا وَبَدَّدَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ

چي داسي خبرو ته يې غوږ نيولي وي او ځيني د ځينو څخه لوړ وي او سفیان د هغه وصف پر خپل ورغوي وکړي نو خپل گوتي يې خلاصي کړلې (يعني دا پيريان لږ لږ فاصله باندي سلسله

فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ فَيُلْقِيهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ ثُمَّ يُلْقِيهَا الْآخَرُ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ حَتَّى

وارولاړوي پورته ولاندي ته خبر رسوي او هغه بيا د ځان وکېسته پيري يا شيطان ته تردې چي

يُلْقِيهَا عَلَى لِسَانِ السَّاحِرِ أَوْ الْكَاهِنِ فَرُبَّمَا أَدْرَكَ الشَّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا

اخيږي پيري هغه خبر د جادوگر او کاهن وژبي ته رسوي او د دې پيريانو د وهلو او زغلولو لپاره د

اسمانه څخه په شعلې باندي ويشتل کيږي ، کله خو دا شعلې د خبر د رسولو څخه مخکي هغوی ونيسي

وَرُبَّمَا أَلْقَاهَا قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُ فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةً كَذِبَةٍ فَيُقَالُ أَلَيْسَ قَدْ

او کله د شعلې د رسېدو څخه مخکي شيطان دا خبر ورسوي ، کوم وخت چي دا خبر ساحري يا کاهن ته ورسوي نو د هغه خبر سره سل نور درواغ پوري کږي او کله چي هغه ته وويل سي چي تا

قَالَ لَنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا كَذَا وَكَذَا فَيُصَدَّقُ بِتِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي سَمِعْتُ مِنْ

السَّمَاءِ. رواه البخاري.

فلانی فلانی خبره کړې وه هغه خو درواغ ثابته سوه نو په دې خبره سره د هغه د رېښتني تائيد کيږي چي هغه ته د اسمان څخه حاصله سوي وه او پيريانو ورته رسولې وه . بخاري .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۳۷\۸، رقم: ۴۸۰۰.

د لغاتو حل: الصفوان: الحجر الاملس. صرفها: اي ففرج كفه (لاس يې خلاص کړ)

اشرح: په حديث کي هغه صورت بيان سوي دی چي کاهنانو ته د غيب خبرو رسېدو سبب جوړيږي ، په دې سره د حديث په آخر کي د هغه گمراهي ذکر سوي دی چي کله د کاهن بنودل سوي خبري زياتي درواغ ثابتيږي او خلک درواغجن گڼي نو هغه خلک چي د کاهن په رېښتيا خبرو عقیده لري او د باطن په گمراهي کي اخته دي د کاهن ټولي خبري نظر انداز کوي او يوازي د هغه خبري په حواله ورکولو سره د هغه د رېښتوني خبري ثابتولو هڅه کوي ، کوم چي جنات او شياطين د ملائکو څخه په غلا اوري او کاهن ته يې را رسوي ، دغه صورت د نجوميانو په اړه هم کيږي ، کله چي هغوی په سوونو خبري بنيي او په هغو کي يو خبره ناخاپه صحيح ثابته سي نو هغه دنيا دار خلک چي دهغوی په باطن کي گمراهي او کوږوالي وي د هغه يوې خبري په وجه د نجوميانو معتقد کيږي .

مخته د حضرت ابن عباس رضي الله عنه يو روايت راځي چي په هغه کي په څرگند ، کاهن ته ساحر فرمايل سوي دي ، په دې اعتبار سره د حديث دغه الفاظ : (على لسان الساحر او الكاهن) کي د ساحر څخه مراد کاهن دی ، په دغه صورت کي د او حرف به د راوي د شک د اظهار لپاره وي يعني دا ويل کيږي چي راوي د خپل شک اظهار کړی دی چي دلته د ساحر لفظ فرمايل سوي دی که د کاهن ، او که دا خبره په نظر کي وي چي ساحر د غيب خبري نه بني او په دې اعتبار سره

دلته د ساحر لفظ پر خپل حقيقي معنی باندې معمول کېدای نسي نو دا به ويل کيږي چي د ساحر څخه مراد نجومی دی لکه څرنګه چي په يوه روايت کي فرمايل سوي دي : (المنجم ساحر) يعني نجومی ساحر دی، په دغه صورت کي به : (الساحر والکاهن) کي د او حرف د تنويع لپاره وي .

پاته سوه دا خبره چي په غلا سره په اسمان کي داخلېدو او د ملائکو خبري اورېدونکي جن او شياطين د تنبؤولو لپاره چي کله شغلې ويشتل کيږي او هغه شغلې هغه جن او شيطان رانيسي نو د هغه حشر څه کيږي، ځيني حضرات وايي چي هغه جن يا شيطان د هغه شغلو په وجه و سوځي او ختم سي ، ځيني حضرات وايي چي هغوی په سوځېدو سره نه ختميږي بلکه په شغلو سوځلو سره په سخت تکليف سي او بيرته ژوندي راسي .

ويشتونکي ستوري

﴿۴۳۹۹﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَخْبَرَنِي رَجُلٌ مِّنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چي د اصحابو څخه يو کس ما ته بيان وکړ

وَسَلَّمَ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَّهُمْ بَيْنَهُمْ جُلُوسٌ لَّيْلَةً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

چي انصاري وو چي هغوی د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره يوه شپه ناست وه

وَسَلَّمَ رُمِي بِنَجْمٍ وَاسْتَنَارَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كُنْتُمْ

په دې وخت کي يو ستوری وويشتل سو او رڼا يې خپره سوه نبي کریم صلى الله عليه وسلم وفرمايل : د

تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا رُمِيَ بِشَيْءٍ هَذَا قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ كُنَّا نَقُولُ وَلَدَ

جاهليت په زمانه کي چي به کله دا سي يو ستوری وويشتل سو نو تا سو به څه ويل ؟ اصحابو کرامو

وييل : چي د حقيقت حال الله جل جلاله او د هغه ورسول الله صلى الله عليه وسلم ته معلوم دی ، موږ خو به دا

اللَّيْلَةَ رَجُلٌ عَظِيمٌ وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ويل چي نن يو لوی کس پيدا سوی دی يا نن ورځ يو لوی کس مړ سوی دی . نبي کریم صلى الله عليه وسلم

فَإِنَّهَا لَا يُرْمَى بِهَا لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنْ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى اسْمُهُ إِذَا قَضَى

وفرمايل : ستوری نه د چا په مرګ ويشتل کيږي او نه د چا په پيدائښت بلکه زموږ پروردګار چي د هغه

نوم برکتناک دی کله چي د څه حکم نافذ کوي

أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَكُونُهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ

نو د عرش الهی پورته کونکي ملائکي تسبیح وایي (یعني سبحان الله ، سبحان الله) بیا د اسمان ملائکي تسبیح وایي چي د عرش الهی پورته کونکي ملائکو ته نیزدې وي تردې چي د

أَهْلَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ الَّذِينَ يَكُونُ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ مَاذَا

هغوی د تسبیح اواز د دنیا و اسمان ته راسي بیا هغه ملائکي چي د عرش د پورته کونکو ملائکو نژدې وي

قَالَ رَبُّكُمْ فَيُخْبِرُونَهُمْ مَا قَالَ فَيَسْتَخْبِرُ بَعْضُ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ بَعْضًا حَتَّى

د هغوی څخه پوښتنه وکړي چي ستاسو پروردگار څه وویل ؟ هغوی د هغه څخه خبر کړي وروسته هغه خبره د هغوی څخه نوري ملائکي وپوښتي او د هغوی څخه بیا نوري تردې پوري

يَبْلُغُ الْخَبْرُ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَخْطِفُ الْجِنُّ السَّمْعَ فَيَقْرَفُونَ إِلَى أُولِيَاءِهِمْ

چي دا سلسله ولاندي اسمان ته راوړسيږي وروسته هغه خبر هغه پيريان او شیطانون او نوري کوم چي يې غوږ نيولي وي د داسي خبرو منتظر وي او د خپلو دوستانو و غوږونو ته يې ور

وَيُرْمُونَ بِهِ فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ وَلَكِنَّهُمْ يَقْرَفُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ .

رواه مسلم .

رسوي او ويشتل کيږي دوی ، غرض دا چي دا خبر داسي کاهنانو او جادوگرانو ته ورسېږي ليکن دا خلک په هغه کي درواغ شاملوي او د يوې خبري څخه نوري ډيري خبري جوړوي . مسلم .

تخريج : صحيح مسلم : ۱۷۵۰/۴ ، رقم : ۱۲۴ - ۲۲۲۹ .

د لغاتو حل : يقرفون : ای يکذبون (درواغ وایي) .

ستوري د څه لپاره پيدا سوي دي

﴿۳۳۰۰﴾ : وَعَنْ قَتَادَةَ قَالَ خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى هَذِهِ النُّجُومَ لِثَلَاثٍ جَعَلَهَا زِينَةً

د حضرت قتاده رضي الله عنه څخه روايت دی چي الله جل جلاله دا ستوري د درو خبرو لپاره پيدا کړي دي .

لِلسَّمَاءِ وَرُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَعَلَامَاتٍ يُهْتَدَى بِهَا فَمَنْ تَأَوَّلَ فِيهَا بِغَيْرِ ذَلِكَ

(۱) - یو خو اسمان ته د بنائست ورکولو لپاره . (۲) - د پیریانو او شیطانانو د ویشتلو لپاره . (۳) - او دریم د علامو لپاره چي په دې سره خلک لاره پیدا کوي ، چا چي د دې درو

أَخْطَا وَأَضَاعَ نَصِيبَهُ وَتَكَلَّفَ مَا لَا عِلْمَ لَهُ بِهِ . رواه البخاري . وفي رواية

فائدو څخه پرته د بلې فائدې لپاره بیان کړ هغه غلطي وکړه ، د خپل عمر حصه یې ضائع کړه او په هغه شی کي یې تکلف وکړ چي په هغه کي ورته علم نه وي . بخاري ، او د رزین په روایت کي

رزین تکلف مالا یعنیه ومالا علم له به وما عجز عن علمه الأنبياء والملائكة وعن الربيع مثله وزاد والله ما جعل الله في نجم حياة أحد ولا رزقه ولا موته وإنما يفترون على الله الكذب ويتعللون بالنجوم .

دا الفاظ زیات دي چي د هغه شی تکلف یې وکړ چي هغه ته هیڅ فائده نه رسیږي او په هغه شی کي یې تکلف وکړ چي علم یې پکښي نسته چي د هغه د علم څخه انبیاء (پېغمبران) او ملائکي عاجزه دي (نو دوی به ورباندې څه پوه سي) د ربیع راوي څخه هم داسي روایت نقل دی او په هغه کي دا الفاظ زیات دي په خدای تعالی دي مي قسم وي چي الله ﷻ په ستورو کي نه خود چا ژوند ټاکلی دی نه د چا مرګ او نه د چا رزق ، دا خلک په خدای تعالی باندي درواغ وایي چي ستوري د وجود او عدم علت (سبب ، وجه) ګرځوي .

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۲۹۵/۶

تشریح: خپله برخه یې ضائع کړل: مطلب دادی چي هغه خپل ځان په پالتو او بې کاره کارو کي اخته کړ چي د هغه ګټه نه په دنیا کي تر لاسه کیږي او نه په آخرت کي تر لاسه کېدونکې ده، همدارنګه هغه د خپل قریب د عمر قیمتي برخه ضائع کړل .

نجومی ساحر دی

﴿۴۴۰۱﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ اقْتَبَسَ أَبَا مِّنْ عِلْمِ النُّجُومِ لِغَيْرِ مَا ذَكَرَ اللَّهُ فَقَدْ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِّنَ السِّحْرِ الْمُنْجِمِ كَاهِنٌ وَالْكَاهِنُ سَاحِرٌ وَالسَّاحِرُ كَافِرٌ . رواه رزین .

د ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: چاچي د نجوم د علم یوه برخه زده کړه د هغه څخه پرته چې د هغه ذکر الله ﷻ کړی دی نو هغه د جادو یوه حصه زده کړه او نجومی (یعني د ستورو په علم پوهېدونکي) کاهن دی او کاهن جادو گردی او جادوگر کافر دی. رزین.

تخریج: رواه رزین.

تشریح: د حدیث خلاصه داده چې نجوم، کهانت او سحر دغه ټول شيان د یوه جنس دی او د ټولو یو حکم دی او دغه ټول د کافرانو او بې دینو خلکو کارونه دي.

باران خدای ﷻ کوي

﴿۴۴۰۲﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ أُمْسَكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْقَطْرَ عَنْ عِبَادِهِ خُمْسَ سِنِينَ ثُمَّ أَرْسَلَهُ لَأُصْبَحَتْ لَأَيُّفَةُ مِنَ النَّاسِ كَافِرِينَ يَقُولُونَ سُقِينَا بِنُوءِ الْمَجْدَحِ. رواه النسائي.

د حضرت ابو سعيد رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: که الله ﷻ د خپلو بندگانو څخه پنځه کاله باران ودروي او بیا باران وکړي نو د خلکو څخه یوه ډله کافران به د خدای تعالیٰ څخه په انکار کولو سره ووايي چې د مجدح (یعني منزل قمر) په وجه پر موږ باندي باران وسو. نسائي.

تخریج: سنن النسائي ۱۶۵۱۳، رقم: ۱۵۲۶.

د لغاتو حل: المجدح: نجم من النجوم (يو ستوری).

تشریح: مجدح: د میم په زېر، د جیم په جزم او د دال په زور سره د عربو په نزد د سپوږمۍ د منازلو څخه یو منزل دی، د جاهلیت په زمانه کي به عربو دغه منزل د باران اوږېدو سبب گرځوی، دا خبره مخکي هم بنودل سوې ده چې د ستورو راختل او لوېدل او د سپوږمۍ منازل د باران اوږېدو حقیقي سبب گڼل کفر دی.

=====

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کِتَابُ الرُّؤْيَا

(د خوبونو بیان)

د خوب معنی ده هغه خبره چي انسان یې په خوب کي ويني، تحقیق کوونکي وايي: خوب پر درې ډوله دي: یو خو محض خیال چي ټوله ورځ پر زړه، دماغ او ذهن باندې چي کومي خبرې خپرې سوي وي هغه په خوب کي په مشکل کېدو سره څرگندي سي، دوهم ډول خوب هغه دی چي د شیطاني اثراتو عکاس وي لکه څرنگه چي په عامه توګه پېروونکي خوبونه لېدل کېږي، او دریم ډول هغه خوب دی چي د الله تعالی له لوري زیری او غوره والی څرګندوي، د خوب دغه دریم ډول ته (رؤیا صالحه) وايي، او ددې حقیقت د علماوو او اهل سنت په نزد دادي چي الله تعالی د بېده سړي په زړه کي د علوم معرفت د ادراکاتو او احساساتو نور پیدا کوي، لکه څرنگه چي هغه د وېښ سړي زړه د علوم او معرفت د ادراکاتو او احساساتو په رڼا سره منور کوي، او الله تعالی بېله شکه پر دې قادر دی ځکه چي نه خو بیداري په قلب انساني کي د نور بصیرت د پیدا کېدو ذریعه ده او نه خوب ددې څخه مانع دی، څرګنده دي وي چي بېده سړی په خپل خوب کي د کومو خبرو ادراک او احساس کوي او کوم شيان چي د هغه نور بصیرت ويني هغه په اصل کي د واقع کېدونکو شيانو علامه او اشاره وي او دغه علامه او اشاره د تعبیر بنیاد جوړېږي کله دغه علامه او اشاره دومره واضحه وي چي عام انساني ذهن د هغه مراد بیانولای سي لکه څرنگه چي د وريځي په لېدو سره د باران وجود ته ذهن خپله ورځي.

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د مسلمان ښه خوب

﴿۳۳۰۳﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَبْقَ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: د نبوت د اثارو څخه هيڅ

مِنْ النَّبُوءَةِ إِلَّا الْمُبَشِّرَاتُ قَالُوا وَمَا الْمُبَشِّرَاتُ قَالَ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ. رواه

البخاري وزاد مالك برواية عطاء بن يسار يراها الرجل المسلم او ترى له.

پاته نه دي پرته د مبشراتو څخه (يعني نبوت به زما وروسته ختم سي او د راتلونکو واقعاتو د معلومولو هيڅ ذريعه به پرته د مبشراتو څخه پاته نسي) اصحابو کرامو وويل: چي مبشرات و څه ته ويل کيږي؟ نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: ښه خوبونه (يعني زيږی ورکونکي خوبونه). بخاري او مالک په دې روايت کي چي د عطاء بن يسار ﷺ څخه نقل دی دا الفاظ زيات ليکلي چي نبي کریم ﷺ د ښه خوب وروسته دا الفاظ وفرمايل: هغه ښه خوب چي مسلمان يې د ځان لپاره ويني يا د هغه لپاره يې بل څوک وويني..

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۷۵\۱۲، رقم: ۶۹۹۰.

تشریح: مبشرات: د ميم په پېښ او د بآ په زور سره د بشارت څخه مشتق دی چي د هغه معنی د زيږي ده، په عربي کي د بشارت لفظ په عامه توگه د خير په سياق کي راځي مگر کله د شر سره هم استعمالیږي، همدارنگه د رؤياء اطلاق په عامه توگه پر ښک خوب باندي کيږي او خراب خوب ته حُلْم وايي، مگر دغه فرق او تخصيص شرعي نه دی، د لغت په اعتبار رؤياء مطلق خوب ته وايي، دلته په حديث کي هم د رؤياء لفظ مطلق د خوب په معنی کي استعمال سوی دی او که دا وويل سي چي د رؤياء څخه نيک خوب مراد دی نو په دغه صورت کي به ويل کيږي چي د لفظ صالحه ذکر محض د لفظ رؤياء د وضاحت او تشریح لپاره دی، يا دا چي صالحه په اصل کي د صادق په معنی کي دی چي د رؤياء صالحه څخه مراد هغه ښک خوب دی چي رېښتونی يعني د واقع مطابق وي، په لومړۍ معنی کي يعني لفظ د صالحه د رؤياء وضاحت او تشریح گرځول زيات صحيح او د مبشراتو د معنی موافق دی ځکه چي د ښک خوب مطلب نيک خبر دی او بشارت هم کليه يا په عامه توگه زړه او دماغ خوشحاله کونکی وي که څه هم د طيبي ﷺ د قول مطابق په بشارت کي د صدق هم اعتبار وي مگر د حديث سياق ددې متقاضي دی چي دوهمه معنی مراد واخيستل سي ځکه چي په حديث کي خوب ته د نبوت يو جز ويل سوي دي او په نبوت کي د رېښتوني خبر اعتبار دی که څه هم هغه خوشحاله کونکی وي يا بېرونکی وي، په دغه صورت کي به ويل کيږي چي د لفظ مبشرات استعمال د تغليب لپاره دی يا دا چي مبشرات پر خپل مطلق معنی يعني مخبرات باندي محمول دی.

د بنه خوب فضیلت

﴿۴۴۰۴﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّؤْيَا الصَّالِحَةُ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ. متفق عليه.

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه، روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: بنه خوب د نبوت د شپږ څلوېښتو برخو څخه یوه برخه ده. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۷۳۱۱۲، رقم: ۶۹۸۸، ومسلم ۱۷۷۴۱۴، رقم: ۲۲۶۳-۸.

تشریح: څرگنده خبره داده چې دلته د روایا صالحه څخه مراد صادقې ده یعنې هغه ښک خوب چې رښتیا هم وي، دلته یو سوال پیدا کیږي او هغه دا چې د یو شي یو برخه د هغه شي څخه بېله نه وي بلکه د هغه سره وي په دې اعتبار به ویل کیږي چې کله نبوت باقي نه دی پاته سوی نو د هغه نبوت جزیعني روایا صالحه څرنگه باقي کیدای سي، ددې جواب دادی چې ددغه ارشاد معنی داده چې روایا صالحه د علم نبوت د اجزاوو او برخو څخه یو برخه ده او څرگنده ده چې علم نبوت پاته دی که څه هم نبوت باقي نه دی، یعنې په دغه حدیث کې د ذکر سوو الفاظو په ذریعه د روایا صالحه فضیلت او مثبت بیان سوی دی چې ښک خوب د نبوت عکس دی که څه هم د هغه لېدونکی نبي نه وي، لکه چې په یو حدیث کې فرمایل سوي دي چې ښکي، حلم او میانه روي د نبوت څخه دي، د شپږ څلوېښت د شمېر د خاصوالي په اړه علماوو مختلفي خبري لیکلي دي، مگر صحیح خبره داده چې نه یوازې ددغه بلکه د نورو ډېرو شيانو لکه د لمانځه د رکعتو، تسبیحاتو او نورو په اړه چې کوم شمېر مشروع او مذکور دی د هغه د علت او حقیقت علم شارح ته معلوم دی، په یو بل روایت کې د شپږ څلوېښت پر ځای شپږ ویشته او په یوه روایت کې شپږ او یا او په یوه روایت کې څلیروېشت عدد مذکور دی، د دې څخه دا ثابتیږي چې په هېڅ روایت کې یو خاص عدد مراد نه دی ښکله محض زیاتوالی مراد دی.

نبي صلی اللہ علیہ وسلم په خوب کې لیدل

﴿۴۴۰۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَى فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ فِي صُورَتِي. متفق عليه.

د حضرت ابوهريره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: چا چې په خوب کې زه

وليدم هغه (په حقيقت کي) زه ولیدم ځکه چي شيطان زما شکل او صورت نه سي اختيارولای . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۰۲۱، رقم: ۱۱۰، و مسلم ۱۷۷۴\۴، رقم: ۱۰-۲۲۶۶.

تشریح: مطلب دادی چي کوم چا زه په خوب کي ولېدلم نو لکه هغه چي زه په وېښه ولېدلم مگر ددې دا مطلب نه دی چي پر هغه سړي باندي هغه احکام عائد کيږي کوم چي په حقيقت کي د رسول الله ﷺ د لېدو په صورت کي کيږي يعني نه خو داسي سړي ته صحابي ويل کيږي او نه په هغه شي عمل کول به د هغه لپاره ضروري وي چي هغه په خپل خوب کي د رسول الله ﷺ څخه اورېدلي وي ، ځيني حضرات وايي چي رسول الله ﷺ دغه حديث د خپلي زمانې د خلکو لپاره فرمايلي دی چي زما په زمانه کي کوم څوک ما په خوب کي وويني هغه ته به الله تعالی د هجرت کول توفيق ورکړي چي هغه به په راتلو سره زما سره يو ځای سي، يا دا مراد دی چي هغه به په آخرت کي زما لېدنه وکړي ، ځيني حضرات وايي چي دغه ارشاد په معنی د اخبار دی مطلب دا چي کوم څوک ما په خوب کي وويني هغه ته خبر ورکړی چي د هغه خوب حقيقي او رېښتونی دی او اضغاث احلام نه دي ، ځکه چي شيطان زما صورت نسي اختيارولای يعني د هغه دومره توان نسته چي هغه يو چا ته په خوب کي راسي او د هغه په فکر کي دا خبره واچوي زه رسول الله ﷺ يم او همدارنگه په رسول الله ﷺ پسي درواغ وتړي .

ځيني محققينو ليکلي دي چي شيطان د الله تعالی د ذات په اړه درواغ ښودلای سي يعني لېدونکی په دې فکر او وسوسه کي اخته کولای سي چي دا د الله تعالی صورت دی مگر د رسول الله ﷺ صورت هيڅکله نسي جوړولای او نه په رسول الله ﷺ پسي درواغ تړلای سي ، ځکه چي رسول الله ﷺ د هدايت مظهر دی او شيطان لعين د ضلالت او گمراهۍ مظهر دی او د هدايت او ضلالت په مينځ کي د اوبو او د اور نسبت دی چي دواړه د يو بل ضد دي ، ددې پر خلاف د الله تعالی ذات د صفات هدايت او اضلال او صفات متضاده جامع دی ، ددې څخه پرته صفت الوهيت داسي صفت دی چي د هغه په مخلوقاتو کي دعوه کول صريح البطلان دی او محل اشتباه نه دی حال دا چي وصف نبوت ددې درجې صفت نه دی ، همدا وجه ده که يو سړی د الوهيت دعوه وکړي نو د هغه څخه خارق عادات صادریدلای سي او که يو سړي د نبوت دعوه وکړي نو د هغه څخه د معجزې څرگندېدل ممکن نه دي .

﴿۴۳۰۶﴾: وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَأَى فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ. متفق عليه.

د حضرت ابو قتاده رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : چا چي زه په خوب کي وليدم هغه حق وليدل يعني ريښتني خوب يې وليدی او زه يې وليدم . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۷۳۱۱۲، رقم: ۶۹۹۶، ومسلم ۱۷۷۶۱۴، رقم: ۲۲۶۷-۱۱.

تشریح: څرگنده دي وي چي ددغه مضمون حديثونه په ډېرو طريقو او سندو سره نقل سوي دي ، او پر دې خبره دلالت کوي چي کوم څوک رسول الله ﷺ په خوب کي وويني نو هغه په حقيقت کي رسول الله ﷺ ولېدی، دا د رسول الله ﷺ په ځانگړتياوو کي شمېرل کيږي او اعجاز نبوي گرځول سوی دی البته د علماوو په نزد په دې خبره کي اختلاف دی چي ددغه حديثونو تعلق د رسول الله ﷺ په کوم صورت او حليه کي د لېدو دی ، ځيني حضرات وايي چي ددغه حديثونو تعلق د هغه سړي سره دی چي په خپل خوب کي رسول الله ﷺ په هغه خاص صورت او حليه کي وويني چي په هغه سره رسول الله ﷺ متصف دی، ځينو حضراتو په دې کي پراختيا کړې ده او ويلي يې دي چي رسول الله ﷺ په هغه شکل او صورت کي وويني چي ټول عمر د رسول الله ﷺ سره متعلق وو يعني که د ځوانۍ په شکل کي يې وويني او که د پاڅه عمر په شکل کي او که د آخري عمر په صورت کي يې وويني، ځينو حضراتو دغه دائره محدوده کړې ده او وايي چي رسول الله ﷺ په هغه شکل کي د لېدو اعتبار دی کوم چي د رسول الله ﷺ د عمر په آخري برخه کي وو او په هغه شکل کي رسول الله ﷺ له دنيا څخه تشریف وړی دی، تردې چي هغه حضراتو د رسول الله ﷺ د هغه سپينو وېښتانو د لېدو هم اعتبار کړی دی چي د رسول الله ﷺ په سر مبارک او ږېره مبارکه کي وه او په شمېر کي شلو ته هم رسيدلي نه وه .

نقل سوي دي چي کله به محمد ابن سيرين رحمه الله (د خوبو د تعبير په فن کي امام وو) ته يو سړی راغلی او دا بيان به يې وکړ چي ما رسول الله ﷺ په خوب کي ليدلی دی ، نو هغه به پوښتنه ځيني کول چي وښيه! تا رسول الله ﷺ په کوم شکل او صورت کي ليدلی دی، که چيري هغه سړي به د رسول الله ﷺ هغه شکل بيان کړ کوم چي د رسول الله ﷺ سره خاص وو نو ابن سيرين رحمه الله به ورته ويل : ولا رسه تا رسول الله ﷺ په خوب کي نه دی ليدلی .

په دې اړه امام نووي رحمه الله وايي: کوم څوک چي رسول الله ﷺ په خوب کي وويني نو هغه

په هر صورت کي رسول الله ﷺ په خوب کي ليدلی دی، که هغه يې په هغه خاص صورت کي وويني کوم چي د رسول الله ﷺ په اړه نقل سوی دی يا په بل شکل کي يې وويني، ځکه چي د شکل مختلف کېدل د ذات مختلف کېدل ضروري نه گرځوي، ددې څخه پرته دا هم بايد په ذهن کي وي چي په شکل کي د اختلاف تعلق د اختلاف او تفاوت تعلق د خوب لېدونکي د ايمان د کمال او نقصان څخه هم کېدای سي يعني کوم څوک چي په خوب کي رسول الله ﷺ په ښه شکل او صورت کي وويني نو دا به د هغه د کامل ايمان او عقيدې علامه وگرځول سي او کوم څوک چي ددې پر خلاف وويني نو دا به د هغه د ايمان د کمزورۍ او د عقيدې د فساد علامه وگرځول سي، همدارنگه که يو څوک رسول الله ﷺ په سپين ډېر توب کي وويني او يو سړی يې زلمی وويني او يو سړی يې خوشحاله وويني او يو سړی يې غمجن وويني نو دغه ټول حالتونه به د خوب لېدونکي د ايمان د احوالو پر فرق باندي مېني وي چي کوم څوک د کومي درجې ايمان لري هغه به رسول الله ﷺ د هغه درجې په صورت کي وويني، په دې اعتبار سره رسول الله ﷺ په خوب کي لېدل د خپل ايماني احوالو پېژندو يو معيار دی، نو دغه شی د سالکين طريقت لپاره د يو گټوري قاعدې حيثيت لري چي د هغه په ذريعه د خپل باطن حالت پېژندو سره د هغه اصلاح وکړي، پر دې باندي په قياس کولو سره ځينو علماوو دا هم ليکلي دي چي کوم څوک په خوب کي د رسول الله ﷺ يو ارشاد واورې نو د هغه دي د حديث او سنتو سره تقابل وکړي که هغه ارشاد د حديث او سنت موافق وي نو هغه يقيناً حق دی او که موافق نوي نو دادي وگڼي چي دا زما د ذهن او سامعې خلل دی نو په خوب کي د رسول الله ﷺ ذات او د رسول الله ﷺ ارشاد لېدل او اورېدل حق دي که صورت مبارک او ارشادات مقدسه کي تفاوت او مخالفت معلوم سي نو بايد پوه سي چي دا به د خوب لېدونکي د کوتاهۍ په اعتبار وي.

د شيخ علي متقي رحمه الله څخه نقل سوي دي چي يو فقير په خوب کي ولېدل چي رسول الله ﷺ هغه ته د شراب څېښلو لپاره وفرمايل، ددغه خوب په وجه د هغه په ذهن کي سخت تشویش پيدا سو، هغه د تشویش دفع کولو لپاره علماوو ته رجوع وکړه او د هغوی څخه يې پوښتنه وکړه چي ددغه خوب حقيقت څه شي دی؟ هر عالم مختلف تعبير ورته بيان کړ، په دغه وخت کي دغه مسئله د حديثو يو عالم شيخ محمد ابن عراة رحمه الله ته راغلل چي باعمله عالم او ډېر متبع سنت وو، هغه وفرمايل: اصل خبره دا نه ده لکه څرنگه چي هغه اورېدلې ده بلکه د هغه ذهن او سامعه د خلل او انتشار ښکار سوې ده، په حقيقت کي رسول الله ﷺ داسي ورته فرمايلي دي چي: (لا تشرب الخمر) يعني شراب هيڅکله مه څېښه، مگر هغه دغه جمله داسي واورېده

چي : (اشرب الخمر) يعني شراب و خېنبه .

﴿۳۴۰۷﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي. متفق عليه.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : چا چي په خوب کي زه وليدم هغه به ژر د بيداری په حالت کي ما وويني او شيطان زما شکل نه سي اختيارولای . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۸۳\۱۲، رقم: ۶۹۹۳، ومسلم ۱۷۷۵\۴، رقم: ۲۲۶۶-۱۱.

تشریح: د دغه حديث تعلق د رسول الله ﷺ د زمانې سره دی، چي کوم څوک په خوب کي رسول الله ﷺ وويني نو هغه ته به الله تعالی دا توفيق ورکړي چي هغه په وېنبه کي هم د رسول الله ﷺ په لېدنه مشرف سي، يعني د رسول الله ﷺ په خدمت کي به حاضر سي او اسلام به قبول کړي، يا د ارشاد مطلب دادی چي څوک ما په خوب کي وويني نو په آخرت کي به هغه په وېنبه سره هم ما وويني .

ښه يا خراب خوب

﴿۳۴۰۸﴾: وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرُّؤْيَا

د حضرت ابو قتاده رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل :

الصَّالِحَةُ مِنَ اللَّهِ وَالْحُلُمُ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يُحِبُّ فَلَا

ښه خوب د الله ﷻ له خوا وي او بد خوب د شيطان له جانبې دی، څوک چي ښه خوب وويني هغه دي يوازي و هغه چاته بيان کړي

يُحَدِّثُ بِهِ إِلَّا مَنْ يُحِبُّ وَإِذَا رَأَى مَا يَكْرَهُ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَلْيَتَفَلَّ ثَلَاثًا وَلَا يُحَدِّثْ بِهَا أَحَدًا فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ. متفق عليه.

چي د هغه سره يې محبت وي او څوک چي بد خوب وويني نو هغه دي د خداي تعالی په ذريعه د بدې څخه پناه وغواړي او د شيطان څخه دي هم د خداي تعالی په ذريعه پناه وغواړي او درې

واره دي و چپه لور ته توکي او چا ته دي هغه خوب نه بيانوي لپاره د دې چي هغه خوب درته نقصان و نه رسوي. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۳۸۱۶، رقم: ۳۲۹۲، و مسلم ۱۷۷۲۱۴، رقم: ۲۲۶۶-۱۱.

تشریح: خراب خوب د شیطان له لوري وي: ددې مطلب دادی چي که څه هم ښه او بد دواړه خوبونه الله تعالی پیدا کړي دي او لیدونکی یې د الله تعالی له خوا ویني مگر خراب خوب د شیطاني اثراتو عکس وي او د هغه خوب څخه انسان ته پریشاني کیږي ځکه په هغه کي شیطان ته ډېره خوشحالي ترلاسه کیږي، خلاصه دا چي ښه خوب خود الله تعالی له لوري بنده ته زیږي وي چي هغه بنده خوشحاله سي او د هغه، هغه خوب د الله تعالی سره د هغه د ښه چلن او امید باعث او د الله تعالی په شکر کي د زیاتوب سبب وگرځي، حال دا چي غمجن او پرېشانه کونکی خوب، درواغ خوب د شیطاني اثراتو څخه وي چي د هغه څخه د شیطان مقصد دا وي چي هغه مسلمان غمجن او پرېشانه کړي، چي په هغه سره د بدگمانۍ او ناامیدۍ ښکار سي.

هغه خوب هغه ته تاوان نه رسوي: مطلب دادی چي څرنگه الله تعالی صدقه او خیرات او د مال ساتنه او برکت د بلاوو د دفع سبب جوړ کړی دی همدارنگه هغه مذکوره شيان یعنې د الله تعالی مرسته غوښتل درې ځله چپه خوا ته توکل او چا ته نه بیانول د خراب خوب د مضرو اثراتو څخه د سلامتی سبب گرځول سوی دی.

کله چي خراب خوب وويني

﴿۴۴۰۹﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ الرُّؤْيَا يَكْرَهُهَا فَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا وَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ ثَلَاثًا وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: په تاسو کي چي څوک خراب خوب وويني هغه ته پکار ده چي چپه طرف ته درې واره توکي او د خداي تعالی په ذریعه دي د شیطان څخه درې واره پناه و غواړی او خپل اړخ دي بدل کړي چي پر کوم یې خوب لیدلي وي. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم: ۱۷۷۲۱۴، رقم: ۲۲۶۲-۵.

تشریح: د تله د توکلو لپاره د بصدق لفظ استعمال سوی دی، حال دا چي په مخکني حدیث کي

د تفل لفظ ذکر سوی دی، د مفهوم او مطلب په اعتبار دواړه الفاظ یو ډول دي مگر په دواړو کې لږ فرق دادی چې د تفل معنی د خولې څخه توکل دي او د بصق معنی د خولې د ننه څخه توکل دي په داسې توګه چې د حلق څخه هم راووځي، د خولې څخه راوتلي ناږه ته بصاق وایي او مزاق هم ورته وایي ددې څخه څرګنده سوه چې د توکلو په اړه لومړۍ درجه د بصق ده ددې څخه وروسته تفل دی، د تفل څخه وروسته تفت دی چې د هغه معنی په شونډانو سره توکل دي، او ددې څخه وروسته نفخ دی چې هغه محض پوکلو ته وایي، د مسلم په یوه روایت کې د فلیبصق پر ځای د فلینفث لفظ نقل سو دی او په دغه حدیث کې چېپه خوا ته د توکلو حکم ورکړل سوی دی حال دا چې په مخکنی حدیث کې مطلق د توکلو حکم دی، همدارنګه په دغه حدیث د څنګ بدلولو حکم هم ورکړل سوی دی، علماوو لیکلي دي چې د خوب په اثرا تو او کیفیاتو کې د تغیر او تبدیلی لپاره دغه شیان ډېر تاثیر لري.

د خوبو تعبیر

﴿۲۲۱۰﴾: وَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اقْتَرَبَ

د حضرت ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و فرمای : چې کله زمانه نیزدې سي د

الزَّمانُ لَمْ يَكُذْ يَكْذِبُ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ وَرُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ

مؤمن خوب به درواغ نه وي ځکه چې د مؤمن خوب د نبوت د شپږ څلوېښتو برخو څخه یوه برخه

جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ وَمَا كَانَ مِنَ النَّبُوءَةِ فَإِنَّهُ لَا يَكْذِبُ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ وَأَنَا

ده، کوم شی چې د نبوت د اجزاؤ څخه وي هغه هیڅکله درواغ کېدای نه سي. د محمد بن

سیرین قول دی: زه

أَقُولُ الرُّؤْيَا ثَلَاثُ حَدِيثِ النَّفْسِ وَتَخْوِيفِ الشَّيْطَانِ وَبُشْرَى مِنَ اللَّهِ فَمَنْ

وايم چې خوب پر درې ډوله دی: (۱) - یو خوا انساني خیال دی. (۲) - د شیطان وېرول. (۳) -

د خدای تعالی له لوري بشارت، نو څوک چې

رَأَى شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلَا يَقْضِهِ عَلَى أَحَدٍ وَلِيَقُمْ فَلْيَصِلْ قَالَ وَكَانَ يَكْرَهُهُ الْغُلُ فِي

خراب خوب وويني هغه دي و چا ته نه بيانوي (او د خراب خوب د لېدو څخه وروسته) ولاړ دي

سي او لمونخ دي وکړي (يعني د نفل لمونخ خومره چي ممکن وي). د ابن سيرين رح بيان دی

النُّومُ وَكَانَ يُعْجِبُهُمُ الْقَيْدُ وَيُقَالُ الْقَيْدُ ثَبَاتٌ فِي الدِّينِ . متفق عليه . قال

چي نبي کریم ﷺ په خوب کي طوق ليدل بد گڼل او قيد يعني په پښو کي پيرئ پرته ليدل به يې ښه گڼل او ويل کيږي (يعني د خوب د تعبيرو د ماهرانو قول دی) چي د قيد معنى ده په دين کي ثابت قدمي . بخاري او مسلم . او په

البخاري رواه قَتَادَةُ وَيُونُسُ وَهَشَامٌ وَأَبُو هَلَالٍ عَنْ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

بخاري کي دا حديث د قتاده رضي الله عنه، يونس رضي الله عنه، هشيم رضي الله عنه او ابو هلال رضي الله عنه د ابن سيرين رضي الله عنه څخه او هغوی د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت کړی دی .

وَقَالَ يُونُسُ لَا أَحْسِبُهُ إِلَّا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْقَيْدِ وَقَالَ مُسْلِمٌ

يونس وويل ، زما په خيال د قيد په اړه د نبي کریم ﷺ څخه روايت سوی دی . او د مسلم بيان

لَا أَدْرِي هُوَ فِي الْحَدِيثِ أَمْ قَالَهُ بَنُ سِيرِينَ وَفِي رِوَايَةٍ نَحْوَهُ وَأَدْرَجَ فِي الْحَدِيثِ قَوْلَهُ وَأَكْرَهُ الْغُلَّ إِلَى تَمَامِ الْكَلَامِ .

دی چي ماته نه ده معلومه چي دا د حديث برخه ده يا د ابن سيرين رضي الله عنه قول دی او په يوه روايت کي هم داسي دي او ما په حديث کي د هغه قول : واکره الغل څخه تر اخيره پوري درج کړی دی . په دې حديث کي ((د زمانه نيزدې کېدو)) څلور معناوي دي : (۱) - يو خو قرب قيامت يعني کوم وخت چي د قيامت وخت راسي . (۲) - دويمه معنى يې داده چي د مرگ زمانه نيزدې سي . (۳) - دريمه معنى يې داده چي هغه موسم چي په هغه کي شپه او ورځ برابره سي په دې موقع مزاج د اعتدال وي . (۴) - د زمانې د نيزدې کېدو څلورمه معنى داده ، کله چي مياشته د ورځو په شان سي او هغه د امام مهدي عليه السلام زمانه ده چي د عيش په وجه به زمانه تېرېدونکې نه معلوميږي .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۰۴/۱۲، رقم: ۷۰۱۷، ومسلم ۱۷۷۳/۴، رقم: ۶-۲۲۶۳.

تشریح: کله چي زمانه نژدې سي: ددې درې معنوي بيانېږي، يوه دا چي د زمانې نژدې کېدو څخه مراد د قيامت د نژدې کېدو آخري زمانه ده لکه څرنگه چي په يو بل حديث کي په صراحت

سره بيان سوى دى چي په آخره زمانه کي (يعني قيامت ته نژدې) به د مؤمن خوب درواغ نه وي، دوهم دا چي د زمانې د نژدې کېدو څخه مراد د مرگ د زمانې نژدې کېدل دي يعني د کوم مؤمن د مرگ زمانه چي نژدې کېږي نو دهغه خوب درواغ نه وي، دغه معنی شيخ عبدالحق محدث دهلوي رحمته الله عليه د خپل ځينو مشائخو څخه نقل کړې ده، دريم دا چي ددې څخه مراد هغه ورځي دي چي په هغو کي ورځي او شپې برابري وي، په کومه زمانه کي چي ورځي او شپې برابري وي نو په هغو کي انساني مزاج پر اعتدال باندي وي او د ډاډه او فکر صلاحيتونه په سلامتۍ او روغتيا سره کار کوي، په داسي ورځو کي ليدونکي خوب د ذهني او جسماني خلل او انتشار څخه خوندي او زيات رهنښتيا وي، څلورم دا چي د زمانې د نژدې کېدو څخه مراد هغه زمانه ده چي کال د مياشت په ډول، مياشت د اونۍ په ډول، اونۍ د ورځي په ډول او ورځ د ساعت په ډول تېرېږي، علماوو ليکلي دي چي داسي زمانه به د حضرت امام مهدي عليه السلام په دور کي راځي، ځکه چي هغه وخت به د حضرت امام مهدي عليه السلام د عدل او انصاف په وجه ټول خلک آرام، بې فکره او خوشحاله وي، او څرگنده ده چي د بې فکرۍ او هوسايي ورځ په ډېره تيزي سره تېرېږي که څه هم هغه هر څومره اوږده زمانه وي، نو د حضرت امام مهدي عليه السلام په زمانه کي به هم خوب صحيح او رښتونی دی ځکه چي هغه به د راستۍ زمانه وي، په يوه حديث کي دا هم فرمايل سوي دي چي کوم څوک دومره زيات راست وي نو دهغه خوب به هغومره زيات رښتونی وي.

د رسول الله عليه السلام د ارشاد څخه د مطلق خوب رهنښتيا کېدل او د هغه توصيف او فضيلت څرگندېږي ځکه د خوب د ډولونو بيانولو لپاره د محمد ابن سيرين رحمته الله عليه يو قول نقل کړل سو چي په هغه کي دې ته اشاره ده چي د خوب هر ډول رهنښتيا نه وي او نه د تعبير وړ وي، بلکه د خوب يوازي هغه ډول د تعبير وړ او رښتونی وي چي هغه د الله تعالی له لوري زيری او د راتلونکو پېښو خبر او علامه گرځول کېږي.

ابن سيرين رحمته الله عليه چي د خوب کوم درې ډولونه بيان کړي دي په هغو کي لومړی ډول د نفس خيال دی يعني انسان چي ټوله ورځ په کومو کارو کي بوخت وي او د هغه پر زړه او دماغ باندي چي کومي خبري پرتې وي هغه د شپې د خوب په شکل کي وينې، د مثال په توگه يو سړی په خپل کسب او کاروبار کي بوخت وي او د هغه ذهن او خيال د هغه خبرو په فکر کي وي چي د هغه کسب او کاروبار اړوند وي نو په خوب کي هغه ته هغه شیان معلومېږي، يا يو سړی د خپل

محبوب په فکر کي وي او د هغه په ذهن کي هر وخت د محبوب سایه وي نو د هغه د خوب په دنيا کي هم محبوب خپور وي، خلاصه دا چي په وېښه کي د انسان پر ذهن باندې کوم شي زيات خپور وي هغه ته په خوب کي هم هغه شي معلومېږي نو د داسي خوب هيڅ اعتبار نسته. دوه ډول بېرونکي خوب دی، دغه خوب په اصل کي د شيطاني اثراتو عکس وي، شيطان د ازل څخه د انسان دښمن دی او څرنگه چي هغه په وېښه کي د انسان د گمراه کولو او پرېشانه کولو هڅه کوي همدارنگه د خوب په حالت کي هم انسان ارام ته نه پرېږدي، هغه انسان په خوب کي د پرېشانه کولو او بېرولو ډول ډول حربي استعمالوي کله خو هغه په بېرونکي شکل کي په نظر راځي چي په هغه سره څه بېدونکي ډېر په بېره کي سي، او کله داسي خوب ورته ښيي چي په هغه کي خوب ليدونکي ته خپل ژوند ختمېدونکي معلومېږي لکه هغه چي ويني چي زما سر پرېکړل سو او داسي نور، همدارنگه په خوب کي احتلام کېدل چي د غسل موجب وي او ډېر ځله د هغه په وجه لمونځ قضا سي، د لومړي ډول په شان دغه ډول خوب هم بې اعتبار تعبیر وړ نه دی.

د خوب درېم ډول هغه دی چي هغه ته د الله تعالی له لوري زیری ویل سوي دي، الله تعالی په خپلو بندگانو کي چا ته چي غواړي په خوب کي زیری ورکوي او د هغه په زړه کي د اشارې او علامې په توگه هغه شيان په مشگل کولو سره ښيي کوم چي کېدونکي وي، يا د هغه تعلق د مؤمن د روحاني او قلبي طمانيت سره وي هغه بنده خوشحاله کوي او په طلب حق کي تازگي محسوس کوي، او د الله تعالی سره حسن اعتقاد او اميد پيدا کوي، د خوب دغه ډول چي د اعتبار او تعبیر وړ دی او ددې فضيلت او تعريف په حديثو کي بيان سوی دی.

نو هغه دي چا ته نه بيانوي: ددې مطلب دادی چي داسي خوب بې اعتباره دی او ددې هيڅ تعبیر نسته نو د هغه چا ته بيانول عبث او بې گټې دی، ددې څخه پرته يوه بله خبره دا هم ده چي کله دا ډول خوب يو چا ته بيان کړل سي او اورېدونکي د ظاهري حالت سره سم د هغه خوب تعبیر وکړي نو د هغه په وجه په فاسد وهم کي اخته کېدل او بدفالي نيول لازميږي او د زړه او دماغ د مختلفو اندېښنو او وسوسو څخه پرېشانه کېږي، ددې څخه پرته د خوب په واقع کېدو کي خوب ته يو خاص تاثير حاصل دی چي خوب اورېدونکي کوم تعبیر ورکوي د الله تعالی په حکم سره هم هغسي واقع کېږي.

قال وکان يکره الغل... الخ: په دغه الفاظو کي د قال او کان د ضمير په اړه شارحينو د حديث شو احتمال له ليکلي دي، يو خو دا چي د قال ضمير محمد ابن سيرين ته راجع دی لکه

خرنگه چي مخکنی عبارت : قال محمد بن سيرين... الخ، خنخه دا مفهوم اخیستل کيږي، او په دې وجه د کان یکره ضمیرونه رسول الله ﷺ ته راجع وي، په دغه صورت کي د ذکر سوې جملې معنی به هم هغه وي کوم چي په ژباړه کي تېره سول، يعني محمد ابن سيرين رحمه الله ويلي دي: چي رسول الله ﷺ دا خبره ښه نه گڼل چي یو سړی په خوب کي دا وويني چي د هغه په غاړه کي طوق اچول سوی دی ځکه چي په غاړه کي طوق اچول د دودځيانو صفت دی لکه خرنګه چي فرمايل سوي دي: (اذا الاغلال في اعناقهم)، دوهم احتمال دادی چي د قال ضمير خو ابن سيرين رحمه الله ته راجع دی او د کان یکره ضمیرونه حضرت ابوهريره رحمه الله ته راجع دي، په دغه صورت کي به معنی دا وي چي ابن سيرين رحمه الله ويلي دي چي ابوهريره رحمه الله دا خبره ښه نه گڼل چي یو سړی دې په خوب کي دا وويني چي د هغه په غاړه کي طوق اچول سوی وي، د حضرت ابوهريره رحمه الله دا ښه نه گڼل يا خو په دې وجه وو چي هغه به د رسول الله ﷺ خنخه همدا سي اورېدلي وي يا د خپل اجتهاد په وجه وو، دريم احتمال دادی چي د قال ضمير هغه راوي ته راجع دی چي هغه دغه حديث د حضرت ابن سيرين رحمه الله خنخه نقل کړی دی او د کان یکره ضمیرونه حضرت ابن سيرين رحمه الله ته راجع دي، يعني ابن سيرين رحمه الله په خوب کي په غاړه کي طوق لېدل ښه نه گڼل، دغه دريم احتمال يو ډول ترجيح لري ځکه چي ابن سيرين رحمه الله د خوب د تعبير په فن کي امام گڼل کيږي او د هغه خنخه داسي ډېر قولونه نقل سوي دي.

او د بند لېدل به يې خوښول: يعني که يو څوک په خوب کي وويني چي د هغه په پښو کي زولنې اچول سوي دي او هغه بندي سوي دی نو دغه خوب به يې ښه گڼی، بخاري په دغه جمله کي د جمع صيغه يعني لفظ د يعجبهم نقل کړی دی، نو د ضمير په اړه مخکي نقل سوو احتمالاتو کي د لومړي احتمال په وجه د يعجبهم ضمير به رسول الله ﷺ او صحابه کرامو ته راجع وي، د دوهم احتمال په وجه به حضرت ابوهريره رحمه الله ته او د هغه تابعينو ته راجع وي او د دريم احتمال په وجه به حضرت ابن سيرين رحمه الله او د هغه زمانې تعبير کوونکو علماوو ته راجع وي، په خوب کي د ځان بندي لېدل ځکه ښه دي چي دا په اصل کي د گناهونو، گمراهۍ او خرابۍ خنخه د منع کېدو او پر ديني احکامو او طاعاتو باندي دثابت قدمۍ علامه ده، لکه خرنګه چي په دغه روايت کي فرمايل سوي دي: (و يقال القيد ثبات في الدين)، ويل کيږي چي د بند مطلب پر دين باندي ثابت قدمه کېدل دي، مگر خرنګنده دي وي چي دغه تعبير د اهل دين او طاعت د نسبت سره دی يعني کوم څوک چي د ديني ژوند حامل او پر عباداتو او طاعاتو باندي عامل وي او هغه په خوب کي خپل ځان بندي وويني نو د هغه لپاره ذکر سوی تعبير دی

حکمه د خوب د تعبیر ماهرینو لیکلي دي که یو ناروغ یا بندي یا مسافریا بل څوک مصیبت زده سړی په خوب کي وويني چي زما په پښو کي زولنې دي نو د هغه په اړه به د خوب تعبیر دا وي چي هغه به پر خپل باندي قائم وي ، همدارنگه که یو څوک یو خوب په دوو مختلفو حالاتو سره وويني نو د هغه تعبیر به د هغوی د حالت مطابق بېل بېل وي ، د مثال په توگه یو تجار دا خوب وويني چي هغه د خپل سامان په اخیستلو سره په کښتۍ کي ناست دی او هواء د کښتۍ موافق چلیږي نو د هغه په اړه به خوب د تاوان او ضرر څخه د سلامتیا او په تجارت کي دگټي علامه وي او که دغه خوب یو سالک طریقت وويني نو د هغه په اړه به دغه خوب د شریعت د اتباع او مرتبې ته د رسیدو علامه گرځول کیږي .

بېرونکی خوب

﴿۴۴۱﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چي یو صحرائي د رسول الله صلی الله علیه و آله په خدمت کي حاضر سو او

رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ رَأْسِي قُطِعَ قَالَ فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ

وه یې ویل: چي ما په خوب کي ولیدل چي زما سر پرې سوی دی (په دې اورېدو سره نبي کریم صلی الله علیه و آله مسکي سواو ویې فرمایل:

إِذَا لَعِبَ الشَّيْطَانُ بِأَحَدِكُمْ فِي مَنَامِهِ فَلَا يُحَدِّثُ بِهِ النَّاسَ. رواه مسلم.

کله چي شیطان په خوب کي د چا سره لوبې کوي نو هغه دي هغه خوب و خلکو ته نه بیانوي . مسلم.

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۷۷/۴، رقم: ۱۶-۲۲۶۸.

تشریح: لکه رسول الله صلی الله علیه و آله چي صحرائي ته وفرمایل چي ستا خوب اضغاث احلام دی او دا

ډول نه دی چي په هغه کي د انسان سره شیطان لوبې کوي چي هغه پرېشانه کوي ، داسي خوب باید پټ کړل سي او خلکو ته بیان نه کړل سي .

یحیی رحمه الله علیه وایي: کېدای سي رسول الله صلی الله علیه و آله ته به د وحی په ذریعه دا معلومه سوې وي چي دغه خوب اضغاث احلام دی او د شیطاني اثراتو عکس دی کله د اهل تعبیر په نزد ددغه خوب تعبیر زوال نعمت ، د قوم څخه بېلوالی او همدارنگه د نورو شیانو په شکل کي څرگندېږي .

د نبی کریم ﷺ خوب لیدل

﴿۲۲۱۲﴾: وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل :

رَأَيْتُ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِيمَا يَرَى النَّاسُ كَأَنِّي فِي دَارِ عُقْبَةَ بْنِ رَافِعٍ فَأَتَيْنَا بِرُطَبٍ

ما د شپې خوب و لیدی چي زه او زما اصحاب د عقبه بن رافع په کور کي ناست يو بيا زموږ
مخته تازه خرماوي راوړل سي چي

مِنْ رُطَبِ ابْنِ طَابٍ فَأَوَّلْتُ الرِّفْعَةَ لَنَا فِي الدُّنْيَا وَالْعَاقِبَةَ فِي الْآخِرَةِ وَأَنَّ
دِينَنَا قَدْ طَابَ. رواه مسلم.

رطب بن طاب ورته ويل کيږي ما د دې خوب تعبير وکړ چي په دنيا کي به زموږ لپاره لوړ والي
او عظمت وي او په اخيرت کي به خير او دا چي زموږ دين ښه دی . مسلم.

تخریج: صحیح مسلم: ۱۷۷۹/۴، رقم: ۱۸-۲۲۷۰.

تشریح: په ذکر سوي تعبير کي رسول الله ﷺ د نومونو الفاظ بنياد وگرځول په دې توگه چي د
رفعت تعبير رسول الله ﷺ د رافع څخه واخيست او د عاقبت تعبير يې د عقبه څخه واخيست او
د طاب (يعني ښه دی) تعبير يې د رطب ابن طاب څخه واخيست، نو دا عادت وو چي رسول الله
ﷺ به د نومونو د الفاظو په ذريعه د تفاول په طريقه او د تاويل د مقصد مفهوم ترلاسه کوی او
دا خبره محض د تعبير خوب سره مخصوص نه وه بلکه په وېښه کي او په ورځني ژوند کي هم د
هغه په ذريعه به يې ښک فال اخيستی لکه څرنگه چي نقل سوي دي چي کله رسول الله ﷺ د
مکې مکرمې څخه هجرت کوی او مدينې منورې ته روان سو نو په لاره کي يو سړی برېده
اسلمي يې د څو سپرو کسانو سره ولېدی چي د مکې قريشو د رسول الله ﷺ په ښولو او مکې ته
بېرته راوستلو باندي مامور کړل سوی وو، او هغه ته يې د انعام په توگه سل اوښان ټاکلي وه،
رسول الله ﷺ د هغه په لېدو سره پوښتنه ځيني وکړه چي ته څوک يې ؟ او ستا نوم څه شي دی ؟
هغه وويل: برېده، رسول الله ﷺ چي دا واورېدل (نو د لفظ برېده څخه په ښک فال اخيستلو
سره يې) حضرت ابوبکر صديق رضی اللہ عنہ ته وفرمايل: قد بردا امرنا، يعني زموږ معامله ښه سوه
(چي دښمن به کامياب نسي).

د هجرت متعلق خوب

﴿۲۴۱۳﴾: وَعَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ

د حضرت ابو موسی رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرماییل: ما په خوب کي ولیدل

أَنِّي أَهَاجِرُ مِنْ مَكَّةَ إِلَى أَرْضٍ بِهَا نَخْلٌ فَذَهَبَ وَهَلِي إِلَى أَنَّهَا الْيَمَامَةُ أَوْ هَجَرُ

چي زه د مکې څخه یو داسي علاقې ته هجرت کوم چي په هغه کي خرماوي دي ، په دې تعبیر کي زما خیال سو (چي کوم ځای ته زه هجرت کوم هغه بنار ((یمامه)) یا هجر دي او په حقیقت

فَإِذَا هِيَ الْمَدِينَةُ يَثْرِبُ وَرَأَيْتُ فِي رُؤْيَايَ هَذِهِ أَنِّي هَزَزْتُ سَيْفًا فَانْقَطَعَ صَدْرُهُ

کي هغه مدينه و ختله چي د هغې اولنۍ نوم یثرب دی ، په دې خوب کي ما ولیدل چي زه توري ته حرکت ورکوم او د هغې توري لوړه برخه ماته سوی ده ،

فَإِذَا هُوَ مَا أَصِيبَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ أُحُدٍ ثُمَّ هَزَزْتُهُ بِأُخْرَى فَعَادَ أَحْسَنَ

تعبیر دا و ختی چي د احد په غزا کي و مسلمانانو ته تکلیف و رسېدی ، بیا ما په خوب کي چي ما و توري ته بیا حرکت ورکړ نو توره په خپل اصلي حالت کي سوه بلکه د هغه څخه

كَانَ فَإِذَا هُوَ مَا جَاءَ اللَّهُ بِهِ مِنَ الْفَتْحِ واجْتِمَاعِ الْمُؤْمِنِينَ. متفق عليه.

ښه سوه ، د دې تعبیر هغه فتحه وه چي خداي تعالی (په مکه کي) راکړه یا صلحه حدیبیه (چي په هغه کي د مسلمانانو اجتماع و سوه) بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۶۲۷/۶، رقم: ۳۶۲۲، و مسلم ۱۷۷۹/۴، رقم: ۲۰-۲۲۷۲.

د لغاتو حل: وهلي: ای و همي (زما و هم و پېره)

تشریح: جزیره عرب (نجد او حجاز) هغه سیمه ده چي د جبل طويق جنوب لويديځ خوا ته خپره

ده او اوس د نجد په سیمه کي شامله ده، چي یمامه ورته ویل کیږي، دغه ډېره شنه او ښکلې سیمه وه او په دې کي د خرماوو لوی کښت وو، په اوسنۍ زمانه کي یمامه د یو کوچني کلي په صورت کي د سعودي عرب په دار السلطنت ریاض او الالم په مینځ کي دی ، هجر هم د یمامه سره متصل په ختیځ کي یو کلی وو ، دلته هم خرماوي ډېري وې .

د جاهلیت په زمانه کي د مدينې نوم یثرب وو، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم چي د مکې څخه هجرت وکړ

او مدينې ته راغلی نو ددغه ځای نوم يې مدينه، اطابه او طيبه کښېښود، مگر مشهوره مدينه سوه، رسول الله ﷺ دغه مقدس ښار ته د يثرب ويلو څخه منع وفرمايل ځکه چې يثرب په اصل کې د ثرب بالتحريك څخه مشتق دی چې د هغه معنی د فتنې او فساد ده، کوم چې ددې خبرې تعلق دی چې خپله رسول الله ﷺ په دغه حديث کې يا په نورو حديثو کې ددغه ښار لپاره د هغه پخوانی نوم يثرب ولي استعمالوی، نو ددې وجه يا خو داده چې دغه حديثونه د مذکوره منع څخه مخکې دي يا دغه منع د نهې تنزيهې په توګه ده ځکه رسول الله ﷺ به د بيان جواز لپاره کله کله پخوانی نوم هم استعمالوی، يا دا چې د هجرت په پېل کې په عامه توګه خلک ددغه نوي نوم څخه خبر نه وه ځکه رسول الله ﷺ د هغوی د ناخبرتيا لپاره پخوانی نوم هم ذکر کوی او دغه آخري احتمال زيات صحيح معلومېږي، په قرآن کریم کې چې فرمايل سوي دي: (يا اهل يثرب لا مقام لكم... الخ) نو دا د منافقينو وينا بيان سوي ده ځکه په دې اړه سوال نه پيدا کېږي.

د يو خوب تعبير

﴿۴۳۱۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَا أَنَا

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: زه بیده وم چې د ټولي نړۍ

نَائِمٌ أَتَيْتُ بِخَزَائِنِ الْأَرْضِ فَوَضَعْتُ فِي كَفِّي سَوَارِينَ مِنْ ذَهَبٍ فَكَبَّرْتُ عَلَيَّ

خزانې زما و مخته پېش سوې او وروسته بيا زما په لاس کې د سرو زرو دوه باهوګان کښېښودل سوه، پر ما باندې دا بده و لګېدل يعني د هغې زما په لاسونو کې کېدل پر ما ګرانه تمامه سوه او

فَأَوْحَى إِلَيَّ أَنْ أَنْفُخَهُمَا فَنَفَخْتُهُمَا فَذَهَبَا فَأَوَّلَتْهُمَا الْكَذَّابِينَ الَّذِينَ أَنَا

وروسته ماته ته وحي و سوې چې دا باهوګان پوه کړه نو ما هغه پوه کړل او هغه باهوګان والوتل، ما د دې خوب دا تعبير وکړ چې زه د

بَيْنَهُمَا صَاحِبُ صُنْعَاءَ وَصَاحِبُ الْيَمَامَةِ. متفق عليه، و في رواية يقال

دوو دروغجنو مدعيانو نبوت په مينځ کې يم يعني يو خو د صنعاء او سېدونکي دياو د ويم ديمامه. بخاري او مسلم او په يوه بل روايت کې دا الفاظ هم دي چې په هغوي کې يو

احدهما مسيلمة صاحب اليمامة والعنسي صاحب صنعاء ولم اجد هذه

الرواية في الصحيحين و ذكر صاحب الجامع عن الترمذي .

((مسيلمه د يمامه اوسيدونكي دى او بل عنسي د صنعا اوسيدونكى)) په صحيحين كي دا روايت نه پيدا كيږي ليكن صاحب الجامع دا د ترمذي څخه نقل كړى دى .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۸۹۸، رقم: ۴۳۷۵، ومسلم ۱۷۸۱۴، رقم: ۲۲-۲۲۷۴.

تشریح: د مځكي خزانې، يعني د مځكي د خزانو كلياني زما مخته كښېښودل سوې او ځيني حضرات وايي چي د رسول الله ﷺ وړاندي په حقيقت كي خزانې راوړل سوې، د خزانو په ذريعه دا زيرى وركړل سو چي تاسو او ستاسو د امت خلك به د مځكي پر مخ باندي خپل تسلط قائم كړي او د دنيا د خزانو مالكان به سي او ستاسو امت او ستاسو شريعت به په څلور كونجه دنيا كي خپور سي .

صنعاء، د يمن يو مشهور ښار دى چي د هغه د سردار نوم اسود عنسي وو، هغه د رسول الله ﷺ په زمانه كي د پيغمبري دعوه كړې ده، كله چي رسول الله ﷺ د وفات په ناروغۍ كي مړوت وو نو حضرت فيروز ديلمى رضي الله عنه اسود عنسي قتل كړ، رسول الله ﷺ ته چي ددې خبر وركړل سو نو رسول الله ﷺ وفرمايل: فاز فيروز، يعني فيروز فائز المرام سو، د اسود عنسي په ډول د يمامه اوسيدونكي مسيلمه كذاب هم د نبوت دعوه كړې وه هغه د حضرت ابوبكر صديق رضي الله عنه د خلافت په زمانه كي حضرت وحشي رضي الله عنه قتل كړى وو، دا هغه وحشي دى چي د اسلام قبلولو څخه مخكي د احد په غزا كي يې حضرت امير حمزه رضي الله عنه په شهادت رسولى وو .

د كړۍ څخه د دوو درواغجنو په اړه د تعبير اخيستلو وجه علماوو دا ليكلې ده چي كړۍ په اصل كي د بهرنيو سره مشابهت لري چي هغه د بنديان په لاسونو كي اچول كيږي، نو هغه دواړه كذاب چي د نبوت په دعوه كولو سره د رسول الله ﷺ مقابلې ته راغلي وه د بنديانو مشابه سول چي د هغوى د لاسو كړۍ د كړيو په صورت كي د رسول الله ﷺ په لاس مبارك كي وې، چي رسول الله ﷺ هغه دواړه لاسونه په كړيو كي اچولي او نيولي وه، پاته سوه دا خبره چي ددغه تعبير سره سم د سرو زرو كړۍ ولي وښودل سوې، او د اوسپني كړۍ ولي ونه ښودل سوې چي د هغوى زيات مناسب وي، نو په دې كي هم په اصل كي يوه نكته ده او هغه دا چي د سرو زرو كړۍ په ښودلو سره اشاره وكړل سوه چي دغه درواغجنان د دنيا عزت او زيب او زينت په بوختيا كي څومره اخته دي او دا چي د هغوى مردود او مجرم كېدل څومره څرگند او دهغوى نوعيت څومره سنگين دى .

﴿۴۴۱۵﴾: وَعَنْ أَمِّ الْعَلَاءِ الْأَنْصَارِيَّةِ قَالَتْ رَأَيْتُ لِعُثْمَانَ ابْنَ مِظْعُونٍ فِي النَّوْمِ عَيْنًا تَجْرِي فَقَصَصْتُهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ذَلِكَ عَمَلُهُ يَجْرِي لَهُ. رواه البخاري.

د بي بي ام العلاء انصاريه عليها السلام خه روايت دی چي ما په خوب کي د عثمان بن مظعون لپاره (چي مهاجر مجاهد وو) او د (اسلامي) لښکر چوکيداري يې کوله يوه جاري چينه وليده ، نبي کریم عليه السلام ته مي دا خوب بيان کړ نو نبي کریم عليه السلام وفرمايل: دا د عمل ثواب دی چي هغه لپاره جاري سوی دی يعني د هغه د دې عمل ثواب به همېشه جاري وي . بخاري

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۱۰۱۱۲، رقم: ۷۰۱۸.

تشریح: عثمان ابن مظعون عليه السلام يو جليل القدر او قديم الاسلام صحابی دی، په مهاجرينو کي د لوی فضيلت خاوند وو، د جنگ په ميدان کي يې د جانباز مجاهد حيثيت درلودی، د هغه يو لوی فضيلت دا هم وو چي رسول الله عليه السلام هغه په مرابط يعني د جنگ په ميدان کي د اسلامي لښکر او د سرحد ساتونکی ټاکلی وو، په شريعت کي د مرابط ډېر زيات فضائل نقل سوي دي په هغو کي يو فضيلت دا هم دی چي مرابط کله وفات کيږي نو د هغه عمل صالح تر قيامته پوري زياتيږي، رسول الله عليه السلام د ذکر سوي خوب دا تعبير بيان کړ چي هغه چينه په اصل کي د هغه عمل صالح دی او څرنگه چي هغه چينه جاري ده همدارنگه د هغه د عمل ثواب هم جاري دی چي تر قيامته پوري به هغه ته رسيږي .

د عالم برزخ متعلق د نبي کریم عليه السلام خوب

﴿۴۴۱۶﴾: وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى

د سمره بن جندب عليه السلام خه روايت دی چي د رسول الله عليه السلام دا عادت وو چي د سهار لمونځ به يې

أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ مَنْ رَأَى مِنْكُمْ اللَّيْلَةَ رُؤْيَا قَالَ فَإِنْ رَأَى أَحَدٌ قَصَّهَا

وکه نو زموږ و لور ته به يې مخ کړ او پوښتنه به يې کوله چي په تاسو کي نن شپه چا خوب ليدلی دی؟ د راوي بيان دی چي په موږ کي به چا خوب ليدلي وو هغه به يې نبي کریم عليه السلام ته

فَيَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ فَسَأَلْنَا يَوْمًا فَقَالَ هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ رُؤْيَا قُلْنَا لَا قَالَ

بیان کر نو نبی کریم ﷺ به ویل ماشاء الله، یوه ورغ نبی کریم ﷺ و فرمایل: په تاسو کي چا خوب لیدلي دی؟ موږ وویل: نه، نبی کریم ﷺ و فرمایل:

لَكِنِّي رَأَيْتُ اللَّيْلَةَ رَجُلَيْنِ أَتَيَانِي فَأَخَذَا بِيَدِي فَأَخْرَجَانِي إِلَى الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ

مگر نن شپه ما خوب لیدلي دی چي دوه کسان ماته راغله، زما دواړه لاسونه یې په خپلو لاسونو کي و نیول او زه یې ارض مقدس ته بوتلم (یعني شام ته)

فَإِذَا رَجُلٌ جَالِسٌ وَرَجُلٌ قَائِمٌ بِيَدِهِ كَلْبٌ مِنْ حَدِيدٍ يُدْخِلُهُ فِي شِدْقِهِ فَيَشْقَهُ

هلته ما ولیدل چي یو سړی ناست دی او د یوه بل سړی په لاس کي د اوسپني یو انبور نیولی ولاړ دی، دا سړی د ناست سړی په خوله کي انبور او هغه د خولې د کونج څخه بیا تر څټ پوري

حَتَّى يَبْلُغَ قَفَاهُ ثُمَّ يَفْعَلُ بِشِدْقِهِ الْآخَرَ مِثْلَ ذَلِكَ وَيَلْتَمِمُ شِدْقَهُ هَذَا فَيَعُودُ

څيري بیا هغه دویم طرف د خولې کونج ته ځي او هغه هم څيروي، اولنی کونج صحیح سي او بیا هغه د هغه کونج طرف ته راځي

فَيَصْنَعُ مِثْلَهُ قُلْتُ مَا هَذَا قَالَا انْطَلِقْ فَاَنْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ مُضْطَجِعٍ

او هغه څيري په دې دوران کي دویم کونج ښه سي او هغه بیا هغه څيري، ما د هغه خلکو څخه پوښتنه وکړه دا څه دي؟ هغوی راته وویل، مخته تشریف یوسه نو موږ مخته روان سولو ترې چي زه یوه سړي ته ورسېدم چي پر مخی پروت دی

عَلَى قَفَاهُ وَرَجُلٌ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِهِ بِفَهْرٍ أَوْ صَخْرَةٍ فَيَشْدَخُ بِهِ رَأْسَهُ فَإِذَا ضَرَبَهُ

او یو سړی د هغه سرته یوه دومره لویه ډبره اخیستې ولاړ وو چي د هغه په لاس کي نه ځایېدل یا نبی کریم ﷺ داسي و فرمایل: چي یوه لویه ډبره اخیستی ولاړ وو چي په هغه سره یې په محکه باندي د هغه سړی سر چیتوی کله چي ډبره د هغه پر سر ولگېده

تَدَهْدَهُ الْحَجَرُ فَانْطَلَقَ إِلَيْهِ لِيَأْخُذَهُ فَلَا يَرْجِعُ إِلَى هَذَا حَتَّى يَلْتَمِمَ رَأْسَهُ وَعَادَ

نو هغه ډبره به په گېلېدو ليري ولاړه بیا به د هغه کاني د راوړلو لپاره تللی هغه به یې لا راوړې نه وه په دې جریان کي به د هغه سر داسي جوړ سوی وو لکه پنخوا او هغه به بیا په دې ډبره سره

رَأْسُهُ كَمَا كَانَ فَعَادَ إِلَيْهِ فَضْرَبَهُ فَقُلْتُ مَا هَذَا قَالَا انْطَلِقْ فَاَنْطَلَقْنَا حَتَّى آتَيْنَا

وويشتل سو، دا سلسله جاري وه ما پوښتنه وکړه چي دا څه معامله ده؟ هغه سړی راته وويل،
مخته تشریف یوسئ، نو موږ پر مخ ولاړو تر دې پوري چي یوې کندي ته ورسېدو

إِلَى ثَقْبٍ مِثْلِ التَّنُورِ أَعْلَاهُ ضَيْقٌ وَأَسْفَلُهُ وَاسِعٌ يَتَوَقَّدُ تَحْتَهُ نَارًا فَإِذَا ارْتَفَعَتْ

چي د تنور په شان وه يعني سړيې تنگ وو دننه پراخ وه په هغه کي اور بلېدی، کله چي به د
هغې کندي اور تيز سو

ارْتَفَعُوا حَتَّى كَادَ أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِذَا خَمَدَتْ رَجَعُوا فِيهَا وَفِيهَا رَجَالٌ وَنِسَاءٌ

نو خلک چي په اور کي دننه وه په شعلو سره راپورته کېدل تر دې پوري چي د کندي څخه به را
ختلو ته نيزدې وه او کله چي به د شعلو اور کم سو نو هغه خلک به بیرته لاندي و غورځېدل، په
دې اور کي ډېر خلک او ښځي وې

عُرَاةٌ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَا انْطَلِقْ فَاَنْطَلَقْنَا حَتَّى آتَيْنَا عَلَى نَهْرٍ مِنْ دَمٍ فِيهِ رَجُلٌ

او ټول لوڅ وه، ما پوښتنه وکړه چي دا څه دی؟ هغو دوو کسانو راته وويل، چي مخته تشریف
یوسئ، نو موږ و مخته ولاړو او یوې ويالې ته ورسېدو چي د وینو څخه ډکه وه د هغې په نس

قَائِمٌ عَلَى وَسْطِ النَّهْرِ وَعَلَى شَطِّ النَّهْرِ رَجُلٌ بَيْنَ يَدَيْهِ حِجَارَةٌ فَأَقْبَلَ الرَّجُلُ

کي یو سړی ولاړ وو او د ويالې پر غاړه یو سړی وو چي مخته یې کاني پراته وه کله چي هغه
سړی چي د ويالې په نس کي ولاړ وو غاړي ته دراولو په نیت را مخته سو

الَّذِي فِي النَّهْرِ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ رَمَى الرَّجُلُ بِحَجَرٍ فِي فِيهِ فَرْدَةٌ حَيْثُ كَانَ

نو هغه سړی چي پر غاړه ولاړ وو هغه د ويالې د نس سړی به یې پر خوله په کاهو سره وويشتی
نو هغه به بیرته و خپل ځای ته ولاړ،

فَجَعَلَ كُلَّمَا جَاءَ لِيَخْرُجَ رَمَى فِي فِيهِ بِحَجَرٍ فَيَرْجِعُ كَمَا كَانَ فَقُلْتُ مَا هَذَا قَالَا

په وياله کي د د ننه سړی چي به دراولو اراده وکړه نو غاړي والا سړی به پر خوله په کاهو
ويشتی او هغه به خپل ځای ته بیرته تلی، ما پوښتنه وکړه چي دا څه معامله ده؟ هغو دوو

کسانو راته وويل چي

انْطَلِقْ فَأَنْطَلَقْنَا حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى رَوْضَةٍ خَضِرَاءَ فِيهَا شَجَرَةٌ عَظِيمَةٌ وَفِي أَصْلِهَا

پر مخ حه ، نو موږ مخته ولاړو تر دې پوري چي موږ يوه شنه باغ ته ورسېدو ، په هغه باغ کي يوه لويه ونه وه چي دهغي لاندې

شَيْخٌ وَصَبِيَانٌ وَإِذَا رَجُلٌ قَرِيبٌ مِنَ الشَّجَرَةِ بَيْنَ يَدَيْهِ نَارٌ يُوقِدُهَا فَصَعِدَا بِي

يو زوړ سړی او څو هلکان ناست وه درختي ته نزدې يو بل کس وو چي دهغه ومخته اور بلېدی او هغه يې تيزوی ، هغه دوه کسان چي زما سره وه زه يې د درختي سر ته بوتلم

فِي الشَّجَرَةِ فَأَدْخَلَانِي دَارًا وَسَطَ الشَّجَرَةِ لَمْ أَرْ قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهَا فِيهَا رِجَالٌ

او په يوه داسي ځای کي يې دا خل کړم چي دوني بالکل په مينځ کي واقع وو ، دا ځای دومره بنائسته وو چي ما دومره بنائسته ځای نه وو ليدلی ، په دې ځای کي څو

شُيُوخٌ وَشَبَابٌ وَنِسَاءٌ وَصَبِيَانٌ ثُمَّ أَخْرَجَانِي مِنْهَا فَصَعِدَا بِي الشَّجَرَةَ فَأَدْخَلَانِي

سپين ږيري ، ځوانان ، نسايي او هلکان وه بيا هغو دوو کسانو زه را وايستلم او ويوې درختي ته يې بوتلم او په يوه داسي کور کي يې داخل کړم

دَارًا هِيَ أَحْسَنُ وَأَفْضَلُ فِيهَا شُيُوخٌ وَشَبَابٌ فَقُلْتُ لَهَا إِنَّكُمْ طَوَّفْتُمَانِي اللَّيْلَةَ

چي دا ولني ځای څخه زيات بنايسته وو او په هغه کي سپين ږيري او ځوانان وه . ما هغو دوو کسانو ته وويل ، تاسو خوزه نن شپه ډېرو وگرځولم

فَأَخْبِرَانِي عَمَّا رَأَيْتُ قَالَا نَعَمْ أَمَّا الَّذِي رَأَيْتَهُ يُشَقُّ شِدْقُهُ فَكَذَّابٌ يُحَدِّثُ

مگر ما چي څه ليدلي دي دهغوی د حقيقت څخه مي خبر کړئ ، هغوی راته وويل : ښه دی ، کوم سړي چي تا وليدی چي دخولې کونجان يې تر څټ پوري څېر بدل هغه درواغجنان دي او

بِالْكَذْبَةِ فَتُحْمَلُ عَنْهُ حَتَّى تَبْلُغَ الْآفَاقَ فَيُصْنَعُ بِهِ مَا تَرَى إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

درواغ وايي او وروسته بيا دهغوی د درواغو خبري بيانيزي تر دې پوري چي هغه وهر لور ته ورسېږي او دهغه سره به دا سزا چي تا د دوی وليدل تر قيامته پوري کيږي

وَالَّذِي رَأَيْتَهُ يُشَدِّحُ رَأْسَهُ فَارْجُلٌ عَلَيْهِ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَنَامَ عَنْهُ بِاللَّيْلِ وَلَمْ

او د کوم سړی چې سر چیتېږی (میده کیږي) هغه ته خدای تعالی قران کریم بنودلی وو هغه به د قران کریم څخه غافل او د شپې به بیده وو

يَعْمَلُ بِمَا فِيهِ بِالنَّهَارِ يُفَعِّلُ بِهِ مَا رَأَيْتَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَالَّذِي رَأَيْتَهُ فِي الثَّقَبِ

او د ورځې به یې د قران کریم مطابق عمل نه کوی نو د هغه سره به دا عمل چې تا ولیدی تر قیامته پوري کیږي او کوم خلک چې په تنور کې دي لیدلي دي

فَهُمُ الزُّنَاةُ وَالَّذِي رَأَيْتَهُ فِي النَّهْرِ أَكَلُوا الرِّبَا وَالشَّيْخُ الَّذِي رَأَيْتَهُ فِي أَصْلِ

هغه زنا کاره دي او هغه سړی چې په ویالې کې دي ولیدل هغه سود خور دی او هغه سپین بېړي چې د ونې لاندې ناست وو

الشَّجَرَةِ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالصَّبِيَّانُ حَوْلَهُ فَأَوْلَادُ النَّاسِ وَالَّذِي يُوقِدُ

هغه حضرت ابراهیم عليه السلام دی او د هغه سره چې کوم کوچنیان وه هغوی د خلکو اولاد دی او هغه سړی چې اور تېزوي

النَّارِ مَالِكُ خَازِنُ النَّارِ وَالِدَارُ الْأُولَى الَّتِي دَخَلْتَ دَارَ عَامَّةِ الْمُؤْمِنِينَ وَأَمَّا هَذِهِ

د دوېځ محافظ (خزانه دار) دی او د ونې سره اولنی کور په کوم کې چې ته دا خل سوې په جنت کې د عامو مؤمنانو ځای دی او دغه

الدَّارُ فَدَارُ الشُّهَدَاءِ وَأَنَا جَبْرِيلُ وَهَذَا مِيكَائِيلُ فَأَرْفَعُ رَأْسَكَ فَرَفَعْتُ رَأْسِي

کور د شهیدانو کور دی او زه جبرائیل عليه السلام یم او دا زما ملگری میکائیل عليه السلام دی اوس تاسو سر پورته کړئ ما چې سر پورته کړ

فَإِذَا فَوْقِي مِثْلُ السَّحَابِ وَفِي رَوَايَةٍ مِثْلَ الرُّبَابَةِ الْبَيْضَاءِ قَالَا ذَاكَ مَنْزِلُكَ قُلْتُ

نو زما سر ته لوړ د وریځي په شان یو شی وو او په یوه روایت کې راغلي چې غټه سپینه وریځ وه هغوی ما ته وویل چې دا ستاسو ځای دی، ما ورته وویل:

دَعْنِي أَدْخُلْ مَنْزِلِي قَالَا إِنَّهُ بَقِيَ لَكَ عُمْرٌ لَمْ تَسْتَغْمِلْهُ فَإِذَا اسْتَغْمَلْتَهُ أَتَيْتَ

ما پرېږدئ چي زه و خپل ځای ته داخل سم، هغوی راته وویل: اوس لاستا عمر پاته دی کوم چي تاسو نه دی پوره کړی کوم وخت چي ستاسو خپل عمر پوره کړئ

مَنْزِلَكَ . رواه البخاري . و ذکر حدیث عبدالله بن عمر في رؤيا النبي صلى الله عليه وسلم في المدينة في باب حرم المدينة .

نو په خپل ځای کي به دا خل سئ . بخاري او په مدينه منوره کي د نبي کریم ﷺ د خوب په اړه حدیث د ((حرم المدينه)) په باب کي د حضرت ابن مسعود رضی الله عنه په حدیث کي بيان سوی دی .

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۳۹۱۱۲، رقم: ۷۰۴۸،

د لغاتو حل : کلوب: حديدة معوجة الراس يتعلق بالشئ مع شدة فيجذب به. الفهر: الحجر. تدهده: اى تدحرج. الرابة: السحاب التي ركب بعضها على بعض.

تشریح: په شپه کي بېده وو: يعنې هغه سړي نه خو د شپې د قرآن کریم تلاوت وکړ او نه يې د ورځي په هغه عمل وکړ، يا خو په قرآن کریم باندي د عمل کولو تعلق د شپې او ورځي دواړو سره دی او د شپې د هغه تلاوت هم په هغه عمل کول دي مگر عبادت کونکي بندگان په عامه توگه د قرآن کریم تلاوت د شپې کوي ځکه نو د شپې سره خاص کړل سو او د ژوند د زیاتو حرکاتو او عمل تعلق د ورځي سره دی او په دې اعتبار سره د قرآن کریم احکام يعنې: هغه اوامر او نواهي باندي د عمل کولو تعلق د ورځي سره دی ځکه په قرآن کریم باندي عمل کول د هغه سره خاص کړل سو .

ملا علي قاري رحمه الله وايي: ددې مطلب دادی چي هغه سړي ته الله تعالی يو عظيم نعمت ورکړ چي هغه ته يې د قرآن کریم علم ورکړ مگر هغه ددغه نعمت قدر ونه کړ، په دې توگه چي د شپې د هغه د تلاوت څخه په غافل کېدو سره بېده سو او داسي کول ډېر ځله د قرآن کریم د هېرېدو سبب گرځي او هغه د قرآن کریم په امرو او نواهيو باندي عمل ونه کړ، سره ددې چي د قرآن کریم د نازلېدو اصل مقصد دادی چي په هغه عمل وکړل سي ځکه فرمايل سوي دي چي کوم څوک په قرآن کریم باندي عمل کوي نو هغه لکه تل چي د قرآن کریم تلاوت کوي که څه هم هغه په حقيقت کي تلاوت ونه کړي او څوک چي تل تلاوت کوي مگر په هغه عمل نه کوي نو هغه لکه چي د قرآن کریم هيڅ تلاوت ونه کړ .

يحيى ﷺ وايي: د بېده کېدو مطلب دادی چي هغه د قرآن کریم څخه منځ وگرځوی او بې نیازی یې اختیار کړل، کوم څوک چي د تلاوت څخه پرته بېده سي نو په دې کي د هغه د اعراض او بې نیازی قطعاً دخل نه وي بلکه محض د محض غفلت او کوتاهی یا بلي مجبوری دخل وي نو داسي سړی به د ذکر سوي وعید څخه مستثنی وي.

او دغه کور د شهیدانو ځای دی: په دې اړه علماوو لیکلي دي چي د شهیدانو څخه مراد خاص مؤمنین دي لکه انبیاء، اولیاء او علماو، ځکه نقل سوي دي چي د علماوو رنگ به د شهیدانو پروینه غالبه وي.

امام نووي رحمه الله وايي: د دغه ارشاد څخه دا هدایت څرگندیږي چي د امام لپاره دا مستحب دي چي هغه (د سهار په لمانځه کي) د سلام گرځولو څخه وروسته مقتديانو ته متوجه سي، او دا هم مستحب دي چي امام د مقتديانو څخه د خوب په اړه پوښتنه وکړي او دا هم مستحب دي چي تعبیر بیانونکی د خوب تعبیر د ورځي په لومړنۍ برخه کي بیان کړي چي په کاروبار کي د بوختیا په وجه ذهن پاشلی نه وي او په ښه توجه سره تعبیر ورکړل سي.

الفصل الثاني (دوهم فصل)

خوب هر چاته مه وایه

﴿۳۳۱۴﴾: عَنْ أَبِي رَزِينٍ الْعُقَيْلِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابو رزین عقيلي رحمه الله څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل:

رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةِ أَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ وَهِيَ عَلَى رَجُلٍ طَائِرٍ مَا

د مؤمن خوب د نبوت د شپږ څلوېښتمې برخې څخه یوه برخه ده او خوب چي ترڅو بیان نه سي د مرغانو په پښو کي وي (يعني غیر مستقل او غیر قائم وي)

لَمْ يَتَحَدَّثْ بِهَا فَإِذَا حَدَّثَ بِهَا وَقَعَتْ وَأَحْسَبُهُ قَالَ وَلَا يُحَدِّثُ إِلَّا لَبِيبًا أَوْ

خو کله چي بیان سي نو خوب واقع سي، د راوي بیان دی زما خیال دي چي نبي کریم ﷺ دا هم وفرمايل: خوب د هر چا په مخکي کي مه بیانوی پرته د دوستانو څخه.

حَبِيبًا. رواه الترمذي وفي رواية أبي داود قَالَ الرُّؤْيَا عَلَى رَجُلٍ طَائِرٍ مَا لَمْ

تعبر فاذا عبرت وقعت واحسبه قال لا تقصها الا على واد او ذي راي .

ترمذي او د ابو داؤد په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي نبي کریم ﷺ وفرمايل: هغه (خوب) د مرغانو په پښو کي وي ترڅو پوري چي د خوب تعبير بيان نه سي او کله چي د هغه تعبير بيان سي نو هغه تعبير واقع کيږي، راوي وايي، زما گمان دی چي نبي کریم ﷺ دا هم وييلي دي چي خوب د دوست او عقلمند څخه پرته و بل چا ته مه بيانوي.

تخريج: سنن الترمذي ۴۶۴\۴، رقم: ۲۲۷۸، سنن ابی داود ۲۸۳\۵، رقم: ۵۰۲۰.

تشریح: (علی رجل طائر)، هغه د مرغ په پښو وي، دا په اصل کي د عربي ژبي يوه محاوره ده چي عرب يې په يو داسي معامله کي او د يو داسي شي په اړه استعمالوي چي هغه قرار او ثبات نلري، مطلب دادی چي څرنگه مرغ په عامه توگه يو ځای نه دريږي بلکه الوځي او حرکت کوي او کوم شی چي د هغه په پښو وي نو هغه هم په يوه ځای کي نه وي بلکه په ادنی حرکت سره غورځي، همدارنگه دغه معامله او دغه شی هم پر يوه ځای قائم او ثابت نه پاته کيږي، نو وفرمايل سول چي د خوب معامله هم داسي ده چي تر څو پوري چا ته بيان نه کړل سي او هغه په خپل زړه کي پټ وساتي نو هغه تر وخته پوري د هغه اعتبار نه وي او نه واقع کيږي، مگر کله چي هغه يو چا ته بيان کړل سي او څرنگه چي د هغه تعبير وکړل سي نو د هغه تعبير سره سم واقع کيږي نو بايد چا ته خوب بيان نه کړل سي مگر څرگنده دي وي چي دغه حکم د خراب خوب په اړه دی چي د هغه د واقع کېدو څخه انسان بيرېږي او د تاوان وهم لري لکه څرنگه چي په نورو حديثو کي ددې وضاحت سوی دی.

هونښيار سړي او ملگري ته د خوب بيانولو لپاره ځکه فرمايل سوي دي چي هونښيار او پوه سړی د خپل عقل او حکمت په وجه د خوب ښه تعبير ورکوي، په داسي توگه چي کوم څوک دوست او ملگری وي هغه به هم خوب پر خير او ښه گڼه محمول کړي او ښه تعبير به ورکړي حال دا چي بې عقل د خپلي ناپوهۍ په وجه او دښمن د خپل بغض او عناد په وجه خراب تعبير ورکوي. دلته دا سوال پيدا کيږي چي کله د ټولو شيان واقع کېدل د قضاء او قدر سره متعلق دي نو د خوب تعبير نه کول د هغه خوب پر نه ظاهرولو باندي څرنگه موقوف کېدای سي، او د خوب په واقع کېدو کي د تعبير مؤثر کېدل څرنگه دی؟ ددې مختصر جواب دادی چي دغه شی هم د قضاء او قدر مطابق دی لکه څرنگه چي د دعاء، صدقې، خيرات او نورو اسبابو مسئله ده.

ورقه بن نوفل په خوب کي ليدل

﴿۳۲۱۸﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ وَرَقَةَ

د بي بي عائشې څخه روايت دی چي د نبي کریم ﷺ څخه د ورقه (ورقه بن نوفل) په هکله پوښتنه وسوه (چي هغه مسلمان وو او که څنگه؟)

فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ إِنَّهُ كَانَ صَدَقًا وَلَكِنَّهُ مَاتَ قَبْلَ أَنْ تَظْهَرَ فَقَالَ رَسُولُ

بي بي خديجې څخه د نبي کریم ﷺ په مخکي وويل: چي ورقه بن نوفل پوخ تصديق وکړ ليکن هغه ستاسو د نبوت څخه مخکي وفات سو، نبي کریم ﷺ وفرمايل:

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَيْتُهُ فِي الْمَنَامِ وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ بَيْضٌ وَلَوْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَكَانَ عَلَيْهِ لِبَاسٌ غَيْرُ ذَلِكَ. رواه احمد والترمذي.

په خوب کي ماته ورقه بن نوفل ښودل سوی دی چي سپيني جامې يې اغوستي وې، که هغه دودځي وای نو د هغه پر بدن باندي به بل قسم جامې وای (مطلب دا چي هغه جنتي دی). احمد او ترمذي.

تخريج: مسند الامام احمد ۶۵۶۶، والترمذي ۴۶۸۱۴، رقم: ۲۲۸۸.

تسريح: ورقه ابن نوفل ابن اسد ابن عبد العزى د ام المؤمنين بي بي خديجې څخه د اکا زوی وو، هغه د جاهليت په زمانه کي د عيسائيت د تعليم ډېر مهارت درلودی او انجيل يې په عربي ژبه ژباړلی وو، د هغه په اړه ثابته ده چي د بت پرستۍ څخه سخت بېزاره وو او پر خپله طريقه باندي د الله تعالى په عبادت کي بوخت وو، د ډېر عمر وو او د عمر په آخري برخه کي ږوند سوی وو، کله چي رسول الله ﷺ په نبوت مشرف کړل سو او لومړنۍ وحي پر نازل سول نو بي بي خديجې څخه رسول الله ﷺ، ورقه ابن نوفل ته بوتلی، هغه د رسول الله ﷺ د نبوت تصديق وکړ او رسول الله ﷺ ته يې زيری ورکړ چي تاسو نبي آخر الزمان ياست چي په آسماني کتابو يې يادونه راغلې ده، دغه واقعه ډېره مشهوره ده او د سيرت په هر کتاب کي موجود ده.

د مشهور کتاب اسد الغابه مصنف د ورقه ابن نوفل تذکره د صحابه کرامو په ډله کي کړې ده او د هغه د اسلام راوړلو په اړه د علماوو چي کوم اختلافي اقوال دي د هغو ذکر کولو سره مذکوره حديث يې بعينه نقل کړی دی، د بي بي خديجې څخه په ژوند کي بي بي عائشه څخه د رسول الله ﷺ په خدمت کي نه وه راغلې ځکه هغې به دغه روايت د صحابه کرامو څخه د سماع

په توگه نقل کړی وي .

او بي بي خديجې عليها السلام د رسول الله ﷺ په وړاندي بيان وکړ ... الخ: يعنې کله چي د رسول الله ﷺ څخه د ورقه ابن نوفل په اړه پوښتنه وسول نو بي بي خديجې عليها السلام د رسول الله ﷺ د جواب څخه مخکي د خپل اکا د زوی حالت بيان کړ مگر د کلام طرزيې داسي اختيار کړ چي د ورقه ابن نوفل حقيقت هم څرگند سي او د مرتبه نبوت ادب هم وسي نو هغې داسي وويل چي هغه به ستاسو تصديق کوی يعنې ورقه ابن نوفل ستاسو په تصديق کولو سره ويلي وه چي کومه ملائکه تاسو لېدلې ده هغه د الله تعالی له خوا انبياء عليهم السلام ته وحي راوړونکې هغه ملائکه ده چي ستاسو څخه مخکي پر حضرت موسی او حضرت عيسى عليهما السلام باندي هم نازلېدل او تاسو د الله تعالی پيغمبر ياست ، او که زه ستاسو د ظهور او غلبې پر وخت ژوندی پاته سم نو ستاسو مرسته به وکړم او تاسو ته به طاقت ورسوم ، يعنې يوې خوا ته په دې خبره سره بي بي خديجې عليها السلام د ورقه ابن نوفل ايمان ثابتول غوښتل او بلې خوا ته يې دا ويل چي: مگر هغه ستاسو د نبوت څخه مخکي مړ سوی دی ، په دې سره د هغه د ايمان په اړه شک هم ظاهر کړ ، او بيا رسول الله ﷺ د مذکوره ارشاد په ذريعه دا ثابته کړه چي هغه مؤمن وو نو دغه حديث د ورقه ابن نوفل پر ايمان دلالت کوي او څرگنده ده چي کله هغه د رسول الله ﷺ د پيغمبرۍ کېدو څخه وروسته د رسول الله ﷺ تصديق وکړ نو بيا د هغه د ايمان په اړه د اختلاف هيڅ گنجائش نسته ، مگر که چيري د هغه تصديق کول د نبوت څخه مخکي وي نو بېله شکه د اختلاف گنجائش نسته .

په خوب کي د نبي ﷺ پر تندي سجده

﴿۲۴۱۹﴾: وَعَنِ ابْنِ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ عَمِّهِ أَبِي خُزَيْمَةَ أَنَّهُ رَأَى فِيمَا يَرَى

حضرت ابن خزيمه بن ثابت رضي الله عنه د خپل اکا څخه روايت کوي چي هغه په خوب کي وليدل چي د

النَّائِمُ أَنَّهُ سَجَدَ عَلَى جَبْهَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ فَأَصْطَجَعَ لَهُ

رسول الله ﷺ پر تندي باندي يې سجده وکړه ، نبي کریم ﷺ ته چي يې کله دا خوب بيان کړ نو نبي کریم ﷺ سمدستي ورته متوجه سو

وَقَالَ صَدِّقُ رُؤْيَاكَ فَسَجَدَ عَلَى جَبْهَتِهِ . رواه في شرح السنة ، وسند كره حديث

أبي بكرة كأن ميزانا نزل من السماء في باب مناقب أبي بكر وعمر رضي الله عنهما .

او ويې فرمايل: خپل خوب رښتيا كړه نو هغه د نبي كريم ﷺ پر تندي مبارك باندي سجده وكړه. شرح السنه او ژر به د حضرت ابو بكر صديق رضي الله عنه حديث كان ميزانا نزل من السماء به د حضرت ابو بكر صديق رضي الله عنه او حضرت عمر رضي الله عنه د مناقب په باب كي بيان كړو.

تخريج: البغوي في شرح السنة ۱۲/۲۲۵، رقم: ۲۲۸۵.

تشریح: دغه حديث پر دې دلالت كوي كه چيري د خوب تعلق د طاعاتو او عباداتو سره وي نو په وېښه په هغه خوب باندي عمل كول مستحب دي، د مثال په توگه يو سړی داسي خوب وويني چي روژه يې نيولې ده يا لمونځ يې كړی دی يا صدقه او خيرات يې وركړي دي او د يو بزرگ زيارت يې كړی دی او داسي نور، نو د هغه خوب سره سم په وېښه كي لمونځ كول، روژه نيول، صدقه او خيرات كول او د هغه بزرگ زيارت كول مستحب دي.

الفصل الثالث (دریم فصل)

د ۴۴۱۶ نمبر حديث متعلق نور خوب

﴿۴۴۲۰﴾: عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّا

د حضرت سمره بن جندب رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به اكثره وخت د خپلو اصحابو

يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ لِأَصْحَابِهِ هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنْ رُّؤْيَا؟ فَيَقْصُّ عَلَيْهِ مَنْ شَاءَ

كرامو څخه پوښتنه كوله چي ايا په تاسو كي چا خوب ليدلي دی؟ چا چي به خوب ليدلي وو نو هغه به يې بيانوی،

اللَّهُ أَنْ يَقْصَّ وَإِنَّهُ قَالَ لَنَا ذَاتَ غَدَاةٍ إِنَّهُ أَتَانِي اللَّيْلَةَ آتِيَانِ وَإِنَّهُمَا ابْتَعَثَانِي

يوه ورځ موږ ته نبي كريم ﷺ زموږ په مخ كي بيان وكړ، نن شپه دوه كسان په خوب كي ماته راغله زه يې راكښېنولم

وَإِنَّهُمَا قَالَا لِي انْطَلِقْ وَإِنِّي انْطَلَقْتُ مَعَهُمَا وَذَكَرَ مِثْلَ الْحَدِيثِ الْمَذْكُورِ فِي

او ماته يې وويل، زموږ سره ولاړ سه نوزه د هغوی سره روان سوم، د دې څخه وروسته د حديث راوي سمره د هغه حديث په شان چي په اولني فصل كي بيان سوی دی اوږد حديث بيان كړی دی

الفصل الأول بطوله وفيه زيادة ليست في الحديث المذكور وهي قوله: فَاتَيْنَا

اوپه دې حديث کي د اولني فصل د حديث څخه يو څه خبري زياتي دي او هغه دا دي: نبي کریم ﷺ
و فرمايل: بيا موږ ورسېدو

عَلَى رَوْضَةٍ مُعْتَمَةٍ فِيهَا مِنْ كُلِّ نُورِ الرَّبِّيعِ وَإِذَا بَيْنَ ظَهْرِي الرَّوْضَةِ رَجُلٌ طَوِيلٌ

يوه تاريخه باغ ته (يعني و هغه باغ ته چي د ديرو ونو په وجه پکښي تياره وه) چي په هغه کي د
پسرلي شينگيا وه او گلونه غوړېدلي وه، زما نظر ناڅاپه پريو سړي پرېوت

لَا أَكَادُ أَرَى رَأْسَهُ طَوْلًا فِي السَّمَاءِ وَإِذَا حَوْلَ الرَّجُلِ مِنْ أَكْثَرِ وَلَدَانٍ رَأَيْتُهُمْ قَطُّ

چي د باغ په مينځ کي ولاړ وو، داسې دومره اوږد وو چي د هغه سر مانه وليدی گواکي د هغه
سرو اسمان ته رسېدلی وو او شاوخوا يې ډېر هلکان وه چي ما هيڅکله نه و وليدلي،

قُلْتُ لَهُمَا مَا هَذَا مَا هُوَ لَاءِ قَالَ قَالَا لِيْ اِنْطَلِقْ فَاِنْطَلَقْنَا فَاَنْتَهَيْنَا اِلَى رَوْضَةٍ

ما د هغو کسانو څخه وپوښتل چي دا اوږد سړي څوک دي؟ او دا هلکان څوک دي؟ هغوی
راته وويل، چي مخته ځه، نو موږ په مخ ولاړو او يوه لوی باغ ته ورسېدو

عَظِيمَةٍ لَمْ أَرْ رَوْضَةً قَطُّ أَعْظَمَ مِنْهَا وَلَا أَحْسَنَ قَالَ قَالَا لِيْ اِرْقَ فِيهَا قَالَ فَارْتَقَيْنَا

چي د هغه څخه لوي او ښائسته باغ مانه و وليدلي بيا هغو ما ته وويل چي و باغ ته دننه ولاړه يه يا و
وني ته و خېژه نو موږ روان سوو

فِيهَا فَاَنْتَهَيْنَا اِلَى مَدِينَةٍ مَبْنِيَّةٍ بِلَبَنِ ذَهَبٍ وَلَبَنِ فِضَّةٍ فَاتَّذَيَا بِأَبْوَابِ الْمَدِينَةِ

او يوه ښار ته نژدې ورسېدو چي د سرو او سپينو زرو د خښتو څخه جوړه سوې وو د ښار و دروازي ته د
رسېدو سره

فَاَسْتَفْتَحْنَا فَفُتِحَ لَنَا فَدَخَلْنَاهَا فَتَلَقَّانَا فِيهَا رَجُلٌ شَطْرٌ مِنْ خَلْقِهِمْ كَأَحْسَنِ

موږ دروازه خلاصول و غوښتل نو دروازه خلاصه سوه او موږ په هغه کي دا خل سو موږ په هغه ځاي کي
د داسي کسانو سره ملاقات و کړ چي د هغوی نيم بدن ډېر ښائسته وو

مَا أَنْتَ رَأَى وَشَطْرٌ مِنْهُمْ كَأَقْبَحِ مَا أَنْتَ رَأَى قَالَ قَالَا لَهُمْ اذْهَبُوا فَفَعَلُوا فِي ذَلِكَ

او نيم بدن يې ډېر ناکاره وو (يعني بهترين داسي شی چي د چا په نظر بهترين کېدی او بد ترين داسي
شی چي د چا په نظر باندې بد ښکارېدی)، د نبي کریم ﷺ بيان دي چي هغه دوه کسان چي زه يې د ځان

سره بپولی وم هغو خلکو ته وویل ،

النَّهْرُ قَالَ وَإِذَا نَهْرٌ مُّعْتَرِضٌ يَجْرِي كَأَنَّ مَاءَهُ الْمَحْضُ فِي الْبَيَاضِ فَذَهَبُوا

چي په دې وياله کي غوټه ووهی ما ولیدل چي هلته د ښار په عرض کي یو ویاله جاري وه چي اوبه یې تکی سپیني وې نو هغه خلک ولاړل

فَوَقَعُوا فِيهِ ثُمَّ رَجَعُوا إِلَيْنَا قَدْ ذَهَبَ ذَلِكَ السُّوءُ عَنْهُمْ فَصَارُوا فِي أَحْسَنِ

او په هغه ویاله کي پرېوتل ، کله چي یې غوټه په کښي ووهله بیرته راغله نو د هغوی د بدنو هغه خرابه برخه ختمه سوه او په یوه ښه صورت باندې جوړه سوه

صُورَةٍ وَذَكَرَ فِي تَفْسِيرِ هَذِهِ الزِّيَادَةِ وَأَمَّا الرَّجُلُ الطَّوِيلُ الَّذِي فِي الرَّوْضَةِ فَإِنَّهُ

او حدیث د دې زیاتو الفاظو تفسیر یې داسي وکړ چي هغه اوږد سړی چي په باغ کي د ننه وو

إِبْرَاهِيمُ وَأَمَّا الْوِلْدَانُ الَّذِينَ حَوْلَهُ فَكُلُّ مَوْلُودٍ مَاتَ عَلَى الْفِطْرَةِ قَالَ فَقَالَ

هغه حضرت ابراهیم عليه السلام وو او کوم کوچنیان چي د هغه شاوخوا را چاپېره وه هغه زېږېدلي کوچنیان وه چي د بالغ کېدو څخه مخکي وفات سوی وه ،

بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

ځينو اصحابو کرامو د نبي کریم صلي الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه اې د الله جل جلاله رسوله ! او د مشرکانو اولادونه ؟ (يعني نا بالغه کوچنیان) نبي کریم صلي الله عليه وسلم وفرمايل :

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ وَأَمَّا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَانُوا شَطْرَ مَنْهُمْ حَسَنٌ

د مشرکانو کوچنیان هم (د حضرت ابراهیم عليه السلام سره او سیري) بیا نبي کریم صلي الله عليه وسلم د خوب په سلسله کي یې وفرمايل : هغه خلک چي د هغوی نیم بدن صحیح او نیم خراب وو

وَشَطْرَ مَنْهُمْ قَبِيحٌ فَإِنَّهُمْ قَوْمٌ قَدْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا تَجَاوَزَ اللَّهُ

عَنْهُمْ . رواه البخاري .

هغه خلک وه چي هغوی به ښه او بد عمل گډ وکړي يعني يو څه عمل به یې ښه او يو څه عمل به یې بد کوي وروسته الله جل جلاله د هغوی گناهونه ورمعاف کړل . بخاري .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۴۳۸۱۲، رقم: ۷۰۴۷.

د لغاتو حل: المحض: ای اللبن الخالص غیر مشوب بشئ.

د خانه خوب مه جوړوی

﴿۲۲۱﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ مِنْ أَفْرَى الْفَرَى أَنْ يُرِيَ الرَّجُلَ عَيْنَيْهِ مَا لَمْ تَرَيَا. رواه البخاري.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: د ټولو څخه لوی بهتان (تهمت) دادی چې سړی و خپلو سترگو ته هغه شی وښائي چې هغه يې نه وي ليدلي (يعني په سترگو تهمت ولگوي چې ما داسي خوب وليدی او درواغ بيان کړي). بخاري.

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۴۲۷۱۲، رقم: ۷۰۴۳.

تشریح: مطلب دادی چې پر سترگو باندي دا درواغ وتړل سي چې هغوی ليدلي دي حال دا چې په حقيقت کي هغوی هيڅ نه دي ليدلي، يعني د درواغو د خوب ويلو بدي څرگندول دي او دې ته لوی بهتان ځکه ويل سوي دي چې خوب يو ډول د وحی قائم مقام وي او د هغه اړه د الله تعالى سره وي نو د درواغو خوب جوړول پر الله تعالى باندي بهتان تړل دي، په يوه حديث کي راغلي دي چې الله تعالى د خوب ښوونکي لپاره ملائکه را استوي.

په سهار کي خوب ليدل

﴿۲۲۲﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَصْدَقُ الرُّؤْيَا بِالْأَسْحَارِ. رواه الترمذي والدارمي.

د حضرت ابو سعيد رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: چې ډېر رښتني خوب د سهار د وخت دی. ترمذي او دارمي.

تخریج: سنن الترمذي ۴۶۲۸۴، رقم: ۲۲۷۴، والدارمي ۱۶۹۱۲، رقم: ۲۱۴۶.

تشریح: د شپې آخري برخه په عامه توگه د زړه او دماغ د سکون وخت دي، دا وخت نه يوازې دا چې آرام وي بلکه هغه د ملائکو د نزول، سعادت او دعاء د قبوليت وخت هم دی ځکه دغه وخت چې کوم خوب ولېدل سي نو هغه زيات رښتونی وي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کِتَابُ الْآدَابِ

د آدابو بیان

د ادب معنی ده هغه قول او فعل چې هغه ته ښه او د تعریف وړ ویل کیږي، او یا د ادب مطلب دادی چې هره خبره په ښه والي سره په ښه موقع وویل سي او هر کار په احتیاط او تدبیره سره سرته ورسول سي.

د ځینو حضراتو په نزد مکارم الاخلاق (ښه اخلاق)، یعنی یقین، قناعت، صبر، شکر، حلم، ښه اخلاق، سخاوت، غیرت او د مېړاني په ډول ښه صفتونه اختیارول او په هغو عمل کولو ته ادب وایي.

ځیني حضرات وایي: د ادب مطلب دادی چې د نیکۍ او ښېگڼې لار اختیار کړل سي او د ګناه د لاري څخه پرهېز وکړل سي. د ځینو حضراتو په نزد د ادب معنی داده چې د خپل بزرګ عزت او توقیر وکړل سي او د خپلو کشرانو سره د شفقت او محبت چلن وکړل سي. ادب د خپل وسیع مفهوم په اعتبار د انساني ژوند او تهذیب او د ټولني د مختلفو اړخونو سره اړوند حدیثونه نقل کیږي.

بَابُ السَّلَامِ

(د سلام بیان)

د سلام معنی د نقصاناتو او عیبو څخه خلاصون تر لاسه کول، سلام د الله تعالی یو پاک اسم دی چې د هغه معنی هغه ذات دی چې د هر عیب او آفت، تغیر او فنا څخه پاک وي. سلام د اسلامي تهذیب او ټولني یو خاص رکن دی، ددې لپاره چې کوم الفاظ ټاکل سوي دي هغه (السلام علیک) دي، ددې معنی ده چې الله تعالی ستا په حال خبر دی نو غفلت مه اختیاروی یا دا چې د الله تعالی د پاک اسم پر تاسو سایه ده یعني ته د الله تعالی په ساتنه او حفاظت کي یې لکه څرنګه چې ویل کیږي: الله معک، یعني الله تعالی ستا سره دی، د اکثر و علماوو په نزد ددې معنی داده چې پر تا دي سلامتیا وي یعني ته زما څخه په سلامتیا کي یې او ما هم د ځان څخه په سلامتیا کي ګره، په دغه صورت کي به سلام د سلم څخه مشتق وي چې

د هغه معنی د مصالحت ده او د دغه کلمې مطلب به دا وي چي ته زما څخه په حفظ او امان کي اوسه او ما هم په حفظ او امان کي ساته .

نقل سوي دي چي د سلام کولو طريقه د اسلام په پېل کي مشروع سوې ده او د دې مقصد يو داسي علامه رواج کول وه چي د هغه په ذريعه د مسلمان او کافر په مينځ کي فرق وکړل سي چي يو مسلمان د بل مسلمان سره تعرض نه کوي ، يعني دغه کلمه په خپله ژبه ادا کونکی د دې خبري اعلان کوي چي زه مسلمان یم او بيا دغه طريقه په ځانگړې توگه مشروع وگرځول سول .

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د ملائکو سلام

﴿۲۳۲۳﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلَقَ اللَّهُ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : الله ﷻ پيدا کړی دی

آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ طُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَى أَوْلَيْكَ

حضرت آدم عليه السلام په خپل صورت ، د هغه اوږدوالی شپيته گزه وو د هغه د پيدا کولو څخه وروسته خدای تعالی ورته وفرمايل : ورسه ودي ډلي ته سلام وکړه

النَّفَرِ وَهُمْ نَفَرٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ جُلُوسٌ فَاسْتَمَعَ مَا يُحْيُونَكَ فَإِنَّهَا تَحِيَّتُكَ

او هلته د ملائکو ډله ناسته وه او واوره هغوی چي څه جواب درکړي هغه ستا او ستاد اولادې

وَتَحِيَّةٌ ذُرِّيَّتِكَ فَذَهَبَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالُوا السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ

جواب دی ، آدم عليه السلام ورغی او د ملائکو جماعت يې مخاطب کړ ورته يې وويل : السلام عليكم ملائکو ورته په جواب کي السلام عليكم ورحمة الله وويل ،

اللَّهُ فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ قَالَ فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ آدَمَ وَطُولُهُ

ستون ذراعا فلم يزل الخلق ينقص بعد حتى الآن . متفق عليه .

نبي کریم ﷺ وفرمايل : ملائکو د آدم عليه السلام د سلام په جواب کي ورحمة الله الفاظ زيات کړل ، نبي کریم ﷺ فرمايي : څوک چي په جنت کي دا خلیبري نو د آدم عليه السلام په صورت به وي او د هغه

اوږدوالی به شپېته گزه وي ، د دې څخه یې وروسته د مخلوقاتو د پیدائش قد په اندازه سره کمېدی یعنې د هغوی قد به کمېدی تر دې پورې چې و دې مقدار ته راورسېد کوم چې اوس دی . بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳/۱۱، رقم: ۶۲۲۷، و مسلم ۴/۲۱۸۳، رقم: ۲۸-۲۸۴۱.

تشریح: الله جلّ و علا ، آدم عليه السلام په خپل صورت جوړ کړ: ددغه ارشاد په معنی کې د علماوو اختلافي قولونه دي ، ځیني حضرات وایي چې دغه ارشاد د احادیثو د صفاتو څخه دی چې د هغه حقیقي مفهوم او مطلب ته رسیدل ممکن نه دي ، ځکه په دې اړه د تاویل او توجیه کولو پر ځای سکوت غوره دی ، لکه څرنګه چې د داسې قولونو او ارشاداتو په اړه سکوت اختیارېږي چې متشابهاً ورته وایي ، علماء سلف دغه قول ته مائل دي ، حال دا چې ځیني نور حضرات ددغه ارشاد تاویلونه کوي چې د هغو څخه مشهور تاویل دادی چې دلته صورت د صفت په معنی کې دی ، لکه څرنګه چې په عامه توګه په ورځنۍ اصطلاح کې ویل کېږي چې د فلانۍ معاملې صورت دادی یا صورت حال، داسې دی ، څرګنده ده چې څرنګه د یوې مسئلې یا حال یو ظاهري صورت نه وي بلکه د هغه سره د صورت لفظ استعمالولو سره په حقیقت کې د هغه مسئلې یا حال صفت او کیفیت مراد وي همدارنګه دلته د الله د صورت د لفظ څخه مراد الله جلّ و علا صفت دی ، مطلب دادی چې الله تعالی آدم عليه السلام پر خپل صفت باندې جوړ کړ او هغه یې په صفاتو سره موصوف کړ چې د صفات کریمه باري تعالی عکس دی نو الله تعالی هغه حي ، عالم ، قادر ، مرید ، متکلم ، سمیع او بصیر جوړ کړ .

ځیني حضرات وایي چې د صورت ته اضافت الله تعالی ته د شرف او عظمت څرګندولو لپاره دی لکه څرنګه چې په روح الله او بیت الله کې د روح او بیت اضافت الله تعالی ته دی ، په دغه صورت کې به معنی دا وي چې الله تعالی آدم عليه السلام په هغه لطیف او جمیل صورت باندې پیدا کړ چې پر اسرارو او لطائفو باندې مشتمل دی چې هغه د خپل قدرت کامله په ذریعه د خپل خوا څخه ورکړ .

ځیني حضرات وایي چې د صورت ته ضمیر حضرت آدم عليه السلام ته راجع دی یعنې الله تعالی آدم د هغه په صورت جوړ کړ ، مطلب دادی چې هغه د ابتداء څخه په دغه شکل باندې وو ، د نورو انسانانو په ډول د هغه تخلیق په دغه تدریجي توګه نه وو سوی چې مخکې هغه نطفه وو بیا مضعه سو ، بیا جنین ، بیا طفل ، بیا صبي او بیا پوره سړی سو ، بلکه هغه د پېل څخه ټول اندامونه او جوارح په پوره شکل او صورت او د شپېته گزه فد انسان جوړ کړل سو ، نو الله تعالی

ادم په خپل صورت جوړولو څخه مراد د ادم د تخليق او پيدائش حقيقت څرگندول دي او نور صفات پر خلاف د قد د اوږدوالي يو غير معروف شی وو ځکه دا يې په خاصه توگه ذکر کړ، همدارنگه پر اوږدوالي باندې پلنوالی هم قياس کيدای سي او په اجمالي توگه يې تصور په ذهن کې راتلای سي نو پلنوالی يې ذکر نه کړ.

د (ورحمۃ الله) لفظ ملائکو زيات کړ: ددې په ذريعه د سلام د جواب په اړه يو تهذيب او ادب ته اشاره وسوه نو غوره طريقه داده که يو سړی السلام عليك ووايي نو د هغه په جواب کې و عليك السلام ورحمة الله وبرکاته دي وويل سي، همدارنگه که يو څوک السلام عليك ورحمة الله ووايي نو د هغه په جواب کې و عليك السلام ورحمة الله وبرکاته دي وويل سي، په يوه روايت کې د ورحمة الله څخه وروسته و مغفرته لفظ هم نقل سوی دی، د حديث څخه معلومه سوه چې د سلام په جواب کې د و عليك السلام پر ځای السلام و عليك وويل هم صحيح دي ځکه چې د معنی په اعتبار په دواړو کې فرق نسته مگر د جمهورو علماوو په نزد غوره دادی چې په جواب کې و عليك السلام يا و عليكم السلام وويل سي، پاته سوه دا خبره چې ملائکو د حضرت ادم عليه السلام د سلام په جواب کې د و عليك السلام پر ځای السلام عليك ولي وويل، نو کېدای سي چې ملائکو دا غوښتل چې په سلام کولو کې هغوی خپله پېل وکړي لکه څرنگه چې په عامه توگه کېږي چې کله دوه کسان يو ځای کېږي او په هغوی کې هر په سلام کې پېل کول غواړي نو دواړه يو بل ته السلام عليك يا السلام عليكم وايي مگر دا خبره دي څرگنده وي چې د جواب صحيح کېدو لپاره دا ضروري ده چې هغه جواب د سلام څخه وروسته واقع سي نه دا چې دواړه يو ځای واقع سي، لکه څرنگه چې فاستمع ما يحيونک، بيا واوره چې هغوی څه جواب درکوي، نه څرگنديږي، نو په فاستمع کې د فاء حرف د تعقيب لپاره دی چې د ذکر سوي وضاحت دليل دی، په عامه توگه خلک ددغه مسئلې څخه ډېر غافل دي ځکه دا خبره بايد په ذهن کې وي که دوه خلک يو ځای سي او دواړه يو ځای السلام عليكم ووايي نو په دواړو کې به پر هريوه باندې جواب ورکول واجب وي.

د حديث آخري جمله پر تقديم او تاخير باندې دلالت کوي، ددې مطلب دادی چې د حضرت آدم عليه السلام قد شپېته گزه وو د هغه څخه وروسته د خلکو قد په تدريج سره کمېدی او بيا چې په جنت کې داخلېږي نو د ټولو قد به اوږد سي لکه څرنگه چې د آدم عليه السلام وو.

بڻه اعمال

﴿۴۲۴﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ قَالَ تَطْعَمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ . متفق عليه .

د حضرت عبد الله بن عمرو رضي الله عنه څخه روايت دی چي يوه سړي د رسول الله صلي الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه چي د اسلام کوم عادت بهتر دی؟ نبي کریم صلي الله عليه وسلم ورته وفرمايل : په چا باندي ډوډۍ خوړل او دوست او غير دوست و ټولو ته سلام کول . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۱۱۱، رقم: ۶۲۳۶، ومسلم ۶۵۱۱، رقم: ۶۳-۳۹.

تشریح: د دوو صفتو خاصوالی د سائل د حال په مناسبت دی نو په مختلفو وختو کي مختلفو اعمالو ته غوره ويل چي په يوه وخت کي يې يوه عمل ته افضل وويل او په بل وخت کي يې بل عمل ته ، د مسائلو د احوال پر اختلاف او تفاوت باندي مبني وو ، پوښتنه کونکي چي د کوم مزاج او احوال سړی وو او د هغه رجحان د کوم نیک خصلت په لور وو د هغه مخکي هغه نیک خصلت غوره وگرځول سي د مثال په توگه يو سړي پوښتنه وکړه چي کوم عمل غوره دی ، رسول الله صلي الله عليه وسلم وپوهېدی چي د دغه سړي په مزاج کي بخل دی نو هغه ته به يې وفرمايل چي خوراک ورکول تر ټولو غوره عمل دی ، نو دلته چي کومه پوښتنه سوې وه رسول الله صلي الله عليه وسلم د هغه د احوالو په مناسبت سره هغه ته وفرمايل چي خوراک ورکول او هر چا ته سلام کول غوره عمل دی .

لفظ د تُقْرِی (د تاء په پېښ سره) د اقراء څخه مشتق دی او ددې معنی بل ته د ښووني ده ، دغه لفظ د تاء په زېر سره هم منقول دي چي د قرائت څخه مشتق دی او د هغه معنی د ويلو ده ، که څه هم په لومړني صورت کي مفهوم زيات غوره دی نو ددې توجیه به دا کیږي چي سلام کونکی مسلم عليه به د جواب ورکولو باعث وي ځکه هغه د ژبي څخه هغه کلمه ويل غواړي چي د هغه تعلق د سلام او د هغه د جواب سره وي .

ددغه حديث څخه دا خبره ثابته سوه چي د سلام تعلق د شناختو و د حقوقو څخه نه دی بلکه دا د هغه حقوقو څخه دی چي اسلام پر يو مسلمان باندي د بل مسلمان عائد کړل سي همدارنگه د ناروغ پوښتنه او داسي نور امور هم د اسلامي حقوقو او واجباتو سره تعلق لري لکه څرنگه چي د راتلونکي حديث څخه څرگندېږي .

د یوه مسلمان پر بل مسلمان حقوق

﴿۲۲۲۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمُؤْمِنِ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل : د یوه مسلمان پر بل

عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتٌّ خِصَالٍ يَعُودُهُ إِذَا مَرِضَ وَيَشْهَدُهُ إِذَا مَاتَ وَيُجِيبُهُ إِذَا دَعَاهُ

مسلمان باندي شپږ حقوق دی : (۱) - کله چې یو مسلمان ناروغه سي د هغه پوښتنه

کول . (۲) - کله چې یو مسلمان مړ سي د هغه په کفن او دفن کي او د جنازې په لمانځه وغیره

کي شریکېدل . (۳) - که یو مسلمان دعوت درکړي د هغه دعوت قبولول .

وَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ وَيُشَبِّتُهُ إِذَا عَطَسَ وَيَنْصَحُ لَهُ إِذَا غَابَ أَوْ شَهِدَ . وَلَمْ

(۴) - کله چې یو مسلمان سره یو ځای سي نو سلام ورته کول . (۵) - کله چې یو مسلمان

تریچی وکړي د هغه په جواب کي یرحمک الله ویل (که چیرې هغه الحمد لله ووايي) . (۶) - د

حاضر او غائب مسلمان خیر خواهي کول .

اجده في الصحيحين ولا في كتاب الحميدي ولكن ذكره صاحب الجامع

برواية النسائي .

(دا حدیث په بخاري او مسلم کي نسته او نه په حمیدي کتاب کي سته البته په جامع الاصول کي

دا نقل سویدی او د نسائي حواله یې ورکړې ده) .

تخریج : سنن الترمذي ۷۵۱۵، رقم : ۲۷۳۷ .

تشریح : خیر خواهي دي کوي ، ددې مطلب دادی چې پر مسلمان باندي د اواجب دي چې هغه

په هر حالت کي د یو بل خیر خواه او همدرد وي ، کوم مسلمان چې مخته وي د هغه سره دي

خیر خواهي وکړل سي او کوم چې د نظر څخه ليري وي د هغه سره دي هم خیر خواهي وکړل سي

دغه باید ونه کړل سي چې کله یو مسلمان مخته راسي نو د هغه سره دي ښه رویه اختیار کړل سي

او کله چې هغه نه وي نو غیبت دي یې وکړل سي دا منافقانه رویه ده او د منافقانو خاصیت دی .

د دوستۍ بڼه لار سلام کول دي

﴿۴۴۲۶﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدْلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ . رواه مسلم .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : تاسو تر هغه وخته پوري په جنت کي نه سي دا خپلېدلای تر څو پوري چي ايمان را نه وړئ او تر هغه وخته پوري ستاسو ايمان نه سي کاملېدلای تر څو پوري چي په خپلو کي محبت پيدا نه کړئ ، ايا زه تاسو ته يوه دا سي خبره و نه ښائم که تاسو په هغه باندې عمل وکړئ نو ستاسو په مينځ کي به محبت زيات سي او هغه خبره دا ده چي په خپلو کي يو بل ته سلام کول رواج کړئ يعني په خپلو کي دوست او غير دوست و ټولو ته سلام کوئ . مسلم .

تخريج : صحيح مسلم : ۷۴۱۱ ، رقم : ۹۳ - ۵۴ .

تشریح : د مشکوٰۃ په صحيح او معتمدو نسخو کي د (ولاتؤمنوا) لفظ د نون په حذف سره دی او دغه د نون حذف حتی تؤمنوا د مجانست او مقارنت په وجه دی ، مگر په ځينو نسخو کي دغه لفظ په نون سره يعني ولاتؤمنون هم نقل سوی دی او دا د نحوي قاعدې مطابق دی .

څوک دي اول سلام کوي

﴿۴۴۲۷﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ الرَّاَكِبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ . متفق عليه .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : سپور دي و پياده ته سلام کوي ، پياده تلونکي دي و ناست ته سلام کوي او لږ کسان دي و ډيرو ته سلام کوي . بخاري او مسلم

تخريج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۱۵۱۱ ، رقم : ۶۲۳۲ ، وسم ۱۷۰۳۱۴ ، رقم : ۱ - ۲۱۶۰ .

تشریح : کوم څوک چي سپور وي ... الخ : دغه حکم په اصل کي تواضع او انکساری ته د رغبت ورکولو لپاره دی ځکه چي کوم سړی پر سپرلی وي هغه ته الله تعالی پر پښو تلونکي باندې غوره والی او فوقیت ورکړی دی نو هغه ته انکساري کول پکار دي ، همدارنگه کوم

خلک چي کم وي او هغوی د داسي خلکو سره یو ځای سي چي هغوی زیات وي نو هغوی هم باید د تواضع او انکساری په وجه د زیاتو کسانو د احترام سره سم په سلام کي پېل وکړي .
 امام نووي رحمۃ اللہ علیہ وایي : که یو سړی د څو خلکو سره یو ځای سي او دا وغواړي چي هغه ټولو ته د سلام کولو پر ځای په هغوی کي یو څو کسانو ته سلام وکړي نو دا مکروه دي ځکه چي د اسلام اصل مقصد په خپلو کي موانست او الفت پیدا کول دي حال دا چي ځيني خاصو خلکو ته سلام کول پاته خلک په وحشت او پردي توب کي اخته کول دي او دغه کار په زیاتو وختو کي د نفرت او عداوت سبب هم گرځي مگر د بازار او عامو سړکانو حکم دی او دا د هغه څخه پېل دی ، که په بازار یا عام سړک باندي ډېر خلک ځي او راځي نو په هغوی کي ځينو ته سلام کول کافي کیږي ځکه که یو سړی په بازار کي یو ځای کېدونکي هر سړي ته سلام کوي نو هغه به په همدې مصروف سي او خپل کارونه به ځيني پاته وي .

﴿۴۲۲۸﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ . رواه البخاري .

د حضرت ابوهريره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل : کوچنی دي ولوی ته سلام کوي او تلونکي دي وناست ته سلام کوي او لږ کسان دي وډیرو کسانو ته سلام کوي . بخاري
تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۱۴۱۱، رقم: ۶۲۳۱.

تشریح: علماوو لیکلي دي چي ذکر سوی حکم په لاره کي د لیدني پر وخت دی د مثال په توگه یو سړی را روان دی او بل سړی ددې خوا څخه ور روان دی او دواړو یو ځای سي نو ددغه صورت لپاره دا حکم دی چي په دواړو کي کوم یو کشر وي هغه دي مشر ته سلام وکړي مگر مجلس یا بل ځای ته د ورتلو په صورت کي د اسلام پېل ورتلونکی ته کول پکار دي که څه هم هغه کوچنی وي یا لوی وي او که څه هم شمېر یې زیات وي یا کم وي .

د نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم شفقت

﴿۴۲۲۹﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى غُلَمَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمَا . متفق عليه .

ته یې سلام وکړ. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۲۱۱، رقم: ۶۲۴۷، و مسلم ۱۷۰۸۱۴، رقم: ۲۱۶۸-۱۴.

تشریح: د رسول الله ﷺ دغه عمل مبارک چي ماشومانو ته یې سلام وکړ دا په حقیقت کي د رسول الله ﷺ د وصف تواضع او انکساری د کمال شفقت او محبت مظهر دی.

غیر مسلم ته سلام

﴿۲۳۳﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَبْدَعُوا الْيَهُودَ وَلَا النَّصَارَى بِالسَّلَامِ وَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِي طَرِيقٍ فَأَضْطَرُّوهُ إِلَى أَضْيَقِهِ. رواه مسلم.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: يهودو او نصاراؤ ته په سلام کولو کي مخته کيرئ مه، او کله چي ستاسو سره په لار کي يو يهودي يا نصراني يو ځای سي نو د هغه لار دومره تنگه کړئ چي هغه ويوه لور ته په تېرېدو باندي مجبوره سي. مسلم

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۰۷۱۴، رقم: ۲۱۶۷-۱۳.

تشریح: په سلام کولو کي پېل مه کوئ: مطلب دادی چي مخکي تاسو هغوی ته السلام علیکم مه وایاست ځکه چي په اسلام کي پېل کول په حقیقت کي د اسلامي تهذیب يو اعزاز دی چي د هغه مستحق هغه خلک کیدای سي کوم چي د اسلامي تهذیب پیروان وي او مسلمانان وي، ددغه اعزاز استحقاق هغه خلکو ته تر لاسه کېدای نسي کوم چي د دین د بنمنان او باغیان وي همدارنگه هغه باغیانو ته او د بنمنانو ته سلام کول او د داسي نورو شيانو په ذریعه الفت او محبت ورسره کول هم جائز نه دي ځکه چي الله تعالی فرمایلي دي:

(لَا يَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ)

ژباړه: ته به داسي هېڅ قوم تر لاسه نه کړې چي پر الله ﷻ او د قیامت په ورځ ایمان لري او د هغه خلکو سره هم دوستي کوي کوم چي د الله او د هغه د رسول مخالفت کوي.

مگر که چيري هغه خلک په سلام کي پېل وکړي او السلام علیکم يا السلام علیکم ووايي نو د هغه په جواب کي یوازي علیکم يا علیکم ویل پکار دي، علماوو لیکلي دي چي غوره داده چي د غیر مسلم په جواب کي هداک الله وویل سي او ځينو علماوو لیکلي دي چي د یو ضرورت

او مجبوری په وجه یهودو او نصاراوو ته سلام کول جائز دي او دا حکم د هغه مسلمانانو هم دی کوم چي بدعتیان او په فسق کي اخته وي .
په اسلامي سلطنت کي اوسیدونکي یو مسلمان که یو پردي ته سلام وکړ او بیا معلومه سوه چي هغه ذمي دی نو په دغه صورت کي مستحب دادي چي د خپل اسلام د واپس کولو مطالبه دي وکړي يعني داسي ووايي چي : استرجعت سلامي، يعني زه دخپل سلام د بېرته اخیستنې غوښته کوم .

د حدیث د آخري الفاظو مطلب دادي چي یهود او نصارا چي د دین د بنمنان دي او د خپل مکر او فریب د طاقتونو په ذریعه د الله ﷻ بېرغ نسکورول غواړي دداسي چلن مستحق دي چي کله هغوی په لاره کي یو غای سي نو پر هغوی دي دومره زور راولي چي هغوی یوې خوا ته کېدو سره په تېرېدو باندي مجبور سي او پر هغوی دي لاره تنگه کړل سي چي د اسلام عظمت او شوکت او د مسلمانانو د دېدبې اظهار وسي، د مشکوۃ په ځینو حاشیو کي دا مطلب لیکلی دي چي هغوی ته دا حکم ورکړی چي یوې خوا ته سئ او پر غاړه ځی چي د لار د مینځ برخه د مسلمانانو د تگ راتگ لپاره مخصوص سي .

د یهودو شرارت

﴿۲۲۳۱﴾: وَعَنْ بِنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ الْيَهُودُ فَإِنَّمَا يَقُولُ أَحَدُهُمُ السَّامُ عَلَيْكَ فَقُلْ وَعَلَيْكَ. متفق عليه.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایيل: کله چي یهود تاسو ته سلام کوي نو دا وایي: السام عليك (يعني مړ سې، پرتا دي مړگ وي، خدای تعالی دي مړ که) د دې په جواب کي وایه و عليك (يعني په تا دي مړگ راسي). بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۴۲۱۱، رقم: ۶۲۵۷، و مسلم ۱۷۰۶۱۴، رقم: ۸-۲۱۶۴.

﴿۲۲۳۲﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا وَعَلَيْكُمْ. متفق عليه.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایيل: کله چي یهود او نصاری درته

سلام و کړي نو د هغوی په جواب کي یوازي و علیکم وایاست . بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۴۲۱۱، رقم: ۶۲۵۸، و مسلم ۱۷۰۵۴، رقم: ۶-۲۱۶۳.

تشریح: په لومړي روايت کي د فقل او عليک لفظ د مفرد په صيغې دي او په دغه روايت کي د جمع په صيغه دی، همدارنگه په نورو روايتو کي و عليک او عليکم په واو سره او بېله واوه دواړه ډوله نقل سوی دی، د مشکوة مؤلف دلته چي کوم روايت نقل کړی دی په هغه کي دواړه په واو سره نقل سوي دي، د مؤطا په روايت کي عليک بېله واو او د دارقطني په روايت کي عليکم بېله واو نقل سوی دی، علماوو ليکلي دي چي صحيح او مختار قول دادی چي د ذکر سوو خلکو د سلام په جواب کي دغه لفظ بېله واو يعني عليکم يا عليک وويل سي چي په دې کي مشارکت لازم نسي کوم چي د هغوی په ژبه سره ادا سوی دی او ځيني حضرات وايي چي دغه لفظ په واو ويلو کي هم څه پروا نسته ځکه چي د کوم شي مشارکت لازمېږي هغه مرگ دی او مرگ ټولو ته راتلونکی دی، په دغه صورت کي د دغه لفظ مطلب به دا وي چي کوم مرگ تاسو بد گڼئ او موږ ته د هغه ښه کوی په هغه کي موږ او تاسو برابر يو، چي موږ ته مرگ يعني مړ کېدل دي، د ځينو حضرات قول دادی چي د واو حرف دلته د مشارکت لپاره نه دی بلکه د استيناف لپاره دی په دغه صورت کي دغه لفظ به د مفهوم په اعتبار د دغه جملې قائم مقام وي: و عليکم ما تستحقونه من الذم، يعني پر تا دي هغه بدې وي چي د هغه ته مستحق يې، مگر دا خبره دي څرگنده ري چي دغه لفظ په حديثو کي دوه ډوله نقل سوی دی چي په ځينو روايتو کي په واو سره دی او په ځينو روايتو کي بېله واو دی ځکه نو په دې اړه صحيح خبره داده چي دواړه ډوله وويل جائز دي.

نووي رحمته الله عليه وايي: د علماوو پر دې خبره اتفاق دی چي اهل کتابو ته دي د سلام جواب ورکړل سي مگر و عليکم السلام دي نه ويل کيږي يعني جواب ورکونکی دي عليکم السلام نه وايي بلکه يوازي عليکم يا عليک دي وايي، بلکه و عليکم دي په هغه صورت کي وايي کله چي هغوی د يوه څخه زيات وي او که يو وي نو عليکم دي نه وايي ځکه چي په داسي ويلو سره د هغه تعظيم او توقير لازمېږي.

د نبي کریم ﷺ حکم

﴿۲۲۳۳﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ اِسْتَاذَنَ رَهْطٌ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

د بي بي عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی چي د يهودو يو جماعت د نبي کریم ﷺ په خدمت کي د

حاضری اجازہ و غوبنتہ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا السَّامُ عَلَيْكُمْ فَقُلْتُ بَلْ عَلَيْكُمُ السَّامُ وَاللَّعْنَةُ

او وہی ویل : السام علیکم (پہ تاسو دی مرگ راسی) ما د هغوی پہ جواب کی وویل : و
علیکم السام واللعة (پہ تاسو دی مرگ راسی او دربان دی لعنت دی وی)

فَقَالَ يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ قُلْتُ أَوَلَمْ تَسْمَعْ مَا

پہ دی اور ہدو سرہ نبی کریم ﷺ و فرما یل : ای عائشہ ! خدای تعالیٰ نرمی کوی او پہ تہلو
کارونو کی نرمی خوبنوی ما وویل : تاسو وانه وورہدل چي

قَالُوا قَالَ قَدْ قُلْتُ وَعَلَيْكُمْ. وَفِي رَوَايَةٍ عَلَيْكُمْ وَلَمْ يَذْكُرُوا الْوَاوَ، مُتَّفَقٌ

هغوی خہ وویل ؟ نبی کریم ﷺ ورتہ و فرما یل : ما د هغوی پہ جواب کی وعلیکم (پہ تاسو ہم)
ویلی وو، او پہ یوہ روایت کی دی چي (علیکم) یی ورتہ و وایہ بہلہ و او، او د بخاری پہ یوہ

عليه وفي رواية للبخاري قَالَتْ أَنَّ يَهُودَ أَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا

روایت کی دا الفاظ دی ، یہود د نبی کریم ﷺ پہ خدمت کی حاضر سول او ویی ویل :

السَّامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَتْ عَائِشَةُ السَّامُ عَلَيْكُمْ وَلَعَنَكُمْ اللَّهُ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ

السام علیک (پر تادی مرگ راسی) او نبی کریم ﷺ ورتہ و فرما یل : وعلیکم (او پہ تاسو ہم)
بی بی عائشہ رض د یہود و د الفاظو پہ اور ہدو سرہ وویل : پر تاسو دی مرگ راسی او پر
تاسو دی لعنت وی او پر تاسو دی غضب الہی نازل سی ،

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَهْلًا يَا عَائِشَةُ عَلَيْكَ بِالرِّفْقِ وَإِيَّاكَ

نبی کریم ﷺ ورتہ و فرما یل : ای عائشہ ! د نرمی خخہ کار اخلہ سختی پر ہرہدہ

وَالْعُنْفَ وَالْفُحْشَ قَالَتْ أَوَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالُوا قَالَ أَوَلَمْ تَسْمَعْ مَا قُلْتُ

او د بہی شرمو خبرو خخہ خان وژغورہ، بی بی عائشہ ﷺ وویل ، تاسو د دوی الفاظ وانه
ورہدل ، نبی کریم ﷺ ورتہ و فرما یل : او تا زما د جواب الفاظ وانه وورہدل ما د هغوی الفاظ و

رَدَدْتُ عَلَيْهِمْ فَيُسْتَجَابُ لِي فِيهِمْ وَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ فِيَّ، وَفِي رَوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ
قَالَ لَا تَكُونِي فَاِحِشَةً فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَالتَّفَحُّشَ.

هغوی ته ور وگرځول زما دعا د هغوی په حق کي قبلېږي او د هغوی دعا زما په حق کي نه
قبلېږي او د مسلم په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي نبي کریم ﷺ دا وفرمايل: اې عائشې!
ته فالتو او د فحش خبري مه کوه ځکه چي الله ﷻ فحش او بې حیائي نه خوښوي.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۸۰/۱۱۲، رقم: ۶۹۲۷، ومسلم ۱۷۰۶۱۴، رقم: ۲۱۶۵-۱۰.

مسلمان او کافر چي دواړه وي

﴿۴۳۴﴾: وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ
بِمَجْلِسٍ فِيهِ أَخْلَاطٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكِينَ عَبْدَةَ الْأَوْثَانِ وَالْيَهُودِ
فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ. متفق عليه.

د حضرت اسامه بن زيد رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ په يوه داسي ټولنه باندي تير سو
چي په هغې کي مسلمانان، مشرکين، د بوتانو عبادت کونکي او يهود هر ډول خلک موجود
وه او نبي کریم ﷺ و هغوی ته سلام ووايه. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۸۱/۱۱، رقم: ۲۶۵۴، ومسلم ۱۴۲۲۱۳، رقم: ۱۷۹۷-۱۱۶.

تشریح: نووي رحمته الله عليه وايي: که يو مسلمان پر يو داسي ډله باندي تېر سي چي په هغه کي
مسلمانان هم وي او کافران هم وي، که څه هم مسلمان يو وي يا ډېر وي نو سنت دادی چي د
مسلمانانو يا مسلمان په قصد کولو سره ټولي ډلي ته سلام وکړل سي، علماوو ليکلي دي چي
په دغه صورت کي السلام عليکم ووايي او دا نيت وکړي چي ددغه سلام اصل مخاطب
مسلمانان دي او که داسي ووايي چي السلام علي من اتبع الهدى، علماوو دا هم ليکي دي که
يو مشرک او کافران ته خط ليکل کيږي نو سنت دادی چي هغه ته د السلام عليکم ليکلو پر
ځای هغه الفاظ وليکي کوم چي رسول الله ﷺ د روم پاچا هرقل ته ليکلي وه يعني سلام على من
اتبع الهدى.

دلاري حقوق

﴿۴۴۵﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت ابوسعید خدری رضی اللہ عنہ ثخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل :

وَسَلَّمَ قَالَ إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ عَلَى الطَّرَقَاتِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ

تاسو په لاره کي مه کښېنئ، اصحابو کرامو وويل: اي د الله صلی اللہ علیہ وسلم رسوله! موږ خو په دې مجبور

مَجَالِسَنَا يَدُ نَتَحَدَّثُ فِيهَا قَالَ فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجَالِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ

يو چي په لاره کي کښېنو ځکه چي موږ هلته په ناستي سره په ټولو ضروري کارونو باندې بحث کوو، نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم ورته وفرمایل: که تاسو په دې مجبوره یاست نو دلاري حق ادا کوئ،

أَحَقَّهَا قَالُوا وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْأَذَى وَرَدُّ

السَّلَامِ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ. متفق عليه.

اصحابو کرامو رض وويل: دلاري حق څشي دی؟ نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم ورته وفرمایل: (۱)- د سترگو بندول (يعني پر حرامو شيانو باندې نظر نه کول). (۲)- وچا ته ضرر نه رسول. (۳)- د سلام جواب ورکول. (۴)- د مشروعو خبرو خلکو ته امر ورکول. (۵)- او د ممنوعو خبرو څخه يې منعه کول. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۸۱۱، رقم: ۶۲۲۹، ومسلم ۱۶۷۵۳، رقم: ۱۱۴-۲۱۲۱.

تشریح: د سلام جواب ورکول: دلته د سلام کولو پر ځای د سلام د جواب ورکولو هدايت کول د هغه سنت په وجه دی چي تلونکي او تېرېدونکي دي ناست ته سلام کوي لکه څرنگه چي منځکي بيان سوی دی.

﴿۴۴۶﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذِهِ الْقِصَّةِ

قَالَ وَإِرْشَادُ السَّبِيلِ. رواه ابوداؤد عقيب حديث الخدري هكذا.

حضرت ابو هريره رضی اللہ عنہ د پورته ذکر سوی حدیث په واقعہ کي دومره اضافہ توب کوي چي نبي

کریم ﷺ د لاري حقوق په بيانولو سره دا هم وفرمايل: د لاري بنودل (يعني که يو څوک د لاري د معلومولو په هکله پوښتنه وکړي نو هغه ته لاره بنودل). ابوداؤد حديث خدري پسي داسي بيان کړی دی.

تخریج: سنن ابی داود ۱۶۰۸۵، رقم: ۴۸۱۶.

﴿۴۴۳۷﴾: وَعَنْ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذِهِ الْقِصَّةِ قَالَ وَتُغِيثُوا الْمَلْهُوفَ وَتَهْدُوا الضَّالَّ. رواه ابوداؤد وعقيب حديث ابی هريرة هكذا ولم اجد ههما في الصحيحين.

د حضرت عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ د ذکر سوی حدیث په واقعہ کي داسي وفرمايل: د مظلوم فرياد رسي کول او د لاري خطا کونکي ته لاره بنودل. ابوداؤد دا د حضرت ابو هريره رضی الله عنه په حدیث پسي داسي بيان وکړ او موږ دا دواړه حديثونه په صحيحين نکل پيدا.

تخریج: سنن ابی داود ۱۶۰۸۵، رقم: ۴۸۱۷.

الْفَضْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

د مسلمان پر مسلمان حقوق

﴿۴۴۳۸﴾: عَنْ عَلِيٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمُسْلِمِ عَلَى

د حضرت علي رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: د مسلمان پر مسلمان باندي

الْمُسْلِمِ سِتٌّ بِالْمَعْرُوفِ يُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ وَيُجِيبُهُ إِذَا دَعَاهُ وَيُسَبِّتُهُ إِذَا

شپږ حقوق دي: (۱) - کله چې د يو مسلمان سره يو ځای سي نو هغه ته په ښه ډول سلام کوي. (۲) - که يو څوک مسلمان دعوت کړي نو هغه دي قبلوي. (۳) - که يو مسلمان تريچي

عَطَسَ وَيَعُودُهُ إِذَا مَرَّ ضَ وَيَتَّبِعُ جَنَازَتَهُ إِذَا مَاتَ وَيُحِبُّ لَهُ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ.

رواه الترمذي والدارمي.

و کړي نو د هغه جواب ورکول (يعني یرحمک الله دي ورته ووايي). (۴) - یو مسلمان چي ناروغ سي نو د هغه پوښتنه کول. (۵) - یو مسلمان چي مړ سي نو د جنازې سره یې تلل. (۶) او د هر مسلمان لپاره هغه شی خوښه کوم چي ته یې د ځان لپاره خوښوي. ترمذي او دارمي.

تخریج: سنن الترمذي ۷۵۱۵، رقم: ۲۷۳۶.

دېر ثواب والا سلام

﴿۴۴۳۹﴾: وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ اِنْ رَجُلًا جَاءَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت عمران بن حصین رضی الله عنه څخه روایت دی چي یو سړی د نبي کریم صلی الله علیه و آله په خدمت کي

فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ

حاضر سو سلام یې وکړ رسول الله صلی الله علیه و آله د هغه سلام جواب ورکړ، وروسته هغه سړي کښېنستی، نبي کریم صلی الله علیه و آله ورته وفرمایل:

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرُ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ

د دې سړي لپاره لس نیکی و لیکل سوې، وروسته بیا یو بل سړی راغی هغه وویل السلام علیکم ورحمة الله، نبي کریم صلی الله علیه و آله و هغه ته جواب ورکړ

فَجَلَسَ فَقَالَ عَشْرُونَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ

وَبَرَكَاتُهُ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ ثَلَاثُونَ. رواه الترمذي و ابوداؤد.

او د هغه د ناستي څخه وروسته یې وفرمایل: د دې سړي لپاره شل نیکی و لیکل سوې، وروسته بیا یو بل سړی راغی او ویې ویل: السلام علیکم ورحمة الله و بركاته، نبي کریم صلی الله علیه و آله د هغه د سلام جواب ورکړ کله چي هغه کښېنستی نو نبي کریم صلی الله علیه و آله وفرمایل: د ده لپاره دیرش نیکیو لیکل سوې. ترمذي او ابوداؤد.

تخریج: سنن الترمذي ۵۱۱۵، رقم: ۲۶۸۹، و ابوداؤد ۳۷۹۱۵، رقم: ۵۱۹۵.

تشریح: د ذکر سوي ارشاد تعلق د سلام کونکی سره دی، که سلام کونکی السلام علیکم ووايي او چا ته چي سلام سوی دی هغه په جواب کي ورحمة الله الفاظ زیات کړي يعني

وعلیکم السلام ورحمة الله . ووايي، يا سلام کونکی السلام علیکم ورحمة الله، ووايي او جواب ورکونکی وبرکاته لفظ زیات کړي يعنې داسي ووايي چي : وعلیکم السلام ورحمة الله وبرکاته، نو دغه زیاتوب به په ثواب کي د زیاتوب په حکم کي وي او دغه حکم د مغفرت د زیاتوب هم دی لکه چي په راتلونکي حدیث کي ذکر سوي دي .

﴿۴۴۴۰﴾: وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعُنَاةٍ زَادَتْهُمُ أَنِّي آخِرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ فَقَالَ أَرْبَعُونَ قَالَ هَكَذَا تَكُونُ الْفَضَائِلُ. رواه ابوداؤد.

حضرت معاذ بن انس رضي الله عنه د ذکر سوي حدیث هم معنی حدیث د نبی کریم صلی الله علیه و سلم څخه نقل کړی دی او دا الفاظ یې زیات لیکلي دي چي بیا یو بل سړی راغی او هغه وویل : السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته و مغفرت ه، نبی کریم صلی الله علیه و سلم وفرمایل : د دې سړي لپاره څلورېشت نیکۍ و لیکل سوي ، د دې څخه وروسته نبی کریم صلی الله علیه و سلم وفرمایل : او داسي ثواب زیاتېږي . ابوداؤد .

تخریج : سنن ابی داود ۳۷۹۱۵، رقم : ۵۱۶۹.

تشریح : علماوو لیکلي دي چي د سلام کولو په اړه غوره دادي چي سلام کونکی داسي ووايي : السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته، يعنې د جمع ضمير استعمال کړل سي که څه هم یوه سړي ته سلام کیږي، همدارنگه کوم سړي ته چي سلام سوي وي هغه دي په جواب کي داسي وایي : وعلیکم السلام، يعنې هغه دي هم د جمع ضمير استعمال کړي . څرگنده دي وي چي د سلام ادنا درجه السلام علیکم ویل دي او که السلام علیک یا سلام علیک وویل سي نو هم کافي دي او په جواب کي ادنا درجه د وعلیک السلام او وعلیکم السلام دی او که واوونه ویل سي نو هم کافي دی، د علماوو پر دې خبره اتفاق دی که چیري په جواب کي یوازي علیکم وویل سي نو جواب به پوره نه وي او که په جواب کي وعلیکم وویل سي يعنې واو ولگول سي نو په دغه صورت کي دواړه قوله دي .

د مخکي سلام کولو فضیلت

﴿۴۴۴۱﴾: وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَوَّلَى النَّاسِ بِاللَّهِ مَنْ بَدَأَهُمُ بِالسَّلَامِ. رواه احمد والترمذي وابوداؤد.

د حضرت ابو امامه رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایيل : الله جل جلاله ته زیات نيزدې هغه سړی دی چې شروع په سلام وکړي . احمد ، ترمذي او ابوداؤد

تخریج : مسند الامام احمد ۵/۲۵۴، رقم: ۵۱۹۷، والترمذي ۵/۵۴، رقم: ۲۶۹۴.

تشریح : د دغه فضیلت مخاطب هغه خلک دي چې په لاره کي د یو بل سره یو ځای سي ځکه چې په دغه صورت کي د سلام کولو د حق په اړه هغوی برابر دي ، په هغوی کي چې کوم څوک مخکي سلام وکړي هغه به د ذکر سوي فضیلت مستحق وي ، ددې پر خلاف که دا صورت وي چې یو سړی ناست وي او بل سړی هغه ته راسي نو د سلام کولو حق به پر هغه دوهم سړي وي کوم چې راغلی دی ، که هغه راتلونکی سړی په سلام کي مخکي سي نو هغه به د فضیلت مخاطب نه وي ځکه چې هغه په سلام کي د مخکې کېدو سره په حقیقت کي هغه حق ادا کړی دی کوم چې د هغه پر ذمه وو ، مگر که چیري په سلام کولو کي هغه ناست سړی مخکي سو نو د دغه فضیلت به هغه مستحق وي .

د حضرت عمر رضی اللہ عنہ په اړه نقل سوي دي چې هغه به ویل : درې شيان داسي چې د هغه په اختیارولو سره د مسلمانانو په تعلقاتو کي استحکام ، محبت او جذباتو ته پرمختګ ورکوي ، خو د لیدني په وخت کي په سلام کولو کي مخکي کېدل ، دوهم یو مسلمان د هغه په هغه نامه مخاطب کول او بلل کوم چې هغه یې خوښوي ، دریم دا چې کله هغه مجلس ته راسي نو هغه ته په عزت او احترام سره ځای ورکړل سي .

﴿۲۲۲۲﴾: وَعَنْ جَرِيرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى نِسْوَةٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِنَّ . رواه احمد .

د حضرت جریر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د بنځو د یوه جماعت سره نيزدې تیر سو او هغوی ته یې سلام وکړ . احمد

تخریج : مسند الامام احمد ۴/۳۵۷.

تشریح : دا خبره د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د ذات سره خاص وه ځکه چې په فتنه او شر کي د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم داخه کېدو بېرته نه وه ځکه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لپاره بنځو ته سلام کول روا وو ، مگر د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه پرته د بل مسلمان لپاره دا مکروه دي چې هغه پردې بنځي ته سلام وکړي ، مگر که چیري یو پردې بنځه دومره سپین سړی وي چې د هغې څخه د فتنې او شر بېرته نه وي او نه هغې ته سلام

کول د نورو خلکو په نظر کي د بد گمانۍ سبب جوړېږي نو بیا هغې ته سلام جائز دي .
دېرو خلکو ته سلام کول

﴿۴۴۴﴾: وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ يُجْزَى عَنْ الْجَمَاعَةِ إِذَا مَرُّوا أَنْ يُسَلِّمَ أَحَدُهُمْ وَيُجْزَى عَنْ الْجُلُوسِ أَنْ يَرُدَّ أَحَدُهُمْ. رواه البيهقي في شعب الإيمان مرفوعاً وروى أبو داود وقال رفعه الحسن بن علي وهو شيخ أبي داود.

د حضرت علي بن ابي طالب عليه السلام څخه روايت دی کله چي د سړو يو جماعت تيرېږي او په هغوی کي يو چا يوه سړي يا جماعت ته سلام وکړ نو دا سلام د ټول جماعت د طرف څخه دی او داسي که د ناستي ډلي څخه يوازې يو سړی جواب ورکړي نو دا جواب د ټول جماعت د لوري څخه دی . بيهقي دا روايت مرفوعاً نقل کړی دی (يعني دا قول يې د نبي کریم صلى الله عليه وآله ارشاد ښودلی دی).

تخريج: سنن ابي داود ۳۸۷/۵، رقم: ۵۲۱۰، والبيهقي في شعب الايمان ۴۶۶/۶، رقم: ۸۹۲۲.

تشریح: تيرېږي: په دغه حکم کي هغه صورت هم داخل دی چي کله يو څو خلک يو داسي ځای ته ولاړ سي يا په يو داسي ځای کي تم سي چي هلته د مخکي څخه خلک ناست وي يا يو سړی وي، د حديث خلاصه داده چي په سلام کولو کي مخکي کېدل سنت کفايه دي او د سلام جواب ورکول فرض کفايه دی، کومو خلکو ته چي په سلام کي مخکي کېدل ضروري دي يا کومو خلکو ته چي د سلام جواب ورکول دي که په هغوی کي يو سړی سلام وکړي يا يو سړی د سلام جواب ورکړي نو هغه سلام يا جواب به د ټولو خلکو له خوا کافي وي او هغوی به بري الزمه سي، که څه هم په هغوی کي د هريوه سلام کول يا د هريوه جواب ورکول غوره دي .

په اشاره سره سلام

﴿۴۴۴﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ عليه السلام د خپل پلاره څخه او هغه بيا د خپل پلاره څخه روايت کوي چي رسول الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بِغَيْرِنَا لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ وَلَا بِالنَّصَارَى

عليه السلام وفرمايل: څوک چي د غير زموږ د قوم څخه د بل قوم سره مشابهت کوي هغه زموږ څخه نه دی، تاسو د يهودو او د نصاراؤ سره مشابهت مه پيدا کوئ،

فَإِنَّ تَسْلِيمَ الْيَهُودِ الْإِشَارَةَ بِالْأَصَابِعِ وَتَسْلِيمَ النَّصَارَى الْإِشَارَةَ بِالْأَعْكَفِ .

رواه الترمذي وقال اسناده ضعيف .

يهوديان د گوتو په اشاره سره سلام کوي او نصاری د تلو (د خپړۍ) په اشاره سره . ترمذي ويلي د دې حديث سند ضعيف دی .

تخريج: سنن الترمذي ۵۴۱۵، رقم: ۲۶۹۵.

د لغاتو حل: الاكف: جمع كف، اى السلام بالكف (په لاس سره سلام ادا كول)

تشریح: د حديث خلاصه داده چي د يهوديانو او عيسايانو هر فعل او طريقه په خاصه توگه سلام كول ددغه دواړو طريقو مشابهت اختيارول نه دي پکار .

په ښکاره دا معلومېږي چي د يهودي او عيسائي سلام كول يا د سلام د جواب ورکولو لپاره يا د دواړو لپاره محض په ذکر سوو اشارو باندې اکتفاء كول او د سلام لفظ به يې نه وايه کوم چي د حضرت آدم ﷺ او دهغه په اولاده کي د انبياؤ، او اولياؤ سنت او طريقه ده، رسول الله ﷺ ته مکاشفه وسوه چي زما د امت ځيني خلک به د بې لارۍ په ښکار کېدو سره د سلام کولو هغه طريقه اختياروي کوم چي د يهوديانو، عيسايانو او نورو قومونو ده لکه د گوتو يا په ذريعه اشاره کول، لاس پورته کول، ملا يا سر کېسته کول، او يوازي په سلام کولو اکتفاء کول او داسي نور، نو رسول الله ﷺ ټول امت په مخاطب کولو سره په دې اړه وېي و فرمايه او دا وعيد يې بيان کړ چي کوم څوک د سلام هغه رواج خپلوي کوم چي د مي شريعت او زموږ د سنتو خلاف دی نو د هغه شمېر زموږ د امت په خلکو کي نه دی .

څرگنده دي وي چي ددغه حديث اسنادو ته ترمذي ضعيف ويلي دي مگر دا حديث په يو بل سند سره هم نقل سوی دی او هغه ضعيف نه دی، چي په جامع صغير کي نقل سوی دی .

هر وار سلام کول

﴿۴۴۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا لَقِيَ

أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ فَإِنْ حَالَتْ بَيْنَهُمَا شَجَرَةٌ أَوْ جِدَارٌ أَوْ حَجَرٌ لَمْ

لَقِيَهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ. رواه ابو داود.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : په تاسو کي چي څوک د خپل مسلمان ورور سره ملاقات کوي نو اول دي و هغه ته سلام وکړي او که د هغه او سلام کونکي په مينځ کي درخته، دېوال يا لويه ډبره واقع سي او بيا سره مخامخ سي نو دويم وار دي سلام وکړي . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۳۸۱۵، رقم: ۵۲۰۰.

تشریح: مطلب دادی چي په دومره معمولي بېلوالي سره هم سلام کول مستحب دي نو بيا څه چي د زيات وخت وروسته وي، دغه حديث د سلام پر استحباب او هر وخت کي د ادب خيال ساتل د مبالغې په توگه بيانوي، څرگنده دي وي د سلام د ازربنت سربېره ځيني صورتونه داسي دي چي د سلام کولو څخه مستثنی دي د مثال په توگه يو څوک تشي بولي يا ډکي بولي کوي، يا په کوروالي کولو بوخت وي يا همدارنگه په بل حالت کي وي نو هغه وخت سلام کول مکروه دي او جواب ورکول پر هغه واجب نه دي، همدارنگه که يو سړی بېده وي يا لمونځ کوي، يا اذان کوي او يا په حمام کي وي، يا خوراک کوي او گوله د هغه په خولې کي وي نو په دغه صورتو کي که يو څوک هغه ته سلام وکړي نو د هغه د جواب مستحق به نه وي، د خطبې په وخت کي بايد سلام ادا نه کړل سي او نه د هغه جواب ورکړل سي، کوم څوک چي د قرآن کريم تلاوت کوي نو هغه ته دي سلام نه ادا کيږي، که څوک سلام ورته وکړي نو تلاوت کونکی باندي د تلاوت په بندولو سره د سلام جواب ورکړي او بيا په اعوذ بالله ويلو سره تلاوت پيل کړي .

خپلي کورنۍ ته سلام

﴿۴۴۶﴾: وَعَنْ قَتَادَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلْتُمْ بَيْتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهِ وَإِذَا خَرَجْتُمْ فَأُدْعُوا أَهْلَهُ بِسَلَامٍ . رواه البيهقي في شعب الإيمان مرسلًا .

د حضرت قتاده رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : کله چي تاسو په کور کي دا خپلېږئ نو و کور والو ته سلام کوئ او کله چي د کور د باندي وځئ نو د کوره څخه په سلام کولو سره رخصتېږئ . دا بيهقي په شعب الايمان کي مرسلًا روايت کړی دی .

تخريج: البيهقي في شعب الإيمان ۴۴۷۶، رقم: ۸۸۴۵.

تشریح: که په کور کې یو څوک نه وي نو مستحب داده چې داسې ووايي: السلام علينا وعباد الله الصالحين، ترڅو هلته موجودو ملائکو ته سلام ورسېږي.

د حديث په الفاظو: (فاودعوا اهلہ بسلام) کې ايداع په اصل کې د ودیع په معنی کې دی چې د وداع څخه دی او مطلب یې دادی چې د کور څخه دباندې وتلو په وخت کې خپل کورنۍ ته د سلام په ذریعه وداع ووايه، ځینې علماوو لیکلي دي چې ددغه رخصتۍ د سلام جواب (واجب نه دی) بلکه مستحب دی ځکه چې دغه سلام په اصل کې دعاء او وداع ده.

شيخ عبدالحق محدث دهلوي رحمته الله عليه وايي: لفظ د اودعوا د ايداع څخه دی په دې معنی چې د خپل کورنۍ سره سلام امانت وساته، ددې مطلب به دا وي چې کله تا د رخصتېدو په وخت کې خپل کورنۍ ته سلام وکړ نو تا د سلام خير او برکت د خپل کورنۍ سره امانت کښېښود چې تاسو به یې په آخرت کې بېرته اخلي، لکه څرنگه چې یو څوک خپل یوشی دیو چا سره امانت کښېږدي او بیا هغه بېرته اخلي، د یحیی رحمته الله عليه د قول سره سم مطلب دادی چې تاسو سلام خپل کورنۍ ته په ودیعت (امانت) کې ورکړي چې تاسو په را ستنېدو سره هغوی ته راسی نو خپل امانت بېرته واخلئ لکه څرنگه چې امانتونه بېرته اخیستل کېږي، دا خبره ددې امر د ښک فال اخیستنې مترادف ده چې د کور څخه رخصتېدونکي به په سلامتۍ سره را ستون سي او هغه ته به د بیا سلام کولو موقع په برخه سي.

﴿۲۲۴۷﴾: وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى أَهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُنْ بَرَكَهً عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ. رواه الترمذي.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله و ماته وفرمایل: زویه! کله چې ته په (خپل) کور کې داخلېږې نو (خپل) و کور والاؤ ته سلام کوه، ستا سلام به ستا او ستا د کور والاؤ لپاره د برکت موجب وي. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۵۶۱۵، رقم: ۲۶۹۸.

اول سلام پسې کلام

﴿۲۲۴۸﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّلَامُ قَبْلَ الْكَلَامِ. رواه الترمذي وقال هذا حديث منكر.

د حضرت جابر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: د خبرو کولو څخه مخکې باید سلام وویل سي. ترمذي ويلي چې دا حدیث منکر دی.

تخریج: سنن الترمذي ۵۶۱۵، رقم: ۲۶۹۹.

د جاهلیت د زمانې سلام

﴿۳۳۳۹﴾: وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ نَقُولُ اَنْعَمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا وَاَنْعَمُ صَبَاحًا فَلَمَّا كَانَ الْإِسْلَامُ نُهِينَا عَنْ ذَلِكَ. رواه ابوداؤد.

د حضرت عمران بن حصین رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې موږ د جاهلیت په زمانه کې (د ملاقات پر وخت) دا ویل چې الله ﷻ دي ستا سترگي یخي کړي او ته دي د سهار په وخت کې په نعمتو کې داخل اوسې، وروسته چې کله اسلام خپور سو نو د دې (ډول سلام) څخه منعه وسوه. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۶۱۵، رقم: ۵۲۲۷.

تشریح: اول لفظ (انعم) د نعموۍ څخه د ماضي صیغه ده چې معنی یې د نرمي او تازگي ده، د دغه عبارت: (انعم الله بک علینا) دوه مطلبه کېدای سي یو خو دا چې په بک کې باء د سبب په معنی وي او دغه جمله د هغه مفهوم وي چې الله ﷻ دي ستا په وجه ستا د قریبانو او ملگرو سترگي یخي او روښانه کړي، یعنی دا د مخاطب د خوشحالی څخه کنایه ده، چې هغه خوشحاله وي چې د هغه ملگري هغه په خوشحاله او تازه لېدو سره خوشحاله سي، دوهم دا چې د باء حرف زائد دی او د هغه څخه تاکید تعدیه مراد دی، په دغه صورت کې به د دغه جملې مفهوم دا وي چې الله ﷻ دي تا ته د هغه شي د لېدو په موقع درکولو سره خوشحاله کړي کوم چې ته خوښوي او د هغه غوښتنه لرې.

دوهم لفظ: (انعم) د امر صیغه ده، مطلب دادی چې ستا سهارونه دي ستا لپاره د تازگۍ او خوشحالی باعث جوړ سي یا دا چې د سهار په وخت کې دي تازه او خوشحاله اوسې، دا هم د خوشحالی او فراغت سره د وخت تېرولو کنایه ده او د سهار دوخت خاصوالی په دې وجه دی چې د ورځې پېل د سهار څخه کیږي که د سهار په وخت کې یو پېښه د ځان سره راوړي نو د هغه مطلب به دا وي چې اوس به ټوله ورځ بهې اطمیناني او بې ارامې سره تېریږي، په خاصه توګه په هغه زمانه کې چې د ظلم او غلاوو رواج وو، د هغه وخت پېل به په عامه توګه د سهار په وخت کې کېدی نو په هغه زمانه کې چې د کوم چا سهار به په خبر او عافیت سره تېرېدی نو د هغه ټول

وخت به په اطمینان او آرام سره تېرېدی .

غائبانه سلام او دهغه جواب

﴿۴۴۵﴾: وَعَنْ غَالِبٍ قَالَ إِنَّا لَجُلُوسٌ بِبَابِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ

د حضرت غالب رضی الله عنه څخه روایت دی چې موږ د حضرت حسن بصري رضی الله عنه په دروازه کې ناست وو چې یو سړی راغلی

فَقَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي قَالَ بَعَثَنِي أَبِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

او بیان یې وکړ چې زما پلار زما د نیکه څخه دا نقل کړی دی چې زه زما پلار نبي کریم صلی الله علیه و آله ته

وَسَلَّمَ فَقَالَ أَتَيْتَهُ فَأَقْرَبَهُ السَّلَامَ قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ إِنَّ أَبِي يُقْرِئُكَ السَّلَامَ

فَقَالَ عَلَيْكَ السَّلَامُ وَعَلَى أَبِيكَ السَّلَامُ. رواه ابوداؤد.

ولې لم او ویلې ته د نبي کریم صلی الله علیه و آله په خدمت کې حاضر سه زما سلام ورته ووايه، زما نیکه وايي چې زه د نبي کریم صلی الله علیه و آله په خدمت کې حاضر سوم او عرض مي وکړ چې زما پلار پر تاسو (اې د الله ﷻ رسوله ! سلام ویلې دی) نبي کریم صلی الله علیه و آله ورته وفرمايل : پر تا او ستا پر پلار دي سلام وي . ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۸۸۵، رقم: ۵۲۳۱.

تشریح: د دغه حدیث څخه معلومه سوه که یو څوک د چاله خوا سلام ورسوي نو سنت طریقه داده چې پر سلام رسونکي باندې هم سلام وویل سي او د چاله خوا چې هغه سلام را رسولی وي پر هغه هم وویل سي، یعنې کله چې یو څوک د چاله خوا سلام ورسوي نو په جواب کې دي داسي وویل سي: علیک وعلى فلان السلام، یا وعلیک وعلیه السلام، د نسائي په روایت کې دغه الفاظ بعینه نقل سوي دي .

په خط کې د سلام لیکلو طریقه

﴿۴۴۵﴾: وَعَنْ أَبِي الْعَلَاءِ الْحَضْرَمِيِّ أَنَّ الْعَلَاءَ بْنَ الْحَضْرَمِيِّ كَانَ عَامِلَ

رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا كَتَبَ إِلَيْهِ بَدَأَ بِنَفْسِهِ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابو العلاء حضرمي رضي الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ عامل (ټاکل سوی حاکم) وو هغه به چي نبي کریم ﷺ ته خط ليکی نو د خپل ځان څخه به يې شروع کول (يعني داسي به يې ليکل) دا خط د علاء حضرمي د لوري څخه و نبي کریم ﷺ ته دی السلام عليكم ورحمة الله وبرکاته . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۳۴۸/۵، رقم: ۵۱۳۴.

تشریح: د ابو العلاء اصل نوم یزید ابن عبد دی ، دمشکوة په ځینو نسخو کي ددغه روايت د راوي نوم ابو العلاء ليکل سوی دی يعني داسي دي : عن ابي العلاء الحضرمي ان العلاء الحضرمي ... الخ، او په ځینو نسخو کي د مصابيح د ځینو نسخو مطابق ابن علاء ليکل سوی دی يعني داسي دي : عن ابن العلاء الحضرمي ان العلاء الحضرمي ... الخ، حضرمي په اصل کي مشهور بنار حضر موت ته نسبت دی ځکه چي حضرت علاء رضي الله عنه د حضرت موت اوسیدونکی وو او د مشکوة په اکثر و نسخو کي راتلونکی عبارت : ان العلاء الحضرمي دی، مگر په يوه نسخه کي ان العلاء ابن الحضرمي ... الخ، ليکل سوی دی .

په تقريب کي ليکلي دي چي حضرت علاء رضي الله عنه د بنو اميه حليف وو، نوموړی يو جليل القدر صحابي وو، رسول الله ﷺ هغه د بحرین عامل ټاکلی وو، د رسول الله ﷺ څخه حضرت ابوبکر صدیق او حضرت عمر رضي الله عنهما هم د خپل خلافت په زمانه کي هغه هم هلته عامل ټاکلی وو او پر همدغه عهده وفات سو .

د ځان څخه د پېل کولو مطلب دادی چي د خط پېل به يې په داسي الفاظو کوی: من العلاء الحضرمي الى رسول الله صلى الله عليه وسلم السلام عليكم ورحمة الله (يعني د علاء حضرمي له لوري د رسول الله ﷺ په خدمت کي السلام عليكم ورحمة الله)، ددغه عبارت څخه وروسته به د خط مضمون وو، او حضرت علاء حضرمي رضي الله عنه د خط ليکلو دغه طريقه د رسول الله ﷺ په اتباع کي اختيارول ځکه چي د رسول الله ﷺ د مکتوباتو پېل به همدارنگه وو: من محمد رسول الله الى فلان، ددغه عبارت څخه وروسته به د سلام الفاظ وه، که چيري مکتوب اليه به مسلمان وو نو د هغه مخاطب به يې په خاصه توگه هغه څوک گرځوی يعني سلام عليك، لکه څرنگه چي به الفاظ وه، او که چيري مکتوب اليه به مسلمان نه وو نو بيا د سلام الفاظ په عامه توگه وه يعني داسي به يې ليکل: سلام على من اتبع الهدى، يعني کوم څوک چي د سيده لاري پيروي وکړي پر هغه دي سلامتيا وي، د سلام څخه وروسته به اصل مضمون وو، رسول الله ﷺ چي

هرقل ته کوم ليک ليرلی وو هغه په دغه ترتيب سره ليکل سوی وو مگر رسول الله ﷺ چي معاذ رضی الله عنه ته د هغه د زوی په تعزيت کي کوم خط ليکلی وو د هغه پيل په داسي الفاظو وو: بسم الله الرحمن الرحيم من محمد رسول الله الى معاذ بن جبل سلام عليك فاني احمد اليك الله الذي لا اله الا هو، اما بعد.... الخ.

دغه حديث دلته نقل سوی دی مگر د باب د موضوع سره تعلق نه لري مگر دغه حديث د سلام يو بنيادي حيثيت لري لکه څرنگه چي بيان سول ځکه نو په دغه باب کي نقل سوی دی، همدارنگه وروسته درې حديثونه راځي او په هغو کي د ليک اړوند ځيني خبري بيان سوي دي د هغو تعلق هم په دې اعتبار سره د سلام سره دی چي سلام څرنگه زباني وړاندي کيږي همدارنگه هغه خط هم ليکل کيږي، نو دغه حديثونه هم په دغه باب کي نقل سول او د مشکوٰۃ د مؤلف دا معمول وو چي هغه د فصل په پای کي هغه حديثونه نقل کوي که څه هم هغه د باب سره تعلق نه لري مگر باب او د هغه د موضوع مناسب او بالواسطه تعلق لري.

د خط ليکلو وروسته خاوره دوړول

﴿۴۴۵۲﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ كِتَابًا فَلْيُتَرِّبْهُ فَإِنَّهُ أَنْجَحٌ لِلْحَاجَةِ. رواه الترمذي وقال هذا حديث منكر.

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: کله چي په تاسو کي څوک و يوه چاته خط ليکي نو (د ليکلو څخه وروسته) دي خاوره پر و دوړوي ځکه چي داسي کول حاجت پوره کوي. ترمذي (او وايي چي دا حديث منکر دي).

تخريج: سنن الترمذي ۶۳۸۵، رقم: ۲۷۱۳.

تشریح: پر کاغذ وغيره باندي د ليکلو څخه وروسته خاوره اچول ډېره پخوانۍ طريقه ده او په عامه توگه ددې مقصد د رنگ وچول گڼل کيږي، مگر حقيقت دادی چي دغه طريقه د حاجت براري لپاره يو خاص تاثير لري او دغه تاثير بالخاصيت دی چي ددې سبب د شارع څخه پرته بل چاته معلوم نه دي، ځينو عارفينو د اولي معنی يعني خاوره دي پر و اچول سي په وضاحت کي ليکلي دي چي داسي کول په اصل کي پر خپل ليکل سوي خط باندي د خاورو اچولو د مفهوم مترادف دي په دې توگه چي دداسي کولو څخه څرگنديږي چي خپل مقصد او حاجت لپاره نه خو پر خپل دغه مکتوب باندي اعتبار دی او نه مکتوب اليه ته د حقيقي حاجت روا درجه

ور کول مقصد دي بلکه حقيقي اعتماد د الله تعالى پر ذات دی چي هغه مقصد پوره کونکی او حاجت پوره کونکی دی نو دغه مکتوب محض د اظهار خیال یوه ظاهري ذریعه ده حقيقي درخواست خو یوازي الله تعالى ته دی .

یا په خاوره اچولو سره وڅنډه : دا د فلیتر به دوهمه معنی ده او دغه معنی په دې اعتبار ده چي د خاورو اچولو په صورت کي داهم کېدای سي چي هغه خاوره د بل چا د ملکیت سره متعلق وي او همدارنگه د مالک د اجازې څخه پرته د هغه شي پاکول لازم سي چي په خاوره اچولو او څنډلو سره دا ډول یو خبره نه لازمیږي نو ددغه دوهمي معنی تائید د هغې قصې سره هم کیږي چي امام غزالي رحمۃ اللہ علیہ په منهاج العابدین کي نقل کړي ده چي یو سړی چي د کرایې په سرای کي د اوسیدو هغه یوه پارچه ولیکل بیا چي هغه دا وغوښتل چي د سرای د دېوال څخه د لږ خاوري په اخیستلو سره هغه پر ورقه باندې واچوي نو هغه ته خیال پیدا سو چي دغه سرای د کرایې دی او د هغه د دېوال څخه خاوره اخیستل او مصرفول غیر مناسب دي مگر په زړه کي یې بل خیال هم راغلی چي په دې کي څه پروا نسته نو هغه خاوره و اخیستل او پر ورقه یې واچول ، ددې څخه وروسته هغه دغه غیبي اواز واورېدی چي یو څوک وایي : ددغه خاورو په حلال گڼلو سره ژر به په دې پوه سې چي سبا ورځ (یعني د حشر په ورځ) د اوږده حساب په سبب هغه ته پېښېدونکي ده ، دغه حدیث د راویانو په اعتبار منکر دی ، مگر په مضمون کي یې څه خبره نسته ، طبراني په اوسط کي مرفوعاً د حضرت ابوداؤد څخه دا روایت نقل کړی دی چي : (اذا کتب احدکم الی انسان فلیبدا بنفسه و اذا کتب فلیتر ب کتابه فهو انجح) ، یعنی کله چي په تاسو کي یو څوک یو چا ته خط لیکي نو باید چي هغه دخپل ځان څخه پېل کړي او کله چي هغه خط ولیکي نو پر هغه دي خاوره واچوي ، ځکه چي داسي کول د حاجت پوره کېدو لپاره ډېر گټور دی .

په غور کي د قلم ایښودلو خاصیت

﴿۴۴۵﴾ : وَعَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ يَدَيْهِ كَاتِبٌ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ ضَعْ الْقَلَمَ عَلَى أُذُنِكَ فَإِنَّهُ أَذْكَرُ لِلْمَالِ . رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب وفي اسناده ضعف .

د حضرت زید بن ثابت رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي زه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په خدمت کي حاضر سوم دا وخت د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم مخي ته کاتب ناست وو ما د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم څخه دا واورېدل قلم په خپل

غور کي اڀرڌي ٽڪه چي داسي کول مطلب ڙر را يادوي. ترمذي . او په ترمذي کي دا حديث غريب دي او ددي په سند کي ضعف دي .

تخريج: سنن الترمذي ۶۳۸۵، رقم: ۲۷۱۴.

تشریح: د هر شي مطلب ډېر ياد يږي: مطلب دادی چي په داسي کولو سره ذهن خلاص يږي او د هغه نتيجه دا وي چي خپل مقصد او مفهوم بيانولو لپاره د عبارت او الفاظو راتگ پېل سي او ليکونکی چي څه لېکل غواړي په هغه کي په پوره توگه کاميابه کيږي، دغه شی هم بالخاصيت دی يعني داسي څرنگه کيږي ددي علم شارع ته دی مگر ځيني علماء ددي تاويل او توجيه بيان کړې دي، يحيى رحمته الله عليه ليکلي دي چي قلم يو ډول د ژبي حکم لري لکه چي ويل کيږي: القلم احد اللسانين، او ژبه د قلب او ذهن ترجماني کوي نو قلم په غور کي اېښودل د ژبي په غور کي اېښودو مترادف دي چي ژبه او قلم زړه او ذهن ته نژدې سي او د زړه او ذهن چي د څه ويلو اراده وي او هغه مفهوم په غوره عبارت او ښه الفاظو کي د ادا کولو تقاضا وکړي، هغوی ته کلام او بيان په هغه مناسبت او موزونيت سره تحرير کړي.

دا حديث غريب دی او ددي سند ضعيف دی، مطلب دادی چي د روايت د متن يا سند په اعتبار ضعيف دی مگر دا خبره ددغه روايت د صحيح کېدو خلاف نه ده او ددي تائيد د ابن عساکر د روايت څخه هم کيږي چي هغه د حضرت انس رضي الله عنه څخه مرفوعا نقل کړی دی چي: اذا كتبت فضع قلمک علی اذنک فانه اذکر لک، همدارنگه په جامع صغير کي د حضرت زيد ابن ثابت رضي الله عنه څخه مرفوعا ترمذي دا روايت نقل کړی دی چي: ضع القلم علی اذنک فانه اذکر للملي.

د کافر انو ژبه

﴿۴۲۵۳﴾: وَعَنْهُ قَالَ أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَتَعَلَّمَ السَّرْيَانِيَّةَ

د حضرت زيد بن ثابت رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم و ماته حکم را کړ چي زه سرياني

وفي رواية انه امرني ان اتعلم كتاب يهود قال اني ما آمن يهود على كتابي

ژبه زده کړم او په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي نبي کریم صلى الله عليه وسلم و ماته حکم را کړ چي زه د يهوديانو خط و کتابت زده کړم

قَالَ فَمَا مَرَّ بِي نِصْفُ شَهْرٍ حَتَّى تَعَلَّمْتُهُ فَكَانَ إِذَا كَتَبَ إِلَى يَهُودَ كَتَبْتُ وَإِذَا

کَتَبُوا إِلَيْهِ قَرَأْتُ لَهُ كِتَابَهُمْ . رواه الترمذي .

او داسي يې وفرمايل: د خط و کتابت په معامله کي د يهوديانو د لوره ماته اطمینان نسته، د زید بن ثابت رضی اللہ عنہ بیان دي چي په دوو هفتو کي د ننه ما سرياني ژبه زده کړه، ورسته چي کله نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم به يوه يهودي ته خط ليکی نو هغه به يې په مالیکي او يهوديانو چي به کوم خط و نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم ته رالېږي نو هغه به ما (نبي کریم صلی اللہ علیہ وسلم ته) ورته وایه. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۶۴۸۵، رقم: ۲۷۱۵.

تشریح: سرياني د دنيا په پخوانيو کي ژبو کي يوه ژبه ده چي په هغه کي تورات نازل سوی وو مگر د اکثرو محققينو قول دادی چي تورات په عبراني ژبه نازل سوی وو، او سرياني او عبراني د واري له يوبل سره يو ډول ژبي دي.

زما پر يهودو اطمینان نسته: مطلب دادی چي داسي مسلمان نسته چي د يهوديانو په ژبه پوهيږي ځکه د يهوديانو سره د خط او کتابت لپاره ما ته د يو يهودي مرسته اخيستل پکار يږي او په دغه صورت کي ما ته ددې خبري خطر ده که د يهودو په نامه خپل يو خط په يو يهودي وليکم نو هغه دخپل ځان څخه کمی او زياتوب پکښي ونه کړي، همدارنگه که د يهوديانو له خوا ما ته يو خط راسي او زه هغه په يهودي وایم نو هغه دخپل ځان څخه زياتوب او کمی پکښي ونه کړي، ددې څخه معلومه سوه چي د اپتيا له موخي د کافرانو ژبه زده کول جائز دي، او بېله ضرورته جائز نه دي ځکه چي په دغه صورت کي د کافرانو سره مشابهت اختيارول لازميږي او دامنغ دی، لکه څرنگه چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمايلي دي: من تشبه بقوم فهو منه، کوم څوک چي د يو قوم سره مشابهت اختيار کړي نو هغه په هغه قوم کي شمېرل کيږي، بلکه يحيی رحمه الله بېله ضرورته زده کول حرام ليکلي دي.

اول او اخير سلام

﴿۴۳۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا أَنْتَهَى أَحَدُكُمْ إِلَى مَجْلِسٍ فَلْيُسَلِّمْ فَإِنْ بَدَأَ لَهُ أَنْ يَجْلِسَ فَلْيَجْلِسْ ثُمَّ إِذَا قَامَ فَلْيُسَلِّمْ فَلْيُسَلِّمِ الْأُولَى بِأَحَقِّ مِنَ الْآخِرَةِ . رواه الترمذي وابوداؤد .

د حضرت ابو هريره رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل: کله چي په تاسو کي يو

څوک يو مجلس ته ورسې نو سلام دي ورته وکړي او که د ناستي ضرورت وي نو کنبه ديني او کله چي بيرته ځي نو د دويم وار لپاره دي سلام وکړي ځکه چي اولني سلام کول تر دويم وار سلام کولو بهتر نه دی يعني دواړه سلامونه حق او مسنونه دي. ترمذي او ابوداؤد.

تخريج: سنن الترمذي ۶۰۵، رقم: ۲۷۰۶، ابوداؤد ۳۸۶۵، رقم: ۵۲۰۸.

تشریح: کله چي ولاړ سي: مطلب دادی چي په مجلس کي د ناستي څخه وروسته کله چي هغه د تلو لپاره ولاړ سي، زياته صحيح خبره داده چي ددې څخه مراد دادی چي کله د هغه ځای څخه د تلو اراده وکړي که څه هم په مجلس کي ناست وي يا ناست نه وي، په هر حال د حديث د ظاهري مفهوم څخه دا څرگندېږي چي د رخصتېدو په وخت کي هم سلام کول سنت دی، لکه څرنگه چي د ليدني په وخت کي سنت دی، همدارنگه د دواړو سلامو جواب ورکول واجب دي مگر ځينو محققينو ليکلي دي چي د رخصتېدو په وخت کي سلام او د هغه جواب مستحب دی.

په لاره کي د ناستي حق

﴿۴۴۵۶﴾: وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا خَيْرَ فِي جُلُوسٍ فِي الطَّرِيقَاتِ إِلَّا لِمَنْ هَدَى السَّبِيلَ وَرَدَّ التَّحِيَّةَ وَغَضَّ الْبَصَرَ وَأَعَانَ عَلَى

الْحُمُولَةِ. رواه في شرح السنة وذكر حديث أبي جري في باب فضل الصدقة.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: په لاره کي ناسته بهتره نه دی خو هغه سړی چي دلاري بنودنه کوي د سلام جواب ورکوي او سترگي پټي ساتي (يعني کوم حرامو شيانو ته نه گوري) او د باروړونکي کومک کوي. شرح السنه.

تخريج: البغوي في شرح السنة ۳۰۵۱۲، رقم: ۳۳۳۹.

د لغاتو حل: الحمولة: ما يحمل على الدواب (بار).

تشریح: حموله د حاء په پېښ سره دی، مگر د مشکوٰة په يوه نسخه کي دغه لفظ د حاء په زور سره نقل سوی دی، شارحينو ليکلي دي چي حمولة هغه حيوان ته وايي چي پر هغه باروړل کېږي.

د هغه سړي مرسته وکړئ، چي بار پر پروت وي، مطلب دادی که هغه سړی د خپل حيوان پر شا د بار اچولو لپاره يا خپله د بار په شا کولو لپاره بار پورته کول غواړي نو د هغه بار په پورته کولو کي د هغه مرسته وکړئ.

الفصل الثالث (دریم فصل)

حضرت آدم ﷺ

﴿۲۳۵۴﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه خنجه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : الله ﷻ چي کله حضرت

آدَمَ وَنَفَخَ فِيهِ الرُّوحَ عَطَسَ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَحَمِدَ اللَّهُ بِإِذْنِهِ فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ

آدم ﷺ پيدا کړ او روح يې په کسبي پوه کړل نو هغه ته تر چي ورغلي او هغه د خدای تعالی په توفیق او اجازې سره الحمد لله وويل ، خدای تعالی وويل :

يَرْحَمُكَ اللَّهُ يَا آدَمُ اذْهَبْ إِلَى أَوْلِيَاكَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى مَلَأٍ مِنْهُمْ جُلُوسٍ فَقُلْ

اې آدمه ! الله دي پر تارحم وکړي اوس ته د ملائیکو و هغه جماعت ته ورسه چي ناست دی او هغوی ته سلام وکړه

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ قَالُوا وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ إِنَّ هَذِهِ

يعني السلام عليكم ورته ووايه نوده وويل چي السلام عليكم ملائکو وويل : و عليك السلام ورحمة الله دې خنجه وروسته حضرت آدم ﷺ و خپل پروردگار ته راغلي او الله ﷻ هغه ته وفرمايل : دا (السلام عليكم ورحمة الله)

تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ بَنِيكَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ لَهُ اللَّهُ وَيَدَاهُ مَقْبُوضَتَانِ اخْتَرْتُ إِلَيْهِمَا شِئْتِ

ستا او ستاد اولاد دعا ده چي په خپلو کي به يې کوي ، بيا الله ﷻ د خپل دواړو بنده لاسونو ته اشاره وکړه او ويې فرمايل : په دې دواړو لاسونو کي يو (د ځان لپاره) خوښ کړه ،

فَقَالَ اخْتَرْتُ يَمِينَ رَبِّي وَكَلْتَا يَدَيَّ رَبِّي يَمِينٌ مُبَارَكَةٌ ثُمَّ بَسَطَهَا فَإِذَا فِيهَا آدَمُ

حضرت آدم ﷺ د خدای تعالی راسته لاس خوښ کړ او د خدای تعالی دواړه لاسونه برکتناک دي بيا الله ﷻ خپل دواړه لاسونه خلاص کړل نو هغه د آدم ﷺ

وَذَرِيَّتُهُ فَقَالَ أَيُّ رَبِّ مَا هَؤُلَاءِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ ذُرِّيَّتُكَ فَإِذَا كُلُّ إِنْسَانٍ مَكْتُوبٌ

او د هغه د ذريات (اولادې) څخه ډک سو، حضرت آدم ﷺ پوښتنه وکړه اې پروردگاره! دا څوک دي؟ الله ﷻ ورته وفرمايل: دا ستا اولاد دي، حضرت آدم ﷺ وليدل چي د هغوي د

عُمُرُهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فَإِذَا فِيهِمْ رَجُلٌ أَضْوَوُهُمْ أَوْ مِنْ أَضْوَائِهِمْ قَالَ يَا رَبِّ مَنْ هَذَا

هر انسان عمر د هغوي د سترگو په مينځ کي ليکلي دي، بيا په هغوي کي حضرت آدم ﷺ يو روښانه (د ټولو خلکو څخه ډېر روښانه) سړی وليد او پوښتنه يې وکړه اې پروردگاره! دا

قَالَ هَذَا ابْنُكَ دَاوُدُ قَدْ كَتَبْتُ لَهُ عُمَرَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ يَا رَبِّ زِدْهُ فِي عُمُرِهِ قَالَ

څوک دی؟ الله ﷻ ورته وفرمايل: دا ستا زوی داؤد ﷺ دی او ما دده عمر څلوېښت کاله

ليکلي دي حضرت آدم ﷺ وويل اې ربه عمر يې زيات کړې، الله ﷻ وفرمايل:

ذَلِكَ الَّذِي كَتَبْتُ لَهُ قَالَ أَيُّ رَبِّ فَإِنِّي قَدْ جَعَلْتُ لَهُ مِنْ عُمْرِي سِتِّينَ سَنَةً قَالَ

دا هغه قدر دی چي دده لپاره مي ليکلی دی، حضرت آدم ﷺ وويل: اې پروردگاره! ما دخپل

عمر څخه شپيته کاله وده ته ورکړل، الله ﷻ ورته وفرمايل:

أَنْتَ وَذَلِكَ قَالَ ثُمَّ أُسْكِنَ الْجَنَّةَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَهْبَطَ مِنْهَا فَكَانَ آدَمُ يَعُدُّ

ته پوه شه او ستا زوی داؤد ﷺ، نبي کریم ﷺ وفرمايل: چي آدم ﷺ (د دې څخه وروسته) تر څو پوري چي د الله ﷻ خوښه وه په جنت کي وو او بيا د جنت څخه لاندي را کښته سو، حضرت آدم ﷺ به د خپل عمر کلونه شمېرل

لِنَفْسِهِ قَالَ فَأَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُ آدَمُ قَدْ عَجَلْتُ قَدْ كُتِبَ لِي أَلْفُ سَنَةٍ

کله چي د هغه عمر نه سوه څلوېښت کاله پوره سوه نو د مرگ ملائکي ورته راغلې، حضرت

آدم ﷺ ورته وفرمايل: تا سوتلوار وکړي زما عمر خو زر کاله دی،

قَالَ بَلَى وَلَكِنَّكَ جَعَلْتَ لِابْنِكَ دَاوُدَ سِتِّينَ سَنَةً فَجَحَدَ فَجَحَدَتْ ذُرِّيَّتُهُ وَنَسِيَتْ

فَنَسِيَتْ ذُرِّيَّتُهُ قَالَ فَمِنْ يَوْمٍ أُمِرَ بِالْكِتَابِ وَالشُّهُودِ. رواه الترمذي.

د مرگ ملائکي ورته وويل: هو، ستا عمر زر کاله وو ليکن تا د خپل عمر شپيته کاله خپل زوی داؤد ﷺ ته ورکړی دي، حضرت آدم ﷺ د دې څخه انکار وکړ او د هغه اولاد هم انکار کوي او

د حضرت آدم عليه السلام څخه (د خدای تعالیٰ ممانعت چي د ونې د مېوې د خوړلو په اړه وو) هیر سو او د هغه د اولاد څخه هم هیر یږي، نبي کریم عليه السلام و فرمایل: د دې ورځي څخه د لیکلو او د شاهد د درولو حکم وکړل سو. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۴۲۲۸۵، رقم: ۳۳۶۸.

د لغاتو حل: اذنه: ای بتیسیره و توفیقه.

تشریح: حال دا چي د هغه دواړه لاسونه بند وه: د دغه الفاظو څخه هغه هیئت کډائي بیانول مقصد دی لکه څرنګه چي یو څوک په خپلو لاسو کي یو شی پټ کړي.

او زما د پروردگار دواړه لاسونه راسته او بابرکته دي: دغه جمله حضرت آدم عليه السلام فرمایلي ده چي رسول الله عليه السلام نقل کړل، یا د رسول الله عليه السلام خپل کلام دی، په هر صورت الله تعالی ته د لاس او راسته لاس نسبت کول د متشابهاتو څخه دي مګر علماوو د دغه الفاظو څو معناوي او تاویلونه بیان کړي دي، یو خو دا چي د الله تعالی لپاره د ید (لاس) صفت ثابت دی مګر ظاهري او جسماني لاس ثابت نه دی نو ذکر سوی عبارت د جسماني لاس نفي ته اشاره کوي ځکه که چيري د الله تعالی لپاره جسماني لاس ثابت وای نو یمین او شمال به هم ثابت وای.

او دواړه لاسونه ښه او بابرکته دي: په دغه جملې سره دې ته اشاره کول مقصد دي چي دلته د خیر او برکت وجود مراد دی چي ید یمین (راسته لاس) او لفظ یمین ماده اشتقاق تقاضاده.

دوهم دا چي څرنګه په قوت کي د مخلوقاتو چپه لاس کمزوری او ناقص وي همدارنګه په الله تعالی کي کمزوري نسته بلکه د هغه دواړه لاسونه یو ډول زور او قوت لري، په دې اعتبار سره د هغه دواړه لاسونه ښه سول، دا خبره د پوهولو لپاره بیان سوې ده ځکه نو د دغه عبارت اصل مراد دا بیانول دي چي د الله تعالی په هیڅ یو صفت کي هیڅ ډول کمزوري او نقص نسته او د هغه ټول صفات کامل دي.

او دریم دا چي د دغه الفاظو مقصد د الله تعالی د وجود، کرم، احسان او انعام صفت زیات څرګندول دي، کله چي به عربو د داسي کس صفت کول غوښتل چي هغه به ډېر ګټه رسونکی وو نو د هغه په اړه به یې دا ویل چي: کلتا یدیه یمین، یعنی د هغه دواړه لاسونه راسته دي. چي تر ټولو زیات ځلانده وو: د دغه عبارت څخه په ذهن کي یو تشویش پیدا کیږي او هغه دا چي د دغه الفاظو څخه پر ټولو انبیاءو باندي د حضرت داؤد عليه السلام فضیلت لازمیږي، د دې جواب دادی چي دلته الله تعالی د حضرت آدم عليه السلام په وړاندي حضرت داؤد عليه السلام په یو ځانګړي

شکل او صورت کي څرگند کړ چي د هغه په وجه حضرت آدم ﷺ د هغه په اړه سوال وکړي او پر هغه سوال باندي هغه صورت مرتب سي کوم چي مخکي پېښ سو، يعني د حضرت آدم ﷺ، حضرت داؤد ﷺ ته د خپل عمر څخه شپېته کاله ورکول او بيا د ملک الموت په راتلو سره د هغه انکار کول او دا خبره بالکل څرگنده ده چي د حضرت داؤد ﷺ د ځلانده کېدو دا مطلب نه دی چي هغه په ټولو صفات کماله کي تر ټولو انبياء عليهم السلام ترجيح درلودل، نو کېدای سي چي د ذکر سوي مصلحت په وجه په دغه عالم کي الله تعالی د حضرت داؤد ﷺ په شکل او صورت کي يو ډول خاص نورانيت ورکړی وي بلکه هغه په هغه عالم کي هم په دغه نورانيت سره متصف وي، په پیغمبرانو کي هر نبي په يو خاص صفت سره موصوف سوی دی او په دغه صفت کي هغه ته امتیازي حیثیت او خصوصیت حاصل وي مگر ددې څخه دا نه لازميږي چي محض ددغه خاص صفت په وجه دغه نبي ته پر نورو نبیانو عليهم السلام د فضیلت او فوقیت درجه تر لاسه وي.

زما عمر خو زر کاله ټاکل سوی دی: څرگنده ده چي حضرت آدم ﷺ دغه خبره بالکل صحیح کړې وه (ځکه چي په حقیقت کي الله تعالی د هغه زر کاله عمر ټاکلی وو) مگر ددې خبري په ذهن کي د هغه مذکوره انکار پټ وو، هغه په صراحت سره دا خبره ونه کړه چي ما د خپل عمر څخه داؤد ﷺ ته څه نه دی ورکړی او صریحا انکار هم ممکن نه وو ځکه چي د انبياء عليهم السلام د ژبي څخه درواغ په قصد سره نه صادريږي نو ویل کيږي چي د حضرت آدم ﷺ دغه انکار د تعريض په توگه وو لکه څرنگه چي په ځينو داسي صورتو کي د نورو انبياء عليهم السلام څخه هم صادريږي، یا دا ویل کيږي چي د حضرت آدم ﷺ مذکوره انکار د هيري په توگه وو يعني د هغه دا په یاد نه وه چي هغه د خپل عمر څخه شپېته کاله داؤد ﷺ ته ورکړي دي ځکه هغه د ملک الموت په وړاندي انکار وکړ.

بښځو ته سلام کول یوازي نبي ﷺ ته جائز وه

﴿۲۳۵۸﴾: وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدٍ قَالَتْ مَرَّ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نِسْوَةٍ فَسَلَّمَ عَلَيْنَا. رواه ابوداؤد وابن ماجه والدارمي.

د بي بي اسماء بنت يزيد ؓ څخه روايت دی چي نبي کریم ﷺ موږ بښځو ته چي ناستي وو موږ ته ژدې تهرسو او موږ ته يې سلام وکړ. ابوداؤد، ابن ماجه او دارمي

تخریج: سنن ابی داود ۳۸۳/۵، رقم: ۵۲۰۴، وابن ماجه ۱۲۲۰/۲، رقم: ۳۷۰۱، والدارمی ۳۵۹/۲، رقم: ۲۶۳۷.

تشریح: بنحو ته د سلام کولو اجازه د رسول الله ﷺ د ذات سره خاص وو، د بل مسلمان لپاره دا جائز نه ده چي هغه پردې بنځي ته سلام وکړي لکه څرنګه چي د دوهم فصل د حدیث په ضمن کي بیان سوي دي.

د سلام فضیلت

﴿۲۳۵۹﴾: وَعَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ أَبِي بِنِ كَعْبٍ أَنَّهُ كَانَ يَأْتِي بَنَ عُمَرَ فَيَغْدُو مَعَهُ

د حضرت طفیل بن ابی بن کعب رضی الله عنه څخه روایت دی چي طفیل رضی الله عنه به ابن عمر رضی الله عنه ته را تللی او

إِلَى السُّوقِ قَالَ فَإِذَا غَدَوْنَا إِلَى السُّوقِ لَمْ يَمُرَّ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَلَى سَقَاطٍ

ابن عمر رضی الله عنه به هغه د سهار په وخت کي بازار ته بهی کوم وخت چي به هغه بازار ته ولاړی نو

وَلَا صَاحِبِ بَيْعَةٍ وَلَا مُسْكِينٍ وَلَا عَلَى أَحَدٍ إِلَّا سَلَّمَ عَلَيْهِ قَالَ الطُّفَيْلُ

کوم د کانداز عاجز او صاحب د بیع مسکین یا د بل سړي سره چي نژدې تېرېدی نو هغه ته به یې سلام کوی، د طفیل بیان دی،

فَجِئْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَوْمًا فَاسْتَتَبَعَنِي إِلَى السُّوقِ فَقُلْتُ لَهُ وَمَا تَصْنَعُ فِي

یوه ورځ زه (د معمول مطابق) ابن عمر رضی الله عنه ته ورغلم هغه زه بازار ته بوتلم ما ورته وویل ته د څه

السُّوقِ وَأَنْتَ لَا تَقِفُ عَلَى الْبَيْعِ وَلَا تَسْأَلُ عَنِ السِّلْعِ وَلَا تَسُومُ بِهَا وَلَا

لپاره و بازار ته ځي چي نه خو څه رانیسي او نه څه خرڅوي او نه د یوه شی نرخ معلوموي نه سوداګری کوي او نه

تَجْلِسُ فِي مَجَالِسِ السُّوقِ فَاجْلِسْ بِنَا هَاهُنَا نَتَحَدَّثُ قَالَ فَقَالَ لِي عَبْدُ

د بازار په مجلس کي شاملېږي، راځه چي دلته کښېنو، خبري به کوو، طفیل رضی الله عنه وايي د دې په

اللَّهُ بْنُ عُمَرَ يَا أَبَا بَطْنٍ وَكَانَ الطُّفَيْلُ ذَا بَطْنٍ إِنَّمَا نَغْدُو مِنْ أَجْلِ السَّلَامِ

نُسَلِّمُ عَلَى مَنْ لَقِينَا. رواه مالك والبيهقي في شعب الايمان.

جواب کي ابن عمر رضي الله عنه راته وويل : اي خهتو ! (د طفيل نس غت و و) موږ صرف و سلام ته خو او هر هغه سړي ته سلام کوو کوم چي زموږ سره يو ځای کيږي . مالک او بيهقي .

تخريج : موطا الامام مالک ۹۶۱/۲، رقم: ۶، والبيهقي في شعب الايمان ۴۳۴/۱، رقم: ۸۷۹۰.

د لغاتو حل : سقاط : هو الذي يبيع الرديء من النوع (هغه کس چي خراب شيان پلوري).

سلام نه کول بخل دی

﴿۴۳۶۰﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ أَتَى رَجُلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِفُلَانٍ

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي يو سړی د رسول الله صلى الله عليه وسلم په خدمت کي حاضر سو او وه يې ويل : چي زما په باغ کي د فلاني سړی

فِي حَائِطِي عَذَقَ وَإِنَّهُ قَدْ آذَانِي مَكَانَ عَذْقِهِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د خرماؤيوه درخته ده او د هغه دا درخته ماته تکليف راکوي (يعني د دې مالک وخت يې وخته باغ ته راځي او زما اهل و عيال ته ځيني تکليف رسيږي) نبي کریم صلى الله عليه وسلم هغه سړی را

وَسَلَّمَ أَنْ بَعْنِي عَذْقَكَ قَالَ لَا قَالَ فَهَبْهُ لِي قَالَ لَا قَالَ فَبِعْنِيهِ بِعَذْقِي فِي

و غوښتی او هغه ته يې وويل : ته خپله درخته پر ما خرڅه کړه ، هغه وويل : زه يې نه خرڅوم ، نبي کریم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل : چي ته يې نه خرڅوې نو هبه يې کړه ماته ، هغه وويل ، چي هبه کوم يې هم نه ، نبي کریم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل : ښه نو درخته د درختي په عوض کي پر ما خرڅه کړه ، هغه

الْجَنَّةِ فَقَالَ لَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا رَأَيْتُ الَّذِي هُوَ أَبْخَلُ

وويل دا سي هم نه کوم ، نبي کریم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل : ما ستا څخه زيات بخیل سړی نه دی

مِنْكَ إِلَّا الَّذِي يَبْخَلُ بِالسَّلَامِ. رواه احمد والبيهقي في شعب الايمان.

ليدلی خو هغه سړي ستا څخه نور هم زيات بخیل دي چي خلکو ته په سلام کولو کي بخل کوي . احمد او بيهقي .

تخريج : مسند الامام احمد ۳۲۸/۳، والبيهقي في الشعب: ۴۳۰/۶، رقم: ۸۷۷۱.

تشریح: علماؤ لیکلي دي چي د رسول الله ﷺ هغه سري ته ويل د شفاعت په توگه وو د حکم په توگه نه وو، که چيري رسول الله ﷺ د حکم په توگه فرمايلي وای نو هغه د انکار کولو هيڅ جرئت نسو کولای ځکه چي په هر حال هغه مسلمان وو او د مسلمان کېدو په حیثیت سره هغه د رسول الله ﷺ د حکم څخه انکار په هيڅ صورت کي نسو کولای، مگر که چيري هغه مسلمان نه وي نو د حکم نبوي څخه د هغه انکار د تعجب خبره نه ده مگر رسول الله ﷺ دا وفرمايل چي ته دغه درخته د جنت د خرما د درختي په بدله کي پر ما وپلوره، ددې خبري دليل دی چي هغه يقينا مسلمان وو مگر د طبیعت د سختوالي څخه خالي نه وو.

په سلام کولو کي لومړيتوب

﴿۴۲۶﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلْبَادِيُّ
بِالسَّلَامِ بَرِيءٌ مِّنَ الْكِبْرِ. رواه البيهقي في شعب الإيمان.

د حضرت عبدالله رضى الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: په سلام کي مخته کېدونکي د تکبر څخه پاک دی. بیهقي

تخریج: البيهقي في شعب الإيمان ۴۲۶، رقم: ۸۷۸۶.

تشریح: مطلب دادی چي کله تلونکي راتلونکي دوه کسان په خپلو کي یو ځای سي او د دواړو حیثیت یو ډول وي لکه دواړه پر پښو وي یا دواړه سپاره وي نو په هغوی کي چي کوم څوک مخکي سلام وکړي نو هغه دا څرگندوي چي الله تعالی هغه د تکبر او غرور څخه پاک کړی دی. دا خبره هم مخکي بیان سوې ده چي سلام کول سنت دي او د سلام جواب ورکول فرض دي که یو سړی یو مجلس ته راسي او هلته سلام وکړي نو د مجلس پر خلکو باندي د هغه د سلام جواب ورکول فرض دي. او که هغه سړي دغه مجلس ته دوهم وار راسي او بیا سلام وکړي نو اوس د هغه د سلام جواب ورکول پر هغوی فرض نه دي بلکه مستحب دی، سلام او د هغه جواب د دواړو الفاظ باید د جمع په صیغه وي که څه هم مخاطب یو سړی وي، ددې لپاره چي ملائکي چي د هر چا سره ملگري دي په سلام کي د مخاطب سره شریکي سي.

په یوه حدیث کي نقل سوي دي چي یو سړي سړي جامې اغوستي د رسول الله ﷺ په خدمت کي حاضر سو او سلام یې وکړ، رسول الله ﷺ د هغه د سلام جواب ورنه کړ، دغه حدیث پر دې دلالت کوي چي کوم څوک د سلام په کولو په وخت کي د یو نامشروع کار کونکی وي نو هغه به د سلام د جواب مستحق نه وي.

بَابُ الْإِسْتِئْذَانِ (داجازې غوښتلو بيان)

د ادب او تهذيب غوښتنه داده چي هيڅوک دي د چا کور ته بېله اجازې نه ننوزي، شريعت دا خبره مستحب گرځولې ده چي کله د يو چا کور ته ورسي نو لومړی دی په دروازه کي ودرېږي او د ننوتلو اجازه دي وغواړي که چيري د کور خاوند يې کور ته راوغواړي نو په دروازه کي دي دننه سي کنه نو بيرته دي ولاړسي، ددغه حکم بنياد د قرآن کریم دغه آيت کریمه دی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا

ژباړه: اې مؤمنانو! د خپلو کورو څخه پرته د نورو په کورو کي تر هغه وخته پوري مه ننوزئ تر څو چي د کور والا څخه اجازه ترلاسه نه کړئ او هغوی ته سلام ونه کړئ.

په دې اړه سنت طريقه داده چي په دروازه کي په درېدو سره د کور خاوند دي مخاطب کړي او داسي دي ووايي چي السلام عليكم، ايا زه دننه درسم؟

الفصل الأول (لومړی فصل)

داجازې لپاره درې واره سلام کول

﴿۴۴۲﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ اتَانَا أَبُو مُوسَى قَالَ انْ عَمَرَ أَرْسَلْ إِلَيَّ

د حضرت ابو سعيد خدری رضی الله عنه څخه روایت دی چي ابو موسی اشعری رضی الله عنه (یوه ورځ) موده ته راغی او ویې ویل، چي حضرت عمر رضی الله عنه ما ته یو سپی را ولېږی

أَنْ أَتَيْتُهُ فَأَتَيْتُ بَابَهُ فَسَلَّمْتُ ثَلَاثًا فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ فَرَجَعْتُ فَقَالَ مَا مَنَعَكَ

زه یې را وغوښتلم زه د هغه دروازې ته راغلم او د اجازت د حاصلولو لپاره مي درې واره سلام وکړ خو ما ته د سلام جواب را نغلی نو زه بیرته راغلم بیا (په بله موقع حضرت عمر رضی الله عنه ما ته

أَنْ تَأْتَيْنَا فَقُلْتُ إِنِّي أَتَيْتُكَ فَسَلَّمْتُ عَلَى بَابِكَ ثَلَاثًا فَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيَّ فَرَجَعْتُ

و فرمایل: وروره ته را نغلي څه وسوه؟ ما ورته وويل: زه حاضر سوی وم او ستاسو په دروازه کي و درېدم درې واره مي سلام کړی وو لیکن په کورو الاؤ کي هیچا د سلام جواب را نکړ په دې وجه زه بیرته راغلم

وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ

حُكَّهَ فِي نَبِيِّ كَرِيمٍ ﷺ مَا تَهْدَا فَرْمَايِلِي دِي كَلَهَ چي په تاسو کي څوک درې واره اجازت و

يُؤْذَنُ لَهُ فَلْيَرْجَعْ فَقَالَ عُمَرُ أَقِمْ عَلَيْهِ الْبَيِّنَةَ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ فَقُنْتُ مَعَهُ

فَذَهَبْتُ إِلَى عُمَرَ فَشَهِدْتُ. متفق عليه.

غواړي که اجازت ورته ونه سونو بيرته دي ځي، په دې اورېدو سره حضرت عمر رضي الله عنه وفرمايل: د دې حديث شاهد را و له ابو سعيد رضي الله عنه (د دې حديث راوي) وايي چي د ابو موسی سره زه و حضرت عمر رضي الله عنه ته ورغلم او شاهدي مي ورکړه چي دا حديث صحيح دی. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۶۱۱-۲۷، رقم: ۶۲۴۵، ومسلم ۱۶۹۴۱۳، رقم: ۲۱۵۳-۳۳.

تشریح: حضرت ابو موسی رضي الله عنه، حضرت ابو سعيد رضي الله عنه ته ذکر سوې پېښه بيان کړه او هغه وويل دغه حديث تا هم د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلی دی ځکه نو زما سره حضرت عمر رضي الله عنه ته ولاړه او د هغه په وړاندي شاهدي ورکړه، نو ابو سعيد خدري رضي الله عنه د هغه سره حضرت عمر رضي الله عنه ته ورغلی او دا شاهدي يې ادا کړه چي حضرت ابو موسی رضي الله عنه کوم حديث بيان کړی دی هغه بالکل صحيح دی.

د حضرت عمر رضي الله عنه شاهد غوښتل محض د احتياط په توگه وو چي نورو خلکو ته د حديث بيانولو د ارزښت اندازه وسي او په خاصه توگه هغه درواغجن خلک چي د ځان څخه حديثونه جوړوي او رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يې منسوب کوي، هغوی ددې جرئت ونه کړلای سي کله نو دا خبره ده چي خبر واحد مقبول دی په خاصه توگه په داسي صورت کي چي کله راوي د حضرت ابو موسی اشعري رضي الله عنه په ډول صحابي وي چي د سترو صحابه کرامو څخه دی.

د دروازي په درېدو درې واره سلام کول ددې لپاره دي چي يو سلام خو د پېژندنې لپاره سو او دوهم سلام د تامل لپاره او دريم سلام د اجازې لپاره دی، يعني د کور خاوند د اول سلام په اورېدو سره هغه سپری و پېژني چي دا څوک دی او د دوهم سلام په اورېدو سره هغه فکر وکړي چي ايا دغه سړي ته د راتلو اجازه ورکړل سي که يا، او د دريم سلام د اورېدو څخه وروسته به د ننه راتلو اجازه ورکړي.

خاص اجازہ

﴿۴۴۶۳﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ نُكِّتَ عَلَيَّ أَنْ تُرْفَعَ الْحِجَابُ وَأَنْ تُسْتَمَعَ سَوَادِي حَتَّى أَنْهَاكَ. رواه مسلم.

د حضرت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ خخہ روایت دی چي رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و ما ته فرمايل : زه و تا ته اجازت در کوم چي ته زما د دروازي پرده پورته کوه او د ننه را خه او تر خو پوري چي زه تا منعه نه کړم زما پتې خبري اوره . مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۹۸/۴، رقم: ۱۶-۲۱۶۹.

تشریح: د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم پر دروازه چي کومه پرده وه هغه د بورۍ (گونۍ) وه، ددغه حدیث خخه معلومه سوه چي حضرت عبد الله ابن مسعود رضی اللہ عنہ ته د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم کور ته د ننوتلو خاص اجازه تر لاسه وه او هغه په دروازه کي په درېدو سره د اجازې تر لاسه کولو پابند نه وو، نور رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم هغه ته فرمایلي وه چي ما ته ستا د راتلو د اجازې علامه بس ده چي ته د پردې په پورته کولو سره وگورې که چيري زه موجود وم يا تا ته دا معلومه سي چي زه په کور کي یم نو دننه راځه که خه هم زه د خاصو خلکو سره خبري کوم، تا ته د اجازې غوښتلو ضرورت نسته مگر که يو وخت ستا راتلل مناسب ونه گڼم نو هغه وخت به دي د راتلو خخه منع کوم، ددې حضرت عبد الله ابن مسعود رضی اللہ عنہ د مرتبې اندازه لگول کيږي چي هغه ته په نظير نبوت محبوبيت تر لاسه وو او پر هغه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ثومره مهرباني وه، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم هغه د مقرب گرځولی وو چي هغه د کور يو فرد سوی وو چي کله به يې غوښتل کور ته به ورتلی مگر خرگنده دي وي چي حضرت عبد الله ابن مسعود رضی اللہ عنہ ته دغه خاص اجازه ددغه صورت سره متعلق وه چي کله به په حجره مبارکه کي د ښځو د راتلو وخت نه وو يا په کور کي به ښځي موجود نه وې، په خاصه توگه د پردې د آيت نازلېدو خخه وروسته خو به دا قيد خامخا عائد سوی وي.

داسي مه وایه چي زه یم

﴿۴۴۶۴﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي دَيْنٍ كَانَ عَلَى أَبِي فَدَقْتُ الْبَابَ فَقَالَ مَنْ ذَا فَقُلْتُ أَنَا فَقَالَ أَنَا كَأَنَّهُ كَرِهَهَا. متفق عليه.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي د پور په يوه معامله کي چي زما پر پلار ووه رسول الله صلي الله عليه وسلم ته ورغلم دروازه مي وټکول ، نبي کریم صلي الله عليه وسلم پوښتنه وکړه چي څوک دی ، ما وويل زه يم ، نبي کریم صلي الله عليه وسلم وفرمايل : زه يم زه يم مطلب نبي کریم صلي الله عليه وسلم زما دا الفاظ بد وگڼل . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۵۱۱، رقم: ۶۲۵۰، و مسلم ۱۶۹۷۳، رقم: ۳۸-۲۱۵۵.

تشریح: د پور هغه معامله چي د هغه په اړه حضرت جابر رضي الله عنه د رسول الله صلي الله عليه وسلم په خدمت کي حاضر سوی وو ، هغه دا وو چي د هغه پلار حضرت عبدالله انصاري رضي الله عنه د أحد په غزا کي شهيد سوی وو او د هغه پر ذمه پور پاته سوی وو ، پور غوښتونکو د حضرت جابر رضي الله عنه څخه د پور د ادا کولو غوښتنه وکړه او د هغه تنگول يې پيل کړل نو هغه د مرستي غوښتني لپاره د رسول الله صلي الله عليه وسلم په خدمت کي حاضر سو چي د هغه د پور ادا کولو يو انتظام وسي او د پور غوښتونکو څخه خلاصون تر لاسه سي ، هغه وخت د حضرت جابر رضي الله عنه په ملکيت کي د لږ خرماوو څخه پرته نور هيڅ نه وه مگر دلته د رسول الله صلي الله عليه وسلم معجزه څرگنده سوه چي په هغه خرماوو کي برکت نازل سو او دومره برکت چي حضرت جابر رضي الله عنه په هغه خرماوو سره ټول پور هم ادا کړ او د هغه څخه وروسته هم هغسي پاته وې او په هغه کي هيڅ کمي واقع نه سول ،

زه يم ، دا ويل رسول الله صلي الله عليه وسلم ځکه بد وگڼل چي د دغه جملې په ذريعه د ابهام ازاله نه کېدله او د کور پر خاوند باندي دا نه څرگندېدل چي دا کوم څوک دی ، يعني په دې ويلو سره د کورد خاوند دغه سوال چي څوک يې ، همدغسي پاته کيږي ، نو حضرت جابر رضي الله عنه بايد خپل نوم ، لقب يا کنيت ښودلی وای چي دا معلومه سوې وای چي دباندې په دروازه کي څوک دی ، که څه هم په ځينو وختو کي محض په اواز پېژندو سره هم د شخصيت وضاحت کيږي په خاصه توگه په هغه صورت کي چي کله زه ويونکی سړی داسي څوک وي چي د هغه سره هر وخت ناست او ولاړه وي نو کېدای سي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم په اواز سره حضرت جابر رضي الله عنه پېژندلی وي مگر ددې سربېره رسول الله صلي الله عليه وسلم د خپل ناخوښۍ اظهار حضرت جابر رضي الله عنه ته د هغه د تعليم په توگه وکړ چي د چا دروازې ته په رسېدو سره د خپل راتگ خبر ورکړه او په صافو الفاظو سره خپل نوم وښيه محض په دې ويلو اکتفاء مه کوه چي زه يم .

دا هم کېدای سي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم د حضرت جابر رضي الله عنه داسي وينا له دې کبله بده گڼلې وي چي هغه د سلام کولو په ذريعه د اجازې تر لاسه کولو طريقه پرېښودل چي سنت ده .

د رسول الله صلي الله عليه وسلم زه يم ، زه يم ، دوه واره ويل د حضرت جابر رضي الله عنه د هغه جواب قبلولو څخه د انکار په توگه وو او د هغه مفهوم دا وو چي زه يم زه يم دا څه وايي خپل نوم ولي نه ښيي .

﴿۳۳۶۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ دَخَلْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَ لَبَنًا فِي قَدَحٍ فَقَالَ أَبَا هُرَيْرَةَ الْحَقُّ بِأَهْلِ الصُّفَّةِ فَأَدْعُهُمْ إِلَيَّ فَأَتَيْتُهُمْ فَدَعَوْتُهُمْ فَأَقْبَلُوا فَاسْتَأْذَنُوا فَأُذِنَ لَهُمْ فَدَخَلُوا. رواه البخاري.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي زه د رسول الله صلی الله علیه و آله سره (د هغوی په کور کي) داخل سوم نبي کریم صلی الله علیه و آله په خپل کور کي یوه پیاله پیدا کړه چي شیدې پکښي وې نو ما ته یې وفرمایل: ای ابوهريره! (ولاړه او) اهل صفه ما ته راوله زه هغوی ته ورغلم ما اهل صفه راو غوښتل هغوی په دروازه کي حاضر سول اجازت یې و غوښت نبي کریم صلی الله علیه و آله ورته اجازه ورکړه او دوی داخل سول. بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۱۱۱، رقم: ۶۲۴۶.

تشریح: په یو بل حدیث کي دا هم نقل سوي دي چي اهل صفه دننه راغله نو رسول الله صلی الله علیه و آله هغوی ته د شېدو پیاله ور وړاندي کړل او د رسول الله صلی الله علیه و آله د معجزې په سبب هغه ټولو د پیالي څخه په ماړه نس شیدې وڅښلې.

څرگنده دي وي چي اهل صفه د صحابه کرامو هغه ډلي ته وایي چي د هغوی په مدینه کي نه کور وو او نه معاش یو بله ذریعه بلکه د فقر او مفلسۍ په وجه د مسجد نبوي څخه دباندې پر یو دوکانچه جمع وه او هر وخت د رسول الله صلی الله علیه و آله په خدمت کي په اوسېدو سره به یې فیض تر لاسه کوی، ددغه صحابه کرامو تعلق د انصارو سره هم وو او د مهاجرینو څخه هم، د مدینې عامو مسلمانانو به د خپل حیثیت او توان سره سم د هغوی د خوراک او څښاک بندوبست کوی مگر رسول الله صلی الله علیه و آله به د خپل طرف څخه هغوی ته خوراک او څښاک ورکوی.

ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چي د یو چا رابلل د اجازې اخیستل نه ساقطوي یعني که یو سړی د چا په بلنه د هغه کور ته ورسي نو هغه باید په دروازه کي په درېدو سره اجازه وغواړي او بیا کور ته دننه ورسي مگر دا چي په بللو او راتلو کي د زیات وخت فرق نه وي، مخته یو حدیث راځي چي په هغه کي فرمایل سوي دي چي کله په تاسو کي یو څوک وبلل سي او هغه سړی د هغه سره یو ځای راسي کوم چي د بللو لپاره ورغلی وي نو د هغه سره راتلل د هغه لپاره اجازه ده یعني هغه ته د اجازې اخیستلو ضرورت نسته، دغه حدیث د ذکر سوي حدیث سره

مطابقت نلري ځکه د دواړو په مینځ کي د مطابقت پیدا کولو لپاره علماوو لیکلي دي چي اصل مسئله داده چي د بللو سره راوستونکی سره د راتلو په صورت کي د اجازې تر لاسه کولو ضرورت نسته ، اصحاب صفه ځکه راغونښتې وه چي کېدای سي هغوی به د ابوهریره رضی الله عنه سره نه وو راغلي بلکه د حضرت ابوهریره رضی الله عنه څخه وروسته به رارسیدلي وي ، که چیري هغوی خپله د ابوهریره رضی الله عنه سره راغلي وي نو بیا هغوی ته به د اجازې غوښتنې ضرورت نه وو ، یا دا چي هغه خلک د حضرت ابوهریره رضی الله عنه سره راغلي وه ، په دغه صورت کي هغوی ته د اجازې تر لاسه کولو ضرورت نه وو مگر پر هغه خلکو باندي د ادب او حیاء ډېره غلبه وه ځکه هغو اجازه تر لاسه کول غوره وگڼل ، یا هغه خلکو ته به هلته یو داسي شی محسوس سوی وي چي د اجازې تر لاسه کولو غوښتونکی به وو ، یا دا چي هغه خلکو ته به دغه حدیث نه وو رسیدلی ځکه هغوی اجازه و غوښتل . والله اعلم .

الفصل الثانی (دوهم فصل)

بېله اجازې د بل کور ته مه داخلیرئ

﴿۴۲۶﴾: عَنْ كَلْدَةَ بِنِ حَنْبَلٍ أَنَّ صَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ بَعَثَهُ بِلَبَنٍ أَوْ جَدَايَةٍ

د حضرت کله بن حنبل رضی الله عنه څخه روایت دی چي صفوان بن امیه زما په لاس رسول الله صلی الله علیه و آله ته

وَصَغَابِيسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَعْلَى

شیدې د اوسۍ یو بچی او ترې (ککړی) ولېږلې دا وخت نبي کریم صلی الله علیه و آله د مکې معظمې په

الْوَادِي قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ وَلَمْ أُسَلِّمْ وَلَمْ أُسْتَأْذِنْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ارْجِعْ فَقُلْ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَدْخُلْ. رواه الترمذي وابدواؤد.

پورته طرف کي چي هغې ته معلا وایي تشریف فرما وو زه د نبي کریم صلی الله علیه و آله په خدمت کي دا غسي ورغلم یعني نه مي سلام وکړ او نه مي اجازه و غوښتل نبي کریم صلی الله علیه و آله و ما ته وفرمایل: بیرته ولاړ سه (یعني د کور څخه د باندي د هغه ځایه څخه) السلام علیکم ووايه او د ننه د راتلو اجازت واخله . ترمذي او ابدواؤد ..

تخریج: سنن الترمذي ۶۱۵، رقم: ۲۷۱۰، وابدواؤد ۳۶۸۵، رقم: ۵۱۷۶.

د لغاتو حل: الجداية: اولاد الطباء.

د غوښتونکي سره راتگ

﴿۳۲۶۷﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ فَجَاءَ مَعَ الرَّسُولِ فَإِنَّ ذَلِكَ لَهُ إِذْنٌ. رواه ابوداؤد. وفي رواية له قال رسول الرجل الى الرجل اذنه.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: کله چې په تاسو کې يو څوک راوغوښتل سي او بيا دی د قاصد سره راسي نو د قاصد سره را تلل د ده لپاره اجازت دی، او د ابوداؤد په بل روايت کې دي چې نبي کریم صلى الله عليه وسلم وويل: قاصد لېږل د سړي بل سړي ته اذن دی. ابوداؤد

تخریج: سنن ابی داؤد ۳۷۶۱۵، رقم: ۵۱۹۰.

تشریح: مطلب دادی که یو څوک یو سړی د یو چا را بللو لپاره واستوي او هغه هم د بلونکي سره راسي نو په دغه صورت کې ده ته ددې خبرې ضرورت نسته چې په دروازه کې ودریږي او اجازه وغواړي او بیا کور ته داخل سي.

د بل چا کور ته د تلو ادبونه

﴿۳۲۶۸﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت عبدالله بن بسر رضي الله عنه څخه روايت دی چې کله به رسول الله صلى الله عليه وسلم

إِذَا أَتَى بَابَ قَوْمٍ لَمْ يَسْتَقْبِلِ الْبَابَ مِنْ تِلْقَاءِ وَجْهِهِ وَلَكِنْ مِنْ رُكْنِهِ الْأَيْمَنِ

د یو چا کور ته ورتلی نو د دروازې و مخ ته به نه درېدی بلکه د دروازې راسته یا چپه لور ته به

أَوِ الْأَيْسَرِ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَذَلِكَ أَنَّ الدُّورَ لَمْ يَكُنْ

درېدی او (دا اجازت داخیستلو لپاره به یې) السلام علیکم السلام ویکم ویل او د دروازې

مخته به په دې وجه چې په هغه زمانه کې به

يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا سُتُورٌ، رواه ابوداؤد وذكر حديث انس قال عليه الصلاة والسلام السلام عليكم ورحمة الله في باب الضيافة.

د دروازي مخته پردې نه وې. ابوداؤد، او د انس رضي الله عنه حديث چي نبي كريم صلى الله عليه وسلم السلام عليكم ورحمة الله ويل د ضيافت په باب کي بيان سوي دی.

تخريج: سنن ابی داود ۳۷۴/۵، رقم: ۵۱۸۶.

تشریح: د زیات واره سلام کولو وجه دا وه چي د کور خاوند یې په ښه واورې او اجازه ورکړل سي، څرگنده دي وي چي دلته د السلام عليكم دوه واره ذکر سوي دی نو ددې څخه شمېر مراد دی او د دوه واره اقتصار مراد نه دی ځکه چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم عادت مبارک وو چي کله به د چا د دروازي سره ودرېدی نو درې واره به یې سلام ادا کوی لکه چي مخکي تېر سوي دي.

د روایت د آخري الفاظو: د دروازي مخته د درېدو وجه... الخ: ددې څخه دا معلومېږي که چيري پر دروازه باندي لرگي وي يا پر هغه پردې وي نو په دغه صورت کي د دروازي مخته به درېدو کي څه پروا نسته مگر د اصل سنت د رعایت سره سم غوره خبره داده چي په دغه صورت کي هم د دروازي د مخ څخه آخوا راسته يا چپه خوا ته ودرېږي او په دې وجه هم چي ځيني وختونه د لرگيو او پردې د خلاصولو په وخت کي د دروازي مخته د ولاړ سړي نظر کور ته د ننه ځي.

الفصل الثالث (دریم فصل)

د خپلي مور څخه هم اجازه غواړه

﴿۴۳۶۹﴾: عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت عطاء بن یسار رضي الله عنه څخه روایت دی چي یوه سړي د نبي كريم صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه

فَقَالَ أَسْتَأْذِنُ عَلَى أُمِّي فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ الرَّجُلُ إِنِّي مَعَهَا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ

ایا زه خپلي مور ته په ورتلو کي اجازت غواړم؟ نبي كريم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمایيل: هو! سړي

وويل: زه او زما مور په یوه کور کي اوسیږو،

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَأْذِنَ عَلَيْهَا فَقَالَ الرَّجُلُ إِنِّي خَادِمُهَا

نبي کریم ﷺ و فرمايل: کله چي و هغې ته ورځي نو اجازت و غواړه هغه وويل: چي زه دخپلي مور خادم یم (يعني دهغې د خدمت لپاره بار بار زه و هغې ته ځم)

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا أَتَحِبُّ أَنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً قَالَ لَا قَالَ فَاسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا. رواه مالك مرسلًا.

نبي کریم ﷺ ورته و فرمايل: د اجازې د غوښتلو څخه وروسته ورځه ايا ته دا خبره خوښوي چي خپله مور لڅه وويني؟ هغه وويل: يا، نبي کریم ﷺ ورته و فرمايل: د اجازې د غوښتلو څخه وروسته ورځه. مالک مرسلًا.

تخریج: موطا الامام مالک ۹۶۳۱۲، رقم: ۱.

تشریح: په دې اړه د مور په حکم کي نور محارم هم دي که دهغوی سره نسبي تعلق وي يا د خسروالي تعلق، خلاصه دا چي د کومو ښځو څخه پرده کول په شرعي توگه ضروري نه وي او هغوی ته محارم ويل کيږي که هغوی ته ورتلل وي نو د اجازې اخیستلو څخه پرته ورتلل نه دي پکار مگر خپل ښځه د دغه حکم څخه مستثنی ده.

د اجازې طريقه

﴿۴۴۰﴾: وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ لِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَدْخَلٌ بِاللَّيْلِ وَمَدْخَلٌ بِالنَّهَارِ فَكُنْتُ إِذَا دَخَلْتُ بِاللَّيْلِ تَنَحَّحَ لِي. رواه النسائي

د حضرت علي رضي الله عنه څخه روايت دی چي زه به (هروخت) شپه او ورځ نبي کریم ﷺ ته ورتلم کله چي به زه د شپې په خدمت کي حاضرېدم نو نبي کریم ﷺ به د اجازت راکولو لپاره غاړه تازه کوله ماته. نسائي

تخریج: سنن النسائي ۱۲۸۳، رقم: ۱۲۱۲.

تشریح: د دې څخه معلومه سوه چي د شپې په وخت کي د اجازې ورکولو علامه غاړه تازه کول وو، پاته سوه دا خبره چي د ورځي په وخت کي د حاضري په صورت کي کومه علامه ټاکل سوې وه نو کېدای سي چي د دغه صورت لپاره امر بالعکس مراد وي يعني حضرت علي رضي الله عنه دا ويل غواړي چي د شپې وخت به رسول الله ﷺ غاړه تازه کول چي زما لپاره به د اجازې برابر وو او کله چي به زه د ورځي ورتلم نو د خپلو غاړو په تازه کولو سره به دننه ورتلم.

د دغه حدیث څخه دا څرگندیږي چې د رسول الله ﷺ غاړه تازه کول د اجازې علامه وه مگر په یو بل روایت کې حضرت علي رضی الله عنه دا فرمایي چې کله به د شپې په وخت کې زه د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضرېدم نو رسول الله ﷺ به غاړه تازه کول نو زه به بېرته ولاړم ځکه نو دا څرگندیږي چې غاړه تازه کول د نه اجازې علامه وه نو په څرگنده دا معلومیږي چې غاړه تازه کول یوازې د اجازې علامه نه وه بلکه یو داسې قرینه به وه چې د هغه په ذریعه به غاړه تازه کول په ځینو وختو کې د اجازې علامه گڼل کېدل او په ځینو وختو کې به د نه اجازې علامه گڼل کېدل نو هغه قرینې چې به کوم صورت ظاهر وي حضرت علي رضی الله عنه به په هغه عمل کوي .

سلام نه کونکي

﴿۴۴۱﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَأْذَنُوا لِمَنْ لَمْ يَبْدَأْ بِالسَّلَامِ . رواه البيهقي في شعب الإيمان .

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایي : اجازه مه ورکوي هغه چاته چې اول سلام ادا نه کړي . بیهقي

تخریج : البیهقي في شعب الإيمان ۴۴۱/۶، رقم : ۸۸۱۶ .

تشریح : مطلب دادی که چیري یو سړی چې تاسو ته راتلل غواړي مگر هغه د سلام په ذریعه د نه راتلو اجازه طلب نه کړي یا تاسو ته په را رسېدو سره تاسو ته سلام ونه کړي نو هغه ته د راتلو یا د ځان سره د کښېنستلو اجازه مه ورکوي بلکه هغه ته ووايست چې هغه دروازې په بېرته تلو سره لومړی سلام وکړي او بیا د اجازې په اخیستلو سره د نه راسي .

=====

بَابُ الْمُصَافَحَةِ وَالْمُعَانَقَةِ

(د لاس دروغې او د غاړې دروغې بیان)

د مصافحې تعریف په داسې الفاظو سوی دی : دست یکدیگر را گرفتن، یعنی د دوو کسانو په خپل مینځ کې د یو بل سره لاس یو ځای کول، د معانقې په اړه دا ویل سوي دي چې : دست در گردن یکدیگر در آوردن، یعنی د دوو کسانو په خپلو کې د یو بل په غاړه کې لاس اچول، د دوو کسانو په خپلو کې یو بل سره سینه لگول .

د مصافحي او معاتقي احكام

د ملاقات په وخت کي مصافحه کول سنت دي او بايد په دواړو لاسو مصافحه وسي، محض په يوه لاس سره مصافحه کول غير مسنون دي، په يو خاص وخت يا يو خاص مراسمو کي مصافحه ضروري گڼل غير شرعي خبره ده، په ځينو وختو کي چي دا رواج دی چي ځيني خلک د مازديگر د لمانځه يا جمعې د لمانځه څخه وروسته د بل سره مصافحه کوي ددې هيڅ اصل نسته او زموږ علماوو وضاحت کړې دی چي د وخت د خاصوالي په سبب داسي مصافحه کول مکروه ده او بدعت مذمومه دی، مگر که يو سړی مسجد ته راسي او خلک په لمانځه کي بوخت وي يا لمونځ پېل کېدونکی وي او هغه سړی د لمانځه څخه وروسته د هغه خلکو سره مصافحه وکړي نو دا مصافحه بېله شکه مسنون مصافحه ده په شرط ددې چي هغه د مصافحي څخه مخکي سلام هم کړی وي، که څه هم په يو خاص او مکروه وخت کي مصافحه کول مکروه دي مگر که يو سړی هغه وخت د مصافحي لپاره لاس را وړاندي کړي نو د هغه څخه لاس منع کول به مناسب نه وي ځکه چي ددې په وجه د مصافحي لپاره لاس وړاندي کونکی سړي ته تکليف رسيږي او يو مسلمان ته تکليف نه رسول د ادابو د رعايت څخه زيات اهم دی، د پيغلي بنځي سره مصافحه کول حرام دي او د هغه سپين سړي بنځي سره په مصافحه کولو کي پروا نسته چي ته جنسي جذبات مائل کېدای نسي، نقل سوي دي چي حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه د خپل په زمانه کي د هغه سپينو سرو بنځو سره مصافحه کول چي د هغوی تي يې رودلی وي ښه نه و گڼله د هغه سپين ږيري سړي چي د جنسي جذباتو د فتنې څخه بې پېره سوی وي هغه لره د ښځي بنځي سره مصافحه کول جائز دي د بنځي په ډول د ښه شکل سړي سره هم مصافحه کول جائز نه دي، څرگنده دي وي چي د چاليدل حرام دي د هغه مس کول هم حرام دي بلکه د مس کولو حرمت د لېدو تر حرمت زيات سخت دی لکه چي په مطالب المؤمنين کي ذکر سوي دي.

په صلوٰة مسعودي کي ليکلي دي چي کله يو سړی سلام وکړي نو خپل لاس دي هم ورکړي يعني د مصافحي لپاره لاس ورکول سنت دي مگر د مصافحي طريقه دي دا وي چي ورغوی دي په ورغوي کي کښيږدي محض د گوتو په سرونو سره دي اکتفاء نه کوي ځکه چي محض د گوتو په سرونو نيولو سره د مصافحي يوه داسي طريقه ده چي هغې ته بدعت ويل کيږي.

معانقه يعني يو د بل تر غاړه کېدل مشروع دي په خاصه توگه هغه وخت کله چي يو سړی د سفر څخه راغلی وي لکه څرنگه چي د حضرت جعفر ابن ابي طالب حديث نقل سوی دی مگر

ددې اجازه په هغه صورت کي ده کله چي د هغه په وجه په يو خرابۍ کي د اخته کېدو يا د يو شک او شبهې پيدا کېدو بېرته نه وي .

د حضرت امام اعظم ابو حنيفه او امام محمد رحمه الله عليهما په اړه نقل سوي دي چي دغه دواړه حضرات د معانقې او تقبيل (يعني د لاس د خولې او سترگو په ذريعه مچولو) د کراهت قائل دي، د هغوی دا وينا ده چي د معانقې په اړه نهې منقول ده لکه چي په لومړي فصل کي د حضرت انس رضي الله عنه د روايت څخه دغه نهې ثابتېږي، دغه حضرات دا هم وايي چي په کومو روايتو کي د معانقې اجازه ثابتېږي د هغو تعلق د هغه زمانې سره دی کله چي معانقه منع نه وه څرځول سوې، په هر حال په دې اړه چي کوم حديثونه نقل سوي دي او د هغو په مينځ کي په ظاهره اختلاف معلومېږي نو د دغه حديثو د اختلاف ليري کولو او د هغوی په مينځ کي د مطابقت پيدا کولو لپاره د شيخ ابو منصور ماتريدي رحمته الله عليه دغه قول نقل سوي دی چي کومه معانقه خراب خيال او د جنسي جذباتو په وجه وي نو هغه مکروه ده او د کومي معانقې تعلق چي د ميني او اکرام په جذبه سره وي نو هغه بېله شکه او شبهې جائز ده، ځينو علماوو دا هم ليکلي دي چي د معانقې په اړه د فقهاوو په مينځ کي چي کوم اختلاف دی دا په هغه صورت کي دی کله چي پر بدن باندي جامه نه وي، پر بدن باندي د قميص، چپني وغيره کېدو په صورت کي هيڅ اختلاف نسته بلکه په اتفاق سره جائز دي .

تقبيل يعني د لاس يا تندي وغيره مچول هم جائز دي بلکه د دين د بزرگانو او د سنتو د متبعينو علماوو لاس مچولو ته ځينو حضراتو مستحب ويلي دي مگر د مصافحې څخه وروسته د خپل لاس مچول هيڅ اصل نه لري بلکه دا د جاهلانو طريقه ده او مکروه دي .

د حاکمانو او مشائخو علماوو په وړاندي مخکې مچول حرام دي، مچې مچونکي او په هغه باندي راضي کېدونکي دواړه گناه کار دي، فقيه ابو جعفر رحمته الله عليه وايي: د پاچا او حاکم په وړاندي مچې مچونکي او سجده کونکي کافر کيږي په شرط ددې چي د هغه مخکې مچول او سجده د عبادت په نيت وي او که د تحيه (سلام) په توگه وي نو نه کافر کيږي مگر د کبيره گناه کونکي به وي، د ځينو علماوو د قول مطابق د هيڅ ډول نيت نه کېدو په صورت کي هم کافر کيږي .

علماوو ليکلي دي چي د يو عالم يا پاچا او حاکم لاس مچول که د هغه د عدل او انصاف په وجه وي او د دين د اکرام او جذبي څخه وي نو څه پروا نسته او که د هغوی د لاس مچولو تعلق د دنيوي غرض او گټې لپاره وي نو سخت مکروه به وي او که يو سړی يو عالم يا بزرگ ته د هغه د پښو مچولو لپاره خواست وکړي نو دا بايد هيڅکله ونه منل سي، د ماشومانو مچولو اجازه ده

که څه هم د بل چا ماشومان وي بلکه د کوچني مچول سنت دي .
 علماوو ليکلي دي چي کومه مچه په شرعي توگه جائز ده د هغه پنځه صورتونه دي : ۱: يو
 خود مودت او ميني مچه لکه څرنګه چي مور او پلار د خپل زوی بارځوگان مچوي ، ۲: دوهم د
 احترام ، اکرام او رحمت مچه لکه د اولاد د مور او پلار سر مچول ، ۳: دريم د جنسي جذباتو
 مچه لکه د خاوند د خپل ښځي مخ مچول ، ۴: څلورم د تحيه (سلام) مچه لکه د مسلمانانو د يو
 بل لاس مچول ، ۵: او پنځم هغه مچه چي خور د خپل ورور تندي مچ کړي ، د ځينو حضراتو په
 نزد په خپلو کي د يو بل لاس او مخ مچول مکروه دي ، ځيني حضرات وايي چي د ماشوم مچول
 واجب دي .

امام نووي رحمته الله عليه دا ليکلي دي چي (د ښځي او خاوند څخه پرته د بل چا څخه) د جنسي
 جذباتو په وجه مچه اخيستل په اتفاق سره حرام دي که هغه پلار وي يا بل څوک وي .

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

مصافحه مشروع ده

۴۴۴: عَنْ قَتَادَةَ قَالَ قُلْتُ لِأَنْسِ أَكَانَتْ الْمُصَافَحَةُ فِي أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ . رواه البخاري

سرت ابو قتاده رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د انس رضي الله عنه څخه پوښتنه وکړه چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم
 اصحابو کرامو کي د مصافحي (د لاس روغې) رواج وو؟ هغه وفرمايل : هو . بخاري

تخريج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۵۴۱۱ ، رقم : ۶۲۶۳ .

د کوچنيانو سره مينه مستحب ده

۴۴۳: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَسَنَ

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم حسن بن علي رضي الله عنه مچ کړی دا وخت د

بْنِ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ فَقَالَ الْأَقْرَعُ إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنْ الْوَلَدِ مَا

نبي کریم صلى الله عليه وسلم سره اقرع بن حابس رضي الله عنه ناست وو هغه چي نبي کریم صلى الله عليه وسلم په مچولو سره وليدی نو

یې وویل، زما لس زامن دي

قَبَلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا فَنَظَرُ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ مَنْ لَا

ما هیڅکله په هغوی کې یو هم نه دی مچ کړی، نبی کریم ﷺ د هغه و طرف ته وکتل ورته یې
و فرمایل: کوم سړی چې (پر خپل اولاد یا د خدای تعالی پر مخلوق)

يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ. متفق عليه. وسنذكر حديث أبي هريرة أئثم لكع في باب

مهرباني او شفقت نه کوي پر هغه رحم نه کیږي یعنې الله ﷻ پر هغه باندي رحم نه کوي. بخاري
او مسلم، او ډېر ژر به موږ د ابو هریره رضی الله عنه حديث: ثم لكع

مناقب أهل بيت النبي صلى الله عليه وعليهم أجمعين إن شاء تعالى وذكر
حديث أم هانئ في باب الأمان.

د اهل بیت د مناقب په باب کې بیان کړو او د ام هاني حديث په باب الامان کې راغلی دی

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۲۶۱۱۰، رقم: ۵۹۹۷، ومسلم ۱۸۰۸۱۵، رقم: ۶۵-۲۳۱۸.

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د مصافحي فضيلت

﴿۴۴۷۲﴾: عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا

د حضرت براء بن عازب رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ و فرمایل: کله چې دوه مسلمانان

مِنْ مُسْلِمَيْنِ يُلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقَا. رواه

أحمد والترمذي وابن ماجه و رواية أبي داود قال اذا التقى المسلمان

فتصافحا وحمد الله واستغفراه غفر لهما.

سره یو ځای سي او مصافحه کوي نو هغوی د جلا کېدو مخکې بخښل کیږي. احمد، ترمذي
او ابن ماجه، او د ابو داود په یوه روایت کې دا الفاظ دي کله چې دوه مسلمانان سره یو ځای

سي او مصافحه وکړي د خدای تعالیٰ ثناء بیان کړي او بخښنې و غواړي نو هغوی بخښل کیږي .
تخریج: مسند الامام احمد ۲۸۹۱۴، وابدود ۳۸۸۱۵، رقم: ۵۲۱۲، والترمذي ۷۰۱۵، رقم: ۲۷۲۷، وابن
 ماجه ۱۲۲۰۱۱۲، رقم: ۳۷۰۳.

تشریح: حکیم ترمذي او ابو الشیخ د حضرت عمر رضی الله عنه څخه مرفوعا دا روایت نقل کړی دی
 چي رسول الله ﷺ وفرمایل: کله چي دوه مسلمانان سره یو ځای سي او په هغوی کي یو بل ته
 سلام کوي نو په هغوی کي هغه مسلمان د الله تعالیٰ په نزد زیات غوره وي کوم چي په پراخ
 تندي او خوشحالي سره د خپل دوهم ملگري سره یو ځای کیږي او بیا چي کله دواړه مصافحه
 کوي نو الله تعالیٰ پر هغوی سل رحمتونه نازلوي، نیوي (۹۰) رحمتونه پر هغه چا باندي چا چي
 مخته والی وکړ او لس رحمتونه پر هغه چا باندي د چا سره چي مصافحه کوي .

د سلام په وخت کي باید سر کښته نه سي

﴿۴۵﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجُلُ مِمَّا يَلْقَى أَخَاهُ أَوْ
 صَدِيقَهُ أَيْنَحْنِي لَهُ قَالَ لَا قَالَ أَفَيَلْتَزِمُهُ وَيُقَبِّلُهُ قَالَ لَا قَالَ أَفَيَأْخُذُ بِيَدِهِ
 وَيُصَافِحُهُ قَالَ نَعَمْ . رواه الترمذي .

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چي یوه سړي وویل: اې د الله رسوله! کله چي په موږ کي
 څوک د خپل مسلمان ورور یا دوست سره ملاقات کوي نو ایا هغه (د هغه د تعظیم لپاره) ورته
 سر کښته کړي؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل: یا! هغه سړي وویل، ایا د هغه سره معافه وکړي
 ؟ (یعني هغه ته په غاړه ورسې او مچ یې کړي) نبي کریم ﷺ ورته وفرمایل: یا! هغه سړي بیا
 پوښتنه وکړل ایا د هغه لاس په خپل لاس کي ونیسي مصافحه ورسره وکړي؟ نبي کریم ﷺ
 ورته وفرمایل: هو . ترمذي .

تخریج: سنن الترمذي ۷۰۱۵، رقم: ۲۷۲۸.

تشریح: ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چي د سلام په وخت کي کښته کېدل لکه څرنگه چي د
 ځینو خلکو عادت دی او په ځینو ځایو کي رواج دی، د سنت خلاف دی او رسول الله ﷺ له دې
 کبله خوښل نه کړ چي داسي کول د رکوع په حکم کي دي او رکوع د الله تعالیٰ عبادت دی .
 یحیی رحمه الله د محي السنة څخه نقل کړي دي چي د سلام په وخت کي د ملا کښته کول
 مکروه دي ځکه چي ددې په منع کي صحیح حدیث نقل سوي دي که څه هم ځيني عالمانو دا

اختیار کړی دی مگر د هغوی دغه فعل هیڅکله د باور او اعتماد وړ نه دی .

په مطالب المؤمنین کې د شیخ ابو منصور ماتریدی رحمۃ اللہ علیہ څخه نقل سوي دي که چیري یو څوک د چا په وړاندي مځکه مچ کړي یا د هغه په مخکي ملا کښته کړي نو هغه ددې په وجه نه کافر کیږي مگر گناه کار کیږي ځکه چي د چا په مخکي مځکه مچول یا کښته کېدل د تعظیم لپاره وي چي د عبادت په نیت سره وي نو کوم څوک چي د عبادت په نیت سره داسي کار وکړي نو هغه یقیناً کافر کیږي .

ځیني مشائخ ددغه کار (کښته کېدو) منع په ډېره سختۍ سره بیانوي او وایي : کاد الانحاء ان یكون کفرا، یعنی کښته کېدل کفر ته نژدې دي .

کوم حضرات چي معانقه او تقبیل (یعني غاړه په غاړه کېدل او مچېدل) ته مکروه وایي کله د امام اعظم ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ په اړه نقل سوي دي چي هغوی ددغه حدیث څخه استدلال کوي مگر کوم حضرات چي ددغه شیانو د کراهت قائل نه دي هغوی وایي چي هغه معانقه او تقبیل مکروه دی کوم چي د بې ځایه تعظیم په توگه وي یا د کومي معانقې او تقبیل څخه چي د یو خرابي رامنځه کېدو بېرته وي، کله نو په هغه صورت کې معانقه او تقبیل جائز دی کله چي یو څوک رخصت کوي یا څوک د سفر څخه راسي یا د یو چا سره ډیر وخت وروسته لېدنه کیږي یا د الله تعالی لپاره د یو چا د مینې غلبه ددې متقاضي وي .

د مریض پوښتنه

﴿۴۷۶﴾: وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابو امامه رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایي :

قَالَ تَمَامُ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ أَوْ عَلَى يَدِهِ فَيَسْأَلُهُ

د ناروغ پوره پوښتنه داده چي چي ته خپل لاس د ناروغه پر تندي یا پر لاس کښېږدي او د هغه څخه د هغه حال وپوښتي چي

كَيْفَ هُوَ وَتَمَامُ تَحِيَّاتِكُمْ بَيْنَكُمْ الْمُصَافَحَةُ . رواه احمد والترمذي .

څنگه یې او پوره سلام کول دادي چي د سلام وروسته ورسره مصافحه هم وکړي . احمد او ترمذي .

تخریج : مسند الامام احمد ۵ / ۲۶۰ ، والترمذي ۵ / ۷۱ ، رقم : ۲۷۳۱ .

﴿۳۳۷۷﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَدِمَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ الْمَدِينَةَ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

د بي بي عائشې ﷺ څخه روايت دی چې زيد بن حارثه و مدینې منورې ته راغلی او د نبی کریم

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِي فَأَتَاهُ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَامَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

ﷺ سره د ملاقات لپاره حاضر سو نبي کریم ﷺ دا وخت په کور کې وو ، هغه دروازه وټکوله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُرْيَانًا يَجُرُّ ثَوْبَهُ وَاللَّهُ مَا رَأَيْتُهُ عُرْيَانًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ فَأَعْتَنَقَهُ

وَقَبَّلَهُ. رواه الترمذي

نبي کریم ﷺ لنگ و هلې لڅ بدن باندي د څادر را کښولو سره د باندي را ووت قسم په خداي

چې ماهيڅکله نبي کریم ﷺ ددې څخه مخکې او وروسته لڅ نه وو ليدلی ، نبي کریم ﷺ

زيد ﷺ په غاړه کي ونيوی او مچ يې کړ . ترمذي .

اتخريج : سنن الترمذي ۷۲۱۵ ، رقم : ۲۷۳۲ .

تشریح دغه حديث او همدارنگه د حضرت جعفر ابن ابی طالب رضی الله عنه حديث چې مخته را روان

دی پر دې دلالت کوي چې معانقه او تقبيل يعنې تر غاړه کېدل او لاس وغيره مچول جائز دي ،

فقهاوو دا قول اختيار کړی دی چې د سفر څخه د راتلونکي کس سره معانقه او تقبيل بېله

کراهته جائز دي .

معانقه

﴿۳۳۷۸﴾: وَعَنْ أَيُّوبَ بْنِ بُشَيْرٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ عَنَزَةَ أَنَّهُ قَالَ قُلْتُ لِأَيِّ ذَرٍّ هَلْ

حضرت ايوب بن بشير رضی الله عنه د بنو عنزه د قبيلې د يو سړي څخه نقل کوي هغه سړي د ابوذر رضی الله عنه

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَافِحُكُمْ إِذَا لَقَيْتُمُوهُ قَالَ مَا لَقَيْتُهُ

څخه پوښتنه وکړه کله چې نبي کریم ﷺ به ستاسو سره ملاقات کوی نو مصافحه به يې هم کول

؟ ابوذر رضی الله عنه وويل ما چې هر کله د نبي کریم ﷺ سره ملاقات کړی دی

قَطُّ إِلَّا صَافَحَنِي وَبَعَثَ إِلَيَّ ذَاتَ يَوْمٍ وَلَمْ أَكُنْ فِي أَهْلِي فَلَمَّا جِئْتُ أُخْبِرْتُ

فَأَتَيْنَتْهُ وَهُوَ عَلَى سَرِيرَةٍ فَالْتَزَمَنِي فَكَانَتْ تِلْكَ أَجُودَةً وَأَجُودَةً. رواه ابوداؤد.

نو نبي كريم ﷺ زما سره مصافحه كړې ده يوه ورځ نبي كريم ﷺ زه راوغوښتلم خو هغه وخت زه په كور كې نه وم زه چې كور ته راغلم او ماته د دې اطلاع وسوه نو زه د نبي كريم ﷺ په خدمت كې حاضر سوم نبي كريم ﷺ دا وخت پر تخت باندي ناست وو نبي كريم ﷺ زه و خپل غاړې ته كڅ كړم او دا غاړه ډېر بهتره سوه (يعني د مصافحې څخه زياته بهتره سو چې د معانقې برکت او راحت راته حاصل سو). ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۳۸۹۱۵، رقم: ۵۲۱۴.

تشریح: د دې څخه معلومه سوه چې د سفر څخه د راتلو پرته په نورو حالاتو كې هم د مینې او عنایت د اظهار لپاره معانقه كول ثابت دي.

﴿۴۷۹﴾: وَعَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ أَبِي جَهْلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ جِئْتُهُ مَرْحَبًا بِالرَّاكِبِ الْمُهَاجِرِ. رواه الترمذي.

د حضرت عكرمه بن ابو جهل رضی اللہ عنہ څخه روایت دی كوم وخت چې زه د نبي كريم ﷺ په خدمت كې حاضر سوم نو نبي كريم ﷺ و ماته وفرمايل: هجرت كونكى سپور ته دي مرحبا وي. ترمذي.

تخريج: سنن الترمذي ۷۴۱۵، رقم: ۲۷۳۵.

تشریح: سيوطي رحمه الله عليه په جمع الجوامع كې د حضرت معصب ابن عبد الله څخه نقل كړي دي چې كله رسول الله ﷺ، عكرمه ابن ابو جهل را روان ولېدى نو ولاړ سو او هغه ته ور روان سو او بيا د هغه تر غاړه سو او وه يې فرمايل: مرحبا بالراكب المهاجر.

حضرت عكرمه رضی اللہ عنہ د اسلام قبلولو څخه مخكې د خپل پلار ابو جهل په ډول د رسول الله ﷺ سره سخت عداوت درلود او د اسلام پر خلاف په هره جگړه كې مخته وو، د هغه خاص صفت ښه سپړتيا وه چې په هغه كې ډېر مشهور وو او ښه سپور منل كېدى، د مكې د فتحې په ورځ چې د اسلام د ښمن طاقت په آخري توگه ذره ذره سو او هغه پر خطه مقدس باندي د الله تعالى د نوم اخيستونكو پوره غلبه وسوه نو عكرمه هم د مكې څخه په تښتېدو سره يمن ته ورسېدى، بيا د هغه ښځه بي بي ام حكيم بنت حارث يمن ته ورغله او هغه يې د ځان سره د نبي كريم ﷺ په خدمت كې حاضر كړ، او هغه د رسول الله ﷺ په مخكې د خپلو تېرو کوتاهيو د پښېمانۍ

اظهار و کړ او د بخښني غوښتونکی سو، د رسول الله ﷺ په مبارک لاس يې اسلام قبول کړ او د اسلام داسې شتمني يې په برخه سول چي د فخر وړ جوړ سو، تر دې چي د الله تعالی د دين د بيرغ په پورته کولو سره يې خپل ځان قربان کړ او د یرموک په غزا کي د شهادت په مرتبه فائز سو. څرگنده دي وي چي په دغه حديث کي د سفر څخه راتلونکي کس ته د ښه راغلاست ذکر دی او ښه راغلاست ويل د مصافحي سره يو ډول مناسبت لري په دې اعتبار دغه حديث دلته (د مصافحي په باب کي) نقل سوی دی.

د رسول ﷺ بدن مچول

﴿۴۳۸۰﴾: وَعَنْ أُسَيْدِ بْنِ حُضَيْرٍ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ قَالَ بَيْنَمَا هُوَ يُحَدِّثُ

د حضرت اسيد بن حضير انصاري رضي الله عنه څخه روايت دی چي هغه يوه ورځ د خپل قوم سره خبري

الْقَوْمَ وَكَانَ فِيهِ مَزَاحٌ بَيْنَنَا يُضْحِكُهُمْ فَطَعَنَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي

کولي او دی ټوکی (مسخر کونکی) وو، له دې کبله خلکو د هغه د خبرو سره خندل او هغه په خپلو خبرو سره قوم خندوی چي رسول الله ﷺ د هغه تشي په ډيکه ووهی،

خَاصِرَتِهِ بَعُودٍ فَقَالَ أَصِْبِرْ قَالَتْ إِنَّ عَلَيْكَ قَمِيصًا وَلَيْسَ عَلَيَّ

هغه رسول الله ﷺ ته وويل ما ته ددې بدله راکړه، رسول الله ﷺ ورته فرمايل (ښه دی) بدله واخله، هغه ورته وويل: ستاسو ﷺ پر بدن جامه ده او زه لوڅ وم، نبي کریم ﷺ خپل قميص

قَمِيصٌ فَرَفَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَمِيصِهِ فَأَحْتَضَنَهُ وَجَعَلَ

يُقَبِّلُ كَشَحِّهِ قَالَ إِنَّمَا أَرَدْتُ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. رواه ابوداؤد.

واړوی، اسيد رضي الله عنه د نبي کریم ﷺ تشي ته ور جوخت سو او د هغه مچول يې پيل کړل بيا يې وويل اي د الله رسوله! ما يوازي دا غوښتل (يعني ستاسو بدن مبارک مي مچول غوښتل). ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۵/۳۹۴، رقم: ۵۲۲۴.

د لغاتو حل: کشحه: ای جنبه (بغل يې)..

تشریح لفظ د (رجل) په مصاييح کي د لام په زهر سره ذکر سوی دی او ددې متقاضي دی چي د

کوم چا په مزاج کي خوش طبعي او ظرافت وو او هغه د رسول الله ﷺ د بدلې غوښتنه وکړه هغه په خپله اسيد ﷺ دی، لکه څرنګه چي د ژباړي څخه څرګنده سوه، مګر په جامع الاصول کي دغه لفظ رجل نه دی بلکه رجلا نقل سوی دی، د روایت الفاظ داسي دي: عن اسيد بن حضير قال ان رجلا من الانصار كان فيه مزاح فبينما هو يحدث القوم يضحك اذ طعنه النبي... الخ، ژباړه: د حضرت اسيد ﷺ څخه روایت دی چي په انصارو کي یو سړی وو چي د هغه په مزاج کي خوش طبعي او ظرافت وو، یو وخت چي هغه د خلکو سره خبري کولې او هغوی یې خندول نو نبي کریم ﷺ هغه په بغل کي په لرګي ووهی... الخ، ددې څخه دا څرګنده سوه چي په خوش طبعي او ظرافت سره خندونکی او د رسول الله ﷺ د بدلې غوښتنه کونکی بل څوک وو او خپله اسيد ﷺ نه وو، حضرت اسيد ﷺ خود هغه پيښي بيانونکی دی.

طیبي رحمه الله د جامع الاصول د روایت سره سم د حدیث د متن په روایت کي توجیه او تاویل کولو سره ددې هڅه کړې ده چي صاحب واقعه خپله اسيد ﷺ نه دی بلکه هغه محض ددغه پيښي راوي دی او هغه ځکه هڅه کړې ده چي حضرت اسيد ﷺ یو جلیل القدر صحابي وو د هغه تعلق د لوړي درجې د صحابه کرامو څخه وو نو د هغه د شان څخه دا خبره ليري معلومېږي چي ددغه پيښي تعلق د هغه سره وي، والله اعلم.

رسول الله ﷺ هغه په بغل کي په لرګي ووهی: ددغه الفاظو محمول دادی چي هغه کس د مزاح او ظرافت یې پرېښود او خپلو خبرو یې خلک خندول ځکه رسول الله ﷺ هم په دې خوشحاله سو او د مزاح په توګه یې هغه په لرګي ووهی، ددې څخه معلومه سوه چي د خوش طبعی او ظرافت خبري کول او د هغه خبرو اورېدل مباح دي په شرط ددې چي د هغه په وجه د یو غیر شرعي او منع خبرو صادرېدل نه وي.

معانقه او مچول

﴿۲۴۸۱﴾: وَعَنِ الشَّعْبِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلَقَّى جَعْفَرَ بْنَ أَبِي

طَالِبٍ فَالْتَزَمَهُ وَقَبَلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ. رواه ابوداؤد والبيهقي في شعب الایمان

مرسلا وفي بعض نسخ المصابيح وشرح السنة عن البياضي متصلا.

د حضرت شعبي ﷺ څخه روایت دی چي نبي کریم ﷺ د جعفر بن ابو طالب سره یو ځای سو او د هغه سره غاړه په غاړه سو نو هغه یې د سترګو په منځ کي مچ کړ. ابوداؤد، بیهقي په شعب

الایمان کی مرسل روایت کړې دئ ، د مصابيح په ځینو نسخو کې او په شرح السنه کې د بیاضي څخه مرسل روایت دئ .

تخریج : سنن ابی داود ۳۹۲۱۵ ، رقم : ۵۲۲۰ ، والبغوي في شرح السنه ۲۹۲۱۲ ، رقم : ۳۳۲۷ ، ولم نجدہ في الشعب .

تشریح : د حضرت جعفر عليه السلام د حبشې څخه راتلل ددغه واقعې سره متعلق دي چې د هغه ذکر په مخکې حدیث کې هم راغلی دی .

بیاضي بیاضه ابن عامر ته منسوب دی او په جامع الاصول کې لیکلي دي چې هلته مطلق بیاضي بېله نامه نقل سوی دی هلته به حضرت عبد الله ابن جابر انصاري صحابي مراد وي .

﴿ ۳۳۸۲ ﴾ : وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فِي قِصَّةِ رُجُوعِهِ مِنْ أَرْضِ الْحَبَشَةِ قَالَ

حضرت جعفر بن ابو طالب عليه السلام د حبشې څخه د راگرځېدو د قصې په بیانولو سره فرمایي چې

فَخَرَجْنَا حَتَّى أَتَيْنَا الْمَدِينَةَ فَتَلَقَّانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

موږ د حبشې څخه راوان سو مدینې ته راغلو ، رسول الله صلی الله علیه و آله زموږ سره یو ځای سو او زه یې د

فَاعْتَنَقَنِي ثُمَّ قَالَ مَا أَدْرِي أَنَا بِفَتْحِ خَيْبَرَ أَفْرَحُ أَمْ بِقُدُومِ جَعْفَرٍ وَوَأَفْتَحَ

ذَلِكَ فَتُحْ خَيْبَرَ . رواه في شرح السنه .

خپل غاړې مبارکې سره جوخت کړم او وه یې فرمایل : زه نه سم ویلای چې ما ته د خیبر د فتح خوشحالي زیاته ده یا د جعفر راتگ ، جعفر په دغه ورځ راغلی وو په کومه ورځ چې خیبر فتح سوی وو . شرح السنه ..

تخریج : البغوي في شرح السنه ۳۹۱۱۲ ، رقم : ۳۳۲۷ .

تشریح : د امام شافعي رحمته الله علیه استاد او شیخ سفیان ابن عیینیه په اړه نقل سوي دي چې هغه یوه ورځ د امام مالک رحمته الله علیه په خدمت کې حاضر سو ، امام مالک رحمته الله علیه د هغه سره مصافحه وکړه او وه یې فرمایل : که معانقه بدعت نه وای نو ما به ستا سره معانقه هم کړې وای ، حضرت سفیان رحمته الله علیه وویل : معانقه خو هغه خلکو کړې ده چې زما او ستا څخه غوره وو ، د حبشې څخه د حضرت جعفر عليه السلام د راتلو پړ وخت رسول الله صلی الله علیه و آله د هغه سره معانقه وکړه او هغه یې مچ کړ ، امام مالک رحمته الله علیه و فرمایل : صحیح ده مگر هغه د حضرت جعفر عليه السلام سره خاص وو ، حضرت سفیان

رحمۃ اللہ علیہ جواب ورکړ، یا، هغه معانقه د حضرت جعفر رضی اللہ عنہ سره خاص نه وه او که زموږ تعلق د صحابه کرامو څخه نه وي نو موږ او جعفر یو ډول حیثیت لرو، که تاسو اجازه را کړئ نو زه به ستاسو په مجلس کې دا حدیث بیان کړم، امام مالک رحمۃ اللہ علیہ وفرمایل: هو، زه اجازه درکوم، نو حضرت سفیان رحمۃ اللہ علیہ حدیث په خپل سند سره بیان کړ او امام مالک رحمۃ اللہ علیہ خاموشي اختیار کړه.

در رسول ﷺ لاسونه او پښې مچول

﴿۴۳۸۳﴾: وَعَنْ زَارِعٍ وَكَانَ فِي وَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ قَالَ لَنَا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَجَعَلْنَا نَتَّبَادِرُ مِنْ رَوَاحِلِنَا فَنُقَبِّلُ يَدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلَهُ. رواه ابوداؤد.

زارع چې د عبد القيس په ډله کې گډ وو وايي کله چې موږ مدينې ته راغلو نو موږ په تلوار تلوار د خپلو سپرليو څخه کښته سو او موږ د رسول الله ﷺ لاس او پښې مبارکې مچ کړلې. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۳۹۵۷۵، رقم: ۵۲۲۵.

د لغاتو حل: تتبادر: ای تتسابق في النزول من رواحلنا.

تشریح: د دغه حدیث د ظاهري مفهوم څخه معلومېږي چې د پښو مچول جائز دي مگر فقهاوو دا منع گرځولي دي، هغوی د دغه حدیث دا تاویل کوي چې یا خو دا د رسول الله ﷺ د خصائصو څخه وو چې یوازې د رسول الله ﷺ د پښو مچول وو، یا دا چې دا د اسلام په پېل کې وو او بیا منع سو، یا هغه خلک د دغه مسئلې څخه ناخبر وه او د دغه ناخبرۍ په وجه د رسول الله ﷺ پښه مبارکه یې مچ کړل او یا د لیدني د شوق د اضطراري حالت څخه هغوی دغه کار وکړ.

د اولاد مچول

﴿۴۳۸۴﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَشْبَهَ سَنًّا

د حضرت عائشې رضی اللہ عنہا څخه روایت دی چې ما په هیئت او طریقه، سیرت، عادت او شکل کې او

وَهْدِيًّا وَدَلًّا وَفِي رَوَايَةِ حَدِيثًا وَكَلَامًا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ

په یو بل روایت کې دا الفاظ دي چې په خبرو او کلام کې د رسول الله ﷺ سره زیات مشابه تر

فَاطِمَةَ كَانَتْ إِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ قَامَ إِلَيْهَا فَأَخَذَ بِيَدِهَا وَقَبَّلَهَا وَأَجْلَسَهَا فِي

بي بي فاطمې بل څوک نه دی لیدلی ، (په دې ټولو شيانو کې بي بي فاطمه د رسول الله ﷺ مشابې وه) کله چې به بي بي فاطمه د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضرېده نو رسول الله ﷺ به ورته ولاړ سو او پر تندي به يې مچ کړه

مَجْلِسِهِ وَكَانَ إِذَا دَخَلَ عَلَيْهَا قَامَتْ إِلَيْهِ فَأَخَذَتْ بِيَدِهِ فَقَبَّلَتْهُ وَأَجْلَسَتْهُ فِي مَجْلِسِهَا. رواه ابوداؤد.

او پر خپل ځای به يې کښېنول او کله چې به رسول الله ﷺ د بي بي فاطمې ﷺ کره ولاړی نو بي بي فاطمه به ورته ولاړه سوه د رسول الله ﷺ لاس مبارک به يې په خپل لاس کې واخيست او مچ به يې کړی او پر خپل ځای به يې کښېنوی. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۱۵، رقم: ۵۲۱۷.

د لغاتو حل: الدل: حسن الشماثل

﴿۳۲۸۵﴾: وَعَنِ الْبَرَاءِ قَالَ دَخَلْتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ أَوَّلَ مَا قَدِمَ الْمَدِينَةَ فَإِذَا عَائِشَةُ ابْنَتُهُ مُضْطَجِعَةٌ قَدْ أَصَابَتْهَا حُمَّى فَأَتَاهَا أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ كَيْفَ أَنْتِ يَا بُنَيَّةُ وَقَبَّلَ خَدَّهَا. رواه ابوداؤد.

د حضرت براء رضی الله عنه څخه روایت دی چې کله ابوبکر رضی الله عنه مدینې ته راغلی (یعني د یوې غزا څخه راستون سو) نوزه ورسره د هغه کور ته ورغلم ما ولیدل چې د هغه لور بي بي عائشه پرته وه او تبه يې وه ، حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه هغې ته ورغلی او پوښتنه يې وکړه لوري څنگه يې؟ بیا يې پر مخ مچ کړل. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۳۹۳۵، رقم: ۵۲۲۲.

اولاد د بز دلۍ سبب دی

﴿۳۲۸۶﴾: وَعَنِ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِصَبِيٍّ فَقَبَّلَهُ فَقَالَ أَمَا إِنَّهُمْ مَبْخَلَةٌ مَجْبَنَةٌ وَإِنَّهُمْ لَمِنْ رِيحَانِ اللَّهِ. رواه في شرح السنة.

د حضرت عائشې رضی اللہ عنہا څخه روایت دی چې یو کوچنی نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ته راوستل سو رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم هغه مچ کړ او وه یې فرمایل دا اولاد د بخل باعث دی دا اولاد د بیری سبب دی او دا اولاد د خدای جل جلاله نعمت دی. شرح السنه.

تخریج: البغوي في شرح السنة ۲۵۱۳، رقم: ۳۴۴۸.

د لغاتو حل: ریحان الله: ای من رزق الله. (د الله جل جلاله روزي)

تشریح: د اولاد په اړه چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څه فرمایلي دي د هغه څخه دې ته اشاره کول مقصد دي چې اولاد په انسان باندې هر څه کوي، یو پلار د خپل اولاد لپاره نه یوازې دا چې په مختلفو وسائلو اختیارولو سره روپۍ گټي او اسباب تیاروي بلکه د کوچنیانو راتلونکي هغه په دې مجبوره کوي چې هغه څه گټلي دي هغه وساتي تر دې چې د اولاد فکريې بخیل جوړ کړي چې هغه د خپل مال څخه د الله تعالیٰ په لاره کې مصرف نه کوي او نه د انساني ښېگڼې او همدردۍ په کارو کې مرسته کوي او بیا دا چې د اولاد مینه وي چې انسان تر دې حده بې زړه کوي چې هغه د اعلاء کلمة الحق او د دین د سرلوړۍ خپل فرض هم هیروي د جهاد کولو او جگړې ته تلو څخه منع کوي دغه خوف هغه د میراني او شجاعت ښوونې څخه منع کوي او وایي که زه د جنگ په میدان کې ووژل سم یا ونهول سم نو زما د اولاد به څه حال وي؟ د هغوی ساتنه او روزنه به څرنگه کیږي او زما کوچنیان به د پلار د سایې څخه په محروم کېدو سره په کوم ډول تکلیف او مشقت کې اخته سي.

منځکې خو رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د اولاد په اړه داسې بدي بیان کړه او بیا وروسته یې د اولاد یوه خوبې او د هغه تعریف هم بیان کړ، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: دغه کوچنیان ریحان دي، د ریحان معنی د روزۍ او نعمت هم ده او ریحان هغه بوټي ته هم وایي چې خوشبويي لرونکی وي، په دواړو صورتو کې د اولاد مدح او تعریف ظاهرېږي او په دې کې څه شک هم نسته چې کوچنیان د مور او پلار په حق کې د رزق درجه لري که د مور او پلار غېږ د اولاد څخه خالي وي نو د هغوی مینه او جذبه داسې پرېشانه وي لکه څرنگه چې یو وږی د روزۍ نه تر لاسه کولو په صورت کې مضطرب وي همدارنگه کوچنیان په اصل کې د الله تعالیٰ له خوا مور او پلار ته د یو عظیم نعمت په توګه ورکول کیږي داسې نعمت چې د هغوی د ژوند مرسته کونکي هم وي او د هغوی د کور خراغ هم او که چیرې د ریحان څخه خوشبويي لرونکی بوټی مراد واخیستل سي نو بېله شکه او شېبې کوچنیان د خپل مور او پلار او کورنۍ په نظر کې د گل درجه لري لکه څرنگه چې یو سپی د گل په لېدو سره خوشحالي تر لاسه کوي او په بویولو سره یې دماغ معطر کوي

همدارنگه د کوچنيانو په لېدو سره هم خوشحالي محسوس کوي ، د هغوی سره په مينه کولو سره د هغوی په مچولو سره او د هغوی سره په خوش طبعي کولو سره خوشحالي ترلاسه کوي.

الْفَصْلُ الثَّالِثُ (دریم فصل)

انسان او دده اولاد

﴿۴۳۸۷﴾: عَنْ يَعْلَى قَالَ إِنَّ حَسَنًا وَحُسَيْنًا اسْتَبَقَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَبَّهُمَا إِلَيْهِ وَقَالَ إِنَّ الْوَلَدَ مَبْخَلَةٌ مَجْبَنَةٌ. رواه أحمد.

د حضرت يعلي رضي الله عنه څخه روايت دئ چې حضرت حسن او حضرت حسين (رض) رسول الله ﷺ ته په منډه راغلل او رسول الله ﷺ هغوی ځان ته را کش کړل او وه يې فرمايل اولاد د بخل سبب دئ اولاد دبيري سبب دئ. احمد.

تخريج: مسند الامام احمد ۱۷۳/۴.

تفسير: علماوو ليکلي دي چې دلته د ذکر سوو الفاظو څخه د کوچنيانو سره د شفقت او ميني او د تعريف اظهار مقصود دی حال دا چې په مخکني حديث کي ددغه الفاظو په ذريعه د کوچنيانو د بدې او کراحت اظهار سوی دی.

هدیه او مصافحه

﴿۴۳۸۸﴾: وَعَنْ عَطَاءِ الْخُرَاسَانِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَصَافَحُوا يَذْهَبُ الْغِلُّ وَتَهَادَوْا تَحَابُّوا وَتَذْهَبُ الشُّحْنَاءُ. رواه مالك مرسلًا.

د حضرت عطاء خراساني رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل : مصافحه (دلاس روغې) کوئ په دې سره بغض ليري کيږي او هديه او تحفه يو بل ته ليري په دې سره مينه زياتيږي او دښمني ختميږي. مالک.

تخريج: موطا الامام مالک ۹۰۸/۲، رقم: ۱۶.

﴿۴۳۸۹﴾: وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الْهَاجِرَةِ فَكَأَنَّمَا صَلَّاهُنَّ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَالْمُسْلِمَانِ إِذَا

تَصَافَحًا لَمْ يَبْقَ بَيْنَهُمَا ذَنْبٌ إِلَّا سَقَطَ . رواه البيهقي في شعب الإيمان .

د حضرت براء بن عازب رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل : کوم څوک چې تر غرمې څلور رکعتو وکړي دومره ثواب لري لکه په ليله القدر کې چې وکړل سي ، او دوه مسلمانان چې په خپل منع کې مصافحه کوي نو د هغوی په منع کې هيڅ گناه داسي نه پاته کېږي چې هغه ونه بخښل سي . بيهقي .

تخريج : البيهقي في شعب الايمان ٦/ ٤٧٤ ، رقم : ٨٩٥٥ .

تشریح : په څرگنده دا معلومېږي چې د گناه څخه مراد عام گناهونه دي مگر طيبي رحمه الله عليه ويلي دي : چې د گناه څخه مراد بغض ، کينه او دښمني ده لکه څرنگه چې تر دې مخکې په حديث کې بيان سوي دي .

=====

بَابُ الْقِيَامِ

(د تعظيم لپاره د دريدو بيان)

د قيام (درېدو) څخه مراد د يو چا د تعظيم لپاره درېدل دي ، ځيني علماوو ليکلي دي چې په مجلس کې يا د راتلونکي سړي د تعظيم او عزت لپاره درېدل مسنون دي ، دغه حضراتو د رسول الله ﷺ د دغه ارشاد څخه استدلال کړی دی چې : قوموا الی سيدکم ، او ځيني حضرات وايي چې مکروه او بدعت دی ، او ددې منع ثابت ده ، د هغوی دليل دادی چې رسول الله ﷺ وفرمايل : څرنگه چې عجميان درېږي همدارنگه تاسو مه درېږئ ، او وه يې فرمايل چې دا د عجميانو رواج دی .

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د اهل فضل تعظيم

﴿ ٣٣٩٠ ﴾ : عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ بَنُو قُرَيْظَةَ

د حضرت ابو سعيد خدری رضي الله عنه څخه روايت دئ چې د بنو قريظه يهودو د حضرت سعد رضي الله عنه پر

عَلَى حُكْمِ سَعْدٍ بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ وَكَانَ قَرِيبًا مِنْهُ

پریکړه امدادګي څرګنده کړه نو رسول الله ﷺ سعد بن معاذ راوغوښتئ ، سعد رضی الله عنه هغه ځای ته

فَجَاءَ عَلَى حِمَارٍ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْمَسْجِدِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

نژدې وو هغه پر څره سپور راغلی کله چي مسجد نبوي ته رانژدې سو نو رسول الله ﷺ انصارو

لِلْأَنْصَارِ قُومُوا إِلَى سَيِّدِكُمْ. متفق عليه. و مضى الحديث بطوله في باب

حكم الاسراء.

ته وفرمايل: تاسو خپل سردار ته ولاړ سئ . بخاري او مسلم ، ددې پوره حديث د بنديانو د احكامو په باب کي تير سوي دئ .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۱۱۷، رقم: ۴۱۲۱، ومسلم ۱۳۸۸/۳، رقم: ۶۴-۱۷۶۸.

تشریح: بنو قريظه د مدينې منورې د يهوديانو د يوې قبيلې نوم دی، په پنځم هجري کال کي د خندق د غزا په دوران کي دغه يهوديانو د منافقانو کردار ادا کړ او سره د پخوانۍ معاهدې سره سم هغه يهوديانو ته هم د مسلمانانو سره اوږه پر اوږه د کفارو مقابله کول پکار وو مګر هغوی دخپل بد عهدۍ او شرارت مظاهره وکړه او د مختلف ډول فلانونو په ذريعه د هغه عهد ماتولو لپاره د کفارو آله کار جوړ سول، د هغوی ددغه بد عهدۍ په وجه رسول الله ﷺ د خندق د غزا څخه د فارغه کېدو وروسته د بنو قريظه سره د جنگ اعلان وکړ او هغه ټول يهوديان يې په هغه قلعه کي پر محصور کېدو مجبور کړل، د مسلمانانو له خوا د بنو قريظه په قلعه کي محاصره تر پنځه ويشت ورځو پوري جاري وه، په پای کي يهوديانو دا تجويز وکړ چي زموږ معامله دي حضرت سعد ابن معاذ رضی الله عنه ته وسپارل سي چي د اوس قبيلې سردار وو، او د اوس قبيله د بنو قريظه حليف وو، هغه يهوديانو وويل: موږ حضرت سعد رضی الله عنه خپل ثالث منو، هغه چي زموږ په اړه کومه فيصله وکړي موږ هغه خامخا منو، د يهوديانو خيال وو چي حضرت سعد رضی الله عنه زموږ د قبيلې سردار دی او د هغوی او زموږ په مينځ کي خاص تعلقات دي ځکه نو حضرت سعد رضی الله عنه به يقينا زموږ په حق کي فيصله وکړي نو رسول الله ﷺ حضرت سعد رضی الله عنه راوغوښت چي هغه راسي او په دې اړه يو فيصله وکړي. حضرت سعد رضی الله عنه که څه هم هغه وخت د رسول الله ﷺ تم ځای ته نژدې وو مګر د خندق په غزا کي هغه سخت زخمي سوي وو او په خاصه توګه پر رګ

زخمي سوي وو چي د هغه څخه وينه روانه وه ځكه نو پر خره باندي په سپرېدو سره د رسول الله ﷺ په خدمت كي حاضر سو ، هغه وخت هم د زخم څخه وينه روانه وه مگر دا د رسول الله ﷺ معجزه وه چي كله رسول الله ﷺ راوبلي نو وينه يې ودرېدل، په هر حال حضرت سعد رضي الله عنه راغلي او هغه د ټولي معاملې پر مختلفو اړخونو باندي په فكر كولو سره او د هغوی د بد عهدي د جرم په وجه د هغوی د شريعت مطابق چي كومه فيصله وكړه د هغې خلاصه دا وه چي د هغوی جنگېدونكي خلك دي قتل كړل سي ، بنځي او كوچنيان دي يې غلامان وگرځول سي او د هغوی سامان دي وويشل سي، پر دغه فيصله باندي تريو حده پوري عمل هم وسو ،

دلته په حديث كي د هغه وخت د پېښي ذكر دی كله چي حضرت سعد رضي الله عنه راتلی نو رسول الله ﷺ انصارو ته وفرمايل: وگورئ ستاسو سردار را روان دی ولاړ سئ، زيات علماء ددغه حديث څخه استدلال كوي او وايي كه چيري د فضل خاوند او معزز سړی راسي نو د هغه د عزت او احترام لپاره درېدل پكار دي، ددې پر خلاف ځيني علماء وايي چي: قوموا الي سيدكم، څخه د رسول الله ﷺ دا مراد نه وو چي د سعد رضي الله عنه د تعظيم او عزت لپاره ولاړ سئ لكه څرنگه چي د يو لوی سړي پر راتلو باندي د درېدو رواج دی او د هغه منع ثابت ده او دا عمل د رسول الله ﷺ په نزد د ژوند تر آخري زمانې پوري ناخوښه وو، يحيى رحمه الله عليه وايي: كه چيري ددغه ارشاد څخه د رسول الله ﷺ مراد د تعظيم او عزت لپاره د درېدو حكم وركول وي نو رسول الله ﷺ به په دغه وخت كي: قوموا الي سيدكم، نه فرمايلاي بلكه دا به يې فرمايلاي چي: قوموا لسيدكم، نو ددغه علماوو مطابق ددغه حكم څخه د رسول الله ﷺ مراد دا وو چي وگورئ ستاسو سردار سعد رضي الله عنه را روان دی او د هغه حالت ښه نه دی، ژر ولاړ سئ او د هغه د سپرلۍ څخه په راکښته کېدو كي مرسته وكړئ چي د كښته کېدو په وخت كي هغه په تكليف نسي او د زيات حركت په وجه د زخم څخه وينه ونه بهيږي، ددغه علماوو له خوا داهم ويل كيږي چي دغه روايت چي حضرت عكرمه رضي الله عنه ابن ابي جهل د رسول الله ﷺ خدمت كي حاضر سو نو رسول الله ﷺ د هغه د تعظيم لپاره درېدلی ووياد حضرت عدي ابن حاتم دا روايت چي نقل كيږي چي هغه وويل كله چي به زه د رسول الله ﷺ په خدمت كي حاضر سوم نو رسول الله ﷺ به زما لپاره ودرېدی يا به د خپل ځای څخه وښورېدی نو ددغه روايتو څخه استدلال كول صحيح نه دي ځكه چي محدثينو دغه روايتونه ضعيف گرځولي دي .

كوم حضرات چي د اهل فضل او كمال پر راتلو باندي درېدل جائز گرځوي د هغوی وينا داده كه چيري د حضرت عكرمه او حصرت عدي رضي الله عنهما په اړه ذكر سوي روايتونه

ضعیف وي او د هغو څخه استدلال کول صحیح نه وي نو بیا د هغه روایت په اړه به څه ویل کیږي کوم چي د بي بي فاطمې عليها السلام په اړه نقل سوی دی چي کله به رسول الله صلی الله علیه و آله بي بي فاطمې عليها السلام ته تشریف راوړ نو بي بي فاطمه عليها السلام به د رسول الله صلی الله علیه و آله لپاره درېدل، او کله چي به بي بي فاطمه عليها السلام د رسول الله صلی الله علیه و آله په خدمت کي حاضره سول نو رسول الله صلی الله علیه و آله به د هغې لپاره درېدی، که ددغه روایت دا تاویل وکړل سي چي د رسول الله صلی الله علیه و آله درېدل د میني د اظهار او د استقبال په توګه وو نه د تعظیم او عزت په توګه نو دغه تاویل به د حقیقت څخه لیري ګڼلو څخه خالي نه وي، ددې څخه پرته خپله طیبې رحمة الله علیه د محي السنة څخه نقل کړي دي چي د جمهورو علماوو پر دې اتفاق دی چي ددغه حدیث سره سم د اهل فضل او کمال په ډول علماء کرامو، صالحانو او بزرګانو عزت او اکرام کول جائز دي ددې څخه پرته محي الدين نووي رحمة الله علیه دا لیکلي دي چي دغه درېدل د اهل فضل د راتلو په وخت کي مستحب دي او نه یوازي دا چي په دې اړه احادیث هم منقول دي بلکه ددې صریح منع د هیڅ صحیح حدیث څخه ثابت نه ده.

په مطالب المؤمنین کي د قنیه په حوالې سره دا نقل سوي دي چي د راتلونکي کس د تعظیم په توګه د ناست خلکو قیام يعني درېدل مکروه نه دي او دا چي قیام بنفسه مکروه نه دي بلکه د قیام طلب او خوښول مکروه دي، هغه قیام هیڅکله مکروه نه دی چي د یو داسي سړي لپاره وکړل سي چي نه خو د ځان لپاره قیام طلب کوي او نه یې خوښوي.

قاضي عیاض مالکي رحمة الله علیه دا هم لیکلي دي چي د درېدو د منع تعلق د هغه چا لپاره دی چي ناست وي او د هغه تر ناستي پوري خلک ورته ولاړ وي لکه څرنګه چي په یوه حدیث کي منقول دي، خلاصه دا چي که چيري یو سړی داسي معلوم سي چي د علم او فضل خاوند دی نو د هغه د تعظیم او عزت په توګه درېدل جائز دي په دې کي هیڅ پروا نسته مګر د داسي سړي په وړاندي درېدل چي نه یوازي دا چي ددغه عزت مستحق نه وي بلکه پر خپل راتلو باندي هغه د خلکو د درېدو غوښتنه او خواهش هم لري نو دا مکروه دي او همدارنګه د بې ځایه ښه راغلاست په توګه درېدل هم مکروه دي او د شتمنو خلکو لپاره درېدل او د هغوی عزت کول هم ډېر سخت مکروه دي او په دې اړه ډېر سخت وعید هم نقل سوی دی.

په مجلس کي ناست مه ولاړوئ

﴿۴۹۱﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ وَلَكِنْ تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا. متفق عليه.

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل : هيثوك دي د خپل ناستي لپاره بل سړی د هغه ځای څخه نه ولاړوي مگر پراخه کوی ځایونه او ځای ورکوی خلکو ته . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۲۱۱، رقم: ۶۲۶۹، ومسلم ۱۷۱۴\۴، رقم: ۲۱۷۷-۳۱.

تشریح: ځينو حضراتو دا ويلي دي چې د ولکن څخه وروسته لیکل لفظ مقدر دی يعني د مفهوم په اعتبار اصل عبارت داسي دی : ولکن لیکل تفسحوا وتوسعوا، په دغه صورت کي به معنی دا وي چې هيثوک دي بل څوک د هغه د ځای څخه په ولاړولو سره نه کښېني، بلکه هغه دي داسي وايي چې په پراخۍ سره کښېني او راتلونکي کس ته ځای ورکړی .

امام نووي رحمته الله عليه وايي : په حديث کي ذکر سوې منع د نهي تحريمي په توگه ده ، مطلب دادی که چيري يو سړی يو داسي ځای ته مخکي په رسېدو سره کښېني کوم چې د يو چا لپاره خاص نه وي د مثال په توگه د جمعې وغيره په ورځ مسجد ته په داسي وخت کي ورسېږي او په اول صف کي کښېني يا ددې څخه پرته په بل مجلس وغيره کي مخکي په رسېدو سره په يو عام ځای کي کښېني نو پر هغه ځای به تر ټولو زيات حقدار هم هغه وي د بل چا لپاره به دا حرام وي چې هغه سړی د ځای څخه ولاړ کړي او خپله هلته کښېني .

د خپل ځای حقداره

﴿۲۴۹۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَامَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ . رواه مسلم .

د حضرت ابوهريرة رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل : کوم څوک چې په يو مجلس کي د خپل ځای څخه (د يو ضرورت لپاره) ولاړ سي او بیرته راسي نو د خپل ځای هغه زيات وړ دی . مسلم .

تخريج: صحيح مسلم ۲۱۷۹\۴، رقم: ۲۱۷۹-۳۱.

تشریح: علماوو ليکلي دي چې دغه حکم په هغه صورت کي دی کله چې هغه سړی د خپل ځای څخه په دې ارادې او نيت ولاړ سوی وي چې بیرته به خپل ځای ته راځي، د مثال په توگه هغه د اوداسه لپاره ولاړ سوی وي يا هغه ته يو داسي ضرورت پېښ سوی وي چې د هغه په وجه د لږ وخت لپاره ولاړېدل ضروري سوی وي او بيا هغه په اودس کولو سره يا د هغه کار په پوره کولو

سره بیرته راسي نو د هغه خای زیات مستحق به هم هغه سپی وي ، په دغه صورت کي که چیري بل سپی راسي او د هغه پر خای کښېني نو د هغه ولاړول به صحیح وي ځکه چي هغه اول سپی پر هغه خای د ناستي څخه محروم سوی نه دی په دې توگه چي هغه په عارضي توگه د یو ضرورت لپاره تللی دی او بیرته راغلی دی نو پر دغه خای به د هغه حق برقرار وي ، ددې تائید د راتلونکي یو حدیث څخه هم کیږي چي په هغه کي بیان سوی دی چي رسول الله ﷺ به کوم خای ناست وو بیا به د هغه خای څخه په ولاړېدو د ضرورت لپاره ولاړی او بېرته د راتلو اراده به یې وه نو رسول الله ﷺ به پر هغه خای خپل خپلی پرېښودلې ، مگر څرگنده دي وي که یو سپی د خپل خای په پرېښودو سره د مجلس څخه ولاړ سي او د یو ضرورت لپاره لیري خای ته ولاړ سي او بیا بېرته راسي نو په دغه صورت کي به د هغه خپل پخوانی خای مستحق نه وي که څه هم هغه پر خپل خای خپلی وغیره اېښي وي .

الفصل الثانی (دوهم فصل)

مکروه کار

﴿۳۴۹۳﴾: عَنْ أَنَسٍ قَالَ لَمْ يَكُنْ شَخْصٌ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانُوا إِذَا رَأَوْهُ لَمْ يَقُومُوا لِمَا يَعْلَمُونَ مِنْ كَرَاهِيَّتِهِ لِذَلِكَ. رواه الترمذي وقال هذا حديث صحيح.

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چي صحابه کرامو تر رسول الله ﷺ بل هیڅوک زیات محبوب او عزیز نه گڼی مگر د هغوی دا عادت وو چي کله به رسول الله ﷺ تشریف راوړ نو د تعظیم لپاره به ورته نه دریدل ځکه چي هغوی په دې پوهیدل چي رسول الله ﷺ دا کار مکروه گڼی . ترمذي دا حدیث حسن صحیح دی .

تخریج : سنن الترمذي ۵/ ۸۴ ، رقم : ۲۷۵۴ .

تشریح : رسول الله ﷺ د خپل انکساری او تواضع د اظهار او د متکبرینو د طریقو د مخالفت په وجه دا خبره نه خوښول چي کله رسول الله ﷺ مجلس ته راسي نو صحابه کرام دي د رسول الله ﷺ د لېدو سره د تعظیم لپاره ولاړ سي بلکه رسول الله ﷺ په درېدو ، کښېستو ، خوراک ، څښاک او نورو کارو کي د تکلفاتو پر ترک باندې قائم وو چي د عربو عادت وو ځکه رسول

الله ﷺ و فرمايل : انا و اتقياء امتي براء من التكلف.، يعني زه او زما د امت متقيان خلک د تکلف څخه بېزاره دي .

طبيبي ﷺ وايي : دغه شی نه خوښول د کمال محبت، د باطن د پاکوالي او اتحاد قلوب په وجه وو، چي قلبي اتحاد او د تعلق کمال د داسي تکلفاتو متقاضي نه وي .

خلاصه دا چي د تعظيم لپاره درېدل او نه درېدل د دواړو صورتو تعلق د وخت او حالاتو او اشخاصو پر تفاوت مبني وي چي ځيني وختونه او په ځينو حالاتو کي د راتلونکي لپاره درېدل مناسب وي او په ځينو حالاتو او وختو کي درېدل مناسب نه وي په خاصه توگه په هغه صورت کي کله چي دا معلومه سي چي راتلونکی کس درېدل نه خوښوي ، يا په خپلو کي تعلقات د تکلفاتو محتاج نه وي او د داسي سړي لپاره درېدل جائز نه دي چي هيڅ ډول ديني فضيلت نه لري بلکه دنياوي حيثيت لري .

خلک ولاړ مه ساتئ

﴿۴۴۹۴﴾: وَعَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَرَّهُ

أَنْ يَتَمَثَّلَ لَهُ الرَّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ . رواه الترمذي وابوداؤد

د حضرت معاويه رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول الله ﷺ و فرمايل : کوم څوک چي دا خبره خوښوي چي خلک د هغه لپاره ولاړ سي نو هغه ته پکار ده چي په دوږخ کي خپل د ناستي ځای تيار کړي . ترمذي او ابوداؤد .

تخريج: سنن الترمذي ۸۴۵، رقم: ۲۷۵۵، وابوداؤد ۳۹۷۵، رقم: ۵۲۲۹.

تشریح: تيار کړئ: دغه امر د خبر په معنی کي دي يعني د دغه بيان په ذريعه رسول الله ﷺ دا خبر ورکړی دی چي کوم څوک په دې خبره سره خوشحاله کيږي چي خلک د هغه په مخکي په ادب سره ولاړ وي نو هغه ته دي معلومه وي چي هغه خپل ځان په دوږخ کي د داخلېدو مستوجب گرځولی دی .

علماء و ليکلي دي چي دغه وعيد د هغه چا په اړه دی چي هغه د تکبر او د خپل تعظيم کولو لپاره خپل مخکي خلک درېدل خوښوي مگر که يو سړی دا غوښتنه او خواهش نه لري بلکه خپل په خپله خوښه د هغه د خدمت لپاره يا د ثواب د طلب لپاره د هغه په مخکي ولاړ وي نو په دې کي څه پروا نسته ، خلاصه دا چي منع او مکروه دغه شی دی چي د خپل تعظيم او احترام

لپاره او د خپلي لويي د اظهار لپاره خلک خپل مخکي ولاړ خوښ کړل سي او که دا صورت نه وي نو بيا منع او مکروه به نه وي .

بيهقي رحمۃ الله عليه په شعب الايمان کي د خطابي رحمۃ الله عليه څخه دا نقل کړي دي چي د حديث مطلب دادی چي ددغه وعيد تعلق د هغه چا سره دی چي هغه د تکبر په وجه خلکو ته دا حکم ورکړي چي د هغه په مخکي ولاړ سي يا د هغه خلکو لپاره دا ضروري وگرځول سي چي کله د هغه مخکي راسي نو ولاړ دي وي ، او وايي چي د حضرت سعد رضي الله عنه په اړه کوم حديث تېر سوی دی هغه ددې خبري دليل دی چي د سردار ، امير ، فاضل ، والي او عادل په مخکي درېدل لکه څرنگه چي يو شاگرد د خپل استاد په مخکي ولاړ وي مستحب دي او مکروه نه دي ، بيهقي ددغه قول په وضاحت کولو سره ويلي دي چي د مذکور خلکو درېدل په اصل کي د خير تر لاسه کولو او د تکريم په توگه د درېدو مترادف دی لکه څرنگه چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم په حکم انصار د حضرت سعد رضي الله عنه لپاره درېدلي وه ، يا حضرت طلحه رضي الله عنه د حضرت کعب ابن مالک رضي الله عنه لپاره درېدلي وو ، مگر څرگنده دي وي چي کوم سړی داسي حيثيت او فضيلت لري نو د هغه په مخکي د احترام په درېدو کي څه پروا نسته مگر د هغه لپاره هم مناسب نه دي چي هغه د خلکو څخه په خپل مخکي درېدل وغواړي تر دې که يو سړی ونه درېزي نو د هغه سره کينه او بغض کوي يا د هغه څخه شکايت کوي او يا ور څخه ناراضه سي .

د احترام لپاره مه ولاړ یرئ

﴿۴۹۵﴾: وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا عَلَى عَصَا فَقُبْنَا لَهُ فَقَالَ لَا تَقُومُوا كَمَا تَقُومُ الْأَعَاجِمُ يُعْظَمُ بَعْضُهَا بَعْضًا.

رواه ابو داؤد.

د حضرت ابو امامه رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم تشریف راوړ چي تکیه کونکی وو پر لکره باندي نو موږ د تعظیم لپاره ولاړ سوو نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل تاسو د تعظیم لپاره داسي مه ولاړ یرئ لکه څرنگه چي عجمي خلک ولاړ یري په هغوی کي ځيني د ځينو تعظیم کوي . ابو داؤد .

تخریج : سنن ابی داؤد ۵/ ۳۹۸ ، رقم : ۵۲۳۰ .

تشریح : د رسول الله صلى الله عليه وسلم مراد دا وو چي دا د عجمیانو رواج دی چي کله د هغوی سردار یا یو

مشر سڀي د هغوی مجلس ته راسي نو محض د هغه په لهدو سره ولاړيږي، او بيا د هغه په مخکي په ادب سره لاس تر نامه ولاړ وي، نور رسول الله ﷺ ددغه ارشاد: يعظم بعضها بعضا، ددې څخه دې ته اشاره ده چي هغوی کوچني او کمتر خلک د خپل لوی او لوړي درجې خلکو سره داسي دريږي که هغوی ورته ونه دريږي نو هغه لوی خلک ځيني ناراضه سي او بيا د تعظيم لپاره د هغوی په مخکي ولاړ وي، ددغه توجیه څخه دا خبره څرگنده سوه چي دلته په حديث کي د اصل قيام منع کېدل نه ثابتيږي چي د هغه جواز د نورو حديثو څخه ثابت دی بلکه هغه قيام منع دی چي د شان د اظهار او د تکبر په توگه وي، يا دا خبره کيږي چي رسول الله ﷺ د تواضع او انکساري په وجه صحابه کرامو د درېدو څخه منع کړل لکه څرنگه چي په مخکي يو حديث کي تېر سوي دي.

﴿۴۳۹۶﴾: وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ قَالَ جَاءَنَا أَبُو بَكْرَةَ فِي شَهَادَةٍ فَقَامَ لَهُ

د حضرت سعيد بن ابو الحسن رحمه الله څخه روايت دی چي حضرت ابو بکر رحمه الله په يوه فيصله کي د شهادي لپاره تشریف راوړ

رَجُلٌ مِنْ مَجْلِسِهِ فَأَبَى أَنْ يَجْلِسَ فِيهِ وَقَالَ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يو سږي د هغه د ناستي لپاره ځای خالي کولو په نيت ولاړ سو، نو هغه د هغه سږي پر ځای د ناستي څخه انکار وکړ او وه يې فرمايل: نبي کریم ﷺ

نَهَى عَنْ ذَا وَنَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَمْسَحَ الرَّجُلُ يَدَهُ بِثَوْبٍ مَنْ لَمْ يَكُسْهُ. رواه ابوداؤد.

ددې څخه منع فرمايلې ده او د هغه سږي په جامه د لاس وچولو څخه يې منع فرمايلې ده چي هغه ته جامه نه ورکوي (لکه زوی، مزدور) چي کالي يې ستا پر ذمه وي د هغه نفر په کالو لاس وچول ستا لپاره پروا نه لري. ابوداؤد،

تخريج: سنن ابی داود ۱۶۴/۵، رقم: ۴۸۲۷.

تشریح: په حديث کي د ذکر سوې منع مطلب دادی که په خوراک يا بل شي سره لاس ولړل سي نو هغه لاسونه دي د بل چا په جامه وغيره سره نه وچوي بلکه د داسي کس په جامه سره په لاس اچولو کي څه پروا نسته چي هغه جامه ورکړې وي لکه خپل اولاد يا غلام يا خادم وغيره، او

صحيح خبره داده چي د هغه پردي سري په جامه سره په وچولو کي هم څه پروا نسته چي هغه په دې راضي وي ، په دغه حديث کي د لومړني جز مسئله هم قياس کيدای سي او که دا معلومه وي چي يو سري د هغه لپاره د خپل ځای څخه په خوښۍ ولاړ سوی دی نو د هغه پر ځای په ناسته کي پروا نسته لکه څرنگه چي په دغه آيت : تفسحوا في المجالس ، څخه مفهوم کيږي او څرنگه چي دغه حديث پر دې هم دلالت کوي : صدر الدابة احق بصاحبها الا اذا اذن ، او همدارنگه نور ډېر منقولات دي چي د هغو څخه دا مفهوم اخيستل کيږي ، پاته سوه دا خبره چي کله هغه سري د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه لپاره په خپل خوښه ځای پرې ايښی وو نو حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه د ناستي څخه ولي انکار وکړ نو د هغه د انکار سبب دا وو چي هغه ته به د هغه سري په خوښي کي شک سوی وي او هغه به دا محسوس کړې وي چي دغه سري په خوښي سره نه دی ولاړ سوی بلکه د بل سري په وجه ولاړ سوی دی يا د شرم په وجه ولاړ سوی دی ، يا دا چي د هغه سري د خوښۍ سر بېره حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه احتياط او تقوا په دې کي ليدلې وي چي هغه دي دده پر ځای نه کښېني ، يا هغه د منع حديث پر اطلاق باندې محمول کړی وی او خوښي يې هم د عدم منع سبب نه وي گڼلی .

چي ولاړ پري پر ځای يوشی پر پرده

﴿۴۳۹﴾: وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَلَسَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ فَقَامَ فَأَرَادَ الرُّجُوعَ نَزَعَ نَعْلَيْهِ أَوْ بَعْضَ مَا يَكُونُ عَلَيْهِ فَيَعْرِفُ ذَلِكَ أَصْحَابُهُ فَيَثْبُتُونَ . ابوداؤد .

د حضرت ابودرداء رضي الله عنه څخه روايت دی چي کله به رسول الله صلی الله علیه و آله تشریف راوړ او موږ به شاوخوا ناست وو نو د رسول الله صلی الله علیه و آله دا عادت مبارک وو که چيري به د وتلو ضرورت پېښ سو يعني کورته او بيرته د راتلو اراده به يې وه نو پر خپل ځای به يې خپلۍ ، خادرو وغيره ايښودل ، د رسول الله صلی الله علیه و آله صحابه کرامو ته به د رسول الله صلی الله علیه و آله بيرته راتگ معلوميدی او هغوی به پر خپل خپل ځای ناست وه . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۱۸۰۵ ، رقم : ۴۸۵۴ .

تشریح: د رسول الله صلی الله علیه و آله شاوخوا څخه مراد د رسول الله صلی الله علیه و آله راسته خواته ، چپه خواته او مخته کښېستل دي ، يعني ځيني صحابه کرام به د رسول الله صلی الله علیه و آله راسته خواته ، ځيني چپه خواته او

ئښي مخته کښېستل ، دا معنی ځکه بيان سوې ده که چيري د چاپېره څخه مراد خلور خواوي واخيستل سي نو دا به صحيح نه وي ځکه چي د حلقې په مينځ کي د ناستي څخه منع راغلې ده.

د دوو کسانو په منځ کي کښېستل

﴿۲۳۹۸﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ أَنْ يُفَرِّقَ بَيْنَ اثْنَيْنِ إِلَّا بِإِذْنِهِمَا. رواه الترمذي وابدأؤد.

د حضرت عبدالله بن عمرو رضي الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : د دوو ناستو خلکو په منځ کي بيلوالی راوستل (يعني د هغوی په منځ کي کښېستل) جائز نه دي مگر دا چي هغوی اجازه ورکړي . ترمذي او ابوداؤد .

تخريج: سنن الترمذي ۸۳۱۵، رقم: ۲۷۵۲، وابدأؤد ۱۷۵۱۵، رقم: ۴۸۴۵.

تشریح: مطلب دادی که چيري دوه کسان يو ځای ناست وي نو دريم سړي ته دا جائز نه دي چي هغه د دوو په مينځ کي په ننوتلو سره کښېني ځکه کېدای سي چي هغه دوه کسان په خپلو کي مينه او تعلق ولري او په خپلو کي خبري کول غواړي او که دريم سړی د هغوی په مينځ کي کښېني نو د هغه ناسته به پر هغوی باندي سخته سي ، علماو ودا وضاحت کړی دی که چيري دا معلومه سي چي دغه دوه ناست کسان مينه او تعلق نه لري نو په دغه صورت کي د هغوی په مينځ کي ناسته پروانه لري او که د هغوی په مينځ کي مينه او تعلق مبهم وي نو په دغه صورت کي د احتياط تقاضا داده چي د هغوی په مينځ کي دي نه کښېني .

﴿۲۳۹۹﴾: وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَجْلِسَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ إِلَّا بِإِذْنِهِمَا. رواه ابوداؤد.

حضرت عمرو بن شعيب رضي الله عنه خپل پلار څخه او هغه د پلار څخه روايت کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : د دوو کسانو په منځ کي مه کښېنه مگر د دوی په اجازه سره . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۱۷۴۱۵، رقم: ۴۸۴۴.

الفصل الثالث (دریم فصل)

در رسول ﷺ تعظیم

﴿۳۵۰۰﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَجْلِسُ مَعَنَا فِي الْمَسْجِدِ يُحَدِّثُنَا فَإِذَا قَامَ قُمْنَا قِيَامًا حَتَّى نَرَاهُ قَدْ دَخَلَ بَعْضُ بُيُوتِ أَرْوَاجِهِ.

د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ خنخه روایت دی چي رسول الله ﷺ به زمور سره په مسجد کي ناست وو خبري به یې کولې بیا چي به کله رسول الله ﷺ ولاړیدی نو موږ به هم ولاړیدلو او تر هغو پوري به ولاړوو ترڅو پوري چي موږ به رسول الله ﷺ په خپلو بییانو کي د یو چا کور ته داخل سو.

تخریج: البیهقي فی شعب الایمان ۶/۴۶۷، رقم: ۸۹۳۰.

تشریح: کله چي به رسول الله ﷺ د مجلس خنخه ولاړېدی نو هغه وخت به د صحابه کرامو ولاړېدل د احترام په توګه نه وو بلکه د مجلس د ختمېدو په وجه به وو، او دا هم څرګنده ده چي کله صحابه کرام د رسول الله ﷺ د راتلو په وخت کي نه درېدل نو د تلو په وخت کي به ولي درېدل، پاته سوه دا خبره چي صحابه کرامو به تر ډېره وخته ولي ولاړ وه نو ددې وجه به دا وي چي رسول الله ﷺ به د مجلس خنخه ولاړ سو نو صحابه کرام به په دې انتظار کي وه چي کیدای سي رسول الله ﷺ د یو کار لپاره تللی وي یا دا امید وو چي رسول الله ﷺ به بیا راسي او مجلس به برقرار وي مګر کله چي به دغه امید ختم سو نو صحابه کرام به پر خپلو خپلو لارو ولاړل.

د راتلونکي هر کلی ښه کار دی

﴿۳۵۰۱﴾: وَعَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْخَطَّابِ قَالَ دَخَلَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

د حضرت وائله بن خطاب رضی اللہ عنہ خنخه روایت دی چي یو سړی رسول الله ﷺ ته حاضر سو په

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ قَاعِدٌ فَتَزَحَّزَحَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

او رسول الله ﷺ په مسجد نبوي کي ناست وو، رسول الله ﷺ د خپل ځای خنخه لږ آخوا سو او د هغه لپاره یې ځای خالي کړ

وَسَلَّمَ فَقَالَ الرَّجُلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ فِي الْمَكَانِ سَعَةً فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ

هغه سږي وويل اې دالله رسوله ! خای بس او پراخ دئ، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل :
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِلْمُسْلِمِ لِحَقًّا إِذَا رَأَاهُ أَخُوهُ أَنْ يَتَزَحَّزَحَ لَهُ . رواه
 البيهقي في شعب الإيمان .

د يو مسلمان حق دي چي هغه يو ورور راتلونکی وويني نو د هغه لپاره دي د خپل خای څخه
 حرکت وکړي (چي هغه هم کښيني). دواړه حديثونه بيهقي په شعب الايمان کي روايت کړي دي .
تخريج: البيهقي في شعب الايمان ۴۶۸۱۶، رقم ۸۹۳۳.

=====

بَابُ الْجُلُوسِ وَالنَّوْمِ وَالْمَشْيِ

(د ناستي، خوب او تګ بيان)

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د ناستي طريقه

﴿۲۵۰۲﴾: عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِفَنَاءِ الْكُعْبَةِ مُحْتَبِيًا بِيَدِهِ. رواه البخاري .

د حضرت ابن عمر رضی الله عنهما څخه روايت دئ چي ما رسول الله ﷺ د کعبې په غولي کي داسي ناست
 وليدئ چي د رسول الله ﷺ دواړه زنگونه ولاړه او په خپلو مبارکو لاسونو سره يې پر پنډه
 حلقه جوړه کړې وه . بخاري .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۵۱۱، رقم: ۶۲۷۲.

تشریح: پر پښو ناسته، د ناستي يوه خاصه طريقه ده چي صورت يې داسي وي چي دواړه
 زنگونه ودرول سي، تلي پر مخکې وي او په دواړو لاسو سره پر زنگنو حلقه وتړي، او کوناتي
 که پر مخکې وي که پورته وي، دېر واره پر زنگنو باندي د لاسو په ذريعه د خلقه تړلو پر خای پر
 هغه جامه لکه دسمال وغيره چاپيره کوي، د رسول الله ﷺ په اړه جامه چاپيره کول هم نقل سوي

دي . په هر حال د ناستي دغه طريقه په عربو کي ډېره رواج وه او زيات خلک به داسي کښېنستل ، د حديث څخه معلومه سوه چي داسي ناسته جائز بلکه مستحب ده .

د پروتي طريقه

﴿۴۵۰۳﴾: وَعَبَادُ بْنُ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ مُسْتَلْقِيًا وَاضِعًا إِحْدَى قَدَمَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى . متفق عليه

حضرت عباد بن تميم رضي الله عنه د خپل اکا څخه روايت کوي چي ما رسول الله صلى الله عليه وسلم په مسجد کي داسي پروت وليدئ چي شايي پر مخکې او سينه يي آسمان ته وه (ستوني ستخ) چي يوه پښه مبارکه يي پر بله اچولې ده . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۸۰/۱۱، رقم: ۶۲۸۷، ومسلم ۱۶۶۲/۳، رقم: ۷۵-۲۱۰۰.

تشریح: پر قدم باندي د قدم په اېښودو سره په پرېوتلو ستر نه لوڅيري، او داسي پرېوتل چي پر پښه باندي پښه اېښي وي د ستر لوڅېدو سبب کيږي، د دغه مطلب په ذريعه دغه حديث او د هغه حديثو په مينځ کي مطابقت پيدا کيږي کوم چي مخکي را روان دي او د هغه څخه دا څرگنديږي چي پر پښه باندي په پښه اېښودو سره پرېوتل منع دي د دغه مسئلې زيات تفصيل به مخته راسي .

څرگنده دي وي چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم داسي پرېوتل به کله کله وه او هغه هم يا خو د بيان جواز لپاره د يا لې ارام کولو لپاره، کله د رسول الله صلى الله عليه وسلم معمول دا وو چي په داسي ځاي کي چي هلته به خلک موجود وه چارزانو، باوقار او په تواضع سره کښېنستی .

﴿۴۵۰۴﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرْفَعَ الرَّجُلُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى وَهُوَ مُسْتَلْقٍ عَلَى ظَهْرِهِ . رواه مسلم .

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د داسي پرېوتلو څخه منع فرمايلې ده چي يوه پښه ولاړه او بله پښه پر هغې سربيره کښيږدي او د ستوني ستخ پروت وي . مسلم .

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۶۱/۳، رقم: ۷۲-۲۰۹۹.

﴿۴۵۰۵﴾: وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَسْتَلْقِيَنَّ أَحَدُكُمْ ثُمَّ

يَضَعُ أَحَدُ رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى . رواه مسلم .

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله ﷺ وفرمايل : هيڅوک دي داسي ستوني ستخ نه پريوځي چي يوه پښه يې ولاړه وي او بله يې سربيره پراچولې وي . مسلم .

تخريج : صحيح مسلم : ۱۶۶۲/۳ ، رقم : ۷۴ - ۲۰۹۹ .

تشریح : د حضرت جابر رضي الله عنه ذکر سوي دواړه حديثونه د عباد ابن تميم د روايت خلاف معلومېږي مگر حقيقت دادى چي په هغو کي هيڅ اختلاف او تضاد نسته ځکه چي پر پښه باندي په پښه اېښودو سره ستوني ستخ پرېوتل دوه ډوله وي يو خو دا چي دواړي پښې يې غزولي وي د يوې پښې سربيره يې بله پښه اېښې وي په دغه طريقه باندي په پرېوتلو کي څه پروا نسته ، ځکه چي په دغه صورت کي د ستر ښکاره کېدو سوال نه پيدا کېږي ، نو د عباد ابن تميم په روايت کي چي دا منقول دي چي رسول الله ﷺ پريوه قدم باندي دوهم قدم اېښودو سره پرېوتى نو ددې څخه دا صورت مراد دى ، دوهمه طريقه داده چي په ستوني ستخ پرېوتو سره د يوې پښې گونډه ودرول سي او دوهمه پښه پر هغه ولاړي گونډې کښېښودل سي دغه طريقه منع ده مگر دغه منع هم په هغه صورت کي ده کله چي د ستر لوڅېدو اندېښنه وي د مثال په توگه يو سړى پر توگ نه وي اغوستى او نه يې لونگ تړلى وي او د هغه لونگ يا قميص دومره کوچني وي چي د داسي پرېوتلو په وجه ستر لوڅ سي که د ستر لوڅېدو اندېښنه نه وي نو بيا په دغه طريقه سره پرېوتل به هم جائز وي ، خلاصه دا چي د منع او جواز اصل مدار د ستر پر لوڅېدو دى ، علماوهم دا بيان کړى دى .

د تکبر انجام

﴿۲۵۰۶﴾ : وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَتَبَخَّرُ فِي بُرْدَيْنِ وَقَدْ أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ فَخَسَفَ بِهِ الْأَرْضُ فَهُوَ يَتَجَلَّجَلُ فِيهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ . متفق عليه .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله ﷺ وفرمايل : يو سړى وو چي دوه څادرونه يې پر ځان د غرور څخه اچولې وه او غرور يې کوى او هغه ته ځان ښه ښکاره کېدى نو هغه په مځکه کي ژوندى ننوتى چي تر قيامته پوري به په مځکه کي روان وي . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۲۵۸۱۱۰، رقم: ۵۷۸۹، و مسلم ۱۶۵۳۱۳، رقم: ۴۹-۲۰۸۸.

تشریح: ځیني حضرات وايي چي په حديث کي د کوم چا ذکر سوی دی هغه قارون وو، نووي رحمة الله عليه ليکلي دي چي دا هم کېدای سي چي هغه سړی به د امت يو کس وو، يا په تېر امت کي به يو سړی وي، په هر حال د حديث څخه دا ثابته سوه چي په تکبر او غرور سره تلل خراب دي او د دې انجام ډېر بد دی، الله جل و علاه دي موږ وساتي، اللهم امين.

تر ټولو ښه تگ

څرگنده دي وي چي د انسان تگ د هغه د مزاج او حال تر ډېره حده غماز وي، همدارنگه پر دې خبره خاص ټينگار کيږي چي انسان د خپل تگ انداز داسي نه کړي چي په هغه سره د هغه په شخصيت کي نقص پيدا سي او د هغه طبعي احوال او کيفياتو کي د کوږوالي اظهار وي، په عامه توگه د چلن لس ډولونه بيانېږي او په هغو کي هر ډول په عربي کي په يو ځانگړي لفظ سره نومول سوی دی چي د هغو تفصيل په نورو کتابو کي موجود دی، کوم ډول چي تر ټولو غوره او افضل گڼل کيږي هغه ته د هون نوم ورکړل سوی دی، د لغت په اعتبار د هون معنی ده سکون او قرار، د عربي دا مشهوره محاوره ده: امش على هونک، يعني په خپل تگ څه، کوم چلن ته چي هون ويل کيږي هغه داسي چلن دی چي په هغه کي حرکت خو پوره وي مگر قدم کرار کرار په لږ تيزي سره پورته کوي نه خو د وچ لږگي په ډول داسي مړ قدم پورته کول لکه د مړه زړه خلک چي ځي او نه دومره تېز وي لکه په بېره کي چي وي، د تلو دغه دواړه صورتونه خراب دي او د تلونکي د زړه مړ توب يا بې عقلي څرگندوي، په قرآن کریم کي الله تعالی د هون تعريف کړی دی او دغه تگ يې د خپل خاصو بندگانو صفت گرځولی دی لکه چي فرمايي: (و عباد الرحمن الذين يمشون على الارض هونا) او د رحمن خاص بندگان هغه خلک دي چي پر محکمه په نرمۍ او سکون سره ځي.

الْفَضْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

په تکیه لگولو سره ناسته مستحب ده

﴿۴۵۰﴾: عَنْ جَابِرِ بْنِ سُرَّةَ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا

عَلَى وَسَادَةٍ عَلَى يَسَارِهِ. رواه الترمذي.

د حضرت جابر بن سمره رضی اللہ عنہ خنجه روایت دی چي ما رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په داسي تکیه لگولو سره ناست ولیدئ چي بالنبت د هغه چپه اړخ ته پروت وو . ترمذي .

تخریج: سنن الترمذي ۹۱۵، رقم: ۲۷۷۰.

تشریح: د دغه حدیث خنجه معلومه سوه چي په تکیه کولو سره ناسته مستحب ده او دا نقل سوي دي چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به تکیه خوښول او رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د خوشبويي په ډول د تکیې په اړه هم دا فرمایلي دي که یو سړی بالنبت درکړي نو د هغه د قبلولو خنجه انکار مه کوی .

د ناستي طريقه

﴿۲۵۰۸﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَلَسَ فِي الْمَسْجِدِ احْتَبَى بِيَدَيْهِ . رواه رزين .

د حضرت ابو سعيد خدري رضی اللہ عنہ خنجه روایت دی چي کله به رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په مسجد کي کښینستئ نو دواړه زنگونه به یې ولاړ ساتل او په دواړو لاسونو مبارکو به یې حلقه (کړی) جوړول . رزين .

تخریج: رواه رزين .

د عاجزي ناسته

﴿۲۵۰۹﴾: وَعَنْ قَيْلَةَ بِنْتِ مَخْرَمَةَ أَنَّهَا رَأَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُوَ قَاعِدٌ الْقَرْفُصَاءَ قَالَتْ فَلَمَّا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُخْتَشِعَ أُرْعِدْتُ مِنَ الْفَرَقِ . رواه ابوداؤد .

د حضرت قيله بنت مخرمه (رض) خنجه روایت دی چي هغې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په مسجد کي د قرفصاء په شکل ناست ولیدئ هر کله چي ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د خضوع (د زړه عاجزي) او خشوع (عاجزي او خاکساري) دا حالت ولیدئ نو د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د هیبت خنجه وپیریدم . ابوداؤد . (د قرفصاء شکل دادئ چي سړی دواړه زنگونه ودروی پر ورنو کښیني او زنگونه د نس سره ومښلوي او په دواړو لاسونو سره زنگونه ونيسي يعني دواړه لاسونه پر زنگونو چاپیره کړي) .

تخریج: سنن ابی داود ۱۷۶۵، رقم: ۴۸۴۷.

د لغاتو حل: المتخشع: ای الخاشع الخاضع المتواضع (خاکسار). الفرق: الخوف (بېره)

تشریح: قرفصاء، د قاف په پېښ، د راء په جزم او د فاء په پېښ او زور سره دی، ددې معنی داده چې د پښو پر سرو کښېنستل، او لاسونه پر پښو چاپېره کول، ددغه ناستي یعنې قرفصاء صورت دا وي چې دواړه زنگونه ودرول سي او پر کوناټو باندي کښيني، زنگونه د نس سره ولگوي او دواړه لاسونه پر زنگونو نیسي، د قرفصاء دوهم صورت دا هم دی چې دواړه زنگونه پر مخک په لگولو سره ورنونه د نس سره لگوي او د لاسونو مړوندونه د دواړو بغلو سره یو ځای کړي، داسي چې راسته مړوند په چپه بغل کي او چپه مړوند په راسته بغل کي وي، د ناستي دغه خاص طریقې ته د عربو هغه غیر متمدن خلکو کي رواج وه چې په ځنگلو کي اوسېدل او هغه مسکین او غریب خلک هم داسي کښيني چې په فکر او غم کي اخته وي، دغه ناسته د ډېر عجز او انکساري څرگندونه کوي ځکه رسول الله ﷺ به په دغه هیئت سره کښېنستی

د سهار تر لمانځه وروسته

﴿۲۵۱۰﴾: وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى

الْفَجْرَ تَرَبَّعَ فِي مَجْلِسِهِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ حَسَنَاءَ. رواه أبو داود

د حضرت جابر بن سمرة رضي الله عنه څخه روایت دی چې کله به رسول الله ﷺ د سهار لمونځ وکړ نو چارزانو به کښېنستی او تر لمړنۍ ځلانده کېدو پوري به همداسي ناست وو. أبو داود

تخریج: سنن ابی داود ۱۷۸۵، رقم: ۴۸۵۰۰.

د پروتې طریقه

﴿۲۵۱۱﴾: وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا عَرَسَ بِلَيْلٍ

إِضْطَجَعَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ وَإِذَا عَرَسَ قُبَيْلَ الصُّبْحِ نَصَبَ ذِرَاعَهُ وَوَضَعَ رَأْسَهُ عَلَى كَفِّهِ. رواه في شرح السنة.

د حضرت ابو قتاده رضي الله عنه څخه روایت دی چې کله به رسول الله ﷺ په سفر کي آرام کوی په شپه کي نو پر راسته اړخ به پروتې او که د سهار په وخت کي به يې آرام کوی نو خپل يو لاس مبارک به يې ودری او پر ورغوي د لاس به يې سر کښېنودی (چې خوب ورنه سي). شرح السنة.

تخریج: البغوي في شرح السنة ۱۲/۳۲۵، رقم: ۳۳۵۹.

تشریح: د رسول الله ﷺ معمول وو چي کله به په سفر کي وو او د شپې په وخت کي به په یو ځای کي تم سو او د شپې څه برخه به پاته وه نو پر راسته بغل به پرېوتی او ارام به یې کوی لکه څرنگه چي په غیر سفر کي به پر راسته بغل د پرېوتلو عادت وو، او که داسي وخت به تم سو چي د شپې ډېره برخه به تېره سوې وه او سهار به نژدې وو نو په دغه صورت کي به رسول الله ﷺ د پرېوتلو پر ځای راسته لاس مبارک ودروی او پر هغه به یې تکیه کولو سره ارام کوی، داسي به یې ځکه کول چي د غفلت خوب رانسي او د سهار لمونځ قضاء نسي که څه هم پر راسته بغل باندي د بېده کېدو په صورت کي د غفلت خوب نه راځي ځکه چي پر راسته بغل باندي په پروته سره زړه لاندي وي او قرار کم وي، او پر چپه بغل باندي په پروته سره زړه پر خپل ځای وي او ارام هم وي چي د هغه په وجه خوب هم د اطمینان او سکون وي، همدا وجه ده چي طبیبانو نه یوازي خپله بلکه نورو ته هم پر چپه اړخ د بېده کېدو مشوره ورکوي هغوی وايي: پر چپه بغل باندي په بېده کېدو سره زړه پر خپل ځای وي ځکه نو زړه ته د مطمئن او ارام کېدو په وجه نه یوازي دا چي آرام او د ارام خوب تر لاسه کېږي بلکه خوراک هم په ښه ډول هضم کېږي ځکه په دغه صورت کي د بدن حرارت په بدن کي دننه پاته سي چي د نظام هضم غوره او معتدل کېدو سبب دی، په ځینو روایتو کي دا بیان سوی دی چي رسول الله ﷺ به د سفر په دوران کي د شپې په آخري برخه کي چيري تم سو نو تر سر مبارک لاندي به یې یو خښته کښېښودل او کله چي به د سهار وخت نژدې وو نو د لاس په درولو سره به یې پر هغه سر مبارک کښېښود او د لږ وخت لپاره به پرېوتی.

د رسول الله ﷺ بستره

﴿۲۵۱۲﴾: وَعَنْ بَعْضِ آلِ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ كَانَ فِرَاشُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوًا مِمَّا يُوضَعُ فِي قَبْرِهِ وَكَانَ الْمَسْجِدُ عِنْدَ رَأْسِهِ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ام سلمه رضی الله عنها د ځيني اولاد څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ بستره د هغه جامې څخه وه کومه چي د رسول الله ﷺ پر قبر مبارک کښېښودل سوې وه او په مسجد کي د رسول الله ﷺ سر مبارک ته نژدې وو، ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۵/۲۹۷، رقم: ۵۰۴۴.

تشریح: د حدیث د لومړۍ برخي مطلب دادی چي رسول الله ﷺ پر کومه کوربچه ارام کوی د

هغه اوږدوالي او پلنوالي تقريبا د هغه جامې برابر و کوم چي د رسول الله ﷺ په قبر مبارک کي اېښودل سوې ده او هغه جامه ځينو خلکو ليدلې وه چي يو مختصر جامه وه چي نه زياته اوږده او نه زياته پلنه وه ، ځينو حضراتو د مطلب بيان کړی دی چي د رسول الله ﷺ کوربچه د هغه ټوکر څخه وه کوم چي د رسول الله ﷺ په قبر مبارک کي اېښودل سوی دی او کوم ټوکر چي په قبر مبارک کي اېښودل سوی دی هغه په اصل کي يو سور خادروو چي د ناروغۍ په حالت کي به د رسول الله ﷺ لاندې پروت وو ، کله چي د رسول الله ﷺ وصال وسو نو شقران ﷺ چي د رسول الله ﷺ غلام وو ، د صحابه کرامو د رايه څخه پرته هغه خادريه قبر شريف کي د رسول الله ﷺ تر بدن مبارک لاندې اېښی وو ، د هغه وينا وه چي زه نه غواړم د رسول الله ﷺ خادري د هغه څخه وروسته بل څوک واغوندي يا يې استعمال کړي ، صحيح قول دادی چي کله صحابه آرام په هغه خبر سول نو هغوی د قبر شريف بندولو څخه مخکي هغه خادريه کښلی وو ، څرگنده دي وي چي په حديث شريف کي بايد د يوضع (مضارع) پر ځای (وضع) د ماضي صيغه وای مگرد

راوي مقصد به د حال زمانه وه ځکه د ماضي د صيغې پر ځای يې د مضارع صيغه استعمال کړل د حديث دوهمه برخه: او مسجد به د رسول الله ﷺ سر مبارک ته نژدې وو ، ددې مطلب دادی چي کله به رسول الله ﷺ آرام کوی نو د هغه کونج سره به پرېوتی چي سر مبارک به يې مسجد ته وو ځکه چي د رسول الله ﷺ حجره شريفه د مسجد چپه خواته وه او رسول الله ﷺ به مخ پر قبله پرېوتی ځکه نو څرگنده ده که چيري په هغه حجره کي مخ پر قبله پرېوځي نو مسجد به يې سر ته وي ، د مشکوٰه په يوه نسخه کي د مسجد لفظ د جيم په زېر سره دی چي د هغه معنی د مصلی ده ، په دغه صورت کي به مطلب دا وي چي د آرام په وخت کي به د رسول الله ﷺ مصلی د رسول الله ﷺ سر ته اېښودل کېدل چي کله د لمانځه وخت سي نو هغه به سمدستي وغوړول سي .

پرمخې مه پريوځئ

﴿۴۵۱۳﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مُضْطَجِعًا عَلَى بَطْنِهِ فَقَالَ إِنَّ هَذِهِ ضُجْعَةٌ لَا يُحِبُّهَا اللَّهُ. رواه الترمذي.

د حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ يو سړي پرمخې (نس پر مخکې او ملا آسمان ته) پروت وليدی نو وه يې فرمايل په دغه شکل کي پريوتل الله جل و علا نه خوښوي . ترمذي .

تخریج: سنن الترمذی ۹۰۱۵، رقم: ۲۷۶۸.

تشریح: علماؤ لیکلي دي چي د پرہوتو ثلور صورتونہ دي، یو خو سم پرہوتل د اهل عبرت طریقہ دہ چي کوم خلک د اللہ تعالیٰ د قدرت د عجائبو پہ لہدو سرہ ایمان بالہ تہنگول غواري نو هغوی سم پرہوئي چي هغوی اسمان او ستورو تہ د اشتہاد پہ نظر گوري چي د اللہ تعالیٰ د قدرت او حکمت کار کردگي دليل حاصل کړي، دوهم صورت پر راسته بغل باندي د پرہوتلو دی، دا د اهل کبارو د پرہوتلو طریقہ دہ چي کوم خلک د اللہ تعالیٰ پہ عبادت کي بوخت وي او د شپي وېنېدل غواري نو هغوی پر راسته اړخ پرہوئي چي د غفلت خوب پر رانسي او پروخت باندي پہ پورته کېدو سرہ پہ لمانځه، ذکر او وظیفہ کي بوخت سي، دریم صورت پر چپہ بغل پرہوتل دي چي د آرام او راحت غوښتونکو د پرہوتلو طریقہ دہ يعني کوم خلک چي غواري چي خوراک يې پہ ښه ډول هضم سي او د آرام خوب وکړل سي او بدن تہ پہ پوره توگه آرام او راحت تر لاسه سي نو هغوی پر چپہ بغل باندي پرہوئي، او ثلورم صورت د پرموخي يعني پر نس باندي د پرہوتلو دی، دا د اهل غفلت او ناپوهانو خلکو د پرہوتلو طریقہ دہ ځکه د داسي پرہوتلو مطلب دا وي چي سينه او مخ چي غوره اندامونہ دي او په بدن کي تر ټولو افضلې برخي دي هغه بېلہ قصده پر مخکۀ باندي پرموخي واچول سي چي ددغہ اندامو د عزت او شرف خلاف کار دی او د بچہ بازو خلکو عادت دی، ځکه پرموخی پرہوتل دومره دليل مشابہت اختيارول دي چي په خپلہ ډېرہ بده خبرہ دہ.

﴿۲۵۱۲﴾: وَعَنْ يَعِيشَ بْنِ طَخْفَةَ بْنِ قَيْسٍ الْغَفَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ وَكَانَ مِنْ

حضرت يعیش بن طخفہ بن قیس غفاري رضی اللہ عنہ د خپل پلار څخه چي

أَصْحَابِ الصُّفَّةِ قَالَ فَبَيْنَمَا أَنَا مُضْطَجِعٌ مِنَ السَّحَرِ عَلَى بَطْنِي إِذَا رَجُلٌ

په اصحابہ صفہ کي وو روایت کوي چي زه د سینې د درد په وجه پرمخی پروت وم چي یو سړي

يُحَرِّكُنِي بِرِجْلِهِ فَقَالَ إِنَّ هَذِهِ ضُجْعَةٌ يُبْغِضُهَا اللَّهُ قَالَ فَانْظَرْتُ فَإِذَا هُوَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رواه ابوداؤد وابن ماجه.

زه په خپل پښه سره وښورولم او وه يې ويل د پروتي دغه طریقہ اللہ تعالیٰ نه خوښوي، ما چي وکتل نو هغه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وو. ابوداؤد او ابن ماجه

تخریج: سنن ابی داود ۲۹۴۵، رقم: ۵۰۴۰، وابن ماجه ۲۴۸۱۱، رقم: ۷۵۲.

تشریح: په ظاهره دا معلومېږي چي د رسول الله ﷺ په علم کي به د حضرت طخفه هغه عذر نه وو چي د هغه په وجه هغه پورموخی پروت وو، ځکه رسول الله ﷺ په ذکر سوو الفاظو سره وفرمايل، او که چيري دا وويل سي چي د هغه عذر د رسول الله ﷺ په علم کي وو نو بيا به دا تاويل کيږي چي د رسول الله ﷺ دغه ارشاد د احتياط او تقوا په وجه وو، او ددې څرگندولو لپاره وو چي په عامو حالاتو کي پرموخی پرېوتل سخت خراب کار دی او دې ته هم اشاره کول مقصود وو که د سينې د درد دفاع مقصد وي نو په دغه صورت کي دا هم ممکن ده چي هغه د پنبو غزولو څخه پرته د پنبو خواته په کبنسته کېدو سره سينه د دواړو زنګنو سره وموښلوي.

پر داسي بام پرېوتل چي ديوال نه لري

﴿۲۵۱۵﴾: وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ شَيْبَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ بَاتَ عَلَى ظَهْرِ بَيْتٍ لَيْسَ عَلَيْهِ حِجَابٌ وَفِي رِوَايَةٍ حِجَابٌ فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ الذِّمَّةُ. رواه ابو داود. في معالم السنن للخطابي حجي.

د حضرت علي بن شيبان رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چي د شپې پر داسي بام بیده کيږي چي پر هغه ديوال نه وي، او په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي پر هغه ډبري نه وي (يعني د ډبرو ديوال نه وي) نو د هغه څخه د الله ذمه ولاړل (يعني د هغه د ساتني ذمه ختمه سوه ځکه چي هغه خپل ځان په خپله په خطره کي واچوي). ابو داود.

تخریج: سنن ابی داود ۲۹۵۵، رقم: ۵۰۴۱.

د لغاتو حل: حجي: ای ستر.

تشریح: د يوه مضمون په درو روايتو کي بېل بېل الفاظ دي، په يوه روايت کي د حجاب لفظ دی چي د هغه معنی د پردې ده او ددې څخه مراد هغه دېوال دی چي بام د بې پردګۍ څخه خوندي کوي او د هغه په وجه د بام څخه د يو چا لوېدو بېره هم نه وي، په دوهم روايت کي د حجار لفظ دی چي د حجر جمع ده، او معنی يې د هغه شی ده چي بام داسي راګير کړي چي څوک ځيني ايله نسي که هغه دېوال وي يا بل شی وي، او په دريم روايت کي د حجي لفظ دی دغه لفظ د حاء په زېر سره هم دی او د حاء په زور سره هم دی، په دواړو صورتو کي دغه لفظ د پردې په

مفهوم کي دی، د لغت په اعتبار د حجي معنی عقل او زیرکتوب ده، نو ویل کیږي چې پردې ته د عقل سره ځکه مشابهت ورکړل سوی دی چې څرنگه عقل انسان د خرابو او تاواني کارو څخه منع کوي همدارنگه پرده هم انسان د بام لوېدو څخه منع کوي، همدارنگه حجي د حاء په زور سره د غاړې په معنی ده او څرگنده ده چې د بام پرده د بام پر غاړه وي، په دې اعتبار سره دې ته حجي ویل کیږي.

د حدیث خلاصه داده چې الله تعالی د هر انسان د ساتني او حفاظت ذمه او عهد اخیستی دی او ددغه مقصد لپاره هغه محض په خپل فضل او کرم سره ملائکي ټاکلي دي او داسي اسباب یې پیدا کړي دي چې د هغه په اختیارولو سره انسان خپل ځان خوندي ساتلای سي، مگر که چیري یو سړی پر داسي بام باندي بېده کیږي چې د هغه شاوخوا پرده یا بل شی نه وي نو د هغه مطلب به دا وي چې هغه په یو داسي ځای کي بېده کیږي چې په عامه توګه د هلاکت او ضرر سبب ګرځېدلای سي، او کله چې هغه سړی خپله خپل ځان په هلاکت کي د اچولو اراده کړې ده نو اوس قدرت ته څه ضرورت دی چې د هغه ساتنه دي وکړي نو د هغه د ساتني څخه خدایي ذمه او عهد ساقط سو.

﴿۳۵۱۶﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَنَامَ الرَّجُلُ عَلَى سَطْحٍ لَيْسَ بِحُجُورٍ عَلَيْهِ. رواه الترمذي.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله پر هغه بام د بیدېدو څخه منع فرمایلي ده چې پر هغه د پردې دیوال نه وي. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۱۳۰۱۵، رقم: ۲۸۵۴.

د خلکو په منځ کي مه کښینئ

﴿۳۵۱۷﴾: وَعَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ مَلْعُونٌ عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَعَدَ وَسَطَ الْحَلَقَةِ. رواه الترمذي وابوداؤد.

د حضرت حذیفه رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله پر هغه سړي لعنت ویلی دی چې د حلقې په مینځ کي کښیني. (یعني چې یو څو کسان سره ناست وي دی را تېر سي په مینځ کي یې کښیني) ترمذي او ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۱۶۴/۵، رقم: ۴۸۲۶، والترمذی ۸۳/۵، رقم: ۲۷۵۳.

تشریح: ددغه حدیث د محمول په اړه د علماوو مختلف اقوال دي، یو خو دا چې د مثال په توګه خلکو حلقه جوړه کړې ناست وي چې یو سړی راسي او ددې پر ځای چې هغه چیري ځای وويني هم هلته کښېني نو د خلکو پر اوږو په ټوپ وهلو سره ولاړ سي او په مینځ کي کښېني، داسي سړي ته ملعون ویل سوي دي، دوهم دا چې یو سړی د خلکو د حلقې په مینځ کي داسي کښېني چې په هغوی کي د ځینو مخونه د یو بل څخه پټ سي او هغوی په خپلو کي په نه لېدو سره په خپل مینځ کي د خلل په وجه هغه سړی د تکلیف او ضرر باعث محسوس کړي، نو داسي سړی د مذکوره حدیث محمول دی، او دریم دا چې ددغه حدیث تعلق د هغه سړي سره دی چې د مسخرو کولو لپاره د خلکو د حلقې په مینځ کي کښېني ددې لپاره چې خلک ور باندي وځاندي **په پراخه ځای کي مجلس**

﴿۴۵۱۸﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ الْمَجَالِسِ أَوْسَعُهَا. رواه أبو داود

د حضرت ابو سعيد خدری رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و فرمایل: غوره مجلس هغه دی چې په پراخه ځای کي جوړ کړل سي. ابو داود

تخریج: سنن ابی داود ۱۶۲/۵، رقم: ۴۸۲۰.

تشریح: مطلب دادی که چیري د وعظ او نصیحت مجلس وي یا په یو مباح مراسمو کي خلک جمع کول وي نو ددغه مقصد لپاره داسي ځای اختیارول پکار دي چې پراخه وي چې خلکو ته په ناسته کي تنګي نه وي او هغوی په تکلیف کي اخته نسي.

یو ځای کښینستل

﴿۴۵۱۹﴾: وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ جُلُوسَ فَقَالَ مَا لِي أَرَاكُمْ عَزِيزِينَ. رواه أبو داود.

د حضرت جابر بن سمرة رضی الله عنه څخه روایت دی چې صحابه کرام ناست وه چې رسول الله صلی الله علیه و فرمایل: څه خبره ده. چې تاسو جلا جلا ناست یاست. ابو داود.

تخریج: سنن ابی داود ۱۶۳/۵، رقم: ۴۸۲۳.

د لغاتو حل: عزیز: ای متفرقین (جلا جلا)

تشریح: عزیز په اصل کي د عزة جمع ده چي د هغه معنی د خلکو د ډلي ده، رسول الله ﷺ چي دا ولېدل چي د صحابه کرامو يو ډله دغه خواته ناست دي او بله ډله هغه خواته، ځيني خلک په دغه کونج کي ناست دي او ځيني خلک په هغه کونج کي، نو په بېلو بېلو ډلو کي کښېنستل په خپلو کي وحشت او يوازيوالي ته فروغ ورکول دي او د يو بل څخه د بېلوالي اختيارولو موجب کيږي ځکه رسول الله ﷺ د مذکوره ارشاد په ذريعه په داسي متفرق ډول ناسته ناخوښه کړل او په يو ځای سره ناستي ته يې راغب کړل، ځکه چي يو ځای په جمع کېدو سره ناسته په اصل کي د اتحاد او د ميني علامه ده.

خلاصه دا که چيري په يو ځای کي يو څو مسلمانان جمع وي نو هغوی بايد د بېلو بېلو ډلو په جوړولو سره نه کښېني بلکه ټول خلک يو ځای په حلقه جوړولو سره يا په صف جوړولو سره کښېني.

نیم په لمر او نیم په سایه کي مه کښېني

﴿۲۵۲۰﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَانَ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: هر کله چي په تاسو کي يو

أَحَدُكُمْ فِي الْفَيْءِ فَقَلَصَ عَنْهُ الظِّلُّ وَصَارَ بَعْضُهُ فِي الشَّمْسِ وَبَعْضُهُ فِي

څوک په سایه کي ناست وي بيا هغه سایه ولاړه سي او د هغه د بدن يو څه برخه په لمر کي او څه برخه په سایه کي وي نو هغه ته پکار ده چي د هغه ځای څخه ولاړ سي (يا په سایه کي دي

الظِّلِّ فَلْيَقُمْ. رواه ابو داؤد. وفي شرح السنة عنه قال اذا كان احدكم في

الفئ فقلص عنه فليقم فانه مجلس الشيطان هكذا رواه معمر مرفوعا.

کښېني او يا په لمر کي). ابو داؤد، په شرح السنة کي دا الفاظ دي چي په تاسو کي چي يو څوک په سایه کي ناست او هغه سایه ولاړه سي نو د هغه ځايه څخه دي ولاړ سي ځکه چي په لمر کي په لمر کي ناسته د شيطان کار دی.

تخریج: سنن ابی داؤد ۱۶۲/۵، رقم: ۴۸۲۱.

تشریح: د حديث د آخري الفاظو مطلب دادی چي دا د حضرت ابوهريره رضي الله عنه قول دی، د رسول الله ﷺ ارشاد نه دی، مگر څرگنده دي وي چي دا موقوف حکم په اعتبار د مرفوع حديث په

درجه کي دی حُکمه چي د دين کومه خبره د اجتهاد او قياس په ذريعه ثابت کېدونکي نه وي او يو صحابي يې په خپله نقل کړي نو ددې مطلب به دا وي چي هغه صحابي هغه خبره د رسول الله ﷺ څخه خامخا اورېدلي وي کنه نو دا ممکن نه ده چي يو صحابي دي د دين يو داسي خبره نقل کړي چي د اجتهاد او قياس څخه وتلې وي او هغه خبره يې د رسول الله ﷺ څخه نه وي اورېدلې .

د شيطان د ناستي ځای دی: په دې اړه ځينو حضراتو دا ويلي دي چي دغه عبارت پر خپل ظاهري معنی باندې محمول دی يعني په حقيقت کي داسي کيږي چي شيطان پر هغه ځای کېښي چي د هغه لږ برخه په لمر کي او لږ په سایه کي وي ، په دې اعتبار سره دا خبره کيږي چي لږ په سایه کي او لږ په لمر کي ناسته د شيطان کار دی ، ځيني حضرات وايي چي د داسي ځای نسبت شيطان ته په دې اعتبار سوی دی چي شيطان کوم سړی پرېشانه کول غواړي هغه د داسي ځای ناستي يا پرېوتلو ته راغې کوي ، يعني پر هغه ځای باندې د يو سړی د ناستي يا پرېوتلو سبب شيطان جوړېدل وي او ددې څخه د شيطان مقصد دادی چي هغه سړی په تکليف او مصيبت کي اخته سي ، نو معلومه سوه چي شيطان څرنگه د انسان د دين دښمن دی همدارنگه د هغه د بدن هم بدخواه دی .

دا خبره دي په ذهن کي وي چي په يو داسي ځای کي هم ناسته يا پرېوتل مکروه دي چي ټول په لمر کي وي که څه هم په دغه صورت کي د منع او کراهت سبب دا نه دی چي په داسي ځای کي د شيطان د ناستي ځای وي بلکه دا حُکمه منع او مکروه دی چي په پوره توگه په لمر کي کېښستل د خپل ځان په تکليف کي اخته کول دي مگر که چيري د يخ په وخت کي وي نو بيا په لمر کي ناسته پروا نه لري .

نارینه او ښځي دي پر يو طرف نه ځي

﴿۲۵۲﴾: وَعَنْ أَبِي أُسَيْدٍ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابو اسيد انصاري رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د مسجد څخه وتلی وو په

يَقُولُ وَهُوَ خَارِجٌ مِنَ الْمَسْجِدِ فَاخْتَلَطَ الرِّجَالُ مَعَ النِّسَاءِ فِي الطَّرِيقِ

لاره کي د ښځو سره نارينه يو ځای سول (يعني په لاره کي گډه وه تلل)

فَقَالَ لِلنِّسَاءِ اسْتَأْخِرْنَ فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكُنَّ أَنْ تَحْقُقْنَ الطَّرِيقَ عَلَيْكُنَّ

نو رسول الله ﷺ ورته وفرمايل تاسو د نارينو وروسته ځي تاسو ته د لاري په منع کي تلل
مناسب نه دي تاسو

بِحَافَاتِ الطَّرِيقِ فَكَانَتْ الْمَرْأَةُ تَلْتَصِقُ بِالْجِدَارِ حَتَّى إِنَّ ثَوْبَهَا لَيَتَعَلَّقُ
بِالْجِدَارِ. رواه ابوداؤد والبيهقي في شعب الايمان.

په غاړه غاړه کي ځي، ددې په اوږدو سره ښځي د ديوالو سره جوختي تللې تردې چي ځيني
وختونه به يې جامې د ديوال سره موبنتې. ابوداؤد او بيهقي په شعب الايمان کي.

تخريج: سنن ابی داود ۴۲۲/۵، رقم: ۵۲۷۳. والبيهقي في الشعب ۱۷۳/۶، رقم: ۷۸۲۲.

د لغاتو حل: تحققن: ای تذهبن في وسط الطريق (د لاري په منع کي تلل)

د ښځو په مینځ کي مه ځي

﴿۴۵۲۲﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يَمْشِيَ يَعْنِي
الرَّجُلَ بَيْنَ الْمَرَأَتَيْنِ. رواه ابوداؤد.

د حضرت ابن عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ ددې څخه منع کړې ده چي یو سړی د
دوو ښځو په مینځ کي ځي. ابوداؤد

تخريج: سنن ابی داود ۴۲۲/۵، رقم: ۵۲۷۳.

تشریح: د یعني لفظ د راوي خپل قول دی چي په هغه سره د حدیث د الفاظو وضاحت کول
مقصد دی، یعني راوي دا بیان کړی دی چي رسول الله ﷺ د یمشي فاعل یې الرجل مراد
اخیستی دی، خلاصه دا چي دغه لفظ د الرجل د حدیث د متن جز نه دی بلکه د راوي لفظ دی،
همدارنگه د روایت په مینځ کي دغه عبارت یعني الرجل جمله معترضه ده.

رسول الله ﷺ خلک د ښځو په مینځ کي د تلو څخه ځکه منع کړل چي د سړي او ښځو
اختلاط نه یوازې دا چي په مختلفو فتنو کي اخته کیږي بلکه دا یو داسي کار دی چي د شرم او
حياء خلاف گڼل کیږي.

څرگنده دي وي چي څرنگه د ښځو په مینځ کي تلل منع دي همدارنگه په لاره کي د یوې
ښځي سره تلل هم منع دي په شرط ددې چي د هغه په وجه په فتنه کي د اخته کېدو بېره وي.

پر خالي حای ناسته

﴿۲۵۲۳﴾: وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ كُنَّا إِذَا أَتَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت جابر بن سمرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چې موږ به وو چې نبي صلى الله عليه وسلم به راغلی نو چې کوم يو

جَلَسَ أَحَدُنَا حَيْثُ يَنْتَهِي. رواه ابو داؤد و ذکر حديث عبدالله بن عمرو في

حای ته به را ورسیدی هلته به کښېنستی. ابو داؤد د حضرت عبدالله بن عمرو حديث په باب

باب القيام و سند کر حديث علي و ابي هريرة في باب اسماء النبي صلى الله

عليه وسلم وصفاته ان شاء الله تعالى.

القيام کي بيان سوی دئ او د حضرت علي او ابو هريره حديث به د اسماء النبي صلى الله عليه وسلم وصفاته په باب کي ان شاء الله بيان سي.

تخريج: سنن ابي داود ۱۷۶۵، رقم: ۴۸۴۸.

تشریح: مطلب دادی چې په نبوي مجلس کي هر سړی به د مجلس د ادب او وقار خیال ساتی او د دې خبري پرواه کولو پرته چې هغه ته د نورو په نسبت ځلانده او غوره مقام تر لاسه سي چیري چې به یې حای لېدی هلته به کښېنستی ځکه چې په مجلس کي ښکاره او غوره حای باندي د کښېنستلو او د هغه لپاره هڅه کول په اصل کي د هغه نفس تقاضا وي چې هر وخت خپل ځان بېله ضرورت ښکاره کولو او غوره ثابتولو په لټه کي وي، او دا د هغه خلکو شان دی چې د عزت او شان لوی حریص وي، حال دا چې صحابه کرامو د داسي جذباتو څخه بالکل خلاص وه، نه هغوی ته د دغه شي د تر لاسه کولو خواهش وو او نه په یو وخت کي د ناستي په اړه د تکلف او اهتمام عادي وه، د هغوی په مزاج کي چې کومه سادگي او خاکساري وه د هغه په وجه او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ادب او احترام په وجه به په مجلس نبوي کي چیري چې به یې حای تر لاسه کړ هلته به کښېنستل.

الفصل الثالث (دریم فصل)

د ناستي غلطه طريقه

﴿۴۵۲۲﴾: عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ مَرَّ بِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

حضرت عمرو بن شريد رضي الله عنه د خپل پلار څخه روايت کوي چي رسول الله ﷺ زما سره نژدې تېر

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا جَالِسٌ هَكَذَا وَقَدْ وَضَعْتُ يَدَيَّ الْيُسْرَى خَلْفَ ظَهْرِي

سو او زه داسي ناست وم چي ما چپه لاس زما پر ملا ايښی وو او د بټي گوتي لاندې غوښي

وَاتَّكَأْتُ عَلَى الْيَمِينِ فَقَالَ أَتَقْعُدُ قَعْدَةَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ. رواه ابوداؤد.

باندې مي تکیه کړې وه ، په دې حال لیدو سره رسول الله ﷺ وفرمایل ایا ته دا ډول کښینې په کوم ډول چي هغه خلک کښینستل چي پر هغوی د الله ﷻ غضب نازل سوی وو . ابوداؤد .

تخریج: سنن ابی داود ۱۷۶۱۵، رقم: ۴۸۴۸.

د لغاتو حل: الیة: اللحمة التي في اصل الابهام.

تشریح: چي پر هغوی د الله ﷻ غضب نازل سوی دی: ددې څخه مراد یهودیان دي، دلته د یهودیانو په څرگنده ذکر کولو پر ځای د مغضوب علیهم په ذریعه هغوی ته د اشارې کولو یوه وجه خو ددې خبرې څخه خبرداری دی چي پر دغه ډول ناسته د هغه شیانو څخه ده چي الله تعالی یې دښمن گڼي او دوهم دا چي مسلمان د یو اُمت فرد دی چي پر هغه الله تعالی خپل رحمت او نعمت فرمایلی دی، ځکه نو هغه باید د هغه خلکو مشابَهت اختیار نه کړي چي پر هغوی د الله تعالی غضب نازل سوی دی او هغوی یې ملعون گړځولي دي، څرگنده دي وي چي د قرآن کریم په سورة فاتحه کي هم د مغضوب علیهم په ذریعه چي کومو خلکو ته اشاره سوې ده د هغو څخه هم دغه یهود مراد دي .

ځینو حضراتو ویلي دي چي په حدیث کي د مغضوب علیهم لفظ په خپل وسیع او عام مفهوم کي استعمال سوی دی یعنې ددې څخه ټول کافران او هغه خلک مراد دي چي په خپلو تلو او راتلو او نورو چارو کي د تکبر او غرور اظهار کوي .

پرموخی پروتہ د دورخیانو طریقہ ده

﴿۲۵۲۵﴾: وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ مَرْيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا مُضْطَجِعٌ عَلَى بَطْنِي فَرَكَضَنِي بِرِجْلِهِ وَقَالَ يَا جُنَيْدُ إِنَّهَا هِيَ ضُجْعَةُ أَهْلِ النَّارِ. رواه ابن ماجه.

د حضرت ابوذر داء ﷺ څخه روايت دئ چې زه پرموخی پروت وم چې رسول الله ﷺ زما په خوا کي تیر سو ، رسول الله ﷺ په پښې مبارکي سره زه وښورولم ه او وه یې فرمايل : اې جندبه ! د پریوتلو دا طریقہ د دورخیانو ده . ابن ماجه .

تخریج: سنن ابن ماجه ۱۲۲۷\۲، رقم: ۳۷۲۴.

تشریح: جندب د حضرت ابوذر رضی الله عنه اصلي نوم دی ، رسول الله ﷺ په دغه وخت کي هغه د کنیت پر ځای په اصلي نامه سره مخاطب کړ .

داسي پرېوتل د دورخیانو طریقہ ده : په دې اړه دوه احتماله دي یو خو دا چې د ارشاد څخه د رسول الله ﷺ مراد دا وو چې په دنیا کي کفار او فاجران د داسي پرېوتلو عادي دي ، دوهم دا چې رسول الله ﷺ د دغه ارشاد په ذریعه دې ته اشاره وفرمايل چې کفار او فاجران به په دوېځ کي په کوم هیئت وهل کیږي هغه به دغه هیئت وي یعني پرموخی .

=====

بَابُ الْعُطَاسِ وَالتَّثَاوُبِ

(د ترچي او اړېمۍ بیان)

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

اړېمۍ ښه نه وي

﴿۲۵۲۶﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

د حضرت ابوهريرة رضی الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل : الله تعالى ترچي خوښوي

الْعُطَاسَ وَيَكْرَهُ التَّثَاوُبَ فَإِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ وَحَمِدَ اللَّهَ كَانَ حَقًّا عَلَى كُلِّ

او اړېمۍ بد گڼي ، په تاسو کي چې چاته ترچي راسي او هغه الحمد لله ووايي نو د هر هغه

مُسْلِمٍ سَبَعَهُ أَنْ يَقُولَ لَهُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ وَأَمَّا التَّثَاؤُبُ فَإِنَّمَا هُوَ مِنَ الشَّيْطَانِ

مسلمان چي ترچی واورې دا فرض دي چي په جواب کي ورته یرحمک الله ووايي، او اړېمی د شیطان له طرفه څخه ده

فَإِذَا تَثَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُزِدْهُ مَا اسْتَطَاعَ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا تَثَاءَبَ ضَحِكَ مِنْهُ

په تاسو کي چي چاته اړېمی راسي نو ترڅو چي ممکن وي هغه دي بنده کړي ځکه چي یو سړی

الشَّيْطَانُ. رواه البخاري وفي رواية للمسلم فان احداكم اذا قال ها ضحك الشيطان منه.

اړېمی کوي نو شیطان پوري ځاندي. بخاري، او د مسلم په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي کله په تاسو کي یو څوک ها کوي (يعني اړېمی کاري) نو شیطان ورپوري ځاندي.

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۱۱/۱۰، رقم: ۶۲۲۶،

تشریح: الله ﷻ ترچی خوبښوي، مطلب دادی چي د ترچي په وجه د دماغ څخه بوج ليري کيږي او د فهم او ادراک د قوت تزکیه کيږي او دغه شی د طاعت او د زړه د حضور مرستیال جوړيږي ځکه نو ترچی غوره دی، ددې پر خلاف د اړېمی راتلل د نفس د دروندوالي او د حواس د کدورت له وجه وي او دغه شي غفلت، سستي او بد فهمي په طاعت او عبادت کي د عدم انشاط باعث جوړيږي ځکه د اړېمی راتلل د شیطان د خوشحالي ذریعه ده، او له دې کبله د اړېمی راتلل د شیطان اثر گرځول سوی دی او ددې نسبت شیطان ته سوی دی، ددې څخه معلومه سوه چي د الله تعالی ترچی خوبښول او اړېمی نه خوبښول د هغه د نتیجې او ثمرې په اعتبار دي چي د ترچي په نتیجه کي په عبادت او طاعت کي نشاط او تازگي پيدا کيږي او د اړېمی په نتیجه کي سستي پيدا کيږي.

د الله ﷻ تعریف وکړي: يعني کله چي ترچی راسي نو الحمد لله دي ووايي او که رب العالمين ووايي نو غوره دي، او که الحمد لله علی کل حال وویل سي نو ډېره غوره ده، په مصنف نامه کتاب کي ابن ابي شيبه رحمه الله د حضرت علي رضي الله عنه څخه موقوفا دا نقل کړي دي چي کوم چا ته ترچی راسي او هغه داسي ووايي: الحمد لله رب العالمين علی کل حال، نو هغه به د زامي او غوږو په درد کي هيڅکله اخته نسي، څرگنده دي وي چي علماوو پر ترچي راتلو باندي

د الحمد لله ویلو دا حکمت بیان کړی دی چي ترچي په اصل کي د دماغ، روغتیا، او په طبیعت کي د نشاط او توانايي علامه ده او دغه شی د بدني روغتیا په اعتبار د الله تعالی یو ډېر لوی نعمت دی او څرگنده ده چي د نعمت په ترلاسه کېدو باندي د الله تعالی تعریف کول ډېر مناسب کار دی.

یرحمک الله ویل فرض دي که واجب ؟

د حدیث دغه عبارت: پر هر مسلمان باندي حق دی چي هغه د ترچي کونکي په جواب کي یرحمک الله ووايي، دا په څرگنده پر دې خبره دلالت کوي که چيري ترچي کونکی الحمد لله ووايي نو د هغه پر اورېدونکي مسلمان باندي دا فرض دي چي د هغه په جواب کي یرحمک الله ووايي، مگر په دې اړه د علماوو اختلافي اقوال دي، د حنفي مذهب په اعتبار زیات صحیح قول دادی چي په جواب کي یرحمک الله ویل واجب علی الکفایه دي، مطلب دادی که د ترچي کونکي حمد اورېدونکی تر یوه زیات خلک وي نو هلته په موجود ټولو خلکو کي د یوه سړي یرحمک الله ویل د ټولو د ذمې څخه د جواب وجوب ساقطوي، په یوه قول کي د هغه جواب ته مستحب ویل سوي دي، ددې پر خلاف د سفر السعادت مصنف دا لیکلي دي چي په دې اړه د منقول صحیح حدیثو ظاهري مفهوم دا څرگندوي چي د ترچي کونکي په جواب کي یرحمک الله ویل پر اورېدونکي هر مسلمان باندي فرض دي او هلته په موجود خلکو کي د یوه جواب ورکول فرض دی او د ټولو د ذمې څخه نه ساقط کیږي،

د ځینو اکابرو د علماوو د یو ډلي مذهب د دغه قول مطابق دی، د شوافعو مذهب دادی چي د ترچي کونکي جواب ورکول سنت علی الکفایه دی مگر غوره دادی چي په حاضرینو کي هر سړی په جواب کي یرحمک الله ووايي، د امام مالک رحمته الله علیه په مذهب کي اختلافي قولونه دي چي ترچي کونکي ته په جواب کي یرحمک الله ویل واجب دي که سنت، مگر پر دې باندي اتفاق دی چي دغه اختلاف په هغه صورت کي دی کله چي ترچي کونکی الحمد لله ووايي او هغه حاضرین واورې، که ترچي کونکی الحمد لله ونه وایي نو هغه د جواب مستحق نه دی همدارنگه هغه الحمد لله ووايي مگر دومره کرار یې ووايي چي بل څوک یې نه واورې نو په دغه صورت کي هم جواب ورکول يعني یرحمک الله ویل لازم نه دي، لفظ د سمعه چي په حدیث کي نقل سوی دی پر دې خبره دلالت کوي، او دغه حکم د سلام او ټولو فرض کفایه کارو لکه د ناروغ پوښتنه، د مړي کفن، دفن، د جنازې لمونځ او نورو شیانو هم دی.

په شرح السنه کي ليکلي دي چي دغه حديث پر دې دلالت کوي چي ترچي کونکي باندي الحمد لله په لوړ اواز ووايي ترڅو نور ناست خلک يې واورې او د جواب مستحق سي .

يرحمک الله ويونکی

﴿۲۵۲۷﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَلْيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ فَإِذَا قَالَ لَهُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ فَلْيَقُلْ يَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصْلِحْ بِأَلْسِنَتِكُمْ. رواه البخاري.

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : كله چي يو چا ته ترچي راسي نو هغه دي الحمد لله ووايي او د هغه مسلمان ورور دي په جواب کي يرحمک الله ووايي نو ترچي کونکي دي په جواب کي يهدیکم الله ويصلح بالکم (الله دي تاته هدايت وکړي او ستا حال دي درست کړي) وایي . بخاري .

تخریج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۶۰۸۱۱۰، رقم: ۶۲۲۴.

تشریح: په : يهدیکم الله، کي د مخاطب لپاره د جمع صيغه يا خو د غالب په اعتبار ده چي په عامه توگه ترچي کونکي سره څو خلک وي نو په ذکر سوې دعاء کي هغه ټول بايد شریک سي يا د مخاطب لپاره د جمع صيغه د تعظيم او تکریم په توگه ده يا دا چي په دعاء کي د مخاطب په واسطه ټول امت مرحومه شاملول مراد کيږي .

د الحمد لله نه ويونکی

﴿۲۵۲۸﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ عَطَسَ رَجُلَانِ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَمَّتْ أَحَدَهُمَا وَلَمْ يُشَمِّتْ الْآخَرَ فَقَالَ الرَّجُلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ شَمَّتْ هَذَا وَلَمْ تُشَمِّتْنِي قَالَ إِنَّ هَذَا حَمِدَ اللَّهَ وَلَمْ تَحْمَدِ اللَّهَ. متفق عليه.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دئ چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم په حضور دوو کسانو ته ترچي ورغلي ، رسول الله صلى الله عليه وسلم يوه سړي ته جواب ورکړ او بل ته يې ور نه کړ هغه وويل : اې د الله رسول ! تاسو ده ته جواب ورکړ او ما ته مو جواب نه راکړ ، رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل هغه سړي د خدای جل جلاله حمد ووايه او تا ونه وایه . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۶۱۰۱۱۰، رقم: ۶۲۲۵، و مسلم ۲۲۹۴۱۴، رقم: ۵۳-۲۹۹۱.

تشریح: د حدیث څخه معلومه سوه چې کوم څوک د ترچي څخه وروسته الحمد لله ونه وایي نو هغه ددې مستحق نه دی چې هغه ته د ترچي په جواب کې یرحمک الله وویل سي .
حضرت مکحول رحمته علیه وایي: یوه ورځ زه د حضرت ابن عمر رضی الله عنه سره ناست وم چې یو سړي د مسجد په یوه کونج کې ترچي وکړ، حضرت ابن عمر رضی الله عنه چې د هغه د ترچي آواز واورېدی نو وه یې فرمایل: یرحمک الله ان کنت حمدت الله، یعنی که چیري تا د الله جل جلاله حمد کړی وي نو پر تادي الله جل جلاله خپل رحمت نازل کړي .
شعبي رحمته علیه وایي: که چیري یو څوک د دېوال د شاله خوا ترچي وکړي او د الحمد لله یلو آواز تاته راسي نو هغه ته هم جواب ورکړه یعنی یرحمک الله ووايه .

﴿۲۵۲۹﴾: وَعَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَحَمِدَ اللَّهَ فَشَبِّتُوهُ فَإِنْ لَمْ يَحْمَدِ اللَّهَ فَلَا تُشَبِّتُوهُ. رواه مسلم

د حضرت ابو موسی رضی الله عنه څخه روایت دی چې ما د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه واوریدل هر کله چې چاته ترچي راسي او هغه الحمد لله ووايي نو تاسو په جواب کې ورته یرحمک الله وایاست او څوک چې په ترچي سره الحمد لله ونه وایي نو هغه ته جواب مه ورکوی . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم ۲۲۹۲۱۴، رقم: ۵۴-۲۹۹۲.

د ترچي ادبونه

﴿۲۵۳۰﴾: وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ وَعَطَسَ رَجُلٌ عِنْدَهُ فَقَالَ لَهُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ ثُمَّ عَطَسَ أُخْرَى فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ مَزْكُومٌ. رواه مسلم وفي رواية للترمذي انه قال له في الثالثة انه مزكوم.

د حضرت سلمة بن اکوع رضی الله عنه څخه روایت دی چې د نبی کریم صلی الله علیه و آله څخه یې اوریدلي وه چې یو سړي ته ترچي ورغلي نو رسول الله صلی الله علیه و آله په جواب کې یرحمک الله وویل بیا دویم وار ورت

ترچی ورغلی نو رسول الله ﷺ و فرمایل دا سړی زکام دی . مسلم او د ترمذی په یوه روایت کي راځي چي رسول الله ﷺ د هغه سړي پر دریم ترچی و فرمایل چي دی زکام دی .

تخریج: صحیح مسلم ۲۲۹۲/۴، رقم: ۵۵-۲۹۹۳.

تشریح: د رسول الله ﷺ د ارشاد مطلب دا وو چي دغه سړی زکام سوی دی ځکه په وار وار ترچی کوي او الحمد لله وایي، نو د هغه په جواب کي په وار وار د یرحمک الله ویلو ضرورت نسته ، څرگنده دي وي چي د ابوداؤد او ترمذی په یو بل روایت کي دا فرمایل سوي دي چي کوم چا ته ترچی راځي او هغه الحمد لله وایي نو تر درو واره ترچی کولو پوري جواب ورکول کیږي او د دریم وار څخه وروسته اختیار دی که جواب ورکړي یا یې نه ورکړي .

د حدیث خلاصه دا سوه که چیري یو سړي ته پرله پسې ترچی راځي نو د هغه په جواب کي تر درو وارو پوري یرحمک الله ویل واجب یا سنت مؤکده دي ، د دریم وار څخه وروسته د سکوت او جواب په مینځ کي اختیار دی که د درو واره څخه وروسته جواب نه ورکړي ، او که وغواړي د دریم وار وروسته دي هم جواب ورکړي چي مستحب دی ، یعنی مقصد دادی چي د درو وارو څخه وروسته جواب ورکول ناجائز خبره نه ده مگر واجب او سنت مؤکده هم نه دي .

د اړبمۍ په وخت کي

﴿۲۵۳۱﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

إِذَا تَنَآوَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُمْسِكْ بِيَدِهِ عَلَىٰ فِيهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ . رواه مسلم

د حضرت ابو سعید خدری رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ و فرمایل : هر کله چي په تاسو کي یو چا ته اړبمۍ راسي نو خپله خوله دي په لاس سره بنده کړي ځکه چي شیطان دده په خوله کي ننوزي . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم ۲۲۹۳/۴، رقم: ۵۷-۲۹۹۵.

تشریح: په خوله کي د شیطان ننوتلو څخه مراد یا خو حقیقتاً ننوتل دي یا دا مراد دی چي کوم څوک د اړبمۍ پر وخت خپله خوله بنده نه کړي نو شیطان پر هغه باندي په اثر کولو سره او د هغه په وسوسو او وهمو کي اخته کولو باندي قادر کیږي .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د ترچي په وخت کي

﴿۲۵۳۲﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا عَطَسَ غَطَّى وَجْهَهُ بِيَدِهِ أَوْ بِثَوْبِهِ وَغَضَّ بِهَا صَوْتَهُ. رواه الترمذي و ابوداؤد وقال الترمذي هذا حديث حسن صحيح.

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دئ چې كله به رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ترچي راغلي نو مخ مبارك به يې په خپل لاس يا خپل جامې سره پټوي او د ترچي آواز به يې په كرار كړي. ترمذي ابوداؤد ترمذي ويلي دي دا حديث حسن صحيح دئ.

تخريج: سنن الترمذي ۸۰۱۵، رقم: ۲۷۴۵، وابوداؤد ۲۸۷۱۵، رقم: ۵۰۲۹.

تشریح: د ترچي په وخت کي مخ پټول او په لوړ آواز سره ترچي نه کول د تهذيب علامه هم ده او اداب شريعت تقاضا هم ده، ځکه چې د ترچي په ذريعه په عامه توگه د دماغ فضله مواد او بلغم وغيره د پزي يا خولې څخه راوځي، او د دوهم ترچي پر وخت د مخ هيئت خراب سي ځکه نو مخ پټول پکار دي همدارنگه په زيات لوړ آواز سره د ترچي کولو په صورت کي ډېر ځله خلک راوبنس سي او هسي هم زيات لوړ آواز سره ترچي کول د طبيعت د سلامتيا او شخصي وقار خلاف گڼل کيږي نو په كرار آواز سره ترچي کول د ادب څخه گڼل کيږي، علماوو ليکلي دي چې ترچي کونکي ته مستحب دي چې خپل ترچي په كرار آواز سره وساتي او الحمدلله په لوړ آواز سره ووايي چې خلک يې په اورېدو سره جواب ورکړي.

د یرحمک الله ویونکي جواب

﴿۲۵۳۳﴾: وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا عَطَسَ د حضرت ابو ايوب رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: كله چې په تاسو کي چاته اَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَلْيَقُلْ الَّذِي يَرُدُّ عَلَيْهِ يَرْحَمُكَ اللَّهُ وَلْيَقُلْ هُوَ يَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ. رواه الترمذي والدارمي.

ترجي راسي نو دا كلمات دي وايي الحمد لله على كل حال (پر هر حال باندي الله تعالى ته تعريف دئ) او څوک چي ددې جواب ورکوي هغه دي يرحمک الله ووايي او ترجي کونکي دي دا ووايي : يهدیکم الله ويصلح بالکم . ترمذي او دارمي .

تخريج: سنن الترمذي ۷۷۵، رقم: ۲۷۴۱، والدارمي ۳۶۸۱۲، رقم: ۲۶۵۹.

د يهودو د ترجي جواب

﴿۲۵۳۲﴾: وَعَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ كَانَ الْيَهُودُ يَتَعَاطِسُونَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُونَ أَنْ يَقُولَ لَهُمْ يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ فَيَقُولُ يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ. رواه الترمذي وابوداؤد.

د حضرت ابو موسى رضي الله عنه څخه روايت دئ چي کله به د رسول الله صلي الله عليه وسلم سره يهود وه او هغوی ته به ترجي راغلی نو په قصد سره به يې ترجي کوي په دې اميد چي رسول الله صلي الله عليه وسلم ورته يرحمک الله ووايي مگر رسول الله صلي الله عليه وسلم به د هغوی د ترجي په جواب کي يهدیکم الله ويصلح بالکم ويل . ابوداؤد او ترمذي .

تخريج: سنن ابی داود ۲۹۱۱۵، رقم: ۵۰۳۸، و الترمذي ۷۶۱۵، رقم: ۲۷۳۹.

تشریح: مطلب دادی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم به د هغوی د ترجي په جواب کي يرحمک الله نه وايه، ځکه چي د الله تعالى رحمت يوازي د مؤمن لپاره خاص دی مگر رسول الله صلي الله عليه وسلم به د هغوی د حال سره سم هغوی ته د هدايت او اصلاح دعاء کول .

د ترجي په وخت کي سلام

﴿۲۵۳۵﴾: وَعَنْ هِلَالِ بْنِ يَسَافٍ قَالَ كُنَّا مَعَ سَالِمِ بْنِ عُبَيْدٍ فَعَطَسَ رَجُلٌ

د هلال بن يساف رضي الله عنه څخه روايت دئ چي موبد د سالم بن عبيد رضي الله عنه سره وو چي يو سړي ترجي

مِنْ الْقَوْمِ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ لَهُ سَالِمٌ وَعَلَيْكَ وَعَلَى أُمِّكَ فَكَأَنَّ

وکر هغه د الحمد لله پر ځای السلام عليكم ووايي (په دې خيال چي شايد دا هم صحيح وي)

سالم رضي الله عنه د هغه سړي په جواب کي وويل پر تا او ستا پر مور دي سلام وي ، هغه سړي خپل په

الرَّجُلَ وَجَدَ فِي نَفْسِهِ فَقَالَ أَمَا إِنِّي لَمْ أَقُلْ إِلَّا مَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

زړه کي دا الفاظ بد وگهڼل ، سالم ورته وويل په دې کي دبد منلو کومه خبره ده ما خو هغه الفاظ ويلي دي کوم چي رسول الله ﷺ فرمايلي وه

وَسَلَّمَ عَطَسَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

يعني يو سړی په ترچي کولو سره د رسول الله ﷺ ومخته السلام عليكم وويل

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكَ وَعَلَى أُمِّكَ إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ

نو نبي کریم ﷺ ورته په جواب کي وفرمايل پرتا او ستا پر موردي سلام وي او ددې وروسته نبي کریم ﷺ فرمايلي وه هر کله چي څوک ترچي وکړي نو هغه دي

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلْيَقُلْ لَهُ مَنْ يَرُدُّ عَلَيْهِ يَرْحَمُكَ اللَّهُ وَلْيَقُلْ يَغْفِرُ

لَهُ لَنَا وَلَكُمْ . رواه الترمذي وابوداؤد .

الحمد لله رب العالمين وايي او څوک چي جواب ورکوي هغه دي ورته یرحمک الله ووايي او بيا دي ترچی کونکی د هغه په جواب کي يغفر الله لي ولکم ووايي . ترمذي او ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۲۸۸۵، رقم: ۵۰۳۱، والترمذي ۷۶۱۵، رقم: ۲۷۳۹.

تشریح: مطلب دادی چي د ترچي په راتلو باندي الحمد لله يا الحمد لله رب العالمين ويل پکار دي ، په دغه وخت کي حاضرینو ته د سلام کولو څه معنی ده او نه ددې هيڅ اصل سته .

ځينو حضراتو ليکلي دي چي د یرحمک الله ويونکي په جواب کي ترچي کونکي ته يغفر الله لي ولکم سره يهدیکم الله ويصلح بالکم هم ويل غوره دي .

د حديث څخه معلومه سوه که چيري ترچی کونکی د الحمد لله پر ځای بل لفظ ووايي نو هغه د جواب مستحق نه دی ، همدا وجه ده چي رسول الله ﷺ هغه سړي ته د ترچي په جواب کي یرحمک الله ونه فرمايل مگر هغه سړی رسول الله ﷺ ته سلام وکړ نو رسول الله ﷺ د سلام جواب ورکړ ، پاته سوه دا خبره چي رسول الله ﷺ د سلام په جواب کي وعلى امک (او ستا پر موردي سلام وي) الفاظ ولي وفرمايل ، نو دا په اصل کي رسول الله ﷺ ددغه الفاظو په ذريعه دوو خبرو ته اشاره وفرمايل ، يو خو دا چي په دغه وخت کي سلام کول به ځايه دی او دا داسي

ده لکه یو سړی سلام کول غواړي مگر هغه داسي ووايي چي پر تا او ستا پر مور دي سلام وي ،
دوهمه خبره دا ده چي د يوه لفظ او کلام بې محله او بې موقع استعمالول خپل ځان د علم او
تربيت څخه بې خبره ثابتول دي او ددې خبري اظهار کول دي چي زه د هغه سړي په ډول يم چي د
يو هوښيار سړي د تربيت څخه محروم او محض د مورد غير موزون تربيت حامل وي ، او د هغه
په زړه او دماغ د بنځينوو ماحول او طريقو اثر وي ، علماوو دا هم ليکلي دي چي ددغه الفاظو
په ذريعه د هغه سړي ناپوهي څرگنده سوې ده چي په هغه کي د مورد اوصافو د سرايت کولو په
وجه پيدا سوې ده ، په دې اعتبار سره هغه دخپل مور په حق کي د رسول الله ﷺ د دعاء محتاج
وو ، نو رسول الله ﷺ وفرمايل : ستا سره دي ستا پر مور هم سلامتيا وي چي الله تعالی هغه د
عقل په دولت ونازوي او د ناپوهۍ د فتنې څخه يې خوندي کړي .

درې واره د ترچي جواب

﴿۲۵۳۶﴾: وَعَنْ عُبَيْدِ بْنِ رِفَاعَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تُشَبِّتُ
الْعَاطِسَ ثَلَاثًا فَلَمَّا زَادَ فَإِنْ شَبَّتَ فَشَبَّتُهُ وَإِنْ شَبَّتَ فَلَا . رواه ابوداؤد
والترمذي وقال هذا حديث غريب .

د حضرت عبید بن رفاعه رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : ترچی کونکي ته
درې واره جواب ورکوی ددې څخه وروسته که ترچی ورته راسي نو خوښه ستا ده که جواب
ورکوی او که یې نه ورکوی . ابوداؤد او ترمذي . ترمذي ویلي دي دا حدیث غریب دی

تخریج : سنن ابی داود ۲۹۱/۵ ، رقم : ۵۰۳۶ ، و الترمذي ۷۹/۵ ، رقم : ۲۷۴۴ .

﴿۲۵۳۷﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ شَبَّتَ أَخَاكَ ثَلَاثًا فَمَا زَادَ فَهُوَ زُكَّامٌ . رواه
ابوداؤد وقال لا اعلمه الا انه رفع الحديث الى النبي ﷺ .

د حضرت ابوهريره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي د خپل مسلمان ورور لپاره تردرو وارو پوري د
ترچي جواب ورکوی ددې څخه زیات که ترچی ورته راسي نو بیا هغه زکام دی ، ابوداؤد او
وايي چي پرته ددې څخه ما ته نور معلومات نسته چي دا حدیث یې رسول الله ﷺ ته مرفوع کړی دی .

تخریج : سنن ابی داود ۲۹۱/۵ ، رقم : ۵۰۳۴ .

تشریح: د امام ابوداؤد رحمۃ اللہ علیہ د عبارت مطلب دادی چي دغه حدیث د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ خپل قول نه دی بلکه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ارشاد دی چي ابوهریره رضی اللہ عنہ نقل کړی دی او که چیري دغه حدیث ته حدیث موقوف یعنی د ابوهریره رضی اللہ عنہ قول وویل سي نو بیا به هم دغه روایت د حدیث موقوف یعنی د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د ارشاد په حکم کي وي ځکه چي حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ د درود شمېر تعین د شارع علیه السلام د اورېدو څخه پرته نسو کولای .

الْفَصْلُ الثَّالِثُ (دریم فصل)

د ترچي صحيح جواب

﴿۲۵۳۸﴾: عَنْ نَافِعٍ أَنَّ رَجُلًا عَطَسَ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ

د حضرت نافع رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي د ابن عمر رضی اللہ عنہ په څنګ کي یو سړي ترچي وکړ او بیا یې وویل الحمد لله

وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ قَالَ ابْنُ عُمَرَ وَأَنَا أَقُولُ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَالسَّلَامُ عَلَى

والسلام علی رسول الله، ابن عمر رضی اللہ عنہ ددې په جواب کي وویل او زه هم وایم الحمد لله والسلام

رَسُولِ اللَّهِ وَلَيْسَ هَكَذَا عَلَّمَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَقُولَ

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ. رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب.

علی رسول الله مګر موږ ته رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم داسي نبودنه نه ده کړې، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم موږ ته داسي نبودلي دي هر کله چي چاته ترچي راسي نو الحمد لله علی کل حال دي ووايي. ترمذي او وایي چي دا حدیث غریب دی.

تخریج: سنن الترمذي ۷۶۸۵، رقم: ۲۷۳۸.

=====

بَابُ الضَّحْكِ (د خندا بیان)

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

در رسول ﷺ تبسم

﴿۲۵۳۹﴾: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ مُسْتَجْبِعًا ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ. رواه البخاري

د حضرت عائشې رضی اللہ عنہا څخه روایت دی چې ما هیڅکله رسول الله ﷺ په داسې خندا کولو نه دی لیدلی چې د رسول الله ﷺ خوله مبارکه خلاصه سوې وي او حلق مبارک یې څرگند سوی وي بلکه رسول الله ﷺ به تبسم کوي، بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۵۰۴/۱۰، رقم: ۶۰۹۲.

د لغاتو حل: لهواته: جمع اللهاة، وهي اللحمتان في سقف أقصى الفم مشرفة على الحلق.

﴿۲۵۴۰﴾: وَعَنْ جَرِيرٍ قَالَ مَا حَجَبَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْذُ

أُسَلِّمْتُ وَلَا رَأَيْتُ إِلَّا تَبَسَّمَ. متفق عليه.

: حضرت جریر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې د کوم وخت څخه زه مسلمان سوی یم رسول الله ﷺ په میځ حال کې زه هغوی ته د ورتلو څخه منع کړی نه یم او کله چې به رسول الله ﷺ ما ته کتل نو تبسم به یې کوي. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۵۰۴/۱۰، رقم: ۶۰۸۹، ومسلم ۱۹۲۵/۴، رقم: ۲۴۷۵-۱۳۴.

تشریح: زه یې نه یم منع کړی: ددې مقصد دادی چې رسول الله ﷺ هیڅکله زه د راتللو څخه نه م منع کړی، ما چې به کله غوښتل نو د رسول الله ﷺ په خدمت کې به حاضرېدم، که څه هم هغه به یو خاص مجلس وو، په شرط ددې چې د نارینو مجلس به وو، یا دا مراد دی چې ما د رسول الله ﷺ څخه یو شی غوښتی دی او رسول الله ﷺ د هغه د را کولو څخه انکار کړی وي، کله چې ه ما د رسول الله ﷺ څخه غوښتل نو هغه به ما ته را کول.

د صحابه کرامو خندل

﴿۲۵۲۱﴾: وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا

د حضرت جابر بن سمرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ به چي په کوم ځای کي د سهار

يَقُومُ مِنْ مُصَلَّاهُ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ الصُّبْحُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَإِذَا طَلَعَتْ

لمونځ وکړ نو تر هغه وخته پوري به د هغه ځای څخه نه ولاړيدئ تر څو پوري چي به لمربنه

الشَّمْسُ قَامَ وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ فَيَضْحَكُونَ

ځلانده سوي نه وو کله چي به لمرب راوختئ نو رسول الله ﷺ به ولاړ سو او صحابه کرامو به په

خپل منع کي خبري کولې او د جاهليت د زماني حالات به يې بيانول او خندل به يې

وَيَتَبَسَّمُ ﷺ. رواه مسلم وفي رواية للترمذي يتناشدون الشعر.

او رسول الله ﷺ به تبسم کاوه. مسلم او د ترمذي په روايت کي دي چي صحابه کرامو به شعرونه ويل.

تخريج: صحيح مسلم: ۱۸۱۰/۴، رقم: ۶۹-۲۳۲۲، والترمذي ۱۲۸۱۵، رقم: ۲۸۵۰۰.

تشریح: د اشعارو څخه مراد هغه اشعار دي چي هغه د توحيد، رسالت او ترهيب پر مضامينو باندي مشتمل وه. د دغه حديث څخه معلومه سوه چي د جاهليت زماني خبري کول او پر هغو خندل جائز دي.

الْفَصْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

زيات تبسم کونکی

﴿۲۵۲۲﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ قَالَ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ

تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رواه الترمذي.

د حضرت عبدالله بن حارث بن جزء رضي الله عنه څخه روايت دئ چي ما تر رسول الله ﷺ زيات تبسم کونکی هيڅوک نه دی ليدلی. ترمذي.

تخريج: سنن الترمذي ۵۶۱۱۵، رقم: ۳۶۴۲،

الفصل الثالث (دریم فصل)

د صحابه کرامو تبسم

﴿۲۵۳﴾: عَنْ قَتَادَةَ قَالَ سِئِلَ ابْنُ عُمَرَ هَلْ كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

د حضرت قتاده رضي الله عنه څخه روايت دئ چې د ابن عمر رضي الله عنه څخه پوښته وسول ايا د رسول الله صلى الله عليه وسلم

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضْحَكُونَ؟ قَالَ نَعَمْ وَالْإِيمَانُ فِي قُلُوبِهِمْ أَعْظَمُ مِنْ

اصحابو به خندل؟ هغه ورته وويل هو او د هغوی په زړونو کي تر غره هم لوی ایمان وو،

الْجَبَلِ وَقَالَ بِلَالُ بْنُ سَعْدٍ أَدْرَكْتُهُمْ يَشْتَدُّونَ بَيْنَ الْأَغْرَاضِ وَيَضْحَكُ

بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ فَإِذَا كَانَ اللَّيْلُ كَانُوا رُهْبَانًا. رواه في شرح السنة.

بلال بن سعد رضي الله عنه وايي ما صحابه کرام د غشي نښي ته په منډه ليدلي دي په داسي حال کي چې يو بل يې خندول مگر کله چې به شپه سول نو زهد (د خدای عز وجل عبادت) به يې کوی. شرح السنة.

تخريج: رواه البغوي في شرح السنة ۳۱۸\۱۲، رقم: ۳۳۵۱.

تشریح: حال دا چې د هغوی په زړو کي تر غره لوی ایمان وو: دلته دا اشاره ده چې کله به د خدا وخت وو نو هغوی به خندل مگر داسي به يې نه خندل لکه څرنګه چې غافل او شتمن خلک خاندې ځکه چې داسي خدا چې تر حد زیاته وي زړه غافل کوي او په نور ایمان کي خلل اچوي، صحابه کرامو به د خدا په حالت کي هم د شرعي اداو لمن د لاس څخه نه اېله کول او خپل ایمان به يې پر کامله درجه ساتی.

نو هغوی به د الله عز وجل څخه ډېر زیات بهرېدونکي وه: مطلب دادی چې کله به شپه راغله نو صحابه کرام به د دنیا ټول کار او ارام پرېښود او په عبادت کي به بوخت سول او د الله عز وجل د بيري د غلبې څخه به يې ژړاوي کولې او په مناجات او التجاء کي به بوخت وه.

=====

بَابُ الْأَسَامِي (دنوم ایسودلو بیان)

په دغه باب کې هغه حدیثونه نقل کيږي چې د هغو څخه د نومونو احکام څرگندیږي او دا معلومیږي چې باید څرنگه نوم کښېښودل سي، کوم نومونه ښه دي او کوم نومونه خراب دي.

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

در رسول ﷺ کنیت پر خان مه ايردئ

﴿۲۵۳۳﴾: عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السُّوقِ فَقَالَ

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ په بازار کې وو چې یو سړي وویل:

رَجُلٌ يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّمَا دَعَوْتُ

ای ابا القاسم، رسول الله ﷺ هغه سړي ته وکتل، هغه وویل ما تاسو ته آواز نه دی کړی هغه بل سړي ته می آواز کړی دی،

هَذَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمُوا بِأَسْمِي وَلَا تَكْنُوا بِكُنْيَتِي. متفق عليه

رسول الله ﷺ وفرمايل زما په نامه خپل نوم ايردئ مگر زما په کنيت خپل کنيت مه ايردئ.

بخاري او مسلم. کنيت هغه نامه ته وايي چې د پلار، مور، لور يا زوی ته منسوب وي لکه ابوالقاسم د قاسم پلار چې د رسول الله ﷺ کنيت دی.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۳۹/۴، رقم: ۲۱۲۰، و مسلم ۱۶۸۲۳، رقم: ۲۱۳۱-۱.

﴿۲۵۳۵﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَمُوا بِأَسْمِي وَلَا

تَكْنُوا بِكُنْيَتِي فَإِنِّي إِنَّمَا جَعَلْتُ قَاسِمًا أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ. متفق عليه.

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: زما په نامه خپل نوم ايردئ

مگر زما په کنيت خپل کنيت مه ايردئ ځکه چې زه قاسم (ويشونکی) جوړ کړل سوی يم چې په تاسو کې ويش کوم. بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۲۱۷/۶، رقم: ۳۱۱۴، و مسلم ۱۶۸۳/۳، رقم: ۴-۲۱۳۳.

تشریح: کنیت دې ته وايي چې يو سړی د خپل ذات نسبت پلار يا زوی ته په کولو سره خپل ځان په هغه مشهور او معروف کړي لکه ابن فلان يا ابو فلان، يعني د فلاني زوی يا د فلاني پلار، يا داسي هم ويل کيږي چې کنیت هغه نامه ته وايي چې د پلار، زوی، لور او مور سره اړوند ويل کيږي. او زه ستاسو په مينځ کي وېش کوم: ددې مطلب دادی چې الله تعالی ما ته کوم علم او حکمت، ديني احکام او مسائل او دنيوي مال لکه د غنیمت مال وغيره را کوي نو زه هغه د مسلمانانو په مينځ کي ویشم، ددې څخه مراد دادی چې زه د الله ﷻ نه پکو بندگانو ته د جنت او د نورو نعمتونو زيری ورکوم او بدکاره خلک د دوږخ څخه بهروم، نو دغه صفت په تاسو کي موجود نه دی او تاسو په دې فائز نه ياست، ځکه تاسو زما د کنیت اختيارولو مجاز نه لرئ، البته خپل نوم يا د خپل اولاد نوم لفظاً او صورتاً زما په نامه اېښولای سئ، خلاصه دا چې زه محض په دې وجه ابو القاسم نه يم چې زما د زوی نوم قاسم دی بلکه په ما کي د قاسميت د معنی لحاظ هم اېښودل سوی دی، په دې اعتبار چې زه د ديني او دنيوي چارو وېشونکی ګرځول سوی يم، کله چې زه د ذات په اعتبار او د صفاتو په اعتبار ستاسو په ډول نه يم نو تاسو زما کنیت ولي اېږدئ بلکه د هغه وصف د مالک به وي لکه چا ته چې ابو الفضل ويل کيږي حال دا چې د هغه د زوی نوم فضل نه وي.

ځيني حضرات وايي چې د رسول الله ﷺ د کنیت اېښودو منع د رسول الله ﷺ د زمانې سره خاص وه چې د تخاطب په وخت کي د نبي کریم ﷺ او نورو خلکو په مينځ کي د اشتباه صورت پيدا نسي لکه څرنګه چې ملا علي قاري رحمه الله عليه ليکلي او دغه قول صحيح دی.

شيخ عبد الحق محدث دهلوي رحمه الله عليه وايي: ددغه دواړو حديثو څخه دا څرګنديږي چې د محمد نوم اېښودل جائز دي مګر د ابو القاسم کنیت اېښودل جائز نه دي که څه هم داسي صورت وي چې د يو چا نوم محمد وي او هغه خپل کنیت ابو القاسم اېښودل غواړي او که داسي صورت چې بل نوم يې وي او محض کنیت د ابو القاسم اېږدي، خلاصه دا چې د هيچا لپاره دا جائز نه ده چې هغه خپل کنیت ابو القاسم کنېږدي که څه هم د هغه نوم محمد وي يا بل څه وي، د امام شافعي رحمه الله عليه او اصحاب ظواهر و دا قول دی او هغوی ددغه حديثونو څخه استدلال کوي، دوهم قول د محمد شيباني رحمه الله عليه دی او هغه دادی چې د نامه او کنیت يو ځای صحيح نه دي يعني د چا نوم چې محمد وي هغه دي خپل کنیت ابو القاسم نه اېږدي مګر که چيري د چا نوم محمد نه وي نو هغه ته په ابو القاسم ويل جائز دي، د دوی په نزد ددغه حديثو مطلب دادی چې

يو سړی دي د خپل ذات لپاره دغه نوم او کنيت يو ځای نه اختیاري وي .

دریم قول دادی چي دواړه جمع کېدل هم جائز دي یعني د چا نوم چي محمد وي هغه هم خپل کنيت ابو القاسم اېښودلای سي ، ددغه قول نسبت امام مالک رحمۃ اللہ علیہ ته کیږي ، د دوی وینا ده چي په کومو حدیثو کي ددغه منع نقل سوې ده هغه منسوخ دي ، یو ډله وایي چي ددغه منع تعلق د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د زمانې سره وو ، د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه وروسته دا جائز دی ، ددغه ډلي دلیل د حضرت علي رضی اللہ عنہ دغه حدیث دی چي کله هغه رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ته وویل : که ستاسو څخه وروسته زما زوی پیدا سي نو زه به د هغه نوم او کنيت ستاسو د نامه او کنيت په ډول اېږدم ، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم اجازه ورکړه ، نو حضرت محمد بن الحنفیه چي د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د وفات څخه وروسته پیدا سوی وو ، حضرت علي رضی اللہ عنہ د هغه کنيت ابو القاسم کنېښود ، یو بله ډله چي د هغوی قول د باوروړ نه دی وایي چي یو چاته د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم نوم اېښودل هم جائز نه دي .

د ذکر سوو قولو په رڼا کي کوم قول چي تر ټولو زیات صحیح او د حنفي مذهب مطابق دی هغه دادی چي د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم نوم اېښودل خو جائز دي بلکه مستحب دي مگر د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم کنيت اېښودل که څه هم ددې تعلق د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه وروسته وي منع دی تر څو چي د حضرت علي رضی اللہ عنہ په اړه منقول دي نو دا د هغه سره یو خاص معامله وه لکه څرنګه چي د حدیث د سیاق څخه څرګند یږي ، نو د هغه څخه پرته د بل چا لپاره دا جائز نه دي چي هغه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم کنيت پر خپل ځان کنېږدي ، ددې تائید د ابن عساکر رحمۃ اللہ علیہ ددغه روایت څخه هم کیږي چي په جمع الجوامع کي د حضرت علي رضی اللہ عنہ څخه نقل سوي دي چي یوه ورځ پر دغه مسئله باندي د حضرت علي رضی اللہ عنہ او حضرت طلحه رضی اللہ عنہ په مینځ کي خبري وسوې ، نو حضرت طلحه رضی اللہ عنہ ، حضرت علي رضی اللہ عنہ ته وویل : تاسو د خپل زوی نوم د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په نامه محمد اېښی دی او د هغه کنيت دي هم د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم پر کنيت (ابو القاسم) اېښی دی حال دا چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د دواړو جمع کولو څخه منع فرمایلي ده ، حضرت علي رضی اللہ عنہ وفرمایلي : معاذ الله ، څوک د الله تعالی او د هغه د رسول پر خلاف د عمل کولو جرئت کولای سي ، بیا حضرت علي رضی اللہ عنہ یو څو قریشي صحابه کرام را وغوښتل او هغوی ټولو شاهدي ورکړه چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم حضرت علي رضی اللہ عنہ ته اجازه ورکړې وه چي هغه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه وروسته د خپل زوی نوم او کنيت د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په نامه او کنيت کنېږدي .

عبدالله او عبدالرحمان

﴿۲۵۳۶﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَحَبَّ أَسْمَائِكُمْ إِلَى اللَّهِ عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ. رواه مسلم.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل: د الله تعالى په نزد ستاسو په نومونو کي غوره نوم عبدالله او عبدالرحمن دئ. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۸۲۸۳، رقم: ۲-۲۱۳۲.

تشریح: ځينو حضراتو ويلي دي چې ددغه ارشاد څخه مراد دادی چې دغه دواړه نومونه يعنې عبدالله او عبدالرحمن د انبياء عليهم السلام د نومانو څخه وروسته زيات غوره دي، په دې اعتبار سره ويل کيږي چې دغه دواړه نومونه د محمد د نامه څخه زيات غوره نه دي بلکه په غوره والي کي د دواړو درجه يا خو د محمد د نامه څخه کمه ده او يا برابره ده.

يو څو منع نومونه

﴿۲۵۳۷﴾: وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت سمرة بن جندب رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

لَا تُسَمِّينَ غُلَامَكَ يَسَارًا وَلَا رَبَاحًا وَلَا نَجِيحًا وَلَا أَفْلَحَ فَإِنَّكَ تَقُولُ أَثَمَ هُوَ

د خپل غلام نوم يسار، رباح، نجيح، او افلاح مه ايردئ ځکه چې تاسو د هغه په نامه سره هغه ته

فَلَا يَكُونُ فَيَقُولُ لَا، رواه مسلم و في رواية له قَالَ لَا تُسَمِّ غُلَامَكَ رَبَاحًا

وَلَا يَسَارًا وَلَا أَفْلَحَ وَلَا نَافِعًا.

آواز کړئ او هغه موجود نه وي نو وه به ويل سي چې هغه نسته، (يعني مثلاً تاسو د ايسار په نامه اخیستلو سره آواز کړئ او دا وويل سي چې هغه نه سته نو ددې مفهوم به دا وي چې په کور کي پراخي او اساني نه سته او دا بده خبره ده). مسلم او د مسلم په يوه بل روايت کي دا الفاظ دي چې نبي کریم ﷺ وفرمايل: د خپل غلام نوم رباح، يسار، افلاح او نافع مه ايردي. رباح معنی گټه، نجيح معنی مطلب ته رسيدونکی، افلاح معنی بری موندونکی.

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۸۵۱۳، رقم: ۱۲-۲۱۳۷.

تشریح: یسار د یسر څخه دی چي معنی یې د پراخی ده، رباح د ربخ څخه دی چي معنی یې د گټي او فائدي ده، نجیح د نجح څخه دی چي معنی یې د بریالیتوب ده، افلح د فلاح څخه دی چي معنی یې د کامیابی او خلاصون ده، نافع د نفع څخه دی چي معنی یې د گټي ده.

د حدیث مطلب دادی چي داسي نوم اېښودل منع دی ځکه د مثال په توگه که چیري د یو سړي نوم یسار کنېښودل سي او یو وخت د کورنۍ والا څخه پوښتنه وکړل سي چي دلته یسار سته؟ او د کورنۍ خلک جواب ورکړي چي په کور کي یسار نسته نو که څه هم په دغه صورت کي متعین ذات مراد دی مگر د لفظ یسار د حقیقي معنی په اعتبار به دا مفهوم وي چي په دغه کور کي پراخي نسته او داسي ویل خرابه خبره ده، پر همدغه باندې نور ذکر سوي الفاظ هم قیاس کیدای سي.

د مسلم په یوه روایت کي د نجیح پر ځای د نافع ذکر دی، ددې څخه معلومه سوه چي د ذکر سوي منع تعلق محض ددغه نومونو سره نه دی بلکه هغه نور نومونه هم ددغه الفاظو په معنی کي همدغه حکم لري.

امام نووي رحمته الله علیه وایي: زموږ علماؤ ویلي دي چي داسي نومونه اېښودل مکروه تنزیهي ده نه مکروه تحریمي.

﴿۴۵۳۸﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ أَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَنْهَى عَنْ أَنْ يُسَيَّ بِعُغْلَى وَبِبَرْكَةٍ وَبِأَفْلَحٍ وَبِيسَارٍ وَبِنَافِعٍ وَبِنَحْوِ ذَلِكَ ثُمَّ رَأَيْتُهُ سَكَتَ بَعْدُ عَنْهَا ثُمَّ قُبِضَ وَلَمْ يَنْهَ عَنْ ذَلِكَ. رواه مسلم.

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چي نبی کریم صلی الله علیه و آله اراده وکړه چي خلک د یعلی، برکت، افلح، یسار او نافع او ددې په مثل نومونو اېښودلو څخه منع کړي بیا ما ولیدل چي رسول الله صلی الله علیه و آله ددې اراده څخه پټه خوله پاته سو او ددې څخه وروسته رسول الله صلی الله علیه و آله وفات سو او رسول الله صلی الله علیه و آله ددغه نومو اېښودو څخه منع نه وفرمایل. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم ۱۶۸۶۱۳، رقم: ۱۳-۲۱۳۸.

تشریح: ددغه حدیث څخه معلومه سوه چي د ذکر سوو نومونو اېښودو منع نافذ سوې نه ده، حال دا چي مخکني حدیث د منع پر نفاذ باندې په څرگنده دلالت کوي، ددغه تضاد ليري کولو

لپاره یحییٰ رحمۃ اللہ علیہ وایي چي د حضرت جابر رضی اللہ عنہ د منع علامه لېدل او هغه شی هم اورېدل چي منع ته اشاره کوي هغه د منع حکم په صریح توګه نه وو اورېدلی ځکه هغه دغه مسئله په ذکر سوي طرز بیان کړل، مګر دغه منع د صحیح حدیث څخه ثابت سوې ده ځکه نو دا ویل کیږي چي منع ثابت ده، ددې څخه پرته ملا علي قاري رحمۃ اللہ علیہ وایي چي زما په نزد ددغه تضاد ليري کولو لپاره یو بل تاویل دی هغه دا چي د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د ارادې تعلق په اصل کي د هغه منع د نهی تحریمي په توګه نافذ کولو نه وو مګر ددې څخه وروسته رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د امت په اړه د سانی او نرمۍ په خیال ساتلو سره سکوت و فرمایه ځکه چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم پوهېدی چي د نومانو مسئله داسي ده چي هغه ته زیات خلک توجه نه کوي او د ښه او بد نومانو د فرق کولو پابند به نه وي او د هغه نتیجه به دا وي چي ددې په وجه به د امت خلک په دیني تاوان کي اخته سي، نو ویل کیږي چي د کوم روایت څخه د منع عدم نفاذ ثابتیږي د هغه تعلق د نهی تحریمي سره دی او په حقیقت کي دا مسئله هم ده چي ذکر سوي نوم اېښودل مکروه تنزیهي دی او مکروه تحریمي نه دی.

شهنشاه

﴿۲۵۳۹﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْنَى

د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: بدترین

الْأَسْمَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الْأُمْلَاكِ. رواه البخاري

نوم به د قیامت په ورځ د الله تعالی په نزد د هغه سړي نوم وي چي هغه ته شهنشاه ویل کیږي
(یعني د یو چا نوم چي شهنشاه وي). بخاري

وفي رواية مسلم قَالَ أَغْيِظُ رَجُلٍ عَلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَخْبَثُهُ وَأَغْيِظُهُ
رَجُلٌ كَانَ يُسَمَّى مَلِكَ الْأُمْلَاكِ لَا مَلِكَ إِلَّا اللَّهُ.

او د مسلم په یوه روایت کي دا الفاظ دي چي د قیامت په ورځ به مبغوض ترین خلک د الله جل جلاله په نزد هغه وي چي د هغه نوم شهنشاه وي (دا نوم که د یو عام سړي او که د یو پاچا ښه نه دی) د الله تعالی څخه پرته بل هیڅوک حقیقي پاچا نسته. مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۵۸۸۱۱۰، رقم: ۶۲۰۶، و مسلم ۱۶۸۸۱۳، رقم: ۲۰-۲۱۴۳.

د لغاتو حل: اخنی: ای اقبھا (بد یې ګنم)

تشریح: مطلب دادی چي د الله ﷻ څخه پرته بل حقيقي پاچا نسته نو بيا شهنشاه يعني د پاچاهانو پاچا يو چاته ويل به څرنگه وي، شهنشاه يو داسي وصف دی چي يوازي د الله تعالی سره خاص دی چي په دغه وصف کي د يو مخلوق د شړپک کېدو وهم او گمان هم نسي کيدای.

د نفس تعريف

﴿۲۵۵۰﴾: وَعَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ قَالَتْ سَمِعْتُ بَرَّةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْبَيْرِ مِنْكُمْ فَقَالُوا بِمَ نُسَبِّحُهَا قَالَ سَبُّهَا زَيْنَبُ. رواه مسلم.

د حضرت زينب بنت ابو ﷺ څخه روايت دی چي زما نوم بره (نيکه) کښېښودل سو، رسول الله ﷺ وفرمايل د خپل ځان تعريف مه کوه د نيکی خاوندان الله ﷻ ښه پيژني ددې نوم زينب کښېږدی. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم: ۱۶۸۷۱۳، رقم: ۱۹-۲۱۴۲.

توضیح: ددغه حديث څخه معلومه سوه چي داسي نوم بايد نه کښېښودل سي چي د هغه لفظي نوم څخه د نفس تعريف ظاهر يږي ځکه چي ددې په وجه په نفس کي لويي پيدا کيږي.

﴿۲۵۵۱﴾: وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَتْ جُوَيْرِيَةُ اسْمَهَا بَرَّةَ فَحَوَّلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْمَهَا جُوَيْرِيَةَ وَكَانَ يَكْرَهُ أَنْ يُقَالَ خَرَجَ مِنْ عِنْدَ بَرَّةَ. رواه مسلم.

د حضرت ابن عباس رضی الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ د بي بي جويريه نوم بره وو، رسول الله ﷺ د هغې نوم بدل کړ او جويريه نوم يې پر کښېښودی ځکه چي رسول الله ﷺ دا خبره بده گڼل چي څوک ورته دا ووايي چي تاسو د بره (نيکی) څخه ووتلاست. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم: ۱۶۸۷۱۳، رقم: ۱۶-۴۱۴۰.

تشریح: د بره معنی د نيکانو ده، ددغه لفظ د اصل معنی په اعتبار يې خوښ نه کړ، کله چي د بره د کور څخه ووځي ځکه چي د نيکانو څخه وتل ښه خبره نه گڼل کيږي، وکان يکره... الخ: په

دې اړه دا معلومېږي چې د حضرت ابن عباس رضي الله عنه قول دی مگر دا هم کيدای سي چې دخپل ذکر سوي ناخوښي په اړه خپله رسول الله صلى الله عليه وسلم ددغه الفاظو په ذریعه خبر ورکړی وي ، څرگنده دي وي چې په دغه حديث کي د بره اېښودو د منع سبب ذکر سوي ناخوښي گرځول سوي ده ، حال دا چې د بي بي زينب رضي الله عنها په اړه ددغه منع سبب د نفس تزکيه گرځول سوي ده مگر په دواړو کي څه تضاد نسته ، ځکه چې د اسبابو په مينځ کي مزاحمت نه وي ، د يوه شي دوه مختلف سببونه کيدلای سي د کومو دوو شيانو چې ذکر سوي دی هغه دواړه د مذکوره منع د سبب صلاحيت لري ، ددې څخه پرته دا هم کيدای سي چې د زينب کورنۍ او قبيلې د خلکو څخه د معلومولو څخه وروسته دا څرگنده سوي وي چې هغوی د زينب نوم بره واقعتاً د هغې د نفس د تعريف او مدح په قصد سره ايښی وي حال دا چې د بي بي جوړيه رضي الله عنها په اړه دا خبره نه ده ځکه د زينب په اړه د منع سبب د نفس تزکيه وگرځول سول او د جوړيه په اړه د منع سبب د رسول الله صلى الله عليه وسلم د بره څخه د وتلو ويل نه خوښول وگرځول سول ، او دا خبره هم ده چې ازواج مطهرات ته د رسول الله صلى الله عليه وسلم د تلو او راتلو په اړه په عامه توگه داسي ويل کېدل چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فلانۍ بي بي ته تشریف وړی دی يا رسول الله صلى الله عليه وسلم د فلانۍ بي بي څخه وتلی دی او دا هم کيدای سي چې څرنگه يسار ، نجیح وغيره د نومونو په اړه د بدفالي اعتبار کېږي همدارنگه د بره په اړه هم دا اعتبار وي او څرنگه چې د بره په اړه د تزکيې او کراهت اعتبار سوي دی همدارنگه د يسار او نجیح په اړه هم ددې اعتبار وي .

ښه نومان اېږدئ

﴿۲۵۵۲﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ ابْنَتًا لِعُمَرَ كَانَتْ يُقَالُ لَهَا عَاصِيَةٌ فَسَمَّاَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمِيلَةً. رواه مسلم.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې د حضرت عمر رضي الله عنه د يوې لور نوم عاصيه (گناه کاره) وو ، رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغې نوم بدل کړ او جميله نوم يې پر کښېښودئ . مسلم .

تخريج: صحيح مسلم ۱۶۸۷/۳ ، رقم: ۲۱۳۹-۱۵.

تشریح: د جاهليت په زمانه کي د عربو دا رواج وو چې هغوی به د خپلو کوچنيانو نوم عاصي يا عاصيه اېښودل ، د عاصي لفظي معنی د نافرمان ، سرکښ او متکبر ده ، چې د الله جل جلاله او د هغه د دين مخالف دي ، د اسلام د زمانې څخه وروسته رسول الله صلى الله عليه وسلم داسي نومونه اېښودل

ناخوبنه کړل ، او د چا نوم چي عاصي يا عاصيه وو هغه به يې بدل کړل او نور نومونه يې پر کښېښودل، ددې څخه معلومه سوه چي د خراب نوم بدلول مستحب دي .

﴿۲۵۵۳﴾: وَعَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ قَالَ أُنِّي بِالْمُنْذِرِ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى

د حضرت سهل ابن سعد رضي الله عنه څخه روايت دئ چي کله منذر بن ابو اسيد رضي الله عنه پيدا سو نو د نبي

الله عليه وسلم حين ولد فوضعه على فخذه فقال ما اسمه قال فلان قال
ولكن اسمه المنذر. متفق عليه.

کريم صلی الله علیه و آله په خدمت کي حاضر سو ، رسول الله صلی الله علیه و آله هغه پر خپل زنگانه مبارک کښېښوئ او پوښتنه يې وکړه دده نوم څه دئ ؟ په جواب کي ورته وويل سوه دده نوم فلانی دئ ، رسول الله صلی الله علیه و آله او فرمايل دا نه بلکه دده نوم منذر دئ (منذر معنی د الله جل جلاله د احکامو رسونکی او د الله جل جلاله د عذاب څخه بهرونکی) . بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۷۵/۱۰، رقم: ۶۱۹۱، ومسلم ۱۶۹۲/۳، رقم: ۲۹-۲۱۴۹.

تشریح: فلانی نوم دی، يعني مور او پلار چي کوم نوم پر اېښی وو راوستونکي هغه بيان کړ، راوي ته هغه نوم معلوم نه وو ځکه هغه همداسي نقل کړي . منذر په اصل کي د انذار څخه مشتق دی چي د هغه معنی د الله تعالی د عذاب څخه د بهرونکي ده .

عبدي يا امتي مه وایاست

﴿۲۵۵۴﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَقُولَنَّ

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمايل : هيڅوک دي (خپل غلام او

أَحَدُكُمْ عَبْدِي وَأُمَّتِي كُلُّكُمْ عَبِيدُ اللَّهِ وَكُلُّ نِسَائِكُمْ إِمَاءُ اللَّهِ وَلَكِنْ لِيَقُلَّ

مينزي ته) زما بنده او زما مينزه نه وايي (اصل مطلب دا چي عبدي او امتي ويل يوازي کبريا او د عزت خاوند الله جل جلاله خپل بنده ته وايي نور خلک بايد ونه وايي او غلام ويل روا دی ځکه چي غلام معنی هلک) تاسو ټول د الله جل جلاله بندگان او ټولي بنځي د الله جل جلاله مينزي دي بلکه

غَلَامِي وَجَارِيَّتِي وَفَتَايَ وَلَا يَقُلُّ الْعَبْدُ رَبِّي وَلَكِنْ لِيَقُلَّ سَيِّدِي، وفي رواية

داسي دي ووايي زما خادم او زما خادمه، زما هلک او زما انجلی، او غلام دي خپل بادار ته
زما پروردگار نه وایي بلکه زما سردار دي ورته وایي، او په یوه روایت کي دادي

لَيَقُلُّ سَيِّدِي وَمَوْلَايَ، وَفِي رَوَايَةٍ لَا يَقُلُّ الْعَبْدُ لِسَيِّدِهِ مَوْلَايَ فَإِنَّ
مَوْلَاكُمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ. رواه مسلم.

چي غلام دي خپل بادار ته زما مولی نه وایي ځکه چي ستاسو مولی الله تعالی دی. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۶۴/۴، رقم: ۱۳-۲۲۴۹.

تشریح: کله چي د غلام او مینزي ساتلو رواج وو نو خلکو به د داسي الفاظو په ذریعه مخاطب
کول چي د خپلي معنی په اعتبار به بالکل نامناسب وه د مثال په توگه د جاهلیت په زمانه کي به
عربو خپل غلام یا مینزي په داسي ویلو مخاطب کول چي یا عبدي (ای زما بنده) او یا امتي
(ای زما مینزي)، څرگنده ده چي د عبد لفظ د یو خاص مفهوم حامل دی او د اسلامي عقیدې
مطابق انسان د الله تعالی عبد (بنده) دی، او یو انسان د بل انسان بنده نسي کیدای، په دې
اعتبار سره که چيري یو انسان بل انسان ته د خپل عبد یعنی بنده په لفظ ووايي نو ددې مطلب
دادي چي په ظاهره یا خو هغه په حقیقت کي د عبدیت د شرک مرتکب کیږي یا د شرک مرتکب
نه دی بلکه د گمان سبب جوړیږي، نو رسول الله ﷺ ددغه لفظ د استعمال څخه منع وفرمایل،
همدارنگه د قاموس مطابق د امة لفظ د مملوک په معنی دی او دا هم څرگنده ده چي د یو انسان
حقيقي ملکیت یوازي الله تعالی ته حاصل دی، دا ممکن نه ده چي یو انسان د بل انسان د
ملکیت دعوه وکړي نو رسول الله ﷺ ددغه لفظ د استعمالولو څخه هم منع وفرمایل.

د کومو الفاظو په ذریعه چي د غلام او مینزي د یادولو اجازه ورکړل سوې ده په هغو کي د
غلام (هلک) او جاريه (انجلی) الفاظ دی، د فتی معنی د زلمي ده او د فتاة معنی د ځواني
بنځي ده، څرگنده ده چي ددغه الفاظو په استعمال کي نه یوازي دا چي د مفهوم په اعتبار څه
نامناسب نیت نسته بلکه ددغه الفاظو په ذریعه یو ډول د غلام او مینزي د شفقت او میني د
جذباتو اظهار هم کیږي، پاته سوه دا خبره چي فتی او فتاة ځوان سړي او ځواني بنځي ته وایي
نو ددغه الفاظو اطلاق به پر هغه غلام او مینزي باندي څرنگه کیږي چي هغوی سپین ږيري
وي، نو په دې اړه باید دا خیال وي چي غلام او مینزه که هر څومره سپین ږيري وي په عامه توگه
د هغوی د سپین ږیرتوب هغه لحاظ او احترام به یې نه کوی چي د هغه عمر د نورو خلکو یعنی د

آزادو سپين ڀيرو کېدی ، ددې څخه پرته دا هم ويل کيدای سي چي د خدمت او کاروبار په اړه سپين ږيري غلام او مينزه هم د ځوانان په ډول تکره وي ځکه هغوی ته به هم فتی او فتاة ويل کېدل، خلاصه دا چي ددغه ارشاد مطلب دا څرگندول دي که چيري غلام او مينزه د داسي الفاظو په ذريعه مخاطب کړل سي چي د هغوی حيثيت او مرتبه څرگنده سي نو ددغه مقصد لپاره د عبد او امة څخه غوره الفاظ دي، علماوو دا ليکلي دي چي د عبد او امة د الفاظو د استعمال د منع تعلق په هغه صورت کي دی کله چي د خپل غرور او تکبر اظهار او د غلام او مينځي د حقير او ذليل گڼلو په توگه وي کنه نو پر غلام او مينزي باندي د عبد او امة د لفظ اطلاق په خپله په قرآن کریم کي نقل سوی دی لکه څرنگه چي الله تعالی فرمايي :

وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ، اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ.

همدارنگه په ډېرو حديثو کي هم د غلام او مينزي لپاره د عبد او امة الفاظ استعمال سوي دي . لکه څرنگه چي مالکانو ته هدايت سوی دی چي هغوی دي خپل غلام او مينځي په نامناسب الفاظو سره نه يادوي همدارنگه غلام او مينځي هم خبرداري ورکړل سوی دی چي هغوی دي خپل مالک په نامناسب الفاظو سره نه مخاطب کوي او فرمايل سوي دي چي هيڅ غلام او مينځه دي خپل بادر ته په (ربي) يعني زما ربه، نه وايي ، که څه هم د رب معنى د تربيت او روزني ده مگر ربوبيت علی الاطلاق يو داسي خاص صفت دی چي يوازي د الله تعالی سره خاص دی، نو يو انسان ته رب ويل د شرک د گمان باعث دی مگر څرگنده دي وي چي ددغه منع تعلق هم د هغه صورت سره دی کله چي ددغه لفظ د استعمال مقصد د خپل بادر تعظيم وي کنه نو پر مالک باندي د رب د لفظ اطلاق هم د قرآن کریم څخه ثابت دی لکه چي فرمايل سوي دي :

اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ، غلام او مينځي ته د خپل بادر د يادولو لپاره چي د کوم لفظ اجازه ورکړل سوې ده هغه سيد دی، او دا څرگنده ده چي بادر ته پر خپل غلام او مينځي باندي سيادت (سرداري او مشرتوب) تر لاسه دی، په دې اعتبار سره غلام او مينځي ته د يا سيدي (اې زما سرداره!) په لفظ ويلو سره مخاطب کول مناسب دي .

څرگنده دي وي چي په يوه روايت کي خو غلام او مينځي ته حکم ورکړل سوی دی چي هغوی دي خپل بادر ته مولی وايي مگر په دوهم روايت کي دا ويل سوي دي چي هيڅ يو غلام او مينځه دي خپل مالک ته مولی نه وايي، ددغه دواړو روايتو په مينځ کي ظاهري تضاد ددغه تاويل په ذريعه ليري کيدای سي چي د مولی څو معناوي دي لکه متصرف ، منتظم، ناصر ،

معین وغیره، نو غلام او مینځي ته د خپل بادار لپاره د مولی د لفظ استعمالولو د اجازې تعلق په هغه صورت کي دی کله چي د هغه هغه معنی مراد وانخلي کوم چي د الله تعالی د ذات سره خاص ده مگر د کومي معنی اطلاق چي د بندگانو پر ذات باندي هم کیدای سي لکه متصرف او منتظم نو ددغه معنی په مراد اخیستلو سره د بادار لپاره د مولی د لفظ استعمال کیدای سي، همدا وجه ده چي د مولی اطلاق پر معتق او معتق باندي کیږي، لکه څرنگه چي د بخاري په روایت کي د رسول الله ﷺ دغه ارشاد نقل سوی دی: مولی القوم من انفسهم، یا د طبري په روایت کي دي: مولی الرجل اخوه، بادار ته د مولی ویلو منع او د عدم جواز تعلق په هغه صورت کي دی کله چي ددغه لفظ هغه معنی مراد واخیستل سي کوم چي د الله تعالی د ذات سره خاص ده لکه ناصر، معین او داسي نور، ځکه چي ددغه معنی په اعتبار د مولی حقيقي معنی یوازي الله تعالی دی لکه چي فرمایل سوي دي: نعم المولى ونعم النصير، ددغه تفصیل څخه وروسته د دواړو حدیثو په مینځ کي تضاد پاته نه سو، خلاصه دا چي په دغه مسئله کي به هغه مسئله په نظر کي وي کوم چي مخکي ذکر سوې ده یعني که چيري د مولی د لفظ استعمال د تعظیم په توګه وي نو ددغه منع حکم به جاري وي کنه نو په بل صورت کي ددغه لفظ په استعمال کي څه پروا نسته.

انگورو ته کرم مه وایاست

﴿۴۵۵۵﴾: وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُولُوا الْكُرْمَ فَإِنَّ الْكُرْمَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ. رواه مسلم. وفي رواية عن وائل بن حجر لَا تَقُولُوا الْكُرْمَ وَلَكِنْ قُولُوا الْعَنْبُ وَالْحَبْلَةُ.

د حضرت ابوهريرة رضى الله عنه څخه روایت دی چي نبي کریم ﷺ وفرمایل: د انگورو درختي ته کرم مه وایاست ځکه چي کرم د مؤمن زړه دی. مسلم او د مسلم په یو بل روایت کي داسي دي چي انگور ته کرم مه وایاست بلکه عنب او حبله ورته وایاست.

تخریج: صحیح مسلم ۱۷۶۳/۴، رقم: ۷-۲۲۴۷.

د لغاتو حل: الحبله: وهو الاصل من شجر العنب (تاک)

تشریح: حبله د حاء او باء په زور سره، یا د حاء په زور او د باء په جزم سره، دغه لفظ په اصل کي تاک (د انگورو درخته) یا د یوه قول مطابق د انگورو ښاخ ته وایي، په ځینو ځایو کي مجازا

انگورو ته هم جبله ويل سوي دي .

د حديث خلاصه داده چي انگور ته عنب يا جبله وایاست يا ددې لپاره چي نور نومونه دي په هغه ورته وایاست، مگر کرم مه ورته وایاست، ددغه منع يوه واقعه داده چي د جاهليت په زمانه کي عربو به انگورو ته کرم ويل ځکه چي د انگورو څخه شراب جوړیږي او د هغوی وينا ده چي ددغه شراب په څېښلو سره په سړي کي سخاوت، همت، کرم او داسي نور صفتونه پيدا کیږي حال دا چي شريعت شراب حرام کړل او هغه يې يو نجس او ناپاک شی وگرځوی، نور رسول الله ﷺ انگورو ته د کرم ويلو څخه منع وفرمايل، ځکه چي يو داسي شی د ذکر سوي نامه په ذریعه په کرم او خیر سره متصف کول چي د شرابو په ډول د ناپاک شي رېښه ده مناسب ونه گڼل سو، حال دا چي انگور په دومره ښه نامه سره د یادولو مطلب د يو حرام شي د تعريف او توصیف لار اختیارل او د هغه څخه زړه او دماغ ته رغبت ورکول هم کيدای سي، او رسول الله ﷺ دې ته اشاره وفرمايل چي کرم يو داسي غوره لفظ دی چي د خپل وسیع مفهوم په اعتبار يې ټولي ښېگڼې چاپېره کړي دي، په دې اعتبار سره ددغه لفظ مصداق مؤمن او د هغه زړه کېدای سي چي د علم او تقوا د نور او اسرارو منبع دی .

زمانې ته بد مه وایاست

﴿۲۵۵۶﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُسْمُوا

الْعَنْبُ الْكُزْمَ وَلَا تَقُولُوا خَيْبَةُ الدَّهْرِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ. رواه البخاري.

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: پر انگور د کرم نوم مه اېږدئ او يا خيبة الدهر (د زمانې نا اميدي) مه وایاست ځکه چي زمانه خدای دی (يعني زمانه د الله جلّ و علا په اختیار کي ده). بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۵۶۴۱۱۰، رقم: ۶۱۸۲.

تشریح: د جاهليت په زمانه کي د خلکو عادت وو چي کله به تکليف ور ورسېدی يا په يو مصيبت کي به اخته سول نو داسي به يې ويل: يا خيبة الدهر، يعني ددغه الفاظو په ذریعه به هغوی زمانې ته بد ويل (لکه څرنگه چي اوس هم د جاهلانو خلکو عادت دی چي پر هره خبره باندي زمانې ته بد وايي)، رسول الله ﷺ خلک له دې څخه منع کړل ځکه چي زمانه بذات خود هيڅ شی نه دی د حالاتو او زمانې بدلون د الله تعالی په قدرت کي دی چي د کوم خیر او شر

نسبت زمانې ته کيږي په حقيقت کي هغه د الله تعالى له لوري دى او هغه فاعل حقيقي دى نو زمانې ته بد ويل په اصل کي الله تعالى ته بد ويل دي .

﴿۴۵۵﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَسُبُّ أَحَدُكُمْ الدَّهْرَ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ . رواه مسلم .

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : زمانې ته بد مه وياست ځكه چي د زمانې بدلون د الله تعالى په حكم كې دى . مسلم .

تخريج: صحيح مسلم ۱۷۶۳/۴، رقم: ۶-۲۲۴۷.

د بنو الفاظو بودونه

﴿۴۵۵﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ خُبِثْتُ نَفْسِي وَلَكِنْ لِيَقُلْ لَقِستُ نَفْسِي . متفق عليه و ذكر حديث ابي هريرة يؤذيني ابن آدم في باب الايمان .

د حضرت عائشې رضي الله عنها څخه روايت دى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : هيڅوك دي د زړه خرابيدو سره خبثت نفسي زما زړه خراب سو) نه وايي بلكه لقست نفسي دي وايي . بخاري او مسلم ، د ابوهريره حديث يؤذيني ابن آدم په كتاب الايمان كې بيان سوي دى .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۶۳/۱۰، رقم: ۶۱۷۹، ومسلم ۱۷۶۵/۴، رقم: ۱۶-۲۲۵۰.

د لغاتو حل: لقست: اى غښت (د زړه ايشېدل)

تشریح: خبثت نفسي او لقست نفسي ، دغه دواړه لفظونه که د معنی په اعتبار څه فرق نه لري بلكه په عربي کي ددغه دواړو معنی يوه ده يعنې زړه اېشېدل او د طبيعت فاسد کېدل مگر رسول الله صلى الله عليه وسلم خبثت نفسي ويل ناخوښ کړل ځکه چي د خبثت په وجه نه يوازي دا چي جمله قبيح کيږي بلكه د مؤمن لفظ د خبث خپل ځان ته منسوب کول هم لازميږي چي نامناسبه خبره ده .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

ابو الحكم كنيته يبدل كره

﴿۲۵۵۹﴾: وَعَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِئٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ لَمَّا وَقَدَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

حضرت شريح بن هانئ رضي الله عنه د خپل پلار څخه روايت کوي کله چي هغوی د خپل قوم سره د رسول

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ قَوْمِهِ سَمِعَهُمْ يَكُونُونَ بِأَبِي الْحَكَمِ فَدَعَاَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

الله ﷺ په خدمت کي حاضر رسول نو نبي کریم ﷺ واوریدل چي د هغه قوم هغه ته ابو الحكم ویل

، رسول الله ﷺ هغه را وغوښتئ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَكَمُ وَإِلَيْهِ الْحُكْمُ فَلِمَ تُكْنَى أَبَا الْحَكَمِ

او ورته وه یې فرمایل : حکم الله تعالی کوي او حکم د هغه په قبضه او اختیار کي دی ، بیا تا ابو

الحکم کنیت ولي ټاکلی دی ،

قَالَ إِنَّ قَوْمِي إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ اتَّوْنِي فَحَكَمْتُ بَيْنَهُمْ فَرَضِي كُلَّ الْفَرِيقَيْنِ

هغه وویل زما په قوم کي چي به په یو شي کي اختلاف پیدا سو نو هغوی به ما ته راغلل او ما به

د هغوی په منځ کي داسي پریکړه وکړه چي دواړه ډلي به راضي سوې زما په حکم ،

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَحْسَنَ هَذَا فَمَا لَكَ مِنَ الْوَلَدِ قَالَ

رسول الله ﷺ و فرمایل د خلکو په منځ کي پریکړه کول ډیره ښه خبره ده ستا څو کوچنیان دي ؟

وویل ده چي زما اولادونه دي

لِي شُرَيْحٌ وَمُسْلِمٌ وَعَبْدُ اللَّهِ قَالَ فَمَنْ أَكْبَرُهُمْ قَالَ شُرَيْحٌ قَالَ فَأَنْتَ أَبُو

شُرَيْحٍ . رواه ابوداؤد والنسائي .

شريح ، مسلم او عبدالله ، رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه په دوی کي مشر کوم يو دی ؟ ویلي دي ده

چي وه مي ويل : شريح ، رسول الله ﷺ و فرمایل : بس ستا کنیت ابو شريح دی . ابوداؤد او نسائي .

تخریج : سنن ابی داود ۲۴۰۱۵ ، رقم : ۴۹۵۵ ، والنسائي ۲۲۶۱۸ ، رقم : ۵۳۸۷ .

تشریح: کنیت کله خو یو صفت ته په نسبت کولو سره ټاکل کیږي لکه یو سړی خپل کنیت ابو الفضل، ابوالحکم، ابو الخیر او داسي نور وټاکي، او کله اولاد ته په نسبت کولو سره ټاکل کیږي لکه ابو مسلم، ابو شریح او داسي نور، او کله د کنیت تعلق د یو داسي خاص شي سره وي چي د هغه سره ډېر اختلاط او ربط وي لکه مشهور صحابي ابوهریره رضی الله عنه چي د هغه اصلي نوم عبدالله وو، ویل کیږي چي یوه پیشي د هغه سره اوسېدل، یوه ورځ هغه د رسول الله صلی الله علیه و آله په خدمت کي حاضر سو نو هغه پیشي یې په لستونې کي اخیستې وه، رسول الله صلی الله علیه و آله پوښتنه ځیني وکړه چي دا څه شي دی؟ هغه وویل: پیشي ده، نو رسول الله صلی الله علیه و آله ورته وفرمایل: یا اباهریره! نو د هغه ورځي څخه د هغه کنیت په ابوهریره (د پیشانو پلار) سره مشهور سو، او کله کنیت محض د علمیت لپاره یعنی د اصل نامه په توګه وي لکه ابوبکر، ابو عمر او داسي نور.

او حکم د هغه د لوري وي، ددې څخه د رسول الله صلی الله علیه و آله مقصد دا وو چي حقيقي حکم د الله تعالی ذات دی او د هر حکم او فیصلي پیل او پای د هغه په اختیار کي دی چي نه یوازې د هغه حکم او فیصله څوک رد کولای نسي بلکه د هغه حکم او فیصله، حکمت او دانایي څخه خالي نه وي په دې اعتبار سره دغه وصف د الله تعالی سره خاص دی او یوازې هغه ددغه صفت وړ دی نو بل چا ته مناسب نه دي چي هغه ځان ته ابوالحکم (یعني د حکم او فیصلي خاوند) ووايي، ځکه چي په دغه صورت کي د الله تعالی په دغه خاص وصف کي د غیر الله سره د شریکېدو ګمان پیدا کیږي، دا بېله خبره ده چي د ابوت او ابنیت د وهم په وجه د هغه پر ذات د ابوالحکم اطلاق نه کیږي.

اجدع د شیطان نوم دی

﴿۲۵۶۰﴾: وَعَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ لَقِيتُ عُمَرَ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ قُلْتُ مَسْرُوقُ بْنُ الْأَجْدَعِ قَالَ عُمَرُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْأَجْدَعُ شَيْطَانٌ. رواه ابوداؤد وابن ماجه.

د حضرت مسروق رضی الله عنه څخه روایت دی چي ما د حضرت عمر رضی الله عنه سره ملاقات وکړ هغه راڅخه پوښتنه وکړه چي ته څوک یې؟ ما ورته وویل مسروق زوی د اجدع، حضرت عمر رضی الله عنه وویل: ما د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه اوریدلي دي چي اجدع د شیطان یو نوم دی. ابوداؤد او ابن ماجه.

تخریج: سنن ابی داود ۲۴۳/۵، رقم: ۴۹۵۷، وابن ماجه ۱۲۲۹/۲، رقم: ۳۷۳۱.

تشریح: اجدع په اصل کي هغه چا ته وايي چي د هغه غوږ، پزه، شونډه او لاسونه پرې سوي وي، او کنایتا ددغه نامه اطلاق پر هغه سړي باندې کيږي چي د هغه په خبره کي هيڅ وزن او دليل نه وي په دغه مناسبت سره يو شيطان ته اجدع ويل کيږي.

د حضرت عمر رضي الله عنه د مسروق رضي الله عنه په اړه پوښتنه کول او بيا د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ذکر سوي ارشاد نقل کول د طبع د ازادۍ په توگه وو او ددې په ذريعه دې ته اشاره کول مقصد وو که ستا پلار ژوندی وای نو د هغه دغه نوم بدل کړئ.

بنه نومان ايردئ

﴿۳۵۶۱﴾: وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَدْعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِكُمْ وَأَسْمَاءِ آبَائِكُمْ فَأَحْسِنُوا أَسْمَاءَكُمْ. رواه احمد وابوداؤد.

د حضرت ابو درداء رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د قيامت په ورځ به تاسو په خپلو نومو او ستاسو د پلرونو په نومو بلل کيږئ له دې کبله تاسو خپل نوم بنه ايردئ. احمد او ابوداؤد

تخريج: مسند الامام احمد ۱۹۴/۵، وابوداؤد ۲۳۶/۵، رقم: ۴۹۴۸.

تشریح: تاسو بنه نوم ايردئ: ددغه ارشاد په ذريعه ټولو انسانانو ته خطاب سوی دی نو په دې کي پلرونه هم داخل دي او د هغوی لپاره هدايت دی چي د خپلو اولادو بنه نومونه ايردي. په يوه روايت کي دا فرمايل سوي دي چي د قيامت په ورځ به خلک د هغوی د ميندو په نامه بلل کيږي او علماوو دا ليکلي دي چي د ميندو په نومو سره د بللو حکمت او علت دادی چي کوم خلک د زنا په نتيجه کي پيدا سوي وي هغوی به په دغه صورت کي د شرمندگۍ او رسوايي څخه وساتل سي، دوهم د حضرت عيسى ابن مريم عليه السلام د حال رعايت به مقصد وي چي بې پلاره وو، او دريم د حضرت حسن او حضرت حسين رضي الله عنهما د فضل او شرف اظهار به مقصد وي چي هغوی ته د بي بي فاطمې عليها السلام د زامنو کېدو په حيثيت سره رسول الله صلى الله عليه وسلم ته د نسبت په ذريعه حاصل دی، که دا روايت هم ومنل سي نو ويل کيږي چي تاسو به ستاسو د پلرونو په نومونه بلل کيږئ، په دې کي به پلار پر تغليب باندې حمل کړل سي لکه څرنگه چي مور او پلار دواړو ته ابوین ويل کيږي او دا هم کيدای سي چي په يو ځای کي د پلار په نامه سره بلل سي او په يو ځای کي د مور په نامه سره، يا د ځينو خلکو نسبت به پلار ته کيږي او د ځينو

خلکو نسبت به د هغوی مور ته کيږي .

د رسول ﷺ نوم او کنیت مه یو ځای کوي

﴿۲۵۶۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يَجْمَعَ أَحَدٌ بَيْنَ اسْمِهِ وَكُنْيَتِهِ وَيُسَمِّيَ مُحَمَّدًا أَبَا الْقَاسِمِ . رواه الترمذي .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ ددې څخه منع فرمايلې ده چې يو سړی د رسول الله ﷺ نوم مبارک او کنيت يو ځای کړي (يعني محمد نوم کښيږدي او کنيت ابو القاسم وټاکي) . ترمذي .

تخريج: سنن الترمذي ۱۲۴۵، رقم: ۲۸۴۱.

تشریح: ذکر سوي معنی به په هغه صورت کي وي چې کله لفظ د محمد مرفوع او یسمی د مجهول په صیغه وي، لکه څرنگه چې ترمذي او شرح السنه او د مصابيح په اکثر و نسخو کي نقل سوي دي، مگر په جامع الاصول او د مصابيح په ځينو نسخو کي محمدا په نصب (زور) سره نقل سوي دي، په دغه صورت کي به یسمی په معروف صیغه سره وي او معنی به داسي کيږي که يو سړی هغه ته ابو القاسم ووايي چې د هغه نوم محمد وي، د حديث خلاصه داده چې د کوم چا نوم محمد وي نو هغه ته دا رواه نه ده چې خپل کنيت ابو القاسم کښيږدي، ددغه مسئلې تفصيل مخکي هم تېر سوي دی .

﴿۲۵۶۳﴾: وَعَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا سَمَّيْتُمْ بِأَسْمِي

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل: تاسو زما په نامه خپل نوم

فَلَا تَكْتَنُوا بِكُنْيَتِي، رواه الترمذي وابن ماجة وقال الترمذي هذا حديث

ايردئ مگر زما په کنيت خپل کنيت مه ټاکئ، . ترمذي او ابن ماجة، او ترمذي ويلي دي چې دا

غريب، وفي رواية ابي داؤد قَالَ مَنْ تَسَمَّى بِأَسْمِي فَلَا يَتَكَنَّى بِكُنْيَتِي وَمَنْ تَكَنَّى بِكُنْيَتِي فَلَا يَتَسَمَّى بِأَسْمِي .

حديث غريب دی، او د ابوداؤد په روايت کي دي چې کوم سړی زما په نامه خپل نوم کښيږدي

هغه دي زما په کنیت خپل کنیت نه ايرېدئ او کوم سړی چې زما په کنیت خپل کنیت وټاکي هغه دي زما په نامه خپل نوم نه ايرېدي.

تخريج: سنن الترمذي ۱۲۵۱۵، رقم: ۲۸۴۲. وسنن ابن ماجه ۱۲۳۰۱۲، رقم: ۳۷۳۵.

تشریح: دغه حديث هم د رسول الله ﷺ د نامه او کنیت په يو ځای اختيارولو صريح منع څرگندوي، مگر په دې اړه يو اختيارول يعني يوازي نوم اېښودل يا يوازي کنیت اېښودل منع نه دي.

﴿۴۵۶۳﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي

د حضرت عائشې رضی الله عنها څخه روايت دئ چې يوې ښځې وويل اې دالله رسول له! زما يو زوی

وَلَدْتُ غُلَامًا فَسَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا وَكُنَّيْتُهُ أَبَا الْقَاسِمِ فَذَكَرَ لِي أَنَّكَ تَكْرَهُ ذَلِكَ

پيدا سوي دئ چې د هغه نوم مي محمد او کنیت مي ابو القاسم ايښی دئ، بيا ماته وويل سول چې دا خبره ستاسو خوښه نه ده،

فَقَالَ مَا الَّذِي أَحَلَّ اسْمِي وَحَرَّمَ كُنِّيَّتِي أَوْ مَا الَّذِي حَرَّمَ كُنِّيَّتِي وَأَحَلَّ

اسمي. رواه ابوداؤد وقال محي السنة غريب.

رسول الله ﷺ وفرمايل: کوم شي زما نوم جائز کړ او کوم شی زما کنیت حرام کړ، يا کوم شي زما کنیت حرام کړ او زما نوم يې حلال کړ مگر د دواړو جمع کول مکروه تنزيهي دي حرام نه دي. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۵۱۱۵، رقم: ۴۹۶۸.

تشریح: د حديث د آخري الفاظو (يا يې داسي وفرمايل) په ذريعه راوي د خپل شک اظهار کړی دی چې رسول الله ﷺ يا خو مخکي د نوم حلت او بيا د کنیت حرمت ذکر کړ يا مخکي د کنیت حرمت او وروسته د نامه حرمت ذکر کړ، په هر حال په دواړو صورتو کي معنی او مطلب يو دی، د مفهوم او مقصد په مينځ کي څه فرق نسته، اصل خبره داده چې محدث کله يو حديث بيانوي نو ددې خبرې پوره احتياط وکړئ چې هغه د حديث الفاظ د رسول الله ﷺ څخه چې څرنگه اوريدلي وي يا څرنگه هغه ته رسيدلي وي بعينه هم هغه نقل کړي، دلته د حديث راوي ته د الفاظو په اړه شک پيدا سو ځکه هغه په ذکر سوي طرز سره بيان وکړ.

ددغه حديث څخه ثابته سوه چې رسول الله ﷺ د نامه او کنیت يو ځای اختيارولو منع د

تحریم په توګه نه دی بلکه د مکروه تنزیهی په توګه ده .

﴿۳۵۶۵﴾: وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنْفِيَّةِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ وَلَدَ لِي بَعْدَكَ وَلَدٌ أُسِّمِيهِ بِاسْمِكَ وَأُكْنِيهِ بِكُنْيَتِكَ قَالَ نَعَمْ . رواه ابوداؤد .

حضرت محمد بن حنفیه د خپل پلار څخه روایت کوي چې ما وویل: ای دالله رسول! که ستاسو وروسته زما یو زوی پیدا سو نو زه د هغه نوم محمد او کنیت یې ابوالقاسم کنېږدم (که یا)؟ رسول الله ﷺ وفرمایل هو، ابوداؤد .

تخریج: سنن ابی داود: ۲۵۰۱۵، رقم: ۴۹۶۷ .

تشریح: دغه حدیث هم پر دې دلالت کوي چې د رسول الله ﷺ د نامه او کنیت یو ځای اختیارولو د منع تعلق د رسول الله ﷺ د زمانې سره وو او د هغه څخه وروسته دا جائز دي، په دې اړه د علماوو چې کوم اختلافي قولونه دي هغه مخکې نقل سوي دي .

د حضرت انس رضی الله عنه کنیت

﴿۳۵۶۶﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كُنَّا نِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبَقْلَةٍ كُنْتُ أَجْتَنِيهَا . رواه الترمذي وقال هذا حديث لا نعرفه الا من هذا الوجه وفي المصابيح صححه .

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چې ما به یو وابنه وکنی رسول الله ﷺ د هغه وابنه په نامه زما کنیت وټاکئ یعنې ابو الحمزه، (حمزه ترتیزک ته وایي). ترمذي ویلي دي دا حدیث ددې طریقې څخه پرته په بل ډول زه نه پیژنم او په مصابیح کي یې دې ته صحیح ویلي دي .

تخریج: سنن الترمذي ۶۴۰۱۵، رقم: ۳۸۳۰، والبغوي في المصابيح ۳۰۷۱۳، رقم: ۳۷۰۸ .

خراب نومونه بدلول

﴿۳۵۶۷﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُغَيِّرُ الْأَسْمَ الْقَبِيحَ . رواه الترمذي .

د حضرت عائشې رضی اللہ عنہا څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به خراب نومونه بدلول. ترمذي

تخریج: سنن الترمذي ۱۲۴۱۵، رقم: ۲۸۳۹.

تشریح: د مثال په توګه په یوه روایت کې بیان سوی دی چې د یوه سړي نوم اسود (تور) وو، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د هغه نوم بدل کړ او وه یې فرمایل چې د نن څخه وروسته دده نوم ابیض (سپین) دی.

منع نومونه

﴿۳۵۶۸﴾: وَعَنْ بَشِيرِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ عَمِّهِ أَسَامَةَ بْنِ أَخْذَرٍ أَنَّ رَجُلًا يُقَالُ

حضرت بشير بن ميمون د خپل اکا اسامه بن اخذري رضی اللہ عنہ څخه روایت کوي چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ته

لَهُ أَصْرَمُ كَانَ فِي النَّفَرِ الَّذِينَ اتُّوَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

له راغلل په هغو کې یو سړی وو چې هغه ته یې اصرم (درختي پریکونکی) ویل، رسول الله

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اسْمُكَ قَالَ أَصْرَمُ قَالَ بَلْ أَنْتَ زُرْعَةٌ.

صلی اللہ علیہ وسلم د هغه څخه پوښتنه وکړه ستا نوم څه شي دی؟ هغه وویل: اصرم، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وویل بلکه زُرْعَةٌ وایه.

رواه ابوداؤد وقال غير النبي صلی اللہ علیہ وسلم اسم العاص وعزيز وعتلة وشيطان

والحكم و غراب و حباب و شهاب وقال تركت اسانيدها للاختصار.

ابوداؤد، ابوداؤد ویلي دي چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم عاص، عزيز، عتله، شيطان، حکم، غراب، حباب او شهاب نومونه بدل کړي دي او ویلي یې دي چې دلته والي له کبله یې ما سندونه پرېښودل.

تخریج: سنن ابی داود ۲۳۹۱۵، رقم: ۴۹۵۴.

تشریح: اصرم د صرم څخه مشتق دی چې د هغه معنی د قطع او ترک سلام و کلام دی، او د درختي پرېکولو ته هم وایي، د دغه معنی په مناسبت سره رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د اصرم نوم ناخوښ کړ او ددې پر ځای کې د زرعه نوم کښېښود، یا دغه لفظ د زراعت څخه ماخوذ دی او دخپلي معنی په اعتبار سخاوت، خیر او برکت ته اشاره کوي.

په پای کې ابوداؤد چې د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم له خوا د کومو نومونو د بدلولو ذکر کړی دی په هغو کې عاص د عاصي مخفف دی، دغه لفظ د لفظي مفهوم په اعتبار عصيان او سرکښي

باندي دلالت کوي، حال دا چي مؤمن خصوصيت اطاعت او فرمانبرداري وي، ځکه د هيڅ مؤمن لپاره دا مناسب نه دي چي هغه عاص يا عاصيه نوم کښېږدي.

عزيز د الله تعالی د اسماءو وځخه يو پاک اسم دی ځکه نو عبدالعزيز نوم اېښودل مناسب دي مگر يوازي د عزيز نوم نامناسب دی، ددې څخه پرته دغه لفظ پر غلبه، قوت او عزت باندي دلالت کوي چي د الله تعالی شان دی او د بنده شان ذلت او انکساري ده.

خضوع او خشوع ده، همدارنگه د حميد نوم اېښودل هم نامناسب دي ځکه چي دا هم د الله تعالی د اسماءو او صفاتو څخه يو اسم دی او د مبالغې په توگه د هغه يو صفت دی، په دې اعتبار سره د يو چا نوم عبدالحميد مناسب دی، کريم او داسي نور نومان هم پر دې قياس کيدای سي.

د عتله نوم هم رسول الله ﷺ ناخوښ کړ ځکه چي په دې کي د عظمت، شدت او سختۍ معنی ده حال دا چي مؤمن په نرم او ملائمت سره موصوف سوی دی.

د شيطان نوم اېښودل نه يوازي دا چي د هغه ذات سره مشابهت اختيارول دي چي د ټولو خرابيو رېښه ده بلکه ددغه لفظي مفهوم په اعتبار هم ډېر نامناسب دی ځکه چي لفظ د شيطان د شيط څخه وتلی دی چي د هغه معنی د سوځېدو او هلاکېدو ده، او يا د شطن څخه دی چي د هغه معنی د الله تعالی د رحمت څخه ليري کېدل دي.

حکم د حاکم مبالغه ده او حقيقي حاکم د الله تعالی ذات دی، په دې اعتبار سره د حکم نوم اېښودل هم نامناسب دي او کله چي رسول الله ﷺ د ابوالحکم کنيت خوښ نه کړ لکه چي په مخکي روايت کي تېر سوي دي نو د حکم نوم په طريقه اولی مناسب نه دی.

د غراب د نامه د ناخوښۍ وجه يوه خو داده چي غراب ټپوس ته وايي چي په مرغانو کي مردار دی، او هغه مرداري خوري، دوهم دا چي ددغه لفظ معنی د ليري کېدو ده.

د حباب نوم له دې کبله نامناسب دی چي دا د شيطان نوم دی او مارت ته هم حباب وايي، شهاب د اور هغه شغلې ته وايي چي ملائکي شيطانان په ولي، له دې کبله د شهاب نوم اېښودل هم ناخوښه دی مگر که چيري د شهاب اضافت دين ته وکړل سي يعني شهاب الدين نوم کښېښودل سي نو په دې کي څه پروا نسته.

د زعموا لفظ

﴿۲۵۶۹﴾: وَعَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ أَوْ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ

حضرت ابو مسعود انصاري رضي الله عنه د ابو عبد الله رضي الله عنه او يا ابو عبد الله رضي الله عنه د ابو مسعود انصاري

لَا بِي مَسْعُودٍ مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي زَعْمُوا قَالَ

رضي الله عنه څخه پوښتنه وکړه چې ايا تا د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه د لفظ زعموا په اړه څه اوریدلي دي؟

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ بِئْسَ مَطِيَّةُ الرَّجُلِ . رواه

ابوداؤد و قَالَ ان ابا عبد الله حذيفة .

هغه وويل : ما د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه دا اوریدلي دي چې (زَعَمُوا) د سړي خرابي سپرلی. ته وايي (يعني ددې لفظ استعمال خراب دی). ابوداؤد .

تخریج : سنن ابی داود ۵/۲۵۴، رقم: ۴۹۷۲.

تشریح : زعموا د زعم څخه مشتق دی، زعم، یا زعم، د زاء په پېښ او زیر سره ددې معنی هغه ده کوم چې د ظن او گمان ده لکه څرنگه چې په نهایه کې لیکلي دي، په صراح کې لیکلي دي چې د زعم معنی د ویلو ده او په عامه توګه د زعم اطلاق پر هغه خبره کېږي چې خرابه او د باور وړ نه وي، په قاموس کې هم لیکلي دي چې د زعم معنی د قول ده او ددې اطلاق پر بې بنیاده او درواغو خبرو باندې کېږي .

د زعموا په اړه علماوو دا بیان کړی دی چې د خلکو دا معمول دی چې کله هغوی ته یو بې بنیاده خبره بیانول وي نو هغوی داسې وایي چې د فلاني سړي په اړه دا اوریدل سوي دي، یا خلک داسې وایي، او د درواغ کېدو د بېرې څخه د یو سړي نوم نسي اخیستلای چې دا خبره فلاني کړې ده یا فلاني سړی بیان کړی دی، بلکه خلک وایي یا بیان کېږي، په دغه پرده کې ډېر درواغ ویل کېږي او بېله پلټنې خبرې خپرول کېږي، په ذکر سوو دواړو صحابه کرامو کې یو صحابي د بل صحابي څخه پوښتنه وکړه چې څیني خلک چې د زعموا لفظ يعني خلک وایي په ذریعه بې بنیاده خبرې نقل کوي نو ایا تا د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه ددغه لفظ په اړه څه اوریدلي دي، چې رسول الله صلی الله علیه و آله ددغه لفظ په تحقیق کې ددغه لفظ د استعمال او مفهوم په اړه څه فرمایلي دي، دوهم صحابي جواب ورکړ ما د رسول الله صلی الله علیه و آله څخه اوریدلي دي چې دغه لفظ خرابه سپرلی. ده، يعني رسول الله صلی الله علیه و آله دغه لفظ ته له سپرلې سره تشبیه ورکړې ده لکه څرنگه چې یو سړی پر سپرلې په ناسته سره خپل منزل ته رسیږي همدارنگه کوم سړی چې دا غواړي چې یو بې

بنیاده او غیر حقیقی خبره د نورو په مخکي نقل کړي او هغوی یې خپره کړي نو هغوی د خپل بحث او خپل قول په پېل کي د زعموا لفظ استعمالوي او ددغه لفظ په ذریعه خپل مقصد تر لاسه کول غواړي او رسول الله ﷺ د خرابي سپرلی په ذریعه دې ته اشاره وفرمایيل چي د زعموا په لفظ سره د خبرو پېل کول ښه خبره نه ده ځکه چي ددغه لفظ په بنیاد جوړولو سره چي کومه خبره کيږي یا نقل کيږي د هغه محمول جزم او یقین نه وي بلکه زعم او گمان وي او څرگنده ده چي د زعم او گمان نسبت هغه خبري ته کيږي چي یو سند او ثبوت نه لري بلکه د یو حکایت په درجه کي وي او د گمان په توگه پر ژبه راسي نو ددغه ارشاد مطلب دادی چي د نقل او بیان په اړه پوره احتیاط کول پکار دي بېله پلټني یو خبره بیانول نه دي پکار، او د اورېدلي خبري تعبیر په یقین سره نورو ته رسول نه دي پکار ځکه چي هغه خبري چي د هغه تعلق محض د گمان سره وي په عامه توگه پر غلط فهمی او درواغو باندي مبني وي ځکه ویل سوي دي چي: وزعموا مطیة الکذب، یعنی د زعموا لفظ د درواغو سپرلی ده، او یا رسول الله ﷺ د ذکر سوي ارشاد په ذریعه دا هدایت ورکول وغوښتل چي یو سړی دي بېله پلټني او یقین د زعم او گمان نسبت یو چا ته نه کوي مگر که چيري هغه ته د هغه خبري یقین وي چي فلاني سړي په حقیقت کي درواغ ویلي دي او دا چي د هغه سړي درواغ ویل د تاوان د اثراتو څخه د نورو خلکو ساتنه ضروري وي چي څوک د هغه څخه په دوکه کي نسي نو ددغه حکمت سره سم یو چا ته د زعم او گمان نسبت کول جائز دي لکه څرنگه چي محدثین وغیره یې کوي.

منعه الفاظ

﴿۴۵۰﴾: وَعَنْ حُذَيْفَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُولُوا مَا شَاءَ

د حضرت حذیفه رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایيل: تاسو داسي مه وایاست که

اللَّهُ وَشَاءَ فَلَانٌ وَلَكِنْ قُولُوا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شَاءَ فَلَانٌ. رواه احمد وابوداؤد

خدای او فلاني سړي غوښتل، (ځکه په دې کي د بنده او خدای برابري ده) بلکه داسي وایاست که خدای غوښتل او د فلاني سړي غوښتنه وه نو داسي به وي، احمد او ابوداؤد،

وفي رواية منقطعاً قال ولا تقولوا ما شاء الله وشاء محمد وقولوا ما شاء الله

وحده. رواه في شرح السنة.

او په يوه منقطع روايت کي داسي الفاظ دي چي تاسو داسي مه وياست که خدای او محمد و غوښتل (نو داسي به وي) بلکه يوازي داسي وياست که خدای و غوښتل ، يعني که د خدای خوښه وه . شرح السنه .

تخريج: مسند الامام احمد ۳۸۴/۵، وابدود ۲۵۹/۵، رقم: ۴۹۸۰.

منافق ته سيد مه وياست

﴿۲۵۷﴾: وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدًا فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ عَزَّ وَجَلَّ. رواه ابوداؤد.

د حضرت حذيفه رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : منافق ته سيد مه وياست ځکه که هغه ته سيد و وياست نو خپل پروردگار مو خفه کړ . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۲۵۷/۵، رقم: ۴۹۷۷.

تشریح: په عربي کي د سيد معنی د سردار او مشر ده ، څرگنده ده چي يو منافق ته دا مقام نسي تر لاسه کېدای چي هغه ته دي يو څوک سردار او مشر ووايي بلکه يو منافق که په حقيقت کي سردار وي په دې توگه چي هغه د خپل قوم مشر وي يا د ځينو خلکو حاکم وي ، يا د غلام او مينزو مالک وي نو ددې سرېره هغه به ددې وړ نه وي چي يو مسلمان هغه ته په سردار ووايي ، يا هغه ته سيد ووايي ، او که چيري يو مسلمان هغه ته سيد ووايي نو د الله تعالی د غضب مستحق به سي ځکه چي دغه لفظ پر تعظيم او احترام باندي دلالت کوي او هغه منافق د مسلمانانو له خوا د هيڅ تعظيم او احترام مستحق نه دی نو هغه ته سيد ويل به نور هم بد وي ځکه چي ددې سرېره هغه ته سيد ويونکی نه يوازي دا چي د ذکر سوي حکم خلاف ورزي کوي بلکه د درواغو مرتکب به هم وي .

څرگنده ده چي په دې اړه کافر ، گمراه او گناه کار هم د منافق په حکم کي داخل دی مگر په حديث کي يوازي د منافق ذکر ځکه سوی دی چي منافق په هر حال په ظاهري توگه مسلمان وي ځکه د عامو مسلمانانو د هغه په تعريف کي اخته کېدل زيات احتمال لري نو يوازي د منافق په ذکر کولو سره ددې خبري څخه منع وفرمايل سول چي هغه ته سيد مه وياست .

الفصل الثالث (دریم فصل)

د خراب نوم خراب اثر

﴿۴۵۲﴾: عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ شَيْبَةَ قَالَ جَلَسْتُ إِلَى سَعِيدِ بْنِ

د حضرت عبد الحميد بن جبیر بن شیبہ رضی اللہ عنہ څخه روایت دئ چې زه د حضرت سعيد بن مسيب

الْمُسَيَّبِ فَحَدَّثَنِي أَنَّ جَدَّهُ حَزَنًا قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

رضی اللہ عنہ سره ناست وم او هغه ماته دا حدیث بیان کړ چې زما نیکه چې د هغه نوم حزن وو د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم په خدمت کي حاضر سو ، نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم د هغه څخه پوښتنه وکړه چې

مَا اسْمُكَ قَالَ اسْمِي حَزْنٌ قَالَ بَلْ أَنْتَ سَهْلٌ قَالَ مَا أَنَا بِمُغَيِّرٍ اسْمًا سَمَانِيهِ
أَبِي قَالَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ فَمَا زَالَتْ فِينَا الْحُزُونَةُ بَعْدُ. رواه البخاري.

ستا نوم څه شي دئ ؟ هغه وويل : حزن ، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ورته وفرمايل : ما ستا نوم سهل
کښېښودئ ، هغه وويل زه خپل نوم بدلول نه غواړم کوم چې زما پلار را ته ايښی دئ ، د ابن
مسيب بيان دئ چې ددغه نوم په وجه همېشه زموږ کورنۍ په سختۍ کي اخته وه آن تر اوسه ، د
حزن معنا ده سخته مځکه او د سهل معنا ده نرمه مځکه . بخاري .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۷۴/۱۰، رقم: ۶۱۹۰.

تشریح: حزن سختي مځکي ته وايي، سهل د حزن ضد دی يعنې نرمه او هواره مځکه، د
حضرت سعيد نیکه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم اېښودل سوی نوم اختيار نه کړ ځکه الله تعالی ددغه انکار د
نحوست څخه د هغوی پر کورنۍ حزن مسلط کړ چې د هغوی کورنۍ تل د سختیو ښکار سول ،
پاته سوه دا خبره چې حزن ته د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د خبري څخه د انکار کولو جرئت څرنگه وسو نو
اول خو دې ته د شیطان وسوسه ويل کيږي چې په هغه کي اخته سو دوهم دا چې ذکر سوې پېښه
د هجرت د پيل وه کله چې هغه په نوي هجرت کولو سره د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په خدمت کي حاضر
سوی وو او تر هغه وخته پوري د تعلیم او تربیې د فقدان په وجه هغه په صدق ایمان ، سلامتی
او اخلاقو سره مشرف سوی نه وو نو پر هغه د شیطان دا غشی وچلېدی او هغه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم
غوره کړی نوم اختيار نه کړ .

بڻه نومونه

﴿۲۵۴﴾: وَعَنْ أَبِي وَهَبٍ الْجُشَمِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَسَمَّوْا بِأَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللَّهِ عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ وَأَصْدَقُهَا حَارِثٌ وَهَمَامٌ وَأَقْبَحُهَا حَرْبٌ وَمُرَّةٌ. رواه أبو داود.

د حضرت ابو وهب جشمي رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ وفرمايل : د انبياؤو په نومو خپل نوم ايردئ او د الله تعالى په نزد غوره نوم عبد الله او عبد الرحمن او زيات رښتوني (د معنا په اعتبار) يا د واقع سره سم نوم حارث (کسب کونکی) او همام (قصد او اراده) دي او بد ترين نوم حرب (جگړه) او مروه (تلخي يعني تريخوالي) دئ. ابو داود.

تخريج: سنن ابی داود ۲۳۷۸۵، رقم: ۴۹۵۰.

تشریح: د انبيا، په نومو... الخ: ددې څخه څرگنديږي چې د ملائکو په نومو نوم اېښودل نه دي پکار همدارنگه هغه نومونه اېښودل هم نه دي پکار کوم چې د جاهليت په زمانه کې رواج وه لکه کلب، حمار، عبد شمس، او داسې نور نومونه.

د حارث معنی د کسب او گټې د اراده کونکي ده، همدارنگه همام د هم څخه دی چې د هغه معنی د قصد او ارادې ده، څرگنده دي وي چې هيڅ سړی د کسب او گټې د ارادې څخه خالي نه وي ځکه نو د معنی او مفهوم په اعتبار دغه نومو ته زیات رښتوني ويل سوي دي.

حرب او مره ته تر ټولو خراب نومونه ځکه ويل سوي دي چې حرب جگړې ته وايي او جگړه خراب شی دی چې په هغه کې وینه توبول او بربادي وي همدارنگه مره تريخ ته وايي چې په طبیعت کې ناخوښه شی دی او ځینې حضرات وايي چې د ابلیس کنیت ابو مره دی ځکه نو د مره نوم اېښودل بد دی.

=====

بَابُ الْبَيَانِ وَالشَّرْحِ (د بیان او شعر بیان)

د بیان اصل معنی د خلاصولو په ډول د څرگندولو او ښه واضح کولو ده، یا داسې وویل سي چي بیا هغه فصیح خبرو او تقریر ته وایي چي په ډېر وضاحت او ښکلا سره ظاهر کړل سي، په صراح کي دا هم لیکلي دي چي د خبري په څرگندولو او وضاحت سره ویلو ته بیان ویل کیږي، ځکه نو ویل کیږي چي: فلان ایين من فلان، يعني فلانی سړی تر فلاني سړي زیات بیانونکی دی، يعني هغه خپله خبره د فلاني سړي څخه په زیات فصاحت او وضاحت سره بیانونکی دی.

د شعر معنی د پوهي او زیرکتوب ده، او د شاعر معنی د پوه او زیرک سړي دي مگر په عامه اصطلاح کي شعر موزون او مقفی کلام ته وایي چي په قصد او اراده سره موزون او منظم کړل سوی وي په دې اعتبار سره په قرآن کریم او حدیث کي چي مقفی (منظوم) عبارتونه دي پر هغو باندي د شعر اطلاق نسي کیدای ځکه چي ددغو عبارتونو مقفی کېدل په قصد او ارادې سره نه دي او نه مقصود بالذات دي.

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل) په ځيني بيان کي د سحر تاثیر وي

﴿۲۵۷﴾: عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَدِمَ رَجُلَانِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَخَطَبَا فَعَجَبَ

النَّاسُ لِبَيَانِهِمَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ مِنْ الْبَيَانِ لِسِحْرًا. رواه البخاري

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چي دوه کسان د ختیځ د لوري راغلل او په (ښه وضاحت او فصاحت سره) یې خطبه وویل د هغوی تقریر ته خلک حیران پاته سول، رسول الله ﷺ وفرمایل ځيني بيان د سحر څخه وي. بخاري

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۲۳۷۱۰، رقم: ۵۷۶۷.

تشریح: دا د هغه وخت پېښه ده کله چي د ختیځ سیمي څخه د بنو تمیم یو ډله د نبی کریم ﷺ په خدمت کي حاضره سول، په هغه ډله کي دوه داسي کسان هم وه چي په فصاحت او بلاغت کي

یې مهارت درلودی په هغوی کي د یوه نوم حصین ابن هدی او لقب یې زبرقان وو او د دوهم نوم عمرو ابن هتم وو، دغه دواړو کسانو د رسول الله ﷺ په وړاندي په خپلو کي خبري وکړې، زبرقان خپل فضائل او اوصاف بیانول پیل کړل او د خپلو کارنامو تعارف کول یې پیل کړل چې اې د الله رسول! ما فلانی فلانی کارنامې کړي دي او زه داسي او هاسي یم، تردې چې عمرو هم په دې خبر سي، عمرو چې دا واورېدل نو هغه هم په دومره فصیح او بلیغ اندازه د هغه د خبرو جواب ورکړ او په خپل بیان کي یې د هغه دومره خرابۍ څرگندي کړې چې د زبرقان بیان سوي ټول صفتونه او فضائل یې د نه یقین وړ سول، زبرقان بیا په فصاحت او بلاغت سره وویل چې اې د الله رسول! عمرو زما په ټولو صفتو او فضائلو بڼه خبر دی او څه چې وایي په هغه کي اواز نسته، په حقیقت کي هغه ته زما د کمالاتو اعتراف دی مگر حسد زما پر خلاف بیانولو باندي مجبور کړی دی، په دغه وخت کي رسول الله ﷺ وفرمایل: ځيني بيان د سحر تاثیر لري لکه څرنگه چې سحر د انسان په حالت او کیفیت کي بدلون پیدا کوي همدارنگه ځيني بيان هم دا ډول وي چې د هغه په وجه د انسان په ذهن او دماغ کي بدلون پیدا کیږي او د هغه په تاثیر سره زړه گرځوي.

په دې اړه د علماوو اختلاف دی چې رسول الله ﷺ ذکر سوی ارشاد د بیان په تعریف کي وفرمایه او که په بدوالي کي؟ د دغه قولونو په مخته اېښودو سره صحیح خبره دا راوځي چې د دغه ارشاد څخه د بیان تعریف او بدې دواړي ظاهرېږي په دغه صورت کي به مطلب دا وي چې ځيني بیان زړونه مائل کوي او د خپل جواب ویلو څخه معذور کیږي، د سحر په ډول تاثیر لري او دا بڼه دی په شرط ددې چې د هغه بیان تعلق د رېښتیا څرگندولو او رېښتیا ثابتولو سره وي او که د هغه تعلق د باطلو او فاسدو امورو سره وي نو بیا به هغه بد وي لکه څرنگه چې په یو حدیث کي فرمایل سوي دي: الشعر هو كلام فحسنة حسن و قبيحة قبيح، يعني شعر کلام دی نو بڼه شعر ته به بڼه ویل کیږي او بد شعر ته به بد ویل کیږي.

ځيني شعر حکمت وي

﴿۲۵۷۵﴾: وَعَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ الشَّعْرِ حِكْمَةً. رواه البخاري

د حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: ځيني د شعرو څخه

حکمت وي . بخاري

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۳۷۱۱۰، رقم: ۶۱۴۵.**تشریح:** مطلب دادی چي ٿول شعرونه خراب نه دي بلکه په هغو کي ځيني ښه او گټور وي چي د هغو په ذريعه د حکمت او پوهي خبري معلومېږي .**مبالغه مه کوئ**

﴿۲۵۷۱﴾: وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ قَالَهَا ثَلَاثًا. رواه مسلم.

د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : په کلام کي مبالغه کونکی هلاک سو، رسول الله صلى الله عليه وسلم دا الفاظ درې واره وفرمايل . مسلم.**تخريج:** صحيح مسلم ۲۰۵۵۱۴، رقم: ۲۶۷-۷.**د لغاتو حل:** المتنطعون: ای المتكلفون في الفصاحة. (په فصاحت کي تکليف کوونکي،)**تشریح:** مطلب دادی چي په تقرير او تحرير کي بې ځايه تکلف او پابندي کول ډېر بد دي کله چي د هغه مقصد د عظمت اظهار، ریا، او د هغه ځان ته مائل کول او راغب کول وي .**يو ښه شعر**

﴿۲۵۷۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةٌ لَبِيدٍ أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ. متفق عليه.

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : که يو شاعر رېښتوني خبره کړې وه نو هغه د لبید قول دی يعني دا چي (الا کل شیء ما خلا الله باطل) خبردار سئ د الله څخه پرته هر شی باطل او فاني دی (بخاري او مسلم).**تخريج:** صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۳۷۱۱۰، رقم: ۶۱۴۷، ومسلم ۱۷۶۸۱۴، رقم: ۲۲۵۶-۳.**تشریح:** لبید، د عربو يو مشهور شاعر وو، په عربي ادب کي د هغه کلام او شاعری ته د سند درجه تر لاسه ده، الله تعالی د اسلام هدايت ورته وکړ او د اسلام قبلولو څخه وروسته د صحابيت په درجه هم مشرف سو، لکه څرنګه چي د جاهليت په زمانه کي د خپل فن په وجه په قدر ورته کتل کېدل همدارنګه د اسلام په زمانه کي هم ډېر معزز او مکرم وو، ويل کېږي چي

هغه د ډېر عمر سړی وو او تقریباً د یو نیم سلو کالو په عمر له دنیا څخه رخصت سو .
 رسول الله ﷺ چې د کوم کلام تعریف او توصیف کړی دی هغه شعر دادی :
 الاكل شيء ما خلا الله باطل وکل نعیم لا محالة زائل
 ژباړه : (مه هیروه چې) د الله جل جلاله څخه پرته هر شی فنا کېدونکی دی او د دنیا هر لذت او راحت
 فناء کېدونکی دی .

دغه مشهور شعر هم د لبيد رحمه الله دی :

و لقد سامت من الحياة وطولها وسوال هذا الناس كيف لبید
 ژباړه : زه د ژوند او د هغه د اوږدوالي څخه بهزاره سوی یم او د خلکو په وار وار پوښتنه کولو
 څخه چې لبيد څرنگه دی .

د رسول ﷺ شعرونه اوريدل

﴿٢٥٤٨﴾ : وَ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

حضرت عمرو بن شريد رحمه الله د خپل پلار څخه روايت کوي چې يوه ورځ زه د رسول الله ﷺ سره پر

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ أُمِّيَّةَ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ شَيْءٌ قُلْتُ

سپرلی شاته سپور سوم ، رسول الله ﷺ وفرمايل : ايا ستا د اميه بن ابي صلت يو څه اشعار په
 ياد دي ؟ ما وويل : هو ،

نَعَمْ قَالَ هِيَ فَأَنْشَدْتُهُ بَيْتًا فَقَالَ هِيَ ثُمَّ أَنْشَدْتُهُ بَيْتًا فَقَالَ هِيَ حَتَّى
 أَنْشَدْتُهُ مِائَةَ بَيْتٍ . رواه مسلم .

رسول الله ﷺ وفرمايل : وه يې وايه ، ما يو شعر ووايه ، رسول الله ﷺ بيا وفرمايل نور ووايه ،
 ما بيا يو شعر ووايه ، رسول الله ﷺ وفرمايل نور ووايه همداسي ما سل شعرونه وويل . مسلم .

تخريج : صحيح مسلم : ١٧٦٧ / ٤ ، رقم : ٢٢٥٥ - ١ .

تشریح : امیه ابن ابی الصلت هم د عربو یو مشهور او کمالداره شاعر وو ، د هغه تعلق د ثقیف
 د قبیلې څخه وو چې د جاهلیت په زمانه کې یې د اهل کتابو څخه زده کړه کړې وه او د دیندارۍ
 خبرې به یې کولې ، پر حشر او نشر او د قیامت په ورځ یې هم عقیده درلودل او د هغه اشعار د
 علم او حکمت څخه ډک وه ، رسول الله ﷺ د هغه په اړه فرمایلي وه : امن شعره وکفر قلبه ، یعنی

د هغه د اشعارو څخه ایمان ځلېږي که څه هم د هغه په زړه کې کفر دی، د هغه یو خاص بوختیا دا وه چې د آسماني کتابو علم لرونکو ته به تللی او راتلی او د هغوی څخه به یې د هغو زیرو او وړاندوینو په اړه پوښتنې کولې چې په آسماني کتابو کې د نبی اخر الزمان ﷺ د پیغمبرۍ په اړه وه، د هغه گمان وو چې الله تعالیٰ په خپلو کتابو کې د کوم نبی د راتلو خبر ورکړی دی هغه زه یم، او یوه ورځ به زه د نبوت په خلعت سره ونازول سم مگر کله چې د هغه آسماني کتابو عالمانو هغه ته وښودل چې هغه نبی به د قریشو څخه وي او هغه ته د رسول الله ﷺ د صفاتو تفصیل معلوم سو نو هغه د خپلو عقیدو او نظریاتو څخه وگرځېدی او د حسد او عناد پر لار روان سو چې زه باید پر هغه نبی هیڅکله ایمان نه راوړم چې د هغه تعلق د ثقیف د قبیلې څخه نه وي، ابن جوزي رحمه الله علیه په کتاب وفاء کې لیکلي دي چې امیه ابن ابی الصلت په پېل کې د نبی کریم ﷺ د راتلو په ډېره سخته انتظار کوی او د رسول الله ﷺ د نبوت چې کومې نښې او صفتونه یې اورېدل د هغه په وجه یې دا غوښتنه درلودل چې ارمان زه هغه زمانه وویښم او د هغه خاص مرسته وکړم مگر کله چې د رسول الله ﷺ نبوت څرگند سو نو د خپلو خبرو څخه وگرځېدی او د بغض او عناد لاری یې اختیار کړل.

په هر حال د ذکر سوي حدیث څخه دا معلومه سوه چې کوم اشعار د علم او حکمت پر خبرو مشتمل وي د هغو اورېدل مسنون دي که څه هم د هغه اشعارو ویونکی کافر او فاسق وي.

د رسول ﷺ خپلي ګوتي ته خطاب

﴿۴۵۹﴾: وَعَنْ جُنْدَبٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي بَعْضِ الْمَشَاهِدِ وَقَدْ دَمِيَتْ إِصْبَعُهُ فَقَالَ هَلْ أَنْتِ إِلَّا إِصْبَعٌ دَمِيَتْ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا لَقِيتِ .
متفق عليه.

د حضرت جندب رضي الله عنه څخه روایت دی چې نبی کریم ﷺ په یوه غزا کې چې د رسول الله ﷺ ګوته مبارکه ویني سوه، رسول الله ﷺ ګوته مخاطب کړه او ورته وه یې فرمایل: ته یوه ګوته یې (یعني د بدن یو لوی اندام نه یې) او ویني سوې او په لاره د خدای جل جلاله کې دي چې تا ولیدل (یعني دا تکلیف عبث نه دی خدای جل جلاله ثواب راکوي). بخاري او مسلم.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۱۹۱۶، رقم: ۲۸۰۲، و مسلم ۱۴۲۱/۳، رقم: ۱۱۲-۱۷۹۶.

تشریح: زخمی او په وینو لېلي ته چې رسول الله ﷺ کوم اشعار و فرمایل د هغه مطلب دا وو

چي ته د بدن يوه لويه برخه نه يې ، د بدن تر ټولو ارزښتناکه برخه نه يې بلکه يو معمولي گوته يې ، او تا ته چي کوم تکليف در رسيدلی دی هغه سخت نه دی چي نه ته پرېکړل سوې يې او نه په هلاکت کي اخته سوې يې ته يوازي زخمي سوې يې او په وينو يې ، تا چي دومره تکليف وړی دی په دې وجه د بې تابې څه وجه نسته حال دا چي دغه لږ تکليف هم ضائع کېدونکی نه دی بلکه د الله تعالی په لاره کي او د هغه په رضا کي چي تا تکليف وړی دی پر هغه به تا ته اجر درکول کيږي ، ځکه نو دغه تکليف هم ستا لپاره د خوشحالي او راحت ذريعه ده ، ددغه ارشاد په ذريعه رسول الله ﷺ د امت خلکو ته تلقين و فرمايه که چيري يو مسلمان ته د الله تعالی په لاره کي يو تکليف او تاوان ورسېږي نو پر هغه بايد صبر وکړي بلکه په حقيقت کي هغه د شکر مقام دی چي د الله تعالی ورکړی بدن د هغه په لاره کي د قربانو لو توفيق په برخه سو چي يو ډېر لوی سعادت دی .

ددغه حديث په اړه دا سوال پيدا کيږي چي د رسول الله ﷺ ذکر سوی ارشاد يو شعر دی حال دا چي د رسول الله ﷺ ذات مبارک د شعر او شاعرۍ څخه پاک دی او د رسول الله ﷺ د ذات څخه د شعر صادرېدل ناممکن دي ځکه چي الله ﷻ د هغه په اړه فرمايلي دي : (و ما علمناه الشعر) او موږ هغه ته شعر نه دی بنودلی ، ددغه سوال جواب دادی چي په شعر کي د شاعر مقصد او اراده هم شرط ده يعني دا ضروري ده چي کوم څوک يو موزون کلام وييلي دی هغه د موزونيت قصد او اراده هم کړې وي لکه څرنگه چي د باب په پېل کي بيان سوی دی حال دا چي د رسول الله ﷺ ارشاد بېله شکه موزون کلام دی مگر ددغه موزونيت رسول الله ﷺ قصد او اراده نوه کړې بلکه بېله قصده او ارادې د رسول الله ﷺ د ژبي مبارکي څخه صادرېدونکي کلام شعر جوړ سو .

ځينو حضراتو دا جواب ورکړی دی چي د رسول الله ﷺ ذکر سوی کلام په اصل کي د رجز څخه دی او پر رجز باندي د شعر اطلاق نه کيږي ، ددې څخه پرته يحيى رحمه الله دا هم وييلي دي چي کوم څوک ناڅاپه يو شعر ووايي نو هغه ته شاعر نسي ويل کيدای او د الله تعالی د ارشاد : (وما علمناه الشعر) څخه مراد دادی چي رسول الله ﷺ شاعر نه دی .

د حضرت حسان هجوه ويل

﴿۲۵۸۰﴾ : وَعَنِ الْبَرَاءِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ لِحَسَّانَ

د حضرت براء ؓ څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ د قريظه په ورځ (يعني په کومه ورځ چي د

بني قريظه يهودو محاصره كړې وو) حسان بن ثابت رضي الله عنه (شاعر) ته وفرمايل :

بُنِ ثَابِتٍ أَهْجُ الْمُشْرِكِينَ فَإِنَّ جَبْرِيلَ مَعَكَ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

ته د مشركانو بد وايه جبرائيل عليه السلام ستا سره دى ، او رسول الله صلى الله عليه وسلم چي به كله د كافرانو

وَسَلَّمَ يَقُولُ لِحَسَّانٍ أَجِبْ عَنِّي اللَّهُمَّ أَيَّدَهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ. متفق عليه.

څخه خپله هجوه واوريدل نو حسان ته به يې وفرمايل : ته زما د لوري دوى ته جواب ورکړه ، بيا يې د حسان لپاره داسي دعاء وغوښتل اې الله : په روح القدس (جبرائيل عليه السلام) سره د حسان مرسته وکړې . بخاري او مسلم . (هجوه : په شعر او يا نظم کي يو چا ته بد ويل) .

تخريج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۳۰۴۶ ، رقم : ۳۲۱۲ ، ومسلم ۱۹۳۳/۴ ، رقم : ۵۱ - ۲۴۸۵ .

تشریح : د يهوديانو د يوې قبيلې نوم بنو قريظه وو چي د مدينې منورې د ښار پريو غاړه اباد وه ، كله چي هغه يهوديانو د معاهدې خلاف د مسلمانانو پر خلاف فلانونه جوړول پېل كړل او د كفارو مرسته يې كول نو رسول الله صلى الله عليه وسلم او مسلمانانو ته يې سخت تكليف ورسوى ، ځكه نو رسول الله صلى الله عليه وسلم د خندق د غزا څخه وروسته د مسلمانانو په شتون کي د هغه قبيلې محاصره وکړه چي د هغه په نتيجه کي هغه كفار په خپله سزا ورسېدل ، نو دغه پېښه د قريظه په ورځ سره تعبير کړل سوې ده .

حضرت حسان ابن ثابت ابن منذر د مدينې منورې او سيدونکي وو او يو جليل القدر انصاري صحابي وو ، نوموړی ډېر لوی شاعر وو او د اسلام په شاعرانو کي شمېرل کيږي او د شاعر رسول په لقب سره يادېږي ، د هغه عمر يوسل او شل کاله وو ، شپېته کاله د کفر په حالت کي وو او شپېته کاله يې د اسلام په حالت کي تېر کړل .

د قريشو هجوه

﴿۲۵۸۱﴾ : وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَهْجُوا قُرَيْشًا

فَإِنَّهُ أَشَدُّ عَلَيْهَا مِنْ رَشْقٍ بِالنَّبْلِ . رواه مسلم .

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د جگړې په دوران کي (خپلو شاعرانو ته) وفرمايل : د قريشو بد وياست ځكه چي د قريشو بد ويل د قريشو لپاره د غشو تر زخم زياته سخته ده . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم: ۱۹۳۵/۴، رقم: ۱۵۷-۲۴۹۰.

تشریح: د هجو معنی د اشعارو په ذریعه د بدی بیانول دي، ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چي د کفارو او د دین د دښمنانو هجو کول جائز دي مگر ددې خبري لحاظ ساتل ضروري دي که چيري کفار د مسلمانانو هجو کوي نو بیا د هغوی هجو دي وکړل سي ددې څخه وړاندې هغوی ته هجو کول روانه دي ځکه چي په دغه صورت کي به هغوی د مسلمانانو هجو کوي او همدارنگه د مسلمانانو پر خلاف د هغوی د هجو سبب به خپله مسلمان وگرځي، ددغه مسئلې بنیاد دغه آیت کریمه دی چي:

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ،

ژباړه: اې مسلمانانو! هغه خلکو ته نښکښل مه کوئ کوم چي غیر الله يادوي يعني کفار او مشرکين ګڼه نو هغوی به بېله علمه الله ته نښکښل کول پيل کړي.

﴿۳۵۸۲﴾: وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لِحَسَّانَ

د حضرت عائشې (رض) څخه روایت دی چي ما د رسول الله ﷺ څخه واوریدل چي حسان

إِنَّ رُوحَ الْقُدْسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَافَحْتَ عَنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَقَالَتْ سَمِعْتُ

(شاعر) ته یې دا وویل ترڅو پوري چي ته د الله د رسول د لوري مقابله کوي روح القدس (جبرائیل علیه السلام) به ستا مرسته کوي، بي بي عائشه وايي ما د رسول الله ﷺ څخه

رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ هَجَاهُمْ حَسَّانُ فَشَفَى وَاشْتَفَى. رواه مسلم.

واوریدل چي حسان د کفارو بد وویل او په دې بد ویلو سره یې مسلمانانو ته شفاء ورکړه او خپله یې شفاء ترلاسه کړه يعني سکون او اطمینان یې ترلاسه کړ. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم: ۱۹۳۵/۴، رقم: ۱۵۷-۲۴۹۰.

د لغاتو حل: نافحت: ای دافعت و خاصمت (دفاع کول)

د خندق په غزا کي د عبدالله بن رواحه اشعار ویل

﴿۳۵۸۳﴾: وَعَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت براء رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ به د خندق په غزا کي خاوري وړلې تر دې

يُنْقَلُ التُّرَابُ يَوْمَ الْخُنْدَقِ حَتَّىٰ أَغْبَرَ بَطْنَهُ يَقُولُ وَاللَّهِ لَوْلَا اللَّهُ مَا اهْتَدَيْنَا،

چي د رسول الله ﷺ نس مبارک په خاورو ولول سو او رسول الله ﷺ به دا فرمايل : قسم په خدای که د الله ﷻ هدايت نه وای نو موږ به هيڅکله هدايت نه وای تر لاسه کړی

وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلِّينَا، فَأَنْزِلْنُ سَكِينَةً عَلَيْنَا، وَثَبَّتِ الْأَقْدَامَ إِنْ لَا قَيْنَا،

نه به مو صدقه ورکولای نه به مو لمونځ کولای . اې الله ! پر موږ آرام او سکینه نازل کړې او موږ چي د بنسنانو سره جنگيږو نو موږ ثابت قدمه ولرې ، دغه کافرانو پر موږ زیاتې کړې دې هغوی

إِنَّ الْأُولَىٰ قَدْ بَغَوْا عَلَيْنَا، إِذَا أَرَادُوا فِتْنَةً أَبَيْنَا، يَرْفَعُ بِهَا صَوْتَهُ أَبَيْنَا أَبَيْنَا. متفق عليه.

زموږ په فتنه کي د اچولو اراده لري نو موږ ددې څخه انکار کوو . رسول الله ﷺ به دا رجز (يعني د عبد الله بن رواحه رضي الله عنه اشعار) په لوړ آواز سره ويل او آيينا آيينا الفاظ يې په ډير لوړ آواز سره فرمايل رجز : د ميرانې شعرونه ويلو ته وايي . بخاري او مسلم .

تخريج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۳۹۹۱۷، رقم : ۴۱۰۴، و مسلم ۱۴۳۰/۳، رقم : ۱۲۵-۱۸۰۳.

تشریح : په (يرفع بها صوته) کي د بها ضمير ايينا ته راجع دی او د ايينا ايينا څخه مخکي د قائل لفظ مقدر (پټ) دی ، مطلب دادی چي رسول الله ﷺ به دغه شعرونه ويل نو په پای کي به يې د ايينا لفظ په وار وار وایه او هغه وخت به يې اواز لوړوی ، او ددې څخه مقصد ددغه لفظ مفهوم مؤکد کول دي او د مسلمانانو او کافرانو غوږو ته رسول دي .

طیبي رحمه الله عليه دا ليکلي دي چي د بها ضمير هغه اشعارو ته راجع دی او د ايينا ايينا په دغه جمله کي حال واقع کيږي ، په دغه صورت کي به مطلب دا وي چي رسول الله ﷺ به ټول اشعار په لوړ اواز ويل او د ايينا لفظ ته په رسيدو سره به يې اواز په خاصه توگه لوړوی .

د انصارو او مهاجرينو لپاره دعاء

﴿۲۵۸۲﴾ : وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ جَعَلَ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ يَخْفِرُونَ الْخُنْدَقَ

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي د احزابو په غزا کي به مهاجرينو او انصارو خندق

وَيَنْقُلُونَ التُّرَابَ وَهُمْ يَقُولُونَ نَحْنُ الَّذِينَ بَايَعُوا مُحَمَّدًا، عَلَى الْجِهَادِ مَا

کيندئ او خاوري به يې وړلې او ويل به يې موږ هغه خلک يو چي د محمد ﷺ پر لاس مود
جهاد بيعت کړی دی

بَقِينَا أَبَدًا، يَقُولُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُمْ يُجِيبُهُمُ اللَّهُ لَا عَيْشَ
إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ. متفق عليه.

ترڅو پوري چي موږ ژوند يي يو جهاد به کوو ، او رسول الله ﷺ به د دې په جواب کي وويل : اې
الله ! ژوند نسته مگر د آخرت ژوند ته انصار او مهاجرين و بخښې . بخاري او مسلم .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۶۱۶، رقم: ۲۸۳۵، و مسلم ۱۴۳۲/۳، رقم: ۱۳۰-۱۸۰۵.

تشریح: رسول الله ﷺ د دغه دعائيۀ الفاظو په ذريعه صحابه کرامو ته ډاډ ورکوی چي تاسو په
دغه وخت کي تکليف زغمی او د کومو سختيو سره چي مخ ياست پر هغه صبر کوئ چي د الله
تعالی انعام ستاسو لپاره مقدر دی او په دغه دنيا کي تاسو ته راحت او سکون تر لاسه سي يا تر
لاسه نسي مگر د آخرت په ژوند کي به تاسو ته د خپل تکليف او زحمت په عوض کي بې شمېره
انعامات تر لاسه کيږي او اصل انعامونه د آخرت دي ، په دې توگه چي ژوند خود د آخرت ژوند
دی چي تل پاته کېدونکی دی حال دا چي د دنيا به څه راحت او څه تکليف وي ، ټول معدوم
کېدونکي دي لکه څرنګه چي الله تعالی فرمايي: وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ.

د خراب شعر بدوالی

﴿۲۵۸۵﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَنْ
يُمْتَلَى جَوْفُ رَجُلٍ قَبِيحًا يَرِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُمْتَلَى شِعْرًا. متفق عليه.

د حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : نس د نو څخه ډکول چي
نس خراب کړي تر دې غوره دي چي هغه د شعر څخه ډکه کړي (يعني چي د قرآن کریم وظيفه او
نور ديني علم پرېږدي يوازي شعر ته مخ کړي) . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۴۸۱۱۰، رقم: ۶۱۵۵، و مسلم ۱۷۶۹/۴، رقم: ۷-۲۲۵۷.

تشریح: د دغه حديث په ذريعه د داسي شاعرۍ بدي بيان سوې ده چي انسان د هر کار څخه

غافل کوي ، کوم شاعر چي هر وخت د شعر په مضامينو او جوړېدو کي مستغرق وي او د فرضو ، عبادت ، تلاوت ، ذکر او شرعي علومو څخه غافل وي نو د هغه د شعرونو د خرابۍ او د نفرت وړ کېدو په اعتبار هغه ته تر نوهم بد ويل سوي دي که څه هم هغه شعرونه پر ښه مضامينو باندې مشتمل وي .

او يا په دغه ارشاد کي د هغه شعرونو بدي مراد ده چي د فحش ، بې حيايي ، کفر او فسق پر مضامينو باندې د مشتمل کېدو په وجه خراب اشعار ورته ويل کيږي .

الفصل الثاني (دوهم فصل)

په توره او ژبه سره جهاد

﴿۴۵۸۶﴾: عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ

د حضرت کعب بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما نبي کريم صلي الله عليه وسلم ته وويل : الله تعالى چي د

تَعَالَى قَدْ أَنْزَلَ فِي الشَّعْرِ مَا أَنْزَلَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ

شعر په اړه کوم حکم نازل کړی دی هغه څرگند دی ، رسول الله صلي الله عليه وسلم وفرمايل :

الْمُؤْمِنُ يُجَاهِدُ بِسَيْفِهِ وَلِسَانِهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَكَأَنَّمَا تَرُمُونَهُمْ بِهِ

مؤمن په توره سره هم جهاد کوي او په ژبه سره هم ، قسم دی په هغه ذات چي د هغه په واک کي زما ساه ده ستاسو شعر کافران داسي ولي (يعني بد پر لگيږي)

نُضَحَ النَّبْلُ . رواه في شرح السنة . وفي الاستيعاب لابن عبد البر أنه قال

يا رسول الله ماذا ترى في الشعر ؟ فقال : " إن المؤمن يجاهد بسيفه ولسانه

لکه ستاسي غشي . شرح السنة ، او په کتاب استيعاب کي د ابن عبد البر څخه نقل دي چي هغه (يعني کعب) وويل : تاسو څه حکم کوئ ؟ رسول الله صلي الله عليه وسلم ورته وفرمايل : مؤمن په توره سره هم جهاد کوي او په ژبه سره هم .

تخريج : البغوي في شرح السنة ۳۷۸/۱۲ ، رقم : ۳۴۰۹ .

تشریح : علماؤ ليکلي دي چي درو شاعرانو په اسلام کي غوره حيثيت درلودی چي په هغوی

کي یو حضرت حسان ابن ثابت رضی الله عنه وو، دوهم حضرت عبدالله ابن رواحه رضی الله عنه او دریم حضرت کعب رضی الله عنه ابن مالک، علماؤ دا هم لیکلي دي چي دغه درو سره حضراتو شعرونه بېل بېل انداز لري، د حضرت کعب رضی الله عنه اشعار پر داسي مضامینو باندې مشتمل وه چي کفار او مشرکین یې د جنگ او جهاد په بیره کي اخته کول او د هغوی پر زړونو د رعب او هیبت اثرات مرتب کېدل، حضرت حسان رضی الله عنه د خپلو شعرو په ذریعه د دین د بنمنان او د رسول الله صلی الله علیه و آله پر د بنمنانو باندې د نسب او حسب د طعن او پیغور غشی چلوی، او د حضرت عبدالله ابن رواحه رضی الله عنه د اشعارو اندازه د کفارو او مشرکینو توپیخ او بدی ته وو.

د حدیث خلاصه داده چي کله الله تعالی د قرآن کریم دغه آیت : (والشعراء يتبعهم الغاؤون) نازل کړ او ددې په ذریعه د شعراو شاعرۍ بدی څرگنده سول نو حضرت کعب رضی الله عنه د شاعرۍ د خرابۍ او د خپل حال یعنی خپل شاعر کېدو د افسوس د څرگندېدو په توګه د رسول الله صلی الله علیه و آله په وړاندې ذکر سوې جمله ادا کړل مګر رسول الله صلی الله علیه و آله د خپل جواب په ذریعه هغه ته څرګنده کړه چي شعراو شاعرۍ بذات خود بد شی نه دی مګر په دې کي خرابي هغه وخت پیدا کیږي کله چي هغه د غیر شرعي خبرو او د نامناسب مضامینو د اظهار ذریعه سي او په عامه توګه شاعران د فکر او خیال ګمراهۍ او د ژبي د بداعتدالو ښکار کیږي ځکه نو الله تعالی د هغه په بدی کي ذکر سوی آیت نازل کړ، او کوم چي ددې خبري تعلق دی چي د حق او صداقت د اظهار او د باطل د تردید ذریعه جوړوي نو هغه شعر به ددغه آیت محمول نه وي بلکه کوم شاعران چي د خپلو شعرونو په ذریعه د الله جل جلاله او د هغه د رسول صلی الله علیه و آله لپاره د کفارو د شعرو مقابله کوي او د هغوی د هجو د جواب په هجو ورکولو سره د اسلام د دین تائید کوي، هغوی په اصل کي له جهاد کونکو څخه شمېرل کیږي نو تاسو مطمئن اوسئ چي نه ستاسو اشعار ددغه آیت په رڼا کي د بدی وړ دي او نه تاسو په هغه شاعرانو کي یاست چي د هغوی د بدی ظاهرولو لپاره دغه آیت نازل سوی دی ځکه چي ستاسو په ډول شاعران الله جل جلاله د خپل دغه قول په ذریعه د مذکوره آیت څخه ایستلي دي : (الا الذين آمنوا وعملوا الصالحات وذكرا الله كثيرا).

لږ خبري د ايمان نښه ده

﴿٢٥٨٤﴾: وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْحَيَاءُ وَالْعِيُّ

شُعْبَتَانِ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْبَذَاءُ وَالْبَيَانُ شُعْبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ. رواه الترمذي.

د حضرت ابو مامه رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل : حيا او ژبه په واک کي ساتل د ايمان دوه بناخونه دي او فحش ويل او بې گټي خبري د نفاق دوه بناخونه دي . ترمذي .

تخريج : سنن الترمذي ۳۲۹۱۴ ، رقم : ۲۰۲۷ .

د لغاتو حل : البذاء : فحش الکلام (بدي خبري)

تشریح : شرم او حياء د ايمان بناخ کېدل يوه څرگنده او معروفه خبره ده او ددې تفصيل په باب الايمان کي تېر سوی دی . ژبه په واک کي ساتل د ايمان بناخ کېدل او فحش وينه د نفاق بناخ کېدل په دې اعتبار دي چې مؤمن د خپل حقيقت په اعتبار د شرم او حياء په کومو صفتونو چي مزین کيږي هغه د خپل خدايي عبادت او د خپل خداي جل جلاله د مخلوق په خدمت او د خپل باطن په اصلاح کي چي څرنگه بوخت وي د هغه په وجه هغه ته پرې گټي تقرير او بيان باندي قدرت تر لاسه نه وي ، هغه پردې قادر نه وي چي خپل مفهوم او مدعا د مبالغې او د ژبي د تيزۍ په ذريعه ثابت او ظاهر کړل سي بلکه هغه ددې پيري څخه لږ ويل اختياروي او خپله ژبه په واک کي ساتي چي داسي نه د ژبي څخه يو خرابه خبره راووتې او هغه د فحش ويني مرتکب سي ، ددې پر خلاف د منافق شان دا وي چي هغه فحش ويني او پالتو خبرو کولو لار اختياروي چي د هغه په نتيجه کي د بې گټي تقرير او بيان کولو باندي قادر کيږي .

بې فائدي خبري مکروه دي

﴿۲۵۸۸﴾ : وَعَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَيْبِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

د حضرت ابو ثعلبه خشنې رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل :

إِنَّ أَحَبَّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ

د قيامت په ورځ به ما ته تر ټولو عزيز ، محبوب او نژدې هغه خلک وي کوم چي په تاسو کي زيات خوش اخلاقه وي ، او مبغوض ترين

إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَسَاوِيكُمْ أَخْلَاقًا الثَّرَثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ الْمُتَفَيِّهُونَ

او زما څخه ډير ليري به هغه خلک وي کوم چي ډير بد اخلاقه وي ، زياتي خبري جوړونکي په بې احتياطي سره پالتو خبري او تکبر کونکي وي ،

رواه البيهقي في شعب الايمان وروى الترمذي نحوه عن جابر وفي رواية

بيهقي، ترمذي د حضرت جابر رضي الله عنه څخه دا ډول روايت نقل کړی دی او په يوه روايت کي دي چي
قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ عَلِمْنَا الثَّرَثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ فَمَا الْمُتَفِيهُقُونَ قَالَ
الْمُتَكَبِّرُونَ.

صحابه کرامو وويل: (اې د الله رسوله!) ثرثارون او متشدقون خو موږ پيژنو مگر متفيهقون
 کوم خلک دي؟ رسول الله ﷺ وفرمايل متکبر (غرور کونکي). (ثرثاون: ډيري خبري جوړونکي،
 متشدقون: په بې پرواهي سره پالتو خبري کونکي، متفيهقون: کبرجن او متکبرته وايي).
تخريج: البیهقي في شعب الايمان ۲۵۰/۴، رقم: ۴۹۶۹.

د لغاتو حل: المتفيهقون: هم الذين يملؤون افواههم بالكلام تكبرا. (په غرور خبري کوونکی).

تشریح: فيهق، د ضرورت څخه زیاتي خبري کول او مخ په گرځولو سره یو خبره کولو ته وایي،
 لکه څرنگه چي په تکبر او غرور کي د اخته کسانو عادت وي چي کله هغوی د یو چا سره خبري
 کوي نو د هغوی د رویې څخه داسي محسوس کیږي لکه چي هغوی خپل مخاطب ډېر حقیر او
 پیل گڼي او دا هم نه خوښوي چي هغه ته په مخ کولو سره خبره وکړي بلکه د هغه څخه په مخ
 گرځولو خبري کوي، ددغه معنوي لزوم په وجه د متفيهقين وضاحت د متکبرينو په ذریعه
 سوی دی.

ددغه حدیث څخه څرگنده سوه چي پالتو او بې گټي خبري کول، په جوړولو سره خبري
 کول او بیان کول مکروه او بد دی مگر د حق لپاره د خلکو ذهن او فکر متاثر کول، زړونه نرمول
 او عبادت او طاعت ته متوجه کولو لپاره په وعظ او نصیحت کي چي کوم بیان او تقریر بیانېږي
 هغه بد او مکروه نه دی مگر په دغه صورت کي دا هم ضروري ده چي د بیان انداز او طرز داسي
 اختیار کړل سي چي په اسانۍ سره خلک مقصد ته ورسول سي، ددې پر خلاف پېچېده او دقیق
 انداز، مشکل لغاتونه او الفاظ چي د عام ذهن او فهم څخه لوړ وي او د هغه په وجه بې علمه
 خلک د هغه د وعظ او تقریر څخه گټه ترلاسه نه کړلای سي مناسب او موزون نه دي.

یوه پیشگويي

﴿۲۵۸۹﴾: وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَخْرُجَ قَوْمٌ يَأْكُلُونَ بِالْإِسْنَتِهِمْ كَمَا يَأْكُلُ الْبَقَرُ

بِأَسْنَتِهَا. رواه احمد

د حضرت سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: قیامت به تر هغه وخته پوري نه قائمېږي تر څو پوري چې یو داسي قوم پیدا نه سي چې په خپلو ژبو سره به داسي خوراک کوي لکه غواوي چې په خپلو ژبو سره خوراک کوي (یعني خپلي ژبي به د خوراک وسیله جوړه کړي او په درواغو خبرو یا فصاحت او بلاغت یا مدح او ذم سره به خپل خوراک پیدا کوي). احمد.

تخریج: مسند الامام احمد ۱۸۴۱.

تشریح: مطلب دادی چې د قیامت د نژدې کېدو د علامو څخه یوه علامه دا هم ده چې داسي خلک به پیدا سي چې خپل ژبي به د خوراک او څېښاک ذریعه جوړوي، په دې توګه چې هغوی به د ښه راغلاست په وجه د خلکو درواغ تعریفونه بیانوي یا د بغض او حسد په وجه د هغوی د درواغو بدي بیانوي او په خپل تقریر او تحریر کې د درواغ د فصاحت څرګندونه کوي چې خلک په خپل جال کې اخته کړي او د هغوی څخه د دنیا مال تر لاسه کړي او د خپلو خواهشاتو تکمیل وکړي.

لکه څرنګه چې غواوي د خپل ژبي په ذریعه خوراک کوي، په دغه الفاظو کې دې ته اشاره سوې ده چې څرنګه غواوي په خپل ژبه سره خوراک کوي او د خوراک په وخت کې دا تمیز نه کوي چې هغه وابنه وچ دي که لاندې، خواږه دي که ترخه، جائز دي که ناجائز، همدارنګه هغه خلک چې خپلي ژبي د ناجائز مقصد او ناروا خواهشاتو د پوره کولو وسیله او ذریعه جوړوي، د حق او باطل، ریښتا او درواغو په مینځ کې فرق نه کوي او نه د حلال او حرام په مینځ کې فرق کوي.

اورد ژبی

﴿۴۵۹۰﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُبْغِضُ الْبَلِيغَ مِنَ الرِّجَالِ الَّذِي يَتَخَلَّلُ بِلِسَانِهِ كَمَا يَتَخَلَّلُ الْبَاقِرَةُ بِلِسَانِهَا. رواه الترمذي وابدأه وقال الترمذي هذا حديث غريب.

د حضرت عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: الله تعالی هغه سړی بد ګڼي چې په خبرو کې مبالغه کوي هغه څوک چې خپله ژبه په خبرو سره تاووي لکه غوايان

چي وابنه په خوله کي ننباسي او په خپلو ژبو يې يوې خوا بلي خوا ته اړوي .ترمذي او ابوداؤد . دا حديث غريب دی .

تخريج: سنن ابی داود ۵/۲۷۴، رقم: ۵۰۰۵، والترمذي ۵/۱۲۹، رقم: ۲۸۵۳.

د لغاتو حل: الباقرة: ای البقرة (غو)

تشریح: مطلب دادی چي د ژبي اوږدوالی او طاقت لسانی بنه شی نه دی ، په خپل خبرو کي د حد څخه زیات فصاحت او بلاغت کول د ناپوهانو خلکو په نزد خو يو وصف گڼل کيږي مگر کوم پوهان او هوښیار خلک چي په دغه صفت کي پټه خرابي ويني چي په عامه توگه داسي خبري جوړونکي خلک درواغجن او چمباز وي نو د هغوی په نزد ددغه وصف هيڅ اعتبار نسته، ځکه نو رسول الله ﷺ وفرمايل: داسي کس د الله ﷻ په نزد ناخوبنه دی ، نو بنه کلام هغه دی چي د ضرورت په اندازه او ساده وي چي د هغه څخه دا څرگنديږي چي د متکلم ظاهري الفاظ د هغه د باطني کيفياتو عکس وي چي دا د شريعت تقاضا هم ده .

د بې عمله نصيحت کونکو عذاب

﴿۴۵۹۱﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَرْتُ لَيْلَةً

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: د معراج په شپه زه پر داسي

سَرِيٍّ بِيْ بِقَوْمٍ تُقْرَضُ شَفَاهُهُمْ بِمَقَارِيضِ النَّارِ فَقُلْتُ يَا جِبْرِيلُ مَنْ

خلکو تیر سوم چي د هغوی ژبي د اور په غچیانو سره پریکېدلې ، ما د جبرائیل علیه السلام څخه پوښتنه وکړه دا څوک دي ؟

هُؤُلَاءِ ؟ قَالَ هَؤُلَاءِ خُطَبَاءُ أُمَّتِكَ الَّذِينَ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ. رواه

ترمذي وقال هذا حديث غريب .

هغه راته وويل دا ستا د امت خطيبان (نصيحت کونکي) دي چي داسي خبري به يې کولې په کومو چي به يې خپله عمل نه کوي . ترمذي . دا حديث غريب دی .

تخريج: لم نجده عند الترمذي

تشریح: په دغه حديث کي د هغو واعظانو او خطيبانو د بې عملي بد څرگنديږي ، نه دا چي ددغه ارشاد مقصد ددې خبري خرابي بيانول دي چي هغوی د ښکيو لپاره ولي وايي که څه هم

هغوی خپله نیک کارونه نه کوي ، له دې کبله علماء وایي چي په امر بالمعروف کي فعل شرط نه دی یعني دا ضروري نه ده چي د نېک لپاره هغه سړی ویل وکړي چي هغه په خپله هم عمل کوي ځکه چي د کوم امر بالمعروف بنیاد محض پر قول باندې وي او پر هغه عمل نه وي نو د هغه اثر هم نه وي .

د غور ژبي په باره کي وعید

﴿۲۵۹۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَعَلَّمَ صَرْفَ الْكَلَامِ لِيَسْبِي بِهِ قُلُوبَ الرِّجَالِ أَوْ النَّاسِ لَمْ يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا . رواه ابوداؤد .

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : څوك چي (د فصاحت او چم) داسي خبري زده كړي چي په هغه سره د نارينوو يا د خلكو پر زړو واك ترلاسه كړي ، الله تعالى به د قيامت په ورځ د هغوی څخه نه فرض قبول كړي او نه نفل . ابوداؤد
تخريج : سنن ابی داود ۲۷۴۱۵ ، رقم : ۵۰۰۶ .

د لغاتو حل : صرفا : ای توبه .

تشریح : د ذکر سوي سزا تعلق د هغه سړي سره دی چي د ضرورت څخه زیاتي خبري وکړي ، خپل مقصد په داسي راجا پېره کولو سره بیان کړي چي حقیقت ظاهر نسي یا خپل کلام د ضرورت څخه زیات په فصاحت او بلاغت سره مزین او بنکلی کړي او ددغه شیانو مقصد داوي چي خلک هغه ته متوجه سي او د هغه د خبرو څخه په اثر قبلولو سره د هغه مقصد پوره کړي .

لنډ تقریر ښه دی

﴿۲۵۹۳﴾: وَعَنْ عَمْرِو ابْنِ الْعَاصِ أَنَّهُ قَالَ يَوْمًا وَقَامَ رَجُلٌ فَأَكْثَرَ الْقَوْلَ

د حضرت عمرو ابن العاص رضي الله عنه څخه روايت دئ چي يوه ورځ يو سړی ولاړ سو په فصاحت او بلاغت سره يې يو اوږد تقرير وکړ ،

فَقَالَ عَمْرُو لَوْ قَصَدَ فِي قَوْلِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

حضرت عمرو رضي الله عنه وويل كه ده په خپل بيان كي د لنډ والي څخه كار اخيستی وای نو غوره به

وه، حُکمه چي ما د رسول الله ﷺ خُنه اوريدلي دي

وَسَلَّمَ يَقُولُ لَقَدْ رَأَيْتُ أَوْ أَمَرْتُ أَنْ أَتَجَوَّزَ فِي الْقَوْلِ فَإِنَّ الْجَوَّازَ هُوَ خَيْرٌ .

رواه ابوداؤد.

چي زه پوه سوۍ يم يا حکم راکړل سوۍ دۍ ددې خبري چي په تقرير او خبرو اترو کي د لنډوالي
خُنه کار واخلم حُکه چي لنډ تقرير غوره وي . ابوداؤد .

تخریج : سنن ابی داود ۲۷۵/۵، رقم: ۵۰۰۸.

د لغاتو حل : انجوز: ای اسرع.

تشریح : په روایت کي د (فقال عمرو) الفاظ د خبرو د اوږدوالي لپاره تکراري نقل سوي دي
حُکه چي (ولو قصد... الخ) مقوله ده او (وقال يوم او قام رجل) حال دی، او څرگنده ده چي د
حال په وجه د قول او مقولې په مینځ کي خاص فرق وسو حُکه د فقال عمرو دوهم وار ویلو سره
یې د قول اعاده وکړه .

عیني علم جهالت وي

﴿۲۵۹۳﴾ : وَعَنْ صَخْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ سَمِعْتُ

حضرت صخر بن عبد الله بن بریده رضی الله عنه د خپل پلار خُنه او هغه د پلار خُنه روایت کوي چي ما د

رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ سِحْرًا وَإِنَّ مِنَ الْعِلْمِ
جَهْلًا وَإِنَّ مِنَ الشَّعْرِ حُكْمًا وَإِنَّ مِنَ الْقَوْلِ عِيَالًا . رواه ابوداؤد.

رسول الله ﷺ خُنه دا اوريدلي دي چي عیني بیان د جادو په ډول او عیني د علم خُنه جهل دی
او عیني شعرونه پیر حکمت مېني او گټه رسونکي وي او عیني قولونه هلاکت وي ، ابوداؤد .

تخریج : سنن ابی داود: ۲۷۸/۵، رقم: ۵۰۱۲.

د لغاتو حل : عیالا: ای ثقلا علی سامعک .

تشریح : عیني علم جهالت وي: ددغه جملې دوې معناوي دي ، یو خو دا چي یو سپی داسي
علم حاصل کړي چي گټور نه وي او نه هغه ته اړتیا وي لکه علم جعفر، رمل یا علم نجوم،
فلسفه او داسي نور، او په دغه بې گټي علم کي د بوختیا په وجه هغه د ضروري علومو خُنه

محروم سي چي په هغه سره د خلکو احتياج او ضرورت اړوند وي، لکه قرآن کریم، احاديث، د دين علوم، نو څرگنده ده چي په دغه صورت کي به دا ويل کيږي چي هغه څوک چي بې گتبي علم تر لاسه کړي هغه علم د نورو ضروري علومو څخه هغه محروم کړی دی، ددې خلاصه دا سوه چي ځيني علوم په حقيقت کي جهل لازمي او په دې اعتبار فرمايل سوي دي چي ځيني علوم جهالت وي.

دوهمه معنی داده چي علم تر لاسه کونکی پر خپل علم باندي عمل کونکی نه وي، په دې اعتبار سره هغه سړی د عالم کېدو سربېره جاهل گرځول کيږي ځکه چي کوم څوک علم لري او عمل نه په کوي نو هغه گویا جاهل دی.

ددې څخه پرته ددغه ارشاد څخه دا مراد هم اخيستل کيدای سي چي کوم څوک د علم دعوه کوي او د خپل گمان مطابق ځان عالم گڼي مگر په حقيقت کي هغه عالم نه وي نو د هغه دغه علم علم نه دی بلکه جهالت او ناپوهي ده.

او ځيني قولونه هلاکت وي: ددې مطلب دادی چي يو سړی يوه داسي خبره وکړي چي د هغه په وجه هغه خپل ځان په هلاکت کي اخته کړي يا کوم څوک چي هغه خبره واورې نو هغه په غم او تکليف کي اخته سو، په دې توگه که چيري هغه اورېدونکی جاهل وي نو هغه خبره د هغه په پوهه کي نه راغله او که عالم وي نو د هغه لپاره بې گتبي ده يا هغه يو داسي خبره ده چي اورېدونکی يې نه خوښوي او د هغه خبري په وجه هغه ته تکليف رسيږي نو په دغه صورتو کي به دا ويل کيږي چي د ويونکي هغه قول او کلام د هلاکت ذريعه وگرځېدل.

الْفَضْلُ الثَّالِثُ (دریم فصل)

د حسان شاعر فضيلت

﴿۲۵۹۵﴾: عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضَعُ لِحَسَّانَ

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به د حسان (شاعر) لپاره په مسجد

مَنْبَرًا فِي الْمَسْجِدِ يَقُومُ عَلَيْهِ قَائِمًا يُفَاخِرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

کي منبر کېښودئ، حسان به پر هغه ودریدئ، د رسول الله ﷺ د لوري به يې د فخر څرگندونه کول يا د رسول الله ﷺ د لوري به يې د کفارو د مذمت (بدوالي)

وَسَلَّمَ أَوْ يُنَافِحُ وَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ يُؤَيِّدُ حَسَّانَ

مقابله کول او رسول الله ﷺ به دا فرمايل : بېشکه الله تعالى د حسان تائيد کوي

بِرُوحِ الْقُدُسِ مَا نَافَحَ أَوْ فَاخَرَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . رواه البخاري .

په جبرائيل السلام سره تر هغو پوري چي هغه د رسول الله ﷺ د لوري مقابله يا فخر کوي . بخاري .

تخریج : لم نجده عند البخاري ، بل هو عند الترمذي ۱۲۶۱۵ ، رقم : ۲۸۴۶ .

د اوبنانو د حدي اثر

﴿۲۵۹۶﴾ : وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَادٍ يُقَالُ لَهُ

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله ﷺ يو حاد وو (حاد د اوبنانو د شپلو غزل

أَنْجَشَةٌ وَكَانَ حَسَنَ الصَّوْتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُؤْيُكَ يَا

أَنْجَشَةُ لَا تَكْسِرُ الْقَوَارِيرَ قَالَ قَتَادَةُ يَعْنِي ضَعْفَةَ النِّسَاءِ . متفق عليه .

ويونکی) ، چي د هغه نوم انجشه وو ډير ښه آوازي وو ، يوه ورځ نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل :
اې (نجشه) اوبنان په کراره کراره شپه (يعني په خپل حدي سره اوبنان مه گرموه تيزيې مه شپه)
او شيشې مه ماتوه ، قتاده وايي د شيشو څخه د رسول الله ﷺ مراد کمزوري ښځي وې .
بخاري او مسلم .

تخریج : صحيح البخاري (فتح الباري) : ۵۹۴۱۱۰ ، رقم : ۶۲۱۱ ، ومسلم ۱۸۱۲۱۴ ، رقم : ۷۳ - ۲۳۲۳ .

تشریح : (حدي) : د صراح مطابق هغه په زوره غزلي ته وايي چي د هغه په ذريعه اوبنان شپل

کيږي ، د لغت په نورو کتابو کي د ليکلي دي چي حدي د عربو د چوپانانو نفحې (شپيلې) ته
وايي ، په عربو کي دا رواج دی چي د اوبنان شپونکي کله دا وويني چي د هغه اوبن سترې سوي
دی يا هغه سست سوي دی نو هغه په لوړ او خوش آوازي سره غزل ويل پيل کړي ددغه غزلي
آواز په اوبن کي بيداري او گرمي پيدا کوي چي په هغه سره تېز سي ، په کتابو کي ليکلي دي
چي حدي مباح دی او په دې اړه د هيڅ يو عالم اختلاف نسته .

قوارير د قاروره جمع ده چي معنی يې د شيشې ده ، د ارشاد (ولا تكسر القوارير) يعني

شیشې مه ماتوه، ددغه جملې دوه مطلبه دي، یو دا چې د ښځو په بدن کې کوم فطري نزاکت او کمزوري وي د هغه په وجه د اوبنانو تېز تلل او جمپونه وهل هغوی ته د سخت تکلیف سبب گرځي نو رسول الله ﷺ خپل ساربان انجشه ﷺ ته حکم ورکړ چې اوبنان په دومره تيزي سره مه شړه چې پر هغه سپرې ښځې په تکلیف سي.

دوهم مطلب دادی چې ددغه ارشاد په ذریعه د ښځو د زړه کمزوری او نرمۍ ته اشاره کول مقصد وو، یعنې رسول الله ﷺ، انجشه ﷺ ته هدایت وکړ چې داسې حُدي مه وایه چې په هغه سره د ښځو زړه کمزوری او متاثر سي او ستا د غزلو په وجه د هغوی په ذهن او جذباتو کې پارونه پیدا سي او هغوی په بل خیال کې اخته سي، ځکه چې د غزلي خاصیت دادی چې هغه په طبیعت کې جوش پیدا کوي او جذبات راپاروي، که څه هم دا خبره ویل کیدای سي چې رسول الله ﷺ کوم وخت دغه ارشاد وفرمایه هغه وخت پر اوبن باندې په ازواجو مطهراتو کې یوه زوجه مطهره سپره وه او په دغه صورت کې دغه مطلب نامناسب معلومیدی ځکه چې مذکوره احتمال د ازواج مطهراتو په اړه ډېر کمزوری او ضعیف دی، مگر دا حقیقت هم دی چې د یو خراب خیال پیدا کېدل او د طبیعت او زړه په وسوسه کې اخته کېدل یو طبعي شی دی چې د یو انسان په اختیار کې نه دی نو رسول الله ﷺ دا مناسب وگڼل چې د لاري احتیاط ظاهري کړي چې په هر صورت د احتیاط لاره اختیارول غوره دي، دا خبره هم باید په ذهن کې وي چې د رسول الله ﷺ ددغه ارشاد تعلق په حقیقت کې د امت خلکو ته تعلیم او تلقین دی یعنې رسول الله ﷺ د ذکر سوي ارشاد په ذریعه ټول امت ته هدایت وفرمایه چې کله پر اوبن باندې ښځې سپرې وي نو د هغوی د شتون خیال دي وساتل سي او په حُدي ویلو کې دي احتیاط وکړل سي.

پورته چې کوم مطلب بیان سوی دی په هغه کې دوهم مطلب ته زیاتو شارحینو ترجیح ورکړې ده مگر د روایت د الفاظو تقاضا داده چې لومړی مطلب صحیح وگڼل سي.

د ښه شعر او بد شعر تعلق

﴿۲۵۹۷﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ ذَكَرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشَّعْرَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ كَلَامٌ فَحَسَنُهُ حَسَنٌ وَقَبِيحُهُ قَبِيحٌ. رواه الدارقطني، وروى الشافعي عن عروة مرسلًا.

د حضرت عائشې (رض) څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ په مخکې د شعر یادونه وسول،

نو رسول الله ﷺ و فرمايل : شعريو کلام دئ بنه شعر بنه کلام دئ او بد شعر بد کلام دئ . دار قطني . شافعي د عروه خنجه مرسله روايت کړی دئ .

تخريج : سنن الدار قطني ۱۵۵۸۴ ، رقم : ۲ .

تشریح : د شعر او شاعرۍ په اړه مخکې هم ښودل سوي دي او دا حديث هم دا خبره څرگندوي چي شعرويل يا اورېدل بذات خود بدي نه لري بلکه د شعر د بنه والي او بدوالي دار او مدار د شعر پر مضامينو باندي وي که د شعر مضمون داسي وي چي د شريعت د حکم او منشاء او ديني تقاضاوو خلاف نه وي نو په هغه شعر کي څه بدي نسته بلکه د داسي مضامينو حامل شعر که وويل سي يا واورېدل سي چي په هغه سره د دين خبره خپرېږي او ثابتېږي يا د هغه خنجه د الله تعالی د وحدانيت د رسول د ميني او منقبت او د دين عظمت څرگندېږي نو يقينا داسي شعر به مستحسن او محمود وي ، ددې پر خلاف د کوم شعر مضمون چي د شريعت د حکم او منشاء خلاف وي نو هغه ته به بد ويل کيږي .

د گناه شعرونه

﴿ ۴۵۹۸ ﴾ : وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ بَيْنَا نَحْنُ نَسِيرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى

د حضرت ابو سعيد خدري رضی الله عنه خنجه روايت دئ چي موږ د رسول الله ﷺ سره په عرج نامي حای

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعَرَجِ إِذْ عَرَضَ شَاعِرٌ يُنْشِدُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

کي روان وو چي يو شاعر په شعرويلو سره په مخه راغلی ، د هغه د شعرونو په اوریدو سره

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذُوا الشَّيْطَانَ أَوْ أَمْسِكُوا الشَّيْطَانَ لَأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ رَجُلٍ

قِيحًا خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا . رواه مسلم .

رسول الله ﷺ و فرمايل : دا شيطان ونيسی ، يا دا شيطان منع کړی ، د انسان د نو خنجه نس د کول تر دې غوره دي چي هغه د شعر خنجه ډکه کړي . مسلم .

تخريج : صحيح مسلم ۱۷۶۹۱۴ ، رقم : ۲۲۵۹ .

د لغاتو حل : العرج : بلد باليمن (د يمن يو ښار)

تشریح : عرج د مدينې منورې او مکې مکرمې په مينځ کي د يو حای نوم دی چي هلته يو لږ څه ابادي هم ده ، پر دغه لاره باندي تلونکي قافلې به دلته پراو کوی ، رسول الله ﷺ به هم د حج په

سفر او په حجة الوداع کي پر دغه خای تېرېدی ، په ظاهره معلومېږي چي په حديث کي د کومي پېښي ذکر سوی دی هغه د حجة الوداع د سفر پېښه ده .

په هر حال کله چي رسول الله ﷺ هغه سړی ولېدی چي هغه په شعر ويلو کي ډېر بوخت دی تر دې چي هغه ته د موجودو مسلمانانو هيڅ توجه نسته بلکه يو ډول د رسول الله ﷺ او ټولو مسلمانانو په هېرولو سره بې پروا روان دی او د هغه شاعری شوق هغه دومره بې باکه کړی دی چي هغه انساني او اخلاقي تقاضې او د ژوند ادبونه هير کړي دي ، ددې مطلب دادی چي د هغه په رگو کي شعر او شاعری دومره سرايت کړی دی چي هغه ډېر بې حياء او بې ادبه سوی دی نو رسول الله ﷺ هغه ته شيطان ووايه ، ددې څخه د رسول الله ﷺ مراد دا وو چي دغه سړی د رحمت الهي او قرب الهي څخه ليري والی اختيار کړی دی او څرگنده ده چي ددې څخه د صورت حال صدور ځکه وسو چي هغه خپل شعر او شاعری په غرور او تکبر کي اخته کړی وو ځکه رسول الله ﷺ د شعر بدي وکړه .

سندري ويل نفاق پيدا کوي

﴿۴۵۹﴾: وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغِنَاءُ يُنْبِئُ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ كَمَا يُنْبِئُ الْمَاءُ الزَّرْعَ. رواه البيهقي في شعب الإيمان.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : سندري په زړه کي داسي منافقت زرغون کوي لکه څرنگه چي اوبه فصل زرغون کوي . بيهقي .

تخريج : البيهقي في شعب الإيمان ۲۷۹/۴ ، رقم : ۵۱۰۰ .

تشریح : مطلب دادی چي غزلي او سروز د انساني زړه او روح لپاره يو آزار دی چي د هغه ثمره نفاق دی يا داسي ويل کيږي چي غزلي او سروز په انسان کي د نفاق او د باطن فساد کېدو سبب جوړېږي . د ديلمی رضي الله عنه په روايت کي د حضرت انس رضي الله عنه څخه د رسول الله ﷺ ارشاد داسي نقل سوی دی : (ان الغنا واللهمو ينبئان النفاق كما ينبئ الماء العشب والذي نفس محمد بيده ان القرآن والذكر ينبئان الايمان في القلب كما ينبئ الماء العشب) ، ژباړه : بېله شکه سروز او غزلي او لوبي مسخرې نفاق داسي شين کوي لکه څرنگه چي اوبه شنګيا شنه کوي ، او قسم دي په هغه ذات چي د هغه په واک کي د محمد ساه ده قرآن او ذکر الهي دواړه په زړه کي ايمان داسي زرغون کوي لکه څرنگه چي اوبه شنګيا زرغونه کوي .

خلاصه داده چي انسان بايد د هغه سرور ، غزلو او لوبو مسخرو خنجه خان وساتي بلکه خپل وختونه د قرآن کریم په تلاوت او ذکر الهي سره معمور وساتي ځکه چي دغه شيان زړه او روح ته ځلا ورکوي او ايمان او اخلاق مضبوط کوي .

نووي رحمته الله عليه په کتاب روضه کي ليکلي دي چي محض په اواز سره غزلي ويل مکروه دي او اورېدل يې هم مکروه دي ، د پردۍ ښځي خنجه اورېدل سخت مکروه دي او د ساز سره غزلي ويل ، اورېدل او خپل کسب جوړول حرام دي .

د ساز اواز

﴿۴۲۰۰﴾: وَعَنْ نَافِعٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ فِي الطَّرِيقِ فَسَمِعَ مِزْمَارًا

د حضرت نافع رضي الله عنه خنجه روايت دی چي زه د ابن عمر رضي الله عنه سره روان وم چي هغه د شپيلۍ آواز

فَوَضَعَ إصْبَعِيهِ فِي أُذُنَيْهِ وَنَأَى عَنِ الطَّرِيقِ إِلَى الْجَانِبِ الْآخِرِ ثُمَّ قَالَ لِي يَا

واوريدئ نو په خپلو غوږونو کي يې څوتي دننه کړې او دلاري خنجه آخوا سو ليري ولاړی ، بيا

نَافِعُ هَلْ تَسْمَعُ شَيْئًا قُلْتُ لَا فَرَفَعَ إصْبَعِيهِ مِنْ أُذُنَيْهِ وَقَالَ كُنْتُ مَعَ

يې ما ته وويل اې نافع ! ته (د شپيلۍ) آواز اورې ، ما وويل : بيا ، نو هغه د غوږو خنجه څوتي

ايسته کړې او وه يې ويل زه

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ صَوْتَ يَرَاعٍ فَصَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُ قَالَ

نَافِعُ وَكُنْتُ إِذَا ذَاكَ صَغِيرًا. رواه احمد وابوداؤد.

د رسول الله صلی الله علیه و آله سره روان وم چي رسول الله صلی الله علیه و آله د شپيلۍ آواز واوريدئ او رسول الله صلی الله علیه و آله

همداسي وکړل کوم چي ما وکړل ، نافع وايي زه هغه وخت ډير کوچنی وم ، احمد او ابوداؤد .

تخريج: مسند الامام احمد ۸/۲ ، وابوداؤد ۲۲۲/۵ ، رقم: ۴۹۲۴ .

د لغاتو حل: وناء: ای بعد ، اليراع: القصب.

تشریح: حضرت نافع رضي الله عنه د دغه روايت په پای کي دا څرگنده کړه چي ما د کومي پېښي ذکر

کړی دی دا د هغه وخت پېښه ده کله چي زه کوچنی وم ، ددې خنجه دا خبره څرگندول مقصد وو

چي هغه وخت زه کوچنی وم او په شرعي توگه مکلف نه وم ځکه حضرت ابن عمر رضي الله عنه د هغه اواز

اور ٻڌو ڇڻه منع نه ڪرم ڪه چيري زه په شرعي توڳه مڪلف وای نو هغه به يقينا ماته هدايت ڪري وای چي د هغوی په ډول زه هم په خپلو غوږو کي گوتي ونيسم، نو بايد دا وهم پيدا نسي چي په هغه اواز کي ڪراحت تنزيهي وو ڇکه نو زه يې د هغه اواز اور ٻڌو ڇڻه منع نه ڪرم بلڪه حقيقت دادی چي هغه اواز اور ٻڌل مکروه تحریمي وو او زما د نه منع کېدو تعلق زما د غير مڪلف کېدو سره وو.

پاته سوه دا خبره چي ڪله حضرت ابن عمر رضي الله عنه په خپلو غوږو کي گوتي اچولي وې نو بيا د لاري پرېښودو څه اړتيا وه نو ددې تعلق د کمال تقوای سره وو يعني حضرت ابن عمر رضي الله عنه د احتياط او تقوا تقاضا دا وگڼل چي د هغه لاري څڅه هم ليري سي ڪه چيري د لارې پرېښودل په شرعي توڳه ضروري وای نو حضرت ابن عمر رضي الله عنه به يقينا حضرت نافع رضي الله عنه ته د هغه لاري پرېښودو حکم ورکړی وای.

څرگنده دي وي چي د غزلو او سروز مسئله ډېره تفصيلي مسئله ده، د خلاصې په توڳه دومره پوه سئ چي د محدثينو د تحقيق مطابق داسي هيڅ حديث منقول نه دی چي د هغه څڅه د غزلي حرام کېدل ثابتېږي، د مشائخو وينا ده چي په دې اړه د اظهار ممانعت په توڳه چي څه منقول دي ددې څڅه مراد دادی چي په دغه مسئله کي يې ډېر شدت اختيار ڪړی دی چي د هغه تفصيل د فقهي په کتابو کي تر لاسه کېدای سي، په فتاوی قاضي خان کي ليکلي دي چي د لاهو و لعب شيان يعني سروز اور ٻڌل حرام او سخته گناه ده، ځکه چي رسول الله ﷺ فرمايلي دي: استماع الملاهي معصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها من الكفر، ژباړه: د سروز اور ٻڌل گناه ده، هغه ته ناسته فسق دی او د هغه څڅه خوند تر لاسه کول د کفر څڅه دی.

که چيري د يو چا غوږ ته د سروز آواز ناڅاپه راسي نو په دغه صورت کي گناه نسته مگر پر هغه واجب دي چي هغه ددې پوره هڅه وکړي چي هغه آواز نه واورې ځکه چي د رسول الله ﷺ څڅه نقل سوي دي چي رسول الله ﷺ د سروز اور ٻڌو څڅه د ځان ساتني لپاره په خپلو غوږو کي گوتي اچولي وې.

=====

بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغَيْبَةِ وَالشَّتْمِ

(د ژبي ساتنه، غيبت او بدويلو بيان)

د غيبت معنی ده د یو چا تر شا بد ویل یعنی د یو سړي په غیاب کي د هغه په اړه داسي خبري کول که چیري هغه یې واورې نو ناخوښه به یې کړي. د شتم معنی د ښکتنځلو کولو ده معنی یو چاته داسي فحش خبره کول چي هغه د شریعت، اخلاق او تهذیب خلاف وي. په هر حال په دغه باب کي هغه حدیثونه نقل کيږي چي د هغو څخه دا څرگندیږي چي ژبه د داسي الفاظو او خبرو څخه ساتل پکار دي چي د هغه پر ژبه راوړل په شرعي، اخلاقي او معاشرتي توګه ناروا وي، په خاصه توګه غيبت، ښکتنځل، بد ویل، او د دغه حدیثو څخه دا هم معلومیږي چي په دغه شیانو کي په شرعي توګه خرابي ده او ددې کونکي د شریعت او اخلاقو په نظر کي څومره ناخوښه دی.

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د ژبي او شرمګاه ساتونکي ته زیږی

﴿۴۶۰﴾: عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ. رواه البخاري.

د سهل بن سعد رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل: څوک چي زما سره ددې خبري وعده وکړي چي هغه به د دواړو زامو په منځ کي د شي (یعني ژبي) او د دواړو پښو په منځ کي د شي (یعني شرمګاه) ساتنه وکړي نوزده د هغه لپاره د جنت ضمانت ورکوم، بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۳۰۸۱۱، رقم: ۶۴۷۴.

تشریح: د ژبي د ساتني مطلب دادی چي هغه پر خپل ژبه باندي واک ولري په دې توګه چي هغه د بې ګټي خبرو او فحش ویني څخه وساتي او د غاښو د ساتني مطلب دادی چي هغه د حرامو شیانو د خوړلو او څښلو څخه منع کړي همدارنګه د شرمګاه د ساتني مطلب دادی چي د زنا په ډول خرابۍ څخه پرهیز وکړي.

د حدیث خلاصه داده چي کوم څوک زما سره ددې عهد وکړي او د عمل په ذریعه هغه عهد

پوره کړي چي هغه خپل ژبه د فحش ویني او بد کلامۍ څخه وساتي ، خپل خوله د حرام او ناجائز خوراک او څښاک څخه وساتي او خپل شرمگاه د حرام کارۍ څخه وساتي نو زه د هغه ضامن یم چي هغه به پېل کي د خلاصون تر لاسه کونکو خلکو سره په جنت کي داخل کړل سي او د هغه درجات عاليه مستحق به وگرځول سي .

څرگنده دي وي چي د رسول الله ﷺ ضمانت په اصل کي د الله تعالی له لوري ضمانت دی لکه څرنگه چي هغه محض په خپل فضل سره د بندگانو د رزق ضامن سوی دی همدارنگه هغه د پاک ژوند اختیارونکو او پراعمال صالحه باندې د جزا ورکولو او خپلو انعاماتو سره د نازولو هم قوي وعده کړې ده او رسول الله ﷺ د هغه نائب دی ځکه رسول الله ﷺ د هغه له لوري ذکر سوی ضمانت کړی دی .

خپل ژبه وساته

﴿۲۶۰۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ

د حضرت ابوهريرة رضى الله عنه څخه روايت دى چي رسول الله ﷺ وفرمايل :

الْعَبْدَ لِيَتَكَلَّمَ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَرْفَعُهُ اللَّهُ بِهَا

د انسان کلام درجه پورته کوي يا په جنهم کي يې غورځوي ، ځيني وخت بنده د ژبي څخه داسي خبره راوباسي چي په هغه سره الله تعالی خوشحاله سي مگر هغه بنده ددې حيثيت څخه خبر نه وي او الله تعالی د هغه خبري په بدله کي د هغه درجې پورته کوي

دَرَجَاتٍ وَإِنَّ الْعَبْدَ لِيَتَكَلَّمَ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَهْوِي بِهَا

او ځيني وخت بنده داسي خبره وکړي چي په هغه سره الله ناراضه سي او هغه ددې څه پروانه لري نو هغه خبره به يې

فِي جَهَنَّمَ . رواه البخاري و في رواية تَهْوِي بِهَا فِي النَّارِ أَبَدًا مِمَّا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ .

په جنهم کي غورځوي . بخاري او په يوه روايت کي دي چي د هغه کلمې په سبب به په اور کي وغورځول سي کوم چي ډير ليري دى د مشرق څخه تر مغرب پوري .

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۳۰۸/۱۱، رقم: ۶۴۷۴، ومسلم ۲۲۹۰/۴، رقم: ۵۰-۲۹۸۸.

تشریح: ددغه ارشاد مقصد ددې خبرې خبرداری ورکول دي چي ژبه بايد هر وخت په واک کي وي او دا معامله به ارزښتنه ونه گڼي، او دا حقيقت هم هيڅکله نظر انداز نه کړي که پر ژبه باندي د احتياط واک سست کړل سي او دغه کوچنی شی ستاد واک څخه ووځي نو بيا ستا خیر نسته، نو دا حقيقت څرگند کړل سو چي ډېر ځله بنده د خپل ژبي څخه داسي خبره باسي او هغه په خپل خيال کي ډېره معمولي گڼي مگر په حقيقت کي د نتيجې په اعتبار د هغه خبره ارزښت وي دا داسي وگڼي که هغه خبره حقه وي او د الله تعالی د رضا ذريعه جوړېږي نو هغه کوچنی خبره په جنت کي د هغه د درجو د لوړوالي سبب جوړېږي او که هغه خبره داسي وي چي د خرابېدو په وجه د الله تعالی د ناراضگۍ سبب جوړه سوې وي نو د بنده په نزد هغه معمولي خبره د هغه په دوږخ کي د لوېدو سبب جوړېږي.

مسلمان ته بد ويل فسق دی

﴿۴۶۰۳﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ. متفق عليه.

د حضرت عبد الله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: مسلمان ته بد ويل فسق دی او مسلمان وژل کفر دی. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۱۱۰/۱، رقم: ۴۸، ومسلم ۸۱/۱، رقم: ۱۱۶-۶۴.

تشریح: د يو مسلمان وژني ته د کفر ويلو دا مطلب نه دی که چيري يو مسلمان بل مسلمان قتل کړي نو هغه کافر کيږي بلکه د ارشاد مطلب په ډېره سختي او شدت سره بيانول دي چي د مسلمان په ناحقه وژل ډېر لوی جرم دی او کوم مسلمان چي خپل مسلمان ورور وژني نو هغه د خپل اسلام د کامل کېدو نفي کوي، يعني دلته د کفر څخه مراد د کمال اسلام نفي ده لکه څرنگه چي په يو حديث کي فرمايل سوي دي: المسلم من سلم المسلمون... الخ، يعني کامل مسلمان هغه دی چي د هغه څخه نور مسلمانان خوندي او مامون وي، او که چيري د کفر څخه حقيقي معنی مراد واخيستل سي نو په دغه صورت کي به ويل کيږي چي هغه مسلمان به يقينا کافر سي چي يو مسلمان ددې لپاره قتل کړي چي هغه مسلمان دی او د هغه د اسلام په سبب د هغه قتل حلال او مباح وگڼي ځکه چي يو مسلمان محض د هغه د اسلام په وجه وژل او د هغه قتل حلال او مباح گڼل بېله شکه کفر دی.

مسلمان ته کافر مه وایه

﴿۴۶۰۳﴾: وَعَنْ بْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّمَا رَجُلٍ قَالَ لِأَخِيهِ كَافِرٌ فَقَدْ بَاءَ بِهَا أَحَدُهُمَا. متفق عليه.

د حضرت ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : کوم څوک چې خپل مسلمان ورور ته کافر ووايي نو په هغو دواړو کې يو کس د کفر ددې کلمې وړ گرځيدلى دئ (يعني په دواړو کې يو کافر گرځي هغه سړي چې هغه ته کافر ويل سوي دي که چيري واقعي کافر وي نو ددې کلمې وړ هغه دئ او که هغه داسي نه وي نو ددې کلمې ويونکى ته بيرته دا کلمه راگرځي يعني مسلمان ته چې څوک کافر ووايي نو ويونکي يې خپله ددغه لفظ وړ سي له دې کبله پر چا باندې د کفر فتوا لگولو کې ډير احتياط کول پکار دي داسي نه چې کوم تهمت پر بل لگوي هغه پرده راسي). بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۱۴/۱۰، رقم: ۶۱۰۴، ومسلم ۷۹۱۱، رقم: ۶۰-۱۱۱.

تشریح: مطلب دادی چې يو مسلمان بل مسلمان ته کافر ووايي نو ددې دوه صورتونه دي يو خو دا که چيري ويونکى ريښتيا ويلى وي نو څرگنده ده چې په دغه صورت کې د کلمه کفر مستحق به هغه سړى وي چا ته چې کافر ويل سوي دي او حقيقتا کافر دى ، دوهم دا که چيري ويونکى درواغ ويلى وي يعني هغه چې کوم سړي ته کافر ويلى دي هغه په حقيقت کې مسلمان دى او هغه ته د کفر نسبت درواغ دى نو په دغه صورت کې به ويل کيږي چې ويونکى خپله کافر سو ، ددې مطلب ددې څخه پرته بل څه کيدای سي چې هغه ايمان کفر وگڼي او دين اسلام يې باطل وگڼي .

ددغه حديث په اړه امام نووي رحمه الله عليه چې څه ليکلي دي د هغه خلاصه داده چې ذکر سوي حديث ځينو علماو په مشکلاتو کې شمېرلى دى ځکه چې ددغه ارشاد کوم ظاهري مفهوم دى هغه حقيقي مراد کيدای نسي په دې وجه د اهل حق مذهب دادى چې هيڅ مسلمان که څه هم لويه گناه وکړي لکه قتل ، زنا او داسي نور او که څه هم خپل مسلمان ورور ته کافر ووايي په شرط ددې چې هغه د اسلام د دين د باطل کېدو عقیده نه لري نو هغه ته د کفر نسبت نسي کيدای ، حال دا چې د مذکوره حديث ظاهري مفهوم دا ثابتوي که چيري يو مسلمان بل مسلمان ته کافر ووايي او په حقيقت کې هغه کافر نه وي نو ويونکى خپله کافر کيږي، په دې وجه د

ارشاد مختلف تاویلونه کيږي یو خو دا چي ددغه حدیث محمول هغه سړی دی چي هغه نه یوازي دا چي یو مسلمان ته کافر ووايي بلکه یو مسلمان ته د کفر نسبت کول حلال او جائز وگڼي، په دغه صورت کي به د (باء بها) معنی دا وي چي کفر خپله هغه سړي ته د تکفیر معصیت واپس کوي، یعنی کوم څوک چي یو مسلمان ته کافر ووايي نو د هغه دا ویل هغه مسلمان ته څه تاوان نه رسوي مگر مسلمان ته د کافر ویلو په گناه کي خپله اخته کيږي، او دوهم دا چي ددغه ارشاد محمول خوارج دي چي مؤمنانو ته کافر وایي مگر دغه دوهم تاویل ډېر ضعیف دی ځکه چي ددغه تاویل مطلب به دا وي چي خوارج کافران وگرځول سي حال دا چي د اکثر و علماوو په نزد صحیح او د قبول وړ قول دادی چي د خوارجو سره تعلق لرونکي خلک بېله شکه گمراه دي لکه څرنګه چي بدعتیان دي مگر هغوی ته کافر ویل نه دي پکار، که څه هم ملا علي قاري رحمته الله علیه وضاحت کړی دی چي دغه تاویل ته به د هغوی په اړه ضعیف نسي ویل کېدای چي نه یوازي د اهل سنت والجماعت بلکه د اکثر و صحابه کرامو په اړه هم نعوذ بالله د کفر عقیده لري.

﴿۴۶۵﴾: وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَزِمِي رَجُلٌ رَجُلًا بِالْفُسُوقِ وَلَا يَزِمِيهِ بِالْكَفْرِ إِلَّا ارْتَدَّتْ عَلَيْهِ إِنْ لَمْ يَكُنْ صَاحِبُهُ كَذَلِكَ. رواه البخاري.

د حضرت ابوذر رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله صلی الله علیه و فرمای: څوک دي پر چا د فسق تهمت نه لگوي او نه د کفر، که هغه سړی داسي نه وي نو دا کلمه ویونکی ته راگرځي، یعنی هغه د کفر مستحق گرځي. بخاري.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۴۶۴/۱۱۰، رقم: ۶۰۴۵.

تشریح: مطلب دادی چي یو مسلمان ته مه فاسق وایاست او مه هغه ته د کفر نسبت کوئ، ځکه که چيري یو سړی داسي سړي ته فاسق ووايي چي په حقیقت کي فاسق نه وي نو هغه ویونکی خپله فاسق کيږي همدارنګه که یو سړی داسي سړي ته کافر ووايي چي هغه په حقیقت کي کافر نه وي بلکه مؤمن وي نو هغه ویونکی خپله کافر کيږي لکه څرنګه چي د تېر حدیث په تشریح کي بیان سوی دی.

چاته د خدای د بنمن مه وایاست

﴿۳۶۰۶﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دَعَا رَجُلًا بِالْكَفْرِ أَوْ قَالَ عَدُوَّ اللَّهِ وَلَيْسَ كَذَلِكَ إِلَّا حَارَّ عَلَيْهِ. متفق عليه.

د حضرت ابو ذر رضی اللہ عنہ څخه روايت دئ چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمايل: څوک چې چاته کافرياد الله جل جلاله د بنمن ووايي او هغه داسي نه وي نو دا پر کلمه ويونکي باندې راگرځي. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۶۴/۱۰، رقم: ۶۰۴۴، و مسلم ۷۹۱۱، رقم: ۱۱۲-۶۱.

د لغاتو حل: حار: اى رجوع عليه مانسب اليه. (بهرته ده ته راگرځي)

ظالم او مظلوم

﴿۳۶۰۷﴾: وَعَنْ أَنَسٍ وَ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْتَبَّانِ مَا قَالَا فَعَلَى الْبَادِي مَا لَمْ يَعْتَدِ الْمَظْلُومُ. رواه مسلم.

د حضرت انس او ابو هريرة (رضي الله عنهما) څخه روايت دئ چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمايل: که دوه کسان يو بل ته بد وایي ددې بد ويلو گناه به پر هغه چا وي چې په بد ويلو يې شروع کړی وي (نو هغه ظالم دئ او دويم سړی مظلوم دئ تر څو پوري چې مظلوم د حد څخه تجاوز ونه کړي يعني د ظالم څخه زيات بد ونه وایي. مسلم.

تخريج: صحيح مسلم ۲۰۰۰۸۴، رقم: ۲۵۸۷-۶۸.

تشریح: مطلب دادی که چيري دوه کسان په خپلو کي بنکنخل کول پېل کړي او يو بل ته بد وایي نو ددغه ټولو بنکنخلو او بد رد ويلو گناه به پر هغه چا وي چې په بنکنخلو پيل کړی دی يعني پر هغه د خپلو بنکنخلو گناه هم وي او د بل سړي د بنکنخلو گناه به هم د هغه په عمل نامه کي ليکل کيږي ځکه چې هغه د بنکنخلو په پيل کولو سره پر دوهم سړي باندې ظلم کړی دی او په دې اعتبار هغه ته ظالم ويل کيږي او دوهم سړي ته مظلوم ويل کيږي مگر دا په هغه صورت کي دی کله چې هغه دوهم سړی يعني مظلوم په جواب کي زياتوب ونه کړي که مظلوم د حد څخه تجاوز وکړي په دې توگه ي د هغه بنکنخل د پيل کونکي تر بنکنخلو هم زيات تکليف ورکړي نو په دغه صورت کي به د پيل کونکي په نسبت پر هغه زياته گناه وي، ځينو حضراتو

لیکلي دي چي دوهم سړی به هم ددغه زیاتوب په وجه گناه کار وي .

لعنت مه وایاست

﴿۴۶۰۸﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَنْبَغِي لِصَدِيقٍ أَنْ يَكُونَ لَعَانًا. رواه مسلم.

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : د صديق (يعني مؤمن) لپاره دا مناسب نه ده چي هغه لعنت ويونکی وي .، مسلم

تخريج : صحيح مسلم : ۵۰۵۱۴ ، رقم : ۸۴-۲۵۹۸ .

تشریح صديق د مبالغې صيغه ده چي معنی يې د زيات رېښتوني ده ، ځينو حضراتو ويلی دي چي صديق هغه سړي ته وايي چي د هغه د قول او فعل په مينځ کي تضاد نه وي بلکه مطابقت وي ، د صوفيانو په نزد صديقيت يو مقام دی چي د هغه درجه د نبوت د مقام څخه وروسته تر ټولو لوړه ده لکه څرنگه چي د قرآن کریم ددغه آيت څخه څرگنديږي :

(فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ).

د حديث مطلب دادی چي کوم څوک د صدق او رېښتنوالي په صفت سره مزین وي او داسي لوړ مقام ته رسيدلی وي چي د نبوت د مقام څخه وروسته تر ټولو اعلی دی او په دې اعتبار د هغه دغه مرتبې د نبوت د مرتبې سره تر ټولو نژدې نسبت حاصل وي نو د هغه شان بايد داسي نه وي چي هغه پر نورو لعنت کوي او نه دا د مقام صديقيت مقتضي کيداى سي ځکه چي پر چا باندي د لعنت کولو مطلب دادی چي هغه د رحمت الهي څخه محروم او ليري وگرځول سي حال دا چي د ټولو انبياوو مقصد دا وو چي هغوی د الله تعالی مخلوق د رحمت الهي څخه ونه باسي او څوک چي د الله تعالی د دربار څخه ليري سوي دي هغوی نژدې راولي ، په دې وجه د اهل سنت والجماعت طريقه داده چي لعنت کول پرېښودل سي او پر هېچا لعنت ونه کړل سي که څه هم هغه د لعنت مستحق وي ځکه چي کوم څوک د خپل قول او فعل په ذريعه خپله د الله تعالی په نزد ملعون وگرځول سوی دی پر هغه د لعنت کولو ضرورت نه پاته کيږي نو پر داسي سړي لعنت کول خپله ژبه چټلول دي او د هغه په لعنت کي خپل وخت ضائع کول دي او دا چي پر هغه لعنت کولو سره د خپل او خپل ډلي حقه طريقه او معمول پر خلاف عمل کول دي مگر پر هغه کافر باندي په لعنت کولو کي پروا نسته چي د هغه په اړه د مخبر صادق خبر يا خپل علم او يقين

دا وي چي هغه د کفر په حالت کي مړ سوی دی .

څرگنده دي وي چي د لعنت دوه ډولونه دي ، يو دادی چي يو سړی د خیر څخه بالکل محروم او د الله تعالی د رحمت څخه بالکلیه ليري وگرځول سي او هغه د الله تعالی د فضل څخه مطلق ناامیده کړل سي داسي لعنت کول يوازي د کافرانو لپاره خاص دی ، دوهم ډول لعنت دادی چي يو داسي سړی د رضاء حق او قرب الهي څخه ليري او محروم کړل سي کوم چي د ترک اولی مرتکب وي ، د ځينو اعمالو او اورادو په پرېښودو کي چي کوم لعنت منقول دی او د ځينو صحابه کرامو او نورو څخه هم نقل سوی دی د هغه تعلق د دغه دوهم ډول سره دی .

د لعان لفظ د مبالغې صیغه ده چي معنی يې د ډېر زیات لعنت کونکي ده ، په حدیث کي دغه لفظ د مبالغې په توگه ځکه استعمال سوی دی چي په عامه توگه دا ممکن نه ده چي د لوړي درجې مؤمن هم د ډېر لعنت کولو څخه پرېزي کوي ، ابن ملک رحمته الله ليکلي دي : په دغه ارشاد کي دغه لفظ د مبالغې په صیغه ذکر کول دې ته اشاره کوي چي د لعنت کولو کومه بدې ددغه حدیث څخه څرگندېږي دا د هغه چا په اړه نه ده چي د هغه څخه کله نا کله يعنې يو واري دوه واړه وسي .

﴿۴۶۰۹﴾: وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَقُولُ إِنَّ اللَّعَّانِينَ لَا يَكُونُونَ شُهَدَاءَ وَلَا شُفَعَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . رواه مسلم .

د حضرت ابودرداء رضي الله عنه څخه روايت دی چي ما د رسول الله صلي الله عليه وسلم څخه واوریدل چي لعنت ويونکي خلک به د قیامت په ورځ نه شهادت کونکي او نه شفاعت کونکي وي . مسلم .

تخریج: صحیح مسلم: ۲۰۰۶/۴، رقم: ۸۶-۲۵۹۸.

تشریح: د قیامت په ورځ به د امت محمدي خلک پر مخکنیو امتو باندي د شاهدانو په حیثیت سره وړاندي سي ، هغوی به دا شاهدي ادا کوي چي د هغوي رسولانو او پیغمبرانو د الله تعالی احکام هغوی ته رسولي وه او هغوی يې الله تعالی ته رابللي وه مگر هغوی د خپلو رسولانو خبره ونه منل ، په دې اړه الله تعالی فرمایي :

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ

ژباړه : او همدارنگه موږ تاسو غوره امت وگرځولاست ددې لپاره چي تاسو پر نورو خلکو شاهدان یاست .

ددغه شاهدي په اړه رسول الله ﷺ فرمايي: د قيامت په ورځ به داسي کس شاهد ونه گرځول سي کوم چي پر نورو زيات لعنت کوي او لعنت کول د هغوی عادت گرځېدلی وي ، همدارنگه ډېر زيات لعنت کونکي خلک به د قيامت په ورځ د شفاعت څخه هم محروم کړل سي يعني که هغوی غواړي چي د نورو خلکو شفاعت وکړي نو دوی به يې نسي کولای .

هلاکت مه وایاست

﴿۴۱۰﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ الرَّجُلُ هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلُكُهُمْ . رواه مسلم .

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: کله چي څوک دا وايي چي خلک هلاک سول نو هغه ويونکي به تر ټولو زيات هلاکيدونکی وي . مسلم

تخريج: صحيح مسلم: ۲۰۲۴/۴، رقم: ۱۳۹-۲۶۲۳.

تشریح که يو څوک خلک په داسي عقائدو او اعمالو کي اخته وويني کوم چي د دين او شريعت خلاف وي نو د هغوی پر دغه حالت افسوس کول او د غم خواری جذبه پيدا کېدل يو فطري امر هم دی او د اخوت اسلامي تقاضا هم ده ، که يو څوک ددغه حسرت او افسوس د جذباتو سره سم د هغه خلکو په اړه دا ووايي چي هغه خلک خو هلاک سول يعني هغه خلکو داسي عقائد او اعمال اختيار کړي دي چي هغوی به د دوږخ اور ته واچوي نو په دې کي څه پروا نسته، ځکه چي د هغه سړي دغه ويل په اصل کي د هغه خلکو سره د همدردۍ او غم خواری څرگندونه ده او ددې مطلب دا گڼل کيږي چي هغه سړي ددغه خلکو په خرابو اعمالو خوابدی دی او د هغه د زړه جذبه داده چي ارمان هغه خلک په دغه حالت کي په اخته کېدو سره د آخرت د هلاکت او تباهی لار اختيار نه کړي او کله چي هغوی په دغه لاره کي اخته سوي دي نو افسوس چي اوس هم د هغوی هدايت په برخه سي او هغوی ددغه هلاکت او تباهی څخه په ساتني پر سیده لار روان سي .

مگر که چيري يو سړی ددغه جذباتو او غم خواری برعکس محض د عيب ويني ، سپکاوي او هغه خلکو د رحمت الهي څخه د مايوس کولو لپاره داسي الفاظ د ژبي څخه باسي نو دا به ډېر بد وي او همدارنگه ويونکی به خپله د ټولو څخه زيات په هلاکت او تباهی کي وي ځکه چي د هغه ددغه الفاظو څخه دا گڼل کيږي چي هغه د خپل نفس په خرابۍ او د خپلو اعمالو

په تباهي کي اخته سوی دی ، نور خلکو ته د سپکاوی په نظر گوري او هغوی د الله تعالی د رحمت څخه نا امیده کوي ، دا مطلب به په هغه صورت کي وي کله چي لفظ د اهلکم د کاف په پېښ سره يعني د تفضیل په صیغه وي او که چيري دغه لفظ د کاف په زېر سره يعني د ماضي په صیغه وي لکه څرنگه چي په ځينو روایتو کي نقل سوی دی نو په دغه صورت کي به معنی دا وي چي داسي ویونکی هغوی هلاکوي ، او مطلب به دا وي چي کله یو سړی د خپل مشاهدې سره سم په بد عملو کي د اخته خلکو لپاره د خپل ژبي څخه دغه لفظ وباسي چي هغه خلک خو هلاک او برباد سول نو ددې نتیجه به دا وي چي هغه د رحمت الهي څخه په مایوس کېدو سره ترک طاعت او عبادت او په گناه کي نور زیات مصروف کیږي ځکه چي داسي الفاظ هغه گناه کار کوي چي دخپلو عملو په وجه په دنیا کي د الله تعالی په قهر او جلال کي اخته سوی وي ځکه د شریعت تعلیم دادی چي کومو خلکو د بد عملۍ لار اختیار کړې ده او د معصیت تیارو راچاپېره کړي دي نو هغوی ته په ډېره نرمۍ او شفقت سره نصیحت کول پکار دي او د هغوی سره سختي او تشدد کول د هغوی په حق کي بد وینه او د مایوسي الفاظ د خپل ژبي څخه ایستل د هغوی په حق کي د سختي خرابۍ سبب کیږي او د هغوی په ضد کي د اخته کېدو په وجه پر سیده لار باندي د تلو پر ځای نور زیات په گمراهي کي اخته کیږي ، نو کوم څوک چي د هغوی په اړه سخت الفاظ استعمالوي او هغوی ته د هلاکت او بربادۍ خبري کوي نو هغه گویا د هغوی په هلاکت او بربادۍ کي د لوېدو سبب گرځي ، په دې اعتبار سره ویل کیږي چي د رسول الله ﷺ مذکور ارشاد دې ته اشاره کوي چي گناه کارو خلکو ته هم د بڅښني زیری ورکوي ، د هغوی زړه او ذهن پر دین او ایمان باندي پنځېدل پکار دي او هغوی د الله تعالی د رحمت امیدوار جوړول پکار دي .

دوه مخي

﴿۴۶۱۱﴾: وَعَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هُوَ لَاءِ بِوَجْهِهِ وَيَأْتِي هُوَ لَاءِ بِوَجْهِهِ. متفق عليه

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل : د قیامت په ورځ به تاسو بدترین هغه ویني چي دوه مخي منافق وي چي هغه ته ورسې نو د هغه د طبیعت خبري کوي او چي ده ته ورسې نو دده د طبیعت خبري کوي يعني حقه خبره نه کوي . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۴۷۴/۱۰، رقم: ۶۰۵۸، ومسلم ۲۰۱۱۴، رقم: ۲۵۲۶-۱۰۰.

تشریح: په دغه ارشاد کي د هغه کسانو لپاره سخت وعید او خبرداری دی چي د منافقانو په ډول دوه مخي وي چي د هري ډلي د خوشحاله ساتلو لپاره هيڅکله صحيح او حق خبره نه کوي بلکه په مخ کي يو څه وايي او تر شا بل څه وايي يعني کومي ډلي ته چي ورځي نو د هغوی د خوشحاله کولو لپاره خپله ژبه خلاصوي، کله چي زید ته ورسې نو د هغه د طبيعت خبري کوي او کله چي بکر ته ورسې نو د هغه د خوښي خبري کوي يعني د هغه سره هو هو کوي.

چغل خور جنت ته نه ځي

﴿۲۶۱۲﴾: وَعَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَاتٌ. متفق عليه وفي رواية مسلم نَمَامٌ.

د حضرت حذیفه رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه دا واوریدل چي چغل خور به جنت ته نه ځي. بخاري او مسلم او د مسلم په يوه روايت کي د قاتات پر ځای د نمام لفظ راغلی دی. بخاري او مسلم

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۴۷۲/۱۰، رقم: ۶۰۵۶، ومسلم ۱۰۱۱۱، رقم: ۱۶۹-۱۰۵.

د لغاتو حل: قاتات: ای نمام (چغلخور).

تشریح: د قاتات او نمام يوه معنی ده يعني چغل خور، چغل خور هغه سړي ته وايي چي لگول او مړ کول کوي او د يوه ځای خبره بل ځای او د بل ځای خبره بل ځای کولو سره د خلکو په مينځ کي د فتنې او فساد تخم کړي.

همیشه رښتيا وايه درواغ مه وايه

﴿۲۶۱۳﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمايل:

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا

رښتيا ويل اختيار کړئ ځکه چي رښتيا ويل د نيکۍ لار ښيي او نيکي سړی جنت ته بيايي او

يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا وَإِيَّاكُمْ

شوڪ چي هميشه رڻتيا وائي او درڻتيا ويلو ڪو ڀڻس ڪوي هغه د الله تعالى سره صديق
(رڻستوني) ليڪل ڪيري او تاسو ڄاڻو سائي

وَالْكَذِبُ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا
درواغو ڇڻه ڇڪه چي درواغ (سڀي) د فسق او فجور په لوري بيبي او فسق او فجور د دوبرځ
په لور لارڻوونه ڪوي او شوڪ چي

يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا. متفق
هميشه درواغ وائي او درواغو ويلو ڪو ڀڻس ڪوي هغه د الله تعالى په نزد ڪذاب (ڊير
درواغن) وليڪل سي. بخاري او مسلم

عليه وفي رواية المسلم قال إِنَّ الصِّدْقَ بَرٌّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ
الْكَذِبَ فُجُورٌ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ.

او د مسلم په روايت ڪي دا الفاظ دي چي رڻتيا ويل نيڪي ده او نيڪي سڀي جنت ته بيبي او
درواغو ويل فسق او فجور دي او فسق او فجور (سڀي) دوبرځ ته بيبي

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۰۷۱۰، رقم: ۶۰۹۴، و مسلم ۲۰۱۳۴، رقم: ۱۰۵-۲۶۰۷.

تشریح: هغه د الله تعالى په نزد صديق ليڪل ڪيري: ددي مطلب دادی چي هغه د صديقت د
وصف حامل او پر مقام صديقت باندي فائز ګرځول ڪيري او ددغه لوږي درجي د وصف او
مقام مستحق ګرځول ڪيري. يا دا مطلب دی چي په ملاء اعلى سره په ڪوم ڪتاب ڪي چي د ٽولو
بنديگانو اعمال ليڪل ڪيري په هغه ڪي د ذکر سوي سڀي نوم صديق ليڪل ڪيري، يا دا چي په
دنيا ڪي خلک داسي سڀي په خپلو ڪتابو او قلمو ڪي د صديق په نامه سره ليکي او يادوي، په
دغه صورت ڪي د ارشاد مطلب دا څرګندول دي چي داسي سڀي د الله تعالى له خوا په خلکو
ڪي ڊهر معزز او مکرم ظاهر ڀري، د خلکو په زړو ڪي د هغه سڀي لقب په صديق سره القاء ڪيري
او دهغوی پر ژبو د هغه دغه لفظ او وصف جاري ڪيري، چي د هغه نتيجه دا وي چي خلک هغه
رڻستوني او صديق ګڻي او د هغه درڻتيا او صداقت تعريفونه ڪوي، ددغه مفهوم بنياد دغه

ارشاد هم دی: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا)

يعني کومو کسانو چي ايمان قبول ڪر او نهڪ اعمال يي وڪرل نو الله تعالى به د هغوی مينه د خلکو په زړو کي واچوي .

همدارنگه د الله تعالى په نزد کذاب (درواغجن) ليکل کيږي، ددې مطلب دادی چي د درواغ ويونکي سړي په اړه دا فيصله کيږي چي دغه سړی درواغجن دی او دده لپاره سزا ټاکل کيږي کوم چي د درواغجنانو لپاره خاص ده، يا دا چي د داسي سړي لپاره د خلکو په زړو کي دا خبره څرگنديږي چي داسي سړی ډېر بې باوره دی، همدارنگه هغه درواغجن مشهور کيږي چي د هغه نيتجه دا کيږي چي داسي سړی د خلکو په نظر کي لويږي او د هغه سړی بغض او نفرت کول پېل کړي .

د صلح لپاره درواغ

﴿۴۱۱۳﴾: وَعَنْ أَمْرِ كَلْثُومٍ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ وَيَقُولُ خَيْرًا وَيُنْمِي خَيْرًا. متفق عليه.

د ام کلثوم (رض) څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: هغه سړی درواغجن نه دی چي د خلکو په منځ کي صلح کوي، نيکي خبري کوي او ښه خبري خلکو ته رسوي. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۲۹۹۱۵، رقم: ۲۶۹۲، ومسلم ۲۰۱۱۴، رقم: ۱۰۱-۲۶۰۵.

تشریح: مطلب دادی چي د مسلمانانو په خپلو کي جگړې او فساد ختمولو لپاره که يو سړی داسي خبره وکړي چي د حقيقت په اعتبار صحيح نه وي بلکه درواغ وي نو هغه سړي ته به درواغجن نه ويل کيږي او پر هغه به د درواغو گناه نه وي مگر دا ضروري ده چي هغه خبره داسي وي چي پر ښېگڼي باندي شامله وي نه دا چي د يو خرابۍ خبره لکه شرک، فسق وغيره حامله وي، د مثال په توگه دوه مسلمانان زید او بکر په خپلو کي دښمني لري يا د هغوی دواړو په مينځ کي فتنه او فساد وي نو په دغه صورت کي که چيري يو دريم مسلمان دا وغواړي چي د دواړو په مينځ کي دښمني ختمه سي او د هغوی په مينځ کي صلح راسي او ددغه مقصد لپاره هغه دواړو ته ورسوي او داسي ورته ووايي چي هغه دوهم تاته سلام ويلي دی او هغه ستا تعريف کوی او ستا په اړه يې ويل چي زه هغه خپل دوست گڼم او په حقيقت کي نه هغه سلام ويلي وي او نه يې دهغه تعريف کړی وي .

مبالغه مه کوی

﴿۴۶۱۵﴾: وَعَنِ ابْنِ الْقَدَادِ بْنِ الْأَسْوَدِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَدَّاحِينَ فَاحْشُوا فِي وُجُوهِهِمُ التُّرَابَ. رواه مسلم.

د حضرت مقداد بن اسود رضی اللہ عنہ خنہ روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا: هر کله چي تاسو هغه خلک ووينئ چي په مبالغې سره تعريفونه کوي (يعني د درواغو تعريفونه کوي) نو د هغوی پر مخونو خاوري واچوئ. مسلم

تخريج: صحيح مسلم: ۲۲۹۷/۴، رقم: ۶۹-۳۰۰۲.

تشریح: مطلب دادی که چيري يو سړی ستا په مخکي ستا تعريف وکړي او هغه تعريف که په ژبه وي يا د قصيدې او نثر په صورت کي وي او د هغه تعريف کولو څخه مقصد ستا څخه مالي گټه تر لاسه کول يا د خپل يو مطلب پوره کول وي نو ته د هغه په خوله کي خاوري واچوه يعني هغه محروم کړه، مه هغه ته څه ورکوه او مه د هغه مطلب پوره کوه.

په خوله کي د خاورو اچولو څخه دا مراد دی چي هغه ته يو معمولي شی ورکړه چي هغه ډېر سپک او معمولی شی وی او د هغه په خوله کي د خاورو اچولو مشابه وي او دا معمولي ورکول هم د هغه حکمت سره سم وي چي داسي نه د څه نه ورکولو په صورت کي هغه بد ويل پيل کړي. ځينو علماوو دغه ارشاد پر خپل ظاهري مفهوم باندي محمول کړی دی، د دغه حديث راوي حضرت مقداد رضی اللہ عنہ په اړه نقل سوي دي چي يو سړی د امير المؤمنين حضرت عثمان رضی اللہ عنہ په مخکي د هغه تعريف کول پيل کړل نو هغه يو موټ خاوري راواخيستلې او د هغه پر مخ يې وپاشلې، علماوو ليکلي دي چي د تعريف کونکو سره داسي چلن کول په اصل کي د هغه تعريف کونکي په سختۍ سره خبردار کول دي ځکه چي د چا په مخکي د هغه تعريف کونکی خپل ممدوح په غرور او تکبر کي اخته کوي.

خطابي رحمۃ اللہ علیہ ليکلي دي چي مداحين يعني تعريف کونکو څخه مراد هغه خلک دي چي هغوی بې ځايه تعريف او مدح کول خپل عادت وگرځوي، داسي خلک په تعريف او مدح کولو کي نه د حق او باطل تمیز کوي او نه د مستحق او غير مستحق خيال ساتي، او هغوی دغه کار د گټي تر لاسه کولو او معاش ذريعه جوړوي، د کوم چا څخه چي هغه څه تر لاسه کول غواړي يا د کوم سړي څخه چي د مطلب پوره کولو اميد وي نو هغه ته مخامخ په ډېري مبالغې سره د هغه

تعريف او مدح کوي نو کوم څوک چي د دنيا وي غرض څخه پرته د يو قابل تعريف سړي واقعي مدح او تعريف وکړي يا د يو سړي پر بڼه کار باندې د هغه تعريف وکړي چي په هغه سره نور د نېکو کارو شوق پيدا سي او نورو خلکو ته هم د هغه په اتباع کي د نیکو اعمالو او د خير د کارونو رغبت پيدا سي نو پر داسي سړي باندې د ذکر سوي حديث اطلاق نه کيږي يعني هغه ته به بد تعريف کونکی نه وييل کيږي.

﴿۴۶۱۶﴾: وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ أَتْنِي رَجُلٌ عَلَى رَجُلٍ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت ابو بکره رضي الله عنه څخه روايت دئ چي يو سړي د رسول الله صلى الله عليه وسلم مخته (په مبالغې) سره د يو بل سړي تعريف وکړ،

وَسَلَّمَ فَقَالَ وَيْلَكَ قَطَعْتَ عُنُقَ أَخِيكَ ثَلَاثًا مَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَا دِحًا لَا مَحَالَةَ

رسول الله صلى الله عليه وسلم هغه مبالغه کونکي ته وفرمايل پر تادي افسوس وي تا دخپل ورور غاړه ووهل دا الفاظ ورته رسول الله صلى الله عليه وسلم درې واره وويل، او ددې وروسته يې وويل: که ته د چا تعريف کول ضروري گڼئ

فَلْيَقُلْ أَحْسِبُ فَلَانًا وَاللَّهُ حَسِيبُهُ إِنْ كَانَ يُرَى أَنَّهُ كَذَّالِكَ وَلَا يُزَكِّي عَلَى اللَّهِ أَحَدًا. متفق عليه.

نو داسي وايه چي د فلاني سړي په اړه زما دا خيال دئ يا فلاني سړی زه داسي گڼم، او الله جل جلاله د حقيقت حال څخه ښه خبر دئ هغه حساب کونکی او خبر ورکونکی دئ او دا دي هم په داسي صورت کي وايي چي د هغه سړي په اړه داسي خيال ولري او پر الله تعالى دي د يو سړي په نسبت يقين سره دا حکم نه لگوي چي هغه يقينا داسي دئ. بخاري او مسلم.

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۵۵۲/۱۰، رقم: ۶۱۶۲ و مسلم ۲۲۹۶/۴، رقم: ۶۵-۳۰۰۰.

تشریح: د چا غاړه پرېکول: دغه الفاظ که څه هم د ذبح کولو او د هغه د بدني هلاکت په معنی دی مگر دلته د غاړي پرېکولو څخه مراد روحاني هلاکت دی، مطلب دادی چي کوم څوک د يو چا تعريف کوي نو هغه د خپل تعريف په اورېدو سره په غرور او تکبر کي اخته کيږي لکه څرنګه چي د چا غاړه پرېکول د هغه په دنيوي توګه د هلاکولو برابر دی همدارنګه د يو چا په مخکي د هغه تعريف کول د هغه د ديني او اخروي هلاکت سبب دی، او دغه تعريف ډېر واره په دنيوي

تو که هم د هلاکت سبب جوړېږي لکه څرنگه چې یو سړی د خپل تعریف په اورېدو سره دومره مغرور سي چې د یو چا ناحقه وینه توی کړي او بیا د عدالت له خوا د مرگ د سزا په ور کېدو سره د خپل ځان څخه لاس پرېولي .

که چیري په تاسو کې یو څوک د یو چا تعریف کول ضروري وگڼي: ددې مطلب دادی که چیري تاسو په یو سړي کې داسي صفت ووينئ چې د هغه په وجه هغه د تعریف وړ وي د مثال په توگه هغه ډېر نېک او صالح وي ، یا یو سړی د بنو اخلاقو څښتن وي او تاسو د هغه تعریف کول وغواړئ نو په دغه صورت کې هم دا ضروري ده چې تاسو د خپل د گمان تر حده د هغه تعریف وکړئ ، د هغه په اړه په یقین سره فیصله مه کوئ بلکه داسي وایاست چې زه د فلاني سړي په اړه داسي گمان کوم ، ددغه جملې وجه داده چې د یو سړي حقيقي حال د الله تعالی څخه پرته هیچا ته معلوم نه دی ، کوم څوک چې په ظاهره نیک او ښه گڼل کېږي کیدای سي چې د هغه باطني حال د هغه درجي وي چې هغه د الله تعالی په نزد هم ښه وي نو کوم څوک چې د تعریف وړ وي د هغه په تعریف کې احتیاط کول پکار دي او د هغه په اړه بالکل آخري فیصله کول نه دي پکار چې دغه سړی یقینا ښه او نېک دی او د الله تعالی په نزد غوره دی مگر د هغو خلکو معامله بېله ده چې هغوی په حدیثو کې په صراحت سره د تعریف وړ گرځول سوي دي او د هغوی په اړه ثابته سوې ده چې هغوی د الله تعالی په نزد یقینا غوره دي لکه عشره مبشره او داسي نور ، ددغه کسانو څخه پرته د بل چا په اړه دي د یقین اظهار نه کېږي چې فلانی سړی د الله تعالی په نزد ښه دی .

د تعریف ډولونه : علماؤ د یو چا د تعریف کولو درې ډولونه بیان کړي دي: یو دا چې د چا په مخکي د هغه تعریف وکړل سي دا هغه ډول دی چې د هغه منع نقل سوې ده ، دوهم دا چې د یو چا غائبانه تعریف وکړل سي مگر خواش دا وي چې هغه په دغه تعریف خبر نسي دا ډول تعریف هم داسي دی چې منع ځيني سوې ده او دریم دا چې د یو چا غائبانه تعریف وکړل سي او ددې پروا نه وي چې هغه ته دغه تعریف ورسیږي یا ونه رسیږي او تعریف هم داسي وکړل سي چې هغه یې په حقیقت کې مستحق وي دا هغه ډول دی چې ددې اجازه ورکړل سوې ده او د یو چا په داسي تعریف کې څه پروا نسته .

د غیبت معنی او تفصیل

﴿۴۶۱﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَتَدْرُونَ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله ﷺ د صحابه کرامو څخه پوښتنه وکړه چې ايا تاسو ته معلومه ده چې

مَا الْغَيْبَةُ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ

غيبت څه شي دئ؟ هغوی وويل: الله جل جلاله او د هغه رسول ﷺ ښه پوهيږي، رسول الله ﷺ وفرمايل د خپل مسلمان ورور داسي خبرو سره يادونه کول چې هغه ته بدې څرگنديږي،

إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ

پوښتنه ورسول که زما په ورور کي هغه خرابي وي د کومې چې زه يادونه کوم بيا هم دې ته غيبت ويل کيږي؟ رسول الله ﷺ وفرمايل که په هغه کي دغه خرابي موجود وي نو تاد هغه غيبت وکړ او که هغه خرابي پکښي موجود نه وي

فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ. رواه مسلم، وفي رواية إِذَا قُلْتَ لِأَخِيكَ مَا فِيهِ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِذَا قُلْتَ مَا لَيْسَ فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ.

نو تا پر هغه بهتان (تهمت) ولگوئ، او په يوه روايت کي داسي الفاظ دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل که تاد خپل ورور هغه بدې بيان کړه چې په هغه کي وي نو تاد هغه غيبت وکړ او که تاد هغه په اړه داسي خبره وکړه کومه چې په هغه کي نه وي نو تا پر هغه بهتان ولگوئ. مسلم

تخريج: صحيح مسلم ۲۰۱۱۴، رقم: ۲۵۸۹-۷۰.

تشریح: غيبت يعني د يو چا عيب بيانول نه يوازي دا چې گناه ده بلکه په ټولنيز توگه هم ډېر خراب کار دی، مگر د حيرانتيا خبره داده چې د نورو گناهو په نسبت دغه گناه په خلکو کي زياته خپره سوې ده، داسي خلک به ډېر کم وي چې د دغه خرابۍ څخه خوندي وي، کنه نو په عامه توگه هر سړی په يو صورت کي غيبت کونکی دی نو ضروري ده چې په دې اړه تفصيل بيان کړل سي.

لکه څرنگه چې مخکي بيان سوی دی چې غيبت دې ته وايي چې يو سړی د يو چا په اړه چې هغه موجود نه وي داسي ذکر وکړي چې په هغه سره د هغه يو عيب څرگند سي او هغه عيب ذکر کول هغه ناخوښه کړي او د هغه عيب تعلق که د هغه د بدن سره وي يا د عقل سره وي او که د دين سره وي يا د دنيا سره وي، که د اخلاقو او افعالو سره وي او که د نفس سره، که د مال سره وي

او که د اولاد وغيره سره وي، که د هغه د مور او پلار سره وي يا د ښځي او خادم سره وي، که د هغه د جامې سره وي يا د هغه د چلن سره وي، که د هغه د ذاتي هيئت سره وي او که د هغه د حرکاتو او سکاناتو سره وي، که د هغه د پراختيا سره وي او که د هغه د ترش رویې سره وي او که د دغه شيانو څخه پرته د بل شي سره وي، او د دغه عيب ذکر کول که په الفاظو سره وي او که په کنايه او اشاره سره وي، اشاره او کنايه که د الفاظو په ذريعه وي يا د لاسو، سترگو، سرو وغيره په ذريعه وي، په دې اړه دا کليه هم بايد په ذهن کې وي که چيري د يو سړي يو عيب د هغه په عدم موجودتيا کې بيان کړل سي چي د نورو په نظر کې د خپل مسلمانان وروړ حيثيت کموي نو دا سخت غيبت دی او حرام دی او که د چا په مخ کې د هغه يو داسي عيب بيان کړل سي چي هغه ته ناخوښه وي نو دا يو ډول بې حيايي او تکليف رسول دي چي دا نوره هم سخته گناه ده، د غيبت کفار د ده چي د کوم چا غيبت سوی وي غيبت کونکی د هغه څخه معافي وغواړي په شرط د دې چي د هغه غيبت خبر هغه ته رسيدلی وي او که د هغه د معافي غوښتنې په وخت کې تفصيل بيانول ضروري نه وي بلکه په اجمالي توگه دومره ويل کافي دي چي ما ستا غيبت کړی دی ما معاف کړه او که هغه ته غيبت رسيدلی وي په دې توگه چي هغه مړ سوی وي يا يو ليري ځای تللی وي نو په دغه صورت کې استغفار کافي دي يعني هغه دي پر خپل دغه گناه باندي د الله تعالی څخه بخښنه وغواړي، په حديثو کې دا هم نقل سوي دي چي د کوم چا غيبت سوی وي د هغه په اړه استغفار کول د غيبت په کفار کې داخل دی.

غيبت په کوم صورت کې جائز دی : علماؤ ليکلي دي چي د يو چا غيبت کول په ځينو صورتو کې جائز دي د مثال په توگه يو شرعي صورت لاحق وي لکه د ظالم ظلم بيانول، د حديث د راويانو حال څرگندول، د نکاح د مشورې په وخت کې د يو چا نسب بيانول يا يو مسلمان د يو چا سره د امانت او شراکت يوه معامله کول غواړي نو هغه مسلمان د تاوان څخه د ژغورني لپاره د هغه سړي رويه بيانول او داسي نور، همدارنگه يو سړی په ظاهري توگه دينداره وي يعني لمونځ هم کوي، روژه هم نيسي او نور فرضونه هم ادا کوي مگر په هغه کې دا عيب وي چي خلکو ته په خپل ژبه او لاس سره تاوان رسوي نو د خلکو په مخکي د هغه دغه عيب بيانول به غيبت نه وي او که چيري د دغه سړي په اړه د حکومت چارواکو ته خبر ورکړل سي چي هغه خبردار کړي او د هغه د تکليف څخه خلک خوندي سي نو په دې کې هم څه خبره نسته.

علماؤ دا هم ليکلي دي چي د اصلاح په توگه د يو سړي عيب بيانول څه پروا نه لري، منع په هغه صورت کې ده کله چي د هغه د عيب بيانولو مقصد د هغه سړي خرابي بيانول وي او هغه ته

تکلیف رسول وي همدارنگه د يو بنار يا کليو د اوسيدونکو حال بيانول ته غيبت نه ويل کيږي ترڅو چي هغوی په متعینه توگه د يو ډلي نوم نه واخلي .

فحش ويونکی بد سړی دی

﴿۴۶۱۸﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَجُلًا اسْتَأْذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دئ چي يو سړي د نبي کریم ﷺ څخه د حاضريدو اجازه وغوښتل ، رسول الله ﷺ اصحابو ته وفرمايل :

اُذْنُوا لَهُ فَبُئْسَ أَخُو الْعَشِيرَةِ فَلَمَّا جَلَسَ تَطَلَّقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ده ته دراتلو اجازه ورکړئ دئ د خپل قوم خراب سړی دئ کله چي هغه سړی راغلی د رسول الله ﷺ په خوا کي کښينستئ نو رسول الله ﷺ

فِي وَجْهِهِ وَانْبَسَطَ إِلَيْهِ فَلَمَّا انْطَلَقَ الرَّجُلُ قَالَتْ عَائِشَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْتَ

لَهُ كَذَا وَكَذَا ثُمَّ تَطَلَّقْتَ فِي وَجْهِهِ وَانْبَسَطْتَ إِلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

په ورين تندي ورته وکتل او په خندا خندا سره يې د هغه سره خبري وکړې بيا چي هغه ولاړی نو بي بي عائشې وويل : اې د الله رسوله ! د هغه په اړه خو تاسو داسي داسي ويلي وه بيا تاسو ورسره داسي په ورين تندي خبري وکړې ؟ رسول الله ﷺ وفرمايل :

يَا عَائِشَةُ مَتَى عَهْدَتَنِي فَحَاشَا إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ

مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ اتِّقَاءَ شَرِّهِ، وَفِي رَوَايَةِ اتِّقَاءَ فُحْشِهِ. متفق عليه.

تا کله زه فحش ويونکی ليدلی يم بد ترين سړی به د الله ﷻ په نزد د قيامت په ورځ هغه وي چي خلک يې په دې وجه پرېږدي چي د بدې څخه يې بيرېږي او په يوه روايت کي دا الفاظ دي چي د هغه د فحش ويلو د بيرې څخه خلک د هغه څخه ليري ليري اوسي . بخاري او مسلم

تخريج: صحيح البخاري (فتح الباري): ۴۵۲۱۱۰، رقم: ۶۰۳۲، ومسلم ۲۰۰۲۱۴، رقم: ۷۳-۲۵۹۱.

تشریح: په حديث کي چي د کوم سړي په اړه يادونه سوې ده د هغه نوم عينيې ابن حصين وو، دغه سړی د خپل سخت زړه توب، بد اخلاقي او سخت مزاجي په اعتبار ډېر مشهور وو، که څه

هم در رسول الله ﷺ په زمانه کي د هغه په دين او ايمان کي تاوان پېل سوی وو مگر د رسول الله ﷺ د وفات څخه وروسته د دين او ايمان څخه په پوره توگه او بنستلو مرتد سوی وو، حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه هغه ونيوی نو هغه دوهم وار ايمان قبول کړ او د اسلام په حالت کي له دنيا څخه رخصت سو، په هر حال بي بي عائشې رضي الله عنها د هغه سړي په اړه يادونه وکړه چي هغه په خپل لومړنۍ زمانه کي يوه ورځ زموږ دروازې ته په را تلو سره د حاضري اجازه وغوښتل نو رسول الله ﷺ هغه ته د راتلو اجازه ورکړه او د مجلس حاضرينو ته يې وويل دغه سړی د خپل قوم يو خراب سړی دی، هغه په دغه وخت کي د رسول الله ﷺ په وړاندي د خپل اسلام اظهار وکړ که څه هم د هغه ايمان او اسلام راسخ نه وو، ددې څخه څرگنده سوه چي رسول الله ﷺ د هغه په اړه څه وفرمايل هغه د نبوت د علاماتو څخه يوه علامه او د رسول الله ﷺ يوه معجزه وه، رسول الله ﷺ د ذکر سوي ارشاد په ذريعه د هغه په اړه د راتلونکو پېښو او د هغه د باطن حقيقي حال خلکو ته وښودی او په پای کي د هغه بدې او خرابي د ارتداد په صورت کي څرگند سول، ددې څخه دا خبره هم څرگنده سوه چي رسول الله ﷺ په هغه وخت کي کوم الفاظ وفرمايل يا د هغه کوم عيب يې څرگند کړ د هغه مقصد د هغه د حال منکشف کول وو چي خلک يې وپېژني او د هغه د حقيقت څخه خبر سي او د هغه څخه په فتنه او فساد کي اخته نسي نو دې ته به غيبت نه ويل کيږي.

امام نووي رحمه الله عليه ددغه حديث په تشریح کي ليکلي دي چي د رسول الله ﷺ د هغه سړي سره په ورين تندي يو ځای کېدل او په خدا خدا د هغه سره خبري کول د تاليف قلب په وجه وو، ددې څخه معلومه سوه چي د هغه سړي خاطر کول جائز دي چي د هغه د فحش ويني، بد اخلاقي او تاوان څخه بهر وي، ددې څخه دا هم معلومه سوه چي د يو فاسق عيب څرگندول يعني د هغه غيبت کول جائز دي، دلته د مداراتو او مدهنت په مينځ کي په فرق کولو باندي پوهېدل ضروري دي، مدارات دې ته وايي چي د يو سړي د دنيا يا دين يا دواړو د اصلاح لپاره پر هغه د دنيا يو شی خرڅ کړل سي او دا مباح دي بلکه ډېر ځله دا يو ښه کار وي، ددې پر خلاف مدهنت دې ته وايي چي د يو چا د اصلاح او مرستي لپاره پر هغه دين قربان کړل سي، د مداراتو او مدهنت په مينځ کي دغه فرق بايد په ياد وي ځکه اکثر خلک ددې څخه غافل دي او ددغه فرق نه پوهېدو په وجه په گمراهۍ کي اخته کيږي.

تازه کله فحش ويونکی لېدلی يم: د رسول الله ﷺ دغه ارشاد په اصل کي د بي بي عائشې رضي الله عنها د خيال صحيح کولو لپاره وو چي هغې د خپل قول په ذريعه د خپل حيرانتيا اظهار وکړ چي

رسول الله ﷺ د هغه په اړه مختلفه رويه اختيار كړل كوم وخت چي هغه د رسول الله ﷺ په مخكي نه وو نو رسول الله ﷺ د هغه بدي بيان كړل او كله چي هغه مخكي راغلی نو د هغه سره يې د مهرباني او نرمۍ چلن وكړ، كله چي رسول الله ﷺ د هغه په عدم موجودتيا كي هغه ته بد وويل نو د هغه په موجودتيا كي به يې هم بد ورته ويلي وای او د هغه سره به يې داسي چلن كړی وای لكه څرنگه چي د يو خراب سړي سره كيږي، نو رسول الله ﷺ د بي بي عائشې ؓ د خبري په جواب كي څرگنده كړه كه چيري ما د هغه په مخكي هم دا خبره كړې وای كوم چي د هغه په نه موجودتيا كي كوم نو دا به يوه بده خبره وای حال دا چي تا زه هيڅكله په نامناسبه خبره كولو باندي نه یم ليدلې، ددې څخه وروسته چي رسول الله ﷺ كوم ارشاد وفرمايه د هغه دوي معناوي دي يو خودا چي رسول الله ﷺ ددغه ارشاد په ذريعه دا څرگنده كړه چي ما د هغه سړي په مخكي هغه ته بد ځكه ونه ويل چي زه سخت ويونکی ونه گرځول سم او زما شمېر په هغه خلكو كي نسي چي د هغوی د سختو او ترخو خبرو په وجه خلك هغوی سره يو ځای كېدل پرېږدي، دوهمه معنی داده چي رسول الله ﷺ ددغه الفاظو په ذريعه دا څرگنده كړه چي هغه سړی ډېر شرير او بدباطنه وو نو د هغه د بد باطنۍ په وجه ما پرهيز ځيني وكړ او د هغه په مخكي مي هغه ته بد ونه ويل او په حقيقت كي خراب سړی هغه دی چي د هغه د بدۍ څخه د ساتني لپاره خلك د هغه څخه پرهيز وكړي او د هغه د عيبو څخه يې هم خبر كړي.

خپل عيب مه ښكاره كوی

﴿٢٦١٩﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ أُمَّتِي

د حضرت ابوهريره ؓ څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: زما ټول امت په سلامتيا

مُعَافَى إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ وَإِنَّ مِنَ الْمُجَانَةِ أَنْ يَعْمَلَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا ثُمَّ

كي دی (يعني هيڅ يو سخت عذاب به نه ورکول كيږي) مگر هغه خلك په عافيت كي نه دي چي بدي ظاهرونكي وي او دا خبره څومره د بې پرواهۍ ده چي سړی د شپې يو (بد) کار وكړي او

يُصْبِحُ وَقَدْ سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَيَقُولُ يَا فُلَانُ عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا وَقَدْ

سبا ته چي الله تعالى د هغه عيب پټ كړی وي هغه گرځي او خلكو ته وايي اې فلانيه! د شپې ما

بَاتَ يَسْتَرُهُ رَبُّهُ وَيُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ عَنْهُ. متفق عليه و ذكر حديث

ابی هريرة من كان يؤمن بالله في باب الضيافة

داسي کړی وه، الله تعالى د هغه عیب پټ کړ او هغه د سهار کېدو سره د الله تعالى پرده وشکول يعني کوم عیب چې الله تعالى پټ کړی وو پرده یې پر اچولې وه هغه یې خپله خلکو ته څرگند کړ، بخاري او مسلم او د ابو هريره حديث من كان يؤمن بالله الخ د ضیافت په باب کې بیان سوی دی.

تخریج: صحیح البخاري (فتح الباري): ۴۸۶/۱۰، رقم: ۶۰۶۹، و مسلم ۲۲۹۱/۴، رقم: ۵۲-۲۹۹۰.

د لغاتو حل: المجانة: ان لا يبالي الانسان بما صنع ولا بما قيل له من غيبة ومذمة.

تشریح: شیخ عبد الحق محدث دهلوي رحمۃ اللہ علیہ په خپل کتاب کې د معافا لفظ معنی د سلامتیا او خوندي کېدو لیکلې ده، يعني د هغه په نزد د: (کل امتي معافا الا المجاهرون) معنی داده چې زما د امت ټول خلک د غیبت څخه خوندي او مامون دي پرته د هغه خلکو څخه چې هغوی په ډاگه گناه او معصیت کوي، طیبی رحمۃ اللہ علیہ هم دا معنی لیکلې ده، مگر ملا علي قاري رحمۃ اللہ علیہ دا لیکلي دي چې د حديث سياق او سباق او د هغه حقيقي مفهوم پر دې دلالت نه کوي، د هغه په نزد هغه معنی ده کوم چې په ژباړه کې لیکل سوې ده.

حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوي رحمۃ اللہ علیہ د حديث په وضاحت کې لیکلي دي چې شریعت کوم غیبت حرام گرځولی دی هغه د هغه سړي غیبت دی چې په پټه سره یو گناه کوي او خپل عیب پټوي مگر کوم خلک چې په څرگنده گناه کوي او خپل عیب خپله څرگندوي چې نه خو د الله جل جلالہ څخه شرمېږي او نه د بندگانو څخه نو د هغه غیبت کول صحیح دي. علماء لیکلي دي چې د فاسق معنی يعني په ډاگه د فسق کونکي غیبت کول جائز دی او د ظالم حاکم او پاچا او مبتدع داعي لپاره غیبت کول هم صحیح دی همدارنگه د عیو د اصلاح لپاره او د نصیحت لپاره د یو چا بدي بیانول، د یو شاهد د حالاتو پلټنه کول او د هغه په اړه صحیح خبر معلومول د هغه عیب بیانول او د اخبار او حدیثو د راویانو حیثیت او شخصیت څرگندولو لپاره د هغوی عیبونه څرگندول په غیبت کې داخل نه دي.

الفصل الثاني (دوهم فصل)

د درواغو پرینودل

﴿۴۲۰﴾: عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَرَكَ الْكَذِبَ

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله وفرمایل: څوک چې باطل درواغ ویل

وَهُوَ بَاطِلٌ بُنِيَ لَهُ فِي رَبْضِ الْجَنَّةِ وَمَنْ تَرَكَ الْبِرَّاءَ وَهُوَ مُحِقُّ بُنْيَ لَهُ فِي

پریږدي نو دهغه لپاره د جنت پر غاړه یو ماڼۍ تیارېږي او څوک چې پر حق وي پر هغه سربېره
جگړه پریږدي د هغه لپاره

وَسَطِهَا وَمَنْ حَسَّنَ خُلُقَهُ بُنِيَ لَهُ فِي أَعْلَاهَا. رواه الترمذي و قال هذا

حديث حسن وكذا في شرح السنة وفي المصابيح قال غريب.

د جنت په منځ کې ماڼۍ تیارېږي او چا چې خپل اخلاق ښه کړل د هغه لپاره د جنت په لوړو کې
ماڼۍ جوړېږي. ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۳۱۵۴، رقم: ۱۹۹۳، والبغوي في شرح السنة ۸۲۱۳، رقم: ۳۵۰۲.

تشریح: په حدیث کې هغه درې ډوله خلک ذکر سوي دي چې هغوی ته به په جنت کې لوړ مقام
ورکول کیږي، یو ډول هغه خلک دي چې درواغ ویل بالکل پریږدي، دلته د ناحق قید لگول
سوی دی یعنې داسې درواغ چې بالکل ناروا او ناجائز وي، ددغه قید وجه داده چې په ځینو
صورتو کې درواغ ویل جائز دي لکه د جنگ په حالت کې، په شرط ددې چې د هغه درواغو په
وجه د عهد ماتول نه وي، یا د خلکو په مینځ کې د صلح لپاره او د یو مسلمان د مال ساتنې
لپاره یا د دوو ښځو ساتلو په صورت کې یعنې که د یوه سړي دوې ښځې وي نو د هغه لپاره دا
جائز دي چې هغه د خپلې هرې ښځې د خوشحاله کولو لپاره هرې یوې ته داسې ووايي چې ته
زما ډېره خوښه یې، او ځینو حضراتو دا هم لیکلي دي چې د یوې ښځې کېدو په صورت کې هم
هغه وخت درواغ ویل جائز دي کله چې د هغې د زړه خوشحاله کولو لپاره هغې ته داسې وویل
سي چې زه به تاته دا درکړم او هغه به درکړم، دا به درته جوړ کړم او هغه به درته زاوړم.

دوهم ډول هغه خلک دي چې د حق کېدو سربېره د تواضع، انکساری او د نفس د شرارت
په وجه د دښمنۍ او بحث څخه خپل لمن ساتي مگر دا په هغه صورت کې دي کله چې د هغه
دښمنۍ او جگړې تعلق د یو دنیوي معاملې سره وي او په هغه کې په سکوت او پرهیز سره په
دین کې څه تاوان نه لویږي، مگر که چیرې د یو دښمنۍ او جگړې تعلق د دیني معاملې سره وي
نو د هغه څخه تر هغه وخته پورې ځان ساتل مناسب نه دي ترڅو چې هغه معامله صحیح نسي او
حق څرگند نسي، د امام شافعي رحمته الله علیه څخه نقل سوي دي چې هغه به فرمايل: ما په هیڅ یو

دیني معاملہ کي بحث او مناظرہ ددغه مقصد څخه پرته په بله وجه نه ده کړې چې ما غوښتل چې زه د ریښتیا ثابتولو ذمه واری څخه خلاص سم او حق زما د مقابل په لاس څرگند سي.

په دې اړه امام حجة الاسلام رحمۃ اللہ علیہ لیکلي دي چې د مرء یعنی د جگړې او بحث اختیارولو کم از کم درجه داده چې یو سړی د بل چا پر خبره اعتراض وکړي په دې توګه چې یا خو د هغه په الفاظو کي خلل او تاوان څرګند کړي یا د هغه په مضمون او معنی کي د غلطۍ را ایستلو یا د متکلم مقصد او مراد غلط وګرځوي ددې پر خلاف ترک مرء یعنی د جگړې او بحث څخه د پرهیز کولو مطلب دادی چې د بل چا په کلام او قول داسي اعتراض ونه کړي، نو انسان باید کله چې د هغه کلام او خبره واورې که هغه پر حق وي نو د هغه تصدیق دي وکړي او که هغه باطل وي او د هغه د یو دیني معاملې سره نه وي نو د هغه څخه دي سکوت اختیار کړي.

دریم ډول هغه خلک دي چې خپل اخلاق ښه جوړوي، څرګنده دي وي چې حسن اخلاق د ټولو ښه صفتو او کمالاتو اختیارولو نوم دی مګر په ټولنه کي په عامه توګه د حسن اخلاق اطلاق پر ورین تندي، نرمه وینا او ښه چلن باندې کیږي.

جنت او د ورځ ته د تللو سبب

﴿۴۲۱﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَدْرُونَ

د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایيل: تاسو پوهیږئ چې په جنت

مَا أَكْثَرَ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ أَتَدْرُونَ مَا أَكْثَرَ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ الْآجُوفَانِ الْفَمُ وَالْفَرْجُ. رواه الترمذي.

کي اکثریو څوک کوم شی داخلوي (هغه شی) د الله تعالی څخه بیرته او ښه اخلاق دي ایا تاسي نه پوهیږئ ډېر خلک د خولې (ژبې) او فرج (شرمگاه) څخه د ورځ ته داخليږي. ترمذي

تخريج: سنن الترمذي ۳۱۹۴، رقم: ۲۰۰۴، وابن ماجه ۱۴۱۸۲، رقم: ۴۲۴۶.

تشریح: د تقوا تر ټولو ادنی درجه داده چې د شرک څخه پرهیز وکړل سي او تر ټولو لوړه درجه داده چې په زړه کي د الله جل جلاله څخه پرته د بلي خبري خیال هم نه راوستل سي، د حسن خلک څخه مراد د الله تعالی د مخلوق سره ښه اخلاق اختیارول دي چې د هغه تر ټولو ادنی درجه داده چې یو مخلوق ته هیڅکله تکلیف او تاوان ونه رسول سي او تر ټولو اعلی درجه داده چې انسان د هغه سره نیکی هم وکړي چا چې ورسره بد کړي وي، په دې اعتبار سره د حدیث د لومړنۍ برخې

مطلب دادی چي په کوم چا کي تقوا او ښه اخلاق دواړه صفتونه پيدا سي نو پوه سئ چي د هغه د خلاصون دروازه خلاصه سوه ، چي په تقوا يعني پرهيزگاري سره د الله ﷻ رضا تر لاسه کيږي او په ښه اخلاقو سره د مخلوق خوشحالي تر لاسه کيږي ، څرگنده دي وي چي د کوم چا څخه الله ﷻ هم خوشحاله وي او مخلوق هم ، نو د هغه د کښتۍ په پوري وتلو کي څه شک دی .

شيخ عبدالحق رحمه الله ليکلي دي : ښه اخلاق هم په تقوا کي داخل دي ، په حديث کي د تقوا څخه وروسته د ښه اخلاقو ذکر کول د تخصيص بعد تعميم په توگه دي مگر دا ويل کيدای سي چي د تقوا څخه د ظاهري اعمالو حسن مراد دی او د ښه اخلاقو څخه د باطني احوالو حسن .

طبيبي رحمه الله وايي : د تقوا په ذريعه دې ته اشاره کول مقصد دي چي د الله ﷻ سره ښه معامله وکړي ، په دې توگه چي د هر هغه شي څخه ځان وساتي د کوم څخه چي منع سوې ده او په هر هغه شي عمل وکړي چي د هغه حکم سوی دی ، او د ښه اخلاقو په ذريعه دې ته اشاره سوې ده چي د الله تعالی د مخلوق سره ښه چلن وکړل سي يعني ښه اخلاق اختيار کړل سي .

د حديث په دوهمي برخي کي دې ته اشاره سوې ده چي خوله او شرمگاه د گناه دوې لوي چينې دي چي د هغو څخه په پيدا کېدونکو خرابيو کي په لوېدو سره انسان په دوېځ کي لويږي ، نو خوله چي په هغه کي ژبه هم داخل ده د گمراهۍ او بد عملۍ لويه ذريعه ده انسان چي کوم حرام شی خوري او څښي هغه د خولې په ذريعه تېروي او کوم منع او ناجائز خبري چي کوي ، خوله د هغه ذريعه جوړيږي ، همدارنگه شرمگاه که د ښځي وي او که د نارينه وي د شيطان تر ټولو لوی جال دی چي په هغه کي هغه خلک په لوېدو سره په دوېځ کي اچوي ، انسان ددغه شرمگاه په سبب د جنسي جذباتو څخه مغلوب کيږي او په نفساني شهوت کي په اخته کېدو سره د خپل خالق نافرمانی کوي .

د ښه او بدې خبري پای

﴿۴۲۲﴾ : وَعَنْ بِلَالِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت بلال بن حارث رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایيل :

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنَ الْخَيْرِ مَا يَعْلَمُ مَبْلَغُهَا يَكْتُبُ اللَّهُ لَهُ بِهَا

کله انسان د خير کلمه په خپل ژبه سره وایي مگر د هغه په قدر نه پوهيږي او خدای ﷻ په هغه خبره سره دده لپاره خپله

رِضْوَانُهُ إِلَى يَوْمٍ يَلْقَاهُ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنَ الشَّرِّ مَا يَعْلَمُ

رضا وليکي تر هغه ورځي پوري چي دى خداى ﷻ ته ورځي ، او يو سړى يو کلمه د ژبي څخه وباسي مگر د هغه حقيقت نه پيژني

مَبْلَغَهَا يَكْتُبُ اللَّهُ بِهَا عَلَيْهِ سَخَطُهُ إِلَى يَوْمٍ يَلْقَاهُ . رواه في شرح السنة و

روى مالك والترمذي وابن ماجه نحوه.

او الله تعالى د هغه په سبب پر هغه غيظ او غضب ليکي تر څو پوري چي هغه د الله تعالى سره ملاقات نه کوي ، . شرح السنة . مالک، ترمذي او ابن ماجه همدا ډول حديث نقل کړى دى .

تخريج: موطا الامام مالک ۹۸۵/۲، رقم ۵، والترمذي ۴۸۴/۱۴، رقم ۲۳۱۹، وابن ماجه ۱۳۱۲/۲.

تشریح: خپله رضا ثابتوي : مطلب دادى چي الله ﷻ هغه ته د داسي خبرو توفيق ورکوي چي د الله تعالى د رضا سبب وي ، هغه په برزخ کي د قبر د عذاب څخه ساتي ، د هغه قبر پراخوي او هغه ته ويل کيږي چي داسي بېده سه لکه څرنګه چي ناوې بېده کيږي ، بيا به هغه د قيامت په ورځ په خوشبختۍ او سعادت سره راپورته کيږي چي پر هغه به د الله تعالى د حق سايه وي او په جنت کي به داخل کړل سي او د هغه ځاى نعمتونه به يې په برخه سي ، همدارنګه چا چي د الله تعالى ناراضګۍ تر لاسه کړې وي د هغه معامله به ددې برعکس وي ، په حديث کي فرمايل سوي دي چي تر هغه ورځي پوري تر څو چي هغه د الله تعالى ملاقات وکړي ، نو ددغه توقيت مطلب دا نه دى چي د الله تعالى رضا يا د هغه ناراضګۍ به تر هغه ورځي پوري محدود وي د هغه څخه وروسته به منقطع سي ، ددې تائيد د قرآن کریم د آيت څخه هم کيږي کوم چي د ابليس په اړه نازل سوى دى : (ان عليك لعنتي الى يوم الدين) ، څرګنده ده چي د آيت مطلب دا نه دى چي ابليس لعين به د الله تعالى د لعنت مورد يوازي د قيامت تر ورځي پوري وي بلکه تل به د الله تعالى په لعنت کي وي ، همدارنګه په حديث کي د ذکر سوو خلکو په اړه به د الله تعالى د رضا او ناراضګۍ تعلق د مرګ د ورځي څخه د تل لپاره وي .

سفیان ابن عیینہ رحمۃ اللہ علیہ وايي : د خير د کار څخه مراد ظالم پاچا او حاکم په مخکي د حق خبره کول دي ، پر دې باندي په قياس کولو سره ويل کيږي چي د شر د کلمې څخه مراد د يو پاچا او حاکم په مخکي د باطل کلمه يعني خرابه خبره کول چي دين ته تاوان رسوي مگر د حديث ظاهري مفهوم پر عموميت باندي دلالت کوي .

د خلکو خندولو لپاره درواغ

﴿۲۶۲۳﴾: وَعَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلٌ لِمَنْ يُحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ. رواه احمد والترمذي وابوداؤد والدارمي.

د حضرت بهز بن حکیم رضی اللہ عنہ د خپل پلار څخه او هغه د خپل پلار څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: پر هغه چا افسوس دی چې خبرې کوي نو درواغ وایي یوازي ددې لپاره چې خلک وخنډوي، پر داسي کس افسوس او افسوس دی. احمد، ترمذي، ابوداؤد او دارمي.

تخریج: مسند الامام احمد ۵/۳، ۵، ۷، سنن الترمذي ۴/۴۸۳، رقم: ۲۳۱۵، ابوداؤد ۵/۲۶۵، رقم: ۴۹۹۰، والدارمي ۲/۳۸۲، رقم: ۲۷۰۲.

تشریح: د (ویل) معنی د هلاکت ده او د دوږخ د یوې ژورې کنډې نوم هم ویل دی، که چیرې په هغه کې غرونه و اچول سي نو د گرمۍ څخه به ویلي سي، د عربو په کلام کې دغه لفظ د هغه چا لپاره استعمالیږي چې د یو خراب او ناخوښه کار کونکی وي او پر هغه افسوس کول مقصد وي، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د خپل ارشاد په پای کې ذکر سوی لفظ بیا استعمالول او تکرارول د داسې سړي په اړه د زجر او وعید په سختۍ سره بیانول مقصد دي چې د بې بنیاده خبرو او درواغو لطیفو او قصو په ذریعه خلک خنډوي.

ویل لمن یحدث فیکذب...: د درواغ ویلو په قید سره دا خبره څرګندیږي که یو څوک د خپل ملګرو او دوستانو د خوشحاله کولو او خنډولو لپاره داسې خبره وکړي یا داسې لطیفې او قصې ورته وکړي چې رېښتوني وي نو په دې کې څه پروا نسته، که څه هم دا ضروري ده چې هغه دې خپل عادت نه ګرځوي او نه دي د لطیفو او قصو ویل خپل کسب ګرځوي ځکه چې خوش طبعي چې پر درواغو مشتمل نه وي سره ددې چې مشروع او مسنون کار دی مګر کله کله اختیارول پکار دي چې تل دي خپل وخت په داسې کولو کې نه مصرفوي او نه دي دغه کار ته زیاته توجه ورکوي ځکه چې ددې انجام د تاوان او خسارې څخه پرته بل هیڅ نه دی لکه څرنګه چې په حدیث کې فرمایل سوي دي.

﴿۴۶۲۲﴾: وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَبْدَ

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه خخه روايت دئ چي رسول الله ﷺ وفرمايل : انسان

لَيَقُولُ الْكَلِمَةَ لَا يَقُولُهَا إِلَّا لِيُضْحِكَ بِهِ النَّاسَ يَهْوِي بِهَا أَبْعَدَ مِمَّا بَيْنَ

يوه خبره کوي او ددې لپاره يې کوي چي خلک وخنډوي او هغه ددې خپلي خبري په سبب په
دوږخ کي اچول کيږي د دومره فاصلې خخه خومره چي

السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَيَزِلُّ عَنْ لِسَانِهِ أَشَدُّ مِمَّا يَزِلُّ عَنْ قَدَمِهِ . رواه
البيهقي في شعب الإيمان .

د آسمان او مځکي په منځ کي ده او انسان د خپلي ژبي په وجه د قدمونو تر بنوئيدو زيات
سخت بنوئيدري . بيهقي

تخريج: البيهقي في شعب الإيمان ۲۴۶۱۴، رقم: ۴۹۵۵.

تشریح: د حديث د آخري برخي مطلب دادی که چيري يو څوک د پښو په بنوئيدلو سره
پور موخی ولويږي او تاوان وروړسيږي نو دا دومره سخت نه دی لکه خومره چي هغه تاوان دی
چي د ژبي په بنوئيدو سره هغه د درواغو وغيره په ذريعه تر لاسه کړي ځکه د پښو بنوئيدل بدن
ته تاوان رسوي او د ژبي بنوئيدل دين او آخرت ته تاوان رسوي او څرگنده ده چي بدني تاوان تر
ديني تاوان سپک دی .

پټه خوله خلاصون دئ

﴿۴۶۲۵﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَنْ صَمَتَ نَجًا . رواه أحمد والترمذي والدارمي والبيهقي في شعب الإيمان

د حضرت عبد الله بن عمرو رضي الله عنه خخه روايت دئ چي رسول الله ﷺ وفرمايل : څوک چي پټه خوله
پاته سي نو هغه خلاصون تر لاسه کړي . احمد ، ترمذي ، دارمي او بيهقي په شعب الإيمان کي

تخريج: مسند الامام احمد ۱۷۷۱۲، والترمذي ۵۶۹۱۴، رقم: ۲۵۰۱، والبيهقي في شعب الإيمان ۲۵۴۱۴،
رقم: ۴۹۸۳، والدارمي ۳۸۷۱۲، رقم: ۲۷۱۳.

تشریح: مطلب دادی چي په پټه خوله کېدو سره او ژبه د خرابو خبرو څخه په خوندي کولو سره د دنیا د ډیرو آفتونو څخه خلاصون تر لاسه کيږي او په ديني توگه هم له ډېرو بلاوو او ستونزو څخه خلاصون په برخه کيږي ځکه چي انسان په عامه توگه په کومو بلاوو او آفتو کي اخته کيږي په هغو کي اکثر د ژبي په ذریعه وي.

د خبرو ډولونه: امام غزالي رحمۃ اللہ علیہ لیکلي دي: انسان چي د خپلي ژبي څخه کومه خبره راباسي او کوم کلام کوي د هغه څلور ډولونه دي، یو خو محض تاوان، دوهم محض گټه، دریم هغه خبره چي په هغه کي گټه هم وي او تاوان هم وي، څلورم هغه خبره چي په هغه کي گټه نه وي او تاوان هم نه وي نو د هغه څخه سکوت اختیارول پکار دي ځکه چي د تاوان څخه ځان ساتل د گټي تر لاسه کولو څخه زیات مهم دی او هغه کلام چي په هغه کي نه گټه وي او نه تاوان نو څرگنده ده چي په هغه کي ژبه بوختول محض د وخت ضائع کول دي او دا شی هم خالص تاوان دی، پاته سو دوهم ډول يعني هغه کلام چي په هغه کي گټه وي که څه هم په داسي خبرو کي ژبه بوختول خرابه خبره نه ده مگر دا حقیقت هم باید په ذهن کي وي چي په دې کي هم د ابتلايي آفت خطره وي په دې توگه چي په داسي کلام کي ډېر ځله ریا او تصنع او د نفس خوشحاله کولو اندېښنه وي او په دغه صورت کي دا تمیز کول هم مشکل وي چي کوم ځای بنوئیدلی دی، خلاصه دا چي په هر حالت او هر صورت کي پټه خوله اختیارول غوره او د خلاصون ذریعه ده ځکه چي د ژبي آفتونه بې شمېره دي او د هغو څخه ځان ساتل مشکل دي مگر دا چي ژبه بنده وساتل سي. یو چا څومره ښه ویلي دي: (اللسان جسمه صغیر و جرمه کبیر و کثیر) يعني ژبي کوچنۍ ده مگر د هغه جرمونه لوی او ډېر دي.

﴿۴۲۲﴾: وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ لَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَقُلْتُ مَا النَّجَاةُ قَالَ أَمْلِكُ عَلَيْكَ لِسَانَكَ وَلْيَسَعُكَ بَيْتُكَ وَابُكَ عَلَى

خَطِيئَتِكَ. رواه احمد والترمذي.

د حضرت عقبه بن عامر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم سره ملاقات وکړ او پوښتنه مي وکړه چي د خلاصون ذریعه څه ده؟ رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: خپله ژبه په واک کي ساته، په خپل کور کي پروت اوسه او پر خپلو گناهونو ژاړه. احمد او ترمذي.

تخریج: مسند الامام احمد ۵/۲۵۹، والترمذي ۵۲۳/۴، رقم: ۲۴۰۶.

تشریح: (أَمَلِك) د الف په زور او د لام په زهر سره دی مگر شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ د الف په زهر سره ترجیح ورکړې ده، ددغه جملې معنی یو شارح داسې لیکلې ده چې خپله ژبه د داسې خبرو څخه وساتي چې په هغو کې خیر او نیکي نه وي، مگر ددغه جملې زیاته صحیح معنی داده چې خپله ژبه بنده ساته گویا ته د خپلو کارو ساتنه کوې، یعنې د خپل دین په اړه محتاط او پرهیزگار اوسې او پر خپلو حالاتو باندي متوجه کېدل ظاهر دي چې کله خپلو معاملو کې محتاط او پرهیزگار اوسېږي او پر خپلو حالاتو باندي په متوجه کېدو سره پر خپلو خرابیو او نیکو باندي نظر لري نو د خلاصون لار به ستا مخته وي.

ستا کور دي ستا کفایت وکړي: مطلب دادی چې د خرابو مجلسو او خرابو خلکو د ملګرتیا څخه د ځان ساتنې په وجه یوازې والي اختیار کړه، د خپل کور څخه هغه وخت دباندې وځه کله چې د وتلو اړتیا وي او ددغه یوازې والي په وجه زړه مه خفه کوه بلکه دا غنیمت وگڼه ځکه چې داسې کول د ډېرو فتنو او فساد څخه د خلاصون ذریعه ده، ځکه ویل سوي دي: هذا زمان السکوت وملازمة البیوت والقناعة بالقوة الی ان تموت، طیبی رحمۃ اللہ علیہ وایي چې په (ویسک بیتک) کې د حکم ظاهر مورد کور دی مگر په حقیقت کې ددغه حکم مورد مخاطب دی یعنې ددغه ارشاد په ذریعه مخاطب ته هدایت سوی دی چې په خپل کور کې د یوازې والي په اختیارولو سره د الله تعالی په عبادت کې بوخت اوسه.

پر خپلو گناهو باندي ژاړه: مطلب دادی چې پر خپلو خطاوو او کوتاهیو باندي په پېښمانه کېدو سره د بخښنې لپاره د الله تعالی په وړاندي ژړا او زاري اختیار کړه او که ژړا نه درځي نو د ژړا صورت جوړ کړه.

د ژبي عاجزي

﴿۴۲۷﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَفَعَهُ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ ابْنُ آدَمَ فَإِنَّ الْأَعْضَاءَ كُلَّهَا تُكْفِّرُ اللِّسَانَ فَتَقُولُ أَتَى اللَّهَ فِينَا فَأَنَا نَحْنُ بِكَ فَإِنْ اسْتَقَمَّتْ اسْتَقَمْنَا وَإِنْ اعْوَجَجَتْ اعْوَجَجْنَا. رواه الترمذي.

د حضرت ابو سعید رضی اللہ عنہ څخه مرفوعاً روایت دی او وایي چې انسان کله سهار کوي نو د بدن ټول اندامونه ژبي ته عاجزي کوي او ورته وایي چې زموږ په اړه د الله جل جلاله څخه و بیرېږه ځکه چې موږ ستا سره تړلې یو که ته سمه یې نو موږ به هم سم یو (په امان یو) او که ته بې لارې غوره

کړې نو موږ به هم بې لاري سو. ترمذي

تخريج: سنن الترمذي ۵۲۳۴، رقم: ۲۴۰۷.

تشریح: هسي خو د ټول بدن نظام ظاهري او باطني دار او مدار پر زړه دی که زړه صحيح او صالح وي نو ټول اندامونه به صحيح او صالح وي او که زړه فاسد او بېکاره سي نو ټول اندامونه به هم فاسد او بېکاره سي، لکه چي په يو حديث کي فرمايل سوي دي: (ان في الجسد مضغة ان صلحت صلح الجسد كله واذا فسدت فسد الجسد كله) ژباړه: په تحقيق سره په بدن کي د غوښي يوه ټوټه ده که چيري هغه سمه وي نو ټول بدن به سم وي او که هغه خرابه وي نو ټول بدن به خراب وي.

ددغه حقيقت سربېره په دغه حديث کي دا څرگندول چي ژبه د بدن د ټولو اندامو سرداره ده، دا په دې اعتبار دي چي په حقيقت کي زړه د بدن پاچا دی مگر د زړه ترجمان او خليفه ژبه ده چي زړه څه فکر کوي ژبه هغه بيانوي او د بدن نور اندامونه په هغه عمل کوي، نو کوم حکم چي د زړه وي هغه د ژبي دی لکه څرنگه چي د زړه د صالح او فاسد کېدو اثر د بدن پر ټولو اندامو لويږي همدارنگه د ژبي د ښه والي او بدوالي اثر هم د بدن پر ټولو اندامو لويږي.

ښه اسلام

﴿۴۲۸﴾: وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ. رواه مالك واحمد ورواه ابن
ماجة عن ابي هريرة والترمذي والبيهقي في شعب الايمان عنهما.

د حضرت علي بن حسين عليه السلام څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د انسان (يعني د مسلمان) اسلامي ښه والی دادی چي هغه شی پرېږدي کوم چي بې گټي وي. مالک، احمد او ابن ماجه د ابوهريره او ترمذي او بيهقي د دواړو څخه روايت کړی دی.

تخريج: موطا الامام مالک ۹۰۳۱۲، رقم: ۳، ومسند الامام احمد ۲۰۱۱۱.

تشریح: مطلب دادی چي د يو سړي د اسلام ښه والی او د ايمان د کامل کېدو علامه داده چي د هغه شي څخه پرهيز وکړي چي د هغه پابندي نسي کولای چي په هغه سره يو مقصد متعلق نه وي او که د يو شي دا شان نه وي چي د هغه پابندي وکړل سي او د هغه په ترلاسه کولو کي

بوختيا اختيار ڪرڻ سي، خلاصه دا چي هغه ڪار ضروري نه دی کوم ته چي لايعني ويل کيڀري او د هغه تعريف او وضاحت دادی، ددې پر خلاف کوم ڪار چي ضروري وي او يو سڙي د هغه پابندي کوي نو هغه شی داسي وي چي په هغه سره په دنيا کي د ژوند اڀتياوي او په آخرت کي سلامتيا او خلاصون اڀوند وي د مثال په توگه د دنيا او ژوند په اڀتياوو کي خوراک دی چي لوږه دفع کوي، دوهم او به دي چي تنده دفع کوي، دريم جامه ده چي سترپتوي، خلورم بنځه ده چي عفت او پاک لمني قائمي، او همدارنگه هغه شيان چي د ژوند نوزي اڀتياوي پوري کوي، نه هغه شيان چي په هغو سره محض د نفس د لذت د حرص او هوس پوره ڪڍل او په دنيا کي د ميني تعلق وي او داسي ڪارونه او اقوال هم نه چي بهي گهتي او بهي فائدې وي، همدارنگه هغه شی چي په هغه سره د آخرت سلامتيا او خلاصون متعلق وي، ايمان، اسلام او احسان چي د هغو وضاحت د کتاب په پيل کي سوی دی، خلاصه دا چي دغه شيان په دنيا او آخرت کي ضروري دي او پر هغو د انسان ديني او دنيوي ژوند دار او مدار دی او د الله تعالیٰ د رضا سبب او ذريعه جوڙيږي هغه خو لايعني نه دي، ددې څخه پرته نور ټول شيان لايعني دي که څه هم د هغو تعلق د عمل سره وي يا د قول سره وي.

امام غزالي رحمه الله عليه ويلي دي: د لايعني (بهی گتهو خبرو) آخري درجه داده چي ته داسي خبره د خپل ژبي څخه ونه باسې که هغه دي د خپلي ژبي څخه نه وایستل نو نه گناه ڪار کيږي او د هغه په وجه به تا ته تاوان نه رسیدی، ددې مثال داسي دی د مثال په توگه ته د يو چا سره ناست يې اوس تا د هغوی په مخکي د خپل يو سفر احوال بيان ڪړل، د هغه احوالو د بيان په دوران کي تا د هر هغه شي تفصيل بيان ڪړ کوم چي تا د خپل سفر په دوران کي ليدلي وه، د مثال په توگه غر، درياب او داسي نور، يا کومي پېښي او حادثات چي تا ته پېښ سوي وه د هغه په اړه دي وښودل، بيا تا د ښه خوراکونو، ښو جامو او نورو شيانو ذکر هم وکړ کوم چي تا ته تر لاسه سوي وه يا تا ليدلي وه، څرگنده ده چي تا دغه ټول تفصيل بيان ڪړ او د کومو ڪارو چي تا ذکر وکړ هغه يقينا داسي شيان دي که تا هغه نه وای بيان ڪړي نو نه به گناه ڪار کيداى او نه به تا ته تاوان رسيدلای، حال دا چي د هغه اوږده تفصيل بيانولو په صورت کي ډېره ممکن ده چي پر يوه خبره باندي ستا ژبه ښوئيدلې وای او داسي خبره دي ڪړې وای چي په هغه سره ته گناه سوی وای.

په بهي علمي سره خبره مه کوي

﴿۴۲۹﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ تَوَفَّى رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ رَجُلًا أَبْشَرُ بِالْجَنَّةِ

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْلَا تَدْرِي فَلَعَلَّهُ تَكَلَّمَ فِيهَا لَا يَغْنِيهِ
أَوْ بَخَلَ بِهَا لَا يَنْقُصُهُ. رواه الترمذي.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دئ چې په صحابه کرامو کي يو کس وفات سو نو يو سړي وويل
تا ته دي د جنت زيری وي ، ددې په اوریدو سره رسول الله ﷺ وفرمايل : ته دا خبره کوې کيدای
سي د حقيقت څخه ته خبر نه يې ممکن ده چې ده په بې گټي کارونو کي په خبرو وخت ضائع کړی
وي او په داسي شی کي يې بخل کړی وي چې په هغه کي دده کمي نه راځي . ترمذي .

خروج : سنن الترمذي ۴۸۳۱۴ ، رقم : ۲۳۱۶ .

تشریح : په يو داسي معامله کي د خپلي ژبي څخه الفاظ ايستلي دي : مطلب دادی چې هغه په
بې گټو خبرو کي خپل وخت ضائع کړی وي او په داسي کارو کي د خپلي ژبي څخه الفاظ
ايستلي وي چې د هغه لپاره د يو ډول تاوان رسولو سبب وي .

په يو داسي شي کي بخل کړی وي : مطلب دادی چې هغه په يو داسي ورکولو کي د بخل
څخه کار اخيستی وي چې د ورکولو سربېره نه کمېدی لکه د علم ، د زکوة مال چې د علم په
ويشلو سره او د زکوة د مال په اداء کولو سره هيڅ کمي نه کېږي بلکه په هغه کي زياتوب کېږي .
د رسول الله ﷺ د ارشاد خلاصه دا وه چې تا د هغه سړي جنت د تللو په اړه داسي يقين ولي
کړی دی حال دا چې تا ته د هغه د ژوند د ټولو ظاهري او باطني اړخونو خبر نسته بېله شکه
ددغه سړي ظاهري ژوند ډېر پاک وو او هغه ته د صحابيت سعادت هم تر لاسه دی مگر کيدای
سي چې هغه د خپل ژبي څخه يو داسي خبره ايستلي وي يا بخل يې کړی وي او د هغه په نيوکه
کي په اخته کېدو سره د جنت څخه منع سوی وي .

د ژبي فتنه

﴿ ۴۳۰ ﴾ : وَ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا
أَخَوْفُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ هَذَا . رواه الترمذي وصححه .

د حضرت سفيان بن عبد الله ثقفی رضي الله عنه څخه روايت دئ چې ما وويل : اې د الله رسوله ! کوم شيان
چي ته زما لپاره بيرونکي گڼې په هغو کي زيات بيرونکی شه شی دئ ؟ د دې په اوریدو سره
رسول الله ﷺ خپله ژبه مبارکه ونيول او وه يې فرمايل دا . ترمذي .

تخریج: سنن الترمذی ۵۲۴/۴، رقم: ۲۴۱۰.

درواغ ویل د ملائکو لیری کېدو سبب دی

﴿۴۶۳۱﴾: وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَذَبَ الْعَبْدُ تَبَاعَدَ عَنْهُ الْمَلَكُ مِيلًا مِنْ نَتْنٍ مَا جَاءَ بِهِ. رواه الترمذی.

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: کله چې بنده درواغ وایي نو (ساتونکي) ملائکي د درواغو د بوی په وجه تر یو میل پوري لیري تېښتي. ترمذی.

تخریج: سنن الترمذی ۳۰۴/۴، رقم: ۱۹۷۲.

تر ټولو لوی خیانت

﴿۴۶۳۲﴾: وَعَنْ سُفْيَانَ بْنِ أُسَيْدٍ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كَبْرَتْ خِيَانَةٌ أَنْ تُحَدِّثَ أَخَاكَ حَدِيثًا هُوَ لَكَ بِهِ مُصَدِّقٌ وَأَنْتَ لَهُ بِهِ كَاذِبٌ. رواه ابوداؤد.

د حضرت سفيان بن اسيد حزمي رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې ما د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم څخه دا واوریدل چې تر ټولو لوی خیانت دادی چې ته خپل مسلمان ورور ته یوه خبره وکړې او هغه خبره هغه رښتیا او صحیح وگڼي او په حقیقت کې تا هغه ته درواغ ویلي وي. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود: ۲۵۳/۵، رقم: ۴۹۷۱.

تشریح: مطلب دادی چې په هر حالت او هر وخت کې درواغ ویل بد دي مگر په هغه صورت کې ډېر زیات بد دي چې ته د خپل مسلمان ورور اعتماد ته تکلیف ورسوې په دې توگه چې هغه تا رښتونی وگڼي مگر ته هغه ته درواغ ووایې.

دوه ژبی

﴿۴۶۳۳﴾: وَعَنْ عَمَارٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِي الدُّنْيَا كَانَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ. رواه الدارمي.

د حضرت عمار رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : په دنيا کي چي څوک دوه مخی وي (يعني يو چا ته يو څه وايي او بل چا ته بل څه وايي) نو د قيامت په ورځ به د هغه په خوله کي د اور دوې ژبي وي . دارمي .

تخريج: سنن الدارمي ۴۵۲، رقم: ۲۷۶۴.

تشریح: دوه مخي په اصل کي د منافق صفت دی يعني هغه سړی چي د چا په اړه مخلص نه وي په ژبه سره يو څه وايي او په زړه کي يې بل څه وي، کله چي د يو چا په مخکي خبره کوي نو داسي يې کوي چي مخاطب دا وگڼي چي دا زما دوست دی مگر د هغه تر شا چي کومه خبره کوي نو د ژبي څخه داسي الفاظ راباسي چي د هغه لپاره د تکليف سبب وي .

ځيني حضرات وايي چي دوه مخی هغه سړي ته وايي چي په خپلو کي د بنمني لرونکو دوو کسانو کي هريوه ته د هغه خبر ورکوي، يوه ته ورسې نو د هغه د خوښۍ خبري ورته کوي او هغه دا وگڼي چي دا زما دوست دی همدارنگه دوهم ته ورسې نو هغه ته د هغه د خوښۍ خبري کوي او هغه دا گڼي چي دا زما دوست دی، خلاصه دا چي په دواړو کي هريوه ته د خپل مينې اظهار کوي او د دوهم بدي ورته وايي همدارنگه دواړه د هغه په اړه د غلط فهمۍ بنکارسي او هريو دا گڼي چي دی زما دوست او ملگری دی او زما د مخالف د بنمن بدخواه دی .

کامل مؤمن نه دی

﴿۴۳۳﴾: وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ

الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَانِ وَلَا اللَّعَانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيءِ . رواه الترمذي

والبيهقي وفي أخرى له ولا الفاحش البذي وقال الترمذي هذا حديث غريب

د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : مؤمن نه خو طعن ويونکی وي او نه لعنت ويونکی وي نه فحش ويونکی وي او نه بې حيا (اوږد ژبی) وي . ترمذي، بيهقي، د بيهقي په يوه روايت کي د ولا الفاحش البذي (پوچ گويو، بې حيا) الفاظ دي . ترمذي ويلي دي دا حديث غريب دی .

تخريج: سنن الترمذي: ۳۰۸۴، رقم: ۱۹۷۷، والبيهقي في شعب الایمان ۲۹۳۴، رقم: ۵۱۵۰.

﴿۴۲۳﴾: وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ لَعَانًا، وَفِي رَوَايَةٍ لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ لَعَانًا. رواه الترمذي.

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہ خنہ روایت دی چي رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و فرمایا: (پورہ) مؤمن زیات لعنت ویونکی نہ وی، او پہ یوہ روایت کی دا الفاظ دی چي مؤمن تہ لعنت ویل مناسب نہ دی. ترمذی،

تخریج: سنن الترمذی ۳۰۸۱۴، رقم: ۱۹۷۷.

بہر ۱ مه کوئ

﴿۴۲۴﴾: وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَلَاَعُوا بِالْعَنَةِ اللَّهِ وَلَا بِغَضَبِ اللَّهِ وَلَا بِجَهَنَّمَ وَفِي رَوَايَةٍ وَلَا بِالنَّارِ. رواه

الترمذي وابوداؤد.

د حضرت سمرۃ بن جندب رضی اللہ عنہ خنہ روایت دی چي رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و فرمایا: پہ خپل منع کی داسی خبری مه کوئ چي پرتا دی د الله لعنت وی، او مه د غضب الہی د نازلیدو بنیرا کوئ او مه د دوبرخ د داخلیدو بنیرا کوئ، پہ یوہ روایت کی دی او نہ پہ اور سرہ. ترمذی او ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داؤد ۲۱۱۵، رقم: ۴۹۰۶، و الترمذی ۳۰۸۱۴، رقم: ۱۹۷۶.

تشریح: مطلب دادی چي پہ ہیخ صورت کی باید یو مسلمان د بل مسلمان لپارہ بنہرا ونہ کړي مگر د الله تعالی د لعنت او نورو شیانو بنہرا کول خرابہ او د گناہ خبرہ ده، یو چا تہ باید داسی بنہرا ونہ کړل سی چي پرتا دی د الله تعالی لعنت وئی یا پرتا دی د خدای جل جلالہ غضب و سی، یا خدای جل جلالہ دی و کړي چي تہ دوبرخ تہ ولاړ سی او داسی نور.

د لعنت را اگر خپدل

﴿۴۲۵﴾: وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

د حضرت ابودرداء رضی اللہ عنہ خنہ روایت دی چي ما د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خنہ دا اوریدلی دی چي

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا لَعَنَ شَيْئًا صَعِدَتْ اللَّعْنَةُ إِلَى السَّمَاءِ فَتُغْلَقُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ

هر کله یو بنده پریو شي لعنت وایي نو هغه لعنت آسمان ته خيژي او د آسمان دروازي پر هغه

دُونَهَا ثُمَّ تَهْبِطُ إِلَى الْأَرْضِ فَتُغْلِقُ أَبْوَابَهَا دُونَهَا ثُمَّ تَأْخُذُ بِيَمِينَا وَشِمَالًا فَإِذَا

لعنت بندي سي بيا هغه لعنت مخکي ته راکښته سي او د مخکي دروازي هم پر دغه لعنت بندي سي بيا هغه راسته او چپه لوري ته گرځي او ددې خوا څخه هم

لَمْ تَجِدْ مَسَاغًا رَجَعْتُ إِلَى الَّذِي لَعَنَ فَإِنْ كَانَ لِكَ أَهْلًا وَإِلَّا رَجَعْتُ إِلَى قَائِلِهَا. رواه ابوداؤد.

لار پيدانه کړي آخر د هغه سړي يا شي په لور وگرځي چي پر هغه لعنت سوی دی که هغه د لعنت وړ وي نو پر هغه ودرېږي او که هغه د لعنت وړ نه وي نو پر لعنت ويونکي بيرته راسي. ابوداؤد.

تخریج: سنن ابی داود ۲۱۰۸۵، رقم: ۴۹۰۵.

تشریح: د دغه حدیث په ذریعه د لعنت حقیقت بیان سوی دی چي خلک یې ډیر معمولي گڼي او پر چا باندي لعنت کوي او په پای کي خپله د هغه لعنت ښکار سي، کله چي یو څوک پریو چا باندي لعنت کوي نو هغه لعنت په پېل کي هغه ته نه متوجه کیږي او دا غواړي چي آخوا دېخوا وگرځي مگر کله چي یوې خوا ته لار پيدانه کړي نو په پای کي هغه متوجه کیږي، په شرط ددې چي د هغه لعنت وړ وي او د حقیقت په اعتبار که چيري د هغه لعنت وړ نه وي نو بیا انجام دا وي چي هغه لعنت په بېرته راتلو سره پر هغه سړي واقع کیږي چا چي لعنت کړی وي، نو څرگنده سوه چي تر څو پوري په یقيني توگه دا معلومه نسي چي فلانی سړی په حقیقت کي د لعنت مستحق دی نو پر هغه دي لعنت نه ویل کیږي، څرگنده ده چي دیو سړي د لعنت وړ کېدل د شارع له خوا د ښووني څخه پرته متعین کیدای نسي.

﴿۴۲۳۸﴾: وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَجُلًا نَازَعَتْهُ الرِّيحُ رِدَاءَهُ فَلَعَنَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَلْعَنُهَا فَإِنَّهَا مَأْمُورَةٌ وَإِنَّهُ مَنْ لَعَنَ شَيْئًا لَيْسَ لَهُ بِأَهْلٍ رَجَعْتُ اللَّعْنَةَ عَلَيْهِ. رواه الترمذي و ابوداؤد.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنه څخه روایت دی چي باد د یو سړي څادر په هوا کړ، هغه سړي پر هوا

لعنت و وایه ، رسول الله ﷺ ورته و فرمايل پر هوا لعنت مه وایه حُکمه چي هغه ماموره ده (يعني د الله ﷻ په حکم سره چلېږي) او واقعۀ داده چي څوک پر يو شي لعنت و وایي که هغه شی د لعنت وړ نه وي نو هغه پر لعنت و يونکي بيرته راځي ، ترمذي او ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۲۱۲۵، رقم: ۴۹۰۸، و الترمذي ۳۰۹۱۴، رقم: ۱۹۷۸.

تشریح: هغه خود حکم تابع دی: مطلب داچي هواء الله تعالی له خوا پر تلو ماموره سوې ده او الله تعالی د خپل حکمت سره سم هغه پیدا کړې ده او چلوي یې ، په دغه صورت کي که د هغه په وجه چاته تکلیف ورسېږي نو هواء ته بد او رد ویل نه یوازي دا چي ډېره بده خبره ده بلکه د عبودیت او استقامت د تقاضا خلاف هم ده ، د زمانې په پېښو ، تغیراتو ، ارادو او افعالو کي هم دغه حکم دی چي د غم او تکلیف په وخت کي خپل ظاهر او باطن دواړه راضي او ساکت وساتي او که د تکلیف یا پېښي په وخت کي د بشریت د تقاضا سره سم په ځان کي یو تغیر وويني نو لازم ده چي خپل ژبه په واک کي کړي چي د هغه څخه شکایت او د غم اظهار ونه سي چي د عبودیت د مرتبې او اسلامي تعلیمات خلاف کار دی .

د چا په اړه بدمه وایاست

﴿۳۲۳۹﴾: وَعَنْ بِنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُبَلِّغُنِي أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِي عَنْ أَحَدٍ شَيْئًا فَإِنِّي أَحِبُّ أَنْ أَخْرَجَ إِلَيْكُمْ وَأَنَا سَلِيمٌ الصَّدْرِ . رواه ابوداؤد .

د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ و فرمايل : زما په صحابه کرامو کي دي هيڅوک ماته د يو سړي په اړه بده خبري نه اوري ، ځکه چي زه دا خبره بنیم چي زه تاسو ته راځم نو زما سينه دي صافه وي (يعني د چا په اړه د بدي خبري اوریدو په وجه دي زما په زړه کي کينه نه وي) او نه زه د چا څخه ناراضه یم . ابوداؤد .

تخريج: سنن ابی داود ۱۸۳۵، رقم: ۴۸۶۰.

تشریح: په دغه ارشاد کي د امت لپاره دا تعلیم دی چي هيڅوک دي د خپل يو مشر ، بزرگ او شيخ په مخکي د يو چا بدي نه بيانوي چي د بغض ، عداوت ، ناراضگۍ او خفگان صورت پیدا نسي ، د حديث د آخري برخي مطلب علماوو دا ليکلی دی چي د دغه ارشاد په ذریعه رسول الله

ﷺ د خپل هغه خواهر او غوښتني اظهار و فرمايه چي رسول الله ﷺ د خپل صحابه کرامو څخه خوشحاله او راضي له دنيا څخه رخصت سي .

﴿۴۲۰﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسْبُكَ مِنْ صَفِيَّةَ كَذَا وَكَذَا تَعْنِي قَصِيرَةً فَقَالَ لَقَدْ قُلْتَ كَلِمَةً لَوْ مُرِجَ بِهَا الْبَحْرُ لَمَزَجَتْهُ. رواه احمد والترمذي وابوداؤد.

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دئ چي ما د بي بي صفیې (رض) په اړه رسول الله ﷺ ته وويل: (يعني دهغې د يو عيب په اړه) چي ستاسو لپاره دا كافي ده، چي هغه داسي او داسي ده، مطلب يې دا وو چي كوتاه قامت يې دی، رسول الله ﷺ ددې په جواب كي وفرمايل: تايوه داسي كلمه ويلې ده كه په درياب كي واچول سي نو پر درياب به هم غالبه سي. احمد، ترمذي او ابوداؤد.

تخريج: مسند الامام احمد ۱۸۹۶، ابوداؤد ۱۹۲۵، رقم: ۴۸۷۵، والترمذي ۵۷۰۴، رقم: ۲۵۰۲.

تشریح: بي بي صفیه بنت حبي هم د رسول الله ﷺ يوه بي بي مبارکه وه، دهغې قد کوچنی وو، يوه ورځ بي بي عائشې ؓ وغوښتل چي د رسول الله ﷺ په مخكي د بي بي صفیې ؓ هغه عيب ذكر كړي او همدارنگه هغې ذكر سوې الفاظ په خپله ژبه سره ادا كړل، څرگنده ده چي دا غيبت وو چي په هغه كي بي بي عائشه ؓ اخته سوه ځكه رسول الله ﷺ دهغې پر دغه خبره د ناخوښۍ اظهار وكړ او د ذكر سوي ارشاد په ذريعه يې هغې ته څرگنده كړه چي تا كومه خبره كړې ده هغه يو معمولي خبره نه ده بلكه د نيتجې په اعتبار دومره هيبتناكه ده كه چيري يو درياب ته واچول سي نو درياب به هم د هغه په وړاندي معمولي سي، او دغه يو څو الفاظ به د هغه درياب د وسعت او عظمت سربېره پر هغه غالب سي او هغه به متغير كړي، او كله چي ددغه الفاظو په مقابل كي د درياب دا حال دی نو فكر وكړئ چي ستاسو د اعمالو به څه حشروي، ددې څخه معلومه سوه چي د يو چا دومره عيب هم په قصد بيانول چي فلانی سړی لنډی دی يا فلانی ښځه لنډی ده نو دا هم غيبت دی.

لكه څرنگه چي په ژباړه كي څرگند سول چي د كذا كذا لفظ په ذريعه د بي بي صفیې ؓ عيونه يعني دهغه د قد لنډېدل كناية بيانول مقصد وو، حال دا چي يو شارح ويلي دي چي بي بي عائشې ؓ د خپل دغه الفاظو په ذريعه خپل بالنبت ته اشاره وكړه چي بي بي صفیه ؓ ددغه بالنبت په اندازه ده، دا هم ويل كيدای سي چي د كذا لفظ تكراري كېدل دا څرگندوي چي

د بي بي عائشې رضي الله عنها مقصد د بي بي صفیې رضي الله عنها هغه عیب په ژبه او اشاره دواړو سره بیان کړي وي ، نو کیدای سي چي بي بي عائشې رضي الله عنها لومړی خو په خپله ژبه سره ویلي وي چي بي بي صفیه رضي الله عنها دده او بیا یې خپل بالنبت ته په اشاره کولو سره دا خبره مؤکد کړې وي چي هغه ډېره لنډۍ ده ، ملا علي قاري رحمته الله علیه همدارنگه خبره کړې ده .

د بد ویلو او حیاء اثر

﴿۴۶۳۱﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كَانَ الْفُحْشُ فِي شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ وَمَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ . رواه الترمذي .

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : په کوم شي يا کار کي چي فحش يا سخته وينا وي هغه فحش هغه شی عیب داره کوي او په کوم شي يا کار کي چي حیا وي هغه حیا د هغه شی بنکلا جوړیږي ، ترمذي .

تخریج : سنن الترمذي ۳۰۷۴ ، رقم : ۱۹۷۴ .

تشریح : طیبی رحمته الله علیه وایي : په دغه ارشاد کي فحش یعنی بد وینه او سخت کلامي او د هغه په مقابله کي د حیاء یعنی نرمۍ تاثیر او شان د مبالغې په توگه بیان سوی دی ، که چیري فحش یا حیاء په یوه ډېره یا لرگي کي پیدا سي نو هغه عیب داره یا بنکلي جوړوي ، ددې څخه معلومه سوه چي بده وينا او سخت کلامي په شخصیت کي د نقص او تاوان پیدا کولو ذریعه ده حال دا چي نرمه وينا او خوش کلامي په شخصیت کي د وقار مظهر دی .

مسلمان ته پیغور مه ورکوي

﴿۴۶۳۲﴾: وَعَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

حضرت خالد بن معدان رضي الله عنه د معاذ رضي الله عنه څخه روايت کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل :

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ عَيَّرَ أَخَاهُ بِذَنْبٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَعْمَلَهُ يَعْنِي مِنْ

څوک چي يو مسلمان ورور ته شرم اړوي (يعني په هغه گناه کي چي مخکي یې کړې وي) يا هغه ملامتوي نو هغه کس به د مرگ څخه مخکي په هغه گناه کي اخته سي ، د راوي بيان دی چي

ذَنْبٍ قَدْ تَابَ مِنْهُ . رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب وليس اسناده

بمتصل لان خالد المیدرک معاذ بن جبل .

د هغه گناه چي چاته عار (پيغور) پر ورکول سي هغه گناه مراد ده چي د هغه څخه يې توبه کړې وي، ترمذي او ويلي يې دي چي دا حديث غريب دی او ددې سند متصل نه دی ځکه چې ددې راوي خالد حضرت معاذ بن جبل نه دی لیدلی .

تخريج: سنن الترمذي ۵۷۱/۴، رقم: ۲۵۰۶.

تشریح: د يو مسلمان د بشریت د غوښتنې سره سم په يوه گناه کي اخته کېدل او بيا پر هغه پښيमानه کېدل د هغه گناه څخه د توبې کولو او د هغه د طبيعت د سلامتۍ علامه ده، په دغه صورت کي يو چاته دا حق نه ترلاسه کېږي چي هغه مسلمان ته د هغه گناه پيغور ورکړي او هغه علامت کړي، مگر که چېرې هغه د گناه څخه توبه ونه کړي او په هغه گناه کي اخته وي نو بيا هغه ته پيغور ورکول کيدای سي او ملامتيا هم ورباندې کيدای سي په شرط ددې چي هغه ته د شرم او غیرت ورکول د تکبر او سپکاوي په توگه نه وي بلکه د خبرداري او د نصيحت په توگه وي او د هغه څخه د هغه د منع کولو قصد وي .

د رسول الله ﷺ د ذکر سوي ارشاد دغه وضاحت د امام احمد بن حنبل رحمه الله څخه نقل سوي دی او دغه الفاظ د هغه روايت په پای کي نقل کېږي . امام ترمذي رحمه الله دغه روايت ته غريب ويلي دي او په دې کي يې کلام کړی دی مگر عراقي رحمه الله وايي چي دغه روايت احمد او طبراني په صحيح سند سره نقل کړی دی .

د چا پر ستونزه مه خوشحاله کېږئ

﴿۴۲۳﴾: وَعَنْ وَائِلَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُظْهَرُ الشَّامَاتُ لِأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيَبْتَليكَ. رواه الترمذي وقال هذا حديث حسن غريب.

د حضرت وائله رضي الله عنها څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: پر خپل هغه مسلمان ورور باندي چي په مصيبت کي اخته وي مه خوشحاله کېږئ الله تعالی به پر هغه رحم وکړي او ته به په هغه مصيبت کي اخته کړل سي. ترمذي ويلي دي دا حديث غريب دی.

تخريج: سنن الترمذي ۵۷۱/۴، رقم: ۲۵۰۵.

د یو چا پېښې کول حرام دي

﴿۴۶۳﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَحَبُّ إِلَيَّ حَكَيْتُ أَحَدًا وَأَنْ لِي كَذَا وَكَذَا. رواه الترمذي وصححه.

د حضرت عائشې (رض) څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: زه د چا نقل کول نه خوښوم که څه هم چې دنیاوي مال ماته هر څومره راکړل سي د یو چا نقل کول په غیبت کې شامل دي. نقل کول دې ته وایي چې د بل چا په رکم تګ وکړي یا اواز (یعني فلانی داسي گوډه گوډه ځي یا داسي خبري کوي). ترمذي.

تخریج: سنن الترمذي ۵۷۰۱۴، رقم: ۲۵۰۳.

تشریح: د یو چا نقل کول که په قول سره وي او که په فعل سره وي حرام او په غیبت کې داخل دی.

د خدای ﷻ رحمت محدود نه دی

﴿۴۶۴﴾: وَعَنْ جُنْدُبٍ قَالَ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ أَنَاخَ رَاحِلَتِهِ ثُمَّ عَقَلَهَا ثُمَّ دَخَلَ

د حضرت جندب رضی الله عنه څخه روایت دی چې یو صحرائي سړی راغلی هغه خپل اوبښ کښېنوی د هغه پښه یې وتړل او په مسجد کې داخل سو،

الْمَسْجِدَ فَصَلَّى خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا سَلَّمَ أَتَى رَاحِلَتَهُ

بیا یې د نبي کریم ﷺ سره لمونځ وکړ او د سلام گرځولو څخه وروسته ولاړ سو د خپل اوبښ پښه

فَأُطْلِقَهَا ثُمَّ رَكِبَ ثُمَّ نَادَى اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَمُحَمَّدًا وَلَا تُشْرِكْ فِي رَحْمَتِنَا

یې خلاصه کړه او پر هغه سپور سو او د دې ویلو سره روان سو چې ای الله! پر ما او محمد ﷺ باندي رحم وکړې او زموږ په رحمت کې زموږ سره بل څوک شریک مه کړې

أَحَدًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقُوا لَوْ هُوَ أَضَلُّ أَمْ بِعِيرَةِ أَلَمْ

،(ددې په اوریدو سره) رسول الله ﷺ وفرمایل: ستاسو په خیال کې دا صحرائي زیات گمراه دی که دده اوبښ،

تَسْمَعُوا إِلَى مَا قَالَ قَالُوا بَلَى. رواه ابوداؤد و ذکر حدیث ابی هریره کفی بالمرء

کذباً فی باب الاعتصام فی الفضل الاول.

تاسو نه واوریدل چي ده خه وویل؟ صحابه کرامو وویل: ای دالله رسوله موږ واوریدل، ابوداؤد، په لومړي فصل کي د ابوهريره حديث په (باب الاعتصام) کي بيان سوی دی.

تخریج: سنن ابی داود ۱۹۷۵، رقم: ۴۸۸۵.

تشریح: هغه صحرائي په خپله دعاء کي د الله تعالی رحمت خاص او محدود کړی وو ځکه رسول الله ﷺ د خپل ذکر سوو الفاظو په ذریعه پر هغه د ناخوښۍ اظهار وفرمایه، نو معلومه سوه چي په دعاء کي باید خپل مطلوب محدود او خاص نه کړل سي يعنې داسي دعاء ونه غوښتل سي چي فلانی خبره زموږ لپاره بس ده او د نورو لپاره دي نه وي، بلکه په هغه کي دي ټول مؤمنان نارینه او ښځینه داخل کړل سي.

الفصل الثالث (دریم فصل)

د فاسق تعريف مه کوی

﴿۴۲۴﴾: عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا مُدِحَ

الْفَاسِقُ غَضِبَ الرَّبُّ تَعَالَى وَاهْتَزَّ لَهُ الْعَرْشُ. رواه البيهقي في شعب الإيمان

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمایل: هر کله چي د فاسق تعريف کيږي نو الله تعالی د تعريف کونکي څخه ناراضه کيږي په غضب کيږي او د هغه د تعريف څخه عرش الهي لږزيږي. بیهقي

تخریج: البيهقي في شعب الإيمان ۲۳۰/۴، رقم: ۴۸۸۶.

تشریح: د عرش رپېدل يا خو پر خپل ظاهري مفهوم محمول دی چي کله د يو فاسق او فاجر تعريف کيږي نو عرش الهي په حقيقت کي ريږي يا ددغه الفاظو په ذریعه دغه خبره د کنایې په توګه بيان سوې ده چي د فاسق تعريف او صفت کول يوه ډېره هيبتناکه خبره ده او ددغه هيبتناکۍ وجه څرګنده ده ځکه چي کله يو سړی د يو فاسق تعريف کوي نو د هغه مطلب دا وي چي تعريف کونکی د هغه د کارو څخه راضي او خوشحاله دی کوم چي د هغه فاسق په ژوند کي وي بلکه عجيبه نه ده چي تعريف کونکی د کفر په حد کي داخل سي ځکه چي د فاسق تعريف هغه تر دې حده بېولای سي چي هغه حرام حلال ګڼي، ددې څخه معلومه سوه چي د بې عمله او

شتمنو عالمانو، گمراهانو شاعرانو او ریاکارو قاریانو مدح او تعریف کولو هم دغه حال دی نو د ظالم او کافر په تعریف کي خپله ژبه چلول به څومره بد وي نو په دې اړه احتیاط لازم دی او د دغه لویو بلاوو څخه ځان ساتل ډېر ضروري دي او ددې څخه ځان ساتنه په هغه صورت کي ممکن ده کله چي ددغه خلکو د صحبت او ملګرتیا څخه ځان وساتل سي .

د مؤمن زیربډنه

﴿۴۶۴﴾: وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُطْبَعُ الْمُؤْمِنُ عَلَى الْخِلَالِ كُلِّهَا إِلَّا الْخِيَانَةَ وَالْكَذِبَ. رواه احمد والبيهقي في

شعب الايمان عن سعد بن ابي وقاص .

د حضرت ابو امامه رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : مؤمن د درواغو او خیانت څخه پرته پر ټولو خصلتونو پيدا سوی دی . احمد او بیهقي په شعب الايمان کي سعد بن ابي وقاص څخه روايت کړی دی .

تخریج : مسند الامام احمد ۲۵۲۸۵ .

د لغاتو حل : الخلال : ای الخصال (خوږونه)

تشریح : ددغه ارشاد مقصد دا څرګندول دي چي په کامل مؤمن کي دغه دوه عادتونه نسي یو ځای کیدلای بلکه د هغه په اجزاء ترکیبي کي د صدق او امانت اوصاف وي چي د تصدیق او ایمان تقاضا ده ، یا ددغه ارشاد مراد د مؤمن په ذات کي ددغه دوو عادتونفي کول دي يعني دا بیانول مقصد دی چي مؤمن د امانت حامل دی ، هغه په دوو عادتو کي نسي اخته کیدای او صحیح خبره داده چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ددغه ارشاد په ذریعه د دوو عادتو اختیارولو څخه منع وفرمایل چي هیڅ مسلمان باید دغه دوو عادتو ته ځای ور نه کړي يعني خیانت او درواغ، ځکه چي دغه دوه عادتونه په حقیقت کي د ایمان او اسلام ضد دي .

﴿۴۶۴﴾: وَعَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ أَنَّهُ قَالَ قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت صفوان بن سلیم رضي الله عنه څخه روايت دی چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وسول چي ایا

وَسَلَّمَ أَيْكُونُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا قَالَ نَعَمْ فَقِيلَ لَهُ أَيْكُونُ الْمُؤْمِنُ بَخِيلًا قَالَ

مؤمن بزدل کیدلای سی؟ رسول الله ﷺ و فرمايل هو، بيا پوښتنه و رسول ايا مؤمن بخيل کیدلای سی؟ رسول الله ﷺ ورته و فرمايل :

نَعَمْ فَقِيلَ لَهُ أَيْكُونُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا قَالَ لَا . رواه مالك والبيهقي في شعب الایمان مرسلًا .

هو، بيا پوښتنه و رسول ايا مؤمن درواغجن کیدلای سی؟ رسول الله ﷺ و فرمايل يا، مالک او بيهقي په شعب الایمان کي مرسلًا روایت کړی دی .

تخریج: موطا الامام مالک ۹۹۰/۲، رقم: ۱۹، والبيهقي في شعب الایمان ۲۰۷/۴، رقم: ۴۸۱۲.

تشریح: مطلب دادی چي یو مؤمن په یو وخت کي بې زړه کېدای هم سي او په یوه صورت کي بخېل کېدای هم سي مگر هغه درواغجن کېدای نسي ځکه چي د ایمان، صداقت او حقانیت د کذب خلاف دی چي د خپل اصل او نفس الامر په اعتبار ناحق او باطل دی، علماؤ لیکلي دي چي دغه حدیث هم د ذکر سوي حدیث په تشریح کي پر ذکر سوي تاویل باندي محمول دی.

په حدیث کي د کذاب لفظ د مبالغې په صیغه سره ذکر کول دې ته اشاره ده چي د بشریت د غوښتنې سره سم که چيري یو وخت د مؤمن څخه درواغ وویل سي لکه څرنگه چي په ځینو صورتو کي د دنیا د یو ناجائز مقصد لپاره بلکه د مصالح او حکمت عملي سره سم درواغ ویل هم ضروري کیږي نو داسي صورت مستثنی دی دې ته د ایمان خلاف نسي ویل کېدای .

د حضرت صفوان رضی الله عنه یادونه

دلته د دغه حدیث د راوي حضرت صفوان رضی الله عنه لپاره یادونه مناسب ده، د نوموړي نوم صفوان ابن سلیم زهري دی او د حضرت حمید ابن عبدالرحمن ابن عوف رضی الله عنه ازاد سوی غلام دی، د نوموړي شمېر د مدینې منورې د مشهورو او جلیل القدر تابعینو څخه دی، د حضرت انس رضی الله عنه او نورو څخه حدیثونه روایت کوي، د الله ﷻ صالح او بزرگ بنده وو، ویل کیږي چي هغه تر څلوېښتو (۴۰) کالو پوري خپل اړخ پر مخکې نه وو لگولی تردې چي د مرگ په وخت کي هم ناست وو، او په همدغه حالت کي په حق ورسیدی، خلکو وویل چي د عبادت او زیاتو سجدو په وجه د هغه په مخ کي سوری (غار) سوی وو، د قناعت یې دا حال وو چي د احتیاجی سره یې د پاچاهانو تحفې نه قبلولې، د نوموړي فضائل او مناقب ډېر زیات دي. په ۱۳۲ هجري کال کي وفات سوی دی .

د شیطان فتنه

﴿۴۶۳۹﴾: وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَيَتَمَثَّلُ فِي صُورَةِ الرَّجُلِ

د حضرت ابن مسعود رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې شیطان د یو سړي شکل غوره کړي یو قوم ته

فَيَأْتِي الْقَوْمَ فَيُحَدِّثُهُمْ بِالْحَدِيثِ مِنَ الْكُذِبِ فَيَتَفَرَّقُونَ فَيَقُولُ الرَّجُلُ

راسي او د درواغو خبري ورته کوي بیا دا قوم خپور سي او په دوی کي یو سړی دا وایي ما د یو

مِنْهُمْ سَمِعْتُ رَجُلًا أَعْرَفُ وَجْهَهُ وَلَا أُدْرِي مَا اسْمُهُ يُحَدِّثُ. رواه مسلم.

سړي څخه چې زه د هغه صورت پیژنم نوم یې نه پیژنم دا خبره اوریدلې ده. مسلم.

تخریج: صحیح مسلم ۱۲/۱، فی المقدمة.

تشریح: د خبر څخه مراد یا خو د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم حدیث دی یا مطلق یو درواغ خبر دی، د حضرت

ابن مسعود رضی اللہ عنہ د قول مقصد دا خبرداری ورکول دي چې د حدیث د اورېدو په وخت کي پوره

احتیاط کول پکار دي چې کوم حدیث اورېدل کیږي یا نقل کیږي ایا هغه صحیح دی که یا،

همدارنگه که یوه خبره د یو چا څخه واوري نو تر هغه وخته پوري دي د نورو په وړاندې نه وایي

تر څو چې دا تحقیق ونه کړي چې د هغه خبري بیانونکی د باور وړ او رېښتونی دی که یا، او دا چې

هغه خبره د حقیقت مطابق ده که یا، ذکر سوی روایت که څه هم مرفوعا یعنی د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د ارشاد په

توگه نقل سوی نه دی بلکه موقوف دی یعنی حضرت ابن مسعود رضی اللہ عنہ داسي هیڅ خبره د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم

څخه د اورېدو پرته نه سوای بیانولای ځکه دغه روایت د مرفوع حدیث په حکم کي دی.

د خراب ملګري څخه لیري سه

﴿۴۶۵۰﴾: وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حَظَّانٍ قَالَ أَتَيْتُ أَبَا ذَرٍّ فَوَجَدْتُهُ فِي الْمَسْجِدِ

د حضرت عمران بن حطان رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې زه ابوذر رضی اللہ عنہ ته ورغلم هغه په مسجد کي

مُحْتَبِيًّا بِكَسَاءٍ أَسْوَدَ وَحَدَهُ فَقُلْتُ يَا أَبَا ذَرٍّ مَا هَذِهِ الْوَحْدَةُ فَقَالَ سَمِعْتُ

تور خادر اغوستی یوازي ناست وو، ما ورته وویل: ای ابوذر! دا یوازیوالی څنگه؟ ابوذر رضی اللہ عنہ

رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْوَحْدَةُ خَيْرٌ مِّنْ جَلِيسِ السَّوْءِ

وويل : ما در رسول الله ﷺ څخه اوريدلي دي چي يوازي والى د خراب ملگري څخه غوره دى او

وَالْجَلِيسُ الصَّالِحُ خَيْرٌ مِّنَ الْوَحْدَةِ وَإِمْلَاءُ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِّنَ السُّكُوتِ
وَالسُّكُوتُ خَيْرٌ مِّنْ إِمْلَاءِ الشَّرِّ. رواه البيهقي.

نيک ملگری د يوازي والى څخه غوره دى او د نيکۍ بنودل تر پټي خولې غوره دى او پټه خوله تر خراب تعليم غوره ده. بيهقي

تخريج: البيهقي في شعب الايمان ۲۵۶/۴، رقم: ۴۹۹۲.

تشریح: د حضرت ابوذر رضی الله عنه مطلب دا وو چي دا وخت هغه خاص ملگری دلته موجود نه دی چي د هغوی د نيکیو، سلامتیا او پاکۍ طلبگار کېدل پکار دي او پر هغوی زما باور کيدای سي ځکه نو ما دا غوره وگڼل چي دلته پټه خوله او يوازي کښېنم، مگر کله چي داسي خلک موجود وي نو د هغوی سره کښېنم.

پټه خوله ښه عبادت

﴿۳۶۵﴾: وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
مَقَامُ الرَّجُلِ بِالصَّبْرِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً. رواه البيهقي.

د حضرت عمران بن حصین رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل : د سړو پټه خوله اوسيدل د شپېتو کالو عبادت څخه غوره دي. بيهقي.

تخريج: البيهقي في الشعب ۲۴۵/۴، رقم: ۴۹۵۳.

تشریح: لفظ د مقام د ميم په زور سره او د ميم په پېښ سره هم منقول دی مطلب دادی چي د سړي د خرابو خبرو څخه پټه خوله اختيارول او پر هغه سکوت باندې په همېشتوب سره عمل کول د هغه سړي د شپېتو کلو د عبادت څخه هم غوره او افضل دی کوم چي په ډېرو خبرو او د ژبي په بې احتیاطۍ کي اخته وي، او د هغه عبادت د استقامت دين د روح څخه خالي وي، طبيبي رحمه الله د مقام معنی د الله تعالی په نزد د هغه د مرتبې ليکلې ده او د افضل کېدو دليل يې دا بيان کړی دی چي په عباداتو کي ډېر آفات هم پېښېږي او کوم څوک چي پټه خوله اوسېږي نو هغه د دغه آفاتو څخه خوندي او سلامت وي، لکه چي فرمايل سویدی : من کان صمت نجا، يعني کوم څوک چي پټه خوله سي نو هغه خلاصون تر لاسه کړ.

شيخ عبد الحق محدث دهلوي رحمۃ اللہ علیہ ددغه حديث په تشریح کي ليکلي دي چي د پټه خوله کېدو په وجه چي کومه درجه تر لاسه کيږي نو کله هغه د الله تعالى په نزد د شپېتو کالو د عبادت څخه غوره گرځول کيږي ځکه چي هغه پټه خوله کېدل چي د هغه په دوران کي د الله تعالى ذات او صفات د هغه د قدرتونو او کائناتو په اړه د هغه په حکمت او کارسازۍ کي فکر کوي يا په ذکر خفي کي پخته وي او روح او باطن ته د الله تعالى ذات او صفاتو د نور څخه د رڼا تر لاسه کېدو موقع تر لاسه سي نو دغه فکر او استغراق که څه هم د يوه گړي په اندازه وي مگر د اندامو د هغه عبادت او طاعت څخه ډېر غوره او افضل دی کوم چي د ذهن او فکر د انتشار، او د زړه د حاضرېدو څخه پرته په عمل کي راسي که څه هم هغه عبادت او طاعت د کلونو په اندازه وي.

د نبي صلی اللہ علیہ وسلم نصیحتونه حضرت ابو ذر رضی اللہ تعالیٰ عنه ته

﴿۲۶۵۲﴾: وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ

د حضرت ابو ذر رضی اللہ تعالیٰ عنه څخه روایت دی چي زه د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په خدمت کي حاضر سوم، ددې

الْحَدِيثِ بِطُولِهِ إِلَى أَنْ قَالَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ أَوْصِيكَ بِتَقْوَى

وروسته ابو ذر رضی اللہ تعالیٰ عنه یو اوږد حديث بیان کړ چي (دلته ذکر نه دی)، (بيا يې وويل) ما وويل: اې د الله رسول! ما ته نصیحت وکړه، رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ما ته وفرمايل زه درته د الله جل جلاله څخه د بيري

اللَّهُ فَإِنَّهُ أَزِينُ لِأَمْرِكَ كُلِّهِ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَذِكْرِ اللَّهِ

نصیحت کوم ځکه چي د الله تعالى څخه بيره به ستا په ټولو کارونو کي د ښکلا او سمون باعث وي، ما وويل: څه نور نصیحت راته وکړه! رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم راته وفرمايل: د قرآن کریم تلاوت او

عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّهُ ذِكْرُكَ لَكَ فِي السَّمَاءِ وَنُورٌ لَكَ فِي الْأَرْضِ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ عَلَيْكَ

ذکر الهي پر ځان لازم کړه ځکه چي د الله جل جلاله ذکر په آسمان کي (د ملائکو په منځ کي) ستاد ذکر سبب دی، او په مټکه کي د نور سبب گرځي، ما وويل: څه نور نصیحت راته وکړه! رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم راته وفرمايل:

بِطُولِ الصَّمْتِ فَإِنَّهُ مَطْرَدَةٌ لِلشَّيْطَانِ وَعَوْنٌ لَكَ عَلَى أَمْرِ دِينِكَ قُلْتُ زِدْنِي

پټه خوله او اوږده خاموشي اختيار کړه ځکه چي خاموشي شيطان تبستوي او په ديني کارونو

کي به ستا مرستیاله وي، ما وویل: یوڅه نور نصیحت راته وکړه، رسول الله ﷺ راته وفرمایل

قَالَ إِيَّاكَ وَالضَّحْكَ فَإِنَّهُ يُبَيِّتُ الْقَلْبَ وَيُذْهِبُ بِنُورِ الْوَجْهِ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ

د زیاتې خندا څخه ځان وساته ځکه چې زیاته خندا زړه مړ کوي او د مخ تازگي ليري کوي، ما وویل: څه نور نصیحت راته وکړئ، رسول الله ﷺ راته وفرمایل:

قُلِ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا قُلْتُ زِدْنِي قَالَ لَا تَخَفْ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَا كِمِ قُلْتُ زِدْنِي قَالَ لِيُحْجُزَكَ عَنِ النَّاسِ مَا تَعْلَمُ مِنْ نَفْسِكَ. رواه البيهقي.

رښتیا خبره کوه که څه هم چې ترڅه وي، ما وویل: څه نور نصیحت راته وکړئ، رسول الله ﷺ راته وفرمایل: د ديني کارونو په څرگندولو کي د چا د ملامتيا څخه مه بيريزه، ما وویل: چې څه نور نصیحت راته وکړه، رسول الله ﷺ وفرمایل: هر کله چې د يو چاد عيب لټولو خيال ستا په زړه کي پيداسي نو د هغه د اظهار څخه دي دا خيال تا منع کړي چې په ما کي هم عیبونه سته. بیهقي.

تخریج: البيهقي في الشعب ۲۴۲/۴، رقم: ۴۹۴۲.

تشریح: هر هغه کار او نېکه خبره چې محض د الله تعالی د رضا او خوشحالی په نیت سره وسي په ذکر الله کي داخله ده، که چیري په دغه جمله (وعليک بتلاوة القرآن و ذکر الله) کي د ذکر الله لفظ پر دغه معنی محمول کړل سي نو ویل کیږي چې د ذکر الله څخه مراد هغه خاص ذکر دی چې په هغه کي د کلمه توحید يعني لاله الا الله ورد کیږي او په دې اړه په یوه حدیث کي فرمایل سوي دي چې افضل الذکر لاله الا الله، يعني په ټولو ذکر و غوره او افضل ذکر د لاله الا الله دی، نو ویل کیږي چې ذکر سوي جمله د اسلوب بیان مظهر دی چې په هغه کي یوه خبره مخکي په عامه توګه ذکر کیږي او بیا یو داسي جزاء په خاصه توګه ذکر کیږي چې د ټولو اجزاو څخه زیاته شرف او فضیلت لري.

د ملامتيا کونکي د ملامتيا څخه مه بيريزه: د دغه جملې په ذریعه دا تلقین ورکول کیږي چې د الله تعالی د دین د لوړتیا کومه فریضه چې پر تا عائد کیږي که د هغه په سرته رسولو کي د ټولي نړۍ څخه مخ اړول کیږي نو په هغه کي هیڅ بهر مه کوه او دا خبره ضروري وګڼه چې تا ته د دنیا د خلکو د بدۍ او تعریف څخه په بې پروا کېدو سره په هر حالت کي پر حق او صداقت باندي او د الله تعالی پر طاعت باندي ثابت قدم کېدل دي لکه څرنگه چې الله تعالی فرمایلي

دي: (و تبتل اليه تبتيلا) او د نړيوالو څخه په مخ گرځولو سره يوازي د الله تعالى رضا او خوشحالي ته رجوع وکړه.

چي ته يې د خپل ځان په اړه پېژني: ددې مطلب دادی چي کله ته پوهيږې چي په تا کي يو عيب دی او ستا نفس په کومو خرابيو کي اخته دی نو بيا ستا لپاره دا مناسب نه ده چي ته د نورو عيبو ته فهم وکړې او د نورو پر خرابيو گوته پورته کړې، د امر بالمعروف او نهی عن المنکر ذمه دارۍ پوره کولو سره بېله شکه يو څوک د هغه پر خرابۍ تر ټول کيدای سي او هغه ته د سيده لاري اختيارولو نصيحت کيدای سي بلکه پر تا دا ضروري هم ده که څوک په خرابۍ کي اخته ووينې نو د هغه خرابۍ څخه د ليري کولو هڅه کوه مگر محض عيب ويل او د سپکاوی په خيال سره د يو چا خرابۍ ته گوته مه نيسه او د هغه غيبت مه کوه بلکه پر خپلو عيبونو باندي فهم کوه او خپل ځان تر ټولو ناقص او کم گڼه، يو چا څومره ښه وييلي دي:

غافل اند اين خلق از خود بې خبر لا جرم گویند عيب یکدیگر

ديلمي رحمه الله عليه د حضرت انس رضي الله عنه څخه دا قول نقل کړی دی: (طوبی لمن شغله عليه عن عيوب الناس)، يعني مبارکي دي وي هغه چا لره چي د هغه خپل عيب د خلکو د عيبو څخه منع کړي.

پټه خوله او ښه اخلاق

﴿٢٦٥٣﴾: وَعَنْ أَنَسٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ أَلَا

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ ابوذر رضي الله عنه ته وفرمايل: اي ابوذر! زه تا ته

أَدُلُّكَ عَلَى خَصْلَتَيْنِ هُمَا أَخْفُ عَلَى الظَّهِرِ وَأَثْقَلُ فِي الْمِيزَانِ؟ قَالَ قُلْتُ بَلَى

داسي دوې خبري وښيم چي ډيري اساني او لنډي دي مگر د اعمالو په ترازو کي ډيري درنې دي، ابوذر رضي الله عنه وويل: هو ضروري يې راوښيه، رسول الله ﷺ وفرمايل:

قَالَ طُولُ الصَّيِّتِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا عَمِلَ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهِمَا. رواه البيهقي.

(۱): اوږده خاموشي (۲): ښه اخلاق، په هغه ذات دي مي قسم وي چي د چا په واک کي زما ساه ده د مخلوق لپاره تر دغه دوو خصلتونو بل غوره کار نسته. بيهقي.

تخريج: البيهقي في الشعب ۴/۲۴۲، رقم: ۴۹۴۱.

تشریح: پٽه خوله اوسېدل او ښه اخلاق اختيارول، دغه دواړه عادتونه په دې اعتبار ډېر اسانه دي چي په پٽه خوله اوسېدو کي تکليف نه وي بلکه يو ډول راحت ترلاسه کيږي ځکه چي د ژبي په ښورولو او الفاظو ته په ترتيب ورکولو سره د جملو په ادا کولو کي د ظاهر او باطن تکليف وي، پر دې باندي ښه اخلاق هم قياس کيدای سي، چي نرمه وينا او ښه اخلاق کولو کي راحت او سکون وي پر خلاف د سختۍ او ترش تندي چي په هغه کي تکليف او مشقت وي.

د ابوبکر صديق رضي الله عنه توبه

﴿۲۶۵۳﴾: وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَبِي بَكْرٍ وَهُوَ

د حضرت عائشې (رض) څخه روايت دی چي ابوبکر رضي الله عنه پر خپل يو غلام لعنت ووايه، په دغه

يَلْعَنُ بَعْضَ رَقِيقِهِ فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ فَقَالَ لَعَانَيْنِ وَصِدِّيقَيْنِ؟ كَلَّا وَرَبِّ الْكُعْبَةِ

اوخت کي رسول الله صلی الله علیه و آله تشریف راوړ حضرت ابوبکر رضي الله عنه ته يې وکتل او وه يې فرمايل: تا لعنت

ويونکي او صديقان چيري يو ځای ليدلی دي (يعني تا داسي مسلمان ليدلی دی چي ډير

رښتيا ويونکی هم وي او لعنت ويونکی هم وي) د کعبې په پروردگار دي مي قسم وي

فَاعْتَقَ أَبُو بَكْرٍ يَوْمَئِذٍ بَعْضَ رَقِيقِهِ ثُمَّ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَقَالَ لَا أَعُودُ. روى البيهقي الأحاديث الخمسة في شعب الإيمان.

دا دواړي خبري نه سي يو ځای کيدلای، ددې په اوریدو سره په هم هغه ورځ حضرت ابوبکر

رضي الله عنه خپل ځيني غلامان آزاد کړل او بيا د نبي کریم صلی الله علیه و آله په خدمت کي حاضر سو او وه يې ويل: اې

د الله رسوله! بيا به هيڅکله داسي نه کوم. بيهقي.

تخریج: البيهقي في شعب الإيمان ۲۹۴/۴، رقم: ۵۱۵۴.

ژبي ته سزا

﴿۲۶۵۵﴾: وَعَنْ أَسْلَمَ قَالَ أَنَّ عُمَرَ دَخَلَ يَوْمًا عَلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَهُوَ

يَجْبِذُ لِسَانَهُ فَقَالَ عُمَرُ مَهْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ إِنَّ هَذَا أَوْرَدَنِي

الْمَوَارِدَ. رواه مالك.

د حضرت اسلم رضی اللہ عنہ ثخه روایت دی چي یوه ورع حضرت عمر رضی اللہ عنہ حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ ته راغلی ، حضرت ابوبکر رضی اللہ عنہ خپله ژبه په گوتو سره نیولې وه را ایستل یې ، (یعني په ژبه یې د غضب څرگندونه کول) حضرت عمر رضی اللہ عنہ ورته وویل صبر وکړه الله عز وجل دي ستا مغفرت نصیب کړي (یعني داسي مه کوه) حضرت ابوبکر رضی اللہ عنہ ورته وویل دغه ژبي زه د هلاکت په ځایونو کي غورځولی یم . مالک .

تخریج: موطا الامام مالک: ۹۸۸۱۲، رقم: ۱۲.

د لغاتو حل: یجذب: ای یجذب.

شپږ خبري د جنت ضمانت

﴿۳۶۵۶﴾: وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَضْمَنُوا

د حضرت عبادۀ بن صامت رضی اللہ عنہ ثخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل: تاسو ضمانت راکړئ

لِي سِتًّا مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَضْمَنَ لَكُمْ الْجَنَّةَ أَصْدُقُوا إِذَا حَدَّثْتُمْ وَأَوْفُوا إِذَا

ماته د شپږو خبرو نوزه به ستاسو لپاره د جنت ضامن سم: (۱) چي خبري کوی نو رښتا

واياست (۲) چي وعده وکړئ

وَعَدْتُمْ وَأَدُّوا إِذَا أَوْثَمْتُمْ وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ وَغَضُّوا أَبْصَارَكُمْ وَكَفُّوا أَيْدِيَكُمْ. رواه احمد والبيهقي.

نو پوره کوی یې، (۳) کله چي امانت درسره کښېښودل سي نو ادا کوی یې، (۴) د خپل شرمگاه ساتنه کوی. (۵) خپل نظر کښته ساتی (۶) خپل لاسونه په واک کي ساتی (یعني پرچا ظلم مه کوی). احمد او بیهقي

تخریج: مسند الامام احمد ۳۲۳۱۵، والبيهقي في الشعب: ۳۲۰۱۴، رقم: ۵۲۵۶.

د الله عز وجل خوښ څوک دی؟

﴿۳۶۵۷﴾: وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ غَنَمٍ وَأَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ

د حضرت عبد الرحمن بن غنم او بي بي اسماء بنت يزيد (رض) ثخه روایت دی چي رسول الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خِيَارُ عِبَادِ اللَّهِ الَّذِينَ إِذَا رُعُوا ذَكَرَ اللَّهُ وَشَرَّارُ عِبَادِ اللَّهِ

ﷺ و فرمايل : د الله تعالى غوره بندگان هغه دي چي د هغوی په ليدو سره سړي ته الله ﷻ ور
ياد سي او د الله تعالى بد ترين بندگان هغه دي

الْمَشَاءُونَ بِالنِّمِیَةِ الْمَفْرَقُونَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ الْبَاغُونَ الْبُرَاءَ الْعَنَتَ . رواه

احمد والبيهقي في شعب الايمان .

چي په خلكو كي چغلي كوي د ملگرو په منځ كي بيلوالی راوړي او د پاكو خلكو څخه د فساد ، گناه ،
هلاکت او زنا اميد ساتي . احمد او بيهقي په شعب الايمان كي .

تخريج : مسند الامام احمد ۲۲۷/۴ ، رقم : ۱۱۱۰۸ .

د لغاتو حل : الباغون : الطالبون (غوښتونكي)

تشریح : په دغه حديث كي د غوره خلكو تعريف دا سوی دی چي د الله تعالى هغه نېك او
صالح بندگان چي د الله تعالى سره د خپل تعلق او اختصاص په وجه پر داسي درجې باندي فائز
كېږي چي د هغوی پر حال ، عاداتو ، سكنااتو او حرکاتو باندي انوار ظاهريزي او دهغوی پر
خونو د عبادت او اتباع دين هغه نښي څرگنديږي چي كله د هغوی په جمال نظر لويږي نو بې
ساخته سړي ته خدای ﷻ ور په ياد سي او زړه آواز كوي چي دا هغه نيك بندگان دي چي د
كامل عبوديت حامل او د كائنات انساني خلاصه او د انوار الهي مظهر دي .

ځينو حضراتو د الله ﷻ د يادېدو دا معنی بيان كړې ده چي د خدای ﷻ داسي نيك او
صالح بندگان لېدل گويا په ذكر الله كي بوخت كېدل دي لكه څرنگه چي علماؤ ليكلي دي چي د
عالم مخته كتل عبادت او سعادت دی ، او په دې كي هيڅ شك نسته چي ډېره ځله د يو صالح او
شيخ كامل مخ ته په كتلو سره په باطن كي داسي نورانيت محسوس كېږي چي په هغه سره زړه
ځلانده سي ، دا خبره د حديث څخه هم ثابته ده ، د حضرت علي رضي الله عنه په اړه فرمايل سوي دي
چي : (النظر على وجه علي عبادة) يعني د علي رضي الله عنه مخ ته كتل عبادت دي او نقل سوي دي چي
كله به حضرت علي رضي الله عنه د كور څخه ووتی او د خلكو نظربه د هغه د مخ پر نور باندي ولويدی نو
دغه الفاظ به د هغوی پر ژبه راتلل : لاله الا الله ما اشرف هذا الفتى ، لاله الا الله ما اكرم هذا
الفتى ، لاله الا الله ما اعلم هذا الفتى ، لاله الا الله ما اشجع هذا الفتى ، يعني د حضرت علي رضي الله عنه
لېدل به د كلمه توحيد د ورد سبب جوړېدی .

غیبت کول روژه ماتوي

﴿۴۶۵۸﴾: وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَجُلَيْنِ صَلَّيَا صَلَاةَ الظُّهْرِ أَوْ الْعَصْرِ وَكَانَا

د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چي دوو روژه نیونکو د ماینین یا مازدیگر لمونځ

صَائِمَيْنِ فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ قَالَ أَعِيدَا وَضُوءَكُمَا

وکر، کله چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لمونځ وکر نو هغوی ته یې وفرمایل: ولاړ سئ دویم وار اودس

وَصَلَاتُكُمَا وَامْضِيَا فِي صَوْمِكُمَا وَاقْضِيَا يَوْمًا آخَرَ قَالَا لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ

إِغْتَبْتُمُ فَلَانًا. رواه البيهقي.

وکرئ او لمونځ وکرئ او خپله روژه پوره کړئ او په دویمه ورځ قضا روژه ونیسئ، هغوی وویل: اې

دالله رسوله! ولي؟ رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ورته وفرمایل: تاسو د فلاني سړي غیبت وکر. بیهقي.

تخریج: البيهقي في الشعب ۳۰۳/۵، رقم: ۶۷۲۹.

تشریح: ددغه حدیث څخه په ښکاره دا معلومیږي چي غیبت اودس او روژه ماتوي مگر علماؤ

لیکلي دي چي دغه حدیث په اصل کي د غیبت د بدوالي د سختۍ او د غیبت کونکي په اړه د

سخت خبرداري په توګه ارشاد فرمایل سوی دی، کنه په حقیقت کي په غیبت سره روژه او اودس

نه ماتېږي مگر د غیبت په وجه د اودس او روژې کمال او ثواب خامخا ضائع کیږي مگر د

حضرت سفیان ثوري رحمۃ اللہ علیہ په نزد غیبت روژه فاسدوي، په هر حال د حدیث څخه دا خبره څرګندیږي

چي د غیبت بدوالي او خرابي ډېره زیاته ده بلکه علماؤ دا هم لیکلي دي که یو سړی ډېر زیات وځاندي

یا یو څوک ډیري پالتو خبري وکړي نو د هغه لپاره مستحب دي چي هغه دوهم وار اودس وکړي چي

هغه ظلمت زائل سي کوم چي په ډېره ځندا او پالتو خبرو سره د هغه پر باطن خپور سوی دی او روژه دار

باید د غیبت څخه په پوره توګه پرهېز وکړي.

غیبت تر زنا سخت دی

﴿۴۶۵۹﴾: وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَجَابِرٍ قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

د حضرت ابو سعید او جابر (رضي الله عنهما) څخه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل:

الْغَيْبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ الْغَيْبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا؟ قَالَ

غیبت تر زنا بد تردی، صحابه کرام و وویل: ای دالله رسولہ غیبت تر زنا څنگه زیات خراب کیدلای سی؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَزْنِي فَيَتُوبُ فَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَفِي رِوَايَةٍ فَيَتُوبُ فَيَغْفِرُ اللَّهُ لَهُ
سړی چي زنا وکړي بیا توبه وکاري الله تعالی د هغه توبه قبلوي، او په یوه روایت کي دا الفاظ
دي بیا زنا کار توبه وباسي او الله تعالی هغه وبخښي

وَإِنَّ صَاحِبَ الْغَيْبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتَّى يَغْفِرَ هَالَهُ صَاحِبُهُ. وَفِي رِوَايَةٍ أَنَسٍ قَالَ
مگر الله تعالی غیبت کونکی نه بخښي ترڅو پوري چي هغه سړی یې معاف نه کړي د چا چي
یې غیبت کړی وي، او دانس رضی الله عنه په روایت کي دا الفاظ دي چي

صَاحِبُ الزَّانَا يَتُوبُ وَصَاحِبُ الْغَيْبَةِ لَيْسَ لَهُ تَوْبَةٌ. رَوَى الْبَيْهَقِيُّ الْأَحَادِيثَ
الثلاثة في شعب الإيمان.

زناکاره توبه کاري او د غیبت کونکی لپاره توبه نسته. بیهقي دا درې سره حدیثونه په شعب
الایمان کي روایت کړي دي.

تخریج: البیهقي فی شعب الإيمان ۳۰۶۱۵، رقم: ۶۷۴۱.

تشریح: او د غیبت کونکي لپاره توبه نسته: دغه جمله په دې اعتبار فرمایل سوې ده چي کوم
څوک په زنا کي اخته کیږي نو د هغه پر زړه باندي د الله ﷻ خوف خپریږي او په دې تصور سره
رپېږي که چيري الله تعالی مؤاخذه وکړل نو د خلاصون لار به تر لاسه نه کړي ځکه هغه پر خپل
دغه خراب کار باندي په شرمنده کېدو سره توبه کوي، او غیبت که څه هم د الله تعالی په نزد د
لوی گناه شی دی مگر غیبت کونکی هغه یو معمولي شی گڼي ځکه چي کله یوه خرابي عامه
سي نو د هغه قباحت د زړه څخه وځي او خلک په هغه کي د اخته کېدو خرابي نه محسوس کوي
، یا دا خبره د امکان ليري نسي کیدای چي غیبت کونکی د غیبت کول خراب کار ونه گڼي
بلکه هغه جائز او حلال وگڼي او همدارنگه هغه د کفر په شېله کي ولویږي، یا د دغه جملې دا
معنی ده چي غیبت کونکی توبه کوي نو د هغه توبه بذات خود په کار نه ورځي بلکه د هغه توبې
صحيح او مقبول کېدل د هغه سړي پر رضا مندي او د هغه له لوري پر معافۍ باندي موقوف
دی د چا چي یې غیبت کړی دی نو د ذکر سوي حدیث څخه دا څرگندیږي.

د غیبت کفارہ

﴿۴۶۲۰﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ كَفَّارَةِ الْغَيْبَةِ أَنْ تَسْتَغْفِرَ لِمَنْ اغْتَبَتَهُ تَقُولُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَهُ. رواه البيهقي في الدعوات الكبير وقال في هذا الإسناد ضعف

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دئ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د غيبت کفارہ داده چې د کوم سړي تا غيبت کړی وي د هغه څخه بخښنه وغواړې او داسي ووايې چې اې الله! موږ و بخښې او هغه و بخښې. بيهقي ويلي دي چې ددې حديث په سند کې کمزوري ده.

تخريج: البيهقي في شعب الايمان ۳۰۶۱۵، رقم: ۶۷۴۲.

تشریح: د دعاء او مغفرت د الفاظو څخه دا څرگندېږي چې غيبت کونکی دې لومړی په خپل اړه د مغفرت دعاء وکړي، په دې کې نکته داده چې د استغفار کونکي په اړه د الله تعالی وعده داده چې د هغه دعاء او مغفرت به قبلېږي نو غيبت کونکی چې لومړی د خپل ځان په اړه استغفار وکړي او د هغه په نتیجه کې هغه د دغه معصیت څخه پاک سي نو د بل چا په اړه به هم د هغه دعاء او مغفرت قبول سي.

په (اغفرلنا) کې د جمع متکلم صيغه د هغه صورت په اعتبار ده کله چې د غيبت صدور هم دخلکو څخه سوی وي يعني که چيري غيبت کونکي څو خلک وي نو ټول همدارنگه دعاء وغواړي او که غيبت کونکی يو سړی وي نو بيا به د اغفري الفاظ استعمالوي يا دا مراد دی چې استغفار کونکی دی په خپل دعاء او مغفرت کې ټول مسلمانان شامل کړي، په دغه صورت کې به د دعاء معنی دا وي چې اې الله! موږ ټول مسلمانان او دغه سړی (چې ما يې غيبت کړی دی) و بخښې، په ښکاره دا معلومېږي چې د مغفرت دعاء کول د هغه صورت سره متعلق ده کله چې د هغه غيبت خبر هغه سړي ته نه وي رسيدلی د چا چې غيبت سوی دی او که چيري دا صورت وي چې د کوم چا غيبت سوی دی هغه ته معلومه سوې وي چې فلاني سړي زما غيبت کړی دی نو د غيبت کونکي لپاره دا ضروري ده چې د هغه سړي څخه معافي وغواړي په دې توگه چې لومړی دی هغه ته ووايي چې ما ستا په غيبت کې داسي ويلي دي او بيا دي د هغه څخه معافي وغواړي او که غيبت کونکي د يو مجبوري او عذري وجه داسي نسي کولای نو بيا دي دا ارده وکړي چې کله کيدای سي د هغه څخه معافي وغواړي، ددې څخه وروسته کله

چي د هغه څخه معافي تر لاسه کړي نو د دغه ذمه داري څخه به خلاص سي او د هغه غيبت په اړه به پر هغه مؤاخذه پاته نسي مگر که چيري هغه د معافي تر لاسه کولو څخه بالکل عاجز سي په دې سبب چي د کوم چا غيبت يې کړی دی هغه مړ سوی وي يا دومره ليري تللی وي چي د هغه سره د ليدني امکان نه وي نو په دغه صورت کي د هغه لپاره دا ضروري ده چي د الله تعالی څخه مغفرت او بخښنه وغواړي او د هغه د فضل او کرم څخه دا اميد وساتي چي هغه سړی به د هغه له خوا راضي کړي .

فقيه ابو الليث رحمه الله عليه وايي : علماؤ د غيبت کونکی د توبې په اړه کلام کړی دی چي ايا د هغه لپاره دا جائز دي که يا چي هغه د چا غيبت کړی وي نو د هغه څخه د معافي تر لاسه کولو پرته توبه وکړي ، ځينو علماؤ دې ته جائز وي لي دي حال دا چي زموږ په نزد د دې دوه صورتونه دي يو خو دا که چيري د هغه د غيبت خبر هغه ته رسيدلی وي د چا چي يې غيبت کړی دی نو د هغه توبه داده چي د هغه څخه معافي وغواړي او دوهم دا که چيري هغه سړي ته د هغه غيبت خبر نه وي رسيدلی نو په دغه صورت کي دي هغه د الله تعالی څخه مغفرت او بخښنه وغواړي او په زړه کي دي دا عهد وکړي چي بيا به داسي کار نه کوم ،

بيهقي رحمه الله عليه دغه روايت ضعيف گرځولی دی مگر د دې ضعيف کېدل د حديث پر اصل مفهوم باندي اثر نه کوي ځکه چي په فضائلو او اعمالو کي د ضعيف حديث څخه استدلال کول هم کافي کيږي د دې څخه پرته په جامع صغير کي همدارنگه حديث د حضرت انس رضي الله عنه څخه منقول دی چي دغه روايت ته تقويت ورکوي د هغه حديث الفاظ دادي چي : كفارة من الغيبة ان تستغفر له ، يعني د غيبت کفارته داده چي د هغه سړي لپاره د مغفرت دعاء وکړل سي د چا چي غيبت سوی وي .

=====

بَابُ الْوَعْدِ (د وعدي بيان)

د وَعْدُ معنی د قول او اقرار ده ، وعده کول يعني يو چا ته د مثال په توگه داسي ويل چي ستا فلانی کار به وکړم ، يا به تا ته راسم ، يا ستا سره به خوراک وخورم او داسي نور ، څرگنده دي وي چي لفظ د وعد د خير او شر دواړو سره متعلق جملو کي استعمالېدای سي په شرط د دې چي په هغه جمله کي د خير او شرط لفظ ذکر سوی وي لکه چي ويل کيږي : وعدته خيرا يا

وعدته شرا، او که چيري د خيريا شر لفظ مذکور نه وي نو په خير کي به د وعد لفظ استعمالیږي او په شر کي به د وعيد او ايعاد لفظ استعمالیږي.

د عهد پوره کول د انسانيت مظهر او د اسلامي اخلاقو يو بنيادي تقاضا ده، ددې پر خلاف بد عهدي او وعده خلافي يو ډېر لوی عيب دی کوم څوک چي خپل عهد نه پوره کوي او د خپلي وعدې وفا نه کوي نو هغه د اسلام او ټولني دواړو په نظر کي ډېر سخت ناخوښه گڼل کیږي، نو په دغه باب کي د دغه موضوع سره اړوند حديثونه نقل کيږي.

الفصل الأول (لومړی فصل)

در رسول ﷺ وعده يې پوره کړه

﴿۴۶۶﴾: عَنْ جَابِرٍ قَالَ لَمَّا مَاتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَ أَبَا بَكْرٍ مَالٌ

د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چې د رسول الله ﷺ د وفات څخه وروسته کله چي حضرت

مِنْ قَبْلِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَضَرَمِيِّ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ مَنْ كَانَ لَهُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ

ابوبکر صدیق رضی الله عنه ته د علاء بن حضرمي د طرفه مال راغلی نو حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه

خلکو ته وویل د چا چي پر رسول الله ﷺ څه

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَيْنٌ أَوْ كَانَتْ لَهُ قَبْلَهُ عِدَّةٌ فَلْيَأْتِنَا قَالَ جَابِرٌ فَقُلْتُ وَعَدَنِي

پوروي يا د چا سره رسول الله ﷺ څه وعده کړې وي هغه دي موږ ته راسي (چي موږ هغه پوريا وعده ور

کړو) د جابر رضی الله عنه بيان دی چې زه حاضر سوم او وه مي ويل

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُعْطِيَنِي هَكَذَا وَهَكَذَا فَبَسَطَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ

چي رسول الله ﷺ زما سره وعده کړې وه چي ماته دومره دومره او دومره راکړې يعني درې واړه

مَرَّاتٍ قَالَ جَابِرٌ فَحَثَايَ حَثِيَّةً سَ فَعَدَدْتُهَا فَإِذَا هِيَ خَمْسَ مِائَةٍ قَالَ خُذْ

مِثْلَيْهَا. متفق عليه.

دواړه ډک لاسونه (د مال څخه) جابر رضی الله عنه وايي: حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه ما ته يوه ډکه لپه

نقد زر راکړل کله چي ما شمير کړل نو هغه پنځه سوه وې بيا يې وفرمايل پنځه سوه پنځه سوه

دوه واره نور و شميره .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۴۷۴/۴، رقم: ۲۲۹۶، و مسلم ۱۸۰۶۱۴، رقم: ۶۰-۲۳۱۴.**د لغاتو حل:** عدة: ای وعد (وعدة)

الْفَصْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

﴿۴۶۲﴾: عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْيَضَ

د حضرت ابو جحيفه رضي الله عنه څخه روايت دئ چې ما رسول الله صلى الله عليه وسلم وليدئ چې سپين رنگ (سپين

قَدْ شَابَ وَكَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ يُشَبِّهُهُ وَأَمَرَ لَنَا بِثَلَاثَةِ عَشَرَ قُلُوصًا

ډير توب) پر څرگند سوي وو او حسن بن علي رضي الله عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم زيات مشابه وو، رسول الله صلى الله عليه وسلم موږ ته د ديارلسو ځوانو او ښانو راكولو حكم كړى وو،

فَذَهَبْنَا نَقْبِضُهَا فَأَتَانَا مَوْتُهُ فَلَمْ يُعْطُونَا شَيْئًا فَلَمَّا قَامَ أَبُو بَكْرٍ قَالَ مَنْ

موږ د اوښانو راوستلو لپاره ورتلو چې په دغه وخت كې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د وفات خبر راغلى او موږ ته هېڅ هم رانه كړل سول، بيا كله چې حضرت ابو بكر رضي الله عنه خليفه سو نو هغه اعلان وكړ

كَانَتْ لَهُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِدَّةٌ فَلْيَجِئْ فَقُمْتُ إِلَيْهِ
فَأَخْبَرْتُهُ فَأَمَرَ لَنَا بِهَا. رواه الترمذي.

د چا سره چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د څه وركولو وعده كړې وي هغه دي موږ ته راسي نوزه حاضر سوم او د پېښې څخه مي خبر كړ نو هغه د اوښانو راكولو حكم وكړ. ترمذي .**تخریج:** سنن الترمذي ۱۱۸۱۵، رقم: ۲۸۲۶.**د لغاتو حل:** قلوصا: ای ناقه شابه (ځوانه اوښه).

﴿۴۶۳﴾: وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْحَمْسَاءِ قَالَ بَايَعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

د حضرت عبد الله بن ابى الحمساء رضي الله عنه څخه روايت دئ چې د نبى كريم صلى الله عليه وسلم د نبى كېدو څخه

وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ يُبْعَثَ وَبَقِيَتْ لَهُ بَقِيَّةٌ فَوَعَدْتُهُ أَنْ آتِيَهُ بِهَا فِي مَكَانِهِ

مخکي مایو شی ځیني رانیولی وو چي دهغه یو څه پیسې پر ما پاته سوې ما د رسول الله ﷺ سره وعده کړې وه چي زه به پاته قیمت تاسو ته پر دې ځای درکوم ،

فَنَسِيتُ فذَكَرْتُ بَعْدَ ثَلَاثٍ فَإِذَا هُوَ فِي مَكَانِهِ فَقَالَ لَقَدْ شَقَقْتُ عَلَيَّ أَنَا هَاهُنَا مُنْذُ ثَلَاثٍ أَنْتَظِرُكَ . رواه ابوداؤد .

زما څخه هغه وعده هیږه سوه په دریمه ورځ ماته خبره را یاده سوه نو پاته قیمت مې هغه ځای ته ورسوئ د کوم ځای چي مې ورسره وعده کړې وه ، ما ولیدل چي رسول الله ﷺ پر هغه ځای ناست دئ زما په لیدو سره رسول الله ﷺ ماته وفرمایل تا زه په لوی زحمت کي اخته کړم زه د درو ورځو څخه دلته انتظار کوم . ابوداؤد .

تخریج : سنن ابی داود ۲۶۸۱۵ ، رقم : ۴۹۹۶ .

تشریح : علماؤ لیکلي دي چي د رسول الله ﷺ دومره اوږد انتظار کول او د تکلیف زغمل د هغه شي د پاته بيبي تر لاسه کولو لپاره نه وو بلکه ددې احساس لپاره وو چي کله عبد الله ﷺ د پاته روپو په اخیستلو سره دلته د راتلو وعده کړې وه او د هغه وعدې په جواب کي زما له خوا هم دا وعده وه چي زه به همدلته یم نو تر څو چي هغه نه راسي د ایفاء عهد له کبله ماته دلته په کښېنستو سره انتظار کول پکار دي ، په دې اعتبار سره رسول الله ﷺ د خپل عمل په ذریعه امت ته دا تعلیم ورکړ چي وعده په هر صورت کي پوره کول پکار دي که څه هم د هغه لپاره ډېر زحمت او تکلیف زغمل وي ، څرگنده دي وي چي د اسلام د دین څخه مخکي هم په ټولو ادیانو کي د وعدې پوره کولو محافظت کړل سی دی ، الله ﷻ د حضرت ابراهیم ﷺ په مدح او تعریف کي داسي فرمایلي دي : (وابراهیم الذی وفی) .

﴿۴۶۲﴾ : وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا وَعَدَ الرَّجُلُ أَخَاهُ وَمِنْ نَيْتِهِ أَنْ يَفِي لَهُ فَلَمْ يَفِ وَلَمْ يَجِئْ لِلْبَيْعَةِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ .

رواه ابوداؤد والترمذي .

د حضرت زید بن ارقم رضی اللہ عنہ خنځه روایت دی چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وفرماییل : هر کله چي یو سړی د خپل ورور سره وعده وکړي او د هغه دانیت وي چي هغه پوره کړي مگر په یو وجه هغه پوره نه سي نو پر هغه څه گناه نه سته . ابوداؤد او ترمذي .

تخریج : سنن ابی داود ۲۶۸۵، رقم : ۴۹۹۵، والترمذي ۲۱۱۵، رقم : ۲۶۳۳.

تشریح : ددې خنځه څرگنده سوه چي یو سړی د وعدې پوره کولو د نیت درلودو سرپېره هغه وعده پوره نه کړای سي نو هغه گناه کار نه دی ، دلته دا خبره هم څرگندیږي که چيري یو سړی یو وعده وکړي او نیت یې دا وي چي وعده به نه پوره کوم نو هغه گناه کار دی که څه هم هغه وعده پوره کړي یا نه ، ځکه چي په ژبه سره وعده کول او په زړه کي د هغه د خلاف کولو اراده کول د منافقانو عادت دی .

ځینو علماؤ لیکلي دي چي پرته د امر مانع وعده خلافي کول حرام دي او د ذکر سوي ارشاد مراد همدغه دی ، په مجمع البحار کي لیکلي دي چي د علماؤ پر دې اتفاق دی که چيري یو سړی د یو منع کار وعده وکړي نو د هغه وعدې پوره کول نه دي پکار .

د وعدې پوره کول واجب دي که مستحب ؟

د فقهی د امامانو په دې خبره کي اختلاف دی چي ایا د وعدې پوره کول واجب دي که مستحب ؟ جمهور علماء سره د امام اعظم ابو حنیفه او امام شافعي رحمۃ الله علیهم وایي چي د وعدې پوره کول مستحب دي او نه پوره کول یې سخت مکروه دي ، مگر گناه نه ده ، ددې پر خلاف د یو ډلي قول دادی چي د وعدې پوره کول واجب دي ، حضرت عمر بن عبدالعزیز رضی اللہ عنہ هم په دغه ډله کي شامل دی . نقل سوي دي چي د حضرت عبدالله ابن مسعود رضی اللہ عنہ دا معمول وو چي کله به یې د یو چا سره وعده کول نو انشاء الله به یې ویل ، او د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم په اړه هم نقل سوي دي چي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به د عسی لفظ وایه .

د کوچني سره هم وعده پوره کړئ

﴿۴۶۶۵﴾ : وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ قَالَ دَعَتْنِي أُمِّي يَوْمًا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

د حضرت عبدالله بن عامر رضی اللہ عنہ خنځه روایت دی چي یوه ورځ زما مور زه راوغوښتلم او په دغه وخت کي رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِي بَيْتِنَا فَقَالَتْ هَاتَعَالَ أُعْطِيكَ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

زمور په کور کي ناست وو او وه يې ويل (زما مور) دلته راسه زه يوشی درکوم، رسول الله ﷺ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا أَرَدْتُ أَنْ تُعْطِيَهُ قَالَتْ أَرَدْتُ أَنْ أُعْطِيَهُ تَمَرًا فَقَالَ لَهَا

زما د مور څخه پوښتنه وکړه تاده ته د څه ورکولو اراده کړې ده، هغې وويل ما د يوې خرما ورکولو خيال کړی وو، رسول الله ﷺ هغې ته وفرمايل

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكَ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُتِبَتْ عَلَيْكَ كَذِبَةٌ. رواه ابوداؤد والبيهقي في شعب الإيمان.

که تاده ته څه نه وای ورکړي نو ستا په عمل نامه کي به پر تا باندي درواغ ليکل سوی وای (يعني په درواغجنو کي به داخله سوې وای). ابوداؤد او بيهقي.

تخريج: سنن ابی داود ۲۶۵۶، رقم: ۴۹۹۱، والبيهقي في شعب الإيمان ۲۱۰۱۴، رقم: ۴۸۲۲.

تشریح: دغه پېښه د حضرت عبدالله ابن عامر رضي الله عنه د ورکوتوب ده چي د هغه مور هغه ته آواز وکړ او د يوشی د ورکولو وعده يې ورسره وکړه نو رسول الله ﷺ پوه سو چي خپل کوچني ته محض د غولولو لپاره خبري کيږي او د هغه سره د درواغو وعده کيږي يا د هغه د بېرولو لپاره د خوفناکه شيانو ذکر ورته کيږي او دلته د هغه خبرو حقيقي مفهوم مراد نه دی نور رسول الله ﷺ د حضرت عبدالله رضي الله عنه د مور څخه په دې اړه د خبرداره کولو لپاره ذکر سوی سوال وکړ.

الفصل الثالث (دریم فصل)

دلمانځه په وجه بې قولې

﴿۴۶۲﴾: عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ

وَعَدَ رَجُلًا فَلَمْ يَأْتِ أَحَدَهُمَا إِلَى وَقْتِ الصَّلَاةِ وَذَهَبَ الَّذِي جَاءَ لِيُصَلِّيَ فَلَا

إِثْمَ عَلَيْهِ. رواه رزين.

د حضرت زيد بن ارقم رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: کوم سړی چي د يو چا سره يو وعده وکړي او په دواړو کي يو د لمانځه تر وخته رانغلی او دغه بل سړی د لمانځه لپاره ځيني ولاړی نو پر دغه (نفر چي لمانځه ته ولاړی) گناه نه سته. رزين.

تخریج : رواہ رزین .

تشریح : ددغه ارشاد وضاحت دادی چي د مثال په توگه دوه کسان د یو بل سره یو ځای کيږي، ددې وعدې مطابق په هغوی دواړو کي یو سړی پر ټاکلی وخت رسیدو سره د بل سړي په انتظار کي ناست وو او س نور انتظار یې ونه کړ او د لمانځه لپاره ولاړ سي نو هغه ته به وعده خلافه نه ویل کيږي او پر هغه به هیڅ گناه نه وي ځکه چي لمانځه ته تلل د دین د ضرورت څخه دی مگر که چیري هغه د لمانځه د وخت کېدو څخه مخکي د هغه ځای څخه ولاړ سي نو بېله شکه هغه ته به وعده خلاف ویل کيږي او د وعده خلافۍ بدې به د هغه پر ذمه وي همدارنگه که چیري یو ضروري کار پېښ سي لکه د خوراک او څېښاک وخت سي یا د تشو او ډکو بولو حاجت سي یا دا ډول بل حقیقي عذر پېښ سوی وي نو په دغه صورت کي هم د نور انتظار کولو څخه پرته د وخت څخه مخکي تلل جائز دي .

=====

بَابُ الْمِزَاجِ

(د خوش طبعي (مسخرو) بیان)

مزاج د میم په زېر سره مصدر دی او معنی یې د خوش طبعي، خدا او مسخرو ده، او د میم په پېښ سره یعنی مزاج اسم مصدر دی چي د هغه معنی د خوش طبعۍ او ظرافت ده .
په عربي کي د مزاج اطلاق پر هغه خوش طبعۍ او خدا باندې کيږي چي په هغه کي د یو چا د زړه ماتېدو او تکلیف رسوني اړخ نه وي، ددې پر خلاف د کومي خوش طبعۍ او خدا او مسخرو تعلق چي د زړه ماتېدو او تکلیف رسوني سره وي هغه ته سخریه واي .

په یوه حدیث کي دا فرمایل سوي دي چي : لا تمارا خاک ولا تمازجه، یعنی د خپل مسلمان ورور سره جگړه او فساد مه کوه، او مه د هغه سره خدا او مسخرې کوه . نو علماؤ لیکلي دي چي هغه مسخرې منع دي چي په هغه کي د حد څخه تجاوز وکړل سي او هغه عادت جوړ کړل سي ځکه چي هر وخت په مسخرو کي اخته کېدل او په هغه کي د حد څخه تجاوز کول د ډېري خدا او قهقهه کولو باعث کيږي، قلب او ذهن په سختۍ او بې حسۍ کي اخته کوي، د ذکر الله څخه غفلت راوړي، د دین په مهماتو کي د غور او فکر څخه منع کوي او زیات وختونه ددې انجام تکلیف رسول او په خپلو کي د بغض او عناد صورت جوړوي ددې څخه پرته دا هم حقیقت دی چي کوم څوک هر وخت خدا او مسخرې کوي نو د هغه شخصیت متاثر او مجروح کيږي

چي نه دهغه ددبه قائمه پاته کيږي او نه دهغه عظمت او وقار پاته کيږي ، ددې برعکس کومي مسخرې چي په حد کي دننه او کله نا کله وي نو هغه نه يوازي دا چي مباح دي بلکه د صحت مزاج او خوش طبعي علامه هم ده ، رسول الله ﷺ به مزاح او ظرافت اختياروي چي د هغه څخه به د رسول الله ﷺ مقصد د زړه خوشحاله کېدل او په خپلو کي د ميني او موانست د جذباتو مستحکم کول وو ، او داسي کول سنت مستحبه دي او که چيري دلته دا سوال واقع سي چي دغه خبره د هغه روايت مخالف ده چي په هغه کي حضرت عبدالله ابن حارث رضي الله عنه بيان کړی دی چي :
ما رايت احدا اکثر مزاحا من رسول الله ﷺ ، يعني ما د رسول الله ﷺ څخه زيات مسخرې کونکي هيڅوک نه دی ليدلی ، نو د هغه جواب به په لنډه توگه دا وي چي د زيات مزاح او ظرافت منع په دې وجه ده چي په دې سره پر نفس باندي واک نه پاته کيږي او څرگنده ده چي د رسول الله ﷺ برابر هيڅوک پر نفس باندي زيات واک نسي درلودلای نو دغه شی (يعني زيات مزح کول) د هغه امورو څخه دی چي يوازي د رسول الله ﷺ د ذات مبارک سره خاص دی او نورو ته د هغه څخه ځان ساتل غوره دي ، ددې تائيد د ترمذي د هغه روايت څخه هم کيږي چي مخکي به راسي ، چي صحابه کرامو وويل : اې دالله رسول ! تاسو زموږ سره مزاح کوئ ، رسول الله ﷺ وفرمايل : زه په مزاح کي ريښتيا وایم ، خلاصه دا چي د زيات مزاح کولو د منع تعلق د رسول الله ﷺ څخه پرته دنورو خلکو سره دی مگر که چيري يو سړی پر حد باندي قائم وي او پر خپل نفس واک ولري او د اعتدال د لاري څخه په منحرف کېدو باندي قادر وي نو هغه به هم ددغه منع څخه مستثنی وي .

الْفَصْلُ الْأَوَّلُ (لومړی فصل)

د نبي ﷺ خوش طبعي

﴿۴۶۶﴾: وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ إِنْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُخَالِطَنَا حَتَّى يَقُولَ لِأَخِي صَغِيرٍ يَا أَبَا عَمِيرٍ مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ يَلْعَبُ بِهِ فَمَاتَ. متفق عليه.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ به زموږ سره خوش طبعي هم کول تر دې چي زما کشر ورور ته به يې دا ويل : عمير ستا نغير څه سو (نغير د يو مرغه نوم دی لکه بلبله) د انس ورور عمير به په هغه بازی کولې او هغه مړه سوې وه . بخاري او مسلم .

تخریج: صحیح البخاری (فتح الباری): ۵۲۶۱۱۰، رقم: ۶۱۲۹، ومسلم ۱۶۹۲۱۳، رقم: ۳۰-۲۱۵۰.

د لغاتو حل: النغیر: طائر یشبه العصفور، احمر المنقار (د چو غکي غوندي یو مرغه).

تشریح: حضرت انس رضی الله عنه د خپل کشر ورور ذکر کړی دی چې د هغه نوم کبشه وو او هغه دده اخیافي (په مورگه) ورور وو، د هغه د پلار نوم ابو طلحه ابن زید ابن سهیل انصاري وو. نغیر، تصغیر دی د نغر چې د یوه کوچني مرغه نوم دی چې د هغه مینوکه سره وي، ځینو حضراتو ویلي دي چې د هغه مرغه سور سروي او ځینو ویلي دي چې د مدینې خلکو به هغه ته بلبله ویل، کیدای سي چې دا هغه مرغه وي چې موږ لال ورته وایو.

د حضرت انس رضی الله عنه کوچني ورور کبشه به هغه مرغه رسول الله ﷺ ته راوړی لکه څرنگه چې کوچنیانو په مرغانو او نورو شیانو سره لوبې کوي او هغه د ځان سره ساتي، یوه ورځ ناڅاپه هغه مرغه مړ سو او ددې څخه وروسته چې کله به د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر سو نو رسول الله ﷺ به د مسخرو په توګه هغه ته ویل اې ابو عمیر! ستا هغه نغیر څه سو، یعنې رسول الله ﷺ به د هغه د مخاطب کولو په وخت کې په خوش طبعۍ سره د تفنن کلام اسلوب هم اختیاړی یعنې د نغیر په مناسبت سره او ددغه لفظ د قافیې په توګه د ابو عمیر د کنیت په ذریعه یې هم مخاطب کوی.

ددغه حدیث څخه معلومه سوه چې کوچنیانو ته په مرغانو او نورو شیانو سره لوبې کول جائز دي په شرط ددې چې هغو ته تکلیف ونه رسوي او ددې څخه معلومه سوه چې د یو کوچني کنیت ټاکل جائز دي او دا په درواغو کې داخل نه دي بلکه ښک فالي ده.

الْفَصْلُ الثَّانِي (دوهم فصل)

﴿۴۲۸﴾: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ إِنَّكَ تُدَاعِبُنَا قَالَ إِنْ لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا. رواه الترمذي.

د حضرت ابو هريرة رضی الله عنه څخه روایت دی چې صحابه کرامو وویل: اې د الله رسول! تاسو زموږ سره خوش طبعي کوئ، رسول الله ﷺ وفرمایل هو مګر (په دې خوش طبعي کې) زه رښتیا خبره کوم. ترمذي،

تخریج: سنن الترمذي ۳۱۴۱۴، رقم: ۱۹۹۰.

تشریح: په ښکاره دا معلومېږي چې رسول الله ﷺ، صحابه کرام د زیاتي خدا او مسخرو څخه منع کړل مگر ددې څخه وروسته هم هغوی ذکر سوی سوال وکړ، نو رسول الله ﷺ هغوی ته جواب ورکړ چې د خدا او مسخرو منع په دې وجه ده چې په هغه کې په عامه توګه درواغ او غیر شرعي خبرې واقع کېږي او څرګنده ده چې په تاسو کې هیڅوک پر دې قادر نه دی چې د هغه خدا او مسخري درواغ او لا یعني خبرو څخه پاک وي ځکه چې تاسو معلوم نه یاست مگر الله تعالی زه معصوم (د ګناهو څخه پاک) ګرځولی یم او زه یې پر دې قادر کړی یم چې کله کله زما په خدا او مسخرو کې د درواغو آمیزش وي نو هغه ناجائز ده همدا وجه ده چې رسول الله ﷺ به هیڅکله داسې مسخري نه کولې چې په هغو کې به د درواغو او نامناسب خبره وه او د خدا او مسخرو خبره که چیرې د حقیقت په اعتبار پر درواغو مبنی نه وي نو هغه جائز ده مگر ددې سرېره خدا او مسخري عادت جوړول نه دي پکار ځکه چې په دې وجه دېده او وقار ختمیږي.

﴿۲۶۶۹﴾: وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَجُلًا اسْتَحْمَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي حَامِلُكَ عَلَى وَلَدِ النَّاقَةِ فَقَالَ مَا أَصْنَعُ بِوَلَدِ النَّاقَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهَلْ تَلِدُ الْإِبِلَ إِلَّا النُّوقُ. رواه الترمذي وأبو داود.

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چې یو سړي د رسول الله ﷺ څخه سپرلی و غوښتل، رسول الله ﷺ وفرمایل زه به د سپرلی لپاره د اوبني بچی درکړم، هغه سړي وویل زه به د اوبني په بچی څه وکړم؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل اوبن خود اوبني څخه زیږي. (یعني اوبن خو هم د اوبني بچی وي که یا). ابو داود او ترمذي.

تخریج: سنن ابی داود ۲۷۰/۵، رقم: ۴۹۹۸، والترمذي ۳۱۴/۴، رقم: ۱۹۹۱.

تشریح: هغه سړي دا ګڼلي وه چې د اوبني د بچي څخه مراد هغه کوچنی بچی مراد دی چې د سپرلی وړ نه وي مگر د رسول الله ﷺ مراد دا وو چې د سپرلی وړ کوم اوبن وي هغه خو هم د اوبني بچی وي نو رسول الله ﷺ د هغه سړي په طلب ذکر سوی ارشاد د خوش طبعۍ په توګه وفرمایه او بیا یې دهغه پر حیرانتیا جواب ورکړ چې د هغه په ذریعه نه یوازې د مفهوم حقیقت ادا کړي بلکه دې ته یې هم اشاره وفرمایل که تا دلې عقل څخه کار اخیستی وای نو زما د خبرې ژوروالي ته به دي د رسېدو هڅه کړې وای نو په دغه حیرانتیا کې به نه لوېدی او پر حقیقي

مفهوم باندی به په خپله پوه سوی وای نو په دغه ارشاد کې یوازې خوش طبعي نه وه بلکه دې ته متوجه کول هم مقصد وو چې اورېدونکي باید په هغه خبره کې غور او فکر وکړي کوم چې هغه ته ویل سوې ده او بې فکر سوال او جواب دي نه کوي بلکه مخکې دي په هغه خبره د پوهېدو هڅه وکړي او د فکر څخه وروسته دي مخته شي.

خوش طبعي

﴿۲۶۴۰﴾: وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ يَا ذَا الْأُذُنَيْنِ. رواه

ابوداؤد والترمذي.

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چې یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه و آله ده ته وویل: ای د دوو غوږو خاونده. ابوداؤد او ترمذي.

تخریج: سنن ابی داود ۲۷۲/۵، رقم: ۵۰۰۲، والترمذي ۳۱۵/۴، رقم: ۱۹۹۲.

شرح: رسول الله صلی الله علیه و آله چې حضرت انس رضي الله عنه د دوو غوږو والا په ذریعه مخاطب کړی نو په دې کې خوش طبعي او ظرافت وو او په هغه کې د دغه تعریف او توصیف اظهار هم مقصد وو چې ته ډېر فهیم او ذکي یې او تا ته چې کومه خبره ویل کېږي هغه ته په ښه ډول اورې.

سپین سري جنت ته نه شي

﴿۲۶۴۱﴾: وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِامْرَأَةٍ عَجُوزٍ إِنَّهُ لَا

د حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه و آله یوې سپین سري ته وفرمایل: سپین سري

تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَجُوزٌ فَقَالَتْ وَمَا لَهِنَّ وَكَانَتْ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَقَالَ لَهَا أَمَا

به جنت ته نه شي، سپین سري وویل: ای د الله رسوله څه سبب دی چې هغوی به جنت ته نه شي او دغه سپین سرو به قرآن وایه، رسول الله صلی الله علیه و آله ورته وفرمایل: ایا تا په قرآن کریم کې دا آیت نه دي

تَقْرَأِينَ الْقُرْآنَ إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا. رواه رزين . وفي

شرح السنة بلفظ المصباح

لوستی (انا انشانهن.....) موږ به په جنت کې ښځې دویم وار پیدا کړو موږ به هغوی پیغلي

انجوني جوړي کړو . رزين .

تخريج : البغوي في شرح السنة ۱۸۳\۱۲، رقم: ۳۶۰۶، والبغوي في المصايح ۳۳۵\۳، رقم: ۳۷۹۶.

تشریح : په مصايح کي چي دغه روايت په کومو الفاظو نقل سوی دی هغه دادی چي رسول الله ﷺ هغه بنځي ته وفرمايل چي سپين سري بنځي به په جنت کي نه داخليري (د دې په اورېدو سره) هغه سپين سري بنځه په ژړا ولاړه نو رسول الله ﷺ وفرمايل : هغه بنځي ته ورسئ او ورته ووايست چي بنځي به خپل سپين سري جنت ته نه ځي ځکه چي الله تعالی فرمايلي دي (انا انسانان انشاء فجعلناهن ابکارا) يعني بنځي به په پيغلي کېدو سره په جنت کي داخليري .
د خوش طبعۍ يوه واقعہ

﴿۴۶۲﴾: وَعَنْهُ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ كَانَ إِسْمُهُ زَاهِرُ بْنُ حِرَامٍ وَكَانَ

د حضرت انس رضی اللہ عنہ څخه روايت دی چي يو صحرايي سړی چي د هغه نوم زاهر بن حرام وو د

يُهِدِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْبَادِيَةِ فَيُجَهِّزُهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

رسول الله ﷺ لپاره به يې د صحراء څخه د تحفي لپاره يو څه راوړل (مثلا سبزي وغيره) او کله چي به هغه ستنېدی نو رسول الله ﷺ به د هغه د سفر سامان سموی ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ زَاهِرًا

يوه ورځ نبي کریم ﷺ د هغه په اړه وفرمايل : زاهر

بَادِيَتَنَا وَنَحْنُ حَاضِرُوهُ وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّهُ وَكَانَ دَمِيمًا

زموږ د باندني بندوبست کونکی دی او موږ د هغه د ښار بندوبست کونکي او رسول الله ﷺ د زاهر سره ډيره مينه کول هغه د رنگه تورو ،

فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا وَهُوَ يَبِيعُ مَتَاعَهُ فَاحْتَضَنَهُ مِنْ خَلْفِهِ

يوه ورځ رسول الله ﷺ د شاد خوا ورغلی د شاد لوري يې د هغه سترگي بندي کړې (يعني لاسونه مبارک يې پر کښېښودل)

وَهُوَ لَا يُبْصِرُهُ فَقَالَ أُرْسِلْنِي مِنْ هَذَا فَالْتَفَتَ فَعَرَفَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

هغه شی نه سولیدلای او وه یې ویل څوک یې ما پرېږده، بیا زاهر د سترگو په کونجو کې وکتل
 او رسول الله ﷺ یې وپیژندئ

وَسَلَّمَ فَجَعَلَ لَا يَأْلُو مَا أَلْزَقَ ظَهْرَهُ بِصَدْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ
 او خپله شایې د رسول الله ﷺ د سینې مبارکې سره په منښلولو کې پوره کونښن وکړ (یعنې د
 برکت تر لاسه کولو لپاره)

عَرَفَهُ وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ يَشْتَرِي الْعَبْدَ فَقَالَ يَا
 او رسول الله ﷺ دا ویل څوک غلام رانیسي، ددې اوریدو سره زاهر وویل: ای د الله رسوله!

رَسُولَ اللَّهِ إِذَا وَاللَّهِ تَجِدُنِي كَاسِدًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَكُنْ
 عِنْدَ اللَّهِ لَسْتُ بِكَاسِدٍ. رواه في شرح السنة.

په الله ﷺ دي مي قسم وي تاسو به ما د خرڅولو په وخت کې کوته تر لاسه کړئ (یعنې څوک به
 مي نه رانیسي) رسول الله ﷺ ورته وفرمایل مگر د الله ﷻ په نزد ته کوته نه یې (یعنې د کار
 سړی یې). شرح السنة.

تخریج: البغوي في شرح السنة ۱۸۱/۱۳، رقم: ۳۶۰۴

تشریح: رسول الله ﷺ، زاهر رضی الله عنه د مسخرو په توګه په غلام سره تعبیر کړ او د حقیقت په اعتبار
 ددرو اغو خبره نه وه ځکه چې هغه د الله تعالی غلام په هر حال وو، د یو شي د پلورلو په توګه
 ستفهام په ډول دا ویل چې کوم څوک دی چې دی رانیسي، د مفهوم په اعتبار کله خو د هغه
 د قیمتي کېدو لپاره پر مقابلې باندي اطلاق کېږي او کله د هغه اطلاق پر استبدال باندي
 یې نو د رسول الله ﷺ دغه ارشاد کوم څوک دی چې ددغه غلام رانیونکی دی مطلب دا وو
 په دغه بازار کې داسې څوک سته چې ددغه غلام د قدر او قیمت مقابله وکړي یعنې دلته یو
 ددغه حیثیت مقابله نسي کولای یا دا چې داسې څوک سته چې ددغه غلام قیمت ولګوي
 داسې شی ماته راکړي چې د هغه په بدله کې زه دغه غلام ورکړم یعنې دلته هیڅ مال دده بدل
 شي کیدای او هیڅ شی دده قیمت نسي جوړیدای او دا هم ممکن ده چې د رسول الله ﷺ دغه
 ارشاد چې دغه غلام حاصل کړي یعنې داسې هیڅوک نسته چې ددغه غلام د تر لاسه کولو او د
 ځان سره د ساتلو اهل وي.

د نبی کریم ﷺ سره د صحابه کرامو خوش طبعي

﴿۳۶۴﴾: وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ قَالَ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

د عوف بن مالک اشجعي رضی اللہ عنہ څخه روایت دئ چې زه د رسول الله ﷺ په خدمت کي حاضر سوم

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ وَهُوَ فِي قُبَّةٍ مِنْ أَدَمٍ فَسَلَّمْتُ فَرَدَّ وَقَالَ ادْخُلْ

د تبوک په غزا کي، دغه وخت رسول الله ﷺ د پوست په یوه خیمه کي وو، ما رسول الله ﷺ ته سلام ادا کړ نو د سلام جواب یې راکړ او وه یې فرمایل دننه راکه

فَقُلْتُ أَكَلِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ كُلْكَ فَدَخَلْتُ قَالَ عُثْمَانُ بْنُ أَبِي الْعَاتِكَةِ قَالَ إِنَّمَا قَالَ ادْخُلْ كَلِّي مِنْ صِغَرِ الْقُبَّةِ. رواه ابوداؤد.

ما د مسخرو په توگه وويل: اي دالله رسوله! ټوله راسم (يعني ټول بدن را دننه کړم) رسول الله ﷺ وفرمايل: ټول بدن را دننه کړه، نو زه خيمې ته را دننه سوم، ددې حديث يو راوي عثمان بن ابو العاتکه رضی اللہ عنہ وايي عوف بن مالک رضی اللہ عنہ دا جمله ځکه ويلي وه چې خيمه کوچنۍ وه. ابوداؤد.

تخريج: سنن ابی داود ۲۷۱۸۵، رقم: ۵۰۰۰.

د لغاتو حل: قبة: ای خیمه صغیره (کوچنۍ خیمه)

تشریح: ددغه حديث څخه معلومه سوه چې رسول الله ﷺ دخپلو صحابه کرامو سره د داسي ميني او شفقت تعلق درلودی چې صحابه کرام د رسول الله ﷺ سره بې تکلفه وه. او ددغه بې تکلفۍ په وخت کي به یې د رسول الله ﷺ ظریفانه خبري هم کولې.

﴿۳۶۵﴾: وَعَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ اسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ

د حضرت نعمان بن بشير رضی اللہ عنہ څخه روایت دئ چې حضرت ابوبکر رضی اللہ عنہ د رسول الله ﷺ څخه کور ته د ورتلو اجازه وغوښتل،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ صَوْتَ عَائِشَةَ عَالِيًا فَلَمَّا دَخَلَ تَنَاوَلَهَا لِيَلْطِمَهَا وَقَالَ أَلَا

سمدستي هغه د بي بي عائشې رضی اللہ عنہا آواز واوريدئ چې په زوره گډه وه، دننه په ورتلو سره حضرت ابوبکر رضی اللہ عنہ د بي بي عائشې رضی اللہ عنہا لاس ونيوئ او د چپلاخي ورکولو اراده یې وکړه او وه

یہ فرما میل خبردار!

أَرَأَيْكَ تَرَفَعِينَ صَوْتَكَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى

چي بيا دي در رسول الله ﷺ د آواز څخه په لوړ آواز وانه ورم، رسول الله ﷺ ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْجِزُهُ وَخَرَجَ أَبُو بَكْرٍ مُغْضَبًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

منع کړی د وهلو څخه د دې څخه وروسته ابوبکر رضی اللہ عنہ د غضب په حالت کي ولاړی د هغه د تلو

وَسَلَّمَ حِينَ خَرَجَ أَبُو بَكْرٍ كَيْفَ رَأَيْتَنِي أَنْقَذْتُكَ مِنَ الرَّجُلِ قَالَ فَمَكَثَ أَبُو

څخه وروسته رسول الله ﷺ بي بي عائشې رضی اللہ عنہ ته وفرمايل تا وليدل ما څرنگه د دغه سړي (ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ) د لاسه خلاصه کړې، د بي بي عائشې بيان دی د دې څخه وروسته حضرت

بَكْرٍ أَيَّامًا ثُمَّ اسْتَأْذَنَ فَوَجَدَهُمَا قَدْ اصْطَلَحَا فَقَالَ لَهُمَا أَدْخِلَانِي فِي سِلْمِكُمَا

ابوبکر رضی اللہ عنہ تر څو ورځو پوري زموږ کره نه راغلی، بيا يوه ورځ هغه حاضر سو اجازه يې وغوښتل په کور کي يې وليدل چي رسول الله ﷺ او عائشه رضی اللہ عنہا د صلح په حالت کي ناست دي نو ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ دواړه مخاطب کړل او ورته وه يې ويل ما په خپل صلح کي ګډه کړې

كَمَا أَدْخَلْتُمَانِي فِي حَرْبِكُمَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ فَعَلْنَا قَدْ

کړلنا. رواه ابوداؤد.

په څرنگه چي مو په جګړه کي ګډه کړې وم، نبي کریم ﷺ ورته وفرمايل: موږ همداسي وکړل موږ همداسي وکړل (يعني ته هم په صلحه کي راسره داخل يې). ابوداؤد.

تاريخ: سنن ابی داؤد ۲/۲۷۱، رقم: ۴۹۹۹.

لغاتو حل: يحجزه: ای یمنعه (منعه کوي يې)

تفسير: په څرګنده دا معلوم يږي چي په دغه حديث کي د رسول الله ﷺ هغه جمله د مزاح په توګه وه چي رسول الله ﷺ بي بي عائشې رضی اللہ عنہا ته فرمايلې وه چي تا وليدل چي ما ته د هغه سړي (يعني د ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ) د لاس څخه څرنگه خلاصون ورکړ، يعني رسول الله ﷺ ستا د پلار ويلو پر ځای د هغه سړي ويل د مسخرو په توګه حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ د بي بي عائشې رضی اللہ عنہا

